

પ્રસ્તાવના.

સર્વ મુક્ત જૈન ધોધધોને માણુમ ધાય જે આ ઇપદેશતરંગિણી નામના અસિમનોદર પ્રંથનું ગુજરાતી જાપાંતર અપાથી પ્રસિદ્ધ કરવાનો અમારો ઘણાં ઘણાં ધર્મો ધર્મો વિચારે હતો પણ કેટલીક અગચ્છોને હીધે તે કાર્ય મૂલતથી રહ્યું હતું. પણ હાલમાં તેનું આ ગુજરાતી જાપાંતર અપાથી અમોષ પ્રસિદ્ધ કરેલું છે. આ પ્રંથના કર્તા શ્રી રત્નમંદિરગણી જીવ તેના પાંચ તરંગો કર્યા છે. પેહેલા તરંગમાં પાંચ પ્રકારનાં દાનોનું ઘણુંજ રમણીક સ્વરૂપ આપેલું છે. તેમ તે દરેક દાનોનાં સ્પષ્ટી કરણ માટે મનોદર કથાઈ આપીને ઘણાજ ઉત્તમ પ્રકારથી તેનું વિવેચન કરેલું છે. ધીજા તરંગમાં જૈનધર્મનાં શાસ્ત્રોમાં કહેલાં સાતે દેત્રોનું ઘણાજ યુવાસાથી વર્ણન કરેલું છે, તથા તે સાતે દેત્રોમાં પોતાનું હ્રદય ચરચવાથી કેયો હાજ ધાય છે. ? તે સઘણું દૃષ્ટાંતો તથા પુરાવાઈ સાથે સ્પષ્ટરીતે સમજાવેલું છે. ધ્રીજો તરંગ પૂજા પંચાસકનો છે. તે તરંગમાં વિવિધ પ્રકારની જિનપૂજાઈનું સ્વરૂપ તથા તેથી મલ્લતાં કહો મનોદર કથાઈની સાથે સમજાવેલાં છે. ચોથા તરંગમાં તીર્થયાત્રાનું સ્વરૂપ દેખામેલું છે; અને તે સાથે પૂરાંતન કાલમાં જે જે મહાન જૈનધર્મી શાહુકારોષ અત્યંત હ્રદયચરણીને તીર્થ યાત્રાઈ કરેલી છે, તેનું હોકપ્રિય વર્ણન કરવામાં આવેલું છે. પાંચમો તરંગ ધર્મોપદેશરૂપ છે. તેમાં વિશેષ પ્રકારે જૈન ધર્મ સંબંધિ અત્યંત રમણીક ઇપદેશ કથાઈ સહિત આપેલો છે. અથી રીતે આ પ્રંથ પાંચ તરંગોથી બનેલો છે. આ પ્રંથના કર્તા શ્રી રત્નમંદિરગણી તપગહમાં થપલા શ્રી સોમસુંદરસૂરિજીના શિષ્ય શ્રી રત્નચોક્કરસૂરિના શિષ્ય પંડિત નંદિરલ મણિના શિષ્ય હતા.

तेउं महान् विद्वान् तथा इतिहासिक वाचनोय्यी गणों माहिन्-
 गार हता, एम आ तेमनो रनेखो ग्रंथ भएट गीने गृणी आणे
 ठे. आ ग्रंथ एटखो तो उपयोगी तथा रगिक ठे के गेनुं आ
 जगोए बिखकुल घर्णेन नही करनां अमो अमाग मधनी जैन-
 बंधुउने ते समस्त ग्रंथ आचयी ते अंगुणी यांणी जानीज
 अमो जलामण करीए ठीए. आ ग्रंथ उपदेशीक होवायी ते
 परम वैराग्ययी जरपूर बनेखो ठे. अने तेथी एटखुंज कलेनुं पम
 यशे के, दरेक जैन बंधुउए आ ग्रंथनुं मनन करनुं. आ ग्रंथ
 यांचवायी जैनधर्मनुं ज्ञान अवाणी साथे जैनधर्ममां अण्डा म-
 हान राजाउं तथा शाहुकारोना इतिहासिक वृत्तान्तोनी पण मा-
 हेतगारी मखी शकरो. अने तेथी अमोने आशा ठे के, दरेक
 जैनबंधु आ ग्रंथ खरीद करी तेनो जान खरो. आ मूल ग्रंथ
 संस्कृत जापामां होवायी, अने ते जापानुं हावना ममयमां मय
 जैनबंधुउने जाणपणुं न होवायी अमोए तेनुं गुजराती जापांतर
 उपायी प्रसिद्ध करेखुं ठे. तेमां प्रमादयी के मतिदोषयी जो कंडं
 विपरी के उत्सूत्र खेलायुं होय ते “ मित्रामि दुक्कं ” इत्य-
 खं विस्तरेण.

आवक. श्रीमसिंह माणेक.

अनुक्रमणिका.

तरंग पहलो.

आंक.	विषय.	पृष्ठ.
१	मंगलाचरण.	१
२	पुरुषनुं माहात्म्य तथा रयताचलनो महिमा.	२-३
३	नवखंभा पार्श्वनाथनुं वृत्तांत.	४
४	मेरिमक तीर्थनुं वृत्तांत.	४
५	तारंगजुर्गादिक तीर्थनुं वृत्तांत.	६
६	सद्वीनुं माहात्म्य.	७
७	न्यायोपार्जित धन्यनुं निर्धन माणमनी जीदगीनुं वृ० ए	८
८	दाननुं सामान्य स्वरूप.	११
९	नव नंदोनुं तथा मम्मण शेरनुं वृत्तांत.	१२
१०	दाननी सफलतानो उपदेश.	१४
११	गुपात्र दाननुं स्वरूप.	१५
१२	गुपात्रदानपर गुपिष्ठराजानुं दृष्टांत.	१६
१३	दाननां दश हेतुठनुं स्वरूप.	१७
१४	अजयदाननुं स्वरूप.	१९
१५	अजयदानपर शांतिनाथ मनुनुं दृष्टांत.	२१
१६	अजयदानपर सुमेरु हाथीनुं दृष्टांत.	२२
१७	अजयदानपर आरामिकनुं दृष्टांत.	२३
१८	अजयदानपर अवंति सुबुम्भालनुं दृष्टांत.	२४
१९	अजयदानपर अजयबुमारनुं दृष्टांत.	२५
२०	जीवहिंसापर माधव गोवालीआनुं दृष्टांत.	२६
२१	गुपात्र दाननो महिमा.	२७

२२ सुपात्र दानपर चंदनबाखानुं तथा मूल देवनो दृष्टांत.	२९
२३ सुपात्र दानपर बे ब्राह्मणोनं दृष्टांत.	३०
२४ सुपात्र दानपर रथकार मृगनुं दृष्टांत.	३०
२५ सुपात्र दानपर धनसार व्यवहारीनुं दृष्टांत.	३१
२६ दान आपी तेनां प्रत्युपकारनी इच्छा न राखवाविषे दृष्टांत.	३३
२७ मुधाजीवी मुनीनुं दृष्टांत. अनुकंपादाननुं स्वरूप.	३३।३४
२८ अन्नदानपर रामचंजजीनुं दृष्टांत.	३५
२९ जगमुशाह शेठनुं दृष्टांत.	३६
३० विक्रम राजानुं दृष्टांत तथा उचीतदाननो स्वरूप.	३७
३१ सिद्धराज अने श्रीपाळकविनुं दृष्टांत.	३९
३२ सिद्धसेन दिवाकरनुं वृत्तांत.	३९
३३ कीर्तिदाननुं स्वरूप तथा कीर्तिदानपर विक्रमराजानी क.	४२
३४ जोजराजा अने धनपाळकविनुं दृष्टांत.	४६
३५ कीर्तिदानपर सिद्धराजनी तथा कुमारपाळ राजानी क.	५०
३६ कीर्तिदानपर विशख देव राजानी कथा.	५२
३७ कीर्तिदानपर उदयसिंह राजानी. आस्रदेय मंत्रीनी क.	५३
३८ कीर्तिदानपर विमलशाह शेठनी कथा.	५५
३९ कीर्तिदानपर वस्तुपाळ मंत्रीनी कथा.	५६
४० शास्त्रिगराजानुं दृष्टांत.	६३
४१ समराशाहनी कथा.	६४
४२ शीख संबंधि छपदेश.	६५
४३ ब्रह्मचर्यप्रतपर जिनदासनी कथा.	७२
४४ तपसंबंधि छपदेश.	७३
४५ पादशिष्य सूरिअने नागार्जुननुं दृष्टांत.	७४
४६ प्रायनामंबंधि छपदेश.	७७

तरंग बीजो.

४७ सप्तदंशोपदेशाख्य रूप तथा सांख्यिग शेठनुं दृष्टांत.	७९
---	----

४८ जिनमंदिर बांधवामाटे आमराजानुं दृष्टांत.	.... ८३
४९ कुमारपाल राजानुं दृष्टांत.	.... ८४
५० संप्रति राजानी कथा.	.... ८५
५१ जिनमंदिर बांधवामाटे सिद्धराज हांशी शरावीका दृष्टांत.	.... ८६
५२ जीर्णोद्धार माटे सज्जन कोटवाखनुं दृष्टांत.	.... ८७
५३ पारस शेठनुं दृष्टांत.	.... ८८
५४ विमलशाह शेठनी कथा.	.... ८९
५५ जीर्णोद्धार माटे वस्तुपाल तेजपालनी कथा.	.... ९०
५६ पेचडशाह तथा जांजण शाहनी कथा.	.... ९३
५७ बाहददे मंत्रीनुं दृष्टांत.	.... ९४
५८ धनसार अने गुणसारनी कथा.	.... ९८
५९ यौपध शाळामाटे देदाशाहनी कथा.	.... १०२
६० शांतु मंत्रीनी कथा.	.... १०४
६१ आजडशाहनुं दृष्टांत.	.... १०६
६२ जिनबिंबपर जरतचक्री तथा वस्तुपालनी कथा.	.... १०७
६३ जमीनशायक तथा धनशाहनी कथा.	.... ११०
६४ समराशाह शेठ अने एक जाटनी कथा.	.... १११
६५ हांशी अधिकानुं दृष्टांत.	.... ११२
६६ जैनपुस्तकोपर पेचडशाहनुं दृष्टांत.	.... ११३
६७ पंचपरमेष्ठिनुं माहात्म्य.	.... ११५
६८ परमेष्ठी मंत्रपर जमीनाक शेठनी कथा.	.... १२०
६९ नीतिमार्गनो उपदेश.	.... १२४
७० चतुर्विध संपत्ती पूजानो उपदेश संपत्तीपूजानो महिमा.	.... १२५
७१ संघवात्सल्यपर धनशाह शेठनी कथा.	.... १२७
७२ स्वामिवात्सल्यपर जरतचक्री तथा पुनड शायकनी कथा.	.... १३३
७३ आनुशेठ तथा जांजण शेठनी कथा.	.... १३८
७४ गसिंहशाह विगेरेनां दृष्टांतो.	.... १३९

તરંગ ચીતો.

૭૫ જિનપૂજાનું માહાત્મ્ય.	....	....	૧૪૧
૭૬ શ્રંગપૂજાનું માહત્ત્ય.	....	....	૧૪૬
૭૭ શ્રીગજપૂજા પર માર્યનું પૂજારાત્રી દર્શન.	....	....	૧૪૭
૭૮ ઘંટાટીનું દર્શન.	....	....	૧૪૮
૭૯ જિજ્ઞાસુ કોટવાસની કથા.	....	....	૧૪૯
૮૦ જિનપૂજાના પેયદ્રવ્યોની કથા.	....	....	૧૫૦
૮૧ દેવવાસની કથા.	....	....	૧૫૧
૮૨ જીઝ અને જીઝડીની કથા.	....	....	૧૫૨
૮૩ નંદક અને જઝક વ્યાપારીની કથા.	....	....	૧૫૩
૮૪ મુંદર પુમારની કથા.	....	....	૧૫૪
૮૫ પાદ્મરાજ રાજાની કથા.	....	....	૧૫૫
૮૬ દેવપાત્ર શેઠનું દર્શન.	....	....	૧૫૬
૮૭ શ્રીધરવણિકની કથા.	....	....	૧૫૭
૮૮ દલીલી દોશીનું દર્શન.	....	....	૧૫૮
૮૯ માજણસિંહ શેઠની કથા.	....	....	૧૫૯
૯૦ પરોપકારનું સ્વરૂપ. તથા ધનમાર શેઠની કથા.	૧૬૦-૧૬૧		
૯૧ વસુકર્ણ રાજાની કથા.	....	....	૧૬૫
૯૨ આનંદ અને કામદેવશ્રાવકની તથા શ્રીકૃષ્ણની કથા.	૧૬૧		
૯૩ જિનદાસ શ્રાવકની કથા.	....	....	૧૬૪

તરંગ ચોથો.

૯૪ તીર્થયાત્રાનો ઉપદેશ.	....	....	૧૬૫
૯૫ હેમાચાર્ય તથા પુમારપાલ રાજાની કથા.	....	....	૧૬૬
૯૬ ધારાકશાહ શેઠની કથા.	....	....	૧૬૭

તરંગ પાંચમો.

૯૭ ધર્મોપદેશનું સ્વરૂપ.	....	....	૧૬૮
૯૮ ધર્મોપદેશનો મહિમા	....	....	૧૬૯

उपदेशतरंगिणी भाषांतर.

(कर्ता श्री रत्नमंदिरगणि)

श्रीनाम्नेयः स वो देया-दमेयाः परमा रमाः ॥
यन्नामध्यानतः सर्व-सिद्ध्यः स्युः स्वयंवराः ॥ १ ॥

अर्थ- श्री नाभि राजाना पुत्र प्रथम तीर्थकर तमोने मापवि-
नानी उत्कृष्ट खड़ी आपो? के जे श्री नाभि राजाना पुत्रना ना-
मना ध्यानथी सर्व सिद्धि पोतानी मेखेज आवीने घरेवे. ॥१॥
जेमना प्रजापति समूहोथी सर्पपण धरणेय थपखो वे, ते श्री
पार्श्वनाथ प्रभु जकिरंतोनी अत्यंत रुझिमाटे घाठ?
श्री चंद्रमा सरखा सुंदर यशना समूहथी जरेख वे पृथ्वीतुं
तल जेठेय तथा मोहरूपी खड़ीना मुकुट सरखा एया श्रीवर्ध-
मान प्रभुने हुं नमस्कार कंठ हुं. (आ श्लोकमां कविए पोताना
गुरु श्रीसोमसुंदर महाराज तथा श्री रत्नरोखर महाजने पण
गर्जित नमस्कार कर्यो वे.)
जेनी कृपाथी जड माणस पण वृक्षवादीनी पेठे जगतमां पूज-
नीक थाय वे, ते सरस्वती देवी सज्जनोने आनंद आपो?
अष्टतसरसी देशानाना रसथी मनोहर थपखी, तथा मुनि-
जोने पण माननीक एथी आ उपदेशतरंगिणी पण काख-
नी जय पामो?
श्रीनंदिररत्ना शिष्य एया श्री रत्नमंदिरगणी साधु हवे उप-
रूपी मधथी प्राणीठने खुशी करे वे.

તે નીચે પ્રમાણે—

વસુધાઞ્જરણં પુરુષઃ, પુરુષાઞ્જરણં પ્રધાનતરલક્ષ્મીઃ ॥
લક્ષ્મ્યાઞ્જરણં દાનં, દાનાઞ્જરણં સુપાત્રં ચ ॥ ૧ ॥

અર્થ— પુરુષ એ તે પૃથ્વીનું આજ્ઞપણ છે, અને ઉત્તમ લક્ષ્મી તે પુરુષનું આજ્ઞપણ છે, લક્ષ્મીનું આજ્ઞપણ દાન છે, અને દાનનું આજ્ઞપણ સુપાત્ર છે. ॥ ૧ ॥

પરમાર્થથી ચતુર માણસો પુરુષોનેજ પૃથ્વીના આજ્ઞપણરૂપ કહેલા છે, કેમકે, જગતમાં જે ઉત્તમ જાયો થાય છે, તેઠં સઘણા ઉત્તમ પુરુષના અવતારથી આવે. જેમકે, પુરુષોમાં સિંહ-સમાન એવા તીર્થંકર મહારાજ જ્યારે વિચરે છે, ત્યારે આ પૃથ્વી મણિના, સુવર્ણના તથા રુપાના ત્રણ ગઢોવાલી, ચાર ઘારવાલાં સ-મોસરણવાલી, દેવોએ કરેલાં સુવર્ણમય કમલોવાલી, ઘુંટણપર્યંત સુગંધિ પુષ્પોના સમૂહવાલી, અશોકવૃક્ષ તથા સર્વ ઋતુની વન-સ્પતિ, પુષ્પ, તથા ફલોના જારથી જૂપિત થાય છે, તેમ મરકી, હુકાલ, જય, ઈતિઠં, વૈર, તથા રોગ આદિકના ઉપદ્રવો વિનાની થાય છે. તેમ ચક્રવર્તી, તથા વાસુદેવ આદિક (ત્રેસર) શાસકા પુરુષો રાજ્ય કરતે ઠતે નાના પ્રકારનાં નગરોની સ્થાપના, મોટા મેહેલો, ચગીચા, યાવડી, કુવા, તલાવ, કિણા, શાઈઠં, કુંનો, પરચો, મઠો તથા દેવમંદિરોથી પૃથ્વી સુંદર થાય છે; તેમ ચોરોની ધાડ, કુચડા સ્ત્રીઠં, હુંટારાનાં ટોલાં આદિક હુટોનાં કટોની શ્રેણિ-ભરી રહિત થઈને મનોહર થાય છે. શાસકમાં પણ કહું છે કે,

પુરિસેહિં રણ્ય તિત્થં, ન હુ પુરિસા હંતિ તિત્થરઈયાધિ ॥
ઈત્તો પવરં તિત્થં, પુરિસં પજ્ઞણંતિ સજ્ઞણ ॥ ૧ ॥

પુરિસાઝ હોઈ તિત્થં, ન હંતિ તિત્થાઝ તિહુઅણે પુરિસા ॥
સલ્લિલાઝ હ્યહ ધણં, નો નીરં હોઈ ધણાઝ ॥ ૨ ॥

અર્થ- એવી રીતે તીર્થોને પણ પુરુષોણ પ્રવર્તવેલાં છે. કેમકે, અતીત, અનાગત અને વર્તમાન કાલમાં અનેક સિદ્ધોને સિદ્ધપદની પ્રાપ્તિથી શ્રીશત્રુંજય તીર્થનું “શ્રીસિદ્ધદેવ તીર્થ” એવું નામ પ્રસિદ્ધ થયું છે. કહ્યું છે કે.

હસ્તસ્પિણીઃ પદમં, સિદ્ધો હ્ર પદમચક્ષિપદમસુહ ॥
પદમજિણસ્તપ પદમો, ગણહારો જત્ય પુંડરિહ ॥ ૧ ॥
ચિત્તસ્ત હ્રિમાણ, સમણાણં પંચ કોટિપરિવરિહ ॥
નિન્મલજસપુંડરિયં, જયત તયં પુંડરિયતિત્યમ્ ॥ ૨ ॥

અર્થ- આવી કરીનેજ હમણાના કાલમાં પણ શ્રીશત્રુંજય, સોપારક, વૃદ્ધ નગર આદિક દેવોમાં નાના પ્રકારનાં સ્થાનકોથી આવેલા સંયો ચેત્રી પુનેમને દિવસે પુષ્પ, દામ આદિકના દાન-પૂર્વક સિદ્ધાંતોમાં ફહેલી વિધિથી પૂજા, ધ્યજારોપણ, ધીની ધારાયની, તથા પ્રદક્ષિણા આદિક મહોત્સવો કરે છે. થલી કહ્યું છે કે, જે રાયણના ધૃષ્ટની નીચે નાજિરાજાના પુત્ર શ્રીશ્વજ્ઞદેવ પ્રતુ સમોત્સર્ગા દતા, તે રાયણનું ધૃષ્ટ પંદનિકપણને પ્રાપ્ત થયું છે. થલી સારાયણિ પ્રકીર્ણકમાં પણ કહ્યું છે કે, નવાણુ પૂર્વ વ-સત શ્રીશ્વજ્ઞદેવ પ્રતુ શત્રુંજયપર સમોત્સર્ગા છે. ૧૮૪૬ ૬૯૦૫૪ ૪૦૦૦૦૦૦૦૦૦૦૦ વાર સમોત્સર્ગા છે.

તેમ શ્રી રેવતાચલજીનું તીર્થ પણ અનંતા તીર્થકરોનાં ત્રણ કલ્યાણકો ધવાથી પ્રસ્થાત થયું છે. કહ્યું છે કે,

દીક્ષાકેવલનિર્વૃત્તિ-કલ્યાણત્રિકમનંતતીર્થકૃતામ્ ॥

મુગપદયૈકમજ્ઞવાત્, સ જયતિ ગિરિનારગિરિરાજઃ ૧

શ્રી નેમીશ્વર પ્રતુનાં જ્યાં ત્રણ કલ્યાણકો થયાં હતાં ત્યાં શ્રીકૃષ્ણ યામુદેવે ત્રણ પ્રાસાદો કરાવ્યાં હતાં, તથા નાના પ્રકારના પ્રજાવચાલી રાજીમતી, માંવ પ્રદૂક્ષકુમાર, દ્વાત્ર જલના

ગલવાથી જંગને પ્રાપ્ત થયેલી લેપ્યમય પ્રતિમાને જોવાથી લિન્ન
થયેલા રક્તસાર શ્રાવકે અંધિકા દિવીનું આરાધન કર્યું; ત્યારે
તેણીએ શ્રી બ્રહ્મેંદ્રે બનાવેલી વજ્રમયમૂર્તિ તેને આપી, અને તેણે
તે મૂર્તિને ત્યાં સ્થાપી; इत्यादि અનેક પૂર્વે થઈ ગયેલા પ્રધાનપુ-
રુષોના પ્રજાવથી તે રવિતાચલ પ્રસિદ્ધતાને પ્રાપ્ત થયો, તથા સર્વ
દર્શનીયથી જગતમાં પૂજાવા લાગ્યો. કહ્યું છે કે,

સારં સિદ્ધગિરેર્યદેવ વિદિતં યન્નેમિનઃ સ્વામિનઃ,

કંદર્પદ્વિપદર્પમર્દનહરેર્વીરાવદાતાસ્પદમ્ ॥

યન્નિઃસંખ્યમહર્ષિકેવલરમાસંયોગસંકેતમ્,

સ્તીર્થશ્રીગિરિનારનામ તદિદં દિષ્ટ્યા નમસ્કુર્મહે ૧

અર્થ- જે શ્રીગિરનાર નામનું તીર્થ સિદ્ધગિરિનો સાર છે,
તથા કામદેયરૂપી હાથીના દર્પને નાશ કરવામાં સિંહસમાન
પણા શ્રી નેમિનાથ પ્રજુના વીરપણાનું સ્થાનક છે, તથા જે સં-
ખ્યાવિનાના મહાન રૂપિઠની કેયલજ્ઞાનરૂપી સ્ત્રીના સંયોગની
સંકેતની જ્વલિતરણું છે, એવા તે શ્રીગિરનારજી નામના તીર્થને
સારી રીતે જુઠું નમું હું. ઘણી તેમજ શ્રી આયુજીનું તીર્થ પણ જરત-
થક્રીષ કરાવેલા શ્રીયુગાદિ પ્રજુના પ્રાસાદ તથા વિંચથી, તથા
શ્રી નાગેંદ્રાદિક આચાર્યોથી પ્રતિષ્ઠિત થયેલી શ્રી આદીશ્વર પ્ર-
જુની પ્રતિમાના સ્થાપનથી, તથા શ્રીચિમલશા, યસ્તુપાલ આદિ-
કોષ બનાવેલાં શ્રીશયજદેવ, તથા નેમિનાથ પ્રજુના પ્રાસાદ આ-
દિક પુણ્યકાર્યોની પરંપરાથી પૃથ્વીમાં પ્રસિદ્ધ થયેલું છે. કહ્યું છે કે,

નાગેંદ્રચંદ્રનિર્વૃત્તિ-વિદ્યાધરપ્રમુખસકલસંપન્ન ॥

અયંદકૃતપ્રતિષ્ઠો, યુગાદિજિનપુંગવો જયતિ ॥ ૧ ॥

તેથીજ રીતે નાગદ્દમાં રહેલું નવલંકાપાર્શ્વનાયનું તીર્થ પણ
જાણવું. તેનું વૃષ્ટાંત નીચે પ્રમાણે છે.

આદિક ચોવિસે જિનેશ્વરોની કાયોત્સર્ગ ધ્યાનમાં રહેલી પ્રતિ-
માર્જને સ્થાપન કરી. તે તીર્થ આ કલિકાલમાં પણ અતુલ્ય પ્ર-
જ્ઞાવવાલું દેખાય છે.

વલી તેમજ શ્રી કુમારપાલ રાજાએ કરાવેલું એવું અત્યંત ઊંચા
એવા શ્રી અજિતનાથ પ્રજુના પ્રાસાદવાલું, અને સર્વ લોકોના
આનંદરૂપી કંદને ઉત્પન્ન કરવામાં નવીન મેઘસરલું શ્રી તારંગ-
હુર્ગ નામનું તીર્થ પણ પ્રસિદ્ધ છે. તેમજ મંડપાચલપર રહેલા
મોટા મંદિરવાલું તીર્થ પણ પ્રસિદ્ધ છે, કે જેમાં મહા સતી સીતાએ
ગોમયની શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રજુની પ્રતિમા બનાવી હતી, પણ તે-
ણીના શીલના માહાત્મ્યથી તે વજ્રમય થઈ ગઈ હતી. વધારે શું
કહેવું? જીરાપણી, ફલવધિંક, કલિકુંડ, કુક્કદેશ્વર, પાથક,
આરામણ, શંભેશ્વર, રાવણ પાર્શ્વનાથ, વીલાદીશ્વર, ચિત્રકૂટ,
આઘાટ, શ્રીપૂર, સંજનપાર્શ્વ, રાણકપુરનું ચૌમુલ પ્રાસાદ, ઇ-
ત્યાદિક અનેક તીર્થો કે જે આ હુનીયાપર હયાત છે, થઈ ગયાં
છે, અને થવાના પણ છે, તે તે સપ્તમાં તીર્થો, પુરુષોમાં મુકુટસ-
માન તથા પુરુષોમાં ડંડ સમાન એવા પ્રધાનપુરુષોએ પ્રવર્તાવેલાં
છે. પણ કંઈ પોતાની મેલેજ ઉત્પન્ન થયાં નથી. વલી એવું પણ કોઈ
તીર્થ મંજલાણનું કે જોવાણનું નથી, કે જેમાંથી પુરુષો ઉત્પન્ન
થાય છે, આથી કરીનેજ પૃથ્વીનું આજુણ પુરુષ છે. કાનું છે કે,

દક્ષી જ્ઞાતિ મદન કં જલરુદ્ધે: પૂર્ણેહુના શર્વરી
વાણી વ્યાકરણેન હંસમિથુનેર્નથ: સજ્ઞા પંકિતે: ॥
ગીક્ષેન પ્રમદા જવેન તુરગો નિત્યોત્સવેર્મદિરં
સત્પુત્રેણ કુલં નૃપેણ નગરં લોકત્રયં ધાર્મિકે: ॥ ૧ ॥
દ્વારાધાવમૃતં ધને વિતરણં વાણીવિલાસે શ્રુતં
દેહેઽન્યોપકૃતિ: ફલં ચરતરૌ યંત્રે ચ મુક્તાફલમ્ ॥

मृत्स्नायां कनकं सुमे परिमलः पंके पयोजं यथा
संसारे पुरुषायुषं निगदितं सारं तथा कोविदेः ॥२॥

गत्याऽपहत्या श्रुतसंयमाभ्यां,

सद्धानसंख्यानतपःक्रियाभिः ॥

अर्हन्पदज्ञानशिवर्चिजिह्व,

मानुष्यकं जन्म वरं सुरेभ्यः ॥ ३ ॥

पत्नी ते पुरुषोऽनुं आचूषण लक्ष्मीज ते. पण रूप अने कला-
दिक गुणो आचूषणरूप नथी. कहुं ते के,

जाइरुपं विज्ञातिभि, विनिवडंतु कंदरे विवरे ॥

अधुक्षिय परिपट्ट, जेण गुणा पायमा हुंति ॥१॥

पत्नी लक्ष्मीदान माएग अकुलिन होय तोपण उत्तम
कुलनो, यत्ने कुलभी चुम्ब, एकगो एक कुलोनो छपोत बनारो,
यत्ने पक्ष्मी निर्मल राजदेसना अयतार गरखो गलाय ते; पत्नी
ते कलाविनानो होय तोपण लक्ष्मीयी पहोतेर कलानो जाए क-
हेयाय ते; पत्नी श्रीज के तेरग आदिकना जेदनुं जेने ज्ञान पण
नथी, एयो पण पुरुष जो हृष्ययालो होय तो अछद विद्यानो
पारंगामी तथा वृद्धरपति गरखो हुनियामां कहेयाय ते; पुरुष-
यालो होय तोपण छत्रग रूपयालो कामदेय सरखो, काओ होय
तो वृष्णापतारयालो, ठींगणो होय तो वामन यामुदेयना अय-
तारयालो, छपो होय तो पुंछमुधि लांघा दाथयालो, लांघा
कानोयालो होय तो चंपाना ठोड जेरो, धाहुं मोलनारो होय
तो मुरजमलमांची कर्पूरनी पूरणे सरयायाओ, वट्टोडो
होय तो पाथाज पाणावय गरखो पक्कोर, धाहुं खातो होय तो
देवांसी तथा पोपटनी पेंडे आहार बनारो, धाहुं खातो होय तो
पूर्य जये संपूर्ण दान देइने आवेओ अने तेची पोतानी इहा म-

माणे नोजन करनारो, आखसु होय तो जाग्यशाही, चघमी
 होय तो साहसिकोमां शिरोमणि, खंगमो होय तो मनोहर हा-
 थिना वच्चांसरखी लीलायुक्त गतिवालो, खोजीष्ट होय तो विं-
 तामणिनी पेठे गुप्त दान देनारो, पात्र अपात्रना विचार विनातो
 जो होय तो उदार चरित्रवालो तथा आपाढ मासना बरसादती
 पेठे लंघ नीच स्थाननो विचार कर्याविना दान देनारो, इत्यादि
 अनेक दूषणोना समूहवालो होय तो पण लक्ष्मीरूपी स्त्रीथी जे
 आलिंगित थयो ठे, तेना दूषणोने पण लोको गुणपणाथीज
 जुष्ट ठे. कहं ठे के,

विगुणमविगुणद्वं भूवहीणं च रम्भम्

जरुमवि मद्भ्रमंतं मंदसत्तंपि सूरम् ॥

अकुलमविकुलीणं तं पयंपति लोभ्या

नवकमलदललीणा जं पलोएइ लघी ॥ १ ॥

वयोवृद्धास्तपोवृद्धा, ये च वृद्धा बहुश्रुताः ॥

सर्वे ते धनवृद्धस्य, धारे तिष्ठति किंकराः ॥ २ ॥

बंधते यदबंधोऽपि, यदपूज्योऽपि पूज्यते ॥

गम्यते यदगम्योऽपि, स मज्जावो धनस्य हि ॥ ३ ॥

यस्यास्ति विद्वत् स नरः कुलीनः

स पंक्तिः स श्रुतवान् गुणज्ञः ॥

स एव वक्ता स च दर्शनीयः

सर्वे गुणाः कांचनमाश्रयन्ते ॥ ४ ॥

आखस्य स्थिरतामुपैति जजते चापल्यमुद्योगितां

मूकत्वं मितभाषितां वितनुते मौग्ध्यं जेवेदार्जवम् ॥

पात्राऽपात्रविचारसारविरहो यद्यत्पुदारात्मतां ।

मातलेंहिम तय मसादयशतो दोषा अपि स्युर्गुणाः ॥

અર્થ- નવા કમલનાં દલપર લીન થયેલી લક્ષ્મી જેને જુવે, તે માણસ નિર્ગુણી હોય તોપણ ગુણવાન કહેવાય છે, તથા સ્વપિનાનો હોય તોપણ મનોહર કહેવાય છે, મુર્છા હોય તોપણ મુદ્ધિયાન કહેવાય છે, નિર્બલ હોય તોપણ શૂરો કહેવાય છે, સઘા અબુલિન હોય તોપણ લોકો તેને બુઝીન કહે છે. ॥ ૧ ॥ ઘયથી વૃદ્ધ થયેલા, તપથી વૃદ્ધ થયેલા, તથા ઘણા સિદ્ધાંતો જાણીને તેમાં જેઠ વૃદ્ધ થયેલા છે, તે સપલાઈ ધનથી વૃદ્ધ થયેલાઈ-ને ધારણે ચાકર થઈને રહે છે. ॥ ૨ ॥ નહીં યાંદયાલાયક પણ જે ધંદાય છે, નહીં પૂજયાલાયક પણ જે પૂજાય છે, અગમ્ય પણ જે ગમ્ય થાય છે, તે સપલો હવ્યનો પ્રજાય છે. ॥ ૩ ॥ જેની પાસે ધન છે, તે માણસ બુઝીન, તેજ પંડિત, તેજ શાસ્ત્રવેદ્તા, તેજ ગુણોને જાણનો, તેજ યાચાલ તથા તેજ જોયાલાયક થાય છે, માટે સર્વે ગુણો ધનનો આશ્રય કરીને રહેલા છે. ॥ ૪ ॥ લક્ષ્મીના પ્રજાયથી આલસ સ્થિરતાને પ્રાપ્ત થાય છે, ચપલતા ઉદ્યોગપણને પ્રાપ્ત થાય છે, મુંગાપણું મિતજાપિપ્પાને ધિસ્તારે છે, મુગ્ધપણું આર્જવતારૂપ થાય છે, પાત્ર અપાત્રનો વિચાર ઉદારપણને આપે છે, માટે હે લક્ષ્મીદેવી ! તમારી કૃપાના યશથી દૂષણો પણ ગુણરૂપ થાય છે. ॥ ૫ ॥

હવે યધારે શું કહેવું ? સર્વ પ્રકારોથી પુરુષોનું આજ્ઞપણ લક્ષ્મીજ છે. હવે તે લક્ષ્મી પણ જો ન્યાયથી ઉપાર્જન કરી હોય, તોજ તે યધારે ઉત્તમ છે, પણ અન્યાયથી ઉપાર્જન કરેલી લક્ષ્મી ઉત્તમ નથી. કહ્યું છે કે,

अन्यायसंज्ञवा श्री-रन्यायेनैव याति सा नियतम् ॥

अर्जनहानिक्लेशः, केवलमवशिष्यते कुधियाम् ॥ ૧ ॥

અર્થ- હુદ્ બુદ્ધિ માણસોની અન્યાયથી ઉત્પન્ન થયેલી તે

લક્ષ્મી ચરેલર અન્યાયગ્રીજ ધાડી જાયઢે, ફક્ત લક્ષ્મીના કમા-
વાનો અને હાનીનો ઉદેશમાત્ર તેને તો ધાકી રહેઢે. ॥ ૧ ॥

અન્યાયોપાર્જિતં વિદ્યં, દશ વર્ષાણિ તિષ્ઠતિ ॥

પ્રાપ્તે પોડશમે વર્ષે, સમૂલં ચ વિનશ્યતિ ॥ ૨ ॥

અર્થ- અન્યાયગ્રી ઉપાર્જન કરેલું ધન ફક્ત દશ વર્ષોસુધિજ
રહેઢે, પણ શોલમું વર્ષ આવતેઢેતેતે મૂલ સહિત નાશ પામેઢે. ૨
યક્ષી લક્ષ્મીધિનાના પુરુષોનાં કુલ, શીલ, લાવાણ્ય, રૂપ, તથા
વિદ્યાદિક ગુણો પણ દૂષણપણાને પ્રાપ્ત થાયઢે. કહ્યુંઢેકે,

સાકારોઽપિ સવિદ્યોપિ, નિર્જવ્યઃ ક્વાપિ નાશ્યતે ॥

વ્યક્તાકરઃ સુવૃત્તોઽપિ, ઝમઃ કૂટો વિવર્જ્યતે ॥ ૧ ॥

અર્થ- ઉત્તમરૂપવાલો અને વિદ્યાન ધ્યો પણ માણસ જો ધન
રહિત હોય તો તેને છોકો ગણકારતા નથી; કેમકે, પ્રગટ અદ-
રવાલો અને ગોલાકારવાલો પણ છોટો પૈસો ધર્મી દેવાયઢે. ॥૧॥

વરં રેણુવરં જસ્મ, નટશ્રીર્ન પુનર્નરઃ ॥

મુક્તૈર્ન દશ્યતે પૂજા, ક્વાપિ પર્વણિ પૂર્વયોઃ ॥ ૨ ॥

અર્થ- ધૂલ અને રાલ સારીઢે, પણ નિર્ધન પુરુષ શ્રેષ્ઠ નથી;
કેમકે તે નિર્ધન પુરુષધિના ધૂલ અને રાલની કોઈક પર્વમાં
પૂજા થતી દેલાયઢે. ॥ ૨ ॥

હવે નિર્ધન માણસ જો હંચો હોય તો તે અંજા સરલો, નીચો
હોય તો કુચ્છો, જો રૂપાલો હોય તો આમવાયુવાલો, કાલો
હોય તો વનમાં રહેતા ઝીલ સરલો, થોડું લાતો હોય તો મંદ,
ઘણું લાનારો હોય તો ડુકાલીઝં, ઉદાર હોય તો ઉમાઝ, આડં-
ચરવાલો હોય તો ડુરાચારી, વિનયી હોય તો ઝીલારી, થોડું
ચોલનારો હોય તો મુંગો અને મૂર્ખ, વાચાલ હોય તો વધુ વક-
ધકીઝં, હમાવાલો હોય તો વીકળ અને રાંક અને શૂરો હોય

तो धादपादनारो कहेवाय ठे; धधारे शुं कहेयुं? निर्धन माणस
तो क्यांए पण पूजनीक अतो नथी. आथी करीनेज पुरुषनुं आ-
जपण उत्तम लक्ष्मी कहेली ठे.

हये लक्ष्मीनुं आजपण दान ठे. कह्युं ठे के,

काव्येनेव कविर्धियेव सचिवो न्यायेन भूमीधवः

शौर्मेणेव भटो हियेव कुलजः सत्येव गेहसितिः ॥

शीलेनेव तपस्विणेव सविता विद्येव आध्यात्मवान्,

वेगेनेव हयो दृशेव वदनं दानेन लक्ष्मीस्तथा ॥१॥

अर्थ- काव्यथी जेम कवि, बुद्धिथी जेम मंत्री, न्यायथी
जेम राजा, शूरापणथी जेम सुजट, लज्जाथी जेम कुलपुत्र, सती
स्त्रीथी जेम घरनी स्थिति, शीलथी जेम तप, कांतिथी जेम
सूर्य, ज्ञानथी जेम अध्यात्मी, वेगथी जेम घोडो, तथा आंखथी
जेम मुख तेम दानथी लक्ष्मी शोणे ठे. ॥ १ ॥

यली दानदिना लक्ष्मीनो नाश पण संजखाय ठे; कह्युं ठे के,

श्रीवृद्धिर्न स्वयद्येद्या, न धार्येव कदाचन ॥

प्रमादात्स्वलिते क्वापि, समूलापि विनश्यति ॥१॥

अर्थ- लक्ष्मीनी वृद्धिने नखनी पेठे उंदवी; पण तेने संधी
राखवी नहीं; केमके, प्रमादथी स्वखना होते उते ते समूली
नाश पामे ठे. ॥ १ ॥

दानं भोगो नाश-स्तिस्रो गतयो भवन्ति वित्तस्य ॥

यो न ददाति न भुंक्ते, तस्य तृतीया गतिर्भवति ॥ २ ॥

अर्थ- दान, भोग अने नाश एम त्रण गतिउं धननी ठे;
माटे जे दान देतो नथी के भोगवतो नथी, तेना धननी प्रीजी
गति पटखे नाश थाय ठे. ॥ २ ॥

આયામશતલબ્ધસ્ય, પ્રાણેભ્યોઽપિ ગરીયસઃ ॥

ગતિરેકૈવ વિત્તસ્ય, દાનમન્યા વિપત્તયઃ ॥ ૩ ॥

અર્થ- સંકલોગમે પ્રયાસથી મલેણ તથા પ્રાણોથી પણ ઘટ્ટાયા
 યવા ધનની દાનરૂપજ એક ઉત્તમ ગતિ છે, બાકી તો વિપત્તિ-
 રૂપ ગતિ છે. ॥ ૩ ॥

દાતવ્યં જ્ઞોક્તવ્યં, સતિ ધને સંચયો ન કર્તવ્યઃ ॥

પશ્યેહ મધુકરીણાં, સંચિતમર્થ્ય હરંત્યન્યે ॥ ૪ ॥

અર્થ- ધન હોતે ઊતે તેનું દાન દેવું, તથા તેને જોગ્યવું, પણ
 સંચય કરી રાખવો નહીં; કેમકે, જુઠું? કે અહીં જમરીઠપ એ-
 કઠાં કરેલાં ધનને (મધને) બીજાં હરી જાય છે. ॥ ૪ ॥

એવી રીતે સર્વ પ્રકારથી વિચાર કરતાં થકાં લક્ષ્મીને શોજા-
 વનારું દાનજ છે. કશું છે કે,

સારં તદેવ સારં, નિયોજ્યતેયજ્ઞિર્નેષ્ઞવનાદૌ ॥

અપરંપુનરફલં, પૃથ્વીમલખંડપિંડં વા ॥ ૧ ॥

અર્થ- જે ધનને જિનજીવનાદિકમાં જોડવામાં આવે તેજ ધન
 ઉત્તમ છે, પણ બીજું તો પૃથ્વીના મેલના ખંડ અથવા પિંડ સરખું
 ધન નિષ્ફલ છે. ॥ ૧ ॥

દાનરૂપી આજૂપણ વિના લક્ષ્મીને પાપાણના મેલરૂપજ જા-
 ણવી. જેમ પૂર્વે પાટલીપુત્ર નામના નગરમાં નવનંદ નામના રાજા
 થયા હતા; તેજ અત્યંત કૃપણ હોવાથી તેજણ છોકોપર કર ના-
 લીને તથા તેજને પીડીને ઘણું ધન એકતું કર્યું હતું તથા તે ધ-
 નના તેજણ સુવર્ણના નવ ડુંગરો કર્યા હતા. પણ તેજના અજા-
 ગ્યના યોગથી તે ડુંગરો પાપાણરૂપ થઈ ગયા. અને આજે પણ તે
 ડુંગરો પાટલીપુરપાસે ગંગાના કાંઠાપર પીલા પત્થરના દેખાય છે.

તેમજ રંક શ્રેષ્ઠિની સંપૂર્ણ લક્ષ્મી પાતાલમાં છુસ થઈ ગઈ છે. તેમજ રાજગૃહી નગરીમાં રહેતા મમ્મણ શેઠે અત્યંત લક્ષ્મી એકઠી કરીને મણિનો ચણદ વનાવ્યો હતો. પણ ઠેવટે દાનાદિકના અજાણથી તેની તે સર્વ લક્ષ્મી ફોકટજ પૃથ્વીપર નાશ પામી. તેમજ સંકુલ નામના શેઠે કપિલ ચટુને કહ્યું કે, હું તને આપતી કાલે જોજન કરાવીશ; પણ ઠેવટે તેને જોજન નહીં કરાવતાં ઝમામ સુધિ તેણે તેને ઠગ્યો. ત્યારે કપિલ ચટુએ બ્રહ્મ છપવામાં કરીને કાલિકા માતાનું આરાધન કર્યું; પત્ની તે દેવીએ દીધેલી રૂપ પ્રદલાયવાની વિદ્યાના ચણથી તેણે સંકુલનું રૂપ ધારણ કર્યું. તથા તેની સપ્તલી લક્ષ્મીને જોગવી. પત્ની પોતાનું રૂપ પ્રગટ કરીને તેણે મંકુલને પણો છપદેશ આપ્યો કે,

દાતવ્યં જોક્તવ્યં, સતિ વિજયે સંચયો ન વર્તવ્યઃ ॥

યદિ સંચયં કરિષ્યસિ, સંકુલ પુનરાગમિષ્યામિ ॥૧॥

અર્થ— હે સંકુલ! ધન હોતે હું તેનું દાન દેવું, તથા તેને જોગવું; પણ તેનો સંચય કરી રાખવો નહીં; માટે હવે પારીને જો હું ધનનો સંચય કરીશ, તો હું પાછો આવીશ. ॥ ૧ ॥

માટે હવે વધારે શું કહેવું? લક્ષ્મીનું આજીવણ કેવલ દાનજ છે; પણ જોગઆદિકની સામગ્રી તેના આજીવણરૂપ નથી કહ્યું કે,

આરોહંતિ સુલાસનાન્યપટયો નાગાન્ હયાંસ્તહુપ-

સ્તાંબૂલાશુપભુંજતે નટવિટાઃ સ્તાદંતિ હસ્ત્યાદયઃ

પ્રાસાદે ષટકાદયોઽપિ નિપસંત્યેતે ન પાશ્ર્વં સ્તુતેઃ

સ્તુત્યો ખુવને પ્રયછતિ કૃતી લોકાય યઃ કામિતમા

અર્થ—(ચેટલાક.) મૂર્ખો પાલખીઠપર બેસે છે, દાઢી ઘોડાઠં-પાલા દાઢી ઘોડાઠંપર ચડે છે, નટવિટો તાંબૂલઆદિક સ્તાવે, સ્તુત્યો ખુવને પ્રયછતિ કૃતી લોકાય યઃ કામિતમા

આયામશતલબ્ધસ્ય, પ્રાણેભ્યોઽપિ ગરીયસઃ ॥

ગતિરેકૈવ વિત્તસ્ય, દાનમન્યા વિપત્તયઃ ॥ ૩ ॥

અર્થ- સેકડોગમે પ્રયાસથી મહેલા તથા પ્રાણોથી પણ વધારા
 એવા ધનની દાનરૂપજ એક ઉત્તમ ગતિ છે, બાકી તો વિપત્તિ-
 રૂપ ગતિ છે. ॥ ૩ ॥

દાતવ્યં જ્ઞોક્તવ્યં, સતિ ધને સંચયો ન કર્તવ્યઃ ॥

પશ્યેહ મધુકરીણાં, સંચિતમર્થ્યં હરંત્યન્યે ॥ ૪ ॥

અર્થ- ધન હોતે ત્તે તેનું દાન દેવું, તથા તેને જોગ્યવું, પણ
 સંચય કરી રાખવો નહીં; કેમકે, જુઠું? કે અહીં જમરીઝંપ એ-
 કલાં કરેલાં ધનને (મધને) બીજાઠે હરી જાય છે. ॥ ૪ ॥

એવી રીતે સર્વ પ્રકારથી વિચાર કરતાં થકાં લક્ષ્મીને શોજા-
 વનારું દાનજ છે. કહ્યું છે કે,

સારં તદેવ સારં, નિયોજ્યતેયજિર્નેષ્ણવનાદૌ ॥

અપરંપુનરફલં, પૃથ્વીમલખંડપિંડં વા ॥ ૧ ॥

અર્થ- જે ધનને જિનજીવનાદિકમાં જોડવામાં આવે તેજ ધન
 ઉત્તમ છે, પણ બીજું તો પૃથ્વીના મેલના ખંડ અથવા પિંડ સરખું
 ધન નિષ્ફલ છે. ॥ ૧ ॥

દાનરૂપી આજૂપણ વિના લક્ષ્મીને પાપાણના મેલરૂપજ જા-
 ણવી. જેમ પૂર્વે પાટલીપુત્ર નામના નગરમાં નવનંદ નામના રાજા
 થયા હતા; તેઠે અત્યંત કૃપણ હોવાથી તેઠે લોકોપર કર ના-
 લીને તથા તેઠે પીડીને ઘણું ધન એકતું કહ્યું હતું તથા તે ધ-
 નના તેઠે સુવર્ણના નવ ડુંગરો કર્યા હતા. પણ તેઠના અજ્ઞા-
 નના યોગથી તે ડુંગરો પાપાણરૂપ થઈ ગયા. અને આજે પણ તે
 ડુંગરો પાટલીપુરપાસે ગંગાના કાંઠાપર પીલા પથ્થરના દેખાય છે.

तेमज रंक श्रेष्ठिनी संपूर्ण खड़ी पाताखमां सुप्त थइ गइ ठे. ते-
मज राजगृही नगरीमां रहेता मम्मण शेठे अत्यंत खड़ी एकठी
करीने मणिनो यखद बनाव्यो हतो. पण छेवटे दानादिकना अ-
जायबी तेनी ते सर्व खड़ी फोकटज पृथ्वीपर नाश पामी. तेमज
संखुल नामना शेठे कपिल बटुने कष्ट के, ॥ तने आवती काखे
जोजन करावीश; पण छेवटे तेने जोजन नहीं करावतां उमास
मुधि तेणे तेने उग्यो. त्यारे कपिल बटुए ऋण उपवासो करीने का-
खिका मातानुं आराधन कर्तुं; पन्नी ते देखीए दीधेली रूप घदखा-
यवानी विधाना यखथी तेणे संखुलनुं रूप धारण कर्तुं. तथा तेनी
सपली खड़ीने जोगवी. पन्नी पोतानुं रूप प्रगट करीने तेणे सं-
खुलने एवो उपदेश आप्यो के,

दातव्यं प्रोक्तव्यं, सति विज्ञये संचयो न कर्तव्यः ॥

यदि संचयं करिष्यसि, संकुल पुनरागमिष्यामि ॥१॥

अर्थ- हे संकुल ! धन होते ठे तेनुं दान देवुं, तथा तेने
जोगववुं; पण तेनो संचय करी राखयो नहीं; माटे हवे करीने
जो तुं धननो संचय करीश, तो हुं पात्रो आवीश. ॥ १ ॥

माटे हवे धारें तुं कहेवुं ! खड़ीनुं आचरण केवल दानज
ठे; पण जोगथादिकनी सामग्री तेना आचरणरूप नथी कष्टुं ठे के,
आरोहंति सुखासनान्यपटवो नागान् हयान्स्तज्जुप-

स्तांबूलाद्युपभुंजते नटविटाः खादंति हस्त्यादयः
प्रासादे चटकादयोऽपि निवसंत्येते न पात्रं स्तुतेः

स स्तुत्यो भुवने प्रपद्यति कृती लोकाय यः कामितम् ।

अर्थ-(केटकाक) मूर्खों पाखलीउपर येसे ठे, हाथी घोडाउ-
वाला हाथी घोडाउपर चढे ठे, नटविटो तांबूलआदिक खावठे,

હાથીઆદિકો પણ ખાય છે, મેહેલમાં ચીડીઆદિકો પણ રહેતે,
પણ તેડું સ્તુતિપાત્ર નથી; પણ જે કૃતાર્થ માણસ આ જગતમાં
લોકોને ઇચ્છિત દાન આપે છે, તેજ સ્તુતિ કરવા લાયક છે ॥૧॥

વહી દીધેલું દાન ક્યાંપં પણ નિષ્ફલ જતું નથી. કહ્યું છે કે,

पात्रे धर्मनिबंधनं तदितरे प्रोद्यद्दयाख्यापकं

मित्रे प्रीतिविवर्धकं रिपुजने वैरापहारकमम् ॥

મૃત્યે પ્રતિજ્ઞરાવહં નરપતૌ સન્માનપૂજાપ્રદં

જઠાદૌ ચ યશસ્કરં વિતરણં ન ક્વાપ્યહો નિષ્ફલમ્

અર્થ—સુપાત્રપ્રતે આપેલું દાન ધર્મના કારણરૂપ છે, તથા અ-
ન્યપ્રત્યે દીધેલું દાન દયાને જણાવનારું છે, મિત્રપ્રતે દીધેલું દાન
પ્રીતિ યધારનારું છે, શત્રુને આપેલું દાન વૈરનો નાશ કરવામાં સ-
મર્થ છે, ચાકરને દીધેલું દાન જકિના સમૂહને ધારણ કરાવનારું
છે, રાજાને આપેલું દાન સન્માન અને પૂજા આપનારું છે, તથા
જાદુઆદિકને દીધેલું દાન ઘસને કરનારું છે; એવી રીતે અહો!
દાન ક્યાંપં પણ નિષ્ફલ જતું નથી. ॥ ૧ ॥

હવે તે દાનનું આજપણ સુપાત્રનો સંયોગજ છે; કેમકે, સુપાત્ર
પ્રતે જે દાન દેવાય તેજ કષ્ટ્યાણને અને શાંતિને કરનારું છે. નૈ-
પપકાવ્યમાં કહ્યું છે કે,

पूर्वपुण्यविजयव्ययवद्वा, संपदो विपद एव विमृष्टा; ॥

પાત્રપાણિકમત્તાર્પણમાસાં, તાસુ શાંતિકવિધિર્વિધિદૃષ્ટઃ

અર્થ—પૂર્વ કર્મોનાં પુણ્યોભી વિજાવના સરસ્વતી મલેહી સં-
પદાઈને આપદાઈદરજ માનેહી છે; પણ તે સંપદાઈનું સુપાત્રો-
પ્રતે દમ્ભકમઘચી એ અર્પણ કરવું, તે તેઈને વિષે પ્રજ્ઞાપ દીટેહો
શાંતિનો વિધિ છે. ॥ ૧ ॥

સુપાત્રોપતે આપેલું થોડું દાન પણ ચંદુપાલવાણું થાયને. કાંઈકે કે,
જલે તૈલં સ્વલે ગુહાં, પાત્રે દાનં મનાગયિ ॥

પ્રાણે શાસ્ત્રં સતાં પ્રીતિ-વિસ્તારં યાત્યનેકથા ॥ ૧ ॥

અર્થ-પાણીમાં નાણેલું તેલ, પાત્રપ્રતે કહેણી ગુપ્તગત, ગુપ્તપ્રતે આપેલું થોડું પણ દાન, વિદ્વાનને (જણાયેલું) દારણ તથા
સજ્જનોની પ્રીતિ અનેક પ્રકારે વિસ્તારને પામે છે. ॥ ૧ ॥

વ્યાજે સ્પાદ દ્વિગુણં વિદ્વાં, વ્યવસાયે ચતુર્ગુણમ્ ॥

દેવ્રે શતગુણં પ્રોક્તં, પાત્રેઽનંતગુણં ધનઃ ॥ ૨ ॥

અર્થ-વ્યાજમાં ચેપડું ધન થાય છે, વ્યાપારમાં ચોગણું થાય
છે, દેવ્રમાં સો ગણું થાયછે, પણ સુપાત્રપ્રતે આપેલું ધન અનંત-
ગણું થાય છે. ॥ ૨ ॥

માટે સુપાત્રપ્રતે આપેલું ધન ચંદુ પાલદાયક છે, અને સુપાત્ર
પ્રતે આપેલું ધન વિપરીત પાલને દેનારું છે.

હવે અહીં કોઈ એમ કહેકે, પાત્ર અપાત્રનો વિચાર તો કૃપણ
કરે, પણ છદાર માણસ કરે નહીં. કાંઈ કે કે, "પાત્રની પરીદા
શા માટે કરણી જોઈએ? કેમકે ધરસતો એવો ધરસાદ બંદ શમ-
વિસમની પરીદા કરતો નથી. " તેને છત્તર આપે છે કે, એમ
નહીં, કેમ કે,

ધરસીઝં ધરસીઝં અંબુદર, ધરસીઝાં ફલ જોર ॥

ધતુરણ વિષ દરકુણ રસ, એવઝ અંતર દોર ॥ ૧ ॥

પણી રચાતિ નદ્યપ્રમાં પાણીમાં પણ પાત્ર વિરોધની અપેક્ષા
મોટો અંતર છે; કેમકે, તેજ પાણી જો ગર્પના મુખમાં પડેછે તો
જેરૂપ થાયછે, અને ઢીપના મુખમાં જો પડેછે, તો મોતીરૂપ
ધરો. કાંઈ કે કે-

आग्ने निवे सुतीर्थे कचवरनिचये शुक्तिमध्येऽद्विवस्त्रे ॥
 औपध्यादौ विषजौगुत्तरसि गिरौ पांशुभूकृष्णभून्योः
 इहुक्षेत्रे कषायधुमवनगहने मेघमुक्तं यथाञ्ज
 सप्तपात्रे कुपात्रे जगति निजधनं दत्तमायाति पाकन्तः॥

अर्थ—आग्नेपर अने खोंबडापर, उत्तम तीर्थनां अने कच-
 राना समूहनां, औपनां अने सरना मुखनां, औपधिआदिद्वनां
 अने जेरी वृक्षनां, मोटा तडावनां अने पर्वतपर, मरुद जमीननां
 अने काखी जमीननां, तथा सैखडीना क्षेत्रनां अने कषायखा
 वृक्षनां वननां वरसादे वरनावेबुं पाणी जेम जुदा जुदा जावने
 जजनारुं घाय ठे तेम आ जगतनां मुपात्र अने कुपात्रने आपेबुं
 पोतानुं धन पए पकजावने प्राप्त घाय ठे ॥ १ ॥

हये पात्र पए तेज उत्तम जाएबुं के, जे नाम प्रमाणे गुणो-
 पाबुं होय; तेथी विपरीत जे हांय ते उत्तम पात्र कहैवाय नहीं.
 कयुं ठे के—

जामे मंगलनाम विष्टिविषये जज्ञा कणानां हये
 वृद्धिः शीतक्षिकेति तीव्रपिटके राज्ञा रजःपर्वणः
 मिष्टत्वं लवणे विषे च मधुरं रैकटिकाद्यं यथा
 पात्रत्वं च पलांगनासु रुचिरं नाम्ना तथा नार्यतः ॥१॥

पात्र तो ते कहैवाय के, जे पोते तरयामां अने परने तारयामां
 मनर्थ होय. जेम के, बुटी जाय एबुं पए आबुं पात्ररूप यबुं
 यबुं पोते तरं ठे, तथा नेनो आश्रय करीने रहेखी मर्थ वस्तुठेने
 पए तारे ठे. पात्र परीक्षामां सुधिष्ठिर अने जीननो मंत्राद
 नीचे प्रमाणं ठे.

हमीनागपुष्पां एक दशतो सुधिष्ठिर राज्ञा सनामां मिहान-

નપર બેઠા હતા. દટલામાં ચારણે રહેલા જીમે આવીને તેમને વિનંતી કરી કે, હે રાજેન્દ્ર ! એક મૂર્ખ તપસ્વી અને વિદ્વાન શૂદ્ર બન્ને જણા ચારણે ઇષ્ટા છે, તેમાંથી કોને દાન આપવું. ? ત્યારે યુધિષ્ઠિરે કહ્યું કે, હે જીમ ! તપ તો સુલેથી તપી શકાય છે, પણ વિદ્યા મેલવવી વધુ મુશ્કેલ છે, માટે હું તો વિદ્વાનની પૂજા કરીશ; તપોનું શું પ્રયોજન છે ? ત્યારે જીમે કહ્યું કે, હે યુધિષ્ઠિર ! જેમ કુતરાના ઘાંચમાંમાં પ્રાસ્ટ અણસી ગંગા, તથા મદિરાના કું-જમાં પડેલું દૂધ તેમ કુપાત્રમાં પ્રાસ્ટ અણસી વિદ્યા શા ઉપયોગની છે ? ત્યારે કૃષ્ણ હંપાયને કહ્યું કે, કેવલ વિદ્યા કે તપસાથી પાત્રપણું થતું નથી, જેનામાં વિદ્યા અને ઉત્તમ આચાર છે, તેજ સુપાત્ર કહેવાય છે. માટે સુપાત્ર પ્રતે આપેલું ધન કટ્યાણકારી છે. કહ્યું છે કે, ॥ ૧ ॥

સા લક્ષ્મીર્યા ધર્મકર્મોપયુક્તા,

સા લક્ષ્મીર્યા ધંધુવર્ગોપજોગ્યા ॥

સા લક્ષ્મીર્યા સ્વાંગજોગપ્રસંગા,

યાન્યા માન્યા સા તુ લક્ષ્મીરલક્ષ્મીઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ- જે લક્ષ્મી ધર્મકાર્યોમાં જોડાય છે, તથા જે ધંધુવર્ગના ઉપજોગમાં આવે છે, અને જે પોતાના પણ ઉપજોગમાં આવે છે, તેજ ચરેચરી લક્ષ્મી છે, પણ તેથી વિપરીત લક્ષ્મીને તો “ અ-લક્ષ્મીજ ” માનવી.

માટે ધર્મના અર્થો માણસે ન્યાયથી ઉપાર્જન કરેલું, તથા દાન, કાલ અને જાવથી નિર્દોષ થયેલું एवं દાન કીર્તિ આદિ-કની અપેક્ષા રાહ્યાવિનાજ સુપાત્રને આપવું.

હવે દાન પ્રાપ્ત કરીને હેતુવાળું હોય છે. તે દાન દેવામાં દશ હેતુર્થ નીચે પ્રમાણે હોય છે.

(૧) રોગી અથવા જિહ્વાચરોને દયાથી દાન અપાય છે.

(૨) મદદ આપનારને સંગ્રહથી દાન અપાય છે. (૩) દુર્જનોને જયથી દાન આપવું પડે છે. (૪) પુત્રાદિકને જુદા કરતી વચ્ચે કારણીક દાન અપાય છે. (૫) લોકલજ્ઞાથી દાન આપવું પડે છે. (૬) જાટ ચારણાદિકોને ગર્વથી દાન અપાય છે. (૭) હિંસકોને અધર્મથી દાન આપવું પડે છે. (૮) સાધુ આદિક ચતુર્વિધ સંઘને ધર્મબુદ્ધિથી દાન અપાય છે. (૯) જ્ઞાને હું દાન આપીશ તો તે મને કોઈ વચ્ચે પણ ઉપકાર કરશે એવી બુદ્ધિથી દાન અપાય છે. (૧૦) તથા પહેલાં જાણે મને ઘણું ઉપકાર કર્યો છે, એવી બુદ્ધિથી દાન અપાય છે. એવી રીતે દાન દશ પ્રકારનું છે. તેમાંથી ત્રણ પ્રકાર આલોક સંબંધિ દાનના છે. કહું છે કે,

જ્ઞપલોજ્ઞ સ્તયાસ્તેહ-સ્ત્રયો દાનસ્ય હેતવઃ ॥

યે દાતાસ્ત્રયં મુક્ત્વા, ધન્યાસ્તે મુક્તિગામિનઃ ॥૧॥

અર્થ- જ્ઞ, લોજ્ઞ, તથા સ્તેહ એ ત્રણે હેતુરૂં દાનના છે, તે ત્રણે હેતુરૂંને ઓળખીને જેવું દાન આપે છે, તે ધન્ય મનુષ્યો મોક્ષગામી થાય છે.

દેવે યપારે શું કહેવું ? દાનનું જૂણ સુપાત્ર છે. કહું છે કે,
ઉત્તમફલં સુપાત્રે, દાનં વિજ્ઞવસ્ય મધ્યમો જોગઃ ॥
અધમં વ્યસનવ્યયગતિ-રધમાધમમવનિયિન્યાસઃ ॥ ૨ ॥

અર્થ- સુપાત્ર પ્રતે જે દાન દેવું, તે ધનનું ઉત્તમ ફલ છે, જોગો જોગવશ તે મધ્યમ ફલ છે, તથા વ્યસનમાં શરણું તે અધમ ફલ છે, અને ધનને જે જમીનમાં પંદારી રાણું, તે અધમમાં અધમ ફલ છે. ॥ ૨ ॥

અપઃ ક્ષિપ્તિ કૃપણા, વિશં તથ વિયાસયઃ ॥

સંતપ્તુ ગુરુધૈત્યાદૌ, તદુચ્ચેઃ પદકાંક્ષિણઃ ॥ ૨ ॥

અર્થ- કૃપણ લોકો નીચી ગતિમાં જવાની ઇચ્છાવાલા હોવાથી ધનને નીચે જમીનમાં ખંડારી રાખે છે, પણ સકાનો ઇંચી ગતિના ઇચ્છુકો હોવાથી તે ધનને ઇંચાં જિનપ્રાસાદાદિકમાં વાપરે.

માટે જે જીવ્યલોકો ! જાગ્યવાન એવા તમોએ મુપાત્રદાનરૂપ ધર્મધિધિમાં સર્વદા ઉદયમ કરવો.

॥ ઇતિ મુપાત્રદાનોપદેશઃ ॥

હયે દાનના ફલનો ઉપદેશ કરું છે.

અજ્ઞયં સુપસદાણં, અણુકંપા ઉચિશ્ચ કિત્તિદાણં ચ ॥

દોષિ વિમુક્તો જ્ઞાનિ, તિન્નિ વિજ્ઞોગ્ગાદ્યં દિતિ ॥૧॥

અર્થ- આ જગતમાં દાન પાંચ પ્રકારનું પ્રતિષ્ઠ છે. ધપવંધનાદિક જ્ઞયથી જ્ઞયજીત થયેલા જંતુઠંને, તેઠંના પ્રાણો પચાવીને જે તેઠંને નિર્જય કરવાં, તેને પડેલું અજ્ઞયદાન કરેલું છે. કહ્યું છે કે, ॥ ૧ ॥

જીવાનાં રક્ષણં ચેદં, જીવા જીવિતકાંદિણઃ ॥

તસ્માત્સમસ્તદાનેભ્યો-ડજ્ઞયદાનં પ્રશસ્યતે ॥ ૨ ॥

અર્થ- જીવોનું રક્ષણ કરવું તે શ્રેષ્ઠ કાર્ય છે, જેમકે, જીવો જીવિતના અજિલાપિઠ છે, માટે સર્વ દાનોથી અજ્ઞયદાન પ્રશસ્યતા હાયક છે. ॥ ૨ ॥

યો દયાત્કાંચનં મેરુ, કૃત્ત્વાં ચિય ધસુંધરાન્ ॥

એકસ્ય જીવિતં દયાત્, ન ચ તુલ્યં મુધિષ્ટિર ॥ ૨ ॥

અર્થ- જે મુધિષ્ટિ ! કોઈ માણસ કોઈને સુવર્ણનો મેરુ પર્વત આપી દીધ, અથવા સમસ્ત પૃથ્વીને આપી દીધ; તથા એક જીવને જીવિતદાન આપે, તે સ્ત્રે એક સરસાં નથી. (અર્થાત્ જીવિતદાન સર્વથી શ્રેષ્ઠ છે. ॥ ૨ ॥

અહિંસા સર્વજીવાનાં, સર્વજ્ઞેઃ પરિજ્ઞાપિતમ્ ॥

इदं हि मूलं धर्मस्य, शेषस्तस्यैव विम्बरः ॥ ३ ॥

અર્થ- શ્રી મર્વજ પ્રતુર્જન એમ કરું તે કે, મર્વે જીવોની નહીં કરવી, એ ધર્મનું મૂલ્ય છે, અને ચાકીની ધર્મક્રિયાનું તો અહિંસાનો જ વિસાર છે. ॥ ૩ ॥

अजयं सर्वसत्तेभ्यो, यो ददाति दयापरः ॥

तस्य देहादिमुक्तस्य, जयं नास्ति कुतश्चन ॥ ४ ॥

અર્થ- જે માણસ દયામાં તત્પર થઈને મર્વ પ્રાણીનું અજય દાન આપે છે, તેને મૃત્યુવાદ ક્યાંય પણ જય થતો નથી. ॥

અજયદાન દેવાથી “આ માણસ કદ્યાણકારી, દયા તથા કૃપાના સમુદ્ર સરસો છે” એવી રીતની કીર્તિ આ હોવાથી થાય છે; અને પરલોકમાં રાજ્યમંપદાદિક જોગોનો સમૂહ છે. કહ્યું છે કે-

दीर्घमायुः परं रूप-मारोग्यं श्लाघनीयता ॥

अहिंसायाः फलं सर्व, किमन्यत्कामदैव सा ॥

અર્થ- લાંબું આયુષ્ય, ઉત્કૃષ્ટરૂપ, આરોગ્યતા તથા કીર્તિ સઘળું અહિંસાનું ફલ છે; માટે કામદ્રુષા થતી ધીજી કર્મ તે અહિંસાજ કામદ્રુષા છે. ॥ ૧ ॥

પણ જેઠ ધર્મયુક્તિથી હિંસા કરે છે, તેને કદ્યાણ કે, થતું નથી. કહ્યું છે કે,

हिंसा विघ्नाय जायेत, विघ्नशान्त्यै कृतापि हि ॥

कुलाचारधियाप्येषा, कृता कुलविनाशिनी ॥ २ ॥

અર્થ- વિઘ્નોની શાંતિમાટે પણ કરેલી હિંસા ચરેચર વિઘ્ન કરનારી થાય છે; તેમ કુલાચારની વુઝિથી કરેલી હિંસા પણ લનો નાશ કરનારી થાય છે. ॥ ૧ ॥

यदि ध्राया तोये तरति तरणिर्यद्युदयति,
 प्रतीच्यां सप्तर्चिर्यदि जजति शैत्यं कथमपि ॥
 यदि क्षमापीठं स्यादुपरि सकलस्यापि जगतः,
 प्रसूते सत्त्वानां तदपि न वधः कापि सुकृतम् ॥२॥

अर्थ- जो पत्थर पाणीमां तरे, सूर्य पश्चिम दिशामां उदय पामे,
 अग्नि फोडक यसे शीतलताने जजे, तथा आ पृथ्वीतल कदाच
 सर्व जगतनी उपर घड जाय, तोपण प्राणीठनी हिंसा कयांय पण
 पुण्य उत्पन्न करे नहीं. ॥ २ ॥

स कमलचनमग्नेर्वासरं ज्ञास्वदस्ता,
 दमृतमुरगवक्त्रान्साधुवादं विवादात् ॥
 रुगुपगममपश्याङ्गीवितं कालकूटा,
 दक्षिणपति वधाद्यः प्राणिनां धर्ममिच्छेत् ॥३॥

अर्थ- जे माणस प्राणीठनी हिंसाची धर्मने इच्छे ठे, ते अ-
 ग्निची कमळोना घनने, सूर्यासची दिवसने, सर्पना मुखमांची अ-
 मृतने, विवादची कीर्तिने, अपथ्य जोजनची रोगना नाशने,
 तथा जेरना जहणची जीवितने इच्छे ठे. ॥ ३ ॥

एवी रीते अजयदानरूप धर्मना आराधनची घणां नव्य मा-
 णसो मोहनगरमां गया ठे. जेम श्री शांतिनाथ प्रभुए बाज प-
 लीने पोतानुं मांस आपीने पारापतनुं रहण कर्युं ठे, एवा ते श्री
 शांतिनाथ प्रभु समोने शांति आपो? एवीरीते ते श्री शांतिनाथ
 प्रभुए मेघरथ राजाना जवमां पारापतने अजयदान आपीने त्रणे
 लोकमां करुणासागरपणुं मेखव्युं. तेम सुमेरु नामनो हाथी स-
 सलाने अजयदान आपवाची भगधना राजा श्रेणिकनो मेघकु-
 मार नामनो पुत्र थयो ठे. तेनी कथा नीचे प्रमाणे जाणवी.

क्रीमामां आसक्त थयो हतो, तेथी ते वात तेणे सांजली नहीं. त्यारे राणीए कहेवाथी तेणे तेणीने कहुं के, हे कट्याणि ! ते वडपर रहेला पांच यक्षो राज्य आपेठे, अने हरेठे; माटे जे थयानुं होशे ते थशे, माटे तुं पाशा नाख ? एम कहेवाथी ते यक्षो-एज सीमाडाना राजाठने वांधीने तेने पगे पडाव्या. ते जोड लोकोने आश्चर्य थयुं. पत्री एक दिवसे त्यां ज्ञानी महाराज आव्या, तेमने लोकोए पूजवाथी ज्ञानीए कहुं के, आणे पूर्व-जवमां पांच पुराठनुं रक्षण कर्युं हतुं; तेज पूराठना जीवो आ यक्षरूप थयाठे; अने तेठेएज तेना राज्यनुं रक्षण कर्युं ठे.

घली तेज अजयदान छपरे अवंतिसुकुमाखनी कथा कहेठे. श्रीपुर नामना नगरमां कोडक मड्डीभार हतो; ते पोतानी क्रूर स्त्रीना कहेवाथी रात्रिने ओथे पहेरे जाख खेड्ने मान्लां पकडवा गयो; पण हजु घणी रात्रि होवाथी मार्गमां आवेला आंयाना वृहनीचे वेठेला कोड मुनिपासे गयो. त्यां ते महात्माना उपदेशाथी तेणे एवुं नियम छीधुं के, जाखमां जे पेहेलुं मान्लुं आवे, तेने मारे गोडी देवुं. पत्री तेणे समुज्जने कांठे जड जाखमां पेहेला आवेला मान्लाने गोडी दीधुं. हवे त्यां देवे तेनी परीक्षा करवा मांडी. तेथी तेने तेज मान्लुं धारंवार तेनी जाखमां आवया लाग्युं. त्यारे तेणे कोडी वांधीने ते मान्लाने निशानी करी. ठेवटे निराश थड्ने ते घेर गयो. त्यां तेनी क्रूर स्त्रीए तेने क्रोधथी घरमांथी कहाडी मेड्यो. त्यारे तेणे तेज साधुनी पासे जड फरीने धर्म पूज्यो. त्यारे साधुए जीवदयारूप पेहेलुं प्रत तेने कहुं. फरीने पूजवाथी पांच अणुप्रतो पण कल्यां. पत्री ते धर्मेने मारीरीने आराधिने थंने शुजध्यानथी मृत्यु पामीने ते नखिनीगुडम विमानमां देव थयो. त्यांथी चवीने ज्ञाना नामनी मार्यवाहनी स्त्रीने पेटे वत्रीग स्त्रीठनो म्यामी अवंतिसुकुमाख नामे पुत्र थयो. त्यां पोताना घरनी चित्रशास्त्रमां उतरेला मु-

छपदेशतरंगिणी.

इति आचार्यना मुखची पठन यत्ता नलिनीगुह्य अध्ययन
स्वरूप सांजखीने तेने जातिस्मरण ज्ञान थयुं. तेची पूर्व
स्मरण करीने, तथा दीक्षा खेड्ने ते स्मशानमां रहा. त्यां
याखणीए करेखा छपसर्गोने सहन करीने ते परीने नलिनी
विमानमां उत्पन्न थया. तेमने ज्यां छपसर्ग थयो ते जगोए
छायनीमां) तेमना पुत्रे महाकाखनुं प्रासाद वनाव्युं. ते श्री
ज्वसेनजीए करेखा प्रजापत्यां महाकाखनुं देपळ आज
छायनीमां ह्यात ठे. एधीरीते अजयदानपर अवंतिसुकुमार
दृष्टांत जाणवुं.

पत्नी तेज अजयदानपर अजयकुमारनी कथा बदेठे.

एक दहादो श्रेष्ठिक राजाए सजामां काहुं के, हमणां न
मां कइ वस्तु सोंधी ठे ! त्यारे निर्दय पया ह्मिठेए काहुं
हमणां मांस सोंधुं ठे. त्यारे अजयकुमारे विचार्युं के, अ
मारे तेंठनी परीक्षा करची. पत्नी तेणे रात्रिए सय ह्मिठेने
जड्ने जुडुं जुडुं काहुं के, थरे! राजपुत्रो ! आज्ञे राजाने म
रोग थयो ठे. तेनां घेचोए घणां थापधो करी, पण ते मर
नथी. पण जो मनुष्यना काळजानुं घेतां कजार मांस मळे तो
राजा जीवी शके; नहीतर ते गुरु पामने. माटे समो आ
जाना गरासीथा जे, तो हुं आटवुं पण कार्य समो नहीं कर
त्यारे एके काहुं के, समारे जोइए तो एक हजार सोनामो
हयो ! पण मने ते कार्यची मुक्त करो ! अने बीजापासे जा
पत्नी अजयकुमार से अप्य खेड्ने बीजापासे गया, अने तेने प
तेम वरुं. त्यारे तेणे पण एक हजार सोनामोहोरो आपी, प
मांग थाप्युं नहीं. एधीरीते दरेकने घेर आत्तीरात जमीने ते
एकजारा सोनामोहोरो एकत्री करी. तथा प्रजाते सजामां
सोनामोहोरो देखाडीने तेणे ह्मिठेने वरुं के, थरे ह्मिठे
समो बदेता हुता के, आज्ञावळ मांस सोंधुं ठे, पण ते तो अ

ટલાવધા ધનથી પણ મરણનું નથી. ત્યારે તેઠે મને સન્નિધિ યજ્ઞે માંત્ર ધારી બેઠા. ત્યારે અજયકુમારે મર્ચેને નિધુર્ગાં કે, ઓર! મૂર્ગો! પોતાનું માંસ તો સર્વ જીવોને વહાણું છે; તમો માંમધુચ્ચ ધર્મને પોકટજ વચડ્યા કરો ઝો. કેમકે, વિષામાં રહેલા કીડાને અને દેવલોકમાં રહેલા ડંડને જીવિતની ડ્રા સથા મૂર્યુનો જય નુ દયજ છે. વહી દુર્ગતિમાં ગણ્યો જીવ પણ મર્યાને ડમ્બો નથી; તથા કુત્સિત પ્યા પણ પોતાનાં જોજનને તેઠે મ્યાદિદજ માંને છે. વહી પશુના શરીરપર જેટલા રોમકૂપો છે, તેટલાહજાર યર્ષોમુધી પશુહિંસા કરનાર પ્રાણી વકયાય છે. વહી આ જગતમાં સુચર, ગાય, તથા ધન આદિકનું દાન દેનારાઈ તો સુવ્રજ છે; પણ જે પ્રાણીઝને અજયદાન આપે છે તે દુર્વ્રજ છે. પૃથ્વીરીતે અજયદાન હપેર અજયકુમારનું દટાંત જાણ્યું.

હવે જે માણસ જીવહિંસા કરે છે, તે વધ વંધનાદિક દુઃલોને જોગવનારો આય છે. જેમ એક ગોવાહીઝં વાવલની શૂલમાં ઝું-ઝુંને પરોવતો હતો, અને તે પાપથી તેને એકસો આઠવાર શૂ-હીપર ચડ્યું પહ્યું છે. તેની કથા નીચે પ્રમાણે જાણવી.

નાગપુર નામના નગરમાં એક માધવ નામે ગોવાહ હતો. એક દહાડો તે ગાયો ચરાવવા માટે મોટી અટવીમાં ગયો. ત્યાં તા-પથી પીનાયો થકો વાવલના વૃક્ષનીચે બેઠો. એટલામાં તેનાં મ-સ્તક પરથી ઝુઠે તેના શોલામાં સરીને પડી. ત્યારે નિર્દયપણથી તેણે તે ઝુને વાવલની તીરણ શૂલમાં પરોવી; અને તેણે વિચાર્યું કે, ઓર!! આ મારા શરીરના ચલને (રુધિરને) ચોરનારી છે. પડી તે પાપના હૃદયથી તેજ જવમાં તેને શૂલપર ચડીને મરણું પહ્યું. અને એવી રીતે ઘીજા એકસોને સાત જુદા જુદા જયો મુધિ ચોરી આદિકના અપરાધથી શૂલપર ચડીને તેને મરણું પહ્યું. પડી એકસોને સાતમે જયે તે કર્મ થોડું રહેવાથી તેણે તાપસી દીક્ષા થંગીકાર કરી. ત્યાં હમેશાં તે વનમાં રહીને મુકેલાં પલ-

પત્રો લાયા લાગ્યો. ત્યા નિઃસંગ વ્રત ધારણ કરવા લાગ્યો. ત્યાં ઢેવટે તેને વિજંગ જ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું. ઇટલામાં ત્યાં નજદી-કમાં રહેલી પંપા નામની નગરીના નરસિંહ રાજાની પટરાણી ર-જાદેનાં આજ્ઞાણેની પેટી એક ચોરે ચોરી. ત્યારે પગીઠ તેની શોધ કરતા થકા તેની પાઠલ લાગ્યા. ત્યારે તે ચોર તે પેટીને તે તાપસપાસે મુકીને એક ઘડપર ચઢી ગયો. ત્યારે પગીઠ તે સુતેલા તાપસને પેટી સહિત પકડીને રાજાપાસે લેઈ ગયા. પત્રી તે તાપસ વિજંગજ્ઞાની હોવાથી પોતાનાં કર્મને નિંદતો થકો ત્યાં મૌન રહ્યો; તેથી રાજાએ તેને શૂલીએ ચડાવ્યો. એવી રીતે કર્મ હથ કરીને તે દેવતા થયો. એવી રીતે જીવહિંસાપર તે ગોવાલની કથા જાણવી.

ઘણી શાસ્ત્રોમાં સંજઞાય છે કે, જીવહિંસાથી રુદ્ધ ધ્યાનમાં તત્પર થયેલા સુજ્ઞાન અને પ્રભવદત્ત ચક્રીઠં પણ સાતમી નરકે ગયા છે. ધધારે શું કહેવું? પોતાનું હિત ઇચ્છનાર માણસે બન્ને લો-કમાં મુલ્લ કરનારા યથા અજયદાનનું આરાધન કરવું.

દુર્લે મુપાત્રદાનનું વિવેચન કરે છે.

જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ, હ્રમા, સમતા, શીલ, દમ તથા સંયમ આદિક ગુણોને ધારણ કરવામાં જે પાત્રરૂપ છે, તે મુ-પાત્ર કહેવાય છે. કહ્યું છે કે,

પાકારેણોચ્યતે પાપં, વ્રકારસ્ત્રાણવાચકઃ ॥

અદ્દરહ્યસંયોગે, પાત્રમાદુર્મનીપિણઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ— “ પા ” ઇટલે પાપ, અને તેથી “ વ્રા ” ઇટલે (આ-રમાનું) રક્ષણ કરવું; એવી રીતે તે બન્ને અદ્દરોના સંયોગથી “ પાત્ર ” શબ્દ થાય છે; એમ વિદ્વાનો કહે છે. ॥ ૧ ॥

· એવી રીતે નામપ્રમાણે ગુણવાલું “ મુપાત્ર ” દુર્લેજ છે. કહ્યું છે કે, આ દુનીયામાં લક્ષ્મી મલે છે, તથા સર્વ ઇચ્છિત મુલ્લ પણ

મલે ઝે, પણ જગતમાં ઉત્તમ એવું સુપાત્રદાન હુઝેન ઝે. વઝી જાગ્યવાનોનીજ લક્ષ્મી સુપાત્રે દેવાય ઝે. કેમકે, દુઃખેથી મેલ-વેલી પવી કેટલાકની લક્ષ્મીને તો રાજા વઝાત્કારે લેઈ લે ઝે, કેટલાકોની લક્ષ્મીને અકસ્માત્ અગ્નિ ઘાલી નાશ ઝે, વિપચિ-લની લક્ષ્મી વેચ્યાઈના ઘરોમાં જાય ઝે, પણ પુણ્યશાસ્ત્રીઈની લક્ષ્મી અરિહંત પ્રજુના વિંચમાં, પ્રાસાદમાં તથા ઉત્તમ સાધુઈને ઉપયોગમાં આવતાં વસ્ત્રાદિકમાં વપરાય ઝે, શ્રાયક સદાર મનથી જો ન્યાયોપાર્જિત હવ્યથી મુનિઈને કહ્યે એવાં યજ્ઞ, પાત્ર, જોજન, ઔષધ ધિગેરે જાકિયી આપે, તો તેને મોહ મલે ઝે, તો પઠી દેવગતિ તથા મનુષ્યગતિની તો ઘાતજ શી કરવી ? જેમ સુપાત્ર દાનથી શાલિજઞ ત્રણે લોકોમાં પ્રસ્યાત થયેલા ઝે. કેમ કે, દેવરૂપ થયેલા તેમના પિતા ગોત્રજ હમેશાં તેમને આજ્ઞાપણ-દિકની પેટી આપતા હતા, તેણે સ્ત્રીદેહમાં તથા તેમની સ્ત્રીઈએ પગે હુઝીને ફેંકી દીધેલાં રત્નકંચલો રાજાની રાણીઈને પણ હુ-લ્લજ થઈ પડ્યાં, તે સઘણું તેમનાં સુપાત્રદાનનું ફલ હતું.

વઝી પણ સુપાત્રરૂપી તે દેવે લાંબા કાલસુધિ જય પામો, કે જેમાં એકવાર ધાવેલા હવ્યરૂપી ચોલા હજારો વસ્ત્ર સુધિ લાળી શકાય ઝે. પાઠલથી અથવા પેરે દીધેલા દાનનું ફલ તો મલે અથવા ન પણ મલે, પણ પોતાને હાથે દીધેલા દાનનું ફલ તો મલેજ ઝે, તેમાં સંશય નથી. ધનસાર્થવાહના જીવમાં શ્રી કૃષ્ણ-જદેવ પ્રજુએ પણ સાધુઈને ઘૃતદાન દીધું હતું, કે જેથી તેમને પણ શ્રી તીર્થંકર પદવી મલી ઝે. જરત ચક્રીએ પણ પૂર્વજવમાં મલેલા અન્નનો પાંચસો સાધુઈ ઘણે સંવિજ્ઞાગ કરી જોજન કર્યું હતું, તેથી તેમને ચક્રીની તથા મોહની પદવી મલેલી ઝે. તેમ શ્રેયાંસકુમારે પણ શ્રી પ્રથમ પ્રજુને સેલમી રસ ચોરાવીને સુપા-ત્રદાન દીધું ઝે, અને તેથી અહ્ય ત્રીજના પર્વની પ્રવૃત્તિ થયેલી ઝે.

વઝી ઉચિત કાલે સુપાત્રપ્રતે આપેલું અપ્પદાન પણ, ચંદન-

चाखाए धीर प्रजुप्रते आपेखा बाबुखानी पेठे बहु फलवाहुं थाय
ते. ते चंदनवाखानुं दृष्टांत नीचे प्रमाणे जाणवुं.

श्री धीर प्रजुए एयो अजिप्रद छीधो हनो के, राजानी पुत्री
होय, दासीपणाने प्राप्त थइ होय, पगमां बंटी होय, मम्मके मुंदी
होय, दुधानुर होय, रमती होय, एक पग देहेलीमां होय अने
एक पग बहार होय, एयी कोइ रती जायथी ओ मने सुपटाना
सुणामां रहेला बाबुखा बहोराये, तो भारे पारणुं कारुं. अने
एयी रीतनो प्रजुनो अजिप्रद उ मांमे चंदनवाखाथी संपूर्ण थयो.
अने ते घरते देपोए त्यां धनायद शेठने घर मागपार क्रोम
सोनइअनी वृष्टि करी. ते ओइ तेनी पटोशाणुं पिचारुं के, उपारे
आए फफ आ तपस्वीने बाबुखा बहोरायीने आटछी पपी
शुधि मेखयी, त्वारे हुं तपस्वीने थोरायेला एया वृत्तमाका आ-
दिके करीने सुक दुधपाकना पोजनथी पण पधारे शक्ति मेख-
पीश; एम पिचारि तेम करीने ते आकाश सम्मुख जांया छागी.
ते ओइने ते तपस्वीए कारुं के, अरे मुग्धे! तारा जायथी अने
ते आपेखा आभाकर्मिक आहारथी तो पापाणोनी वृष्टि थरो.
पण रजोनी बंई वृष्टि थरो नही. एयीरीते सुपामदानपर चंद-
नवाखानुं दृष्टांत जाणवुं.

पछी सेवीजरीते देशांतर गणखा मूलदेवे एक महिनाना छ-
पवामी मुनिने दीधेला बाबुखाना दानना पुण्यथी छत्तुए राख
मेखव्युं दत्तुं. तेमज श्री धीरप्रजुने हुं अनुमाननुं पारणुं बरापीश,
एया छलम ध्यानथी मूलु पामीने जीर्ण शेठे वारमो देवजोक
मेखव्यो दत्तो. तेमज ब्रह्मर नामना गाममां एक चंपक नामे
शेठ पगमो दत्तो, तेणे गुणवर मुनिनुं पात्र ठेक बांजामुधि
पीपी जरी आप्युं, पण तेने लाज धरानो जाहीने तेणे निवेद्य
कथो नही. अने एयीरीते जायनाना बराथी ते शेठ गदाईमि-
क्षिप्रते गया. अही ध्याननो जांगो एयो ठे के, ते शेठे दान देलां

મલે ઝે, પણ જગતમાં સુત્તમ પણ સુપાત્રદાન હુઝન ઝે. વઝી જાગ્યવાનોનીજ સઢી સુપાત્રે દેવાય ઝે. કેમકે, હુઝગંચી મેઝ-વેલી પચી કેટલાકની સઢીને તો રાજા વઝાત્કારે લેઝ છે ઝે, કેટલાકોની સઢીને અકસ્માત્ અગ્નિ વાઝી નાસે ઝે, વિપચિ-લંની સઢી ઘેચાઝના ઘરોમાં જાય ઝે, પણ પુણ્યશાઝીઠની સઢી અરિહંત પ્રજુના ચિંચમાં, પ્રામાદમાં તથા સુત્તમ માધુઠને અપયોગમાં આવતાં વઝાદિકમાં વપરાય ઝે, આવક સદાર મ-નથી જો ન્યાયોપાજિત હવ્યથી મુનિઠને કહ્યે પચાં યસ્ત્ર, પાત્ર, જોજન, આપધ ચિંગેરે જક્તિયી આપે, તો તેને મોહ મલે ઝે, તો પઢી દેયગતિ તથા મનુષ્યગતિની તો વાતજ શી કરચી ? જેમ સુપાત્ર દાનથી શાલિજઝ ત્રણે લોકોમાં પ્રહ્યાત થયલા ઝે. કેમ કે, દેવરૂપ થયલા તેમના પિતા ગોત્રઝ હમેશાં તેમને આજૂપણા-દિકની પેટી આપતા હતા, તેણે લરીદેલાં તથા તેમની લીઠપ પગે હુઝીને ફેંકી દીધેલાં રહકંવલો રાજાની રાણીઠને પણ હુ-લંજ થઈ પડ્યાં, તે સઘલું તેમનાં સુપાત્રદાનનું ફલ હતું.

વલી પણ સુપાત્રરૂપી તે હેત્ર લાંબા કાલસુધિ જય પામો, કે જેમાં એકવાર ઘાવેલા હવ્યરૂપી ચોલા હજારો વલત સુધિ લણી શકાય ઝે. પાઠલથી અથવા પેરે દીધેલા દાનનું ફલ તો મલે અથવા ન પણ મલે, પણ પોતાને હાથે દીધેલા દાનનું ફલ તો મલેજ ઝે, તેમાં સંશય નથી. ધનસાર્થવાહના જયમાં શ્રી રૂપ-જદેવ પ્રજુ પણ સાધુઠને ઘૃતદાન દીધું હતું, કે જેથી તેમને પણ શ્રી તીર્થંકર પદવી મલી ઝે. જરત ચક્રી પણ પૂર્વજવમાં મલેલા અન્નનો પાંચસો સાધુઠ વચ્ચે સંચિજાગ કરી જોજન કર્યું હતું, તેથી તેમને ચક્રીની તથા મોહની પદવી મલેલી ઝે. તેમ શ્રેયાંસકુમારે પણ શ્રી પ્રથમ પ્રજુને સેલમી રસ ચોરાવીને સુપા-ત્રદાન દીધું ઝે, અને તેથી અહ્ય ત્રીજના પર્વની પ્રવૃત્તિ થયલી ઝે.

વલી હચિત કાલે સુપાત્રપ્રતે આપેલું અપ્પદાન પણ, ચંદન-

वालाए वीर प्रभुप्रते आपेला बाकुखानी पेते बहु फलवाहुं थाय
ते. ते चंदनवाखानुं दृष्टांत नीचे प्रमाणे जाणवुं.

श्री वीर प्रभुए एयो अजिप्रह सीधो हतो के, राजानी पुत्री
होय, दासीपणने प्राप्त थइ होय, पगमां वेडी होय, मस्तके मुंढी
होय, कुधातुर होय, रक्ती होय, एक पग डेहेलीमां होय अने
एक पग बहार होय, एयी कोइ स्त्री जावथी जो मने सुपढाना
खुणामां रहेला बाकुखा बहोराये, तो मारे पारणुं करवुं. अने
एयी रीतनो प्रभुनो अजिप्रह ठ मासे चंदनवालाधी संपूर्ण थयो;
अने ते वलते देवोए त्यां धनायह शेठने घेर सामाबार क्रोर
सोनइआनी वृष्टि करी. ते जोइ तेनी पहोशणे विचार्युं के, ग्यारे
आणे फफ आ तपस्वीने बाकुखा बहोरावीने आटली बधी
रुधि मेखवी, त्त्यारे-हुं तपस्वीने घोरायेला एवा धृतमाकर आ-
दिके करीने युक्त दुधपाकना जोजनथी पण वधारे शक्ति मेख-
वीश; एम विचारि तेम करीने ते आकाश गन्मुख जोवा छागी.
ते जोइने ते तपस्वीए कवुं के, अरे मुग्धे! तारा जावथी अने
ते आपेला आधाकर्मिक आहारथी तो पापाणोनी वृष्टि घरो;
पण रसोनी कंडं वृष्टि घरो नही. एयीरीते सुपात्रदानपर चंद-
नवाखानुं दृष्टांत जाणवुं.

पछी तेवीजरीते देशांतर गएला मूखदेवे एक महिनाना द-
पयासी मुनिने दीधेला बाकुखाना दानना पुण्यची दृष्टद राज्य
मेखव्युं हतुं. तेमज श्री वीरप्रभुने हुं चतुर्मासनुं पावतुं कण्डीश,
एवा उत्तम ध्यानची मृत्यु पामीने जीर्ण शेठे दाग्ने देवलोह
मेखव्यो हतो. तेमज कोछर नामना गाममां एह चंड नामे
शेठ पसतो हतो, तेणे गुणाकर मुनिनुं पात्र देह ध्वंसावुधि
वीधी जरी आप्णुं, पण तेने लाज घशानो दारुने देह निरव
कयो नही. अने एयीरीते जायनाना पण्यची ते शेठ नवादेहि
जिप्रते गया. अही ध्याननो जांगो एयो ठे के. ते देह दान दे

વિચાર્યું કે, અહો! આ મુનિ છોજી છે, કેમકે, તે એકઝા આટલાવધા ધીને શું કરશે? એવીરીતના તેના ચિત્તને જાણીને “અરે પડ નહીં પડ નહીં” એમ કહીને મુનિએ તેમને બારમા ઘલોકમાં સ્થાપ્યા. એવીરીતે ધંપકશ્રેષ્ઠિનું ઉદાહરણ જાણી ઘણી ઘીજું દૃષ્ટાંત કહેત્રે.

હજૂર નામના ગામમાં દેવશર્મા અને સોમશર્મા નામના બ્રાહ્મણો હતા. તેઓમાં દેવશર્મા મિથ્યાત્વી હતો, અને સોમશર્મા શ્રાવક હતો, પણ નિર્ધન હતો. દેવશર્મા ધનવાન હતો, પણ પાત્રોપતે દાન આપનારો હતો. તેણે લઘુ ઝોજનનો યાગ કર્યો. સોમશર્મા તેને ઘેર ઝોજન પીરસવા આદિકનું કાર્ય કરતો હતો. અને એવું જૂલું ઝોજન લાડને તેની ચાકરી કરતો હતો. એક દિવસે હાડો પોતાના જાગમાં આવેલા સર્વ પ્રાસુક લાડુ આદિક સાથે ઝોજને અને સાધર્મીઓને આપ્યા. તે દાનપુણ્યના પ્રજાવધી મગધ દેશના રાજા શ્રેણિકનો પાંચસો રાણીઓનો સ્વામી પાંચ નંદિપેણ નામે પુત્ર થયો. તથા તે અત્યંત જાગ્યશાલી અને ઝોગો ઝોગવવા લાગ્યો.

ઘણી તેજ સુપાત્રદાનપર રથકાર મૂગનું દૃષ્ટાંત કહેત્રે.

શ્રીકૃષ્ણના મોટા જાડ રામે દીક્ષા લીધી, તથા એક દહાસા તે નગરમાં જતા હતા, ત્યાં તેમનું અદ્ભુતરૂપ જોઈને કુવાના ઘાપર પાણી જરવાને આવેલી સ્ત્રી તેનાપર અત્યંત મોહિત થઈ. અને તેમનું રૂપ જોવામાં લીન થઈ. એક સ્ત્રી ઘડાને દહે પોતાના પુત્રના ગણામાં રસી બાંધીને કુવામાં પાણી લેવા માટે નાલવા લાગી. તે જોઈ મુનિએ તેણીને ઉપયોગ આપી તે કરતાં નિવારી. તથા તે વચ્ચે પોતે એવો અજિગ્રહ લીધો. ધિકાર છે મારારૂપને!! આજથી મારે નગરમાં જવું નહીં, પણ અજિગ્રહ લેઈને તે રામમુનિરાજ વનમાં રહેવા લાગ્યા. ત્યાંથી જ્યારે કોઈક સાર્થક વટાય, ત્યારે તેમની પાસેથી નિર્જીવ

खेइने धर्मध्यानपूर्वक काख निर्गमन करवा छाग्या. हवे एटखामां त्यां कोइक रथकार काष्ठ खेवामाटे आवी चड्यो, तथा अरधी जांगेली हाखवाखा कोइक वृहन्नी नीचे जोजनमाटे बेठो. त्यां एक हरिण देखाडेख ठे मार्ग जेमने एवा राममुनिराजने जोइने ते खुशी थयो थको तेमने आहार पाणी देवामाटे तैथार थयो. ते मुनि पण त्यां आव्या, एटखामां अकस्मात प्रचंडवायुना वेगधी ते हाख घुंटी पडी, अने तेथी ते त्रणे त्यां मृत्यु पामीने पांचमे देवलोके गया.

घडी एवीज रीते सुपात्रदान देनारा यंकचूखादिको, कोशा येइया, तथा अवंति सुकुमाख आदिको पण संसाररूपी समुद्रने तरी गया ठे.

हवे घडी तेज सुपात्रदानपर धनसार व्यवहारीनुं दृष्टांत कहे ठे. राजग्रही नामनी नगरीमां धनसार नामे एक व्यवहारी रहंतो हतो, ते महा धनाढ्य तथा एकांतरे उपवास करनारो, बन्ने वखत प्रतिक्रमण करनारो, तथा त्रिकाख देवपूजा करनारो हतो. केटखेक काखे कर्मयोगे ते निर्धन थयो. पत्नी स्त्रीना कहेवाथी ते साथवानुं जानुं खेइने छव्य भागवामाटे गोबर नामना गाममां पोताना शाखापासे गयो. पण निर्धनपणाथी त्यां पण सेनुं धन नहीं मखतां उखटुं अपमान थयुं. त्यारे दिखगीर थइ ते पाढो वड्यो, अने रस्तामां जावपूर्वक एक मासोपवासी मुनिने तेणे ते साथवाथी पारणुं कराव्युं. तथा पत्नी स्त्रीने खुशी करवामाटे तेणे नदीमांदेथी केटखाक गोख रंगवेरंगी कांकराउं एकठा करीने पोताना खमीआमां जर्या, तथा पत्नी घेर आव्यो. ते वखते शासन देवीना प्रजापथी तेना खडीआमानां कांकराउं बहु मूड्यवाखां रत्तो थइ गयां. एवी रीते सुपात्रदानना प्रजापथी ते फरीने धनवान थइ दान आपवा छाग्यो, तथा जिनमंदिरो आदिक पुण्यनां कार्यों करी पृथ्वीमां ते प्रख्यात थयो.

हये सुपात्र प्रते जे दान आपवुं, ते प्रतिठपकारनी अपेक्षा राख्याविनाज आपवुं. तेने माटे एक जागयतनुं उदाहरण कहे ठे.

कोइक परिम्राजके कोइक जकियान जागयतने कष्टुं के, वर्षाकाले हुं तारा मकानमां रहीश. त्यारे ते जागयते कष्टुं के, जो तुं प्रतिठपकार मारापर न करे, तो जखे मुखेथी रहे. पत्नी ते घात ते परिम्राजके अंगीकार करयाथी ते जागयते तेने मकान आप्युं तया जोजनादिकथी ते हमेशां तेनो सत्कार करवा लाग्यो. एम करतां केदखोक समय गया बाद ते जागयतनो घोडो चोरो चोरी गया. पण एटलामां प्रजात घधाची ते चोरो ते घोडो खड जयाने अशफ घयाथी, तेठ ते घोडाने वनमां एक वृक्षसाथे बांधीने नाशी गया. एटलामां प्रजाते ते परिम्राजक स्नान करया माटे तलायपर गयो. त्यां तलायपासे रहेली जाडीमां ते अश्वने जोइ छंछली कहाव्यो के आ अश्व मारा छपकारी जागयतनो ठे. पत्नी तेणे ते जाडीमां पोतानुं घोएलुं यख मुकीने पोताने स्थानके आयी ते जागयतना माणसोने कष्टुं के, हुं मारुं यख पेखी जाडीमां धीसरी आय्यो हुं माटे लायी आपो! त्यारे तेठे त्यां माणसोने भोकइयां, थने त्यां ते घोराने जोइने तेठ तेने लाव्या. ते वायतनी जागयतने खबर पट्याची तेणे विचार्युं के, आ परिम्राजके थावो मिष करीने पण मारापर प्रतिठपकार क्या ठे, पत्नी तेणे ते परिम्राजकने घोलाचीने कष्टुं के, हे जज ! हये तुं चाख्यो जा ! केमके, छपकारी प्रते दीपेखुं दान निष्फळ आय ठे.

यखी पण एक मुपाजीवी मुनिनुं दृष्टांत कहेठे.

कोइक पैराययान राजाए धर्मनी परीक्षा करयामाटे एयो दंडेरो नगरमां घगडाव्यो के, राजा खानुठ आपेठे, माटे जेने जोइता होय तेमणे आवबुं. ते सांजखी कापडी आदिक घणा खोको त्यां गया. त्यारे राजाए तेठेने पृत्र्युं के, तमो तमारी आजीविका शीरीते चलावो ठो ! त्यारे एके कष्टुं के, हुं मुखची

वीजे कह्युं के, हुं पगोत्री, वीजे कह्युं के, हुं दायोत्री, तथा चांथ
 कह्युं के, हुं लोकोनी दयात्री आजीविका चखावुं हुं. पत्नी
 राजाए एक जैन साधुने बोलावी पुत्रयुं के, तमो तमारी आ-
 जीविका शीरीते चखावो नो? त्यारे ते जैनसाधुए कह्युं के, हुं
 तो मुफत आजीविका चखावुंहुं. त्यारे वखी ते राजाए तेठ म-
 र्चने पुत्रयुं के, तमो ते आजीविका शीरीते चखावो नो? त्यारे
 पेहेले कह्युं के, हुं कथा करनारोहुं, तेथी रामायणादिक कथाठं
 लोकोने मंजलावी आजीविका चखावुं हुं, वीजे कह्युं के, हुं
 खेपीयो हुं, तेथी वेघडीवारमांज एक योजन पगे आइयो जाठहुं,
 अने एवीरीते खेप करीने आजीविका चखावुंहुं, वीजे कह्युं के,
 हुं लहीठहुं, तेथी पुस्तको लखीने आजीविका चखावुंहुं, चोथे
 कह्युं के, हुं जिहुक हुं तेथी लोकोनी दयात्री आजीविका च-
 खावुंहुं. पत्नी जैनसाधुए कह्युं के, हुं एक मोटा शाहुकारना पुत्र
 हतो, पण आ संसारने असार जाणीने में दीक्षा लीधीने, अने
 तेथी जैनधर्मनी आ कृपा मुजब जेयो आहार मखेने, तेथी हुं
 मारी आजीविका चखावुंहुं. ते सांजली राजाए कह्युं के, अहो!
 आ महानधर्म सर्व दुःखोत्री मुकावनारो ठे, एम विचारि पुत्रने
 राज्य सौपीने ते राजाए जैनाचार्यपासे दीक्षा लीधी.

एवीरीते सुपात्रदानपर शाखोमां अनेक दृष्टांतो प्रसिद्ध ठे,
 अहीं ग्रंथगौरवना जयथी वधारे लख्यां नथी.

हवे वीजा अनुकंपादाननुं विवेचन करेने.

दीन, दरिद्री, तथा दुर्बल आदिक जीवोने पात्रापात्रनी वि-
 चारणा कर्माविना दयात्री जे अन्नपानादिक देवुं तेनुं नाम अ-
 नुकंपादान ठे, कह्युं ठे के, उत्तम माणसो निर्गुणी लोकोपर पण
 दया करे ठे, केमके, चंद्र ठे ते चांडालना घरपरथी पोताना प्र-
 काशने कइं खेंची खेतो नथी. महान पुरुषो दान देती वखते कइं
 पात्रापात्रनो विचार करता नथी, केमके, दयाने खातर श्री वी-

મનુષ્ય પણ પોતાનું અર્થ દેવકૃપ્ય માત્ર પ્રાપ્તિને આપું છે. હ-
ત્તમ બુદ્ધિવાન માણસ પોતાના અપકારીપર પણ વિશેષ પ્રકારે
દયા કરવી, કેમકે, દંડતા પણ પણ ગર્ભને શ્રી ધીર મનુષ્ય પ્ર-
વોધ કર્યો છે.

યત્રી શુદ્ધ ધર્મીણું તો દયાથીજ શોજે છે. જેમ આર્યમુદ્ગ્મિ
મહારાજે સંપ્રતિ રાજાના જીવ રંકને યથેષ્ટ જોજનથી મંત્રુષ કર્યો
હતો, તથા એવંતે તે રંક મૃત્યુ પામીને સંપ્રતિ રાજા થયો, અને
જનધર્મની ઘણીજ સન્નતિ તેણે કરી.

હવે અપ્રદાનપર શ્રીરામચંદ્રજીનું દષ્ટાંત કહેવું.

રામચંદ્રજીણ વનવાસથી આવીને પોતાની પ્રજાને પૂછું કે,
તમારે અહીં ખાન્યની તો મુજ્જતા છે ની ! ત્યારે હાંસોણ વિ-
ચાર્યું કે, રામચંદ્રજીને વનવાસમાં અઘા મહેન્ટું હાન્યું નથી,
તેથી તેણે આવી રીતે પૂછે છે, એમ વિચારિ તેણે દમી પદ્યા.
પછી કેટલાક દિવસો ગયાયાદ રામચંદ્રજીણ પોતાની પ્રજાને જો-
જનમાટે નિર્મગ્રણ કર્યું. નવલાઈ જોજનમાટે બેઠી ગયા યાદ રા-
મચંદ્રજીણ રજોથી આલીઈ જરીને તેણેને વીરમી ત્યારે તેણે ક-
હેવા હાન્યા કે, હે સ્વામી ! આવી રીતની નવીન રમવતી અમો
લાઈ શકતા નથી. ત્યારે રામચંદ્રજીણ કહ્યું કે, ત્યારે તમોણ તે
વણતે કેમ દાંગી કરી હતી ! માટે તમો માંનહો કે, જે ખાન્યની
વત્પતિ હુર્જન છે, અને જનો હવે તો દનદન ધને છે પણ મરે
પ્રકારના રજોમાં પણ હજમ રજતરણું ખાન્ય છે. કેમકે, પ્રાણો
અપ્રને આધિન છે, માટે તે અપ્ર મરણું રજ આ વૃષ્ટીમાં બોદ
પણ નથી. આ વૃષ્ટીમાં જાણ, અત, અને નિદદચન દજ હજમ
રજો છે, પણ જગદિશ તો પાપાણરૂપ છે. હજમ ગાયનો, રરી, ક-
ર્પૂર, કાનૂરિ, ચંદન, અગર, મુવર્ણ, રજ વિગેરે અપજોગ વાપરે તો
હજમ હાન્યું છે, પણ તેમનો શિરદ પણ યાદ તો તે કુલદાદ

वे, पण अन्न तो हमेशां प्रीति करावनाहं ठे. हवे अनुकंपादानपर जगजुशा शेठनुं दृष्टांत कहेठे.

पाटण नामना शेहेरमां रहेता महा धानाड्य जगजुशाह नामना जैनधर्मी शेठ एक दहाडो जोजन करवाने येता होता. ते बखते कोइक वृद्ध सिद्ध पुरुष तेमना द्वारपासे आवी पहोंच्यो, तथा मध्यानकाल अवाथी तेने शेठे जोजन माटे बेसाड्यो. पत्री तेने सर्व अन्न पीरस्युं, तथा सर्व पाणी पायुं तो पण ते तृप्त अयो नहीं. त्यारे ते जोइ चमत्कार पामेला जगजुशाह शेठे तेने तेनुं कारण पूछुं. त्यारे ते सिद्ध पुरुषे कहुं के, आजथी मांडीने पांचमे वर्षे नहुं जल अने नहुं धान्य दृष्टिए पमशे. एम कहिने तेज हणे ते अहस्य थइ गयो. पत्री ते जगजुशाह शेठे पांच वर्षसुधि दुकास पडवानो जाणीने पोतानुं सर्व ज्वय खरचीने सघला देशोमांथी आडतीआळ भारफते जेठलुं मध्युं तेठलुं धान्य खरीद करावीने तेनो संग्रह कर्यो. पत्री ज्यारे ते जयंकर दुकास लोकोने दुःख देवा लाग्यो, त्यारे तेणे दीडही, खंजात, धोखका आदिक बारसो मोटा मोटा शेहेरोमां दानशाखाळ करावी. तथा छुट राजाना डरथी ते दरेक दानशाखाळपर एवी रीतनां नामनां पाटीआं चोमाव्यां के, आ दानशाखाळ "रंकमाटेनी" ठे. पत्री तेणे घणां राजा आदिकोने पण धान्यनी सहायता करी. हवे एवी रीतनी जगजुशाहनी कीर्ति सांजलीने विशाखदेव राजाने इर्षा थइ; अने तेथी तेणे पण पोताना नगरमां एक दानशाखा मांडी. पण धन खुटवाथी तेणे तेमां अर्थिंलने तेख पीरसवा माड्युं. पण ठेवटे ते राजाए पण पोतानो अहंकार तजीने ते जगजुशाहशेठने नमस्कार कर्यो. हवे प्रजातमां जे जगोएं बेसीने जगजुशाह दान आपता, त्यां आडो एक पमंदो बंधावता, तथा पमदामां पोते बेसीने तेनी अंदरथी याचकना हाथमां दान आपता, के जेथी कुलीनोने ते दानथी खजा आय नहीं. एवी रीते

પાંચકો પોતાનો હાથ તે પઢદાની અંદર જગજુશાહપાસે ધરતા
અને જગજુશાહ સરખાથી તેમને તેમના જાગ્યપ્રમાણે માલતું. એમ
કરતાં કરતાં એક દહાડો વિશાલદેવ રાજાને એવી ઈચ્છા થઈ કે,
હું પણ મારાં જાગ્યની પરીણ તો કરું, એમ વિચારી એક દહાડો
ઘેપ ચડાવીને તે ત્યાં પહોંચી ગયો, તથા તેણે પોતાનો જમણો
હાથ પઢદાની અંદર નાંચ્યો. ત્યારે સામુદ્રિક શાસ્ત્રના પારંગામી
એવા જગજુશાહે તેના હાથની રેખાઈ જોઈ વિચાર્યું કે, આ કોઈ
મહા જાગ્યવાન રાજા છે, તથા તેનાપર સંકટ આવી પહોંચે છે,
માટે તેને એવી યસ્તુ હું આપું કે, જેથી તેને જીવન પર્યંત દુઃખ
સહન કરવું પડે નહીં. એમ વિચારી તેણે પોતાની આંગણીમાં પે-
હેરેલી અમૂલ્ય મણિની ધોંટી ઉતારીને તેના હાથમાં મૂકી. પછી
રાજાએ ઘોડીપાર રહીને પાંચો પોતાનો ઢાલો હાથ પઢદાની અં-
દર નાંચ્યો, ત્યારે જગજુશાહે યહી પોતાની ધીજી તેવીજ ધોંટી
તેના હાથમાં મૂકી. એવી રીતે યજ્ઞ ધોંટીઈ લેઈને રાજા તો પો-
તાના મેહેલમાં આવ્યો. પછી ધીજી દિવસે તેણે જગજુશાહને સ-
ન્માનપૂર્વક યોજાવીને તે ધોંટીઈસંબંધિ હકીકત જાહેર કરી.
ત્યારે જગજુશાહ શેઠે કહ્યું કે,

સર્વત્ર ધાયસાઃ કૃષ્ણાઃ, સર્વત્ર હરિતાઃ શુકાઃ ॥

સર્વત્ર સુખિનાં સૌખ્યં, દુઃખં સર્વત્ર દુઃખિનામ્ ॥૧॥

અર્થઃ— સર્વ જગોએ કાગડાઈ શ્યામ હોય છે, તેમ સર્વ જ-
ગોએ પોપટો હીલા હોય છે, યહી મુઠ્ઠી માણસોને સર્વ જગોએ
મુલ હોય છે, અને દુઃખિતને સર્વ જગોએ દુઃખ હોય છે.

પછી રાજાએ તે ધોંટીઈ જગજુશાહ શેઠને પાંચી પહેરાવી.
તથા અત્યંત સન્માન પૂર્વક હાથીપર બેઠાવીને તેમને ઘેર પહોં-
ચાડ્યા. એવી રીતે અનુકંપાદાનપર જગજુશાહ શેઠની કથા કહી.

वस्त्री विक्रमराजानी कथा कहेते.

विक्रमादित्यराजाए सुवर्णपुरुषना प्रसादथी पृथ्वीपरना मनु-
ष्योने सुवर्ण आपीने तेउने करजरहित करेला ठे, अने दनुमुधि
पण तेथी तेनो संवत्सर चाखे ठे. एक दहाडो ते विक्रमादित्य
राजा हाथीपर बेसी मार्गें जता हता, तेवामां जमीनपर बेराणला
केटलाक घोखाना दाणाउं तेनी दृष्टिए पड्या, तंथी हाथीपरथी
उत्तरीने ते घोखाना दाणाउंने तेणें मस्तके धर्या. ते बलते अ-
न्नाधिष्ठायिका लक्ष्मी देवीए प्रसन्न अइ प्रत्यक्ष अइने तेने कहुं
के, हे विक्रमादित्य राजा ! तमो मारी पासें वरदान मागो ? त्यारे
लोकोपर अनुकंपावाला विक्रमराजाए तेणीने कहुं के, हे लक्ष्मी
देवी ! तमो मने एवं वरदान आपो के, आ माखवा देशमां कदी-
पण डुकास पडे नहीं. त्यारे देवीए पण ते वरदान तेने आपुं.
अने तेथी आजदनसुधि पण माखवा देशमां डुकास पडतो नथी.
कहुं ठे के, दयायुक्त मन आरोग्यताने नजदीक करे ठे, प्रशंसा
बधारे ठे, संसाररूपी समुद्रथी तारे ठे, आयुष्य विस्तारे ठे, श-
रीरने सुंदर करे ठे, गोत्रनी वृद्धि करे ठे, धनने बधारे ठे, तथा
बलनी पण वृद्धि करे ठे.

हवे चोथा उचितदाननुं स्वरूप कहेते.

अवसर आव्ये ठते योग्य परोणाने, देवगुरूना समागम ब-
खते, मंदिर चणाववा समये, प्रतिमानी प्रतिष्ठा करावती बेलाय,
बधामणी आपनारने, अथवा काव्य, कथा आदिक संजलाव-
नार उत्तम कवि आदिकने दान आपवुं, ते उचितदान कहेवाय ठे.

हवे ते उचितदानपर कुंजकारनी कथा कहेते.

पाटलिपुत्र नामना नगरमां पंकप्रिय नामनो एक कुंजार वसतो
हतो. पण ते कोइक कारणे इर्ष्याथी ते नगर तजीने वनमां जइ
एक मोटा तलावनी पाखपर कुंपडी बांधीने रख्यो हतो. एक द-
हाडो अथली चाखना घोडाथी खेंचाएखो नरवाहन राजा त्यां

આથી ચઢ્યો. તે રાજા હુધા અને તૃપાથી અત્યંત પીડિત થયો હતો. તેને આ ઘુંજારે જોજન તથા શીતલ પાણી આપ્યાથી તે વધુ ખુશી થયો. અને તેથી રાજાએ તેનાપર ખુશી થઈને તેને નગરમાં લઈ જઈ ઘણું હવ્ય આપ્યું, તથા ગરાસ પણ આપ્યો.

યક્ષી કોઈ કવિની કવિતાથી ખુશી થઈ તેને બે રાજા આદિકો દાન આપે છે, તે પણ ઇચ્છિત દાન કહેવાય છે. તેપર કથા કહે છે. એક દહાડો શકિસિંહ રાજાનો મુંગલરાજ નામનો પુત્ર ઘોડા ચોલાયવા માટે યનમાં ગયો. ત્યાં તેને કોઈક ગોપાલે અન્યોક્તિની કવિતાથી રંજન કર્યો. ત્યારે રાજાએ તેને અદ્વૈતદાન આપ્યું, તેથી કરીને તેણે વડવૃદ્ધ પ્રતેની અન્યોક્તિથી રંજન કર્યો, ત્યારે રાજાએ તેને ઘેર ચોલાપીને તેને જોજનમાં બેસાડ્યો. તથા તેની ઘાડીમાં હીરા માણેક, મોતી વિગેરે અમૂલ્ય વસ્તુ ધરીને તેને મંત્રુદ કર્યો.

યક્ષી તેવીજ રીતે મિશ્નરાજ નૃપતિએ પોતાની સમસ્ત પુરવા માટે પોતાના શરીરપરનો સર્વ શૃંગાર ધીપાત્ર કવિને આપ્યો છે. યક્ષી તેવીજ રીતે જીર્ણ ગદનો રાજા શેંગાર એક દહાડો શિકાર માટે યનમાં ગયો હતો, ત્યાં માર્ગ પૂકી જરાથી. તેણે એક ચારણને માર્ગ પૂછ્યાથી તેણે યત્રોક્તિપૂર્વક કહ્યું કે, જીવદિંમા નહીં કરવી તેજ શુદ્ધ માર્ગ છે. તે સાંજલી રાજાએ ખુશી થઈ જીવિત-પર્યંત જીવદિંમાનો ત્યાગ કરીને તે ચારણને ગરામ આપ્યો. યક્ષી તેવીજ રીતે સંજપુરમાં કેટલાક જૈની સાપુરણે ત્યાંના ચપન રાજાને પોતાની કવિતાથી ખુશી કરીને જૈનશાસનની પ્રતાપના વિસ્તારી હતી.

યક્ષી એક દહાડો ગ્યારે મિશ્નમેન દિવાકરનો હજારનીમાં પ્રવેશ મહોત્સવ થતો હતો, ત્યારે પંદિલોનો તેની સર્વશુભાદિકની પ્રસાદપૂર્વક ચિરુદારણિ ઘોષતા હતા. તે ઘણે દિશ્નમદિત્ય રાજા ઘોડા ચોલાયવા માટે નિકળ્યો હતો. ત્યારે તે રાજાએ

આચાર્યજીની પરીહામાટે મનથી તેમને નમસ્કાર કર્યો, ત્યારે આચાર્યજીએ તેને ધર્મસાજ આપ્યો. ત્યારે રાજાએ કહ્યું કે, તમોએ મને નમસ્કાર વિનાજ ધર્મસાજ કેમ આપ્યો ? ત્યારે આચાર્યજીએ કહ્યું કે, હે નરેન્દ્ર ! પ્રણામ મન વચન અને કાયાથી ત્રણ પ્રકારે થાય છે. તેમાંથી તમોએ મને માનસિક પ્રણામ કર્યો છે. ત્યારે રાજાએ ખુશી થઈને આચાર્યજીને પૂછ્યું કે, આ ધર્મસાજની આશિષથી શું થાય છે ? ત્યારે આચાર્યજીએ કહ્યું કે, જે ધર્મસાજની આશિષથી મહાન હાથીઠં, પવનના યેગને પણ જીતનારા ધોનાઠં, રથો, લીલાયુક્ત સ્ત્રીઠં, ચામરોથી શોજિતી રાજ્યલક્ષ્મી ધિગેરે હત્તમ વસ્તુઠં મલે છે, એવા ધર્મસાજ તમોને જય આપો ? વહી જો દીર્ઘાયુની આશિષ આપવામાં આવે તો તે નારકીઠંને પણ હોય છે, ઘણા ધનવાનપણાની આશિષ આપવામાં આવે તો તે મ્હેંછોને પણ હોય છે, ઘણા પુત્રધાનની આશિષ આપવામાં આવે તો તે કુતરાઠંને પણ હોય છે, માટે સર્વ સુખને આપનારી તો ધર્મસાજનીજ આશિષ છે. તે સાંજલ્હી ચિન્મરારાજાએ હાથીપરથી ઉતરી આચાર્યજીને પંચાંગ પ્રણામ કર્યો, તથા તેમને એક ક્રોડ સોનામોહોરો દેવા માંડી. ત્યારે આચાર્યજીએ કહ્યું કે,

ધ્રુંજીમહિ વયં જૈશ્વં, શીર્ણં વાસોવસીમહિ ॥

શયીમહિ મહીપીઠે, કુર્વોમહિ કિમીશ્વરૈઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ:- અમો તો જિહ્વા માગીને જોજન કરીએ ઢીએ, જીર્ણ ઘસ્યો પેહેરીએ ઢીએ, તથા પૃથ્વીતલપર શયન કરીએ ઢીએ, માટે અમોને ધનનું-શું પ્રયોજન છે ?

એવી રીતે આ નિસ્પૃહી આચાર્યજીએ તે ધનછીધું નહીં. ત્યારે રાજાએ પણ તે ધન પાતું લેવાની ના પાડવાથી આચાર્યજીના ઉપદેશથી તે ધન સંઘતા પ્રધાન પુરુષોએ જિનમંદિરોના જીર્ણોદ્ધાર

भाटे घापणुं. एवी रीते उचित दानपर विक्रमादित्य राजानी कथा जाणवी.

यखी तेज उचित दानपर विक्रमराजानी वीजी कथा कहेते.

एक दहामो विक्रमराजा यसंत इतुमां वनमां श्रीमा करवा गयो हतो. त्यां ते सुंदर केखोना वृद्धोना मंमपमां सुवर्णना सिंहासनपर येतो हतो. ते वखते त्यां उत्रीस जातना वाजित्रीधी मनोहर पात्रोनुं नृत्य थड रहुं हतुं. एवी रीते त्यां ते अनेक प्रकारनां सांसारिक सुखो जोगयतो थको वारंवार नीचेंतुं काव्य जणतो हतो.

क्वचिद्दीणावेणुप्रचण्डरमणीमीतज्जणितिः

क्वचिद्भृशेणः पठति विरुदालीमविरतिः ॥

सहर्षं हेयंते क्वचिदपि हया दंतिनिवहाः

नर्दति हमांतर्न प्रवरमपरं राज्यसदृशम् ॥ २ ॥

एवी रीते संसारसुखमां निमग्न थण्डा राजाने धर्माधिकारी मंत्रीए काहुं के, हे राजन् ! जो आ आत्माने संसाररूपी केदखानामांथी आपणे ठोकावीए नही तो पढी, राज्य, धन, धान्य, आचूपणो, उत्तम जाति, पुत्र तथा उत्तम गुणो पण ना कामना ठे ! यखी जोगोमां तो रोगोनो जय ठे, सुखमां हयनो जय ठे, धनने अग्नि आदिकनो जय ठे, दासपणामां स्वामिनो जय ठे, पुत्रमां खराथ बाखनी खीनो जय ठे, मानमां म्दानिनो जय ठे, गुणोप्रते दुर्जननो जय ठे, शरीरने यमनो जय ठे, पण हे राजन् ! पैराग्यने कोझनो पण जय नथी. ते मांजखी पैराग्यवान् राजाए काहुं के, अहो ! आ धर्माधिकारिएयुफ पात कही. केमके, प्रमण करी रहेख ठे प्रबुद्धिरूपी जखचरो जेमां, तथा केशोरूपी ठे शेषाख जेमां, अने कर्णोरूपी ठे, आयतों जेमां, तथा स्फुरायमान् नेत्रोरूपी ठे कमखो जेमां एयां आ शरीररूपी तखायमांथी हमेशां तृपानुर एयो काख आयुष्यरूपी पाखीने पी

જાય છે. ચણી આ સંસારમાં આયુષ્ય તો જલના મોજાંનીપેઠે
 ખંગુર છે, અને લક્ષ્મીતો સ્વપ્નની પેઠે નશ્વર છે, અને યૌવન તો
 ઘાદલાંનીપેઠે ક્ષણિક છે, માટે સ્વચ્છર આ સંસાર વૈરાગ્યરૂપજ
 છે. એવી રીતે સંસારની અસારતા જાવીને વિક્રમરાજાએ તે ધર્મા-
 ધિકારીને આવ ક્રોડ સોનામોહોરો ઇનામ તરીકે આપી. એવી
 રીતે ઇચિત્ત દાનપર અનેક દૃષ્ટાંતો છે.

હવે પાંચમા કીર્તિદાનનું સ્વરૂપ કહેઠે.

પોતાનાં કુલ, વંશ, રૂપ, વિદ્યા, ગુણ આદિકોના ઘર્ણનમાટે
 જે જાદ, ચારણ, ગર્વયા, તથા માગણ આદિકને જે દાન દેયું તે
 કીર્તિદાન કહેવાય છે.

તે કીર્તિદાનપર વિક્રમરાજાની કથા કહેઠે.

એક દહાસો વિક્રમરાજા ગ્યારે સજામાં બેઠેલા હતા, ત્યારે તે-
 મને તૃપા લાગયાથી નીચેપ્રમાણે કાવ્ય જણીને પાણી માગ્યું.

સ્વયં સજ્ઞાનચિત્તયદ્વપુતરં દીનાર્થિયધીતલં

પુત્રાલિંગનવક્ત્રયા ચ મધુરં ચાલસ્ય સંજલ્પવત્॥

શ્લોસીરલયંગચંદનલસત્કર્પૂરપાલીમિલત-

પાઠ્યપુત્રપલકેતકીસૂરજિતત્પાનીયમાનીયતામ્॥૧॥

અર્થ:- સજ્ઞાનોના મનનીપેઠે સ્વયં, દીનયાચકની પેઠે દલપું,
 પુત્રાલિંગનનીપેઠે શીતલ, ચાલસના વચનનીપેઠે મધુર, તથા
 શ્લોસી, લયિંગ અને ચંદનથી છન્નમાયમાન તથા કપુરની શ્રે-
 નિયી મલેષા ગુલાબ, કમલ અને કેતકીથી મનોહર પણ
 પાણી લાગ્યો ? ॥ ૧ ॥

ત્યારે મંત્રિ મુર્ખાના કષોષામાં રાજામાટે જલ લાવ્યો. ત્યારે
 ગમે બેઠેલા કચીશ્વરે નીચે પ્રમાણે કાવ્ય કર્યું.

વશ્કાંતોજે સરમ્યત્યધિવસતિ સદા શોણ એવાધરને

યાદૃઃ કાકુત્સ્થયીયંસ્મૃતિકરણપટુર્દક્ષિણને સમુદ્રઃ॥

पाहिन्यः पार्श्वमेताः कथमपि जयतो नैव मुंचन्त्यजस्रं
स्वर्घेऽतर्मानसेऽस्मिन् किमवनिपते तेऽव्युपानाप्रिलापः

एवी रीतना कवीना काव्यने सांजलीने गुष्टमान अण्डा वि-
क्रमराजाए पांढराजापामेश्वी दंरु तरीकं आवांली मर्व यगुठं
तेने इनाममां आपी. ते जेट आप्रमाणे दनी. आत्र कोट मोना
मोहोरो, प्राणु मोतीठना हारो, पचाम हाथीठं, दहा दगर
पोना, तथा चारमो नाटको तेमां हतां.

यली पाण तेज कीर्तिं दानपर विक्रमराजानी धीजी कथा बरंते.

एक दहामो विक्रम राजानी धोयण परमो धोर्टने तेमने आ-
पया आपी, त्वारे ते परमोमां हनु विंचित् मंल बाकी रंछो हों-
पाथी राजाए मेणीने तेनुं कारण पृष्ठं. त्वारे ते महा यगु धो-
यणे कर्तुं के, हे राजन् ! आ वर्षाकाल गयो मोपाए आपना
हाथीठं नदीकिनारापर आथीने गटली वपी भूट लगाने ठे बे,
तेथी हनु नदीनुं पाणी खस्र थनुं मथी. धोयणना ते वचनधी
गुदी थडने विक्रमराजाए ते परमो तथा एक कोम मोनामो-
होरो तेणीने इनाम आपी.

एक दहामो धी मिडसेन दियाकर विदार करता कथन ह-
आपनीमां पधार्या. त्वारे तंधे एकज्ज अडने आप्पार्थजीने विंतीनी
करी के, हे जगन् ! आप जो विक्रमराजाने परा करीने, को-
कार नगरमां जे बाटणो जिनमंदिर सांधया नदी आपता, ते
सांधी दाकाय तेनुं जो आप करी आपो, सो आपनी विद्या प्र
माणनर बदेपाय. ते सांजली मिडसेनजी चार नदीन भुंतेको
रपीने राजदरबारमां गया. अने ठगीदारने मुत्तेधी राखापे
नीचेप्रमाणे भूशोक जणव्यो.

दिट्टुभिहुरेकोडनि, वारितो चारि तिष्ठति ॥

हस्तन्यस्तचतुःशोको, सदागन्तु गतनु ॥ २ ॥

अर्थ:- आपने मखवानी इन्नाबाखो कोइक निक्कु चार श्लोको हायमां खेइने अटकाव्याथी वारणें छजो ठे, ते आवे के चाट्यो जाय ? त्पारे राजाए कह्युं के, तेने दश खाख सोना मोहोरो आपो ? अने तेनी इन्ना होय तो सुखेथी अहीं आवे, अने जो तेनी इन्ना न होय तो ते सुखेथी जाय. त्पारे सिद्धसेनजीए ठडीदारने कह्युं के, मारे सोनामोहोरोनो खप नथी, एम कही तें राजस-जामां गया. त्यां विक्रमराजा पूर्व सन्मुख सिंहासनपर बेठा हुता. तेने जोइ आचार्यजीए नीचे प्रमाणे एक श्लोक कथ्यो.

अपूर्वयं धनुर्विद्या, जयता शिखिता कुतः ॥

मार्गणौघः समभ्येति, गुणो याति दिगंतरम् ॥ १ ॥

अर्थ:- हे राजन् ! आथी अपूर्व धनुर्विद्या तमो क्यांथी शीक्या ? केमके, तमारां बाणोनो समूह (पहे-बाधकोनो समूह) नजीक आवे ठे, अने दोरी (पहे-तमारा गुणो) छछटा दिशांतरमां जाय ठे !! ॥ १ ॥

ते मांजखी राजा पूर्व सन्मुखनुं सिंहासन ओडीने दक्षिणतरफ बेठा त्पारे आचार्यजीए नीचे प्रमाणे बीजो श्लोक कथ्यो.

सर्वदा सर्वदोऽसीति, भिव्या संस्तूयसे युधेः ॥

नारयो खेजिरे पृष्ठं, न यद्दः परयोपितः ॥ २ ॥

अर्थ:- हे राजन् ! हमेशां तमो " सर्व वस्तु आपनारा जो " एथी रीते वंजितो तमारी फोकट स्तुति करे ठे, केमके शत्रुछं तमारी पीठनं मेखथी शक्तता नथी, तेम परखीछं तमारां यहस्थ-छने मेखथी शक्तता नथी. ॥ २ ॥

ते मांजखीने विक्रमराजा पश्चिम दिशातरफ बेठा. त्पारे आचार्यजीए नीचेप्रमाणे बीजो श्लोक कथ्यो.

आहते तव निःस्वाने, स्फुटितं रिपुद्वयदृष्टेः ॥

गलिते तत्प्रियानेत्रे, राजंश्चित्रमिदं महत् ॥ ३ ॥

अर्थः— हे राजन् ! तमारुं निसान घागते ठते शत्रुठना ह-
दयरूपी घमाउं फूटी गया; पण जख तो तेठनी खीठना ने-
त्रोमांधी निकड्युं ! ए मोडुं आश्चर्य ठे ! ॥ ३ ॥

ते सांजखीने विक्रमराजा छसरतरफ बेठा. त्यारे आचार्य-
जीए नीचेप्रमाणे बोथो श्लोक कथ्यो.

सरस्वती स्थिता वक्त्रे, लक्ष्मीः करसरोरुहे ॥

कीर्तिः किं कुपिता राजन्, येन देशांतरं गता ॥४॥

हे राजन् ! सरस्वती तो तमारा मुखमां वेठेखी ठे, अने ल-
क्ष्मी तो तमारा हस्तकमलमां वेठेखी ठे, त्यारे तमारी कीर्ति शुं
(शोक्यपणाना) जयथी कोप पामी ठे ! के जे ते देशांतरमां
घाखी गइ ठे. ॥ ४ ॥

एवी रीते बोथो श्लोक सांजखीने विक्रमराजाए सिंहासनधी
छतरीने आचार्यजीने नमस्कार कय्यो; अने कहुं के हे जगवान् !
में आपने चारे दिशाठनुं राज्य आपी दीधुं ठे. त्यारे आचार्य-
जीए कहुं के, हे राजन् ! अमो निस्पृही मुनिठ राज्यने शुं क-
रीथ्यो ! एम कही आचार्यजीए पोतानो मुनिव्यवहार तेमने
कही संजखाव्यो. ठेवटे राजाए पणी खेंच करी पण आचार्य-
जीए कंडं पण यस्तु खीधी नही. पठी विक्रमराजा त्यारधी जैन-
धर्मी थइ शुद्ध श्रावकपणुं पाखवा खाग्या, तथा हमेशां सिद्ध-
सेनदियाकरना चरणो सेवीने तेणे शत्रुंजयादिक तीघांतो छ-
ज्जार कय्यो, तथा ओकारादिक शेहेरोमां जिनमंदिरो घंघाव्यो.

एवी रीते कीर्तिदानपर विक्रमादित्य राजानी कथा जाणवी.

यखी एवीज रीते जोजराजाए पण पोतानी कीर्तिमाटे का-

હિદાસ, વરરુચિ, મયૂર, તથા વાણ આદિક કવિઝને સેંકડો ગમે ગામ આદિકનું દાન આપ્યું છે.

યહી તે કીર્તિદાનપર જોજરાજા અને ધનપાલ કવિની કથા કહેતે.

સર્વદેય બ્રાહ્મણનો પુત્રધનપાલ પોતાના જાડ શોજનાચાર્યે કરેલા છપદેશથી પ્રતિબોધ પામીને પરમ જૈની ધ્યયો હતો. એક દહામો જોજરાજા જ્યારે શિકારે જતો હતો, ત્યારે તેણે વહાલ્કારે ધનપાલ પંડિતને સાથે લીધો. પત્ની ત્યાં પોતાના વાણથી એક હરિણને માર્યાથી તે હરિણ પૃથ્વીપર પડીને પોતાની પુંઝડી ફફડાવવા લાગ્યું. ત્યારે જોજરાજાએ ધનપાલ કવિને તેનું કારણ પૂછ્યું. ત્યારે કથીશ્વરે કહ્યું કે, હે રાજન્ ! તે હરિણ પુંઝડી ફફડાવીને એમ સૂચવે છે કે,

રસાતલં યાતુ તદન્ન પૌરુષં

હુર્નીતિરેપા ધરણીજૂતાનાં ॥

નિહન્યતે યલ્લિનાપિ હુર્વલો

દદા મદાકષ્ટમરાજકે જગત્ ॥ ૧ ॥

અર્થ:- રાજાનેનું તે પૌરુષ રસાતલમાં જાતું ! તેમ આ તે-
જૂની કુર્નીતિ છે; કેમકે, યલ્લિના માણગ પણ હુર્વલને એ દણ
હે, તેથી થયું !! આ જગત્ તો રાજાકિનાનું લાગે છે. ॥ ૧ ॥

પદે પદે સંતિ પ્રટા રણોચતા,

ન તેયુ દિસારમ એપ પૂર્યંતે ॥

ધિર્મીદગ્ધં ને નૃપતે કુવિષ્કમઃ,

કૃપાથપે યઃ કૃપણે મૃગે મયિ ॥ ૨ ॥

અર્થ:- પત્ની આ જગતમાં પગલે વગલે મુજદો રણમ્ભામમાં તાર
ધરણ છે; પણ તેનેનો દિગ્ગારમ મૃગને થતો નથી. માટે દે રા-

જન । દણ જરવાને થોડાં દણ હું દગમને જે ને જા સારું ન-
શર દગમ મ થોડાં ને, ને ગાન પરાકમને પિષાર છે.

ધર્મિનોડિ દિ મનને, માળાને દુગ્ધનદગ્ધાત ॥

દુગ્ધાદારાઃ સદૈવેતે, દન્યેતે પદાયઃ કમમ ॥ ૩ ॥

ધર્મિનકાઠે મુલમાં મૂલ લેવાથી માલનો ધર્મિનને પણ ઢોડી
મુલે ને, તો દોડેનાં મુલ જલજી જાનારા દણ આ પરુઈને શા-
ધોડે દાણા ધોડે ।

આવી રીતની ધનપાલની ધાણી માંજડીને જોજરાજ મનમાં
જગ જોધાણુ ધયો. પત્રી જાગલ જાગનાં તે રાજા પોતે બના-
ધેડા દક તાજાશમે આપ્યો, ત્યાં તે તલાગનું વર્ણન કરવાને
તેલ ધનપાલ કાઢીશ્વરને કાનું, ત્યારે ધનપાલે કાનું કે,

દણ તટાકમિપતો પરદાનશાલા,

મત્સ્યાદયો રસયતીમગુણા સદૈવ ॥

પાપ્રાણિ યથ ચકસારસચક્રવાયાઃ,

પુણ્યં કિયત્તપતિ તથ યયં ન વિદ્યઃ ॥ ૨ ॥

અર્થઃ— તટાવના મિષથી તરેતર આતો દક દાનશાલા લાગે
છે, કેમકે ત્યાં મત્સ્યાદિકરૂપ રમોદ દોડેનાં તૈયાર દોય છે,
તથા તેમાં ઘગલાં, મારગ, ચક્રવાક આદિક પહિલે અતિથિ ત-
રીકે આવે છે, માટે આ તલાય ધાંધલાથી કેટલુંક પુણ્ય ધાય
છે ? તે અમો જાણી કરાતા નથી. ॥ ૧ ॥

તે માંજડીને પણ જોજરાજા તો મનમાં મુલ્લે ધયો. પત્રી
તેઈ નગરમાં આપ્યાવાદ ત્યાં યજ્ઞમંડપમાં દોમશમાટે ધાંધેડા
પકરાતી ધૂમો માંજડીને રાજાજી ધનપાલ પંક્તિને કાનું કે, આ
પકારો શું પોલે છે ? ત્યારે ધનપાલે કાનું કે તે એમ કહેને કે.

नाहं स्वर्गफलोपजोगतृपितो नाम्यर्थितस्त्वं मया
 संतुष्टस्तृणजह्णणेन सततं साधो न युक्तं तव ॥
 स्वर्गं यांति यदि त्वया विनिहता यागे भुवं प्राणिनो
 यज्ञं किं न करोषि मातृपितृभिः पुत्रैस्तथा बांधवैः ॥१॥

अर्थ—हे राजन् ! मने स्वर्गफलना उपजोगनी तृष्णा नथी, तेममें
 तमारी पासे कंडं याचना करी नथी; तेम हुं तृणजह्णथी संतुष्ट थयो
 हुं. माटे तमारे मने मारवो उचित नथी; वखी कदाच तमोए य-
 ज्ञमां मारेखा प्राणीउं जो स्वर्गमां जता होय, तो तमो तमारा
 मातृपिता तथा पुत्रो अने बांधवोनो यज्ञ केम करता नथी ? १

ते सांजखी क्रोधायमान थएखा जोजराजाए धनपाखनी
 आंखो कहाडी खेवाने झुंयुं. धनपाख पंजिते पण चेष्टाथी रा-
 जानो ते विचार जाणी लीधो. पत्नी चाखतां थकां ज्यारे तेठं द-
 रवाजामां आच्या, त्यारे कोइक डोशीने मस्तक धुणायती तेठंए
 दीठी, तथा तेनीपासे एक मुग्ध ठोकरी पण उज्जी हती. ते जोइ
 राजाए धनपाखने तेनुं कारण पूछुं. त्यारे धनपाख कविए कह्यं
 के, हे स्वामी ! आ गोशीने ते मुग्धवाखिका नीचेप्रमाणे पूछे
 ठे, अने तेनो ते गोशी निपेध करे ठे.

किं नंदी किं मुरारिः किमुत

सुरपतिः किं जलः किं कुबेरः

किं वा विद्याधरोऽसौ किमु

रतिरमणः किं विधुः किं विधाता ॥

नायं नायं न चायं न खलु

न हि न वा नापि नासौ न चैप

क्रीडां कर्तुं प्रवृत्तः स्वयमिह

हि हले भूपतिर्जो जदेवः ॥ १ ॥

अर्थ:- शुं आ महादेव ते ? के विष्णु ते ? के इंद्र ते ? के नल ते ? के कुबेर ते ? के कोइ विद्याधर ते ? के कामदेव ते ? के चंद्र ते ? के ब्रह्मा ते ? त्यारे ते मोशीए कहुं के, अरे मुग्धे सखि ! तेजमांथी ते कोइ पण नथी; आ तोजोराराजा पोते क्रीमा करवाने जाय ते.

ते सांजली जोजराजाए कहुं के, हे कवीश्वर ! मने विष्णु आदिकनी उपमा शीरीते घटी शके ते ? त्यारे धनपाख कवीश्वरे कहुं के, हे राजन् ! सांजलो.

अभ्युद्धता वसुमती दलितं रिपूर:-

क्रोडीकृता बलवता बलिराजलक्ष्मीः ॥

एकत्र जन्मनि कृतं तदनेन यूना,

जन्मत्रये यदकरोत्पुरुषः पुराणः ॥ १ ॥

अर्थ-यखवान एया तमोए एकज जन्ममां पृथ्वीने उधरी ते, शत्रुठने दह्या ते, तथा (बलिराजनी) बलवान राजाउंनी लक्ष्मीने धरा करी ते; अने विष्णुए तो अण जन्ममां ते अणे कार्यो कर्या ते.

ते सांजली सुष्टमान थएला जोज राजाए कवीश्वरने कहुं के, हे कविराज ! तमो कंड पण घरदान मागो ? त्यारे धनपाखे कहुं के, जो एम ते तो मने (मारी) आंखो आपो ? त्यारे राजाए कहुं के, ते आंखो तो प्रथमयीज तमारीपासे ते. त्यारे कवीश्वरे कहुं के ते आंखो ते, पण नहीं होवासरखी हती, केमके, आपे मनयी ते खेइ खेवानीज इष्टा करी हती. त्यारे राजाए कहुं के, तमोए ते शीरीते जाण्युं ? त्यारे कविराजे कहुं के,

आकारैरिगितैर्गत्या, चेष्टया प्रापणेन च ॥

नेत्रवक्रविकारैश्च, लक्ष्यतेऽंतर्गतं मनः ॥ १ ॥

आकार, इंगित, गति, चेष्टा, वचन, अने नेत्र तथा मुखना विकारधी प्राणीउनुं अंतरंग मन जणाय ते. ॥ १ ॥

તે સાંજણી રાજાએ કહ્યું કે, હું કવિરાજ ! તમો શાંત થાઉં
મેં તમોને તે તમારાં ચઢ્યું આપ્યાં. ઇત્યાદિ જોજરાજાએ પણ
કીર્તિદાનો આપ્યાં છે.

યલી તેજ કીર્તિદાનપર મિશ્વરાજ રાજાની કથા કહેતે.

એક દહાડો સિધ્ધરાજ ગ્રીષ્મઋતુમાં, શ્રીમા કરવામાટે બન્યો
ગયા હતા. ત્યાં માર્ગમાં રામચંદ્ર નામના સાધુ તેમને મળ્યા. ત્યાં
તે રાજાએ તેમને પૂછ્યું કે, ગ્રીષ્મ ઋતુમાં દિવસો લાંબા કેમ હો
છે ? ત્યારે રામચંદ્રે કહ્યું કે,

દેવ શ્રીગિરિહર્ગમહ્ય જવતો દિગ્જયયાત્રોત્સવે
ધાવહીરતુરંગનિષ્પુરખુરદ્ધુણ્ણકમામંડલાત્ ॥

વાતોદ્ધૂતરજોમિલત્સુરસરિત્સંજાતપંકસ્યલી-

દૂર્વાચુંવનચંચુરા રવિહયાસ્તેનાતિવૃદ્ધંદિનમ્ ॥૧॥

અર્થ- હે ગિરિહર્ગને જીતનારા રાજન્ ! તમારા દિગ્વિજય સ
મયે દોડતા એવા સુજડોના ઘોડાઝંની ઇમ્મ જરીઝંના ઘાતર
લોદાણલી પૃથ્વીપરથી પવને કરીને જડેલી રજથી આકાશગ
ગામાં કાદવં થયો, અને તેથી તેમાં જગેલી ધોકડને લાવાન
લાલચથી સૂર્યના ઘોડાઝં થોડી ગયા છે, અને તેથી દિવસ
મોટા થયા છે.

તે સાંજણી તુષ્ટમાન થઈલા સિધ્ધરાજે તેમને " કવિકટ્ટારમ
હનું " વિરુદ્ધ આપ્યું. એથી રીતે સિધ્ધરાજે પણ શ્રીપાલ આદિ
કવિઝંને પણ કીર્તિદાન આપ્યું છે.

યલી તેજ કીર્તિદાનપર કુમારપાલ રાજાની, કથા કહેતે.

એક દહાડો કુમારપાલ રાજાએ સપાદ લઈના રાજાશ્રી
ધિપપર ઘડાઈ કરી; તે વખતે તેના સામંતોએ ગુસ્સા રીતે તેની હાંસી
કરીકે, ત્યારે ! આ વણિકની પેઠે જૈનધર્મ પાલનારો છે, ' તો હિં
સાથી ઢરીને શમ્ભુઝંને શી રીતે જીતી શકશે ? તે વાત રાજાના ક-

एपर आयवाथी ते सामंतोने पोतानुं बख देखाडवा माटे कुमार-
पाले मार्गमां पमेखी एक आखी सोपारीनी गुणीने पोताना जा-
खांवती छंचकी छीधी, तथा एक घोवीना सात कमायां के, जे
एक बीजापरसाथे पडेखां हतां, तेउने जाखांयी वीधी नांख्यां.
ते समये आघजट्ट कविएं समयोचित राजानी प्रशंसा करवाथी
कुमारपाले तेने दरेक अरुणते घोडाउं आप्या.

पत्री अर्णराजाए केटखुंक अन्य आपीने कुमारपालना केट-
खाक सामंतोने ज्यारे पोताना पहमां छीधा त्यारे कुमारपाल
शोकातुर थयो, त्यारे एक चारणे तेने कहुं के,
कुमारपाल मम चिंत करेइ, चिंतितुं किंपि न होइ ॥
जिएँ तुज राज समप्पिउं, चिंत करेसिइ सोइ ॥ १ ॥

पत्री ज्यारे कुमारपालनो जय थयो त्यारे कविए कहुं के,
जीयाधिरं कीर्तिलतालवाल,

कुमारपाल क्षितिपाल भ्रास्वान् ॥

यस्य प्रतापो हि घनेऽप्यरीणां,

स्वेदोदविंदून्नाधिकांश्चकार ॥ २ ॥

अर्थ- हे कीर्तिरूपी घेखडीना ध्यारासमान अने सूर्यसरणा
कुमारपाल राजा तमो घणा काखमुधी जय पामो ? के जे कुमा-
रपालराजाना प्रतापे घनमां रहेखा शत्रुउने पण अधिक पसी-
नाना बिजुठ करेखा ठे. ॥ १ ॥

विहारं कुर्वता घैरि-वनिताकुचमंडलम् ॥

महीमंडलमुहंड-विहारं येन निर्ममे ॥ २ ॥

अर्थ- पत्नी जे कुमारपाल राजाए पृथ्वीपर विहार करतां
थकां शत्रुउनी स्त्रीउना स्ननमंखने दारोबियानुं कयुं ठे. ॥२॥

इत्यादि तेनी प्रशंसाना अनेक काव्यो कविए कयां ठे, अने
तेथी कुमारपालराजाए तेने घणुंज कीर्तिदान आपेयुं ठे.

वली एवीज रीते कुमारपाल राजा एक दहामो पोताना गुरु श्री हेमचंदाचार्यनीसाथे शत्रुंजयपर जई चैत्यनां दर्शन करता हता, ते बखते हेमचंदाजीए तेमनो डावो हाथ जाइयो हतो, ते जोइ कपर्दि कविए कह्युं के,

श्रीचौलुक्य स दक्षिणस्तवकरः पूर्व समासूत्रित-
प्राणिप्राणविघातपातकसखः शुद्धो जिनेन्द्रार्चनात् ॥
वामोऽप्येष तथैव पातकसखः शुद्धिं कथं प्राप्नुयात्
न स्पृश्येत करेण चेद्यतिपतिः श्रीहेमचन्द्रः प्रभुः ॥१॥

अर्थ— हे चौलुक्यवंशना राजा कुमारपाल ! पूर्वे करेली प्राणीहिंसाथी पापिष्ट थएलो तमारो जमणो हाथ तो श्री. जिनेश्वर प्रभुनी पूजाथी शुद्ध थएलो ठे; अने तेवीज रीते तमारो डावो हाथ पण के जे पापिष्ट हतो, तेने जो आ महान आचार्य श्री हेमचंदाजीए स्पर्श कर्यो नहोत, तो ते पण शुद्ध क्यांथी थात? ते सांजली कुमारपालराजाए कपर्दि कविने घणुं जव्य आपी संतुष्ट कर्यो.

वली तेज कीर्तिदानपर विशखदेवराजानी कथा कहेवे.

एक दहामो विशखदेवराजाए जोजन कर्याबाद हाथमां एक तृण खेइने अरिसिंह नामना कविने कह्युं के, तमो आ तृणनुं वर्णन करो? अने तेमां जो तमो धमत्कारिक जंगीउंथी वर्णन करसो, तो तमोने हुं बेवडो गराम थापीश, अने तेम जो नहीं थाय, तो तमारो जे गरास ठे, ते पण आंचकी खेइश. ते सांजली कविराज कह्युं के,

हारोऽन्धिः शिखिनोमखा विपमयं श्वन्नं क्षयांडुर्मुधा
प्राहुस्तत्र सुधामियं तु दनुजस्तत्रैव क्षीनातृणे ॥

धीरूपप्रमथो गदां यद्वदनादत्ता यदासोनिजे

देव स्वत्करयात्रकालमुग्रतो नियांति जातिर्दिपाम् ॥१॥

एही रीतना बमलबादिब. पारनेने मांजखीने विनाखदेवरा
जाए ते बधिगजने बमलो गराग आष्यो.

बडी तेज बीतिंदानपर छदयगिंद राजानी कथा बहेउं.

एक दहाटो योगिनी भामना नगरची जज्जामुद्दिन नामने
बादशाह मोडुं छदकर खेडने गुजगनपर बडी आग्यां, तथा ते
देव जीगीने ग्यारे ते पात्रो पट्यां त्यारे गोपगिनिना राजा छद
यगिंद पोतानुं छदकर खेडने तेनापर हुमखो कर्यो; तथा ते बाद
शाहना छदकरने हरापीने तेनां गपखो अन्नबाय पोते खुंटी छीपे
तथा एही रीते जय पामीने ग्यारे ते नगरमां प्रवेश करतो हुते
त्यारे एक पारणे तेने बाहुं के,

सुंदरसरिअमुरहंदतसि, जलपिधउं ययणेहि ॥

उदयनरिंदहि कहीउं, तीहं नारीनयणेहि ॥ १ ॥

एही रीतनी पारणे बहेखी गाद्याने मांजखीने तुष्टमान य-
एडा छदयगिंदराजाए ते पारणेने पोताने खुंटमां मखेखो सर्व
असपाय आपी दीधो.

एही रीते बहिराजा, धनराज, जीम, श्यामराजा आदिफ रा-
जाठना बीतिंदानना प्रबंधो जाणी खेया.

हचे मंत्रि, प्रधान, ध्यापारि आदिकोना बीतिंदाननुं स्वरूप
बहे उं. तेमां प्रथम आद्यदेव मंत्रिनी कथा बहेउं-

एक दहाटो गुजरातना राजा पुमारपाखे कोई घंदिना मुलवी
बोंबाणना राजा मल्लिकार्जुननी प्रशंसा सांजखी. तेथी तेने क्रोष
बड्यो, अने तेदखामाटे तेणे पोताना मंत्रि आद्यदेवने तेने जी-
तयामाटे बखवान छदकरसहित त्यां मोकट्यो. त्यां खडाइमां

ते आश्वदेव मंत्रिण मक्षिकार्जुनने मायों, तथा त्यां रहेता माझी-
मारोनी आजीविकानो बंदोबस्त करावीने तेठपासेनी ब्रणसो जा-
लोने वाली नाखी. तथा ते देशमां सर्व जगोए कुमारपाखनी
आज्ञा वर्तयी. पत्री त्यांथी पात्रा वलतां सोपारक नगरमां जी-
वंत स्वामी तथा श्री युगादि प्रभुना मंदिरमां तेणें अचाइ महो-
त्सव कर्यो, तथा त्यांथी मेलवेली अमूढ्य वस्तुठं लेइने तुरत
पाटणमां आव्यो, अने सर्व वस्तुठं तेणें कुमारपाखराजाने सोंपी.
ते जोई तुष्टमान अएखा राजाए ते आश्वदेवने “ राजपिताम-
हनुं ” बिरुद आप्युं, तथा तेनीसाथे एक क्रोड सोना मोहोरो,
ब्रण सोनाना कलशो, अने चोवीस उत्तम घोडाठं पण आप्या.
त्यारे आश्वदेवे ते ब्रण कलशोने नृगुकञ्जादिकमां जिनमंदिरोपर
घडावयामाटे राख्या, अने बाकीनुं राजाए आपेलुं ब्रव्य तथा
पोताना घरमां रहेलुं ब्रव्य पण तेणें जाट चारण आदिकोने
आपी दीधुं. ते जोई राजाने ईर्षा थई, त्यारे आश्वदेवे कहुं के,
हे स्वामी ! आप तो बार गामना स्वामी एवा त्रिभुवनपालना
पुत्र ठो, अने हुं तो तमो के जे अदार देशोना राजा ठे, तेनो
पुत्र नुं, माटे अधिक दान केम न आपुं ? ते सांजली कुमारपाख-
राजा संतुष्ट अया. वली ते आश्वदेव मंत्रिण जरुचमां श्री मुनि-
मुग्रतस्यामिना मंदिरमां थारति उतारतीवसते पणुं ब्रव्य या-
चक लोकोंने आप्युं हनुं. कहुं ठे के,

द्वाविंशद्भ्रमलक्ष नृगुपुरवसतेः सुप्रतस्याहंतोऽग्रे
कुर्वन्मांगल्यदीपं स सुरनखरश्रेणिभिः स्तूयमानः ॥
या उदादयिप्रजस्य त्रिजगदधिपतेः सद्गुणोत्कीर्तनायां
स श्रीमानाश्वदेवो जगति विजयतां दानवीराग्रयामी १

अर्थ- जरुचमां श्रीमुनिमुग्रतस्यामिजीवामे मंगल दीपक-
रतां यकां, देवो अने उत्तम मनुष्योनी श्रेणिठंथी स्तुति करा-

एला जे श्री आम्बदेव मंत्रीए, त्रिलोकना स्वामिना गुणोत्कीर्तन करनार जोजक आदिकोने बत्तीस लाख सोनामोहोरो आपी ठे, एवा महा दानेश्वरी श्रीआम्बदेव मंत्री जगतमां जय पामो!

बली ज्यारे ते मंत्रीश्वरे जरुचमां जिनमंदिरनो प्रतिष्ठामहो-
त्सव कर्यो त्यारे तेनी उदारतां जोई चकित यएला हेमचंदा-
चार्यजीए पण कायुं के,

किं कृतेन न यत्र त्वं यत्र त्वं, किमसौ कलिः॥

कलौ चेद्भवतो जन्म, कलिरस्तु कृतेन किम् ॥ १ ॥

ते सांजली एक लाख अने बत्तीस हजार सोनामोहोरोहुं श्री हेमचंदाचार्यपर खुंगन करीने आम्बदेवे ते सर्व ज्ञव्य याच-
कोने व्हेंची आप्युं.

एवी रीते किर्तिदानपर कुमारपालराजाना महामंत्री आम्ब-
देवनी (अंबडदेवनी) कथा कही.

हवे तेज कीर्तिदानपर विमलशाहनी कथा कहे ठे.

विमलशाह शाहुकारे ज्यारे आयु पर्यंतपर जिनमंदिरो बांधवानो
प्रारंज कर्यो, तेममये ते जमिनो अधिष्ठाता घालिनाह तेमने
अंतराय करवा लाग्यो, तथा मदिरा अने मांसना निवेदनी या-
चना करवा लाग्यो; त्यारे विमलशाहे अंधिकादेवीना आराध-
नथी तेने वश कर्यो, अने तेथी ते फक्त वहांना निवेदधीज खुशी
थयो. पठी ते विमलशा शेठे जिनमंदिर पूरुं कर्याबाद अत्यंत ज-
किथी संघनी सेवा करी तथां जिहुक लोकोने एवा तो संतुष्ट
कर्या के, दजुमुधि पण “ विमलश्रीमुपजात ” एवी रीतनी लो-
कवाणी चाली आवे ठे; अने याचक विंगेरे पोताना यजमानने
ते वचन कहीने आशीर्वाद आपे ठे. ते आशीर्वाद वचननो
अर्थ एवो ठे के, जेम विमलशाह शेठ अने तेनी रवी श्रीदेवीनो

प्रजात उगतो हतो, तेवो प्रजात तमारो पण उगो? वडी एक
चारणे विमलशाह शेवनी प्रशंसा करी के,

मंडीमुरकीरइ करइ, मिट्हीअमंसग्गाह ॥

विमलहिं खंडकंकड्डीजं, नछज वालिनाह ॥१॥

ते मांजळी विमलशाह शेव ते चारणने एक लाख सोनामो-
होरो आपी हती. एवी रीते विमलशाह शेवना कीर्तिदाननी
कथा जाणवी. वडी तेज कीर्तिदानपर वस्तुपांखनी कथा कहै ठे.

वस्तुपाख मंत्री दर वपें त्रणवार चतुर्विध संघनी पूजा करता
हता; अने अत्यंत दान आपताहता. एक दहाडो कोइक दरिडी
ब्राह्मणे तेमने विनंति करी के, हे देव! तमो तो कइपवृह्णीपेणे
सर्व लोकांनी इच्छांत पुरो जो, तो एक दिवस मारा तरफ पण
दृष्टि करो के, जेथी मारी दरिद्रताने तो हुं जख्मांजखिज देखें. ते
मांजळी मंत्रिए पोताना माणसोने कहुं के, अरे! आने कंइक
परत आपो? त्यारे माणसोए कहुं के, वखो बांधवानी एक
जाटी चादर अर्ही हाजर ठे. त्यारे मंत्रिए जरा हत्तीने कहुं के,
ते आगो? पत्नी ते चादर लेइने ब्राह्मणे कहुं के,

क्वचित्सूत्रं क्वचित्सूत्रं, कार्पासास्थि क्वचित् क्वचित् ॥

देव त्वदरिनारीणां, कुटीतुल्या घटी मम ॥ १ ॥

अर्थ— था वस्त्रमां तो कोइक जगोए सुनर, तो कोइक जगोए
पुंवडां, तो कयांक कयांक तो वडी कपागीथा पण वस्त्रगेडा ठे,
मांटे हे देव! आ मारुं वस्त्र तो आपना शत्रुघ्नीकुटी सारजुं ठे. ॥१॥

ते मांजळी जग हमीने मंत्रीश्वरे कहुं के, फरीने ते भ्लोक मुं
बोड? ते मांजळी ते ब्राह्मण गभार यणन ते भ्लोक फरी फरीने
बोडो गयो; नेथी मुटमान थण्डा मंत्रीश्वरे तेने गभारगो मां-
नामोदोगे आरी.

एक दहादो धस्तुपाळमंत्री यात्रा घराते नरचंद्र आचार्यजीने पांदया माटे आग्या; त्यारे आचार्यजी जरा ध्यानमां होता. त्यारे मंत्रीश्वरे कातुं के, हे जगवन् ! आ ममये आप निजामां केम ठो? त्यारे आचार्यजीए कातुं के, हुं कंडं निजामां नथी, पण समुज्जमां रदेदा लक्ष्मी अने विष्णु पातो करे ठे, ते सांजतुं नुं. त्यारे मंत्री-श्वरे पूणुं के, तेठं नुं पातो करे ठे ? त्यारे आचार्यजीए कातुं के, लक्ष्मि मेयसि केयमास्यशितिति येकूतकुंठोऽसि किम् ॥

नो जानासि पितुर्पिनाशमसमं संभोत्थितेः पांसुजिः
माज्जीर्त्तोरु गज्जीर एव जघितांजोधिधिरं नंदतात,
संपेशो ललितापतिर्जिनपतेः स्नानांयुकुड्यां सृजन् ?
ते मांजळी मंत्रीश्वरे तेमना मानमाटे सुवर्णनुं सिंहासन रचाव्युं.
एक दहादो बाळचंद्र साधुए धस्तुपाळनी प्रशंसा करी के,
गौरी रागवती त्वयि त्वयि वृषो बक्षदरस्त्वं पुन-
र्जुत्या त्वं च समुद्रसङ्गणगणः किं वा बहु ब्रूमहे
श्रीमंत्रीश्वर नूनमीश्वरकलायुक्तस्य ते मुज्यते
पालेंडुं चिरमुश्चकैरचयितुं त्वत्तोऽपरः कः क्वमः ३
ते सांजळी मंत्रीश्वरे तेमनुं पादोपवेशन कर्युं.

एक दहादो तेजपाळमंत्री जृगुफळ (जरुप) नामना नग-
रमां पधार्या. त्यारे मुनिमुव्रतस्वामिना चैत्यमां रदेता आचार्यो-
ए तेमने कातुं के, हे मंत्रीश्वर ! एक संदेशो हुं तमोने कहुं ते सां-
जळो ! त्यारे मंत्रीश्वरे हाथ जोडीनें कातुं के, हे जगवन् ! आप
परमायो ? त्यारे आचार्यजीए कातुं के, आजे पावळी रात्रिए मने
एक पृष्ठ स्त्रीए आचीने कातुं के,

तेजःपालकृपालुधुर्यविमलप्राग्बटावंशध्वज

श्रीमन्नंयडकीर्तिरर्थं वदति त्वात्संमुखं मन्मुखात् ॥

आजन्मावधि वंशयष्टिकलिता त्रांताहमेकाकिनी

वृद्धा संप्रति पुण्यपुंजजवतः सौवर्णदंडस्पृहा॥१॥

ते सांजली तेजपाल मंत्रीश्वरे जिनमंदिरोपर बहोतेर सोनाना
कखरो अने दंडो चडाव्या. तथा दश हजार सोनामोहोरोनुं
आचार्यजीने खुंगणुं कर्युं.

यली एक दहाडो यस्तुपालमंत्री शत्रुंजय पर्वतपर सर्वे संधनी
समस्त श्री युगादीश प्रजुनी आरति उत्तरता हुता ते वसते या-
चको दान लेयामाटे उपरा उपर पडता हुता. ते वसते सोमेश्वर
कविए कहुं के,

इष्टासिद्धिसमुन्नते सुरगणे कल्पजुमैः स्वीयते

पाताले पवमानभोजनजने कष्टं प्रणष्टो बलिः ॥

नीरागानगमन् मुनीन् सुरजयश्चिंतामणिः प्राप्यगात

तस्मादर्थिकदर्थेनां च सहतां श्रीवस्तुपालः क्षितौ १

अर्थः— कल्पवृक्षो तो इष्टानिष्टियाला देयोपासे गया, अने
महादानेश्वरी बज्रिराजा पातालगमां गया, कामधेनुं नीरागी मु-
निष्ठपामे गच्छे, अने चिंतामणिरत्न तो कोण जाणे कयायें
प्राप्तुं गर्नुं; माटे हयें तो आ पृथ्वीपर याचकोनी पीडा तो वस्तु-
पात्रनेत्र गहन करयी घाकी रही ने.

ते सांजली मंत्रीश्वरे सोमेश्वर कविराजने एक हजार सोना-
मोहोने आरी. त्यां परीने सोमेश्वर कहुं के,

कं निधाय यमुधातले धनं, यस्तुपाल न यमालयं गता

त्वं तु नंदमिनिवेशयक्षिदं, दिक्षु धायति जने दुषायति

अर्थ—हे यस्तुपालमंत्री ! आ पृथ्वीपर धनने जोडीने यमने
मग्न हो जाण गया नयी ! तू गमोनां में धनने दिशाछेने दो-
ह्या परा दुष्टानु माणसने आपता यद्य आनंद पावो शे.॥१॥

ते सांजली मंत्रीश्वरे फरीने तेने एक हजार सोनामोहोरो आपी.
वली ते समये अरिसिंह कविराजे कहुं के,

श्रीवासांबुजमाननं परिणतं पंचांगुलिछद्मतो

जग्मुर्दक्षिणपंचशाखमयतां पंचापि देवधुमाः ॥

वांटापूरणकारणं प्रणयिनां जिहैव चिंतामणि-

जार्ता यस्य किमस्य शस्यमपरं श्रीवस्तुपालस्य न

अर्थ- जे वस्तुपाखनुं मुख तो लक्ष्मीने निवास करवाने कमल सरखुं ठे, तथा हाथमां रहेली पांचे आंगलीठना मिपयी पांचे जातिनां कष्टपट्टहो तो जेने स्वाधीन थएखां ठे, तेम लोकानां वांछितोने पूरनारी जेनी जिह्वा तो चिंतामणिरत्नसमान ठे, माटेपयी रीते श्रीवस्तुपालमंत्रीनुं चीजुं पण धुं प्रशंसयालायक नथी? ते सांजली मंत्रीश्वरे तेने घे हजार सोनामोहोरो आपी.

एक दहाडो धीरधवल राजाएनुष्टमान थइने वस्तुपाल मंत्रीने दश लाख सोनामोहोरो इनाममां आपी; पण ते सधली सोनामोहोरो तेणे घेर पढोंधतां पेहेखांज मार्गमां याचकोने आपी दीधी. त्यारे कोइ कविए कहुं के,

श्रीमंति दृष्ट्वा विजराजमेकं,

पद्मानि संकोचमयामुवंति ॥

समागतेऽपि विजराजलदे,

सदा विकाशी तव पाणिपद्मम् ॥ १ ॥

अर्थ- लक्ष्मीयान एयां कमलो एकज विजराजने कहेतां चं-
दने जोइने संकोचाइ जाय ठे, पण हे मंत्रीश्वर ! खाखो विजराज
(प्रादणो) आवते ठेते पण तमारुं हस्तकमल तो हमेशां प्रफुल्लि-
तज रहे ठे ॥ १ ॥

एवी रीतनी पोतानी स्तुति सांजलीने वस्तुपाल मंत्री लज्जाथी
नीचुं जोवा लाग्या; ते जोइ नाना नामना कविए कहुं के,

एकस्वं भुवनोपकारकइति श्रुत्या सतां जल्पितं

लज्जानम्रशिरा धरातलमिदं यद्दीक्षसे वेद्वि तत् ॥

वाग्देवीवदभारविंदतिलकश्रीवस्तुपाल ध्रुवं

पातालाहलिमुद्दिधीर्पुरसकृन्मार्गं जवान् मार्गसि॥१॥

अर्थ- "तुं एकज जगतनो उपकारी ठे" एवी सज्जनोनी
वाणी सांजलीने लज्जाथी मस्तक नमावीने जे तमो नीचे जुठे
ठो तेनुं कारण हुं जाणुं बुं; हे सरस्वतीना मुखपर तिलकसमान
एवा वस्तुपाल मंत्री ! खरेखरतमो पातालमांथी बलिराजाने खेंची
कहाड्यानी इच्छाथी मार्गने शोधो ठो. ॥ १ ॥

ते सांजली मंत्रीश्वरे ते कविराजने सुवर्णनी जीज आपी.

एक दहाडो सोमेश्वर कवि वस्तुपालने घेर आब्यो, त्यारे मं-
त्रीश्वरे तेमने वेसवामाटे उत्तम आसन आप्युं, पण तेपर ते
वेवो नही; त्यारे मंत्रीश्वरे तेनुं कारण पूछुं; त्यारे कविए कहुं के,

अन्नदानैः पयः पानैर्धर्मस्यानैश्च भूतलम् ॥

यशसा वस्तुपालेन, रुक्माकाशमंडलम् ॥ १ ॥

अर्थ- वस्तुपाल मंत्रीश्वरे अन्नदानथी, जलदानथी, तथा ध-
र्मनां मकानोथी पृथ्वीतलने रोक्क्युं ठे, तेम यशथी आकाशमं-
दलने रोक्क्युं ठे, (माटे जगो नहीं मखवाथी हुं वेसतो नथी.)

ते सांजली मंत्रीश्वरे तेने नव हजार सोनामोहोरो आपी.

एक दहाडो वस्तुपाल मंत्री संधपूजा करता होता त्यारे वि-
जयसेनसूरिजीए कहुं के, आजे तो इंचना नंदनवनना उद्यान-
पालके इंचनी सज्जामां जइ एवो पोकार कर्यो ठे के,

देय स्वर्नाय कष्टं ननु क इहज्जयानंदनोद्यानपालः ॥

येदस्ताकोऽग्र केनाप्यहह हत हतः काननात्कल्पवृक्षः॥

अर्थ- हे इन्द्र महाराज आज तो मने मोटुं कष्ट धरुं ठे; त्वारे इंद्रे कष्ट के, तुं तो नंदनवननो छद्यानपाल ठे; तने आज तुं कष्ट ठे? त्वारे छद्यानपाले कष्ट के, थरेरे !! आज तो कोइ नंदन-वनमांधी कल्पवृक्षने छपाही गरुं ठे !! ते सांजखी इंद्रे कहुंके, तुं मा चादीस्तदेतत्किमपि करुणया मानवानां मयैष ॥ प्रीत्यादिष्टोऽयमुर्व्यास्तिलकयति तलं यस्तुपालछलेन ॥१॥

अर्थ-थरे ! छद्यानपाल ! तुं एम नहीं बोल ? ते कल्पवृक्षने तो मैं मनुष्योपर कृपा छापीने मनुष्य लोकमां जयाने कहुं ठे. छने तेथी आज ते कल्पवृक्ष यस्तुपाल मंत्रीश्वरनामिपथी पृथ्वी-तलने शोचाये ठे ॥ १ ॥

यखी ते समये कोईक रोहणाचल पर्यतने प्रश्न कर्यो के,
हंहो रोहण रोहति त्वयि मुहुः किं पीनतेयंसदा

अर्थ- हे रोहणाचल ! हाखमां तने आवी पुष्टता ते हमेशां कम मखती जाय ठे? त्वारे रोहणाचले कहुं के,

प्रातः संप्रति यस्तुपालसचिवत्यागैर्जगत्प्रीयते ॥

तेनास्तेय ममार्थिकुट्टनकथा प्रीतिर्दरीकिचरी-

गीतिस्तस्य यशोऽमृतैश्च तदियं मेदस्विता मेऽधिकम्॥१॥

अर्थ- हे जाई ! हमणां तो यस्तुपाल मंत्रीश्वरना दानोथी जगत आनंद पामे ठे; छने तेथी याचकोथी यता मारा खोदा-एनी कथाज नष्ट थइ ठे; तेम गुफाठमां रहेखी किचरीठनां गी-तोथी मने प्रीति थइ ठे, छने ते यस्तुपाल मंत्रीश्वरना यशोरूपी अमृतथी मारी कष्टता अधिक अधिक वृद्धि पामे ठे. ॥ १ ॥

एक दहाडो प्रजासपाटण्णी सोमनाथ महादेवना पूजाराठ
त्यां आब्या. त्यारे वस्तुपाख मंत्रीए कहुं के, त्यां पूजा सेवा तो
सारी रीते चाखे ठेनी ? त्यारे ते पूजाराठए कहुं के,

नादत्तेजसितं सितं सचिव ते कर्पूरपूरं स्मरन्
कौपीने न च कुप्यति मञ्जुरसौ शंसन् डुकूलानि ते ॥
दिग्धो दुग्धधरैर्जलेषु विमुखः श्रीवस्तुपाल त्वया
कर्पूरागरूपूरितः पशुपतिर्नो गुग्गलं जिघ्रति ॥ १ ॥

ते सांजखी ते पूजाराठने दश हजार सोनामोहोरो मंत्रीए आपी.
यखी ज्यारे मंत्रीश्वर दानमंडपमां रहीने याचकोने दान आपता
हता त्यारे कथिठ तेठनी स्तुति करता हता के,

ये पापप्रपणाः स्वजावकृपणाः स्वाभिप्रसादोद्वयणा
स्तेऽपि ज्व्यकणाय मर्त्यजपणा जिह्मे जयंत्यस्तु ताः ॥
तस्मात्तत्तपापपातविधये ब्रह्मादरा संमति

श्रेयःस्नानविधानधिकृतकलिं श्रीवस्तुपालं स्तुहि ॥ १ ॥

एरो रणेपु चरणमणेतपु सोमो,
यक्रोऽतिवक्रचरितेषु बुधोऽर्ययोधे ॥

भीतौ गुरुः कथिजने कविरक्रियासु,

मंदोऽपि च ब्रह्मयो न हि वस्तुपालः ॥ २ ॥

एणी रीतनी म्हुनि करनारकथिठने दंरकने तेणे एकेक हजार
सोनामोहोरो दानमंडपमां आपी.

पीपूयादपि पंगवाः शगधरन्योऽस्नाकक्षापादपि

मृगा नूननचूतमंजरिजरादप्युक्षसत्सारजः ॥

वाग्देवीमुद्यमामसूक्तविग्रहोद्गारादपि प्रांजलाः

केशां न प्रययंनि घेतसि मुदः श्रीवस्तुपालोक्तयः ॥

श्रीपद्मपाल तव भ्रातृनस्ते जिनादा,
याणीं मुने इति कृपाकर्मद्वयार्थः ॥

देहे श्रुतिर्यस्यमतीति श्रेष्ठ कीर्तिः,
पितामहं मयट्टि धाम त्रयाम नाम ॥ २ ॥

अनिःसरतीमपि गेहमर्णा-
 र्थीति परेषाममर्णा घट्टंति ॥

स्वेरं ज्ञमन्तीमपि यशुपात्र,
 त्वार्यार्तिमाहुः कथमः शर्मा नृ ॥ २ ॥

सर्वं समुज्जयन्तां तय दामर्षाणि,
पुरोत्तरीयभित्तिायमया शमन्तात् ॥

अस्यापि कार्यधियतेति वा स्तव्यं च.
तस्मात्तुल्यं सद्यिष्युगवधः प्रपञ्चः ।

मृषी विलनी घटाभा वचनात देव वदिते वंदील्ले वनात
हजार मोनमोहोले खापी.

મણી શીતે સંસ્કારોમાં શીતિનિદાનો સ્થાપનાદી શીતિના અભિવ્યક્તિ હેતુની વિશેષ સ્થાપના સંમતના અભિવ્યક્તિ જાણી રહેશે.

શાસ્ત્રમય સામગ્રી મહારાષ્ટ્રીય સાહ્ય સંસ્થા દ્વારા પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવેલ છે. દિવસે યોગ્ય કે સામગ્રીના આદેશ સ્વરૂપે તેમ જ સામગ્રીના કે. સાદામાં કે સામગ્રીના રાશી, તેમ જ તે કે. સામગ્રીના રાશી કે.

माद्री पीत्य शरभ्यभारणक्षिप्रमाद्य कथाः ॥ ५ ॥
 वेदेवाद्य सदाधिरं तत्तुतितां परस्य हृदये विद्यते ।
 स्थापयेत्तद्वद्वाराण्य नितरां भवेत्तद्वद्वाराण्य
 वा इतीतिः परमस्य दारुणदिपौ भवितादिगो भवेत्तद्वद्वाराण्य

एवी रीतनुं काच्य मांजरीने ने मांजरीने काजिगजाल
पाणुं धन आणुं.

वडी विक्रम मंगल १३११ मां ममगजाले गंगे शकुंतली-
र्थनो छत्तार कयों, लागे गमनट नामना कयि कणुं के,

अधिकं रेसया मन्ये, समरं सगरादपि ॥

कलौ म्लेच्छयज्ञाकीर्णं, येन तीर्थं समुद्धृतम् ॥ १ ॥

अर्थ- हुं तो मगरपत्नीयी पण ममराशाहने अधिक प्राक-
मराखो जाणुं तुं, केमके तेलें आ कजिगजालां म्हेन्ना लाक-
रयी जरेला एया पण ममयमां तीर्थनो छत्तार केल्यो वे. ॥१॥

ते मांजरी तुष्टमान अण्णा ममराशाहे ते कयिने मुर्खनी
जीज आपी. एवी रीते मांग, मंग्राममोनी, जगमी मोपमी,
पेयक, जांऊण आदिकना कीर्तिदानो बीजा मंग्योयी जाणी खंया.

एवी रीते अजयदान, मुपात्रदान, अनुकंपादान उचितदान
तथा कीर्तिदान मखीने पांच प्रकारनां दानोनुं स्वरूप कयुं.

हवे ते पांचे दानोमांथी अजयदान अने मुपात्रदानथी शां-
तिनाथ प्रभु तथा चंदनवाळा दिकोनीपेवे मोहू आय वे, वडी
अनुकंपादान, उचितदान, तथा कीर्तिदानथी मेघकुमारादिकनी
पेवे जोगादिक मखे वे. एवुं जाणीने विवेकी माणसोए सर्व प्र-
कारे दानधर्मनुं आराधन करवुं.

हवे शीलसंबंधि उपदेश कहेवे.

ये यौवने शीलधरा नराः स्यु-

स्तेषामहो सत्पुरुषेषु रेखा ॥

ते तारकाः स्युः प्रविशंति पूरे,

तरंगिणीनां तरणकुमा ये ॥ २ ॥

તેઝનીજ ગણત્રી સજ્જનોમાં થાય છે; કેમકે, જે તારુઝ નદી-
ઝના પૂરમાં પ્રવેશ કરે છે, તેઝજ ધરેલરા તારુઝ કહેવાય છે. ॥

આ જગતમાં જે લોકો યૌવન અવસ્થામાં પણ શીલથી શ-
ણગારેલા થઈને રહે છે, તેઝજ સજ્જતિએ જનારા છે. કહ્યું છે કે,

યે ન સ્વલંતિ તે દક્ષાઃ, કૃષ્ણકેશતમોજ્જરે ॥

વાર્ધકે તુ સદોદ્યોતઃ, શિરસ્થપલિતેઙ્ગતઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ- જેઝ શ્યામ કેશોરૂપી અંધકારના સમૂહમાં સ્વલંબના
પામતા નથી, તેઝજ ડાહ્યા પુરુષો છે; કેમકે, ઘૃજ્ઞાવસ્થામાં તો
મસ્તકપર રહેલા શ્વેતપાલરૂપી ચંદ્રથી હમેશાં પ્રકાશ થાય છે. ૧
ઘણી યૌવનાવસ્થામાંજ ધતપાલરૂં છુકર છે. કહ્યું છે કે,

યૌવનં ધિકરોત્યેધ, મનઃ સંયમિનામપિ ॥

રાજમાર્ગે પ્રરોહંતિ, વર્ષાકાલે કિલાંકુરાઃ ॥ ૨ ॥

અર્થ- યૌવનાવસ્થા છે તે મુનિઝના મનમાં પણ ધિકાર છ-
ત્પન્ન કરે છે; કેમકે, વર્ષાકાલમાં તો રાજમાર્ગમાં પણ અંકુરાઝ
છગી નિકલે છે. ॥ ૨ ॥

શીલરૂપી રક્તયાલા પુરુષે હમેશાં મનમાં સ્ત્રીના સ્વરૂપનું નિં-
દ્રનિકપણુંજ ધિતવયું. જેમ કે,

પ્રાપ્તું પારમપારસ્ય, પારાપારસ્ય ધાર્યતે ॥

સ્ત્રીણાં પ્રકૃતિવશ્કાણાં, હૃદયરિઘ્નરય નો પુનઃ ॥ ૨ ॥

અર્થ- અપાર એવા સમુજ્જનો પાર તો પામી શકાય છે, પણ
સ્વજ્ઞાવધીજ ધન્ન એવી સ્ત્રીઝના હૃદયચરણનો પાર પામી શ-
કાતો નથી. ॥ ૨ ॥

હય વિહિણા સંસારે, મહિસારૂપેણ મંડિથ્યં પાસં ॥

વજ્જંતિ જાણમાણા, અયાણમાણાવિ વજ્જંતિ ॥ ૨ ॥

અર્થ- અરેરે !! બ્રહ્માણ આ સંસારમાં સ્ત્રીરૂપી પાસ માંઘ્યો
ઠે, કે જે પાસમાં જ્ઞાનીઠં અને અજ્ઞાનીઠં પણ પસાડ જાય ઠે.॥

સંસાર તવ નિસ્તાર-પદવી ન દવીયસી ॥

અંતરા હુસ્તરા ન સ્યુ-ર્યદિ રે મદિરેઠ્ઠણાઃ ॥ ૩ ॥

અર્થ-હે સંસાર! તારામાં અંદર જો હુસ્તર એવી સ્ત્રીઠં ન હોત
તો તરા પારને પહોંચવું કંઈ મુશ્કેલ ન હોતું. ॥ ૩ ॥

કામં કુલકલંકાય, કુલજાતાપિ કામિની ॥

શૃંગલા સ્વર્ણજાતાપિ, વંધનાય ન સંશયઃ ॥ ૪ ॥

અર્થ- કુલીન એવી પણ સ્ત્રી કુચ્છના કલંક માટે ચરેલ
થાય ઠેજ, કેમકે, સોનાની સાંકલ પણ વંધનકારક ઠે, તેમાં
સંશય નથી. ॥ ૪ ॥

ઇત્યાદિકં સ્ત્રીનું નિંદનિક સ્વરૂપ જાવીને શીલ પાલડું. હવે
યલી પ્રકારાંતરથી શીલનું માહાત્મ્ય કહે ઠે.

મનુષ્યાઃ કિંકરાયંતે, દેવા નિર્દેશવર્તિનઃ ॥

શીલજ્ઞાજોડ્યવા કસ્ય, કલ્પવૃક્ષો ન વલ્લજ્ઞઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ- શીલધારી પુરુષપાસે મનુષ્યો તો ચાકર અડને રહે ઠે,
તથા દેવોપણ તેનો હુકમ માથે ચડાવે ઠે; યલી પણ કલ્પવૃક્ષ
સરણું શીલ કોને યહાણું હોતું નથી ? ॥ ૧ ॥

શીલં પ્રધાનં ન કુલં પ્રધાનં,

કુલેન કિં શીલવિવર્જિતેન ॥

નૈકે નરા નીચકુલે પ્રસૂતાઃ,

સ્વર્ગ ગતાઃ શીલમુપેત્ય ધીરાઃ ॥ ૨ ॥

અર્થ- શીલ ઉત્તમ ઠે, પણ કંઈ કુલની પ્રશંસા થતી નથી,

केमके, शीलविना कुछ शुं उपयोगनुं ठे ? वही घणा धीर पुरुषो
नीच कुछमां पण जनमीने शीलने पामीने स्वर्गे गयला ठे. ॥ २ ॥

विज्ञूतयोऽपि माऽभूवन्, शीलम्लानिपचेक्षिमाः ॥

गेहदाहसमुद्भूत-मुद्योतं कः समीहते ॥ ३ ॥

अर्थ- शीलने मलीन करनारी एवी विज्ञूतिठे (दुःख) पण
उपयोगनी नथी, केमके, घरने सखगाववाची उत्पन्न थयला प्र-
काशने कोण इष्टे ठे ? ॥ ३ ॥

हये ते शील पावचा माटे खीठने उपदेश करे ठे.

ऐश्वर्यराजराजोऽपि, रूपमीनध्वजोऽपि च ॥

सीतया रावण इव, त्याज्यो नार्या नरः परः ॥ १ ॥

अर्थ- ऐश्वर्यची राजाठेना पण राजा सरखा, तथा काम-
देव सरखा रूपयंत एवा पण रावणने जेम सीताए तज्यो ठे,
तेम खीए परपुरुषने तज्यो. ॥ १ ॥

सीतया उपपवादभीतया,

पावके स्वतनुराहुतीकृता ॥

पावकस्तु जलतां जगाम य-

क्षत्र शीलमहिमाविजृंभितम् ॥ २ ॥

अर्थ- पोताना उपवादची डरेली सीताए पोताना शरीरनी
अग्निमां आहुति आपी, पण ते समये अग्नि तो जलरूप थइ
गयो; माटे तेमां शीलनुंज माहात्म्य जाणवुं. ॥ २ ॥

सुविसृष्टसीलजुहो, पावइ किंति जसं च इह लोए ॥

सञ्जणवस्रहक्षिथ, सुहगइजागीय परलोए ॥ ३ ॥

अर्थ- उत्तम थने शुद्ध शीलें करीने युक्त थयलो प्राणी था

લોકમાં કીર્તિ અને જશ મેલવે છે; તેમ તે સર્વ લોકોને વહાણો
થાય છે, અને પરલોકમાં શુભ ગતિને પ્રજનારો થાય છે. ॥ ૩ ॥

દેવદાણવગંધર્વા, જરુરસ્કસ્સકિન્નરા ॥

ચંપ્રયારં નમસંતિ, હુક્કરં જે કરંતિ તે ॥ ૪ ॥

અર્થ- જે માણસો આ જગતમાં હુક્કર બ્રહ્મચર્ય પાલે છે, તેને
દેવ, દાનવો, ગંધર્વો, યક્ષો, રાક્ષસો અને કિન્નરો નમસ્કાર કરે છે.
જો દેવ કણ્યકોડિં, અહવા કારેઝ કણ્યજિણ્નવણં ॥
તસ્સ ન તત્તીયપુત્રં, જન્તિય વંન્નવણ ધરીણ ॥ ૫ ॥

અર્થ- જે માણસ ક્રોડોગમે સોનામોહોરોનું દાન આપે છે,
અથવા સોનાનું જિનમંદિર બંધાવે છે, તેને પણ તેટલું પુણ્ય થતું
નથી, કે જેટલું બ્રહ્મચર્ય પાલનારને થાય છે. ॥ ૫ ॥

અન્યદર્શનીર્ઝના શાસ્ત્રોમાં પણ કહ્યું છે કે,

એકરાત્રોપિતસ્યાપિ, યા ગતિર્બ્રહ્મચારિણામ્ ॥

ન સા ક્રતુસહસ્રેણ, પ્રાપ્તું શક્યા યુધિષ્ઠિર ॥ ૧ ॥

અર્થ- હે યુધિષ્ઠિર ! બ્રહ્મચર્ય પાલનારાઝની એક રાત્રિના ઉ-
પવાસથી પણ જે ગતિ થાય છે, તે ગતિ એક હજાર યક્ષોથી પણ
મહી શકતી નથી. ॥ ૧ ॥

એક દહાડો અણહિલપુર પાટણમાં શ્રી હેમચંદ્રાચાર્ય સિદ્ધ-
રાજની સજામાં પધાર્યા, ત્યારે રાજાએ આસન આપવાથી તેપર
તે વિરાગ્યા. પત્ની રાજાએ પૂછ્યું કે, આજકાલ વ્યાખ્યાનમાં આ-
પ શું યાચો છો ? ત્યારે હેમચંદ્રજીએ કહ્યું કે, હાલમાં તો સ્થૂલ-
જ્ઞ ચરિત્રનું વ્યાખ્યાન બંધાય છે. ત્યારે રાજાએ પૂછ્યું કે, તે
ચરિત્રમાં શું વૃત્તાંત છે ? ત્યારે આચાર્યજીએ કહ્યું કે, પૂર્વના પ-
રિષયવાદી કોશાં નામની વેદ્યાનો તેમણે ત્યાગ કર્યો છે, તથા

वेश्या रागवती सदा तदनुगा पञ्जीरसैर्जोजनं
 रम्यं धाम मनोरमं वपुरहो नव्यो वयःसंगमः ॥
 कालोऽयं जलदागमस्तदपि यः कामं जिगायादरात्
 तं वंदे युवतिप्रबोधकुशलं श्रीस्थूलजघ्जं प्रभुम् ॥ १ ॥

अर्थ- जे स्थूलजघ्जजीपर वेश्या हमेशां रागवाली होती, तथा
 तेना कहेवा प्रमाणे वर्तती होती, वाली, जे तेने त्यां रही पहरत
 जोजन जमता होता, मकान पण सुंदर हतुं, शरीर पण मनोहर
 हतुं, वय पण युवान होती, समय पण वर्षाकालनो हतो, तो पण
 जेमणे आदरपूर्वक कामदेवने जीत्यो हतो, एवा ते स्त्रीजने प्र-
 बोध करवामां कुशल एवा श्रीस्थूलजघ्जजीनेहुं नमस्कार करुंडुं. १.

श्रीनेमितोऽपि शकडालसुतं विचार्य

मन्यामहे जटममुं वयमेकमेव ॥

देवोऽजिह्वुर्गमधिरुह्य जिगाय मोहं

यन्मोहनालयमयं तु वशी प्रविश्य ॥ २ ॥

अर्थ- श्रीनेमिनाथ प्रभु करतां पण अमो शकडालमंत्रिना
 पुत्र एकज श्रीस्थूलजघ्जजीने बधारे शूरा मानीए ठीए, केमके,
 श्रीनेमिनाथजी प्रभुए तो पर्वतना किष्ठापर चडीने मोहराजाने
 जीत्यो हतो, पण आ जितेंद्रिय एवा स्थूलजघ्जजीए तो मोहना
 स्थानकमांज जइने तेने जीत्यो ॥ २ ॥

एवी रीते श्रीस्थूलजघ्जजीनुं दृष्टांतध्यानमां खेइने हमेशां शी-
 खतुं आराधन करवामां प्रयत्न करवो.

सीमाखानिपु वज्रखानिरगदंकारेषु धन्वंतरिः

कर्णस्त्यागिपु देवतासु कमला दीपोत्सवः पर्वसु ॥

ઝંકારઃ સકલાદેરુપુ ગુરુપુ વ્યોમ સ્થિરેપુ ક્ષિતિઃ
શ્રીરામો નયતત્પરેપુ પરમં વ્રહ્મ વ્રતેપુ વ્રતમ્ ॥ ૧ ॥

અર્થ—લાણોમાં જેમ હીરાની લાણ, વૈદ્યોમાં જેમ ધન્યંતરિ, દાતારોમાં જેમ કર્ણ, દેવીઠમાં જેમ લક્ષ્મી, પવોમાં જેમ દીવાલી, સપલા અદ્ધરોમાં જેમ ચંકાર, મોટી વસ્તુઠમાં જેમ આકાશ, સ્થિર વસ્તુઠમાં જેમ પૃથ્વી, અને ન્યાયી રાજાઠમાં જેમ શ્રીરામચંદ્રજી તેમ સર્વ વ્રતોમાં વ્રહ્મચર્ય વ્રત શ્રેષ્ઠ છે. ॥ ૧ ॥

આ શીલવ્રત છપરના હજારોગમે દૃષ્ટાંતો શીલોપદેશમાલા, શીલખુલ્લક આદિક ગ્રંથોથી જાણી લેવાં, અહીં ગ્રંથગૌરવતાના જયથી લક્ષ્યાં નથી.

શ્રીમન્નેમિજિનો દિનોઽપતમસાં જંબૂમજુઃ કેવલી
સમ્યક્ દર્શનવાન સુદર્શનગૃહી સ સ્થૂલજ્જ્ઞો મુનિઃ ॥
સાચંકારિ સરસ્વતી ચ સુજગ્મા સીતા સુજગ્માદયઃ
શીલોદાહરણે જયંતિ જનિતાનંદા જગત્પ્રજ્ઞતાઃ ॥ ૧ ॥

વલી પ્વીજ રીતે શ્રીનેમિશ્વર પ્રભુના જાડ રચનેમિજીને જો કે રાગરૂપી ઘોડે પઠાદી નાલ્યા હતા તો પણ, તથા પર્યતની ગુફામાં રહેલી નમ્ર રાજીમતીને જોડને વિકારયુષ્ઠ ઘયા હતા તો પણ તે રાજામતીના છપદેશથી પ્રતિબોધ પામી સપ તપીને મોદે ગણ્યા છે. કાણું છે કે,

રાગદ્વેપતુરંગમ-પૌનઃપૌનાધિરોહપતનશતૈઃ ॥
વિહિતાભ્યાસસ્તુપરિ-દક્ષપદસ્પરિતમેતિ શિવમ્ ॥ ૨ ॥

અર્થ—રાગદ્વેપરૂપી ઘોડાપર ચારંચાર પડયાથી અને તે પરથી મેકાદો ગમેચાર પડયાથી અન્યાસે કરીને અનુષ્ઠમે તે ઘોડાપર પણ મુક્તીને પ્રાપ્તી નુરત મોદમાં જાય છે. ॥ ૨ ॥

વહી તે બ્રહ્મચર્યવ્રતપર જિનદાસનું દૃષ્ટાંત કહેતે.

વસંતપુર નામના નગરમાં શિવંકરનામે એક શેઠ વસતો હતો. તે પરમ જૈની હતો. એક દહામો તે નગરમાં શ્રીધર્મદાસ નામના આચાર્ય મહારાજ પધાર્યા; તેમને વાંદવા માટે તે શિવંકર શેઠ ત્યાં ગયો; પત્ની ગુરુજીને વાંધાવાદ હર્ષસહિત શિવંકર કહ્યું કે, હે જગવનૂ! મને મારા મનમાં એવો મનોરથ થયો છે કે, હું એક લાખ સાધર્મી જાફળને જમાડું; પણ શું કરું કે, તેટલું ધન મારી પાસે નથી. ત્યારે આચાર્યજીએ કહ્યું કે, તું અહીંથી જરૂરમાં શ્રી-મુનીસુવ્રતસ્વામિજીની જાત્રા કરવા માટે જા? અને ત્યાંના રહે-ઘાસી જિનદાસ નામના શ્રાવકને તેની સ્ત્રી સુહાગદેવી સહિત જોજન કરાવજે, તથા તારી શક્તિ મુજબ તેને ઘસ્ટાજૂપણો આપજે? અને એવી રીતે તેનું વાત્સલ્ય કરવાયી તને લાલ સાધર્મી-જીને જમાડ્યા જેટલું પુણ્ય પ્રાપ્ત થશે. પત્ની તે શિવંકરે ત્યાં જરૂરમાં જઈ તે જિનદાસ શેઠનું યથોક્ત વાત્સલ્ય કર્યું. પત્ની તે શિવંકર શેઠે ઘજારમાં આવી લોકોને પૂછ્યું કે, આ જિનદાસ ઉત્તમ માણસ છે કે, કપટી છે? ત્યારે લોકોએ તે શિવંકરને કહ્યું કે, તું સાંજી! આ જિનદાસ ગ્યારે સાત વર્ષની ઇમરનો હતો ત્યારથી તો તે પાંપણશાલામાં સુએ છે; એક દહામો ત્યાં ગુરુના મુલ્યથી શીલોપદેશમાલાનું વ્યાખ્યાન સાંજીને એકાંતે બ્રહ્મચર્ય વ્રત પાલવાનું તેણે નિયમ લીધું; હવે એવીજ રીતે આ સુહાગદેવીએ પણ સાધવીઠ પાસેથી એકાંતે શીલવ્રત પાલવાનું નિયમ લીધું. ત્યારવાદ દંવયોગે તેઠં વજ્રેનાં પરસ્પર લગ્ન થયાં; અને તેમાં એમ વચ્ચું કે, જે દિવસ જિનદાસને બુટો હોય, તે દિવસ સુહાગદેવીને નિયમવાલો હોય, અને જે દિવસ સુહાગદેવીને બુટો હોય, તે દિવસ જિનદાસને નિયમવાલો હોય. ત્યારે એક દહાડો સુહાગદેવીએ પોતાના સ્વામિને કહ્યું કે, હે સ્વામી! તમો ઘીઝી સ્ત્રી પરણો? અને હું દીદા લેફા. તે સાંજી જિનદાસે

ઢેક જીવિતપર્યંત બ્રહ્મચર્યવ્રત અંગીકાર કર્યું, ઇથી રીતે બ્રહ્મ-
ચર્ય વ્રતપર જિનદાસની કથા જાણવી.

ઇવીજ રીતે યહી છાંપદી, કચ્છાવતી, મૃગાવતી, શીલવતી,
મુજલા, મુલસા આદિકના શીલના મહાત્મ્યવાલાં દષ્ટાંતો જા-
ણ્યાં. અહીં પ્રચગૌરવતાના જયથી યધારે લક્ષ્યાં નથી. ઇવી
રીતે શીલોપદેશનું સ્વરૂપ કહ્યું. હવે તપોપદેશનું સ્વરૂપ કહેઢે.

ચમ્કે તીર્થકરેઃ સ્વયં નિજગદે તૈરેવ તીર્થેશ્વરેઃ

શ્રીહૃતુર્મમહારિ દારિતરુજં સન્નિર્જરાકારણમ્ ॥

સઘો વિગ્રહરં દૃષીકદમનં માંગલ્યમિષ્ઠાર્થકૃત્

દેવાકર્ષણમારદર્પદલનં તસ્માદ્ધિધેયં તપઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ- જે તપ તીર્થકરોઇ પોતે કરેલો ઢે, તથા તેજ તીર્થક-
રોઇ જેને કહ્યો ઢે, તેમ જે લક્ષ્મીનો હેતુ ઢે, સંસારને હરનારો
ઢે, રોગોને દૂર કરનારો ઢે, ઉત્તમ નિર્જરા કરાવનારો ઢે, તુરત
વિગ્રને હરનારો ઢે, ઙ્ઙિયોને દમનારો ઢે, મંગલરૂપ ઢે, યાંઙિત
પદાર્થોને કરનારો ઢે, દેવોનું આકર્ષણ કરનારો ઢે, કામદેયના
દર્પને દલનારો ઢે, માટે તે તપને (હમેશાં) આદરયો.

શ્રી કપજદેવ પ્રજુષ્ઠ ઘરસી તપ કરેલ ઢે, તથા શ્રીમહાવીર
પ્રજુષ્ઠ ઢમાસી તપ કરેલ ઢે; યહી શ્રી તીર્થકર પ્રજુષ્ઠ પોતે
પણ ઘાર પ્રકારનો તપ પ્રરુપ્યો ઢે. ઘહી તે તપથી મુચર્ણપુરુષા-
દિકની સિદ્ધિ ઢાય ઢે, અને ઇથી રીતે તે તપ લક્ષ્મીના હેતુ-
રૂપ ઢે. યહી તેજ તપ ચિત્રાતિપુત્રાદિકની પેઢે સંસારનો હ્ય
કરનારો ઢે. યહી શ્રીપાલ મહારાજની પેઢે તેજ તપ કુષ્ઠાદિક
રોગોને પણ ઉપશમાવે ઢે. દૃઢમહારિ આદિકની પેઢે તેજ તપ
કર્મોની નિર્જરા કરે ઢે. યહી આરિકા નગરીમાં ઢેપાયન દેયે ક-
રેલા ઉપસર્ગોને જેમ આંલેલ આદિક તપથી ઘાર ઘર્ષોમુધી રોક-
યામાં આવેલા ઢે, તેમ તે તપ વિગ્રોને હરનારો ઢે. ઘહી તેજ તપ

ઈંદ્રિયને પણ મહામુનિરાજોની પેઠે દમે છે. ઘડી તેજ તપ પાંચ-
વાદિકોની પેઠે મંગલિક કરનારો છે. ઘડી તેજ તપથી હરિકેશી
ચંદ્રમુનિની પેઠે દેવો પણ સેવામાં હાજર થાય છે. તથા તપસ્યાથી
કામદેવ પણ પોતાનું પ્રરાક્રમ પ્રાણીઉપર ચલાવી શકતો નથી
તે તો પ્રસિદ્ધ છે. ઘડી જેમ દૂપણવાહું એવું પણ સુવર્ણ અગ્નિથી
શુદ્ધ થાય છે, તેમ તપથી પ્રાણીનું શરીર અને તેનો આત્મા
પણ શુદ્ધ થાય છે.

શ્રી ગોપગિરિમાં આમ રાજાને એકાંતરીઠં તાવ આવતો હતો,
પણ મહાતપસ્વી એવા શ્રી ચપ્પજટ્ટિજી આચાર્યજીએ કોરલા ઉપ-
ચારથી તે તાવ શાંત થયો છે. ઘડી તપસ્વીના મૂત્રથી પાપાણો
પણ સુવર્ણરૂપ થાય છે, જેમ શ્રીપાદલિસસૂરિજીને નાગાર્જુને સિદ્ધ
રમ મોકલ્યો હતો, પણ પાદલિસસૂરિજીએ તે રસને પૃથ્વીપર ઢોડી
નાલ્યો, અને રાખરમાં પોતાનું મૂત્ર ખરીને તે તેને આચાર્યજીએ
મોકલ્યાવું, તેથી ક્રોધાયમાન થયેલા નાગાર્જુને તે મૂત્રસહિત
રાખરને હોળંમળી શીલાપર પગામી ફોમી નાલ્યું, ત્યારે તે શીલા
સુવર્ણમય થઈ ગઈ; તે જોઈ નાગાર્જુને પાદલિસસૂરિજીને નમસ્કાર
કર્યો, તથા તેમનો મેયક થયો.

ઘડી તપસ્વીના હાથના સ્પર્શથી સર્વ વસ્તુઠં અદ્ભુત થાય
છે. જેમ શ્રીગાંતમસ્થામિએ પોતાની લલિપથી પાંચરો તાપમોને
એક પાત્રમાં રહેલી હીરથી ઝોડન કરાવ્યું હતું.

હવે તપ કેવો કરવો તેને માટે કહે છે.

સોથ તથાં કાયથો, જાણ મણો મંગુલં ન ચિંતેદ્ ॥

જાણ હંદિથદાણી, જાણ મ જોગા ન દાર્યતિ ॥ ૧ ॥

અર્થ- તપ થયે રીતનો કાળો કે, જેથી મનને અગમાપિ
ન થાય, હંદિથની જાની ન થાય તથા જેથી મન યથા અને
કાલના ઝોગોની જાનિ ન થાય.

पूजालोचनप्रसिध्यर्थ, तपस्तप्येत योऽल्पधीः ॥

शौच एव शरीरस्य, न किञ्चित्तपसः फलम् ॥ १ ॥

अर्थ- जे अष्टपञ्चिवाखो माणस मान, लोचन, अने कीर्ति-
माटे तप तपे ठे, तेने तो फक्त शरीरनो शौच ठे, पण तेने कंई
तपसानुं फल मखवुं नथी.

विवेकेन विना यच्च, तप्तपस्तनुतापकृत् ॥

अज्ञानकष्टमेवेदं, नो भूरिफलदायकम् ॥ १ ॥

अर्थ- विवेकविना जे तप तपवो, ते फक्त शरीरने खेदका-
रीज ठे, तेम ते अज्ञानकष्टज ठे, तेही रीतनो तप कंई घणुं
फल आपनारो नथी. (अही तामलि तापसनुं दृष्टांत जाबी खेबुं.)

ये रात्रौ सर्वदाहारं, वर्जयन्ति सुमेधसः ॥

तेषां पक्षोपवासस्य, फलं मासेन जायते ॥ १ ॥

अर्थ- जे सुबुद्धि माणसो रात्रिए सर्वथा प्रकारे आहारनो
त्याग करे ठे, तेठने एक मासमां पक्षोपवासनुं फल मखे ठे.

अने तेहीज आ दुर्लज मनुष्य जब पामीने हमेशां तप
करवो. अही बाहुबलि, डंडणकुमार, गजसुकुमाख आदिकनां
दृष्टांतो जाणी खेवां.

दुःखव्यूहापहाराय, सर्वेन्द्रियसमाधिना ॥

आरंजपरिहारेण, तपस्तप्येत शुद्धधीः ॥ १ ॥

अर्थ- शुद्ध बुद्धिवान माणसं दुःखोनो समूह दूर करवा माटे
सर्व इंद्रिठनी समाधिपूर्वक आरंजरहित तप तपवो.

यदूरं यदुराराध्यं, यच्च दूरे व्यवस्थितम् ॥

तत्सर्वं तपसा साध्यं, तपो हि दुरतिक्रमम् ॥ १ ॥

अर्थ- जे दूर तथा दुष्प्राप्य ठे, ते सपखुं तपही साधि श-
काय ठे, माटे तप महा बखवान ठे.

તપસ્વી માણસે ક્રોધનો તો સર્વથા પ્રકારે પરિહાર કરવો; કેમકેનહીંતર ક્રોધરૂપી અગ્નિ તપરૂપી ચંદનને બાણીને જત્ન કરે.

એકેન દિનેન તનો-સ્તેજઃ પાણમાસિકં જ્વરો હંતિ ॥

કોપઃ ક્ષણેન સુકૃતં, યદર્જિતં પૂર્વકોઢ્યાપિ ॥ ૧ ॥

અર્થ- તાવ ઠે તે એકજ દિવસમાં ૩ માસના શરીરના તેજને હણે ઠે, પણ ક્રોધ ઠે તે ક્રોધોગમે પૂર્વોમાં મેલવેલા પુણ્યને એક ક્ષણવારમાંજ નષ્ટ કરે ઠે.

ધુમોઙ્ગવં હંતિ વિષં ન હિ ધુમં,

ન વા જુજંગમઙ્ગવં જુજંગમમ ॥

અદઃસમુત્પત્તિપદં દહત્યહો,

મહોઢ્વણં ક્રોધહલાહલં પુનઃ ॥ ૨ ॥

અર્થ- વૃક્ષથી ઉત્પન્ન અણ્યું જેર વૃક્ષને હણતું નથી, તેમ સર્પથી ઉત્પન્ન અણ્યું જેર સર્પને હણતું નથી, પણ આ તપથી ઉત્પન્ન અણ્યું પદ મહાવલ્લવાન એવા ક્રોધરૂપી જેરને બાણી નાંખે ઠે.

કપાયા દેહકારાયાં, ચત્વારો યામિકા ઇવ ॥

યાવજ્ઞાત્રંતિ પાર્શ્વસ્યા-સ્તાવન્મોહઃ કુતો નૃણામ્ ॥ ૨ ॥

અર્થ- આ શરીરરૂપી કેદખાનામાં ઝ્યાંસુધિ ચાર કપાયોરૂપી ચોકીદારો જાગતા વેળા ઠે, ત્યાંસુધિ માણસોનો મોહ ક્યાંથી. નાશાંવરત્વે ન સિતાંવરત્વે, ન તત્વવાદે ન ચ તર્કવાદે ॥ ન પદ્મસેવાશ્રયણેન મુક્તિઃ, કપાયમુક્તિઃ કિલ મુક્તિરેવા ॥

અર્થ- દિગંવરપણામાં, કે શ્વેતાંવરપણામાં, કે તત્વવાદમાં, કે તર્કવાદમાં કે પદ્મસેવામાં પણ મુક્તિ નથી, પણ કપાયોને જે ઘોરુયા તેજ સરેલરી મુક્તિ ઠે. (અહીં કુરુગડુક મુનિનું દષ્ટાંત જાણી લેવું.)

હયે તપ કર્યાયાદ તેનું ઇજમણું કરવું, તે વિપેનો ઉપદેશ.
માસાદે કલશાધિરોપણસમં વિંવે પ્રતિષ્ઠોપમં
પુણ્યત્રીસ્ફુટસંવિજ્ઞાગકરણં વિઙ્ગદિશિષ્ટે જને ॥
સૌજ્ઞાગ્યોપરિમંજરીપ્રતિનિઙ્ગં પૂર્ણે તપસ્યાવધૌ
યઃ શક્ત્યોદ્ધપનં કરોતિ વિધિના સમ્યગ્દશાં સોઽગ્રણી ।

અર્થ- દેવલ ચનાવ્યા પત્રી જેમ તેપર કલશ ચનાયવો, તથા
વિંવ પત્રાવ્યા પત્રી જેમ તેની પ્રતિષ્ઠા કરાવવી, ઉત્તમ માણસને
જેમ અતિથિસંવિજ્ઞાગ કરવો તેમ જે માણસ તપ પૂરો થયે
છે, સૌજ્ઞાગ્યની માંજર સરલું પોતાની શક્તિમુજબ, ઇજમણું કરે
ઢે, તે સમકીર્તિઠમાં અગ્રેસરી ઢે.

શુદ્ધં તપઃ કેવલમપ્યુદારં,

સોધાપનસ્યાસ્ય પુનઃસ્તુમઃ કિમ્ ॥

દૃઢ્યં પયો ધેનુગુણેન તત્તુ,

ઝાઢાસિતાન્ધૂર્ણયુતં સુધેવ ॥ ૧ ॥

અર્થ- કેવલ શુદ્ધ તપ તપયો તે પણ મનોહર ઢે, ત્યારે ઇજ-
મણાસહિત તપની તો વાતજ શી કરવી ? કેમકે, ગાયના ગુણથી
દૂધ મનોહર તો ઢે, તેમાં પણ જ્યારે સાકર અને ઢાઢા મલે,
ત્યારે તો ॥ અમૃતસરલું થાય ઢે.

સિંહસ્તપઃપ્રક્રમ ઇય તાવ-હુઃકર્મદંતાવલમંરુલીનામ્ ॥

તદદ્ય તસ્મિન્ પ્રલ્હરાનિવેશો, યદ્દદ્યુધાપનવિસ્તરોઽયમ્

અર્થ- તપ ઢે તે હુઃકર્મોરૂપી હાથીઢંની શ્રેણિઢંનો નાશ કર-
વામાં સિંહસમાન ઢે, અને તેનું ઇજમણું કરવું, તે તપરૂપી સિં-
હને પાલર પેરાવવા સરલું ઢે.

વૃદ્ધો યથા દોહદપૂરણેન,

કાયો યથા સઙ્ગસન્નજનેન ॥

અર્થ- અહીં ઉત્તમ દાન ધનથી થાય છે તેમ નિર્મલ શીઘ્ર પણ હુર્ધર છે, તપો પણ હુઃકર છે, અને જાવના તો પોતાના મનથી થાય છે, એમ જાવવું.

જાવસ્યૈકાંગવીરસ્ય, સાનિધ્યાદ્વહવઃ શિવમ્ ॥

યયુર્નૈકોઽપિ દાનાદ્યૈ-જાવહીનૈર્ધનૈરપિ ॥ ૧ ॥

અર્થ- એક જાવનારૂપી સુજટના સહાયથી ઘણાં મોઢે ગણા છે, પણ જાવના વિનાના ઘણા એવા દાનાદિકથી પણ કોઈ મોઢે ગયા નથી.

જાવો ધર્મસ્ય હૃન્મિત્રં, જાવઃ કર્મધનાનલઃ ॥

સત્કૃત્યન્નઘૃતં જાવો, જાવો નીચી શિવશ્રિયઃ ॥૧॥

અર્થ- જાવ છે તે ધર્મનો દિલોજાન દોસ્તદાર છે, કર્મોરૂપી કાષ્ઠોને ચાલવામાં અગ્નિસમાન છે, પુણ્યરૂપી અન્નમાં ઘૃતસમાન છે, તથા મોહરૂપી લક્ષ્મીની કદિમેલણા છે.

इति जावनोपदेशः

જાતઃ શ્રીયુતસોમસુંદરગુરુઃ શ્રીમત્તપાગઘપ-

• સ્તત્પાદાંયુજપટ્પદો વિજયતે શ્રીનંદિરત્નોગણિઃ ॥

પાદાંજોરુહરન્નમંદિરગણિસ્તસ્યાલિલીલાધર-

સ્તહૃવ્ધપ્રજવોપદેશસરિતિ પ્રાચ્યસ્તરંગોઽજયત્ ॥૧॥

इति श्रीतपागघनायक श्रीसोमसुंदरसूरि श्रीरत्नशेखरसूरि नंदिरत्नगणिशिष्य रत्नमंदिरमुनिगुंफितायां श्रीउपदेशतरंगिण्यां दान, शीघ्र, तपो, जावजेद चतुर्विधजिनधर्म प्रकाशकः पंचदशोपदेशपेशः प्रथमस्तरंगः ॥ श्रीरस्तु ॥

અન્ન દિનીયઃ મમદેત્રોપદેશરૂપમ્નરંગઃ

જિનજનનચિન્મયુન્નક-ચતુર્વિધચનાગમંપરુપાણિ ॥

મમદેષાણિ સદા, જયંતિ જિનજામનોક્તાનિ ॥ ૧ ॥

અર્થ- જિનજામનમાં શ્વેત્રાં જિનજન, જિનચિન્મ, યુન્નક
જન્યે ચતુર્વિધ મમદે મંદરૂપ માને દેત્રો દમેતાં અપવંતાં યતે છે.
તપે ભેદાંથી દધન જિનજનનો અપરેન શ્વેત્રે છે.

જિનજનનં નિર્નાપ્યં, મફલીકર્તુ નિજાં હૃદ્દીમ ॥

ધન્યઃ સ્વપરમેષઃ-પુણ્યોપદોષિલાજાય ॥ ૧ ॥

અર્થ- ધન્ય પુણ્યે પોતાની હૃદ્દીને મફલ કરવા માટે,
જને પોતાના જને વળા શ્વેત્રાણી દરમ્ન વતાં પુણ્યથી વોધિ-
લાજ માટે જિનમંદિર ચંપારતું. મેનાપર દદાંન શ્વેત્રે છે.

અથ દદાણે કોટક નામના ગામમાં વિક્રમ મંરત ૧૨૫૨ માં
શ્રી દેવમુરિ મહારાજ ચતુર્માસ રત્ના. ત્યાં નાદટ નામે મંત્રિ હતો;
મેના નાના પાટનું નામ શાહિંગ હતું. તેણે યજ્ઞના પાંચમો કુટું-
બોને આપાદંત્રીય પ્રતિગ્રોધ કર્યો. આતુ મુદ પાપ નયમીને દિ-
ષમે તેણે આપાદંત્રીને શત્રુ કે, અમારી ગોત્રદેવી જે શંદિકર
છે, તે શહિદાનમાં પામતી નામણી કરે છે, માટે હવે અમારે શું
કરવું? તે માંજણી ગુરુમહારાજે રાત્રિય શંદિકાને પ્રવહ કરીને
તેણીને શત્રુ કે, શું પૂજનમાં શ્રીપુર નામના નગરમાં ધનસાર
નામના ધ્યાપારીની જૈનધર્મી સ્ત્રી હતી. પાંચમને દિવને પવિત્ર
પરમો પેદેરીને શું વાણક પુત્રને ઘેર રાત્રીને દેવમંદિરે ગઈ; તે
જાડ તારો વાણક પુત્ર તારી પાડણ રટતો રટતો રમ્તામાં આ-
લવા લાગ્યો; અટકાનાં કોણક જટકેષા પાટાણ તેને પાટી નારવો
જને તેથી તે મૃત્યુ પામ્યો. ત્યારે શું વતુ તે પુત્રવિયોગના કુન્નરથી
મૃત્યુ પામીને શંદિકા થઈ છે, જને પૂજનના ઘેરથી શું યીજા

પાડાઉને પણ શામાટે હણે ટ્રે? જરા દયા રાख ? અને શાંત થા!
ત્યારે પંડિકાએ કહ્યું કે, હે જગવન્ ! હું જારેકર્મી હું, અને તેથી
જીવહિંસા તજવાને શક્તિવાન થતી નથી. ત્યારે આચાર્યજીએ
કહ્યું કે જો એમ ટ્રે, તો તું નાહડમંત્રિના કુટુંબને તારાં ચક્ષિદા-
નથી મુક્ત કર ? પત્રી તે યાત તેણીએ પણ કચુલ રાણી. પત્રી ધ-
ર્મમાં દૃઢ થયેલા નાહડમંત્રિએ કોરંટકાદિકમાં “નાહડવસદિ”
આદિક વહોતેરે જિનમંદિરો ધંધાવ્યાં. અને ટ્રેઁઁની પ્રતિષ્ઠા આ-
ચાર્યજીએ વિક્રમ સંવત ૧૨૫૨ માં કરી. ઘણી નાહડ મંત્રિએ
જાગેજીવપર્યંત જોજન કર્યા પેહેલાં જિનપૂજનાદિકનો
અનિવ્રદ લીધો.

रम्पं येन जिनालयं निजजुजोपाद्येन कारापितं
मोक्षार्थं स्वधनेन शुद्धमनसा पुंसां सदाचारिणा ॥
येन तेन नराभरंजमदितं तीर्थेश्वराणां पदं
मात्रं जन्मफलं कृतं जिनमतं गोत्रं समुद्योतितम् ॥१॥

અર્થ— જે શુદ્ધમનશાળા તથા મદાચારિ માણને પોતાને હાથે
હવાર્થન કાંચલા ધનથી મોક્ષ માટે જિનમંદિર ધંધાવ્યું છે, તે મા-
નસાં દેખાંથી જુજાણલા મીર્થકરણને મેલવે છે, ઘણી તે-
જાંત્ર પોતાના જન્મનું ફલ મેળવ્યું છે, તથા તેજાંત્ર જિનશાળાને
અને પોતાના ગોત્રને પણ દીવાવ્યું છે.

ઘણી પોતાનાં ઘરે માં સુવર્ણ, કાગજ, ચક્રતાં વિગેરે પોતાની
અર્પિ મુદ્રા થનાં છે, પણ જાગ્યવાન માં મેનેજ ગાણ્યો કે, જે
પોતાની અર્પિ મુદ્રા બ્રહ્મ જિનમંદિર વંશાં છે તે જા દ્રવ્યન કદે છે.

अर्थिष्वं धन्यान् प्रायः, कुरुते निजकिंकरान् ॥

જુને કિંકરી માં મે, તારસી રજનગુરસા ॥ ૧ ॥

અર્થ- પ્રાચે કરીને સદ્ગુણી પુરુષોને પોતાના આકર કરે એ પણ તેનીને જેટલું દામીશ્ય કરે છે, તેટલીજ આ પૃથ્વી રાજગર્જા થઈ જાય છે.

તે શાંતલીને આમરાજાએ મોષમિત્રિમાં શ્રીમદ્દાસીરમચતુર્થ મંદિર સંધાર્યું તે મંદિર શ્વેતમાં એક દાઘ છેલું હતું. આદાત્રણ ક્રોડ મોનામોહોરોનો શ્વેત કરીને તેની પ્રતિમા ધનાધીને તેમાં સ્થાપન કરી. તે મંદિરમાં શ્વેતમય ધનાધવામાં શ્વેતીય સાગ મોનામોહોરો રાસધી. મુક્ત મંદપમાં એક સાગ પધીસ હજાર મોનામોહોરો રાસધી. વહી તે રાજાએ પ્રિક્રમ સંચલ ૮૧૧ માં એક ક્રોડ મોનામોહોરો રાસધીને શ્રી અષ્ટાદિતીના મુરિપદનો મહોત્સવ કર્યો. વહી તે રાજાએ તેજ આપાર્યજીના ઉપદેશથી શત્રુંજય અને ગીરનારપર હજારો કર્યાં છે. તેનું વિશેષ વૃત્તાંત અનુવિંશતિપ્રબંધમાંથી જાણી લેવું.

યે વારયંતિ જિનમંદિરમાદરેણ

વિધાનિ તપ્ર વિવિધાનિ વિધાપયંતિ ॥

સંપૂજયંતિ વિધિના સતતં જયંતિ

તે પુણ્યજાજનજના જનિતમમોદાઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ- જે માણસો આદરપૂર્વક જિનમંદિરો સંધાવે છે, તથા તેમાં વિવિધ પ્રકારનાં વિંચો જરાવે છે, અને તેજને હમેશાં વિધિપૂર્વક જેટલું પૂજે છે, તે પુણ્યદાહી તથા દુર્ષ ઉત્પન્ન કરનારા લોકો જયવંતા થઈ છે.

જે હાસમ પુરુષો આદરપૂર્વક હૃદય સ્વરસીને લંબાં સોરણોવાલાં જિનમંદિરો સંધાવે છે, અને તેમાં મુવર્ણમય વિંચો સ્થાપે છે, તે પુરુષોજ આ જગતમાં જીવતા ચેઝ છે, કેમકે, તેજ ગણધરાદિકની પદવી જોગવીને મોદમાં જાય છે. તે પર દૃષ્ટાંત કહે છે.

હેમાચાર્યજીએ પ્રતિવોધેલા શ્રીકુમારપાલ રાજાએ તારંગાજી, તથા સંજાત આદિક નગરોમાં ૧૪૪૪ નવાં જિનમંદિરો સંધાવ્યાં

ઝે. તેઝપર તેણે સુવર્ણના દંતો અને કલશો સ્થાપન કર્યા ઝે. વહી તેણે પાટણમાં પોતાના પિતાજી ત્રિજીવનપાલના નામની યાદગીરી માટે " તિહુણવિહાર " નામનું વહોતેર દેવકુલિકાસહિત જિનમંદિર બંધાવ્યું ઝે. તે મંદિરમાં તેણે ચોવીસ સોનાની, ચોવીસ રૂપાની, ચોવીસ પીત્તલની ઇત્યાદિ પ્રતિમાઝ સ્થાપી હતી. વહી તેમાં ૧૨૫ આંગુલની અરિષ્ટરત્નની શ્રીનેમિનાથ પ્રજુની પ્રતિમા તેમણે સ્થાપી હતી. સર્વ મહી તેમાં ઝહુ કોડ સોનામોહોરો લરચી હતી. તેમાં ઝદયન, આશ્વદેવ, કુબેરદત્ત આદિક અઢાર હજાર શ્રાવકો હમેશાં નૃત્યગાયન સહિત સ્નાત્રમહોત્સવ કરતા હતા.

શ્રીમજ્જૈનગૃહે જિનપ્રતિકૃતૌ જૈનપ્રતિષ્ઠાવિધૌ
શ્રીજૈને તપને જિનાર્ચનવિધૌ શ્રીસંઘપૂજાદિકે ॥
શ્રીજૈનાગમલેખને ચ સતતં શ્રીતીર્થયાત્રાદિકે
યેપાં સ્વં વિનિયોગમેતિ ધનિનાં ધન્યાસ્તેવ ક્ષિતૌ. ॥૧॥

અર્થ- જે ધનવાન માણસોનું હવ્ય જિનમંદિરમાં, જિનપ્રતિમામાં, જિનપ્રતિષ્ઠાવિધિમાં જૈન તપમાં, સ્વામિવાત્સલ્યમાં, જૈનાગમ લલાયવામાં, તથા તીર્થયાત્રાદિકમાં ધપરાય ઝે, તેઝનેજ શ્રા પૃથ્વીમાં ધન્ય ઝે. કહ્યું ઝે કે,

જ્વલનજલચૌરચારણ-નૃપલલદાયાદયંદિકોઘૃતમ્ ॥
ધન્યોઽસૌ યસ્ય ધનં, જિનજ્ઞવનાદૌ શુષ્ણે લક્ષ્મ ॥ ૨ ॥

અર્થ- અગ્નિ, જલ, ચોર, ચારણ, રાજા, હુષ્ટપુરુષો, પિતરાઈઠ, તથા જાટશ્રાદિકના જયથી મુક્ત થણ્યું પ્યું જે માણસનું ધન જિનમંદિર આદિક શુભ કાર્યમાં લાગેયું ઝે, તેનેજ ધન્ય ઝે. તેમાં પણ જિનમંદિર બંધાવવાથી અપાર પુણ્ય થાય ઝે, કહ્યું ઝે કે,

કાષ્ઠાદીનાં જિનાવાસે, યાવંતઃ પરમાણવઃ ॥

તાવંતિ ધર્મસદ્ગણિ, તત્કર્તા સ્વર્ગજ્ઞાન્ જ્ઞયેત્ ॥૨॥

अर्थ- जिनमंदिर बांधवामां जेटखां काष्ठ आदिकनां परमाणुं होय ठे, तेदखां छाख वषोंसुधी तेनो कर्ता स्वर्गनुं आयुष्य जोगवे ठे. परमाणुनुं लौकिक स्वरूप नीचेप्रमाणे ठे.

जालांतरगते सूर्ये, यत्सूक्ष्मं दृश्यते रजः

तस्य त्रिंशत्तमो जागः, परमाणुः स उच्यते ॥१॥

अर्थ- जालीमांथी सूर्यनो तमको पडतां जे सूक्ष्म रज दे-
साय ठे, ते रजनो पण जे त्रीशमो जाग ते परमाणु कहेवाय ठे.

नूतनार्हद्वारवास-विधाने यत्फलं ज्ञयेत् ॥

तस्मादष्टगुणं पुण्यं, जीर्णोद्धारे विवेकिनाम् ॥२॥

अर्थ- नवुं जिनमंदिर बंधाववामां जेटखुं पुण्य थाय ठे,
तेथी आठगणुं पुण्य विवेकीउने जीर्णोद्धारथी थाय ठे.

घडी आज हेतुथी पद्म नामना चक्रवर्तीण पोतानी माताना
हर्ष माटे हमेशां एकेकुं जिनमंदिर बंधाव्युं हनुं. घडी तेज बाब
तपर संप्रति राजानुं दृष्टांत कहेठे.

संप्रति राजा त्रिखंड भरतदेशत्रनो दिग्विजय करीने शोल ह-
जार मुकुटधारी राजाठथी परिवर्यो थको उज्जयनीमां आव्यो.
ते घखते मगरना लोकोए तेनो घणाज ध्यानंदथी प्रवेशमहोत्सव
कयों. पढी ते पोताना महेलमां जइ पोतानी माता कमलाने पगे
पढ्यो. पण ते यखते पोतानी माताने दिलगिर मुखवाली जोइने
तेणें पृष्ठुं के, हे माताजी! मारा जेयो आपने पुत्र ठे, तोपण
तमो केम दिलगिर थाठ ठो? त्वारे माताए कष्टुं के, हे धत्त !
संसार साधनारां, तथा ठेवटेनरक आपनारां एवां तमारां राज्यो-
पार्जनथी मने बड् पण हर्ष थतो नधी; पण जो तमो जिनप्रा-
सादो करावीने भारी पासे आव्यो, तो मने धणो हर्ष थाय. ते
सांजली संप्रतिराजाए मोटा निमित्तिआठने बोझावीने तेठने पो-

તાના આયુષ્યનું પ્રમાણ પૂછ્યું; ત્યારે તેણે કહ્યું કે, હે રાજન! તમારું આયુષ્ય સો વર્ષોનું છે. ત્યારે રાજાએ મંત્રિઠને પૂછ્યું કે, એકસો વર્ષના કેટલા દિવસો આવે? ત્યારે મંત્રિઠે કહ્યું કે, એકસો વર્ષોના ઠગીસ હજાર દિવસો આવે. પત્ની તેણે શત્રુંજયાદિક તીર્થોમાં જિનમંદિરો વંધાવવામાટે પોતાના માણસોને હુકમ કર્યો અને હમેશાં એક મંદિર મંપૂર્ણ થયાની સ્વર મેલવતીને તે પોતાની માતાને ચરણે નમવાલાગ્યા. તે સાંજલી કનડા માતા પણ હર્ષ સહિત હમેશાં પોતાના પુત્રને પોતાને હાથે તિલક કરતી હતી. એવી રીતે સંપ્રતિ રાજાએ સયાલસ જિનમંદિરો વંધાવ્યાં. તેઠ્ઠમાં ઠગું હજાર તો સિદ્ધપુરાદિકમાં શ્રીનેમિશ્વરવિહારાદિક કરાવ્યાં. નેબ્યાસી હજાર જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યા. સવાકોડ જિનવિંબો જારાવ્યાં. હાલમાં પણ સિંધુદેશમાં આગ્રેલા મરોઠપુરમાં સંપ્રતિ રાજાની બનાવેલી પંચાણુ હજાર મોટી પિત્તલની જિનપ્રતિમાઠ છે. તે માંહેલી શ્રીમહાવીર પ્રભુની પ્રતિમા ગિરનારપર હરતરવસંતિમાં વિદ્યમાન છે. વડી તે સંપ્રતિ રાજાએ સાતસો તો દાનશાલાઠ કરાવી. વડી તેણે અનાય દેશોમાં પણ જૈનધર્મના ફેલાવા માટે પ્રથમ સાધુવેષધારી પુરુષોને મોકલ્યા હતા, તથા એવી રીતે ત્યાંના લોકને સાધુઠનાં વ્યવહારથી જાણીતા કરીને પાઠલથી ત્યાં ઉત્તમ સાધુઠને પણ જૈનધર્મના ફેલાવા માટે મોકલ્યા હતા. એવી રીતનાં પુણ્યનાં કાર્યો કરીને સંપ્રતિ રાજાએ પોતાનું ધન, અને પોતાનો જન્મ સફલ કર્યો હતો.

જિનજીવનં જિનવિંવં, જિનપૂજાં જિનમતં ચ યઃ કુર્યાત
તસ્ય નરામરશિવસુખ-ફલાનિ કરપહ્લવસ્યાનિ ॥ ૧ ॥

અર્થ— જે માણસ જિનમંદિર, જિનપૂજા, અને જિનમતનો ફેલાવો કરે છે, તેને નર, દેવ, અને મોહનાં સુખો હથેલીમાં આવી પડે છે.

श्री देवसूरिजीना उपदेशाची सिद्धराजे पण विक्रम संवत् ११८३ मां पाटणमां श्रीरुपनदेव प्रभुनुं जिनमंदिर बंधाव्युं हतुं. तेमां पंच्यासी अंगुलना प्रमाणवाली श्रीरुपनदेव प्रभुनी प्रतिमा स्थापन करी हती, अने ते मंदिरनुं नाम “राजविहार” राखवामां आच्युं हतुं. एक दहाडो ते जिनमंदिरमां पासिख नामनो कोइक निर्धन आवक पूजा करवा माटे आच्यो; तथा मोटी प्रतिमा जोइने आश्चर्यसहित ते प्रतिमानुं ते माप लेया लाग्यो. ते पळते नेबुं खाख सोनामोहोरोना अधिपति ठाडा नामना व्यापारीनी हांसी नामनी बासविधवा पुत्री पण दर्शन करवा आची हती. पासिखने ते प्रतिमानुं माप लेतो जोइने तेणीए हांसीची तेने पुत्र्युं के, शुं तारे आची नयी प्रतिमा करावची ठे? ते सांजली पासिखे कातुं के, हे वेहेन ! ते समये तमारे प्रतिष्ठामहोत्सवपर जरुरपधारबुंज. तेणीए पण ते कबुल कर्युं. पढी पासिखे दश उपवास करीने आरासणी अधिष्ठाता अंबिकादेवीनुं आराधन कर्युं. त्वारे तेणीए संतुष्ट थइने तेने कातुं के, आ सुवर्णनी खाणमांची तने नबुं जिनमंदिर बांधवा माटे जोइसो तेदळुं धन निकळसो; एम कही ते अटइय थइ. पढी ते खाणमांची पस्तालीस हजार सोनामोहोरोनी किमत जेटळुं सुवर्ण निकळयाची ते छव्य खरचीने पामिले एक सुंदर जिनमंदिर बंधाव्युं. ते पळते तेणे हांसीने पण निमंत्रण करीने श्री देवसूरिजीने हाचे प्रतिष्ठा करावी. हांमीए पण नव खाख सोनामोहोरो खरचीने ते जिनमंदिरनो रंगमंरुप बांध्यो. हचे जीर्णोद्धारनो उपदेश कहे ठे.

जीर्णोद्धारःकृतो येन, विज्ञयेन सुचारुणा ॥

जिनाज्ञा पालिता तेन, स्वेशकूपारपारदा ॥१॥

अर्थ- जे माणसे पोताना उत्तम छव्यची जीर्णोद्धार करेलो ठे, तेणे छेशरूपी ममुळनो पार पदोच्चारनारी जिनाज्ञा पाळेली ठे

દયે તે જીર્ણોદ્ધારપર દૃષ્ટાંત કહેને.

જાંચ નામના મંત્રિના વંશમાં થયેલો મહાન નામનો સિદ્ધરા-
જનો એક કોટવાલ હતો; તેને યોગ્ય જાણીને સિદ્ધરાજે મૌરાટ
દેશનો હાકેમ કર્યો હતો. તે સજ્જાને ત્રણ વર્ષની ઉપજ ફરતી ક-
રીને રાજાની આજ્ઞા લીધા વિના જ વહોતેર લાલ સોનેયા શરચીને
ગિરનારપર શ્રીનેમિશ્વર પ્રતુના જિનમંદિરનો ઉદ્ધાર કરાવ્યો,
કેમકે, તે જિનમંદિર પૂર્વે કાષ્ઠોનું બાંધેલું હતું, અને તેનાપર બી-
જલી પડયાથી તેમાં નુકશાન થયું હતું. પત્ની કેટલેક કાસે કોડક
હુર્જને તે વાત જાહેર કરી રાજાને કહ્યું કે, સજ્જાન તો રાજવ્યવસ્થાનો
આવી રીતે મેર ઉપયોગ કરે છે. ત્યારે રાજાને સોમનાથ જયાનો
અગ્નિગ્રહ હોવાથી તેમણે કરીને તે પાટણથી ચાલ્યો. સોમનાથને
નમન કરીને તે સંકલી નગરીમાં આવ્યો. તે વખતે સજ્જાને તેમની
સામે આવીને તેમને નમસ્કાર કર્યો પણ રાજાએ તે વખતે પોતાનું મુલ
ફેરવી નાંચ્યું. ત્યારે સજ્જાને વિચાર્યું કે, રાજા મારાપર ગુસ્સે થયા
હે. પત્ની સજ્જાને તો ધામનસ્થલીમાં (વણચલીમાં) જઈને સાં-
મતો તથા વ્યાપારિહં પાસેથી વહોતેર લાલ સોનામોહોરો એકઠી
કરી. પત્ની સિદ્ધરાજે આલિંગ પ્રધાનને પૂછ્યું કે આ પર્વત કયો
હે? અને અહીં કયું તીર્થ છે? ત્યારે પ્રધાને કહ્યું કે, હે સ્વામી!
આતો શ્રી ગિરનાર તીર્થ છે, માટે તેનાં દર્શન કર્યા વિના આપણે
જવું ઉચિત નથી. તે સાંજલી રાજા ગિરનારપર ચડ્યા, અને ત્યાં
નવું મનોદર જિનમંદિર જોઈને હર્ષથી બોલી ઉઠ્યા કે, જે માણસે
આવું સુંદર જિનમંદિર બંધાવ્યું છે, તેની માતાને ધન્ય છે!! તેજ
સમયે પાઠલ રહેલા સજ્જાને કહ્યું કે, ધન્ય છે માતા મયણદેવીને
કે, જેણીએ એવી રીતના પુરુષરત્નને જન્મ આપ્યો છે. તે વચન
સાંજલીને સિદ્ધરાજે સજ્જાની સન્મુખ જોયું, અને મંત્રિને પૂછ્યું
કે, આ શું છે? ત્યારે આલિંગમંત્રિએ કહ્યું કે, હે સ્વામી! એક
વારુ તો આ શ્રીગિરનારજીના જીર્ણોદ્ધારનું પુણ્ય છે, તથા તે

દરબાર કાર્યામાં જોડાવું હવે શરૂઆતું છે. તેટલું હવે મંપ આપને માર્ગે જશે છે, માટે તે ઘણેમાંથી જે હોયની આપની દ્રષ્ટા રોષ તે પરમાયો । તે માંજલી અત્યંત પ્રમુદિત થાણા મિલ્લ-રાજે કાણું. કે. 'મારે મો તીર્થોદ્ધારના પુણ્યનીજ જન્મ છે. હવેની જન્મ મળી. એમ કહી મેળે તે તીર્થની પૂજા માટે, તથા તેના રદ્દા માટે બાર તારો જોડારમાં આપ્યાં; તથા શાશ્વત્વ અને મિલનાર, એ ઘણે તીર્થોને જોડવામાં તેણે બાર યોજનની રેડામી વચ્ચેની ધજા સંધાવી; તથા શંકેપણે એકનું કોટું હવે શરૂઆતે પામનસ્થાલીમાં (પામનસ્થાલીમાં) વીરમત્તુ આદિકનાં ચાર જિનમંદિરો સંધાવ્યાં. એથી રીતે શક્તિ (માજણ) કોટવાણું દરબાર માંજલીને યીજા જવ્ય હોયોય પણ જિનમંદિરોનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો.

યાવત્તિષ્ઠિતિ ઝેનેઙ્ઙ, મંદિરં ધરણીતલે ॥

ધર્મગ્નિતિઃ કૃતા તાય-ઝેનસોધધિધાવિના ॥ ૨ ॥

અર્થ- આ દુનીઆપર ઝ્યાંમુધિ ઝેનમંદિર દયાતિમાં રહે છે, ત્યાંમુધિ ઝેનમંદિર સંધાવનારે (આ જગતમાં) ધર્મની સ્થિતિ કરેલી છે, એમ જાણવું.

એક દરબારે શ્રીદેવસુરિ મદારાજ મેરુતા ગામમાં ચતુર્માસ ફરીને પાઠવર્ધિ ગામમાં પધાર્યા; અને ત્યાં માસકરુષ કર્યો ત્યાંના પારમ નામના એક શ્રાવકે તે ગમયે નગરની મજદિક ઝાઢીમાં એક મટોટીનો ઢગ જોયો, તથા તેપર પુષ્પો પટેલાં જોયાં. તેવાત આચાર્યજીને કહેવાથી આચાર્યજીએ તે ઢગને ઘડી જાણવણીથી જોડવાનું કહ્યું. પછી તે પારસ શ્રાવકે તેમ કર્યો ચાદ તેમાંથી શ્રી પાર્શ્વનાથજીની પ્રતિમા નિકળી. પછી તેમના અધિષ્ઠાતા પાર્શ્વ નામના યદે તે શ્રાવકને સ્વપ્નમાં એક જિનમંદિર બાંધી તેમાં તે પ્રતિમા સ્થાપન કરવાનું કહ્યું. ત્યારે પારસ શ્રાવકે કહ્યું કે, મારી પાસે હવે નથી, માટે પ્રાસાદ રી રીતે સંધાવું. ત્યારે યદે કહ્યું

કે, આ પ્રતિમાનીપાસે તું અદ્યતનો સ્વસ્તિક હમેશાં કરજે, અને તે અદ્યતો સુવર્ણમય થઈ જશે, અને તે હવ્ય વાપરીને તું જિનમંદિર બંધાવજે. પત્ની તે પારસ શ્રાવક હમેશાં તેમ કરતો ગયો, અને જિનમંદિર બંધાવવા લાગ્યો. એમ કરતાં થકાં એક વાજુનો તો સર્વ મંરુપ તૈયાર થયો. એટલામાં તે શ્રાવકના પુત્રે પોતાના પિતાજીને પૂછ્યું કે, આ હવ્ય તમોએ ક્યાથી મેલવ્યું? તે પારસ શ્રાવકે હવ્યાગમનનું સ્વરૂપ તેને કહી બતાવ્યું. અને ત્યારથી તેને હવ્ય મલવા ન લાગ્યું, અને તેથી આજદનસુધિ પણ તે જિનમંદિર તેટલુંજ અધુરું છે. તે મંદિરમાં વિક્રમ સંવત ૧૧૯૯ માં ફાગણસુદિ દશમને દિવસે પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા થઈ; તથા ૧૨૦૪ માં માહાસુદિ તેરસને દિવસે તેપર ધજા ચમી; અને એવી રીતે તે ફલવર્ધિ (ફલોધિ) પાર્શ્વનાથજીનું તીર્થ પ્રસિદ્ધ થયું.

કારયંતિ જિનેંદ્રાણાં, તૃણવાસાનપીહ ચે ॥

મણિરત્નધિમાનાનિ, તૈર્જ્જંતે જ્ઞવે જ્ઞવે ॥ ૧ ॥

અર્થ- જેઠં આ જગતમાં શ્રી જિનેશ્વરોનાં ઘાસનાં પણ મંદિરો બંધાયે છે, તેઠંને દરેક જીવોમાંમણિ અને રત્નોનાં ધિમાનો મલે છે.

માણિક્યહેમરત્નાયેઃ, માસાદાન્ કારયંતિ ચે

તેષાં પુણ્યૈકમૂર્તીનાં, કો વેદ ફલમુક્તમન્ ॥ ૨ ॥

અર્થ- યહી જે માણસો માણેક, સુવર્ણ તથા રત્નાદિકોથી જિનમંદિરો બંધાયે છે, તે પુણ્યશાસ્ત્રીઠંના ઉત્તમ ફલને તો જાણીજી કોણ શકે છે? (હવે તેપર દષ્ટાંત કહે છે.)

શ્રી વિમલશાહ નામના શેઠ ગુજરાતના રાજા સીમદેવના પ્રધાન હતા. એક દહાડો કોડ હુટે રાજાના કણોં જંતેશ્વાથી રાજાની નંનાપર ડતરાજી થઈ. તેથી પાંચમો ધોમ્ત, પાંચ ક્રોડ મોનામોશેરો, તથા ઘણાં ઊંટોમહિત તે ત્યાંથી રાત્રિએ નાશીનેશ્વ-

जावतीमां गयो त्यारे तेना करथी त्यांनो धारावर्ष राजा नाशी गयो; पत्नी त्यांना मांडखिकोए विमलशाहने त्यांनो राजा ठराव्यो. पत्नी ते विमलशाह शेठे शाकंजरी, मेदपाट, जावालिपुर विगेरेना राजाठने जीतीने आवुपर ठत्र धारण कर्यु. वली एक दहाडो तेणे रोम नगरना चार मुबाठने हरावीने पोताना चाकरो कर्या; अने तेठनां चारे ठत्रो पोते धारण कर्या. वली आवुपर धागतां तेनां निशानोनां शब्दो सांजलीने जय पामेळा जीमराजाए तेने क्रोड सोनामोहोरोनी जेट करी. एक दहामो ते विमलशाह शेठे धर्मसार सूरिजीना मुखथी एयी याणी सांजलीके,

चजहिं ठाणेहिं नरयाउअं

वज्जंति जीवा, तं जहा म- ॥

हारंजयाए महापरिग्गहाए

कुणिमाहारेणं पंचिंदिअवहेणमिति ॥

अर्थ- जीवो चार स्थानकोथी नरकनुं आयुष्य वांधे ठे. ते आवी रीते के महा आरंजथी, महापरिग्रहथी, (मांमादिकना) व्रीष्ट जोजनथी, अने पंचेजिना वधथी.

ते सांजलीने पापोथी डरेळा विमलशाह शेठे गुरुमहाराजने चरणे नमीने करुं के, हे स्वामी ! में संग्राममां हजारो मनुष्योनो वध कर्यो कराव्यो ठे; तो मने तेनी आलोचना आपो ! ते सांजली आचार्यजीए करुं के, हये तमो सर्व जीवोप्रते अमारीपटह घजडावो ! तथा जिनमंदिर आदिक बंधावीने पुण्योनो कार्यो करो ! ते सांजली विमलशाह शेठे अंबा माताजीनुं आराधन कर्यु. त्यारे ते प्रमत्त अदने तेमने कहेया लागी के, तमो बंडं वरदान मागो ! त्यारे विमलशाह शेठे करुं के, पुत्रनी प्राप्ति तथा जिनप्रामादनी निष्पत्तिरूप ये वरदान आपो ! त्यारे देवीए करुं के, कांतो पुत्रप्राप्तिनुं वरदान मागो ! अथवा प्राप्तादनिष्प-

त्तिनुं वरदान मागो ? ते बेमांथी एक वरदान आपीश. त्तारे ते माटे शेठे पोतानी स्त्री श्रीदेवीने पूज्युं, त्तारे तेणीए कष्ट के, प्रासादनी निष्पत्तिनुंज वरदान मागो ? पुत्रनी आपणे कंडं जरूर नथी. पत्नी अंबामाताए बहोतेर खाख सोनामोहोरो सहित जिनप्रासाद बांधवामाटे विमलशाह शेठने अर्बुदाचक्षपर जूमि मोपी. पत्नी त्यां विमलशाह शेठे जिनमंदिर बांधवानो प्रारंभ कर्यो, पण दिवसे करेली चणतर रात्रिए पत्नीजवा लागी. अने एवी रीते ठ महिनाउं बीती गया. त्तारे शेठे अंबिका मा-
तानुं स्मरण करीने तेनुं तेणीने कारण पूण्युं; त्तारे देवीए कष्ट के, आ जूमिना अधिष्ठाता यात्रीनाहनुं त्तारे अण छपयासपूर्वक आराधन कर्युं; अने तेम करवाथी जो ते विरयद्य नैवेद्य मागे तो त्तारे तेने ते आपयुं. पण मदिरादिक मायद्य नैवेद्य आपयुं नथी; अने तेम उतां जो ते सामो घाय, तो त्तारे राज कदाहीने तेने डरावयो. पत्नी विमलशाह शेठे तेने आराधयाथी ते प्रत्यक्ष थट मायद्य नैवेद्य याचया लाग्यो; त्तारे विमलशाह शेठे राज कदाही तेने डराव्यो; अने ते राजमां अंबिकाना अयतरणची ते यात्रीनाह त्यांथी नाशी गयो. तथा वेरदे अंबाजीना पचनची त्यां क्षेत्रपात्र अर्जने ते राह्यो. अने पत्नी विमलरहित जिनमंदिर मं-
पूर्ण अयुं. तेमां विक्रम संवत् १००० मां मूलनायक श्री गुणा-
दीश प्रभुनी स्थापना थट. पत्नी त्यां अंबिका देवी तथा यात्रि-
नाह क्षेत्रपात्रनी पण देवीमां स्थापना करी. पत्नी ते प्रतिष्ठाम-
होम्यमां विमलशाह शेठे चतुर्विध संयनी अत्यंत सेवा करी।
तथा याचकोने एका तो तेणे गुरी कर्यो के, आजे पण तेठं व-
ज्जननं " विमल श्री सुप्रनामनी " आशिष थागे ठे.

मारं तदेव मारं, निपुन्यते यक्षिनेन्द्रजवनादी ॥

अतरं पुनरपरधनं, शृङ्गीमल्लगन्धर्वं वा ॥ १ ॥

અર્થ- તેજ હવ્યને છત્તમ જાણવું, કે જે જિનેશ્વરનાદિકમાં વપરાય છે, અને ચાકીનું ધન તો પરનું અથવા પૃથ્વીના મેલના પિંડ સરખું છે.

તે પર હવે વસ્તુપાલ તેજપાલની કથા કહે છે.

મહામંત્રી વસ્તુપાલ અને તેજપાલ પ્રથમ યાત્રા માટે જ્યારે ખોલવાથી હટાલા ગામે આવ્યા, ત્યારે એવી સ્થિતિ મળી કે, માર્ગમાં હુંદારહુંદની મોટી ધાડ તેમની રાહ જોતી બેઠેલી છે. ત્યારે તેઠે પરસ્પર વિચાર કરીને રાત્રિએ સર્વ હવ્ય ગ્રાંથાના કલશોમાં ખરીને એક તલાવને કાંઠે આવેલા ઘરના દેવમાં રહેલા સીજમાના ધૃત્ર નીચે દાટ્યા માંડવું, પણ ત્યાં જમીન છોદતાં તેમનાં જાગ્યોથી છલહું મુવર્ણનિધાન નિકલ્યું. તે જોઈ તેમને મોટું આશ્ચર્ય થયું. પછી તે નિધાન તથા પોતાનું પણ સઘળું હવ્ય ત્યાં તેઠે સ્થાપન કર્યું. પછી તેઠે ચિંતાતુર થયા થકા જ્યારે પાઠા આવ્યા ત્યારે, અનુપમ દેવીએ તેનું કારણ પૂછ્યું; ત્યારે તેઠે તેણીને એકાંતમાં સર્વ હકીકત કહી. ત્યારે તેણીએ કહ્યું કે, દે સ્યામી! ધન એવી રીતે ગુપ્ત ન રખાય, પણ એવી રીતે રાખવું કે, જે ધનને સર્વ કોઈ જોઈ શકે, પણ લેઈ શકે નહીં; અર્થાત્ તે હવ્ય સ્વરૂપને જિનમંદિરો બંધાવ્યાં; કેમકે, છત્તમ પુરુષોનો તેજ આચાર છે. કહ્યું છે કે,

અથ: દિપંતિ કૃપણા, વિષ્ણં તન્ન વિયાસવઃ ॥

સંતસ્તુ ગુરુચૈત્યાદૌ, તદ્વચૈ:પદકાંદિણઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ- જે કૃપણોને નીચી ગતિમાં જાવાની ઇચ્છા હોય, તેઠેજ નીચે જ્ઞાનમાં હવ્યને દાટે છે, પણ જેઠેને ઇચ્છિ ગતિમાં જાવાની ઇચ્છા છે, એવા છત્તમ માણસો તો મોટાં જિનમંદિરાદિકમાં તે હવ્ય સ્વરૂપે છે.

એવી રીતનાં તેણીનાં વચનોથી ઉત્પન્ન થયેલ છે વિવેક જેઠેને

એવા તે વસ્તુપાલ અને તેજપાલે તે ધનને શત્રુંજયાદિકપર જિન-
 મંદિરો વાંધવામાં વાપર્યું. એવી રીતે તે મંત્રીશ્વરોએ ૧૩૧૩ નવાં
 જિનમંદિરો વંધાવ્યાં છે, તથા ૩૩૦૦ જિનમંદિરોનો જીર્ણોદ્ધાર
 કરેલો છે. વહી તેડે એક લાલ આઢત્રીસ હજાર નવાં જિનવિંદો
 ત્રણાવ્યાં છે, પચીસો માહેશ્વરોનાં પ્રાસાદો વંધાવ્યાં છે વત્રીસ
 કીલાઈ કર્યાં છે, સાતસો દાનશાલાઈ કરાવી છે, ચોર્યાસી
 ઘાયો વંધાવી છે, પાંચસો પૌષ્પશાલાઈ, પાંચસો જૈનમઠો,
 પાંચસો શૈવમઠો, તથા પાંચસો પાઠશાલાઈ પણ વંધાવી છે; વહી
 હમેશાં પાંત્રીસસો જૈન મુનિઈ તેમને ત્યાંથી આહારપાણી લેતા
 હતા. પૂર્વે ધોલકામાં લુણિગ, માલદેવ, વસ્તુપાલ અને તેજપાલ
 નિર્ધન સ્થિતિમાં રહેતા. હતા. લુણિગની જ્યારે અંતાવસ્થા આવી
 ત્યારે તેણે પોતાના કુટુંબ પાસે પુણ્ય માટે ત્રણલાલ નવકારો માગ્યા
 હતા. ત્યારે વસ્તુપાલે તેમને કહ્યું કે બીજું કાંઈ પણ તમો માગો ?
 ત્યારે લુણિગે કહ્યું કે, અર્બુદ પર્વતપર વિમલવસતિમાં એક જિન-
 મંદિર વંધાવવાનો મને મનોરથ હતો, માટે તે જો વને તો કરજો ?
 પત્રી વ્યાપારમાં ધનની વૃદ્ધિ થવાથી વસ્તુપાલે ચંદ્રાવતીના રા-
 જા પાસેથી વીશ લાલ રૂપીઆ જમીનપર પાથરીને ૩૬ મૂઢક
 જમીન લીધી. તે વચ્ચે માતાના પૂજારીઈ એ કહ્યું કે, હજુ રૂપી-
 આની ધારે વાજુઈએ જમીન લાલ્લી રહે છે, ત્યારે તેપર પણ રૂપી-
 આઈ મૂકીને તેડેને સંતોષ્યા. પત્રી ત્યાં જિનમંદિર વાંધવાની તૈ-
 યારી કરી, ત્યારે શોજનશિષ્ટીએ કહ્યું કે, આ જિનમંદિરનો પાયો
 તો મુવર્ણથી પુરવો જોઈયે. ત્યારે મંત્રીશ્વરે મુવર્ણની ડંટો લાવી
 આપી. ત્યારે તે શિષ્ટીએ કહ્યું કે, હે સ્વામી ! મેં તો તમારી ઉ-
 દારતાની પરીક્ષા કરી છે, માટે આ ડંટો તો આપ આપના જં-
 ટારમાંજ રાખો ! પત્રી મંત્રીશ્વરે આરાસણ અને અર્બુદાચલ ઘસે
 કારીપસે અને મજુરો માટે જગોષ જગોષ લાજુઈના રસોનાં
 સ્થાપ્યાં, તથા ગારાંઈના બેસો માટે જગોષ જગોષ ઘાસની ગંત્રીઈ

अने पाणीना अधामाळ तथा धान्यना कोठारो स्थाप्या. ते जिनमंदिर बांधवा पाठल पंदरसो शलाटोने कामे लगाम्बामां आग्या हता; तथा तेठमाटे चोजनादिकनो सर्व वंदोबस्त मंत्रीश्वरे करी आप्यो हतो. तेमां चणवा माटे लाववामां आवेला थारमपदालोनी किम्मत तेठलां वजननां रुपां सरखी पमी हती. विक्रम संवत् १२०३ मां ते प्रामाद बांधवानो प्रारंभ करवामां आप्यो हतो, अने १२९२ मां तेमां प्रतिष्ठा करवामां आवी हती. तेनी पाठल कुल खरच बारकोरु अने त्रेपन लाख सोना-मोहोरोनो थयो हतो. ते प्रामादनुं "सुणिगवमही" नाम पाड्युं, पण लोकोमां "तेजलवसही" ना नामथी प्रसिद्ध थयुं. प्रतिष्ठा समये त्यां जाळपुरना राजा उदयसिंहादिक चोर्यासी राणाठे चार मांढळीको, चार महाधरो, तथा चोर्यासी ज्ञातिठनुं महाजन एकवुं थयुं हतुं. ते वसते वस्तुपाळे उदयसिंह राजाना प्रधान यशोवीरने पूज्युं के, आ जिनप्रामादनी बांधणीमां जे गुण दोपो होय ते कही बतापो ! त्यारे तेणे सजावचे शोजन शिखादने कहुं के, हे शोजन ! आ कीर्तिस्तंभपर जे तारी मातानो हाथ ते कोतयों ठे, ते अयुक्तज ठे; केमके, आपर तो द्रव्य खरचनार वस्तुपाळनी मातानो हाथ जोस्तो हतो, के जेणीए थावां पुरुपरलोने पोतानी कुडिमां उत्पन्न कर्या ठे; तुं तो तेनो फक्त पैसा माटेनो चाकरज ठे. हवे ते बांधेलां आ जिनमंदिरमां नीचे प्रमाणे दोपो ठे. एक तो जे ते आ स्तंभोमां जिनपिंबो कोतर्या ठे ते अयुक्त ठे, केमके, सेथी आशातना थाय तेम ठे. गर्जागारमां प्रवेश करवानी जगोए जे वस्ते सिंहोथी तोरण कर्युं ठे, ते देवनी विशेष पूजानो अजाय सूचये ठे. पूर्वजनी मूर्तिठने जिननी पाठल वेसाडवाथी संतान अने शिजिनो नाश थाय तेवुं ठे. आकाशमां मुनिठनी मूर्तिठने वेसाडवाथी अन्यदर्शनीठची आनी अष्टपूजा थरो. जिनमंदिरना रंगमंरुपमां पुत्तलीठनो

વિલાસ અઘટિત ઢે. વલી અહીં કરેલાં નાનાં પગથીઆંનું સંતા-
નનો અજાવ સૂચવનારાં ઢે. વાર હાથ લાંવાં જારોટીઆં અનુચિત
ઢે, કેમ કે, તેહના જાંગવાથી પ્રાસાદનો વિનાશ થવાનો સંજવ
ઢે. વલી વાંઘાવારમાં જે કસોટીના સંજો કર્યા તે પણ અયુક્ત
ઢે, કેમકે, તે મૂલ્યવાન હોવાથી સર્વની દૃષ્ટિએ પમવાથી કદાચ
પ્રાસાદજંગનો જય રહે ઢે. ઇત્યાદિ ઘણાં દ્રુપણો નિવેદન કર્યા.
તેનાં તે ઘણોને સત્ય માનીને શોજનાદિકે યશોવીરની સ્તુતિ કરી
તથા કહ્યું કે, જે વનયાનું હતું તે વની ચુક્યું ઢે.

एक दहाडो मंत्रीश्वरनी स्त्री अनुपमदेवी एक जैनसाधुने
આહાર આપી નમસ્કાર કરતી હતી, તે વચ્ચે પ્રમાદથી સાધુનું
ઘીથી જરેલું પાત્ર તેણીનાપર પડી ગયું, અને તેથી તેણીનું નવ-
રંગી ધીર ધીવાલું થયું, તે જોઈ ઘરના કોઈક દુષ્ટ ચાકરે સા-
ધુને ગાલ આપી. ત્યારે અનુપમદેવીએ ક્રોધ પામીને તેને ઘરમાંથી
કહારી મેલ્યો, અને કહ્યું કે, હું જો કોઈ તેણીની કે કંદોઈની
સ્ત્રી હોતે તો, દરેક પગલે મારાં વસ્ત્રો ઘૂત અને તેલથી મલીન
થતે. આ તો મારું પરમ જાગ્ય ઢે કે, મુનિરાજના પાત્રથી મારું
દેહસિંચન થયું. ઇત્યાદિ આ મંત્રીશ્વર મારેનું વિશેષ વૃત્તાંત પ્ર-
વંધામૃતદીર્ઘાંકા વિગેરેથી જાણી લેવું; તથા એમ વિચારિ સર્વ
લોકોએ પોતાની લક્ષ્મીને ધર્મમાર્ગે યાપરીને પોતાનો જન્મ સ-
ફલ કરવો.

स्वैर्ज्यैर्जिनमंदिराणि रचयत्यभ्यर्चयत्यर्हत-

स्त्रिर्જक्त्या यतिनां तनोत्युપचयं वस्त्रान्नપાત્રાદિજિઃ ॥

ધત્તે પુસ્તકલેખનોદ્યમમુપદ્રભ્યાતિસાધર્મિકાન્

દીનાભ્યુચ્ચરણં કરોતિ કલયત્યેવં સુપુણ્યાર્જનમ ॥ ૨ ॥

અર્થ- પ્રાણી પોતાનાં ઘડ્યોથી જિનમંદિરો વંધાવે ઢે, જિને-

श्वरोने पूजे ठे, ब्रह्म प्रकारनां जक्तिथी मुनिठने वख, अन्न तथा पात्र प्रमुख आपे ठे, पुस्तको खलावे ठे, स्वामीवात्सल्य करे ठे, दीनोनो छद्धार करे ठे, तथा एवी रीते उत्तम पुण्य उपार्जन करे ठे.

तप गद्यनायक श्री धर्मघोषसूरिजीना उपदेशथी पेथरुशाहे तथा जांजणशाहे विक्रम संवत् १३२१ मां जीरावली तथा श-
श्रुंजयादिकपर सुवर्ण कलशो महित चोर्यासी जिनमंदिरो बंधाव्यां
ठे. ते पणते देवगिरि तथा ओंकार आदिक नगरोमां ब्राह्मणोप
जिनमंदिर नहीं बांधया देवाथी तेमणे त्यांना राजा रामदेवना
मोटा प्रधान हेमादिकना नामोथी घणी दानशालाठ मांडी;
तथा तेमां कापनी विगेरे पंघिठने लावु, दाख, शाक, जात वि-
गेरे तेठने पेटपूर आपया मावुं. अने तेथी से पंघिठ हेमादि-
कनी अत्यंत प्रशंसा घोळया लाग्या; अने से नगरोमां पण हेमा-
दिकनी कीर्ति लोको घरे घरे गाया लाग्या. ते जोइ से हेमादिक
प्रधानोप विचार्यु के, आपणे तो कंई पण दान आप्युं नथी,
माटे खरेखर कोइक कारणथी महा पुण्यशाही जीवे आपणां
नामोथी आ दानशालाठ खुली करी ठे. पढी से विपेनी घातमी
मैदायतां ते सर्व वृक्षांत तेठना जाणवामां आय्यो. पढी से हेमा-
दिक प्रधानोप राजाने कहिने से पेथडशाहे देवगिरिना बंधो-
टाभां जिनमंदिर माटे जगो थपायी. पढी ज्यारे त्यां पायो खो-
दया मांय्यो, त्यारे जमीनमांथी मीठुं पाणी निकट्युं. ते देवगि-
रिमां मीठुं प्राणी बहुत दुर्बल हनुं, तेथी कोइ खाडीआए जडने
कहुं के, त्यां तो मीठुं पाणी निकट्युं ठे, माटे त्यां आप याव बं-
धायो, अने पेथडशाहे साटे बीजुं स्थानक आपजो. त्यारे राजार
कहुं के, प्रजाते हुं तेनो तपास करीश. ते घातमी पेथडशाह
घातमी मलयाथी तेणे शुभ रीते रात्रि से पाणीमां निमक नल
पढी मनते राजा ज्यारे मनी तपाम करवा आय्यो; त्यारे ते

સારું જણાયાથી ત્યાં જિનપ્રાસાદ કરવાની પેથડશાહને તેણે હુટ આપી. પછી અનુક્રમે કેટલેક કાલે સુવર્ણકલશ તથા ધ્વજ સહિત તે જિનપ્રાસાદ વિક્રમ સંવત ૧૩૩૫ માં સંપૂર્ણ થયું. તેના પાકરો જ્યારે તેનાં સ્વરચનું નામું માંડ્યા બેઠા, ત્યારે ફક્ત તેમાં સપેલાં દોરડાંઁનીજ કિંમત ચોર્યાસી હજાર રૂપીઆની થઈ; એવું વિચારિ તેઁણે નામું માંડવું તજી દીધું. પછી તે પ્રાસાદનું "અમૂલ્યપ્રાસાદ" નામ પાડવામાં આર્થ્યું. તેમાં ચોર્યાસી આંગુલની આરસની શ્રી મહાથીરપ્રતુની મૂર્તિ સ્થાપવામાં આપી. તેનું વિશેષ વૃત્તાંત રત્નમંદનસૂરિણે કરેલા સુકૃતસાગર નામના કાવ્યથી જાણી લેવું.

જાણીંદાર: શ્રુતપરિમલામોદિતાત્મન્યજસં

પાત્રે દાનં જગત્તિ જિનાધીશ્વરે નિત્યજ્ઞક્રિ: ॥

દીનાનાયોરુરણમનિશં વિશ્વવિશ્વોપકાર:

પ્રાણિપ્રાણં ફલમિદમહો ચંચલાયા: શ્રિયોઽસ્યા:

અર્થ— જીર્ણોદ્ધાર કર્યો, મિત્વાંતોના પરિમલથી ગુણંધિ આરમાયાલા એવા ગુણાત્ર પ્રતે હમેશાં દાન આપવું, જિનેશ્વર પ્રતુની હમેશાં જ્ઞક્રિ કરવી, તેમ હમેશાં દીન અને અનાથ માણસોનો સહાર કર્યો; મમલ જગત્તર ઉપકાર કર્યો, તથા પ્રાણીઁનું રક્ષણ કરવું; એજ આ ચંચલ સદ્ગુણનું ફલ છે.

દાથીના કાનગાળી ચંચલ એવી સદ્ગુણનું તેજ ફલ છે કે, તેથી જીર્ણોદ્ધારાદિક પુણ્યકાર્ય કરવું. જેમ વાદહદેવમંત્રિણ, રાત્રુજપત્રીયનો સહાર, સેવનાશ્વતર પગથીઆં સાંધવાનું કાર્ય, ખૂનુક-જ્ઞમાં મમઝિકા વિદ્યાગ્નો સહાર, તથા યજ્ઞે સીંચોની પાત્રા, એવી રીતના પોતાના વિના સદાયન મંત્રિના આરે મનોરથો ગાત્ર કર્યા છે. તે નીચે પ્રમાણે જાણવા.

વાદહદેવમંત્રિણ વૃદ્ધ દહારો શ્રી રાત્રુજપત્ર પાત્રા મારે ગયા,

ત્યાં સકલ સંપન્નું વાત્સલ્ય કર્યાવાદ તેમણે પૂર્વનું જીર્ણ થયલું
 કાષ્ઠમય દેવલ દૂર કરીને નવું પાપાણમય જિનમંદિર બંધાવવાનું
 શરૂ કર્યું; અને તે કાર્ય પોતાના માણસોને સોંપીને તે પાટણમાં
 ગયા, ત્યાં રાજાએ તેમનો મોટા આમંવરથી પ્રવેશમહોત્સવ કર્યો.
 કેટલેકકાલે તે જિનમંદિર સંપૂર્ણ થયાથી, તેની વધામણી આપ-
 નાર માણમને તેમણે શોલ મુવર્ણની જીહ્વાઈ આપી. પટલામાં પાંચ
 દિવસો ધીત્યાવાદ ફોફક ધીજા માણસે આવીને સ્થવર આપી કે,
 જમતીમાં યાયુ ખરાવાથી તમારું જિનમંદિર પાટી ગયું છે. તે માં-
 ખલી બાહુ મંત્રીએ તેને ઘટ્ટીસ મોનાની જીહ્વાઈ આપી. તે જોડ
 પરિચારે કહ્યું કે, હે સ્વામી ! આ યજ્ઞતે તો આપને શોક થવાનું
 કારણ છે, હતાં આપને હર્ષ કેમ થયો ? તે સાંજલી મંત્રિએ કહ્યું
 કે, હજુ મારું પેશ્વર્ય દનદનપ્રતે વધતું છે, અને તેથી આ સમયે
 તૈયા સ્થવર જે મટ્યા છે, તે હર્ષદાયક છે, કેમકે, તેથી હું તે મં-
 દિર પરીને પણ બંધાવી શકીશ. પછી તેણે શાલાટોને કહ્યું કે, હવે
 તમો જમતીવિના પરીને તે ઉત્તમ જિનમંદિર બંધાવો ? ત્યારે શા-
 લાટે કહ્યું કે, જમતીવિના જિનપ્રાણાદ કરાવવાથી સંતાન થતાં
 નથી. તે સાંજલી મંત્રિએ કહ્યું કે, હુર્ગતિની વધામણી આપનાર
 સંતાનનું મારે પ્રયોજન નથી, મારે તો ફક્ત જિનપ્રાણાદનું પ્રયો-
 જન છે. પછી તેણે તે જિનપ્રાણાદ ગ્રણ ગ્રોમ અને ગ્રણ લાલ
 સોનામોહોરો સ્થરથીને પરીધી બંધાવ્યું. પછી ત્યાં શપ્તજપર
 ગ્યારે કુમારપાલ રાજા દેવચંદ્રાચાર્ય મહિત વધાર્યો, ત્યારે પર્વતપર
 ધરુધગાટ શબ્દ થયો, તે સાંજલી દેવચંદ્રાચાર્યજીએ કુમારપાલ
 રાજાને કહ્યું કે, વયો વૃદ્ધવાદ છે કે, વધી પડતે જો એ પુણ્ય-
 શાલી જીવો આ પર્વતપર ચઢ્યા માંગે તો, હપરની હપ્રશિજા
 તેણે પર પમે. માટે હું અને આપ જુદે જુદે સમયે તેપર ચઢીશું
 જો કે તીર્થમાં ગયા તો જાગ્યધીજ થાય છે, પણ તેથી જિનરા-
 મનની દીલના થાય. પછી તેપર તેણે જુદે જુદે સમયે ચઢ્યા.

વહી તે બાહર મંત્રીએ ગિરનારપર પગથીઝં બંધાવી, કે જેથી વૃષ્ણો અને વાલોને પણ તેપર ચઢવાનું સુગમ થયું. તે પગથીઝં બાંધવા પાઠણ તેમણે ત્રેસઠ લાલ સોનામોહોરો खरची હતી. કહ્યું છે

त्रिषष्टिलक्षजम्माणां, गिरिनारगिरौ व्ययात् ॥

जव्या बाहडदेवेन, पद्या हर्षेण कारिता ॥ ૧ ॥

અર્થ- ત્રેસઠ લાલ સોનામોહોરો खरचीને બાહડદેવ મંત્રીએ શ્રી ગિરનાર તીર્થપર હર્ષથી મનોહર પગથીઝં બંધાવી છે.

जिणजवणाणि जे उच्चरंति, जज्ञीइ समीपडियाई ॥

ते उच्चरंति अप्पणं, ज्ञीमाउ जवसमुदाउ ॥ ૧ ॥

અર્થ- જે માણસો જાણે જીર્ણ અણાં તથા પડી ગણાં જિનમંદિરોનો ઉચ્ચાર કરે છે, તે માણસો જવંકર પણ આ જવ-સમુદ્ધમાંથી પોતાના આત્માનો ઉચ્ચાર કરે છે.

ગોપગિરિપર આમરાજાએ પોતાનું અમૂલ્ય સિંહાસન શ્રી ચપ્પ-જટ્ટિજી સૂરિજીને વેસવા માટે અર્પણ કર્યું, તે જોઈ ક્રોધાનુર અ-ણા બ્રાહ્મણોએ રાજાને કહ્યું કે, હે સ્વામી ! આ શ્વેતાંબરો તો શૂદ્રો છે, તેમને સિંહાસન આપવું ઉચિત નથી. પણી રીતે ધાર-ધાર રાજાને કહેવાથી રાજાએ તે નવલક્ષ્ નામનું સિંહાસન પાત્ર પોતાના જંદારમાં મુકાવ્યું, તથા તેની જગોએ એક નાનું સિંહા-સન રાખ્યું. પ્રજાતે ધ્યારે આચાર્યજીએ તે જોયું, ત્યારે રાજાના મનનો અતિપ્રાય જાણી તેમણે કહ્યું કે,

मर्दयमानमतंगजदर्प,

विनयशरीरविनाशनसर्पम ॥

हीणो दर्पाइशवदनोऽपि,

यस्य न नुदयो भुवने कोऽपि ॥ ૧ ॥

તે માંતડી લક્ષ્માનુર અણા આમરાજાએ પરીને તે નવલક્ષ

सिंहासन त्यां स्थाप्युं. फरीने ते ब्राह्मणो राजाने ज्यारे कहेवा गया, त्यारे राजाए पात्र अपात्रनी परीक्षा माटे तथा ते ब्राह्मणोने प्रतिबोध आपवा माटे आठ हजार रुपामोहोरो सत्तामां मंगावी अने ब्राह्मणोने काहुं के, मारे आ सुपात्रोने आपवी ठे. ते सांज-ली सर्वे ब्राह्मणो कहेवा खाग्या के, हे स्वामी ! अमो चतुर्वेदी ब्राह्मणो ठीये, माटे अमारासरखा बीजां कोण उत्तम पात्रो ठे ? एवी रीते आत्मग्रंथांसा करता थका कहेवा खाग्या के, ते ब्रह्म अमोने आपो ? एम कही एक बीजापर हडसेळा मारी तेठए ते सर्व ब्रह्म खुंटी लीधुं. बीजे दिवसे श्री बप्पजट्टीजी सुरिराजने मोक्षापी तेमनी पासे सवा फोड सोनामोहोरो मुकीने राजाए तेमने काहुं के, हे जगधन् ! आप कृपा करीने आ ब्रह्म ग्रहण करो ? एवी रीते वारंपार राजाए कहेवाची आचार्यजीए तेने काहुं के, हे राजन् !

आरंजे एत्थि दया, महितासंगेण नासए वंजं ॥

संकाए सम्मत्तं, पच्चक्का दग्गहणेण ॥ १ ॥

अर्थ- आरंज करवाची दया रहेती नथी, स्त्रीना संगची ब्रह्मचर्यव्रत नाश पामे ठे, शंकाची सम्मत्त्य खंडित थाय ठे, तथा ब्रह्म लेवाची प्रमजानो विनाश थाय ठे.

इत्यादिक शास्त्रोनी गाथाळ कहीने ते ब्रह्म तेमणे लीधुं नही. पठी ते आम राजाए आचार्यजीना उपदेशची ते ब्रह्म खरचीने एकसो जिनमंदिरोनो उच्चार कराव्यो.

यस्त्रणममीमपि कुटीं, कुर्याद्दद्यात्तथैकपुष्पमपि ॥

प्रकृत्या परमगुरुभ्यः, पुष्पोन्मानं कुतस्तस्य ॥ १ ॥

अर्थ-जे माणस जक्तिथी परम गुरुमाटे एक पासनी पण कुं-पडी वंपावी आपे ठे, तथा तेमने फक्त एकज पुष्प आपे ठे, तेनां पुष्पत्रं पण कोण माप करी शके तेम ठे ? ॥ १ ॥

કિંપુનરુપચિતધન-શિલાસમુદ્ધાતવટિતજિનજ્ઞવનમ્ ॥
 યે કારયંતિ સુમતયો-વિમાનિનસ્તે મહાધન્યાઃ ॥ ૨ ॥

અર્થ- જે ઉત્તમ બુદ્ધિવાન માણસો મહાન્ અને ઉત્તમ પા-
 પાણોથી જિનજ્ઞવન બંધાવે છે, તેઠંના પુણ્યની તો ત્યારે વાત જ
 શું કરવી ? તે મહા જાગ્યવંત પુરુષો દેવલોકમાં જઈ વસે છે. ॥૨॥

જિનજ્ઞવન બંધાવવા માટે કયો માણસ અધિકારી છે ? તે
 હવે કહેઁ.

ન્યાયોપાર્જિતવિદ્ધો, મતિમાન્ સ્ફીતાશયઃ સદાચારઃ ॥
 ગુર્વાદિમતો જિનજ્ઞવન-કારકસ્યાધિકારી સ્યાત્ ॥ ૧ ॥

અર્થ- જે માણસે ન્યાયથી ધન ઉપાર્જન કરેલું છે, તેમ જે
 બુદ્ધિવાન છે, મનોહર આશયોવાલો છે, સદાચારિ છે, તથા જે
 ગુરુ આદિકથી અનુમત થયેલો છે, તેજ માણસ જિનમંદિર બં-
 ધાવવાને અધિકારી છે. (તેપર હવે દૃષ્ટાંત કહેઁ.)

રાજગૃહી નામની નગરીમાં ધનસાર અને ગુણસાર નામના બે
 યાંધયો હતા. તેઠંમાંથી મોટા ધનસારની સ્ત્રી શિલાદિક ગુણોર્ણ
 કરીને શોજિતી હતી; પણ નાના જાડ ગુણસારની કાલી નામની
 સ્ત્રી મહા દુરાચારી હતી, અને તેણીના કહેવાથી તે નાનો જાડ
 પોતાના મોટા જાડથી જુદો થઈ પૃથક્ ઘરમાં રહેવા લાગ્યો.
 દેવયોગે તે નાના જાડને ત્યાં લક્ષ્મી વૃદ્ધિ પામી, અને મોટા જા-
 ડની લક્ષ્મી અદૃષ્ટ થઈ ગઈ. એક દહાડો નગરમાં કેટલાક શ-
 લાટો બંધા અર્થે આવી ચઢ્યા, અને તેઠંજ ગુણસારના ઘરનાં
 ઘરપાસે તેની સ્ત્રી કાલીને અમૂલ્ય આજ્ઞપણોવાલી જોઈ પૂર્ણ
 કે, હે શેઠાણી ! આ નગરમાં કોઈ જુવન બંધવનારો છે ? તે સાં-
 જણી પોતાના ધનના મદથી તેણીને કહ્યું કે, મારો જેઠ ધનસાર
 જુવન બંધાવવાનો છે, માટે તેને ત્યાં તમો જાઈ ? પત્ની તેઠં
 જ્યારે ધનસારને ઘેર ગયા ત્યારે તેની સ્ત્રીએ તેઠંને આવવાનું કા-

रण पृथ्वीने घेमाव्या. जोजन माटे धनसार शेठ ज्यारे घेर आव्या,
 त्यारे तेंणीए ते शाखाटोनी सर्व हकीकत कहीने कह्युं के, आ
 लोकोने मारी देराणीए मोकट्या ठे. ते सांजखी ते शेठे ते स्त्रीनां
 आंचूपणो वेंचीने त्यांना एक जीर्ण प्रासादनो जीर्णोद्धार ते श-
 खाटो पासे कराव्यो. पठी प्रतिष्ठाना खरच माटे हव्य उपार्जन
 करया माटे ते धनसार शेठ परदेश चाट्या, त्यां मार्गमां तेमने
 एक योगी मदयो. ते योगीने शेठे पोतानुं वृत्तांत जणावयाथी ते
 योगी तेने एक पर्वतनी गुफामां तेडी गयो. ते गुफामां अंधारुं
 होयाथी योगीए जेंसनां पुंउडांठं शखगाथीने तेमां अजवाळुं
 कर्युं. त्यार बाद ते गुफामां तेठने पींठी, जमरा तथा स्त्री आ-
 दिकना उपज्यो थया, पण शीलव्रतधारी ते साहसिक शेठ तेथी
 न्यो नदी. योगी तो त्यां एक स्त्रीने जोड छपटाड गयो, तथा ते
 स्त्रीए त्यांज तेने मारी नांख्यो. शेठ तो ज्यारे गुफानी अंदर प-
 होंच्यो त्यारे तेणे त्यां एक सुवर्णना हिंचोखापर एक महा ते-
 जस्वी ध्यंतरेंछने जोयो ते ध्यंतरेंछे पण शेठने जोड तेने घणां
 आदरमानपूर्वक पोतानी पासे घेमाव्यो, अने कह्युं के, हे शेठ !
 तमो मारा जाड तुड्य ठो, पूर्यजन्ममां हुं राजगृही नगरीमां जि-
 नदास नामे घ्यापारी हतो, अने ते समये में जे जिनमंदिर बं-
 धाव्युं हतुं, तेनो तमोए जीर्णोद्धार कराव्यो ठे, माटे हुं तमारा-
 पर तुष्टमान थयो हुं; एम कही तेणे तेने अमूड्य रक्षोनी पो-
 टखी आपीने तेने स्थानके मेष्ट्यो. पठी त्यां ते धनसार शेठे
 मोटा महोत्सवपूर्वक प्रतिष्ठामहोत्सव कर्यो, संपनुं अत्यंत ज-
 क्तिथी स्वामिपात्सव्य कर्युं, अने एक रत्नजडित सुवर्णनी जीहा
 तेणे पोतानी जाजी काखीने आपी. त्यारे संपादिक लोकोए ते
 जीहा आपयानुं तेने कारण पूत्रयाथी तेणे जणाव्युं के, अमोने
 आ जीर्णोधार तथा प्रतिष्ठा आदिक माटे धनप्राप्तिनुं कारण ते
 मारी जाजीनी जीहाज ठे. पठी ते धनसार शेठे ठेक जीवित-

પર્યંત પોતાનું જીવ્ય ધર્મમાર્ગે ચાપરી સફલ કર્યું. ઝેવટે સ્ત્રીસહિત શ્રી ધર્મપોષ આચાર્યજી પાસે દીઠા છેડ કાઢ કરી પેહેલા દે-
યલોકમાં તે મહા જીવિવંત દેવ થયા.

હવે પૌષધશાસ્ત્રા માટેનો અપદેશ કહેવે.

પુણ્યાદૃં પૌષધાગારં, તત્રૈત્ય ગ્રાહકો જનઃ ॥

પ્રતાદિપણં ક્ષીણાતિ, ક્રમેણાનંતલાજ્ઞદમ્ ॥ ૧ ॥

અર્થ- પૌષધશાસ્ત્રા જે તે એક પુણ્યની છુકાન છે, કેમકે, ત્યાં
આયેલો ગ્રાહક પ્રતાદિરૂપ કરીઆણું ટરીદ કરે છે, કે જે ક-
રીઆણું અનુક્રમે અનંત લાજ દેનારું થાય છે ॥ ૧ ॥

કલિબુદ્ધિઃ કુરુદેષ્ટે, યથા સ્નેહવતામપિ ॥

તથા સ્વાધર્મશાસ્ત્રાયા-મધમસ્તાપિ ધર્મધીઃ ॥ ૨ ॥

અર્થ- જેમ સ્નેહીઈને પણ કુરુદેષ્ટમાં શ્રેણીની બુદ્ધિ અત્યંત
થાય છે, તેમ ધર્મશાસ્ત્રામાં અધમ પ્રાણીને પણ ધર્મબુદ્ધિ થાય છે.

હવે તેપર દષ્ટાંત કહેવે.

પેયડદેનો દેદ નામનો પિતા કોઈક કાર્યપ્રમંગે દેવગિરિ ના-
મની નગરીમાં ગયો; ત્યાં રહેલા આચાર્યજીને નમવા માટે તે કો-
ઈક અપાશ્રયમાં ગયો, અને ત્યાં આચાર્યજીને યાંચાયાદ, ત્યાં
એક વાજુદ બેઠેલા કેટલાક શ્રાવકોને પણ તેણે નમસ્કાર કર્યો,
તે શ્રાવકો ત્યાં એકઠા થઈને એક પૌષધશાસ્ત્રા યાંધયાનો વિચાર
કરતા હતા. તેઈના તે વિચારને જાણીને દેદા શેઠે તેમની પામે
શોષો વાચરી કરું કે, જો મારાપર કૃપા કરીને તમો મને આજ્ઞા
આપો તો હું અહીં તે પૌષધશાસ્ત્રા યંધાવું, કેમકે, હું તો એક
મંદનો દામ વું તે માંજડી તે શ્રાવકોમાંના એક. મુલ્ય આપકે
દેખને કરું કે, આપ કહો જો તે યુક્ત છે, પણ તે પૌષધશાસ્ત્રા
મર મંદની યંધાવેડી જાંડર, પણ એક ધણીની યંધાવેડી ન જો-
ડર, કેમકે, જો એક આમામી તે યંધાવે તો તે શાસ્ત્રાત્ર થાય,

अने तेथी मुनिउं तेना घरनुं असादिक खे नही; अने जो घणूं
 लोको एकठा अइ बंधावे तो मुनिउं हमेशां अकेकना घरनो त्याग
 करे. एवी रीते युक्तिउंथी तेने समजाव्या उतां पण तेणे मान्युं
 नही. त्यारे वली एक बीजो आवक बोली छठ्यो के, अहीं जो कोइ
 पौपधशाखा बांधवाने शक्तिवान् न होय तो तो आपनी हठ पण
 व्याजवी गणाय, पण अत्रे तेवा घणार्ठ ठे, पण ते उतां जो तमो
 ते पौपधशाखा सुवर्णनी इंदोनी बंधावो, तो तेम पण करीपं. ते
 सांजळी देदा शेठे संधनं पगे पडी कतुं के, हुं ते पौपधशाखा
 सुवर्णनी इंदोनी बंधावीश. पत्री ते शेठने आचार्य महाराजे स-
 मजाव्या के, तेम करवाची आ कलिकाखमां बहु विप्र घवानो
 संजय ठे, केमके, ते कीमती जाणीने छुट लोको लोचना मार्या
 तेनो विनाश करशे. त्यारे शेठे कतुं के, हुं ते पौपधशाखा इंदोनी
 बनायी तेनापर सुवर्णनुं पतरुं जभावीश. तेम करवानो पण गुरु
 महाराजे ज्यारे निषेध कयों, त्यारे तेणे ते सुवर्ण जेटळी किम्म-
 तनुं केशर छेइ ते घुंटापीने चुनामां नाख्युं, अने एवी रीते क-
 रीने पण ते पौपधशाखा तेणे बंधावी. अने ते पौपधशाखा “कुं-
 छुखोखशाखाना ” नामची जगतमां प्रसिद्ध थइ.

यस्तनोति वरपौपधशाखां,

सर्वसिखिललनायरमालाम् ॥

सर्वदैव लज्जते सुविशालां,

बोधिबीजकमलां विमलां सः ॥ १ ॥

अर्थ- जे माणस सर्व प्रकारनी सिद्धिरूपी स्त्रीने परचामां
 परमाळा सररी एवी विशाख पौपधशाखा बंधावे ठे, ते माणस
 हमेशां निर्मल एवी बोधिबीजरूपी छद्मीने मेळवे ठे. ॥ १ ॥

जेम गोपगिरिपर श्री वप्पजट्टिजी महाराजना उपदेशाची
 आम राजाप एक मनोहर अने विशाख पौपधशाखा बंधावी

હતી. તે પૌષ્પશાલામાં એક હજાર તો સંજો હતા. તેમાં સાધુ, સાધવી, શ્રાવક અને શ્રાવિકાઈ સુખેથી આવી જઈ શકે, તે માટે તેનાં ત્રણ વિશાલ ઘારો કર્યા હતાં. ઘણી તેમાં દૂર દૂર બેઠેલા સાધુઝને પમિલેહણ તથા સ્વાધ્યાયાદિક સાત માર્ગિક બેલાઈની પેતવણી આપવામાટે મધ્યસંજમાં મોટા નાદવાલો ઘંટ બાંધવામાં આવ્યો હતો. તેમાં ઘણી વ્યાખ્યાનનો મંડપ ત્રણક્ષણ સોનામોહોરો સ્વરચીને બાંધ્યો હતો. અને તેમાં ઇવાં તો ચંદ્રકાંતાદિક તેજસ્વી રત્નો જડાવ્યાં હતાં કે, જેથી રાત્રિ પળ ત્યાં વિલુપ્ત અંધકાર જણાતો નહોતો, અને તેના તેજથી રાત્રિ પળ સાધુઝ ત્રસકાયાદિકની ધિરાધના વિના પુસ્તકો વિગેરે પાંચી શક્તા હતા.

પાપનિષ્કંધનં ધર્મ-સદનં કારયંતિ ચે ॥

તારયંતિ પ્રવાચ્ચેઃ સ્વં, તે જનાઃ કુલતેજનાઃ ॥૧॥

અર્થ- કુલનો ઉઘોત કરનારા ઇવા જે માણસો પાપોને નાશ કરનારી પૌષ્પશાલા બાંધે છે, તેઝ પોતાના આત્માને આ જાપ-રૂપી મમુઝથી તારે છે. ॥ ૧ ॥ તેપર દૃષ્ટાંત કહેવે.

મિશ્વરાજ જયમિંદના વણતમાં તેના રામ્યનો પાંચ હજાર ઘો-દેવ્યારોનો અધિપતિ શાંતુ નામે એક મેનાપતિ હતો. તે શ્રી દેવ-સૂરિજી મહારાજનો પરમત્રક હતો. એક દશાદો તેણે ચોર્યાસી-હજાર મોનામોહોરો સ્વરચીને રાજમેહેસ સરસું એક પોતાનું ઘર બંધાવ્યું, અને તે ઘરને જોડ મર્ચ હોંકો તેની સારિક કરવા લાગ્યા. એક દશાદો તેણે પોતાનું તે ઘર શ્રી દેવસૂરિજી મહારા-જને પણ બનાવ્યું, પણ ગુરુમહારાજે તેનાં વણાણ કર્યા નહીં. ત્યારે મેનાપતિ પૂછ્યું કે, હું પ્રગવનું ! મર્ચ હોંકો તો આ સુંદર ઘરનાં વણાણ કરું છે, પણ ત્યાં કેમ કરના ગયી ? તે માંત્રી દેવમૂર્તિજીના શિષ્ય શ્રી માલિશ્યર્થગૂર્મિજીને કહ્યું કે, હું મે-નાપતિ ! તમોજ જાં આવી પૌષ્પશાલા બંધાવી દોને તો તો, પુ-

ભદ્રારાજ તેની પ્રશંસા કરતે, પણ ગૃહસ્થીના ધરની પ્રશંસા સાધુ
જો નહીં, કેમકે ગૃહસ્થીના ધરમાં ઘુલો. છાંદણી, સાવરણી વિ-
ગેરે હિંસક પદાર્થોનો ઉપયોગ થાય છે. તે માંજલી શાંતુ મંત્રિણ
પરની પાંપથશાલા બનાવી, અને તેમાં પુરુષના શરીર જેવડા
દર્પણો બંધાવ્યા.

કારયંતિ નરા ધન્યા, જાવાત્યૌપથશાલિકામ્ ॥

સંસારસાગરં તીર્થ્યા, તે લાજંતે પરં પદમ્ ॥ ૨ ॥

અર્થ- જે ધન્ય માણસો જાવથી પાંપથશાલા બંધાવે છે, તે આ
સંસારરૂપી સમુદ્રને તરીને મોઢે જાય છે.

હવે તે પર દૃષ્ટાંત કહે છે.

પાટણમાં એક આજઢ નામે કોઈક નિર્ધન શ્રાવક રહેતો હતો.
તે કંસારાઈને ઘેર ધૂધરાઈ ધસીને તેથી હમેશાં મલતા પાંચ ઇ-
મ્મોથી તે પોતાની આજીવિકા ચલાવતો હતો. એક દશાડો તેણે
દેમબંજાધાર્યજીને કહ્યું કે, હે જગવન્! મને સાતસો સોનામો-
હોરોના પરિગ્રહનું પ્રત્યાશ્વાન કરાવો. તે સાંજણી દેમબંજાધાર્યે
તેના હસ્તની રેલાઈ જોઈ પરાણે ત્રણ છાલ સોનામોહોરોનું નિયમ
કરાવ્યું. એક દહાડો તેને ઘેર પુત્ર આવવાથી તેને દૂધ પાવા માટે
એક ઘકરી બેઠાતી હોવા માટે તે ગ્રામાંતરે ગયો. ત્યાં ઘકરીના
દોહાંમાં એક ઘકરીને ગણે તેણે ઈંજીલમણી ચાંપેતું જોયું. તે ઘ-
કરીનું મુઢ મૂઢ્ય આપીને તેણે ગોવાલ પાસેથી બેઠાતી લીધી.
પત્ની તે મણિ સિદ્ધરાજને તેણે દેલાડ્યાથી તેણે પોતાના હારમાં
માણવા માટે સવા છાલ સોનામોહોરો આજઢને આપી સતીદ
કર્યું. એક દશાડો તેણે કેટલીક મંજીઠની ગુણીઈ બેઠાતી
લીધી, પણ તેના જાગ્યથી તેમાંથી મુર્ખ નીકળી પડ્યું, અને
તેથી તે કરોરૂપિત થઈ ગયો. પત્ની પોતાના પરિગ્રહમાણને
ચાદ લાવીને તેણે ધોર્યાસી પાંપથશાલાઈ બંધાવી, તથા ધોર્યાસે

તીર્થકરોનાં ચોવીસ જુદાં જુદાં જિનમંદિરો બંધાવ્યાં, અને એવી રીતે તેણે સાતે દેત્રોમાંનેજુ લાલ મોનામોહોરો સરચી. વહી સંજ-તીર્થમાં કોઈક જીમ નામના શ્રાવકે નગરની અંદર જગો નહીં મલયાથી નગરની બહાર ઘણું ઇચ્છ્ય સરચીને ચંદન અને હાથી-દાંતોથી એક પૌષ્પશાલા બંધાવી. ત્યારે કોઈકે તેને કહ્યું કે, આ નગરની બહાર પૌષ્પશાલા કરી, તે તો ફોકટ ઇચ્છ્ય સરચ્યું, કે-મકે, તેમાં તો કદાચ જિહ્વો આવીને નિવાસ કરશે. તે સાંજણી જીમે કહ્યું કે, કોઈક વિહાર કરીને આકેલા મુનિ સરેસર તેમાં કાયોત્સર્ગાદિક ધ્યાન ધરશે, અને તેથી તે પૌષ્પશાલા સફલ થશે. ઢેવટે નગરની વસતી વધવાથી તે પૌષ્પશાલા હાલ નગરની અંદરજ આવી ગઈ છે. વહી વસ્તુપાલે પણ સાતસો પૌષ્પશાલાઈ બંધાવી છે. એમ વિચારિ બીજા જાગ્યયાન પુરુષોપ પણ પૌષ્પ-શાલા બંધાવી પુણ્ય સંપાદન કર્યું.

હવે જિનચિંત્રોનો ઉપદેશ કહેઢે.

અંગુષ્ઠમાનમપિ યઃ પ્રકરોતિ ચિંતમ્

વીરાવસાનવૃષ્ણાદિ જિનેશ્વરાણામ્ ॥

સ્વર્ગે પ્રધાનવિપુલાર્ધિસુલાનિ ઝુંકત્વા

પથ્યાદનુષ્ઠરગતિં સમુપેતિ ધીરઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ-જે ધીર માણસ કવચનદેવ પ્રત્યુચી માંઢીને મહાવીર પ્રત્યુ-પર્યતના અંગુઠા જેવમાં પણ ચિંત્રો જરાવે છે, તે સ્વર્ગમાં ઉત્તમ ક્ષિત્તિનાં મુલોને જોગથીને પાઢલથી મોઢે જાય છે.

જરતપક્રીષ પોતાની ચીંટીમાં શ્રી આદિનાથ પ્રત્યુની મણિ-મય પ્રતિમા કરાચી હતી; અને તે પ્રતિમા આજે પણ દેવગિરિ દેશના કટ્યપાક નગરમાં માણિક્યસ્યામિના નામથી પ્રસિદ્ધ છે. વહી તેજ ચક્રીષ અષ્ટાપદ તીર્થપર મર્થ જિનેશ્વરોની પોતપોતા-ના શરીરના પ્રમાણની રક્તમય મૂર્તિઈ જરાવેહી છે. વહી પ્રયોગ

જરાવેલી શ્રીનેમિનાથ પ્રતુની મૂર્તિ ગિરનારપર વિરાજે છે. મંત્રિ
રાજાણ સયાક્રોડ નવાં જિનર્થિયો જરાવ્યાં છે. જાવડીનાંદ પો-
તાના પિતાના પુણ્ય માટે ઈંગણીના લાગ્ન મોનામોદોમે મરણીને
શરૂંજયપર શ્રી શ્વજદેવ પ્રતુની તથા જે પુંમરીકજીની પ્રતિમા
કરાવી છે. તે પ્રતિમાઈની પ્રતિષ્ઠા વિક્રમની ૧૦૮ ની માહમાં
શ્રીશ્વસ્વામીજીણ કરાવેલી છે. કહું છે કે,

અષ્ટોક્તે ચ કિલ વર્ષશતે વ્યતીતે

શ્રીવિક્રમાદય ચરુષ્પિણવ્યયેન ॥

યત્ર ન્યયીવિશત જાવડિરાદિદેવં

શ્રીપુંમરીકયુગલં જયજીતિજેદિ ॥ ૧ ॥

એમ વિચારિ જમ્ય પુરુષોણ જિનર્થિયો કરાવયા

જો જવ્યા જયજીમસાગરગતેર્માનુષ્યદેહાદિકા

સામઘી ન સુરેન લભ્યત દતિ પ્રાયઃ પ્રતીતં શતાર ॥

તથુપ્માજિરિમાં પુરાતનશુભરાણાણ શાંઠાનપા

સર્વદ્યુતિમાદિકે પ્રતિદિનં ધર્મે કુરુધ્યં શમઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ- દે જમ્ય ડોકો! જ્યા જવશ્ચી જયંજય શમુપાત પડી.

ને મનુષ્યદેહાદિકારૂપ જામઘી શુભંચી પ્રાપ્ત થતી મળી, તમ

સર્વ પુશ્ચિયાનોને જાતરી છે. માટે દમોલાં જિનપ્રતિષ્ઠાદિક ધર્મ.

કાર્યમાં મનને જોડવું.

હવે તે પર ચમુપાદયશ્રીને જાગેત કયાં છે.

એક વળતે દિશિના ઘાદલાદગી જાતા શહે રજ કરતા શરૂ

જરા શારં જ્યારે સંજાતવંદરાં જ્યાંથી જ્યારે ચમુપાદય શરૂ

પ્રથમ તેણીને જાણવો જાયતે જાંડવી, જ્યારે જરી તેજો શરૂ કરત

જાર તેણીને પોતે જ્યાંજિન જયં, જ્યારે રૂંધ શરૂમુદિ છે તેજાં, ત

જાયે મયો. જરી જ્યાં જ્યાં જ્યાં તેણીના કાળ જાતર છે તે જર

જાણ મોનામોદોમે જરાજીને જોરદ શરૂદું. જ્યારે જરી તેજાં

પૂજાય છે. વહી વનવાસમાં રહેલા લક્ષ્મણજીએ સીતાને પૂજવા માટે એક ઠાણની પાર્શ્વનાથજીની પ્રતિમા બનાવી આપી હતી, પણ સીતાના શીલના માહાત્મ્યથી તે પ્રતિમા વજ્રમય થઈ ગઈ. અને આજે પણ મંડલુર્ગમાં તે પ્રતિમા પૂજાય છે, તે પ્રતિમાનો મહિમા એવો છે કે, તેથી સર્વ ઉપદ્રવોનો નાશ થાય છે.

સન્મૃત્તિકામલશિલાતલદારુરૂપ્ય-

સૌવર્ણરત્નમણિચંદનચારુવિંવમ્ ॥

કુર્વતિ જૈનમિહ ચે સ્વધનાનુરૂપં

તેડપ્યામરીં ચ શિવસંપદમામુવંતિ ॥ ૧ ॥

અર્થ- જે લોકો અહીં પોતાની શક્તિમુજવ ઉત્તમ માટીની, ઉત્તમ પથ્થરની, કાષ્ઠની, રૂપાની, સોનાની, મણિઠંની, તથા ચંદનની જિનપ્રતિમા બનાવે છે, તેઠં પણ દેવલોકની તથા મોક્ષની સંપદા મેલવે છે.

સંવત ૧૩૭૧ માં જ્યારે સમરાશાહે શત્રુંજયનો ઉદ્ધાર કર્યો, ત્યારે તેણે જાટ આદિકોને ચૌદસો સોનાની ઘીંટીઠં આપી. તે સમયે મહાજટ્ટ નામના જાટને શેઠે જૂલથી લાલની ઘીંટી આપી. પત્ની જ્યારે તેઠં સર્વને જોજનમાટે બેસાડ્યા, ત્યારે તે મહાજટ્ટે પોતાની ઘીંટી ટ્યાંગલીમાંથી કઢાડીને નીચે મેલી. તે જોઈ શેઠે તેનું કારણ પૂછવાથી તેણે કહ્યું કે, આ વલતે આ ઉપણ જોજનથી તમારી આપેલી લાલની ઘીંટી ટંગલી જાય માટે મેં નીચે મૂકી છે, અને તેમ જો ન કરું તો પત્ની મારા દેશમાં જડ હું લોકોને તમારી તરફથી ખેટ મહેલો યસ્તુ શીરીતે યતાથી શરું? તે સાંજણી શેઠે તે ઘીંટી હાથમાં લેઈ તપામી જોઈ, અને તે લાલની માણુમ ખૂવાથી તેની માફ માગીને શેઠે તેને દરો ટ્યાંગલીઠંમાં રક્તજમિદુ ગુણની ઘીંટીઠં પહેરાવી. તે વલતે સકલ સંપત્તિની સમૃદ્ધ તે મહાજટ્ટ મેલી ઉઠ્યો કે,

अधिकं रेखया मन्ये, समरं सगरादपि ॥

कलौ म्लेच्छबलाकीर्णं, येन तीर्थं समुद्धृतम् ॥ १ ॥

ते सांजखी नुष्टमान थएला समराशाह शेठे तेने जीवितप-
र्यंत घरदासन करी आण्यु.

काराप्य प्रतिमां जैर्नां, पूजयंतीह धानिशं ॥

ये जनास्ते क्षुतं पूज्या, ज्वंति महतामपि ॥ २ ॥

अर्थ- जे माणमो जैन प्रतिमा करावीने त्या जगतमां हमेशां
पूजे ठे, तेजं नुरत महान पुरुषोने पण पूजनीक थाय ठे. ते
पर दृष्टांत कहेठे.

जिनदासनी पुत्री हांसीनां गांधार नगरना रहेवासी केशवना
पुत्र मुकुंद साथे लग्न कर्यां इतां. लग्न कर्याबाद जान तेणीने छे-
इने गांधार नगर प्रते चाली, अने सेढी नदीने किनारे सर्व लोको
जोजन माटे घेठा. त्यारे हांसीए कहुं के, हुं जिनपूजा कर्या-
यिना जोजन करती नथी. तेसांजखी तेणीना देयरोए मश्करीथी
ठाण अने थेंबु एबळी करीने तेणीना माटे एक जिनप्रतिमां ब-
नायी, तथा ते प्रतिमापर पत्रो अने पुष्पो चढावीने हांसीने तेनुं
पूजन करवाने कहुं. तेणीए पण नमस्कारपूर्वक ते प्रतिमानुं
जायथी पूजन कर्युं, अने त्याबाद तेणीए जोजन कर्युं. तेज व-
खते तेणीना शीघ्रमाहात्म्यथी ते प्रतिमा वज्रमय थइने देव-
ताथी अधिष्ठित थइ. पत्री ज्यारे त्यांथी जान चाखवा लागी
त्यारे ते अधिष्ठायक देवे सर्व गाढांठने थंजी राख्यां. त्यारे ते
लोकोए त्यां एक जिनमंदिर बंधावीने तेमां ते प्रतिमाने स्थापी,
अने ते प्रजाय जोइने सर्व लोको जैनधर्मीं थया, तथा पत्री मुखे
समाधे गांधार नगरे तेजं पहोंच्या. हवे ते प्रतिमाने हमेशां त्यां

एक वृद्ध स्त्री पूजया लागी, तथा तेनी पासे डव्यनी याचना करया लागी. एक दहाडो तेणीनी जक्तिथी तुष्टमान अएछा अधिष्ठायक देवे तेणीने स्वप्नमां कहुं के, तारे हमेशां हवेथी प्रजातमां आवी प्रतिमाना हाथमां रहेली एकेक सोनामोहोर लेवी. पठी तेम करतां ते वृद्ध स्त्री पासे धणुं डव्य थयुं. एक दहाडो तेणीनी पडोशणे तेणीने पूठयुं के, तारी पासे आटकुं वधुं डव्य क्यांथी आव्युं? ते सांजली ते डोशीए मुग्धपणाथी यथार्थ यात कही संजलावी. ते सांजलीने बीजे दियसे ते पडोशण प्रजातमां वहेली त्यां जइने प्रतिमाना हाथमांथी सोनामोहोर लेया लागी, तो ते सोनामोहोर तुरत ते प्रतिमाजीना हाथमांज चहोंटी गइ, अने तयारथी रुष्टमान अएछा अधिष्ठायके पेळी डोशीने पण सोनामोहोर आपती बंध करी. हजुसुधि पण ते सोनामोहोर ते प्रतिमाजीना हाथमां चोंटेली मालुम पडे ठे, वली त्यां जखथी दीवाळ वखे ठे, अने पखाखनुं पाणी क्यां जाय ठे? ते मालुम पडतुं नथी. एम विचारी बीजा जव्य माणसोए पण जिनप्रतिमा जराववी.

हवे जैन पुस्तको खखाववा माटेनो उपदेश कहेवे.

ये लेखयंति जिनशासनपुस्तकानि

व्याख्यानयंति च पठंति च पाठयंति ॥

शृण्वंति रक्षणविधौ च समाज्जियंते

ते देवमर्त्यशिवशर्म नरा लज्जंते ॥ ૧ ॥

अर्थ- जे માણસો જિનશાસનનાં પુસ્તકો લેખાવે છે, તેની વ્યાખ્યા કરે છે, જાણે છે, જાણાવે છે, સાંજલે છે, તથા તે પુસ્તકોનું જેઠું રક્ષણ કરે છે, તેઠું દેવતાનાં, મનુષ્યનાં અને મોક્ષનાં મુલો મેલેવે છે.

લેખયિત્વા સદા શાસ્ત્રં, ઓતવ્યં ચ વિચક્ષણૈઃ॥

નિરંતરસુખમાર્થ્ય, પ્રારંજાદાસમાપ્તિકમ્ ॥ ૧ ॥

અર્થ- હમેશાં વિચક્ષણ માણસોએ શાસ્ત્ર લેખાવીને નિરંતર સુખની પ્રાપ્તિ માટે આગ્રહી તે અંત સુધિ સાંજણવું.

સદ્જ્ઞાનાંયુગ્મપા ધર્મ- સત્રં પુસ્તકવાચના ॥

યેન કાર્યેત તેનામ-મૈહિકામુખિકં સુખમ્ ॥ ૧ ॥

અર્થ- ઉત્તમ જ્ઞાનરૂપી પાણીના પરબ સરણું, તથા ધર્મની દાનશાલા સરણું, ઇવં પુસ્તકોનું ઘાંબણું જે કરે છે, તેણે આ લોક અને પરલોકસંબંધી સુખ મેળવ્યું છે.

एषा शुजा पुस्तकदानशाला,

नानाविधार्यावलिज्ज्ञेयमाला ॥

पूर्वर्षिनामामृततूरपूर्णा,

सदा सतां स्यात्सुखसेवनीया ॥ ૧ ॥

અર્થ- વિવિધ પ્રકારના અર્થોની શ્રેણીરૂપી જોજનોવાણી, તથા પૂર્વધાર્યાના નામોરૂપી અમૃતના સમૂહથી જરેણી ઇથી આ પુસ્તકરૂપી દાનશાલાને સજ્ઞાનોએ હમેશાં મુલેથી સેવવી.

धर्मं यत्नः शुजा बुद्धिः, सारासारत्वनिर्णयः ॥

हेयोपादेयविज्ञानं, संवेगोपशमौ श्रुते ॥ ૧ ॥

અર્થ- સિદ્ધાંતો જાણ્યાથી ધર્મમાં પ્રયત્ન થાય છે, ઉત્તમ બુદ્ધિ આવે છે, સારાસારપણાનો નિશ્ચય થાય છે, હેયોપાદેયનું જ્ઞાન થાય છે, તથા ઉત્તેજે તેથી ધેરાગ્ય અને શાંતતા થાયછે. શ્રીધર્મઘોષ સૂરિજીના છપદેશથી પેથદશાહે તેમના મુલથી અગ્યારે અંગો સાંજણવા માંડ્યાં, તેમાં પાંચમા અંગ મધ્યે જ્યાં જ્યાં “ગોદ્યમાણ” ઇથી રીતનો શબ્દ આવતો ગયો, ત્યાં ત્યાં તે ના-

મથી આનંદ પામીને દરેક નામે તેણે એકેક સોનામોહોર મુકી, અને એવી રીતે તેણે ઠગ્રીસ હજાર મોનોમોહોરોથી તે આગમની પૂજા કરી, અને તે ધ્વન્યથી તેણે સર્વ શાસ્ત્રો લેખાવીને જૂગુકઙ્ગાદિક દરેક શેહેરોના જંડારમાં રાખ્યાં. વલી તેવીજ રીતે શ્રીકુમારપાલ રાજાએ સાતસો લેખાઈ રાખીને ઠ ઘાલ અને ઠગ્રીસ હજાર આગમો લેખાવ્યાં છે. વલી તેમણે દરેક આગમની ઠ ઠ પ્રતિઠ તો સોનાના અક્ષરોથી લેખાવી છે. હેમચંદ્રાચાર્યે રચેલાં વ્યાકરણ તથા ચરિત્રાદિક ગ્રંથોની તેમણે એકઘીસ એકઘીસ પ્રતિઠ લેખાવી છે. યધારે શું કહેવું? સર્વ દાનોમાં જ્ઞાનદાન અતિ શ્રેષ્ઠ છે એમ જ્ઞાનીઝંપ કહેલું છે. કહ્યું છે કે,

જ્ઞાનાજ્ઞયોપગ્રહદાનજેદા-તત્ત્વ ત્રિધા સર્વવિદો વદંતિ ॥
તત્રાપિ નિર્વાણપથમદીપ-જ્ઞાનસ્ય દાનં પ્રવરં વદંતિ ૧

હવે તે જ્ઞાનદાન આ પુસ્તકવિના થઈ શકતું નથી, અને તેથી હમેશાં જાત્રિક શ્રાવકોએ પુસ્તક લેખાવવાં તે યુક્તજ છે.

લેખયંતિ નરા ધન્યા, યે જૈનાગમપુસ્તકાન્ ॥

તે સર્વવાચ્યં જ્ઞાત્વા, સિદ્ધિં યાંતિ ન સંશયઃ ૧.

અર્થ-જે ધન્ય પુરુષો જૈનાગમનાં પુસ્તકો લેખાવે છે, તેઠં કે-યલજ્ઞાન પામીને મોઢે જાય છે, તેમાં સંશય નથી.

વલી જિનાગમ લેખાવનારને આ સંસારમાં પણ કંઈ કષ્ટ થતું નથી. કહ્યું છે કે,

ન તે નરા ડુર્ગતિમામુવંતિ, ન મૂકતાં નૈવ જડસ્વજાવમ
નૈવાંધતાં બુદ્ધિવિહીનતાં ચ, યે લેખયંત્યાગમપુસ્તકાનિ ૧

અર્થ-જે લોકો આગમોનાં પુસ્તકો લેખાવે છે, તેઠં ડુર્ગતિ-માં જતા મથી, તેઠંને મુંગાપણું, મૂર્ખતા, અંધપણું, તથા નિર્બુદ્ધિપણું પણ થતું નથી. ॥ ૧ ॥

પુસ્તકો લલાયણાં એ સર્વ પ્રકારનું પુણ્ય કરવારૂપ છે, કેમકે તે પુસ્તકો ધર્મની દાનશાલાઈ સરલાં છે. જેમ પર્યુષણ પર્યમાં શ્રી કટપસૂત્ર યાંચવા સાંજલવાથી શ્રાવકો દાન, પૂજા, ગ્રીહ, તપ વિગેરેમાં ઇદમ કરે છે, અને તેથી ધણું પુણ્ય મેલે છે. વઢી પુસ્તકવિના પંડિતપણું પણ પ્રાપ્ત થતું નથી. જેમ શ્રીચતુષ્પાદ મંત્રિણ સાત ઘોડ સોનામોહોરો સરચીને મુર્ચ્છની શાદીથી તથા મપીની શાદીથી, તાડપત્રો અને ચત્તમ કાગલોપર પુસ્તકો લલાયણીને સાત સરસ્વતી પંદારો સ્થાપ્યા હતા, અને તેથી શ્રીઉદયપ્રજાસુરિજીએ તેમને નીચેપ્રમાણે આશિર્વાદ આપ્યો હતો.

જંબૂદ્વીપો જલધિપરિસ્થાજ્ઞપિતો યાવદાસ્તે

જ્યોતિષ્વક્ત્રં સુરગિરિતટીં પર્યટન્યેવ યાયત્ ॥

યાવત્કૂર્મો વદતિ યસુધાં ત્યગ્નઃપુંજસાર્ધં

જીયાઙ્ગેનં મુલમિવ પરં પુસ્તકં યસ્તુપાલ ॥૧॥

અર્થ- હે યસુધા ! ગ્યાંમુખી સમુદ્ધરૂપી તારાથી જાપિત થ-
 એલો આ જંબૂદ્વીપ હયાત છે, તથા આ જ્યોતિષ્વક્ત્ર ગ્યાંમુખી
 મેરુપર્યતના તટને પ્રમણ કરે છે, અને ગ્યાંમુખી યાચવાએ આ
 પૃથ્વીને ધારી રાલી છે, ત્યાંમુખી આ ધી જિનેશ્વર પ્રભુના ચત્તમ
 મુલ સરગું પુસ્તક તમારા યશની સાથે જયધનું પરતો !

એમ વિચારિ ધીજાગું પણ પુસ્તકો લલાયણાં તથા તે પુસ્ત-
 કોના રક્ષણમાટે ઇંદરાદિક જીયોના તથા જલ અગ્નિ વિગેરેના
 ઉપદ્રવવિનાનાં સ્થાનકો વેધાયણાં. એમ જાણી પુસ્તકો લલાયણાં
 આદર કરવો. કારું છે કે,

તૈરાત્મા સુપવિશ્રિતઃ સ્વજનનં તૈર્નિર્મલં નિર્મિતં

તેઃ સંસારમદાંધકૂપપતતાં હસ્તાયસંયો દદે

દત્તં તૈરિહ સર્વસૌખ્યજનનં સદ્જ્ઞાનદાનં નૃણા

શ્રીસર્વજ્ઞચરિત્રપુસ્તકમહો યે લેખયંત્યાદરાત્ ॥૧॥

અર્થ- જે માણસો આદરપૂર્વક શ્રી સર્વજ્ઞ પ્રભુજીના ચરિત્ર-
રૂપ પુસ્તકને લેવાયે છે, તેજે પોતાનો આત્મા પવિત્ર કરેલો છે,
તેજે પોતાનો જન્મ નિર્મલ કરેલો છે, તેજે સંસારરૂપી મોટા
અંધારા કુયામાં પરુતા પ્રાણીજીને હાથથી ટેકો આપેલો છે, અને
તેજે આ જગતમાં સર્વ સુખ ઉત્પન્ન કરનારું ઉત્તમ જ્ઞાનનું દાન
લોકોને આપેલું છે.

યે તીર્થનાથાગમપુસ્તકાનિ,

ન્યાયાર્જિતાર્યૈરિહ લેખયંતિ

તે તત્ત્વતો મુક્તિપુરોનિવાસ-

સ્વીકારપત્રં કિલ લેખયંતિ ॥ ૧ ॥

અર્થ- જે માણસો આ જગતમાં પોતાનાં ન્યાયોપાર્જિત ક-
ર્મથી જિનેશ્વર પ્રભુના આગમોનાં પુસ્તકો લેવાયે છે, તેજે ન-
ત્વથી (જોડ્યે) તો રાસેર મુક્તિ પુરીના નિવાસનાં સ્વીકાર-
પત્રો લેવાયે છે.

પડી જ્ઞાન જણનાર માણસ હિંમાદિકનો પણ ત્યાગ કરે છે,
અને તેથી તેને મુક્તિ મળે છે. કયું છે કે-

ન શુકઃ ક્વાપિ માંસાશી, ચત્વરે રામપાઠતઃ

યસ્યાભ્યાસઃ શ્રુતાંડ્રોપિ, તસ્ય હિંસામતિ કુતઃ ?

અર્થ- પાંચાવધે રામનો પાઠ કરનારો હોયથી પોપટ કોઈ
પણ જગોઈ માંસજડી હાંતો નથી, કેમકે, જ્ઞાનના શ્રદ્ધાનો પણ
તેને અન્યાય હોય છે, તેને હિંસાશુદ્ધિ કયાંથી હોય ?

શ્રદ્ધા જ્ઞાનથી કેટલા કેટલા ફાયદા આવે છે? તેના વિગતો

પુત્ર, રૌહિણેયક, દ્યુત્તકકુમાર, હરિજન્નસુરિજી, સિદ્ધસેનદિયા-
કરાદિકના દૃષ્ટાંતો જાણી લેવાં.

યદિ ગાથાપદં ચેકં, ગુણાય મહતે જ્ઞયેત્ ॥

ધન્યાસ્ત એવ યે જ્ઞાનં, સમ્યગારાધયંત્યહો ॥ ૧ ॥

અર્થ—જ્યારે ગાથાનું એક પદ પણ મોટા ગુણમાટે થાય છે,
ત્યારે તેઠનેજ ધન્ય માનવા કે, જે સમ્યક્ પ્રકારે જ્ઞાનને આરાધે છે.

યાનપાત્રસમં જ્ઞાનં, મુહતાં જ્ઞયવારિધી ॥

મોહાંધકારસંહારે, જ્ઞાનં માર્તંડમંડલમ્ ॥ ૨ ॥

અર્થ—આ જવરૂપી સમુદ્રમાં યુક્તા પ્રાણીને જ્ઞાન છે તે વ-
હાણમરણું છે, તેમ મોહરૂપી અંધકારનો નાશ કરવામાં તે સૂ-
ર્યના મંડલસરણું છે.

તૃતીયં લોચનં જ્ઞાનં, દ્વિતીયો હિ દિયાકરઃ ॥

અર્ચૌર્યહરણં વિદ્યં, વિનાસ્વર્ણવિજ્ઞૂપણમ્ ॥ ૩ ॥

અર્થ—જ્ઞાન છે તે ત્રીજાં લોચનસરણું, યીજા સૂર્યસરણું, તથા
ષોરોચી પણ ન હરાય એવાં હવ્યસરણું, અંધને સુવર્ણવિના આ-
જ્ઞૂપણસરણું છે.

લેખનીયમતો જૈનં, શાસ્ત્રં વાચ્યં સુયુક્તિજિઃ ॥

ત્રોતવ્યમુત્તમૈર્જ્ઞાનં, તૃતીયં નેત્રમિદ્યુજિઃ ॥ ૪ ॥

અર્થ—માટે જ્ઞાનરૂપી ત્રીજા નેત્રની ઇચ્છાવાલા ઉત્તમ યુક્તિ-
યાનુ માણસોજ જૈનશાસ્ત્રો લેખાવવાં, વાંચવાં અને સાંજલવાં. ॥

હવે નિયમગ્રહણનો છપ્પદેશ કહે છે.

નિયમ ગ્રહણ કરવાથી આ લોક અને પરલોકમાં પણ લાજ
થાય છે. જેમ વંકચૂલ આવકને અજાણ્યા પલ્લઆદિકનાં નિ-

યમો પોતાનાં આત્માની રક્ષા માટે અણ્યાં છે. વચ્ચી વિમલના પુત્ર કમલે જો કે ઉર્ધ્વ નિયમો લીધાં હતાં, તો પણ તેને તેનિ-યમો મહાલાજ્ઞકારક નિવડેલાં છે.

હયે નમસ્કારસ્મરણનો ઉપદેશ કહે છે.

વિમુચ્ય નિઝાં ચરમે ત્રિયામા

યામાર્ધજ્ઞાગે શુચિમાનસેન ॥

હુત્કર્મરક્ષોદમનૈકદક્ષો,

ધ્યેયસ્ત્રિધા શ્રીપરમેષ્ઠિમંત્રઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ— રાત્રિના ઘેઘા અર્ધ પહોરે નિઝા ઝોડીને શુદ્ધ ચિત્તથી હુત્કર્મરૂપી રાક્ષસને દલવામાં સમર્થ એવા પંચ પરમેષ્ઠી મંત્રને મન, વચન અને કાયાથી ધ્યાયવો.

કિં મંત્રયંત્રૌપધિમૂલિકાગ્નિઃ

કિં ગારુડસ્વર્ગમર્ણીહુજાલૈઃ ॥

સ્ફુરંતિ ચિત્તે યદિ મંત્રરાજ-

પદાનિ કલ્યાણપદમદાનિ ॥ ૨ ॥

અર્થ— જો મનમાં કલ્યાણપદ આપનારાં મંત્રાધિરાજનાં પદો સ્ફુરાયમાન થઈ રહેલાં છે, તો મંત્ર, યંત્ર, ઔપધિઙ, જમ્બીબુટી ગારુડીવિદ્યા, ચિંતામણિ તથા ઇંદ્રજાલોનો પણ શું લખે?

શ્રીમન્નમસ્કારપદાનિ સર્વ-સિદ્ધાંતસારાણિ નવાપિ નૂનં
આદ્યાનિ પંચાત્તિમહાંતિ તેષુ, મુખ્યં મહાધ્યેયમિહામનંતિ

અર્થ— નવે નમસ્કારનાં પદો લેખેલ સર્વ સિદ્ધાંતોનાં સારરૂપ છે; તેડમાં પણ પહેલાં પાંચ પદો મહાન્ છે, કેમકે, તેડનું ધ્યાન

પંચાદૌ ચત્પદાનિ ત્રિજુવનપતિત્રિવ્યાહતા પંચતીર્થી
તીર્થાણ્યેવાષ્ટપટિર્જિનસમયરહસ્યાનિ યસ્યાકુરાણિ
યસ્યાષ્ટૌ સંપદધ્યાનુપમતમમહાસિદ્ધ્યોઽષ્ટેતશક્તિ-
ર્જીયાદ્યુલ્લેખસ્યાજિલપિતફલદઃશ્રીનમસ્કારમંત્રઃ ॥ ૪ ॥

અર્થ- જે નમસ્કારના પહેલાં પાંચ પદોને તો શ્રી જિનેશ્વર પ્રજુઠે પંચતીર્થીરૂપ કર્યાં છે, અને જેના અડસઠ અક્ષરોને જિ-
નસિદ્ધાંતના રહસ્યરૂપ કહેલા છે, અને તેની આઠ સંપદાઠને
તો અપૂર્વ શક્તિવાદી અનુપમ મહાસિદ્ધિરૂપ કહેલી છે, એવી રી-
તનો બધે લોકોમાં ફેલાવેલો ફલોને દેનારો શ્રી નવકાર મંત્ર જય પામો

પંચતાયાઃ ક્રુણે પંચ-રત્નાનિ પરમેષ્ઠિનામ્ ॥

ધ્યાસ્યે દધાતિ યસ્તસ્ય, સજ્જતિઃ સ્યાદ્ધવાંતરે ॥ ૧ ॥

અર્થ- જે માણસ મૃત્યુ સમયે પરમેષ્ઠી નમસ્કાર રૂપ પાંચ રત્નોને
પોતાના મુલમાં ધારણ કરે છે, તેની જવાંતરમાં સજ્જતિ થાય છે.

યાતાઃ પ્રયાંતિ યાસ્યંતિ, પારં સંસારવારિધેઃ ॥

પરમેષ્ઠિનમસ્કારં, સ્મારં સ્મારં ઘના જનાઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ- પરમેષ્ઠિ નમસ્કારનું સ્મરણ કરીને ઘણા માણસો આ
સંસારરૂપી સમુદ્રના પારને પહોંચ્યા છે, પહોંચે છે, તથા પહોંચશે.

સિંહેનેવ મદાંધગંધકરિણો મિત્રાંશુનેવ દ્વિપા-

ધ્વાંતૌષો વિધુનેવ તાપતતપઃ કલ્પપ્રુણેવાધયઃ ॥

તાક્ષ્યેણેવ ફણાઞ્જૃતો ઘનકદંબેનેવ દાવાગ્નયઃ

સત્તાનાં પરમેષ્ઠિમંત્રમહસા વલ્ગંતિ નોપહવાઃ ॥ ૨ ॥

અર્થ- સિંહથી જેમ મદોન્મત્ત ગંધહસ્તીઠં, સૂર્યના કિરણથી
જેમ રાત્રિસંબંધી અંધકારનો સમૂહ, ચંદ્રથી જેમ તાપની શ્રેણિઠં,
કલ્પવૃક્ષથી જેમ આધિઠં, ગરુડથી જેમ સર્પો અને ઘરસાદના

समूह्यी जेम दावानखो तेम परमेष्ठिमंत्रना तेजथी प्राणीउने उ-
पज्यो वृद्धि पामता नथी.

संग्रामसागरकराँज्जुजंगसिंह-

दुर्व्याधिवहिरिपुबंधनसंज्ञवानि ॥

चौरग्रहभ्रमनिशाचरशाकिनीनां

नश्यन्ति पंचपरमेष्ठिपदैर्जयानि ॥ १ ॥

अर्थ- पंच परमेष्ठिना पदोयी, सांग्राम, समुद्र, हाथी, सर्प,
सिंह, दुर्व्याधि, अग्नि, शत्रु, बंधन, चौर, ग्रह, भ्रम, राक्षस, के
शाकिनीना ज्यो नाश पामे ठे.

ध्यातोऽपि पापशमनः परमेष्ठीमंत्रः

किं स्यात्तपःप्रवर्तितो विधिनार्चितश्च ॥

दुग्धं स्वयं हि मधुरं कथितं तु मुफत्पा

संमिश्रितं च सितपा वसुधासुधेय ॥ २ ॥

अर्थ- परमेष्ठीमंत्र ठे ते ध्यान धरवाथी पण पापोने उपश-
मानारो ठे; त्यांर तेने जोतपथी वद्वान कर्षो होय, अने वि-
धिपूर्वक ते मंत्रने जो पुर्यो होय, तो तो गच्ची तेना माहात्म्यनी
वातज शुं काथी? केमके, दुधने स्वतावथीज मधुर तो कहुं ठे
अने तेमां जो माकर मिश्रित करयामां आये, तो तो ते था
जगतमां थमृतमार्गज ठे.

मंताणमंतो परमोऽमुक्ति, धेयाणधेयं परमं दमुक्ति ॥

तत्ताणततं परमं पविशं, संसारिसत्ताणदुक्काहयाणं १

अर्थ- आ नयदार मंत्र, मंत्र मंत्रोमां परममंत्रव्या, मंत्र ध्या-
नोमां परमध्यानव्या, मंत्र मंत्रोमा परममंत्रव्या, तथा मंत्रा-

ताणं धनं तु नो धन्य, जीवाणं जयसायेरे ॥
बुहुंताणं इमं मुत्तं, नयकारं सुपोयणं ॥ १ ॥

अर्थ- आ जवरूपी समुद्रमां बुढता जीवोने आ उत्तम न-
यकारमंत्रशिवाय वीजुं पण कोइ पण शरणुं नथी.

अण्णेमज्जमंतरसंचिआणं,
उहाणसारीरियमाणसाणं ॥
कुत्तो अज्जपाणहविज्जा नासो,
न जाय पत्तो नयकारमंतो ॥ १ ॥

अर्थ- ज्यांतुधी नयकार मंत्र प्राप्त थयो नथी, त्यांतुधी अ-
नेक जयोमां संचय थएखां एवां शरीर अने मन संबंधी दुःखोनो
नाश क्यांथी थाय?

हरइ उहं कुणइ सुहं, जणइ जसं सोसए जयसमुद्धं
इहलोए परलोए, सुहाणमूलं च नयकारो ॥ १ ॥

अर्थ- नयकार मंत्र ठे ते दुःखने हरे ठे, सुख करे ठे, जस
छापन करे ठे, जवरूपी समुद्रने शोरे ठे, तेम आ लोक अने
परलोकमां पण सुखोनुं मूळ नयकारमंत्रज ठे.

आसतां मनुजा दूरे, तिरयामपिनिष्ठितम् ॥
मंत्रोऽसौ सद्गतिं दत्ते, प्रांतकाले स्मृतोऽपिहि ॥ १ ॥

अर्थ- मनुष्यो तो एक बाजु रहो, पण तिर्यंचोने पण आ
नयकारमंत्र, मृत्यु समये स्मरण करवाची तरेखर सद्गति थापे.
जिणसासणस्स सारो, चउदस्स पुढाण जो समुद्धारो॥
जस्स भणे नयकारो, संसारो तस्स किं कुणइ ॥ १ ॥

अर्थ- जिनशासनना एक साररूप, तज्जा चाँदे पूर्वना उद्धा-

રૂપ ઇયો આ નવકાર મંત્ર જેના મનમાં વસી રહેલો છે, તેને આ સંસાર શું કરવાનો હતો?

એસો મંગલનિલઝ, જ્વલિલઝ સપલસંતિજણઝથ્ર ।

નવકારપરમમંતો, ચિંતિએથ્રમિત્તો સુહં દેશ ॥ ૨ ॥

અર્થ— આ નવકારમંત્ર પરમ મંગલરૂપ, જયોનો નાશ કરનારો, સર્વ શાંતિને ઉત્પન્ન કરનારો, અને ચિંતિત સુખ દેનારો છે.

આ નવકારમંત્રના માહાત્મ્યવાલા રાજસિંહ, રક્ષવતી આદિકર્તાનાં દૃષ્ટાંતો પદ્માવરચક્રમાં પ્રસિદ્ધ છે. તેમ આ કાલમાં પણ તે નવકારનો મહિમા દૃષ્ટિ પડે છે. તેપર કથા કહે છે.

ધાત્ર નામના ગામમાં સીમારુ નામે એક શેઠ વસતો હતો. એક દહાડો તેને કોઈ મંત્રવાદી યોગી મડ્યો. તેને તે શેઠે હીરનું યોગન કરાવ્યું, તેથી તે મંત્રવાદી યોગી તેને કહ્યું કે, હે શ્રેષ્ઠિ ! તારે જો કંઈ કાર્ય હોય તો મને કહે, કે જેથી મારી મંત્રશક્તિથી શું તારો મનોરથ સંપૂર્ણ કરું. તે સાંનટ્ટી શેઠે કહ્યું કે, હે યોગીન્દ્ર ! મને અષ્ટાવદનપત્ર પર જવાનો મનોરથ છે. તે સાંનટ્ટી યોગી એક પાટલો ચંદનાદિકથી પૂર્યો, અને પોતાના અમોઘ મંત્રથી તેને મંત્રવ્યાં. પછી શેઠ તેપર ગેયો કે, તુભા તે પાટલો આકાશમાર્ગે ઉડ્યા પાડ્યો, અને અષ્ટાવદનકારો અષ્ટાવદન પદ્મીયો. તે વખતે ત્યાં સૂર્યના અત્યંત ઇષાજીરણોથી તે શેઠને વધુ તાપ પાડ્યા માંડ્યો, પણ તે પાટલો ત્યાંથી પાડો હતો નહીં. તે જોઈ શેઠે મૃગ્યુનો નવ વિચારિ ગમગારમેયનું સ્મરણ કર્યું, અને તે મંત્રના પ્રત્યાયથી તે પાટલો પાડો આકાશમાં ઉડીને તે યોગી પામે શેઠમદિતિ આપ્યો. તે જોઈ યોગી કહ્યું કે, મેં હજુ પાટલો પાડો આપનાં તો મંત્ર કહ્યો નથી, ત્યાં તે કેમ આપ્યો ? ત્યારે શેઠે કહ્યું કે, મેં નવજામીયનું

त्यारथी नमस्कार मंत्र जपया मांड्यो, अने तेथी ते तेने सर्व सिद्धि करनारो थयो. एवी रीते आ नवकारमंत्रना माहात्म्यपर बीजां दृष्टांतो पण जाणी खेवां.

हये न्यायनीतिनो उपदेश कहेते.

न्यायमार्ग सेवयाथी आ लोक अने परलोकमां पण यश, कीर्ति, प्रतिष्ठादिक खाजो थाय ठे, तथा सज्जति मजेठे. कष्टं ठे के,

यांति न्यायमवृत्तस्य, तिर्यचोऽपि सहायताम् ॥

अपेथानं नु गच्छंतं, सोदरोऽपि विमुञ्चति ॥ १ ॥

अर्थ—न्यायमार्गे चाखनार माणसने तिर्यचो पण सहाय करेठे, अते अन्यायमार्गे चाखनार माणसने सगो ज्ञाड पण तजी आपेठे.

पंचेंद्रियनो निग्रह, प्रतिक्रमण, सामायिक, तथा पौषध, अने दुष्कर एवी प्रतिमादिक वढ्याथी मोटो खाज थायठे.

इंद्रिचना विषयो खरेखर अनर्थ करनारा ठे. कष्टं ठे के,

कुरंगमातंगपतंगभृंग-

मीना हताः पंचजिरेव पंच ॥

एकः प्रमादी स कथं न हन्यात्,

यः सेवते पंचजिरेव पंच ॥ १ ॥

अर्थ—हरिण, हाथी, पतंग, प्रमर तथा मत्स्यो अनुक्रमे श्रोत्रेंद्रि, स्पर्शेंद्रि, नयनेंद्रि, घ्राणेंद्रि तथा रसेंद्रिना खोलुपीप-
णायी हणाएखा ठे, तो जे प्रमादी माणसते पांचे इंद्रियोने खोलुपी
अन्ने सेवेठे, ते केम हणाय नहीं ?

चक्षुर्दग्धं परस्त्रीभि, हस्तौ दग्धौ प्रतिग्रहैः ॥

जिह्वा दग्धा परान्नेन, गतं जन्म निरर्थकम् ॥ १ ॥

અર્થ- જેની આંહો પરસ્ત્રીઝને (જોવાથી) દગ્ધ થયેલી છે જેના હાથો ધોરી કરવાથી દગ્ધ થયેલા છે, તથા જેની જીહ્વા પરના અક્ષથી દગ્ધ થયેલી છે, તેનો જન્મ નિર્થક ગયેલો છે.

એવી રીતે વૈરાગ્યની વાસનાવાહો પ્રાણી શુદ્ધ ગતિને મેલવે છે અહીં પ્રદેશી રાજાદિકનાં દૃષ્ટાંતો જાવી લેવાં.

હવે ચતુર્વિંશ શ્રમણસંઘની જાતિપૂજાનો ઉપદેશ કહે છે.

રત્નેષુ ચિંતામણિરત્નયજ્ઞ-સ્તારસ્તરૂણામિવ કલ્પવૃક્ષઃ ॥

દેવેષુ સર્વેષ્વપિ ધીતરાગ-સ્ત્રહસુપાત્રેષુ સુસાધુસંઘઃ ॥૨॥

અર્થ- રત્નોમાં જેમ ચિંતામણિરત્ન ઉત્તમ છે, તથા વૃક્ષોમાં જેમ કલ્પવૃક્ષ ઉત્તમ છે, તથા દેવોમાં પણ જેમ ધીતરાગ પ્રભુ ઉત્તમ છે, તેમ શુપાત્રોમાં શ્રમણસંઘ ઉત્તમ છે.

જ્ઞાનાદિનિરોપગુણોપરત્ના-

કરે ચ વિંદુરિવાંજસોઽંતઃ ॥

સંઘે નિયુક્તો નિજવિસલેશઃ,

સ્પાદકયઃ ક્ષીણપરિક્ષયેઽય ॥ ૨ ॥

અર્થ- જ્ઞાનાદિકરૂપ ગમે ગુણોના મમૂકરૂપી રત્નોના સમૂહ-વાદ્રા વદ્રા મંથમાં, ગ્રાના વિંદુની પેઠે નાળેયું પોતાનું આદ્ય હ્રિય પણ અદ્ય થાય છે.

શ્રી શ્રમણસંઘને રક્ષાકરની છામા ચુકત છે. કયું છે કે,

પંચપરમિઠિરયણાદં, ચત્તુમુક્તાદં જરસ માર્ગમિ ॥

ઉપડાંતિ મયા વિદ્વઃ, સ સંપરયણાયરો ગયત્ ॥૨॥

અર્થ- જે મંથની રક્ષાકરમાંથી પંચપરમંથીરૂપ આમુદ્ય રત્નો છત્રાત્ર થાય છે, તે મંથની રક્ષાકર હ્રિયમાં ગયેલો ગયો, અપરિવર્ત્ય છે તે વળીમયા મીર્યદારૂપ છે, કેમકે, તેને મને મી-

लोकेभ्यो नृपतिस्ततोऽपि हि वरश्चक्री ततो वासवः
सर्वेभ्योऽपि जिनेश्वरः समधिको विश्वत्रयीनायकः ॥
सोऽपि ज्ञानमहोदधिः प्रतिदिनं संधं नमस्यत्यहो
वज्रस्वामिवधुन्नतिं नयति तं यः स प्रशस्यः क्षितौ ॥ १ ॥

अर्थ- लोकोथी उत्तम राजा, तेथी उत्तम चक्री, तेथी उत्तम इंद्र, थने ते सर्वथी उत्तम ग्रणे जगतना नायक. श्री जिनेश्वर प्रभु ठे; एया ज्ञानना दरिया सरसा जिनेश्वर पण हमेशां जे संधने नमे ठे, ते संधनी पद्मस्यामीनी पंठे जे उत्पत्ति करे ठे, ते जगतमां प्रशंगनीय थाय ठे. (थही मंधनी प्रणिपर श्री य-अस्वामिनो समस्त प्रबंध थांची खेयो.)

पुत्रजन्मविवाहादि-मंगलानि गृहे गृहे ॥

परं प्राग्यवतां पुंसां, श्रीसंपार्चादिमंगलम् ॥ १ ॥

अर्थ- पुत्रजन्मनां तथा विवाहादिकनां मंगलो तो घरे घरे होय ठे, पण श्री संधनीपूजादिकनुं मंगल तो प्राग्यवान पुरुषो-नेज घरे होय ठे.

रुचिरकनकधारा प्रांगणे तरन पेतुः,

मयरमणिनिधानं तद्गृहांतः प्रविष्टं ॥

ध्रुमरतरुलतानामुद्गमस्तस्य गेहे,

प्रपन्नमिह सहर्षं यस्य परस्पर्शं संधः ॥ २ ॥

अर्थ- था जगतमां जे भाणमना घरने संधे स्पर्श करेलो ठे, तेना प्रांगणमां मनोहर सुवर्णधारा पंगोली ठे, थने दारण म-लिष्ठनुं निधान से भाणतना घरमां दारण थनुं ठे. तथा तेने घरे कल्पवृक्षी उगेली ठे.

आ हेतुयीज श्री यस्तुपात्र मंत्री दरेक वर्षे त्रणवार संघनी
पूजा करता हता. कहुं ठे के,

एकं वासः सुरेशैः कृतसुकृतशतैर्जन्मकाले जिनानां
दत्तं दीक्षाक्षणे वा ध्वजवसनमयो एकमेवावरं च ॥
सूर्यादीनां ग्रहाणां पुनरपि विधिना दत्तमस्मिन् क्षणेऽसौ
श्रीसंघे जूरि यद्यन्नपरितसुरपो दानदाता स मंत्री ॥१॥

अर्थ- करेलां ठे सैकसो गमे सुकृत जेठं प एया इंजोए जि-
नोना जन्म परते एकज यर आण्युं ठे, तथा दीक्षा परते पण
एकज यर आण्युं ठे, तेम मत्ताए सूर्यादिकु ग्रहोने पण एकज
श्रंवर-गर (आकाश) आण्युं ठे, पण आ यस्तुपात्र मंत्रीपतो
गंपवने पणां यरां देउने इंजादिकोयी पण पोतानी कीर्ति व-
धारी ठे. सं दान देती परते यस्तुपात्रे कहुं हतुं के,

कदा किल जयिष्यति, मनुष्यांगणजूमपः ॥

श्रीसंघचरणांजो-रजोराजिपवित्रिताः ॥ १ ॥

अर्थ- श्री संघनां चरणकमजोनी रजोनी श्रंष्टिंथी मारा
परता आंगणानी नमिठ हये क्यार पवित्र असे ?

एम रिशास्त्रि प्राग्यवान पुण्णे पोतानी शक्तिमुत्तम दरपणं
श्री श्रमणसंघनी पूजा करयी.

अदंतामपि मान्योऽयं, पूज्यः पुण्ययतामपि ॥

मेव्यः मुरामुरेशानां, संपः पूज्यमतो युधेः ॥ १ ॥

अर्थ- आ संप श्री अरिहं न मनुष्येने पण ज्ञाननीक ठे, मेम
पुण्यमानेने पण पूजनीक ठे, वरुणी देव आने दानकोना ईशोने
पण मेमनीक ठे. एते इतिहास मत्ताएने मत्ताएने मत्ताएने

સંપઃ સન્નુણસંપસંદતિકરઃ સંધો જિનેર્વદિતઃ
સંપઃ શાસનવૃદ્ધિદેતુરસકૃત્સંપઃ સતાં મુક્તિદઃ ॥
તદ્વ્રતયા વિદિતં જુજાર્જિતધનૈઃ સંપસ્ય યેઃ પૂજનં
કિંતૈર્નામ ન પૂજિતં સુકૃતિન્નિઃ કિં યા ન લઘ્વં ફલમ્

અર્થ- સંપ છે તે ઉત્તમ ગુણોના સમૂહને કરનારો છે, તીર્થ-
કરોથી વંદાણો છે, હમેશાં શાસનની વૃદ્ધિનો દેતુ છે, તથા ઉ-
ત્તમ માણસોને મુક્તિ-છપજાવનારો છે, પૃથ્વી રીતના સંપત્તિ પોતાની
જુજાર્થી ઉપાર્જન કરેલાં ધનથી જે માણસો પૂજન કરેલું છે, તે
પુણ્યશાલીરૂપ શું પૂર્યું નથી? તથા શું પાછ મેલ્યું નથી? અ-
ર્થાત્ સર્વ મેલ્યું છે.

સંપની પૂજા યજ્ઞ, પાત્ર, અલંકાર તથા સાંઘૂલ આદિક જે-
દોષી ચાર પ્રકારે કરાય છે. કયું છે કે,

ન્યાયોપાધૈઃ સિતૈર્યસ્રૈઃ, સંપમમ્યર્ચયંતિ યે ॥
તન્નેદ્દર્પજરે લક્ષ્મીઃ, કુસ્તે સારિકામતમ્ ॥ ૧ ॥

અર્થ- જે માણસો ન્યાયથી ઉપાર્જન કરેલાં પૃથ્વી નિર્મલ ય-
જ્ઞોથી સંપની પૂજા કરે છે, તેના ઘરરૂપી પાંજરામાં લક્ષ્મી મેનાની-
પેઠે આવીને રહે છે.

યજ્ઞાન્મૈવ ગુણાસ્પદં જગતિ યદ્દુંગાર આયો નૃણા
શ્રીતોષ્ણાદ્યમુપધ્રવં દ્વરતિ યન્નિર્લજ્જાવાપહમ્ ॥
પ્રાસાદધ્વજકૈતવાદિચ સુરૈરારોપ્યતે મૂર્ધિ યત્
તદેયં ગુરવે વિશુદ્ધસનં ધન્યૈઃ સુપુણ્યાન્મને ॥ ૨ ॥

અર્થ- જે યજ્ઞનો જન્મજ ગુણોથી (તંતુરથી) છે, તથા જે
માણસોનો મુખ્ય ધુંગાર છે, તથા જે યજ્ઞ ઘંટી તથા તાપાદિ-

કના ઉપજવને હરે ઠે, ઘણી જે નિર્લજ્જતાના જાયનો નાશ કરે
ઠે, ઘણી જે ઘસ્રને દેવો પણ પ્રાસાદપર રહેલી ધ્વજાના મિપચી
મસ્તકે ધરે ઠે, એવું પવિત્ર ઘસ્ર પુણ્યશાહી ગુરુને આપવું.

પત્રૂહાદિકં પાત્રં, દેયં યોગ્યં સુસાધવે ॥

સંસારસાગરોત્તાર-હેતવે ધાતુવર્જિતમ્ ॥ ૧ ॥

અર્થ- સંસારરૂપી સમુદ્રથી તરવામાટે ધાતુવિનાનું યોગ્ય
પાત્ર ઉત્તમ સાધુને સમર્પણ કરવું.

પટ્ટકૂટાદિવાસાંસિ, સ્વર્ણાદિતિલકાનિ ચ ॥

સાધર્મિકાણાં સમ્યક્ત્વ-શુદ્ધયે દેયાનિ જ્ઞાયતઃ ॥

અર્થ- સમ્યક્ત્વની શુદ્ધિમાટે સાધર્મિક લોકોને જાયથી
પટ્ટકૂટાદિક ઘસ્રો તથા સ્વર્ણાદિકના તિલકો દેવાં. કહ્યું છે કે,

સાદંમિયંમિ પત્તે, ધરંગણે જસ્સ હુદ્ધ નેહો ॥

જિણસાસણજ્ઞણિયમિણં, સમ્મપ્તે તસ્સ સંદેહો ૧

અર્થ- ધરને આંગણે સ્વામીનાદ આઘ્યા હતાં પણ, તેનાપર
જેને શંકા થતો નથી, તેના સમ્યક્ત્વમાં સંદેહ છે, એમ જિનાગ-
મોમાં કહેવું છે.

રુપ્યમ્પણાંદિકૈટકૈઃ, કમુકૈઃ શુજ્જજાયતઃ ॥

નાગચઢ્ઢીદલૈદેયં, તાંબૂલં આયકૈઃ સદા ॥ ૨ ॥

અર્થ- આયકોણ રૂપેદાં શુજ્જ જાયથી રૂપાના તથા સુવર્ણના
ચિત્રામદિન, માંગારીમાથે નાગચઢ્ઢીના પાનોનું તાંબૂલ આપવું.
છરી રીતના પ્રકાગેથી ત્રિયંકી માળગોણ મંચની વૃજા કરવી.

યઃ મમારનિરામચ્છાત્તમમતિમુંકત્વર્યંમુતિષ્ઠતે

ચં તીર્થં કયથંતિ પાયનતયા યનાન્તિ નાન્યઃ સગઃ ॥

यस्मै तीर्थपतिर्नमस्यति सता यस्माद्युजं जायते
स्फूर्तिर्यस्य परावसंति च गुणा यस्मिन्स संयोऽर्च्यताम्॥

अर्थ- जे संघ संसारથી विरक्त बुद्धिवालो થઈને મુક્તિમાટે પ્રયત્ન કરે છે, તથા જેને પવિત્રપણથી તીર્થરૂપ કહે છે, તથા જેનાસમાન ઘીજો કોઈપણ નથી, ઘણી જે સંઘને તીર્થકર પ્રત્યુપણ નમસ્કાર કરે છે, તથા જેથી બુદ્ધિવાનોને કટ્ટ્યાણ થાય છે, ઘણી જે સંઘની પ્રશ્ન્યાતિ છે, તથા જેનામાં ગુણો યસી રહ્યા છે, તે સંઘની પૂજા કરવી.

જ્ઞાપાર્થ- આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, સાધુ, સાધ્વી, શાશ્વક અને શ્રાધિકારૂપ એવો જે સંઘ, ક્રિયા, જ્ઞાન, દર્શન, દાન, શીલ, તથા તપાદિક રૂપ પુણ્યોથી મુક્તિમાટે ઉદયમ કરે છે, ઘણી જે સંઘને મહાન્ શ્રવિઠં ઉત્કૃષ્ટ તીર્થરૂપ ગણે છે, ઘણી આ આર્યદેશમાં ઉત્પન્ન થયાથી તે સંઘસમાન ઘીજો કોઈ પણ નથી. કેમકે, સુહૃદ્ય, સુહૃદ્યમાં જન્મ, સિદ્ધદેવ, સમાધિ, અને સંઘ એ પાંચે સકારો હૃદયજ કહ્યા છે. ઘણી ધર્મ દેશના દેતી પેલાય "નમો તિથ્યસ્સ" એમ કહીને શ્રી તીર્થકર પ્રત્યુપણ તે સંઘને નમસ્કાર કરે છે. ઘણી તે સંઘથીજ જિનપ્રાસાદ, જિનપ્રતિમા, તીર્થયાત્રા, પદપ્રતિષ્ઠા, સ્વામિયાત્સદ્ય, દાનશાલાઈ, અમારી પટહ વિગેરે માંગણીજના કાર્યો થાય છે. ઘણી તે સંઘનો મહિમા પણ મોટો છે, કેમકે, રાજા જેવાઈ પણ સંઘની આજ્ઞા પોતાના મસ્તકોપર ચઢાવે છે, અને તેની વિરાધના કરતા નથી. ઘણી જે સંઘની સામે થઈ છછટી રીતે ખાલે છે, તેઈ ગર્દજિહ્વરાજા તથા નમુષીપ્રધાન આદિકનીપેટે હુલ્લ પામે છે. ઘણી તેજ સંઘમાં દાન, શીલ તથા મત્યાદિક ગુણો યસી રહેલા છે. એવી રીતના મહા પ્રજાધિક સંઘને યસ્તુપાલમંત્રીની પેટે પુણ્યશાલીઈએ જો-

જન, પાન, શાદિમ, સ્વાદિમ આદિક આહારોથી, તથા વિવિધ પ્રકારના ચરો, પાત્રો તથા આજૂષણો આદિકથી સત્કારપૂર્વક પૂજયો. કહ્યું છે કે,

ચૌલુક્યઃ પરમાર્હતો નૃપશતસ્વામી જિનેન્દ્રાશ્યા
નિર્ગ્રંથસ્ય જનાય દાનમસમં ન પ્રાપ્ય જાનન્નપિ ॥

સંપ્રાપ્તસ્ત્રિદિવં સ્વચારુચરિતૈઃ સત્પાત્રદાનેષ્વચા

ત્વજ્જૂપોઽવતતાર ગુર્જરજ્જુષિ શ્રીયસ્તુપાલ મુવમ્ ॥ ૧ ॥

અર્થ- હે વસ્તુપાલમેત્રી ! પરમ જૈનધર્મી, તથા સંકડો ગમે રાજાઈનો અધિકારી. એવો ચૌલુક્યચંડાનો રાજા કુમારપાલ જિ-
નેન્દ્રપ્રભુની આજ્ઞાથી જાણતા ગતાં પણ સાધુલોકને પણ દાન
દર શક્યો નહીં. (રાજપિંટ જૈન મુનિઠને લેવો કઠિને નહીં, એમ
શ્રી જિનેશ્વરપ્રભુઠે જિનાગમોમાં કહેલું છે.) ઘેરડે પોતાના
મનોહર આચરણોથી તે દેવલોકમાં ગયો, પણ સુપાત્રોપતે દાન
દેવાની પોતાની દગ્ગાથી તે તમારું રૂપ કરીને સારેસાર આ ગુર્જર
પ્રમિમાં પાત્રો થયતરેલો હોય એમ જામન થાય છે. (આથી
રીને કોટક કવિએ ધરનુપાત્રમેત્રીભાટે છત્રેશ્વર કરેલી છે.)

રાતનાનામિય રોહણઃ ક્ષિતિધરઃ સં તારકાણામિય

સ્વર્ગઃ કદપમર્દીઃ કલામિય સરઃ પંકેરુદ્ધાણામિય ॥

પાયોધિઃ પયસાં ગચ્છીય મહસાં સ્વાને ગુણાનામસા-

વિત્યાગ્રોચ્ય વિરચ્યતાં પ્રગચ્છતઃ સંપત્ત્ય પૂજાવિધિઃ ॥૧૥

અર્થ- રજોતું જ્ઞાનક જેમ રોહણાવત્ર પવન છે, તાપાઈતું
જ્ઞાનક જેમ આકાશ છે, કદપરૂનો જ્ઞાનક જેમ શર્પ છે,
કમ્પનો જ્ઞાનક જેમ તરંગ છે, પાણીનું જ્ઞાનક જેમ માદુષ છે,
તથા દેહનું જ્ઞાનક જેમ ચંદ્ર છે, તેમ આ રાજા, વિજયાદિ જ્ઞ-

नेक गुणोनुं स्थानक ठे, एम विचारीने आ जाग्यवान संघनी
पूजाविधि करवी.

यज्ञक्तेः फलमर्हदादिपदवी मुख्यं कृपेः शस्यवत्
चक्रित्वत्रिदशैजतादि तृणवत् प्रासंगिकं गीयते ॥
शक्तिं यन्महिमस्तुतौ न दधते वाचोऽपि वाचस्पतेः
संघः सोऽपहरः पुनानु चरणन्यासैः सतां मंदिरम्॥१॥

अर्थ- खेतीमांथी जेम घान्य, तेम जे संघनी जक्तिनुं मुख्य
फल अरिहंतादिकनी पदवी ठे, तथा चक्रीपणुं अने इजपणुं तो
खेतरमां छगतां घासनी पेठे प्रासंगिक ठे, यही जे संघना माहा-
त्म्यनी स्तुति करवामाटे बृहस्पतिनी याणी पण समर्थ नथी, एयो
पापोने हरनारो ते संघ पोताना चरणन्यासोथी सज्जनोनां घ-
रने पवित्र करो ?

हवे ते संघघात्सद्व्यपर दृष्टांत आपे ठे.

एक दहाडो श्री हेमचंदाचार्य शाकंजरी नगरीमां; पधार्या ते
नगरमां एक धनाशा नामे निर्धन आवक रहेतो हतो. तेणे पो-
ताने शीयाखामां छंडवामाटे, पोतानी स्त्रीने हाथे मुतर कंतावीने
तेतो एक जाडो चोफाख बनाव्यो हतो, पण जाय आववाथी
तेणे ते चोफाख श्री हेमचंदासूरिजीने घोराव्यो. पत्नी ज्यारे ते हे-
मचंदाचार्य पाटणमां पधार्या त्यारे कुमारपाखादिक चहोतेर रा-
जाठ तथा कुबेर आदि अदार हजार आवको पोतपोतानी
शुद्धिसहित तेमनी सामे आव्या. ते धखते आचार्यजीए पोता-
ना शरीरपर तेज जाडो पाणकोरांनो चोफाख छंड्यो हतो. ते
जोइ कुमारपाख राजाए तेमने करुं के, हे जगवन् ! आप मारा
गुरु थइने आवां निर्माट्य यखो पहेरो ठो, तेथी मने छझा

ઢે. તે સાંજલી હેમચંડ મહારાજે તેમને કહ્યું કે, હે રાજન્! તમે
 આ પૃથ્વીપર રાજ્ય કરો ઝો, અને તમારા આ વસ્ત્રદાન દેના
 સાધર્મીં શ્રાવકો જ્યારે મહા મુશીબને પોતાનું ગુજરાન ચલાવે
 ઢે, તેથી તમોને શું લજ્જા નથી થતી? અમો નિસ્પૃહી મુનિઝં તો
 સામાન્ય વસ્ત્રો પેહેરીયેં તોજ અમારી ગુરુના જલ્લવાઈ રહે ઢે. કે
 મકે સર્વજ્ઞ પ્રજુષ્ણ પણ કહ્યું ઢે કે,

ત્યક્તસંગો જીર્ણવાસા, મલક્તિન્નકલેવરઃ ॥

ઞજન્ માધુકરીં વૃષ્ટિં, મુનિચર્યાં કદાચ્રયેત્ ॥ ૧

તે સાંજલી કુમારપાલ રાજાએ અગ્નિગ્રહ લીધો કે, આજ
 હવે મારે દરવર્ષેં સ્વામિયાત્સર્ય કરવું, અને નિરાધાર શ્રાવકો
 દરવર્ષેં મારે દરવર્ષેં હજાર સોનામોહોરો આપવી. એવી રીતે
 દાન દેતાં યકાં તેને વર્ષની એક ક્રોડ સોનામોહોરો જોડતી હોય
 અને ધૌદ ધર્ષોં દરમ્યાન તેણે એવી રીતે ધૌદ ક્રોડ સોનામોહોરો
 સાધર્મીં જાડઁઝને આપી.

કલ્પોર્થ્યારુહસંતતિસ્તદજિરે ચિંતામણિસ્તત્કરે

શ્લાઘ્યા કામકુપાનયા ચ સુરજી તસ્યાચતીર્ણાં ગૃહે ।

ત્રેલોક્યાધિપતિત્વસાધનસહા શ્રીસ્તન્મુલ્લં ધીકૃતે

સંયો યસ્ય ગૃહાંગણં ગુણનિધિઃ પાદૈઃ સમાક્રામતિ ॥ ૨

અર્થ- ગુણોના પંડારરૂપ એવો સંય જે માણસના ઘરના અ
 ગણામાં આવે ઢે, તેના આંગણામાં કલ્પવૃક્ષોની શ્રેણિ ઘમેલી
 તેના હાથમાં ચિંતામણિ રક્ષા આવેયું ઢે, તેને ઘેર મનોહર કા
 ધેનુ ઉતરેલી ઢે, તથા ત્રણે લોકના અધિપતિપણાને સૂચવના
 લક્ષ્મી સેની મન્મુષ્ય જુએ ઢે. (હવે તેપર દૃષ્ટાંત કહે ઢે.)

તથાગતુ નાયકશ્રી મોમતિલકગુરિ ઇક ઘણને ગુરુનિર્મા

જગર્ગિહના ધરમાં તીર્થંકર પ્રતુને નમવા માટે ગયા. તે ઘણતે તે-
મના છપદેશથી જગસિંહ રોઠે માતસો સોનામોહોરો સરચીને
સંપને સાંચૂલ આપ્યાં હતાં. ઘણી વિશાલશાહની રત્ની રીમાયા-
ઈ શ્રી સોમસુંદરજી મહારાજના છપદેશથી સર્વ દેશોના શ્રાવ-
કોને સાકરની છાણી કરી હતી.

અર્થ- રીતે અહીં સંઘપૂજાપર ચીજાં પણ પ્રાચીન અને અર્થ-
ચીન દષ્ટાંતો પોતાની મેલેજ ધાંચી લેવાં.

હવે સાધર્મિકવાત્સલ્યનો છપદેશ કહે છે.

સાધર્મિકાણાં વાત્સલ્યં, ઝોજનાઘાદનાદિન્નિઃ ॥

યસ્તનોતિ નરો જાવાત્, તજ્ઞાન્મ સફલં પ્રવેત્ ॥૧॥

અર્થ- જે માણસ જાવથી ઝોજન તથા ઘસ્ટાદિકોથી સા-
ધર્મી લોકોનું વાત્સલ્ય કરે છે, તેનો જન્મ સફલ થાય છે.
કહું છે કે,

ન કયં દિણુ-રણં, ન કયં સાહમ્મિઆણયછલં ॥

હિયયંમિ ધીઅરાત્, ન ધરિત્તં હારિત્તં જમ્મો ॥ ૧ ॥

અર્થ- જેણે દીન લોકોનો સજ્જાર કર્યો નથી, તથા જેણે સ્વા-
મિવાત્સલ્ય કર્યું નથી, તેમ જેણે હૃદયમાં શ્રી ધીતરાગ પ્રતુને
ધાર્યા નથી, તેણે પોતાનો જન્મ ફોકટ ગુમાવ્યો છે.

હવે તે સાધર્મિકવાત્સલ્ય જાવના વશથી અનેક પ્રકારનું છે.
જેમ પ્રતિ છપકારની ઇચ્છાથી મોટા શાહુકારોને ઝોજન આપવું
તે શાહવાત્સલ્ય કહેવાય છે. દુર્જનાદિકોને જયથી ઝોજન આ-
પવું તે સાંઘવાત્સલ્ય કહેવાય છે. માત પિતા, તથા શ્વસુરપદ્મા-
દિકના સ્વજનોને પ્રીતિ આદિકની વૃદ્ધિમાટે જે ઝોજન દાન દેવું,
તે સ્વજનવાત્સલ્ય કહેવાય છે. પણ તે ગ્રંથે દાનોમાં ધર્મવૃદ્ધિનો

શ્રજાય હોવાથી તે દાનો નિરર્થક છે. સાર્થક દાન તો તે કરે-
વાય કે પ્રતિ ઉપકારની ઇચ્છાવિનાજ ફક્ત ધર્મબુદ્ધિથી પૈસાદાર
અને ગરીબ એવા સાધર્મી જાણેને જેદ રાહ્યાવિના સન્માનપૂ-
ર્વક ઉદાર ચિત્તથી જે દાન દેવું. અને તેજ દાન મહા હાન-
કારી ધાય છે. કહું છે કે,

મિથ્યાદૃષ્ટિસહસ્રેષુ, યરમેકો હ્યણુમતી ॥

અણુવૃત્તિસહસ્રેષુ, યરમેકો મહામતી ॥ ૧ ॥

અર્થ- હજારો ગમે મિથ્યાદૃષ્ટિમાં એક અણુમતધારી ભેદ
છે, અને હજારો ગમે અણુમતીમાં એક મહામતધારી ભેદ છે.

મહામતિસહસ્રેષુ, યરમેકો દિ તાત્તિકઃ ॥

તાત્તિકસમં પાત્રં ચ, ન જૂતં ન જવિષ્યતિ ॥૨॥

અર્થ- હજારો ગમે મહામતિમાં એક સત્યવેદી ભેદ છે, ત-
ત્કાલેનાગમાન મુજાબ થયું નથી, અને ધરો પણ નહીં.

જોત નરતચત્રીય ધારવ્રતધારી શ્રાવ્યકોને તેજની ઇંદાણાણ-
માટે જાતીળી રજથી ધારનિષ્ઠાનો કર્યા હતાં, અને એક ઝીરિત-
વર્ણન તેમણે સાધર્મીયાત્મક કર્યું હતું. વડી તેવીજ રીતે સોમનિ-
રાજાદ ત્રિવંશ નરતચત્રમાં દરેક ગામે સ્વામિયાત્મક કર્યું છે.
વડી વડયાળના રહેવાળી એવા રક્ષ મામના એક કાવચગામે દ-
ક્ષિણાવર્તે રાજા હતો, તે રાજા તેને એક દહાડો સ્વામી કર્યું કે,
હવે હું વસ્તુત્તરગામે જરાનો છું. તે જાન્યો તેણે વધુમાનપૂર્વક
તેને માત્ર દિવસોમુખિ રાજ્યો. વડયામાં જાત યાત્રા માણસો સ-
વિત વસ્તુત્તર ત્યાં વેપ જહાડીને શરૂ થય જતાં આવી પહોંચ્યા.
શામે તે રક્ષ શ્રાવ્ય છે તે મેળવે અર્ચન આદરમાનથી ઝોતન ક-
ર્મને તે રાજા વસ્તુત્તરને મોખ્યો. તે રક્ષાવચનું જુનાં વડ-
દિવસ પ્રવેશ્યા જાણી શ્રેષ્ઠ.

સિન્ધુપુરંધીવરણં, આવકધર્મશ્રિયો ધરાજરણમ્ ॥

કૃતજિનમતસાફલ્યં, રચયત સાધર્મિકેષુ ધાત્સલ્યમ્ ॥

અર્થ- મોહરૂપી શ્વીસાથે ધરાવનારું, આવકધર્મની લ-
હરીના છત્તમ આજૂષણ મરણું તથા જિનમતને સફલ કરનારું,
એવું સાધર્મિકધાત્સલ્ય કરો ?

નાગપુર નામના નગરમાં પૂનરુ નામે એક મહા ધનાઢ્ય શ્રાવક
પગતો હતો. તેને માંજુદીન યાદશાહની ઘીઘી પ્રેમકલાપ પોતાનો
ખાઈ કયો હતો. તેણે વિક્રમ સંવત ૧૨૭૩ માં પેદેલી શયુંજયની
ધાત્રા કરી હતી. પત્ની વિક્રમ સંવત ૧૨૭૬ માં તેણે ઘીજીયાર
ધાત્રા કરી. તે ઘરતે તેનીમાથે સંઘમાં ૧૭૦૦ ગાઢાંઠ તથા કે-
ટલાક માંદલિકો પણ હતા. પત્ની તે પૂનરુ શ્રાવક સંઘસહિત
ગ્યારે ધોલકાપામે આગ્યો ત્યારે ઘસ્તુપાલ અને તેજપાલ મંત્રી
તેનીસામે ગયા. તે સમયે વ્યવધી જેજે દિશામાં સંઘની રજ છ-
રૂતી હતી, તે તે દિશાતરફ તે મંત્રિઠે જવા લાગ્યા. તે જોઈ
ઘીજા માણસો તેઠને કહું કે, હે મંત્રીરાજ ! તે યાજુ તો ઘણી
રજ છટે છે, માટે તમો આતરફ આધો ! ત્યારે મંત્રીએ કહું કે,
આ રજનો સ્પર્શ તો પુણ્યોથી થાય છે. તે રજનો સ્પર્શ કર્મોનો
નાશ કરે છે. કહું છે કે,

શ્રીતીર્થપાંચરજસા વિરજીજવંતિ,

તીર્થેષુ ચ પ્રમણતો ન પ્રવે પ્રમંતિ ॥

અવ્યવ્યાદિહ નરાઃ સ્થિરસંપદઃ સ્યુઃ,

પૂજ્યા જવંતિ જગદીશમયાર્ચયંતઃ ॥ ૨ ॥

અર્થ- તીર્થમાર્ગની રજથી માણસો કર્મરહિત થાય છે, અને
તીર્થોમાં પ્રમવાથી માણસોને પ્રવમાં પ્રમવું પરતું નથી,

તીર્થમાં ધન સ્વરચગ્રાથી માણસો સ્થિર સંપદાવાલા થાય છે, તેમ તીર્થમાં પ્રજાની પૂજા કરવાથી પૂજનીક થાય છે.

પત્ની ત્યાં તે મંત્રી અને પુનઃ બંધે એકઠા થયા, સંઘ પણ તજા-યને કિનારે સ્થિર થયો. તે યત્નતે મંત્રિણ વિધાર્યુ કે, સંઘના પા-તરજોથી મારાં ધરતું આંગણું ક્યારે પવિત્ર થશે? એમ વિચારી તેણે સંઘને જોજનમાટે નિમંત્રણ કર્યું. પત્ની પ્રજાતે રસોડું તૈયાર થયા પછી સંઘના હોઠો ગ્યારે જોજન માટે આવ્યા, ત્યારે મંત્રિ તેમનાં ખરણોને પોતાને હાથે હાથન કરવા લાગ્યા, તથા તેણેને તિગ્રહ કરતા લાગ્યા. એમ કરતાં ધે પોહોરો વ્યતીત થયા, ત્યારે તેજ-પાત્રે વસ્તુપાત્ર મંત્રીને કહ્યું કે, હે જાડુ ક્યે સંઘની પાતિ થીજાઈ પણ કરશે, તમો જોજન કરીશ્યો? ત્યારે વસ્તુપાત્રે કહ્યું કે, હું પાત્રગ્રાથી જોજન કરીશ, કેમકે, આપો અપમર પારંપાર મગ્નતો નથી. પત્ની સંઘને જોજન કરાવીને તેમણે વસ્ત્રાદિકનું દાન આપ્યું. ત્યારપછી વૃત્તશાહની ધેરણાથી મંત્રી પણ સંઘની સાથે કાવૃત્ત-પર ગયા, તથા ત્યાં જાગૃત્યુક યાત્રા કરીને તેણે ઘણું પોતપો-તને જ્ઞાનકે ગણા.

શિવનતિઃ કૃતા તેન, શાસનરપોન્નશિવનયા ॥

માપમિંકેતુ વાતસદ્યં, કૃતં યેન શુનુશ્ચિના ॥ ૧ ॥

અર્થ— ઐ મનુષ્ય માણસે માપમીકેતુ વાતસદ્ય કર્યું છે, તેણે શિવનતિ નયા શાસનની છત્રતિ કરેલી છે. (નેપર દહીય કહે છે.)

શાસનક નામના નગરમાં શ્રીમાત્રી ચંચાનો આન નામે એક જેન વચ્ચે હતો, તેને શિવમ માંદગી હતું શિવદ માર્યું હતું. એક દહાડે મેંદનદુર્ગમાં જાંડળગાજ નામે ને આનના માટે હતું વચન હતું કે, આનના પોતાને શિવ આનગા માંદગીને જોજન કરાવ્યા શિવ તેને જોજન કરવા નથી. ને માત્રગી અવતાર નામેના જાડાને મેંદી વાંધ્યા કરવા માટે નજવીત કરી, અને મેંદી ને

बत्रीस हजार साधर्मीकोना संघ सहित जुदे जुदे मार्गेथी चौद-
सने दिवसे थारापत्र नगरमां आब्यो. ते दिवसे आऊशाहे तो
पौपध खीधो हतो, पण तेना जाइ जिनदासे संघने आवेखो
जाणी तुरत तेमने चोजनमाटे निमंत्रण कर्नुं, तथा एक पोहोरनी
अंदर समस्त संघने सोना अने रुपाना थाखोमां चोजन करान्युं,
तथा उपर बस्त्रादिकनुं दान पण आप्युं. ते जोइ जांऊशाहे
आऊ शोवने पगे परी कटुं के, आपे मारो अपराध हमा करयो,
केमके, आधी रीते करीनेमे आपनी परीक्षा करी. एवी रीते तेनी
हमा मागीने शत्रुंजयनी यात्रा करीने जांऊण शेर मंरुप दुर्गमां गया.

चक्रे तेन जिनार्चनं स विदधे सम्यग्गुरुपासनं
तत्त्वं तेन जिनागमस्य विदितं संघोन्नतिं स व्यधात् ॥
सत्यंकारितमेव तेन सुधिया निर्वाणसौख्यं जयात्
यः साधर्मिकगौरवं वितनुते दृष्टो गुरुणामिव ॥ १ ॥

अर्थ- जेणे हर्षित यज्ञे गुरुर्जनी पेटे साधर्मीकोनुं वात्सल्य
कर्नुं ठे, तेणे जिनपूजा करेली ठे, सारी रीते गुरुनी उपासना
करेली ठे, तेणे जिनागमनुं तत्व जाण्युं ठे, तेणे संघनी उत्पत्ति
करी ठे, यली ते सुयुद्धि मोह मुखने घेगथी हस्तगत करेलुं ठे.

जेम मुरगिरिमां जगसिंहशाहे छव्य आपीने पोताना व्रणसो
साठ साधर्मीकोने पोताना जेवाज शाहुकारो बनाव्या होता. एवी
रीते अही जायमशाह, उदायनमंत्री, बाहदमंत्री, पेथटशाह,
जांऊणशाह, जगकुशाह, तथा प्रीमाशाह आदिकना हजारोगमे
दृष्टांतो जाणी खेयां. एम विचारि सर्व भाणसोए संघवात्सल्य
करीने पोतानो जन्म सफळ करयो.

जिनौकः पौपधौकश्च, जैनागमसुलेखनम् ॥
साधो साधर्मिके ज्ञात्ति, कुर्वन्नुपपन्नयो ज्ञवेत् ॥ १ ॥

तीर्थमां धन खरचवाथी माणसो स्थिर संपदावाला थाय ठे, तेम तीर्थमां प्रजुनी पूजा करवाथी पूजनीक थाय ठे.

पढी त्यां ते मंत्री अने पुनड बन्ने एकठा थया, संघ पण तळावने किनारे स्थिर थयो. ते वखते मंत्रिए विचार्यु के, 'संघना चरणरजोथी मारां घरनुं आंगणुं क्यारे पवित्र थरो? एम विचारि तेणे संघने जोजनमाटे निमंत्रण कर्त्यु. पढी प्रजाते रसोड तैयार थया थाद संघना लोको ज्यारे जोजन माटे आव्या, त्यारे मंत्री ते सर्वना चरणोने पोताने हाथे ह्वालन करवा लाग्या, तथा तेउने तिलक करवा लाग्या. एम करतां वे पोहोरो व्यतीत थया, त्यारे तेजपाळे वस्तुपाल मंत्रीने कहुं के, 'हे जाड हवे संघनी जक्ति बीजाठे पण करशे, तमो जोजन करीद्यो? त्यारे वस्तुपाळे कहुं के, 'हुं पाठलथी जोजन करीश, केमके, आवो अवसर धारंवार मळतो नथी. पढी संघने जोजन करावीने तेमणे वस्त्रादिकनुं दान आप्यु. त्यारवाढ पुनरुशाहनी प्रेरणाथी मंत्री पण संघनी साथे शत्रुंजय पर पधार्या, तथा त्यां जावपूर्वक यात्रा करीने तेउं बन्ने पोतपोताने स्थानके गया.

जिनजक्तिः कृता तेन, शासनस्योन्नतिस्तथा ॥

साधर्मिकेषु वात्सल्यं, कृतं येन सुबुद्धिना ॥ १ ॥

अर्थ- जे सुबुद्धि माणसे साधर्मीठनुं वात्सल्य कर्त्यु ठे, तेणे जिनजक्ति तथा शासननी उन्नति करेली ठे. (तेपर दृष्टांत कहे ठे.)

धारापद्म नामना नगरमां श्रीमाखी वंशानो आचू नामे एक शेठ यसतो हतो, तेने पश्चिम मांरुखीकनुं विरुद मड्युं हतुं. एक दहाडो मंरुपडुर्गमां जांऊणशाह पासे ते आचूना माटे एवुं वर्णन कर्त्यु के, आचूणा पोताने घेर आवेला साधर्मीकोने जोजन कराव्यायिना पोते जोजन करता नथी. ते सांजखी चमत्कार पामेला जांऊणे तेनी परीक्षा करवा माटे तजवीज करी, अने तेथी ते

पत्रीस हजार साधर्मीकोना संध महित जुदे जुदे मार्गेधी धौद-
सने दिवसे धारापछ नगरमां आब्यो. ते दिवसे आज्ञाशाहे तो
पापध छीधो हतो, पण तेना जाइ जिनदासे संधने आवेखो
जाणी मुरत तेमने जोजनमाटे निमंत्रण कर्यु, तथा एक पोहोरनी
अंदर समस्त संधने मोना अने रूपाना धाखोमां जोजन कराव्युं,
तथा छपर पखादिकनुं दान पण आप्युं. ते जोइ जांऊशाहे
आज्ञा शेवने पगे पमी करुं के, आपे मारो अपराध क्षमा करयो,
केमके, आधी रीते करीने मे आपनी परीक्षा करी. एवी रीते तेनी
क्षमा मागीने शत्रुंजयनी यात्रा करीने जांऊण शेव मंरुप दुर्गमां गया.

चम्रे तेन जिनाचनं स विदधे सम्यगगुरुपासनं
तत्त्वं तेन जिनागमस्य विदितं संपोन्नतिं स व्यधात् ॥
सत्यंकारितमेव तेन सुधिया निर्वाणसौख्यं जवात्
यः साधर्मिकगौरवं वितनुते दृष्टो गुरुणामिव ॥ १ ॥

अर्थ— जेणे हर्षित अङ्गे गुरुजनी पेठे साधर्मीकोनुं पात्सद्वय
कर्युं ठे, तेणे जिनपूजा करेखी ठे, सारी रीते गुरुनी उपासना
करेखी ठे, तेणे जिनागमनुं तत्त्व जाण्युं ठे, तेणे संधनी चमत्ति
करी ठे, यखी ते मुमुक्षु मोह सुखने वेगधी हस्तगत करेखुं ठे.

जेम मुरगिरिमां जगसिंहशाहे ब्रह्म आपीने पोताना ब्रह्मसो
साठ साधर्मीकोने पोताना जेवाज शाहुकारो यनाव्या हता. एवी
रीते अही जायमशाह, उदायनमंत्री, बाहदमंत्री, पेथडशाह,
जांऊणशाह, जगमुशाह, तथा श्रीमाशाह आदिकना हजारोगमे
दृष्टांतो जाणी खेवां. एम विचारि सर्व माणसोए संधवात्सद्वय
करीने पोतानो जन्म सफळ करयो.

जिनोकः पौपथीकश्च, जैनागमसुलेखनम् ॥
साधो साधर्मिके ज्ञाति, कुर्वन्नुपजवो जवेत् ॥ १ ॥

तीर्थमां धन खरचवाची माणसो स्थिर संपदावाला थाय ठे, तेम तीर्थमां प्रभुनी पूजा करवाची पूजनीक थाय ठं.

पढी त्यां ते मंत्री अने पुनड बन्ने एकठा थया, संघ पण तज्जा-
वने फिनारे स्थिर थयो. ते वखते मंत्रिए विचार्युं के, 'संघना घर-
णरजोची मारां घरनुं आंगणुं क्यारे पवित्र थशे? एम विचारि
तेणे संघने जोजनमाटे निमंत्रण कर्तुं. पढी प्रजाते रसोई तयार थया
बाद संघना लोको ज्यारे जोजन माटे आव्या, त्यारे मंत्री ते सर्वना
घरणोने पोताने हाथे ह्वावन करवा लाग्या, तथा तेठने तिखक
करवा लाग्या. एम करतां वे पोहोरो व्यतीत थया, त्यारे तेज-
पाळे वस्तुपाळे मंत्रीने कहुं के, 'हे जाइ हवे संघनी जक्ति बीजाठे
पण करशे, तमो जोजन करीश्यो? त्यारे वस्तुपाळे कहुं के, 'हे
पाळखची जोजन करीश, केमके, आवो अवसर थारंवार मखतो
नथी. पढी संघने जोजन करावीने तेमणे बख्खादिकनुं दान आण्युं.
त्यारथाद धूनरुशाहनी प्रेरणाची मंत्री पण संघनी साथे शत्रुंजय-
पर पधार्या, तथा त्यां जावपूर्वक यात्रा करीने तेठं बन्ने पोतपो-
ताने स्थानके गया.

जिनजक्तिः कृता तेन, शासनस्पोन्नक्षिस्तथा ॥

साधर्मिकेषु वात्सल्यं, कृतं येन सुबुद्धिना ॥ १ ॥

अर्थ- जे सुबुद्धि माणसे साधर्मीठनुं वात्सल्य कर्तुं ठे, तेणे
जिनजक्ति तथा शासननी छद्मति करेखी ठे. (तेपर दृष्टांत कहे ठे.)

थारापद्म नामना नगरमां श्रीमाखी वंशानो आजू नामे एक
शेठ यमतो हतो, तेने पश्चिम मांखलीकनुं विरुद मड्युं हतुं. एक
दहाहो मंरुपडुर्गमां जांजणशाह पासे ते आजूना माटे एतुं पर्णन कर्तुं
के, आजूना पोताने घेर आवेयला साधर्मीकोने जोजन कराव्या-
विना पोते जोजन करता नथी. ते मांजखी यमत्कार पामेला
जांजले सेनी परीक्षा करवा माटे तज्जवीज करी, अने सेथी ते

તૃતીયસ્તરંગઃ પ્રારમ્ભયતે

એ પૂજાપંચાશક નામનો ત્રીજો તરંગ કહેવે.

પૂજયા પૂર્યતે સર્વ, પૂજ્યો જવતિ પૂજયા ॥

શુદ્ધિવૃદ્ધિકરી પૂજા, પૂજા સર્વાર્થસાધની ॥ ૧ ॥

અર્થ- પૂજાથી સર્વ યસ્તુઠં મલે છે, તેમ પૂજાથી માણી પૂજનીક ઘાય છે, પૂજા છે તે શુદ્ધિની વૃદ્ધિ કરનારી તથા સર્વ અર્થોને સાધનારી છે.

જે માણસ વિધિ પૂર્વક રાગદ્વેષ વિનાના શ્રી જિનેશ્વર પ્રત્યુત્તે પૂજે છે, તે માણસ ત્રીજે જન્મે મોદે જાય છે, કદાચ તે જારે કર્મો દોષ તો તે સાત આઠ જન્મે તો મોદે જાય છેજ. કહું છે કે,

જિણપૂઞ્ચણં તિસંજં, કુણમાણો સોહણ સમ્મહં ॥

તિત્થયરનામગુહં, પાવહ સેણીયનરિંદહ ॥ ૧ ॥

અર્થ- ત્રિકાલજિન પૂજા કરનાર માણસ પોતાનું સમ્યક્ત્વ શુદ્ધ કરે છે, તથા શ્રેણિક રાજાની પેઠે તીર્થંકર નામ ગોત્રને પામે છે.

વેહેલાં ઉત્તમ અને મુગંધિ પુષ્પો નહીં મલવાથી સવારમાં ઘાસ-દેપની પૂજા કરવી. કહું છે કે,

પ્રાતઃ પ્રપૂજયેઘાસૈ, મધ્યાહ્નેકુસુમૈર્જિનં ॥

સંધ્યાયાં ધૂપનૈર્દીપે-સ્ત્રિધા દેવં પ્રપૂજયેત્ ॥ ૧ ॥

અર્થ- પ્રજાતે ઘાસદેપથી, મધ્યાહ્ને પુષ્પોથી, તથા સંધ્યા-કાલે ધૂપ અને દીપકોથી, એવી રીતે ત્રિકાલ શ્રી જિનેશ્વર પ્રત્યુત્તી પૂજા કરવી.

સામાન્ય પ્રકારનાં તુષ્ઠ પુષ્પોથી જિનપૂજા કરવી નહીં. કહું છે કે,

અર્થ- જિનમંદિર, પૌષ્પશાલા, જિનાગમોનું લલાચરું, સાધુ તથા સાધર્મીઓની જાતિ ક્રિયાદિક શુભ કાર્યો કરવાથી પ્રાપ્તી અસ્પષ્ટ થાય છે.

જિનમંદિરાદિક સાતે દેવોમાં જાતિ કરનારો માણસ મહા શ્રાવક કહેવાય છે. કહ્યું છે કે,

નરેપુ ધરણીપતિસ્તરુપુ દિવ્યકારસ્કરઃ

કરિષ્યમરસિંધુરઃ ફણધરેપુ શેષઃ પુનઃ ॥

સુપર્યસુ પુરંદરો ગિરિપુ રત્નસાનુર્યથા

તથા સુકૃતવન્તસૌ મહાશ્રાવકઃ કથ્યતે ॥ ૧ ॥

અર્થ- માણસોમાં જેમ રાજા, વૃક્ષોમાં જેમ કદમ્બવૃક્ષ, હાથી- ઇંદ્રમાં જેમ વેરાળ, નાગોમાં જેમ શેરનાગ, દેવોમાં જેમ ઇન્દ્ર તથા પર્યંતોમાં જેમ મેઠ તેમ પુણ્યશાસ્ત્રીઓમાં (સાતે દેવોની જાતિ કરનારો માણસ) મહાશ્રાવક કહેવાય છે.

શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યે પણ કુમારપાદ પાસે બીથે પ્રમાણે મહા શ્રાવકનું ઘટના કહ્યું છે.

एवं व्रतस्थितो जकत्या, तप्तहेय्यां धनं वपन् ॥

दयावानतिदीनेषु, महाश्रावक उच्यते ॥ ૧ ॥

અર્થ- જીની રીતે વ્રતમાં રહેલો, તથા જાતિથી માને દેવોમાં થતને વાગનારો, અને અને શ્રીન પ્રાણીઈ અને દવાતુ ઇસો મા- હસ મહાશ્રાવક કહેવાય છે.

इति श्री मयागन्त नायक श्री सोमगुंदरगुरु, श्रीरक्तोत्तारगुरु
पदं मंदिरजगणि निष्यरत्नमंदिरगणि मुक्तिपाथा श्री उपदेश-
तरंगिण्य श्री जिनदत्तनादि मत्तदेवदिन दिनका विरेक प्रका-
शकृत्यारविन्दपुरदेवमनोदने विभीषकरागः समाप्तः श्रीगन्तु ॥

તૃતીયસ્તરંગઃ પ્રારમ્ભતે

દયે પૂજાપંચાશક નામનો પ્રીજો તરંગ કહેહે.

પૂજયા પૂર્યતે સર્વ, પૂજ્યો જવતિ પૂજયા ॥

શક્તિવૃદ્ધિકરી પૂજા, પૂજા સર્વાર્થસાધની ॥ ૧ ॥

અર્થ- પૂજાથી સર્વ વસ્તુઠં મહે છે, તેમ પૂજાથી પ્રાણી પૂજનીક થાય છે, પૂજા છે તે શક્તિની વૃદ્ધિ કરનારી તથા સર્વ અર્થોને સાધનારી છે.

જે માણસ વિધિ પૂર્વક રાગદ્વેષ વિનાના શ્રી જિનેશ્વર પ્રત્યુને પૂજે છે, તે માણસ પ્રીજે જવે મોદે જાય છે, કદાચ તે જારે કર્મો હોય તો તે સાત આઠ જવે તો મોદે જાય તેજ. કહ્યું છે કે,

જિણપૂષ્પણં તિસંજં, કુણમાણો સોહણ સમ્મત્તં ॥

તિત્યયરનામગુહં, પાવહ સેણીયનરિંદય ॥ ૧ ॥

અર્થ- ત્રિકાલજિન પૂજા કરનાર માણસ પોતાનું સમ્યક્ત્ય શુદ્ધ કરે છે, તથા શ્રેણિક રાજાની પેઠે તીર્થંકર નામ મોત્રને પામે છે.

વેદેલાં સત્તમ અને મુગંધિ પુષ્પો નહીં મલવાથી સવારમાં યાસ-લેપની પૂજા કરવી. કહ્યું છે કે,

પ્રાતઃ પ્રપૂજયેદાસૈ, મધ્યાહ્નેકુસુમૈર્જિનં ॥

સંધ્યાયાં ધૂપનૈર્દીપૈઃ સ્ત્રિધા દેવં પ્રપૂજયેત્ ॥ ૧ ॥

અર્થ- પ્રજાતે યાસલેપથી, મધ્યાહ્ને પુષ્પોથી, તથા સંધ્યા-કાલે ધૂપ અને દીપકોથી, એવી રીતે ત્રિકાલ શ્રી જિનેશ્વર પ્ર-ત્યુની પૂજા કરવી.

સામાન્ય પ્રકારનાં તુઝ પુષ્પોથી જિનપૂજા કરવી નહીં. કહ્યું છે કે,

न शुष्कैः पूजयेद्देवं, कुसुमेन महीगतैः ॥

न विशीर्णदलेस्तुष्टे-नांगुजैर्नाविकाशितैः ॥१॥

अर्थ- सूकां, गृष्णीपर पमेखां, तुटेखी पांसादीउं याखां, तुउ
अशुन, तथा नहीं प्रफुलित थणखां एवां गुणोत्री देवपूजा
करवी नहीं.

पुष्पद्यर्चा तदाज्ञा च, तद्वज्रपरिरक्षणम् ॥

उत्सवस्तीर्थयात्रा च, ज्ञप्तिः पंचविधा जिने ॥१॥

अर्थ- जिनेश्वर प्रनुनी पुष्पादिकोत्री पूजा, तेमनी आज्ञा,
तेमना वज्रनुं रक्षण, तेमनो उत्सव, तथा तेमना तीर्थनी यात्रा
एवी रीते पांच प्रकारे जिनज्ञप्ति थाय ठे.

चंपक, मालती, कमल, मोगरो, तथा गुलाब आदिक उत्तम
पुष्पो, तथा आदि शब्दथी मोतीठना हार, सुवर्णना ठत्र, मु-
कुट, कुंडल आदिक पण जिनपूजा माटे जाणी खेवां. तेमां पण
आचूपणनी पूजा शाश्वती ठे. कह्यं ठे के,

म्लायंति पुष्पनिचयाः महारार्धकेन,

वैगंध्यमेति दिवसेन कृतोऽंगरागः ॥

जीर्यति रम्यवसनान्यपि जूरिवर्षे,

नो जीर्यते युगशतैर्जिनरत्नपूजा ॥ १ ॥

अर्थ- पुष्पोना समूहो अरधा पोहोरमां म्लानि पामे ठे,
विशेषन एक दिवसमां निर्गंध थाय ठे, मनोहर वस्त्रो घणै वर्षे
जीर्ण थाय ठे, पण रत्नादिकोना आचूपणोथी करेली पूजा स-
कडो गमे युगोमां पण जीर्ण थती नथी.

ज्यारे वस्तुपाख मंत्री सात घाख मनुष्यो सहित गिरनारपर
यात्रा करवा गया हुता, त्यारे तेमनी स्त्री अनुपमा देवीए बत्री-

અર્થ- જિનની આણાને સંહિત કરનારો માણસ કદાચ ત્રિકાલ મોટી શક્તિથી પ્રભુને પૂજે, તો પણ તેનું તે સર્વ કાર્ય નિરર્થક છે. વહી દેવ ધ્વજનું રક્ષણ કરવું, તથા તે ધ્વજની જે વૃદ્ધિ કરવી તે પણ જિનપૂજાજ છે. કહ્યું છે કે,

ઘટુંતો જિણદઘ્વં, તિત્થયરત્તં લહ્હ જીવો ॥

ઝરકંતો જિણદઘ્વં, અણંતસંસારિઙ્ગં ઝણિઙ્ગં ॥ ૧ ॥

અર્થ- જિનધ્વજને વધારતો થકો જીવ તીર્થંકરપણું પામે છે, અને જિનધ્વજનું ઝરણ કરતો થકો જીવ અનંત સંસારિ થાય છે, એમ કહ્યું છે.

ઝરુક્કણે દેવદઘ્વસ્સ, પરત્થીગમણેણ ચ ॥

સત્તમં નરયં જંતિ, સત્તવારાઙ્ગ મોઘ્ધમા ॥ ૨ ॥

અર્થ- હે ગૌતમ ! દેવધ્વજ ઝરણ કરવાથી, તથા પરત્થી ગમન કરવાથી માણસ સાત વાર સાતમી નરકે જાય છે.

વહી અઘાઙ્ગ મહોત્સવ, પર્યુપણમાં કલ્પસૂત્રનું શ્રવણ, તથા પ્રજાવનાદિક જે ઉત્તમ કાર્યો કરાય છે, તે સઘડાં શાસનની ઉન્નત્તિના હેતુરૂં હોવાથી જિનઝરુક્કિરૂપજ છે.

પણું જાણીને પુણ્યવાન માણસોએ તીર્થ યાત્રાદિક મહોત્સવો પૂર્વક જિનઝરુક્કિ કરવી.

સયં પમઙ્ગણે પુનં, સહસ્સં ચ વિલેવણે ॥

સયસાહસ્સીઆ માલા, અણંતં ગીયવાઙ્ગ્યં ॥ ૩ ॥

અર્થ- જિનપ્રતિમાનું પ્રમાર્જન કર્યાથી સોગણું, વિલેપન કરવાથી હજારગણું, પુષ્પમાલા ચઢાવવાથી સાલગણું, અને તેની પાસે ગીત અને અંતર્યામીની પૂજા કર્યાથી અનંતગણું ઉપવાસોનું પુણ્ય થાય છે.

મણસા હોઈ ચઝત્યં, ઠઠફલં ઝઠિથ્રસ્સ સંઝવઈ ॥
 ગવણસ્સય પારંજે, હોઈ ફલં ઝઠમોવાસો ॥ ૧ ॥
 ગમણે દસમં તુ જાવે, તહેવ હુવાલસમં ગઈ કિંચિ ॥
 મજ્જે પરુવવાસો, માસોવાસં ચ દિઠેણં ॥ ૨ ॥
 સંપત્તો જિણજાવણે, પાવઈ ઝમ્માસિયં ફલં પુરિસો ॥
 સંવઘરિયં તુ ફલં, વારંમિય સંઠિઝં લહઈ ॥ ૩ ॥
 પાયલ્લણેણ પાવઈ, વરિસસયફલં તઝં જિણે મહિણ ॥
 પાવઈ વરિસસહસ્સં, અણંતપુણં જિણે યુણીણ ॥ ૪ ॥

અર્થ- જિનમંદિર પ્રતે જધાની મનમાં ફઝા કરવાથી એક ઇ-
 વાસનું, ત્યાં જયાને ઇવવાથી ઠઠનું, જધાની તૈયારી કરતાં અ-
 મનું, જતાં થકાં દશ ઇવવાસનું, થોડુંક ચાલવાથી ચાર ઇવ-
 વાસનું, મધ્ય જાગે પહોંચવાથી પહોંપવાસનું, જિનમંદિર જોવાથી
 સોપવાસનું, જિનજીવનપાસે પહોંચ્યાથી ઝમાસીનું, જિનમંદિ-
 રના ઘારમાં ગયાથી ઘરસીતપનું, જિનેશ્વરપ્રજુને જોવાથી સો
 વાસના ઇવવાસનું, જિનેશ્વરપ્રજુને પૂજવાથી એક હજાર ઘણોના
 વવાસનું, તથા જિનેશ્વર પ્રજુની સ્તુતિ કરવાથી અનંત ઇવ-
 વાસોનું પુણ્ય થાય છે.

જેમ રાવણ રાજાએ અષ્ટાવદ પર્યતપર જરત રાજાએ બંધાયેલાં
 જિનમંદિરમાં શ્રી રૂપજદેવ પ્રજુની પૂજા કરીને, પોતાની મંદો-
 રી આદિક શોભા હજાર રાણીઠં સહિત નૃત્ય કરવા માંડ્યું
 તું, અને તે સમયે ધીણાનો તાર થુટી જવાથી, જિનગુણના ગા-
 નના રંગમાં રંગ પડવાના ડરથી પોતાના શરીરની નસ ઓમીને
 તેવી રીતની જિનજાચિથી તેણે તીર્થંકર ગોત્ર કર્મ ચાંપ્યું હતું
 ને તેથી તે મહાવિદેહ દેવમાં તીર્થંકર થયો. એમ વિચારિ
 જાઈએ પણ જિનપૂજા માટે છદમ કરયો.

શ્રંગપૂજા, શ્યમપૂજા, શ્વને જાવપૂજા એમ પૂજા ત્રણ પ્રકારની છે. પૂષ્પાદિક ચતુર્થાશી શ્રંગપૂજા થાય છે, નૈવેદ્ય આદિક મૂકવાથી શ્યમપૂજા થાય છે, તથા સ્તુતિ આદિકથી જાવપૂજા થાય છે. શ્રંગપૂજા જલથી, પુષ્પોથી તથા આજ્ઞપણોથી એમ ત્રણ પ્રકારોથી થાય છે. જલપૂજા, કર્પૂરના જલથી, પુષ્પોના જલથી, કેસરના જલથી તથા નિર્મલ સામાન્ય જલથી એમ ચાર પ્રકારે થાય છે. પુષ્પ પૂજા કમલ, ચંપક, માલતી આદિક અત્યંત સુગંધિ પુષ્પોથી હારો ગુંથીને તથા બુટાં પુષ્પોથી પણ થાય છે. આજ્ઞપણ પૂજા, મુકુટ, કુંભ, રક્તજડીત હાર વિગેરેથી થાય છે. એવી રીતેજ ધૂપપૂજા, વાસદેવની પૂજા इत्यादિક શ્રંગપૂજામાં આવી જાય છે. સોનારૂપાના અક્ષતો, નાલીયેર, મોદક, વિવિધ પ્રકારનાં પકવાનો વિગેરે જિનપ્રતિમાપાસે ધરવાં, એ શ્યમ પૂજા છે. તથા સ્તુતિ આદિકથી જાવપૂજા થાય છે. તે પૂજાનું અષ્ટપ્રકારી, સતરજેદી, એકવીસ પ્રકારી વિગેરે અનેક પ્રકારોથી થાય છે. એમ વિચારિ જાગ્યવાન માણસે યથાશક્તિ જિનપૂજા કરવી. કહ્યું છે કે,

પુષ્પૈર્ગર્ધૈર્વહુપરિમલૈરક્તૈર્ધૂપદીપેઃ

સન્નૈવેદ્યૈઃ શુભ્રફલગણૈર્વારિસંપૂર્ણપાત્રૈઃ ॥

કુર્વાણસ્તે જગદધિપતેરર્ચનામષ્ટજેદાં

સર્વાંશંસારહિતમતયો વિશ્વવંદ્યા જયંતિ ॥ ૧ ॥

અર્થ— મારે પ્રકારની આશારહિત શુદ્ધિયાત્રા જે માણસો પુષ્પોથી, મુગંધિતોથી, વજ્ર પરિમલયાત્રા અક્ષતોથી, ધૂપોથી, દીપકોથી, ઉત્તમ નૈવેદ્યોથી, ઉત્તમ ફલોના ગમ્મલોથી અને જલથી ત્રણેય પાત્રોથી એવી રીતે આઠ પ્રકારોથી જિનપૂજા કરે છે, તેને જગતથી પણ વંદાય છે.

એવી રીતે આઠ પ્રકારનાં માધનોની ઝોગયાદ કરવાય ન માટે

તો અદ્યત્ત અને દીપક પૂજા તો અવશ્ય કરવી જ કેમકે, અદ્યત્ત પૂજાથી અદ્યત્ત મુલ મલે છે, તથા દીપક પૂજાથી અત્કૃષ્ટ તેજ મળે છે. વહી દીપક પૂજાથી સર્વ પ્રકારનાં વિષનો તથા મરકી આદિકના અપચયનો નાશ થાય છે. (હવે તે અષ્ટમકારી પૂજાના ફાલોનો અપદેશ કહે છે.)

પૂષ્પઙ્ગો જિણચંદં, તિન્નિયિ સંજ્ઞાસુ પવરકુસુમેદિ ॥
સો પાવદ્ સુરસુરકં, કમ્મેણ મુરકં સયાસુગ્ગં ॥ ૧ ॥

અર્થ- જે માણસ ત્રણે મંધ્યાવલતે ઉત્તમ પુષ્પોથી શ્રી જિનેશ્વર પ્રત્યુને પૂજે છે, તે દેવલોકનું મુલ પામે છે, તથા અનુક્રમે શાશ્વતા મુલવાળી મુક્તિ પામે છે.

ફલેણયિ કુસુમેણં, જત્તીદ્ પીઞ્ચરાયપૂઞ્ચાણ ॥

પાવદ્ પરમપિજૂદ્, જીયો સિરિકુમારપાલુદ્ ॥ ૧ ॥

અર્થ- જ્ઞપ્તિ પૂર્વક એક પુષ્પથી પણ જે માણસ વીતરાગ પ્રત્યુની પૂજા કરે છે, તે શ્રીકુમારપાલ રાજાની પેઠે અત્કૃષ્ટી જ્ઞપ્તિ પામે છે. શ્રી કુમારપાલ રાજાએ પૂર્વ જન્મમાં પોતાની પામે રહેલી પાંચ-જોડી ઇની કિમ્મતનાં પાંચ અઢાર પુષ્પોથી વીતરાગ પ્રત્યુની પૂજા કરી હતી, અને તે પુષ્પથી તે મહારાજાધિરાજ થયા, મહોત્તર રાણાઈ તેના ચરણોની સેવા કરવા લાગ્યા, અઢાર દેશોના તે રાજા થયા, શ્રીદર્શો ગયાં જિનમંદિરો તેણે મંધાપ્યાં, સાતે વ્યગનોનું તેણે નિષારણ કર્યું, પ્રાન્નચર્ય વ્રત ધારણ કરીને તેણે અઢારે દેશોમાં અમારીપટદ યગગાપ્યો. શ્રી દેમચંદ્રાચાર્યના ચરણોને આરાધવાવાલા થયા, અને એવી રીતે જિનજ્ઞપ્તિથી તે દેવવતારી થયા છે. इत्यादि તેનું સર્વ વૃક્ષાંત કુમારપાલ પ્રવંધથી જાણી લેવું.

ધ્રંગં મંધસુધ્રંધં, વચં રુચં સુદં ચ સોદગ્ગં ॥

પાવદ્ પરમપયંપિ, પુરિસો જિણમંધપૂઞ્ચાણ ॥ ૧ ॥

અર્થ- મુગંધિ ઝવ્યોથી જિનપૂજા કરવાથી માણસ પોતાનું મુગંધવાલું શરીર, રૂપ, વર્ણ, મુખ તથા સૌજાગ્ય, અને મોહ પણ પામેછે.

જાવાર્થ- મુગંધિ વરાસ, ચંદન, કર્પૂર કસ્તૂરી ધિંગેરે વાસ દેપથી જિનપૂજા કરવાથી માણસોનું શરીર મુગંધયુક્ત થાયછે, તેને ઉત્તમ સ્વરૂપ મલે છે, મોદક આદિકનાં ઉત્તમ ઝોવનો મલે છે, પદ્મિની આદિક ઉત્તમ સૌજાગ્યવાલી સ્ત્રીઠં મલે છે, તથા ઠેવટે ગુણધર કુમારની પેઠે મોહ પણ મલે છે.

વહી શ્રી જિનેશ્વર પ્રજુ પાસે ઉત્તમ પ્રકારનાં અદ્વત, ઘઠં આદિકનાં હાસોગમે દાણાઠંથી, જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રની કદ્દપના પૂર્વક જે ત્રણ પુંજો કરે છે, તેઠં અઘંડ સુલોને મેલે છે. કહું છે કે,

અદ્વતૈરુજ્જ્વલૈઃ સ્યાલં, જૃતં થેન જિનાગ્રતઃ ॥

શ્રેયોઽજિસ્તાદૃશૌરેવ, તૈરાત્મા પરિપૂરિતઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ- જે માણસે ઇજ્જ્વલ અદ્વતોથી શ્રી જિનેશ્વર પ્રજુ આગલ સ્યાલ જરીને મેટ્યો છે, તે માણસે તેવાંજ (ઇજ્જ્વલ) કદ્યાણોથી પોતાના આત્માને પરિપૂર્ણ કરેલો છે. (આ અદ્વત-પૂજાપરની કથા શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રજુના ચરિત્રથી જાણી લેવી.)

કર્પૂરાદિકનો ઉત્તમ ધૂપ કરવાથી તેનો ધુંવાનો જે ઇંધો ચડે છે, તે એવું સૂચે છે કે, તે ધૂપપૂજા કરનારી પરલોકમાં ઇર્ષ્ય-ગતિ થશે તથા આ લોકમાં તેને ઇંધા પ્રકારના ઝોગોની સામગ્રી મલશે, અને સકલ લોકો તેની પ્રશંસા કરશે.

જો દેહ દીવયં જિણવરસ્સ, જવણંમિ પરમજ્ઞતીય ॥

સો નિમ્મલબુદ્ધિધરો, રમહ નરો સુરવિમાણેસુ ॥ ૨ ॥

અર્થ- જે માણસ પરમ જ્ઞકિથી જિનેશ્વર પ્રજુના મંદિરમાં

દીપક કરે છે, તે નિર્મલ શુદ્ધિવાલો થઈને દેવવિમાનોમાં ક્રીડા કરે છે.

જો જિણવરસ્ત પુરહ, દેહ પશ્વં પરાશ્રજિતિ ॥

એમેય તસ્ત રુઝ્ઝહ, પાપપયંગો ન સંદેહો ॥ ૨ ॥

અર્થ— જે માણસ જિનેશ્વર પ્રત્યુત્તરી સમીપે ઉત્કૃષ્ટ જાતિથી દી-
પક ધરે છે, તેનાં પાપ પરહો ચલીને જસમ ધાય છે, તેમાં સંદેહ નથી.

જિણચિંવાણં પુરહ, દીવં દિત્તસ્ત પવરસઘાણ ॥

દેહસ્ત હોહ દીત્તિ, રયણાણિ વહુમ્પયારાણિ ॥ ૩ ॥

અર્થ— પરમ શ્રદ્ધાથી જિનચિંતની પાસે દીપક ધરવાથી પો-
તાના શરીરની કાંતિ ઘટે છે, તથા ઉત્તમ રક્ષો મળે છે. તે દી-
પકપૂજાપર દ્યે દૃષ્ટાંત કહે છે.

મણિયારપુર નામના નગરમાં સૂર્યના મંદિરમાં એક સ્વયંજૂ નામે
પૂજારો હતો. એક દહાડો કંઈક કાર્ય પ્રસંગે તે એક ધાંચીને ઘેર
જઈ તેણે છાયાની એક જિનમંદિરમાં ગયો. ત્યાં તેણે ગંજારામાં એક
ચંદ્રાનુષણોથી શોજિતી બણ્ણી જિનપ્રતિમા દીઠી. તે પ્રતિમાની
પાસે તેણે જાવથી દીપક કર્યો, અને તેનું તેજ જોઈ તે વિચારવા
લાગ્યો કે, પૂર્વે મેં ઘણાં દેવોની પાસે દીપકો કર્યા છે, પણ આ દે-
વની પાસે કરેલા દીપકો સરલા શોજતા નહોતા. એમ ચિંતયતાં
તેણે મનુષ્ય જનનું આયુષ્ય બાંધ્યું. અનુક્રમે ત્યાંથી કાઢ કરીને
તે ધીઠશોકા નામની નગરીમાં તેજસાર નામે રાજા થયો. ત્યાં
કેટલાક જોગો જોગધ્યાવાદ ધરાવતી પોતાના મણિરથ કુમારને
રાજ્ય સોંપીને તેણે કેવલી જગવાન પાસે દીક્ષા લીધી. દીક્ષા
પાડી કાઢ કરી તે વિજય વિમાનમાં દેવ થયો, તથા ત્યાંથી
ચંચીને તે મોઠું જરો. આ તેજસારની કથા પાંચસો મંથોના પ્ર-
મણવાલી છે, અને તેનું વિશેષ વૃત્તાંત પ્રાકૃતજાપામાં મનોર-
માના ધરિત્રથી ઘાંચી લેવું.

दीपं विधाय देवाना-मग्रतः पुनरेव न ॥

गृहकार्यं च कर्तव्यं, तिर्यग्रूपी जवेत्तरः ॥ १ ॥

अर्थ- देवोनी पासे दीपक धरीने, ते दीपकथी घरनुं कार्य करबुं नहीं, नहींतर तेम कर्याथी तिर्यचपणुं प्राप्त थाय ठे.

इंजपुर नामना नगरमां ज्यारे अजितसेन नामे राजा राज्य करतो हतो, त्यारे त्यां एक देवसेन नामे शेर वसतो हतो. तेज नगरमां एक धनसेन नाममो छंटोनी व्यापारी रहेतो हतो. तेने घेर रहेली छंटणीजमांथी एक छंटणी हमेशां देवसेनने घेर आयवा लागी. ते छंटणीने धनसेन छाकडीज्जनों प्रहार करे तोपण ते ते देवसेननुं घर छोडे नहीं. पत्नी एवुं जाणीने देवसेने ते छंटणीने घेचाती छीधी. एक दहानो ते नगरमां धर्मघोष नामना आचार्य पधार्या, तेमने देवसेन शेठे पृष्ठुं के, हे जगवन् ! आ छंटणी मारुं घर छोरीने बीजे कोइ पण स्थानके रहती नथी, तेनुं शुं कारण ठे ? त्यारे आचार्यजीए पण पोताना ज्ञानथी जाणीने कछुं के, हे श्रेष्ठी ! आ छंटणी पूर्वजयमां तमारी माता हती. ते हमेशां जिनेश्वरमनु आगल दीपक करीने, तेज दीपकथी पोताना घरनां कायां करती हती. ते दीपकमां काकडी सलगाथीने खुलो संभरकती हती. ते कर्मनी आलोचना नहीं लेयाथी ते छंटणी थड ठे, थने पूर्वजयना छेहथी ते तारा घरनुं आंगणुं छोडती नथी. एम विधारीने देवमंत्रधि निर्माइय वस्तु पण प्रदण करपी नहीं, तेम देवद्रव्य व्याजे पण राखबुं नहीं.

ढोअइ बहुजतिजुअ, नेवझं जो जिएंदचंदाणं ॥

भुंजइ सो वरजोए, देवासुरमणुअनाहाणं ॥ २ ॥

अर्थ- जे माणस बहुजतिपूर्वक श्री जिनेश्वर मनुने नयेथ परे ठे, ते माणस दंड, दानव, थने मनुष्योना अधिपनिष्ठना उन्नम जोगो जोगवेने.

પકવાન, પુઢલા, જાત, દાઢ, ઘી, જુદી જુદી જાતિનાં જાક, દહીં, શીસેંડ, ધવેંગ, વિંગેરે નેવેઘ જાણવાં. એવી રીતે નેવેઘ પૂજા જાણવી.

વરતરુપવરફલાઈં, દોયઙ્ગ જો જિણવરસ્સ જત્તીએ ॥
જમ્મંતેરેયિ સહસા, જાયંતિ મણોરહા તસ્સ ॥ ૧ ॥

અર્થ- જે માણસ જાતિપૂર્વક ધી જિનેશ્વર પ્રત્નુ આગણ છત્તમ વૃહોનાં સુંદર પાડો ધેરે છે, તેના શર્ય મનોરથો જન્માનરમાં મપાડ ધાય છે.

નાહીપર, સોપારી, દાગિમ, આંબા વિંગેરે પાડો જાણવાં. એવી રીતે પાડપૂજા જાણવી.

દોયઙ્ગ જો જલજરિથં, વાડસં જત્તીઙ્ગ યીપરાયાણા ॥
સો પાવઙ્ગ પરમપર્યં, સુપસત્થં જાયસુદ્ધીએ ॥ ૧ ॥

અર્થ- જે માણસ જાતિધી ધી ધીતરાગ પ્રત્નુને જલધી જરેલો વાડસ જટાયે છે, તે જાયસુદ્ધિધી મોહપદને પામે છે.

કર્પૂર, કેનર, ચંદન, કત્તુરી વિંગેરે ગુણધિ ઉપ્યોધી મિથિત વેરેલાં જલોધી જલપૂજા જાણવી.

ધ્યા આંઠે પ્રકારી પૂજાપર તેનાં પાડોનાં દષ્ટાંતો પૂજાદક નામના પ્રંયધી પાંચી હેવાં.

મનો યાગ્દાયવરદોર્ધી-પૂજોપકરણસ્થિતે ॥

શુદ્ધિઃ સમવિધા વાર્યા, યીજિનેંજાર્ચનદણે ॥ ૧૫ ॥

અર્થ- ધી જિનેશ્વર પ્રત્નુની પૂજા સમયે, મનરુદ્ધિ, કષ્ટરુદ્ધિ, વાયરુદ્ધિ, પસ્તરુદ્ધિ, જમિરુદ્ધિ, વૃજાનાં સ્પર્શરુદ્ધિની રુદ્ધિ, મળા સ્થિતિરુદ્ધિ, એમ સાત પ્રકારે રુદ્ધિ કરવી.

પર પુજાન, વ્યાપાર તથા સ્ત્રી આદિકના ધ્યાનના પરિહારથી

मननी शुद्धि थाय ठे, सावद्यवचनना परिहारथी अने मौन धारण करवाथी वचनशुद्धि थाय ठे; कहुं ठे के, विचक्षण माणसो-ए व्याख्या वखते, पूजा वखते प्रतिक्रमण वखते, जोजन वखते, गमनवखते तथा बीजारुनां दुपणो वोखवामां मौन रहेवुं. वडी सावद्य कार्यने साधनारी एवी हाथनी के चूकुटीनी संज्ञा पण करवी नहीं. ते पर जिणह कोटवालनुं दृष्टांत कहे ठे.

एक दहाडो जीमराजाए जिणह कोटवालने तेनी बहाडुरीथी खुशी अझे धोलका नगर आप्युं. तेनगरमां तेनी बाहाडुरीथी कोइ पण चोर के छुंदारा वसता नहोता, अने तेथी ते पोतानुं निक्के-टक राज्य चलायतो हतो. त्यां तेणे श्री कलिकुंभ पार्ष्वनाथादिकना चार जिनमंदिरो बंधाव्यां, अने तेमां मौन धरीने ते त्रिकाल पूजा करतो हतो. एक दहाडो सौराष्ट्रना रहेवासी कोइक चारणे तेनी परीक्षा माटे राजानो एक छंट चोर्यो. त्यारे पोखीसना माणसो ते चारणने बांधीने जिणह कोटवालपासे खेइ गया. ते वखते मध्यान्हकाल होवाथी कोटवाल जिनमंदिरमां एकाग्र मनथी मौन धरीने पूजा करतो हतो. पोखीसना माणसोए तेने कहुं के, आ छंटना चोरने अमोए पकड्यो ठे. ते सांजखी कोटवाले आंगलीनी संज्ञा करीने तेनुं मस्तक ठेदवाने तेउने हुकम कर्यो. पण ते पोखीसना माणसो समजी शक्यां नहीं. ते जोइ कोटवाले पुष्पनुं एक डींटीठं तोनीने संज्ञा करी. ते जोइ जयजीत थपळा चारणे कहुं के,

इकजिणहा नइ जिणवरह, न मिलइ तारेतार
जेहि अमारणपूजाइ, ते किम मारणहार ॥ १ ॥
इक्का चोरी सा करी, जा खोलडइ न माइ ॥
बीजा चोरी जु करइ, तु चारण चोर न थाइ ॥ २ ॥

લવાની ઇચ્છાથી રાજાએ તેને રાજ્યની ગાદીપર બેસાડ્યો, અને પોતે દીક્ષા લીધી. કેટલેક કાલે તે રાજરૂપિને જ્ઞાન થવાથી તે તેને પ્રતિબોધેવામાટે ત્યાં પધાર્યા. તે સમયે રાજા 'લોકોની સાથે તેમને યાંદવા માટે ગયા. તે વચ્ચે પેલી માતંગી પણ તેમને યાંદવા માટે ત્યાં આવી હતી. રાજાને જોઈ તેણીને અત્યંત હર્ષ થયો, અને રાજાને પણ તેણીનાપર માતૃસ્નેહ આવ્યો. તે સમયે તે રાજરૂપિણ સર્વ વૃત્તાંત તેમને કહી સંજ્ઞાલાવ્યો. પત્ની રાજાએ જ્યારે તેમને પોતાના પૂર્વ જન્મનો વૃત્તાંત વૃત્તથો, ત્યારે રાજરૂપિ-જીએ કહ્યું કે, તું પૂર્વ જન્મમાં કોઈક નગરમાં મહા ધનાઢ્ય બ્યા-પારી હતો. એક સમયે જિનપૂજા કરતાં વશ્વાસનપર પહેલાં કેટ-લાંક પુષ્પો તેં પ્રણુને ઘડાવ્યાં હતાં. ત્યારવાદ તે કર્મની આલો-ચના નહીં કરવાથી તું મૃત્યુ પામીને આ માતંગના પુત્રમાં છત્પન્ન થયો. પણ જિનપૂજાના પ્રજાવથી તને રાજ્ય મળ્યું. તે સાંજથી તે રાજાને જાતિસ્મરણ જ્ઞાન થયું, અને તેથી દીક્ષા લેઈ તે સ્વર્ગ ગયો, અને ત્યાંથી મોઢે જશે. યથી રીતની કથા સાંજથીને અ-નુષ્ઠિ પુષ્પોથી જિનપૂજા કરવી નહીં. ઘણી દમવંતીએ પોતાના ધીરમતીના પૂર્વ જન્મમાં ધોયીમે જિનેશ્વરોની રજોનાં તિલકોથી પૂજા કરી હતી, અને તેથી તેણીના લલાટમાં મહા તેજસ્વી નિ-લક હતું, અને પ્રણ સંહના સ્વામી નયરાજાની તે પટરાણી થઈ હતી. યથી પુષ્પપૂજા કરવાથી તીર્થકરની પદવી પણ મળે છે, કેમકે, તીર્થકરો પણ પૂર્વના તીર્થકરોનીજ પૂજા કરવાથી તીર્થ-કર પદને પામ્યા છે.

ધર્મં દદતિ પાપાનિ, દીપો મૃત્યુવિનાશકઃ ॥

નૈવેદ્યવિપુલં રાજ્યં, પ્રદક્ષિણા શિષ્યમદા ॥ ૧ ॥

અર્થ—ધૂપપૂજા વાગોને યાત્રે છે, દીપક મૃત્યુને નાશ કરનારો છે, નૈવેદ્યથી વિપુલ રાજ્ય મળે છે, અને પ્રદક્ષિણા મોઢને આપનારી છે.

વીતરાગ પ્રગુની રણોચી પૂજા કરવાથી ચક્રવર્તિની પદવી મળે છે, ધધારે શું કહેવું ? તેથી મોહની પણ પ્રાપ્તિ થાય છે.

વીતરાગં સ્મરન્ યોગી, વીતરાગત્વમશ્રુતે ॥

ઈલિકા ધ્રમરીઝીતા, ધ્યાયંતી ધ્રમરીં યથા ॥૧॥

અર્થ- વીતરાગનું સ્મરણ કરતો ચક્રો યોગી વીતરાગપણું પામે છે, જેમ ધ્રમરીને ધ્યાયતી એવી ઈલિકા ધ્રમરીપણને પામી.

જિનસ્ય પૂજનં હંતિ, પ્રાતઃ પાપં નિશાન્નવત્ ॥

ધ્યાજન્મવિહિતં મધ્યે, સપ્તજન્મકૃતં નિશિ ॥ ૧ ॥

અર્થ- પ્રજાતે કરેલું જિનપૂજન રાત્રિના પાપોનો નાશ કરે છે, મધ્યાનકાલે કરેલું જિનપૂજન જીવિતપર્યંતનું પાપ નાશ કરે છે, તથા રાત્રિએ કરેલું જિનપૂજન સાત જયોનાં પાપોનો નાશ કરે છે એવી રીતે યોગ્ય અવસરે કરેલી જિનપૂજા હાનિકારક થાય છે. કહું છે કે,

જલાહારૌપધસ્વાપ-વિદ્યોત્સર્ગકૃતિક્રિયાઃ ॥

સત્પલાઃ સ્વસ્વકાલે સ્યુ-રેવં પૂજા જિનેશ્વરે ॥૧॥

અર્થ- જલપાન, જોજન, આંપધમ્મહણ, નિષ્ઠા, વિદ્યા, તથા મહાશુદ્ધિ આદિક ક્રિયાઠં પોતપોતાને અવસરે કરવાથી જેમ સફલ થાય છે, તેમ જિનપૂજા પણ જાણથી.

તે જિનપૂજા પણ પેયદશાદની પેટેએકામ મનથી કરવી, પેય-દશાદ શેષ દમેશાં ત્રિકાલ જિનપૂજન કરતા હતા. એક દહાડો તે પૂજા સમયે સિદ્ધરાજ રાજાએ તેને પાંચ ઠવાર માણસો મોકલીને બોલાવ્યો, પણ પૂજાના એકામપણાથી ગ્યારે તેણે જવાબ આપ્યો નહીં, ત્યારે રાજા પોતે ત્યાં આવ્યો. તે સમયે પેયદશાદને દેવ-પૂજામાં હીન થયેલો જોડે તેની પાંચ પુષ્પો આપવાને બેઠેલા માણસને ઘઠામીને રાજા પોતે ગુપ્ત રીતે બેસીને પુષ્પો આપવાલાગ્યો.

પણ પુષ્પો આપવાની વિધિને નહીં જાણવાથી ને ઘીજાં ઘીજાં પુષ્પો આપવા લાગ્યો. તે જોઈ પેથડે પાતું ઘાણીને જોયું, તો રાજાને જોયા; તેજ ચલતે તે ઇત્તો થવા જતો હતો, પણ સિદ્ધરાજે તેનો હાથ ઝાણીને તેને વેસાડી દીધો, અને દેવપૂજામાં તેનું એકાગ્રપણું જોડને લુચી થઈ કહેવા લાગ્યો કે, હું પેથડશાહ ! હું તમોને ઘોલાવું તે ચલતે જો તમો જિનપૂજામાં હો તો તમારે આવડું નહીં. એમ કહીને રાજા પોતાને સ્થાનકે ગયો. એવી રીતે એકાગ્ર ચિત્તથી ત્રિકાલ દેવપૂજન કરવું.

स्वर्गस्तस्य गृहांगणं सहचरी साम्राज्यलक्ष्मीः शुभा
सौजाग्यादिगुणावलिर्विलसति स्वरं वपुर्वेश्मनि ॥
સંસારઃ સુતરઃ શિવં કરતલક્રોડે લુપ્ત્યંજસા
યઃ શ્રદ્ધાઞ્જરજાજનં જિનપતેઃ પૂજાં વિધક્ષે જનઃ ॥૧॥

અર્થ—શ્રદ્ધાના સમૂહનો જાજનરૂપ એવો જે માણસ શ્રી જિનેશ્વર પ્રજ્ઞની પૂજા કરે છે, તેને સ્વર્ગ તો ઘરના આંગણરૂપ થાય છે, મનોહર એવી રાજ્યલક્ષ્મી તો તેની સોબતણ થાય છે. તેમ તેના શરીરરૂપી ઘરમાં સૌજાગ્યાદિક ગુણોની શ્રેણિ વિસ્તાર કરે છે, સંસાર સુલેથી તરાય છે, અને મોહ તો તુરત તેની હથેલીમાં આવીને રહે છે. (તેપર દૃષ્ટાંત કહે છે.)

દેવપાલ નામે કોઈક ગોવાલ ગાયોને વનમાં ચરાવતો હતો. એક દહાડો નદીની પડી ગણી જેલડમાં તેણે એક જિનપ્રતિમા જોઈ. પછી તેણે વનમાંજ એક ઝુંપડી બાંધીને તેમાં તે પ્રતિમાને તેણે સ્થાપન કરી, અને એવો અજિગ્રહ લીધો કે, આ પ્રતિમાની પૂજા કર્યાવિના હું જોજન કરીશ નહીં. એવી રીતે હમેશાં તે પ્રતિમાને તે પૂજવા લાગ્યો. એક દહાડો નદીમાં પૂર આવ્યું, અને તે પૂર માત્ર દિવસોસુધી રહ્યું, અને તેથી તે દેવપાલને સાત ઇપવાસો થયા. આવમે દિવસે પૂજા કરીને તેણે જોજન કર્યું, તેની

एही दृढता जोड़ने शासनदेवीए मुष्टमान थड तेने घरदान मा-
गवानुं कसुं. त्यारे तेणे पासेना एक नगरनुं राज्य माग्युं. शासन-
देवीए पण ते राज्य तेने आप्नुं. पठी केटखाक अहंकारी सा-
मंतो, जेठ ते देवपाखनी आशा नही मानता हता, तेठने पण
तेलीए यांधीने पदा कयो. जीवित पर्यंत राज्य पाखीने ते स्वर्गे
गयो. (एही रीते जिनपूजानुं फल जाणीने तेमां उद्यम करयो.)

जिनपूजनं जनानां, जनयत्पेकमपि संपदो विपुलाः ॥

जलमिव जलदयिमुक्तं, काले शस्त्रयिष्यो हखिलाः॥२॥

अर्थ- एक जिनपूजन पण (पुष्टानुबंधि पुष्ट्यर्थी) माण-
सोने विल्लीए संपदाउं आपे ठे; केमके आर्जादिक अपमरे घर-
सादची पडेसुं पाणी धान्यनी सयली संपदाउंने आपे ठे.

(तेपर दृष्टांत कहेठे.)

एक पर्यंतमां एक जीख अने जीखडी यसतां हतां. एक द-
हामो त्यां कोड जैनमुनि आवी चढ्या. ते मुनिए तेठनी पासे
जिनपूजानुं फल कसुं. ते सांजली जीखडीए पोताना छपुकर्म-
पणाची ते अंगीकार कयुं, अने त्यारची ने जीखमी धनमां र-
हेखा एक जिनमंदिरमां जडने श्री श्पजदेव प्रजुने पूजया खागी.
ते जोड जीखे तेणीने कसुं के, अरे !! आ तो बाणीआना पार-
सनाथ ठे, माटे ते आपणे पूजवाना नथी. एही रीते ते जीख ते
णीने घरंवार बारतो, पण जीखडीए पोतानुं कार्य सग्युं नही.
अनुक्रमे केटखेक समये ते जीखमी काख करीने पासेना एक न-
गरना राजानी पुत्री थड. यावनपणुं पामीने एक दहामो ज्यारे
ते ऊरुखामां बंठी हती, त्यारे तेज जीखने त्यांची जतो तेणीए
जोयो, अने तेने जोवाची तेणीने जातिस्मरण ज्ञान उत्पन्न थयुं.
पठी ते जीखने तेणीए बोखावीने कसुं के, तुं मने उंखले ठे ?
एही रीते कहीने तेणीए तेने कसुं के, पूर्व जवमां ते मारुं कसुं

માન્યું નહીં. એવી રીતે તેને અપદેશ દેડને તેને જિનપૂજનમાં દૃઢ કર્યો. તે રાજપુત્રી પણ કેટલુંક સુખ ઝોગવીને સ્વર્ગે ગઈ.

માટે એમ વિચારિને જાગ્યવાન માણસે જાવપૂર્વક જિનજ્ઞતિ કરીને પોતાનું જીવિતવ્ય સફલ કરવું. તેપર દૃષ્ટાંત કહેત્રે.

કોઈએક નગરમાં નંદક અને જ્ઞક નામના બે વ્યાપારીઠં વસતા હતા. તેઠં વચ્ચેની છુકાનો સામ સામી હતી. જ્ઞક હમેશાં પ્રજ્ઞાતમાં ઊઠીને પોતાની છુકાને જતો હતો, અને નંદક તો હમેશાં પ્રજ્ઞાતમાં ઊઠીને દેવપૂજા માટે જિનાલયમાં જતો હતો. તે જોઈ જ્ઞક હમેશાં મનમાં એમ વિચારતો હતો કે, ધન્ય છે આ નંદકને, કે જે હમેશાં પ્રજ્ઞાતમાં ઊઠીને ચીજું કાર્ય ઢોડીને જિનપૂજા કરે છે. અને હું મહાપાપી દરીઢી ધન મેલવવાની ઇચ્છાથી પ્રજ્ઞાતમાંજ અહીં આવીને પામરોનાં મુલો જોઈ હું, માટે મારાં જીવતરને ધિકાર છે, એવી રીતના શુદ્ધ ધ્યાનરૂપી જલ્દથી તે હમેશાં પોતાનાં કર્મોરૂપી મેલને દૂર કરતો હતો, અને પુણ્યરૂપી ચીજને મિંચતો હતો. નંદક હમેશાં એમ ચિંતવતો હતો કે, હું ગ્યારે દેવપૂજામાં રોકાઈ હું ત્યારે મહા પક્ષો જ્ઞક પ્રાહ્લકો પામેથી રૂબ ધન કમાડ લે છે; પણ કરું શું ? કેમકે મેં મૂર્ખ દેવપૂજાનો અન્નિમ્મ લીધો છે; હવે તે દેવપૂજાથી મલવાનું પલ્લતોં એકવાનું રહું, પણ આથી તો છલડું હવ્ય પણ પેદા થઈ શકતું નથી. એવી રીતના કુચિકદ્વષોથી નંદક પોતાનું પુણ્ય હારી ગયો. એમ વિચારિ ઢાઢ્યા માણમોણ એકતાનથી જિનપૂજન કરવું.

एकैव हि जिनपूजा, दुर्गतिगमनं नृणां नियारयति ॥

પ્રાપયતિ શ્રિયમસિલ્લા-મામુક્તેર્જ્ઞકિતો વિહિતા ॥ ૧ ॥

અર્થ- એક જ જિનપૂજા માણમોના દુર્ગતિગમનને નિયારે છે, તેમ જ્ઞકિથી ટેક મોક્તમુધિની મપડી લક્ષ્મીને પ્રાપ્ત કરાવે છે. (વડી આ જિનપૂજા સર્વે પુણ્યકરણીઈમાં મુલ્ય દોષાથી કા-

તા પરં નિર્મળ સનિહીત જાણી લીધોને તેનો છપદેશ દેહને
પ્રજ્ઞામિત્રી પેઠે જગદે છે.)

પાત્રં પૂજાવિધાનુઃ સ્વા-ન્સાન્નાગ્યં જનમાન્યતા ॥

એસર્યં કંપમારોગ્યં, સ્વર્ગમોહસુગ્રાન્યપિ ॥ ૧ ॥

અર્થ- પૂજા કરનાર માણસને, સાંજાગ્ય. હોંકોતરપાત્રું માન,
મોટાઈ, રૂપ, આરોગ્યપાત્રું, અને સ્વર્ગ તથા મોહનાં મુરો પણ
પાત્રરૂપે થાય છે. શત્રું છે કે.

સ્તીરેણ જોષિસેષ્યં, કરહ જિણંદસ્ત જાતિરાણ ॥

સો સ્તીરધયલપિમલો, રમહ વિમાણોસુ ચિરકાલં ॥૨॥

અર્થ- જે માણસ જાતિરાગથી જિનેશ્વરપ્રત્યુને દૂધથી અ-
નિષેધ કરે છે, તે દૂધસરણો ઠગપણ અને નિર્મલ થઈને હાંચા
વલનમુધિ વિમાનોમાં રમે છે.

કંચણમોશિયવિદ્યુમ-રણાન્નરણેદિં જાપસંજુહો ॥

જો પૂયણ્ જિણંદં, સો પાયેહ સાસયં ઠાણં ॥ ૧ ॥

અર્થ- કંચન, મોતી, પરવાણાં તથા રત્નઆદિકનાં આજ-
રણોથી જાપસદિત જે માણસ જિનેશ્વરપ્રત્યુને પૂજે છે, તે સરેસર
મોહમુલ પામે છે. (જેમ શ્રીકૃષ્ણપાદમંત્રીએ પોતેજ જરાપેણાં
નવાણાણ જિનચિંતોને, તથા શત્રુંજયપરના જિનચિંતોને મુપણ
અને રજોનાં આજૂપણો પદેસપ્યાં દતાં.)

યઃ પુષ્પૈર્જિનમર્ચતિ સ્મિતસુરસ્ત્રીસોચનૈઃ સોઽર્ચ્યતે

યસ્તં વંદત એકશસ્ત્રિજગતા સોઽદર્શિશં વંધતે ॥

યસ્તં સ્તોતિ પરબ્ર હૃદ્રદમનસ્તોમેન સ સ્તૂયતે

યસ્તં ધ્યાયતિ કલૂષકર્મનિધનઃ સ ધ્યાયતે યોગિન્નિઃ ૧

અર્થ- જે માણસ શંપક આદિક મુગંધિ પુષ્પોથી જિનેશ્વર પ્ર-
ત્યુની પૂજા કરે છે, તે માણસ વિકસ્વર થણાં એવાં દેયાંગના-

તેનાં નયનોથી પૂજાય છે. અને જે માણસ પ્રતુને એકજ વખત વંદન કરે છે, તે હમેશાં ત્રણે જગતોથી વંદાય છે. વહી જે માણસ જિનેશ્વરપ્રતુની સ્તુતિ કરે છે, તે પરલોકમાં ઇંદોના સમૂહથી સ્થાય છે, અને જે માણસ તેમનું ધ્યાન ધરે છે, તે કર્મરહિત ઘરને યોમીતથી પણ ધ્યાવાય છે.

નૌરેપા જવવારિધૌ શિવપદપ્રાસાદનિઃશ્રેણિકા
માર્ગઃસ્વર્ગપુરસ્ય હુર્ગતિપુરધારપ્રવેશાર્ગલા ॥
કર્મગ્રંથિશિલોઘ્નયસ્ય દલને દંત્રોલિધારાસમા
કલ્યાણૈકનિકેતનં નિગદિતા પૂજા જિનાનાં પરા ૧

અર્થ— શ્રી જિનેશ્વર પ્રતુની પૂજા આ જયરૂપી સમુદ્ધમાં નાયમમાન છે, તેમ મોહપદરૂપી મેહેલની નીસરણી છે, સ્વર્ગપુરનો માર્ગ છે, હુર્ગતિ નગરનાં ધારમાં પ્રવેશ કરવાને આત્મી જાગોલગાલી છે, જોગાંતરાય તથા દાનાંતરાય આદિક કર્મોરૂપી પાથરોના સમૂહને જાંગવામાં ધસધારાસરણી છે, અને કલ્યાણના એક સ્થાનકરૂપ છે.

નેપ્રાનંદકરી જવોદધિતરી શ્રેયસ્તરોર્મજરી
શ્રીમધ્મમહાનરેંજનગરી વ્યાપહૃતાધૂમરી ॥
દ્યૌંત્કૃર્પગુજપ્રજાવલહરી જાવહિપાં જિત્વરી
પૂજા શ્રીજિનપુંગવસ્ય વિહિતા શ્રેયસ્કરી દેહિનામ

અર્થ— શ્રી જિનેશ્વરપ્રતુની કરેલી પૂજાનેશ્રોને આનંદ કરનારી છે, જયરૂપી સમુદ્ધમાં વહાણમમાન છે, કલ્યાણરૂપી વૃદ્ધની માંજર છે, શ્રીમાન્ ધર્મરાજાની નગરી છે, આપદારૂપી યંત્રોને નાશ કરવામાં ધૂમરીમરણી છે, દર્પનો સરકૃર્પ તથા ઘરામ જાંચોની યદ્ધરીમરણી છે, જાવશશ્વર્તને જીતનારી છે, તથા પ્રાણી-ટંતું કલ્યાણ કરનારી છે. (તેમજ દશાંત કહે છે.)

जयंती नामनी नगरीमां एक नरसिंह नामे राजा हतो. ते निःपुत्रीष्ठ हतो. तेज नगरमां एक कमल नामे शेर बसतो हतो, तेने रूप, छावण्य, सौजाग्य तथा विनयादिक गुणोधी मनोहर एवो सुंदरकुमार नामे पुत्र हतो. राजानी तेनापर अत्यंत प्रीति थयाथी तेणे तेने पुत्र करीने राख्यो, अने तेथी ते हमेशां राजानी-साथे अरधा आसनपर बसतो. एक दहामो ते नगरमां एक श्री-पाल नामे कोटिध्वजशेर उब्रीस जातनां करीआणाठसहित व्यापार करवाने आण्यो. तेणे रत्न, मोती, प्रवाळांविगेरेथी एक सुवर्णनो आल जरीने, तेपर एक दिव्यसुगंधियाळुं एक हजार पांखडीठनुं कमल मुक्युं, अने ते आल राजाने जेट कयों. ते ब-खते कमलनी सुगंधिथी सर्व सजा खुशी थई. राजाए पण ते कमल हाथमां खेइ विचार्युं के, आयुं मनोहर कमल मारे सुंदरकुमारनेज आपयुं, एम विचारि तेणे ते कमल ते कुमारने आप्युं. ते खेइ सुंदरकुमार ज्यारे घेर आवया लाग्यो, त्यारे मार्गमां जिनमंदिर जोइ तेणे विचार्युं के, आ उत्तम कमलतो जिनेश्वर प्रभुने चडावयुं तेज योग्य ठे. एम विचारी तेणे ते कमल जिनमंदिरमां आवीने जिनप्रतिमाना मुकुटपर मुक्युं, अने तेथी ते प्रतिमां बड्डज सुंदर देखावा लागी. एटलामां त्यां दर्शन करवा माटे व्यापारीनी चार पुत्रीष्ठ आयी हती. तेठए ते दीप्यं कमल जोइने सुंदर कुमारनी अत्यंत अनुमोदना करी. अनुक्रमे ते सुंदरकुमार ते चारे कन्याने पराख्यो. अने ते पुण्यथी ते पांचे त्यांघी काळ करीने देवलोकांमं महा श्रद्धिबंत देवो थया. त्यांघी धवीने तेठ एक मोटा व्यापारीना पुत्रो थया, अने यांपण एक दहाडो उत्तम जिनपूजा जोइने तेठने जातिस्मरण ज्ञान थयुं. पढी दीक्षा खेइ केवलज्ञान पामी तेठ मोठे गया.

दर्शनादुरितध्वंसी, चंदनाघांठितप्रदः ॥

पूजनात्पूरकः श्रीणां, जिनः साक्षान्सुरजुमः ॥१॥

અર્થ- જિનેશ્વર પ્રજુ (તેમનાં) દર્શનથી પાપોનો નાશ કરનારા છે, વંદનથી વાંચિત અર્થને દેનારા છે, પૂજવાથી લક્ષ્મીને પૂરનારા છે, અને એવી રીતે તે સાક્ષાત્ કલ્પવૃક્ષ સરખા છે. (તે પર દૃષ્ટાંત કહેતે.)

અર્ધુદાચલના પરમારવંશના રાજા પાટ્ટહણે એક પિત્તલની પ્રતિમા ગલાવી નાંખી, અને તે પાપથી તેને ગલત્કૃષ્ટનો રોગ થયો. ગોત્રીઝંણ તેનું રાજ્ય લેઈ લીધું; પત્ની મૃત્યુના ડરથી તે દેશાંતરમાં ગયો. એક દહાડો જમતાં થકાં તેને શીલધવલ નામના આચાર્યજીનો મેલ્લાપ થયો. તેમની પાસે તેણે પોતાનું પાપ કહી બતાવ્યું ગુરુએ પણ તેને પ્રતિબોધ આપ્યો. પત્ની પશ્ચાત્તાપ થવાથી તેણે ગુરુજીને શરણે નમી કહ્યું કે, હે જગવન્ ! આપ કૃપા કરીને તે પાતકના ક્ષયનો ઉપાય કહો ? ત્યારે ગુરુએ તેને કહ્યું કે, હે રાજન્ ! હવે તમો જિનમંદિર તથા જિનપ્રતિમા આદિક પુણ્યનાં કાર્યો કરો ? તે સાંજણી તેણે પોતાના નામથી પ્રટ્ટહાદનપુર (પાલણપુર) નામનું નગર વસાવ્યું, અને ત્યાં તેણે સુવર્ણના શોભા કાંગરાંવાણું પાટ્ટહણવિહાર નામનું જિનમંદિર બંધાવ્યું. તે મંદિરમાં તેણે શ્રી પાર્શ્વનાથજીની પ્રતિમા સ્થાપી. તે પુણ્યના પ્રજાવથી તેના કુષ્ટરોગનો નાશ થયો. જીવિત પર્યંત જિનજ્ઞતિ કરીને તે દેવલોકે ગયો.

પાપં લુંપતિ હુર્ગતિં દલયતિ વ્યાપાદયત્યાપદં
પુણ્યં સંચિનુતે શ્રિયં વિતનુતે પુણ્ણાતિ નીરોગતામ્ ॥
વૈરાગ્યં વિદધાતિ પલ્લવયતિ પ્રીતિં પ્રસૂતે યશઃ
સ્વર્ગં યદ્યતિ નિર્વૃત્તિં ચ રચયત્યર્ચાર્હતાં નિર્મિતા ॥ ૨ ॥

અર્થ- કોણી એવી શ્રી અરિહંત પ્રજુની પૂજા પાપને લોપે છે, હુર્ગતિને દલે છે, આપદાને નષ્ટ કરે છે, પુણ્યને એકત્વ કરે છે, લક્ષ્મીને વિસ્તારે છે, આરોગ્યપણને પુષ્ટ કરે છે, વૈરાગ્ય કરે છે, પ્રી-

ગિને નયપહ્લ્ય કરે ઠે, યશને છત્પત્ત કરે ઠે, સ્વર્ગ આપે ઠે, તથા મોદને રઘી મેલે ઠે.

યાંતિ હ્રષ્ટહરિતાનિ દૂરતઃ, કુર્વંતે સપદિ સંપદઃ પદમ્ ॥
પ્રૂપયંતિ પ્રુપનાનિ કીર્તયઃ, પૂજયાં વિહિતયા જગજુરોઃ

અર્થ- જગતના ગુરુ એવા શ્રી તીર્થંકર પ્રજુની પૂજા કરવાથી હ્રુદ પાપો દૂર જાય ઠે, સંપદાઠં પોતાનું સ્થાનક કરે ઠે, તથા કીર્તિઠં પ્રુપનને શોજાયે ઠે. (તેનાપર દૃષ્ટાંત કહે ઠે.)

પાણારસી નામની નગરીમાં દેવપાલનામે એક વ્યાપારી પસતો હતો. તેણે હાથીનું પંચલપાણું ખાલીને પોતાનું ધન સાતે દેશોમાં સ્થરઘી માંડ્યું, અને પોતે પાણાયેલાં જિનમંદિરમાં તે હમેશાં વિવિધ પ્રકારની પૂજા કરાવતો હતો. અનુક્રમે તે નિર્ધન થઈ ગયો, તેથી તે એક પાસેના ગામમાં ગયો, અને ત્યાં રેતી આદિક કરીને ઘણીજ મુશીબતે તે પોતાની આજીવિકા ચલાવવા લાગ્યો, તથા નિર્ધન હોવાથી તે પોતાના જિનમંદિરમાં કંઈ પણ પૂજાદિક કાર્ય કરી શક્યો નહીં. તે જોઈ પ્રતિમાના અધિષ્ઠાયક દેવે વિચાર્યું કે, હાલમાં આ મંદિરમાં પૂજાદિક કાર્ય કેમ થતું નથી ? પઠી અવધિજ્ઞાનથી જ્યારે તેણે શેઠનું સ્વરૂપ જાણ્યું, ત્યારે તેનાપર છપકાર કરવા માટે તે દેવ દૂર દેશમાં રહેલા એવા તેના જાણેજાનું સ્વરૂપ કરીને તેને ઘેર આવ્યો, અને પોતાની મામીને પૂછ્યું કે, મારા મામા ક્યાં ઠે ? તેણીએ કહ્યું કે તે સેતરે ગયા ઠે. તે સાંજણી તે મામાને મળવા માટે સેતરે ગયો, અને ત્યાં મામાને પ્રણામ કરીને તેણે તેની આજીવિકાનું સ્વરૂપ પૂછ્યું. ત્યારે શેઠે પણ પોતાનું સર્વ વૃત્તાંત તેને કહી વતાવ્યું. પઠી જ્યારે મધ્યાન્હકાલ થયો ત્યારે જાણેજે કહ્યું કે, હે મામાજી ! ધાણો હવે આપણે જોજન માટે ઘેર જઈએ. તે સાંજણી મામાએ કહ્યું કે, આટલા સાંજાઠં જ્યારે કપાઈ રહેશે, ત્યારે ઘેર જવાશે. તે સાંજણી તે

जाणैज रूप थएछा देवे ते सर्व सांगठं एकदम वाढी नांख्या.
 अने तेनो जारो बांध्यो. पत्नी ते जारो खेड़ने जेवा तेठं बन्ने घेर
 आब्या केते समये मामीए पोताना यारमाटे उत्तम जोजन करी
 राख्युं हुतुं; पत्नी जेवी ते यारने जोजनमाटे बेसाढे ठे, तेवा ते
 मामोजाणैज बन्ने घरमां दाखल थया. तेउने आवता जोड़ ते
 छुष्ट मामीए पोताना जारने ढोरनी कोडमां संताड्यो अने तेनापर
 घास नाखी दीधुं. जाणैजे पण पेखो सांगठनो जारो ते यारपर
 नांख्यो. पत्नी मामो ज्यारे जोजनमाटे बेसवा खाग्यो त्यारे जाणै-
 जे कहुं के, हे मामाजी! तमो देवपूजा कर्याविना केम जोजन
 करो जो? त्यारे मामाए कहुं के, निर्धनपणायी ते सर्व कार्य हुं
 यिमरी गयो ठुठं. त्यारे जिनपूजा विना जोजन न करवुं एयुं
 नियम जाणैजे मामाने आय्युं. पत्नी तेठं बन्ने ज्यारे जोजनमाटे
 बेग त्यारं छुष्ट मामीए तेउने अत्यंत रसविनानुं जोजन पीरस्युं.
 ते जोड़ जाणैजे कहुं के, थरे! वासणमां रहेछी खापमी, दाड,
 जान विंगरे पीरमोनी? ते मांजडी मामीए ते जोजन पीरस्यां.
 पत्नी जोजन कर्या याद जाणैजे कहुं के, हे मामाजी! हथे
 तो पाखो तो आवणै बजारमां जदणं. ते मांजडी मामाए कहुं
 के, हनु तो आ गांगठमांथी अनाजना कणो कमाहयाना ठे.
 ते मांजडी जाणैजे मुसाड खेड़ने सं जारापर जोरथी मारया
 जाहुं, अने तंथी अनाजना कणीआठंतो बुटा पड्या, पण अ-
 दर र्दंछा ते छुष्टयारना दारुकां एाणरां थद गयां. पत्नी जाणै-
 जे मामीने कहुं के, हथे तमो आ दाणा एकछा करी खेजो! एम
 कट्टी नेठं बन्ने बजारमां गया. त्यार याद रोगाणीए पोताना या-
 ग्ने तेमांथी कडाह्यो, तथा ग्यां रुधिर निज्युं हनु त्यां त्यां श-
 खनी शूल दारीने नने पोताने घेर रयाना कयो. हथे ते जाणैज-
 रूप थएछा देवे हथेनां जिनपूजानुं माहारम्य देसाडीने, तथा .

इत्यनो जंडार पण देखामीने शेठने घर्ममां छट कयों. पढी संपत्ति थवाथी तेणे पोताना एक पुत्रनो विवाह करवा मांढ्यो. तेमां मांढ्याने दिवसे ते शेठे सघळा सगाठने तथा नातीछाठने जोजन माटे तेढ्या; मामीए पोताना यारने पण नोतरुं आप्युं हतुं. अने तेथी ते पण स्त्रीनो वेष छेड़ने पंगतमां ठेडे वेसी गयो. ते पळते सघळा पुरुषवर्गनी आगतास्वागता शेठ करवा छाग्या, अने जाणेज स्त्रीठनी आगतास्वागता करवा छाग्यो. पढी स्त्रीठनी पंगतमां पीरसतो पीरसतो जाणेज ग्यारे ते यार आगल आपतो, त्यारे तेने धीमेथी ते कहेतो के, ते दिवसे सांजठनी नीचे तुं हतो के? त्यारे ते कहे तो के, "नहीं, नहीं, हूं नहीं." त्यारे ते जाणेज छोकोने एम समजावतो के, त्या स्त्री कहेते के, मारे ते छाकु जोड़ता नथी. एवी रीते यारंयार कहीने ते जाणेजे तेने कहुं पण पीरस्युं नहीं. पढी ते यातनी मामीने खबर पड्याथी तेणीए गुप्तरीते पोताना ते यारने यार छाकुठ आप्या, अने ते छाकुठ तेणे काखमां कंचुक नीचे संताटी राख्या. पढी जोजन कर्यायाद सर्व स्त्रीठ ग्यारं पोतपोताने घेर जया खागी, त्यारे जाणेजे तेणीठने कहुं के, तमो सर्वे मारा मामाना मांढ्याने वधावती जाठ? ते सांजखी मघखी स्त्रीठ पोताना हाथो उंचा करीने एक पढी एक वधावती चाली. अनुक्रमे ते स्त्रीवेषधारी धारनो पण यारो आग्यो, अने तेथी तेणे पोताना हाथो उंचा नहीं करतां एमने एमज मंरुपने वधाव्यो. ते जोड़ जाणेजे कहुं के, एम वंधदाथे न वधावाय, एम कही बखात्कारे ग्यारे तेना हस्तो छांया कर्या, के तुरत-पेछा चोरेछा छाकुठ नीचे जड पड्या. पढी ते शेठाणीतुं सघळुं छुट वृत्तांत छोकोमां जाहेर थयुं. ठे-पटे ते जाणेजरूप देव शेठने प्रतियोधीने पोताने स्थानके गयो. शेठे पण दीक्ष खंड सप सपीने पोतानुं आत्मकार्य साध्युं.

શ્રીમજ્જિનેંદ્રપદપંકજપૂજનેન

જ્ઞાનક્રિયાકલિતસંજુરુસેવનેન ॥

સ્વાધ્યાયસંયમતપોવિનયાદિના ચ

કસ્યાપિ પુણ્યપુરુષસ્ય દિનાનિ યાંતિ ॥ ૧ ॥

અર્થ- શ્રીમાન્ જિનેશ્વર પ્રજુના ચરણકમલોને પૂજવાથી, જ્ઞાન ક્રિયાવાલા ઉત્તમ ગુરુને સેવવાથી તથા સગ્ગાયધ્યાન, સંયમ, તપ, અને વિનયાદિકથી કોઈ પુણ્યશાલી પુરુષનાજ દિવસો જાય છે.

કોઈક પંડિત માણસજ જિનેશ્વર પ્રજુને નમીને પોતાનાં મસ્તકને, તેમના ગુણો સાંજલીને પોતાના કર્ણોને, તેમની મૂર્તિ જોડીને પોતાનાં નેત્રોને, તેમનું સ્તવન કરીને પોતાની જિહ્વાને, તેમનું પૂજન કરીને પોતાના હસ્તોને, તેમને મંદિરે જઈ પોતાના ચરણોને, તથા તેમનું સ્મરણ કરીને પોતાના મનને પવિત્ર કરે છે. જિનપૂજન કર્યા વિનાની સર્વ ક્રિષ્ણાઈ નિષ્ફલ છે. કહું છે કે, હે, નાથ! જેણે તમોને ઘાંઘા નથી, પૂજ્યા નથી, ઋત્તિથી સ્તવ્યા નથી, તથા ઉત્તમ ધ્યાનથી તમોને ધ્યાવ્યા નથી, તેણે યનમાં રહેલી માલતીની પેઠે પોતાનો જન્મ નિરર્થક ગુમાવ્યો છે. માટે તેજ માણસને ધન્ય જાણ્યો કે, જૈનું હવ્ય જિનપૂજા માટે યપરાય છે. કહું છે કે, જિનપૂજા, જિનમંદિર, જિનચિંચ, તથા જિનયાત્રા આદિકમાં વિધિપૂર્વક જે હવ્ય સ્વરચાય છે, તેજ સફલ છે, યાકીનું હવ્ય તો નિષ્ફલ છે. હવે તેવર દૃષ્ટાંત કહેઁ.

ગજપુર નામના નગરમાં શ્રીધર નામે એક ઘણિયુ રહેતો હતો. તેણે એક દહાડો સાધુઝંના મુલથી 'જિનપૂજાનું ફલ સાંજશું. અને તેથી તે હમેશાં ત્રિકાલ જિનપૂજા કરવા લાગ્યો. એક દહાડો ધૂપપજા કરતાં થકાં તેણે પયો અન્નિમદ્દ લીધો કે, જ્યારે આ ધૂપ થઈ રહેશે ત્યારે હું અહીંથી જઈશ. પરલામાં ત્યાં એક

સર્પ આવી ચઢ્યો, તેને જોડને પણ તે નિર્જન થઈને ત્યાં સ્થિર રહ્યો. પત્ની ક્રોધથી સર્પ જેટલામાં તેને ઢંઢવા આવ્યો કે, તુરત શાસન દેવતાએ તે સર્પને ઇપામીને દૂર ફેંકી દીધો, અને લક્ષ્મીની વૃદ્ધિ કરનારું એક રત્ન તે શ્રીધર શેઠને આપ્યું. તે રત્નના પ્રજાવથી તે કોટીધ્વજ થયો. એક દહાડો તેણે લોકોના મુલ્યથી સાંજડ્યું કે, કામરૂપ નામના યક્ષની યૂજા કરવાથી સર્વ વાંચિત ફલે છે. તે સાંજડી લોચને વશ થઈ તેણે તે યક્ષની પૂજા કરી, તથા લોકોનાં વચનથી તેણે ચંડી, ગણેશ વિગેરેની પણ પૂજા કરવા માંની. એમ કરતાં થકાં એક દહાડો ચોરોની ધાડે આવીને તેનું સર્વ હવ્ય હુંટી લીધું. અને તેથી તેની આજીવિકા પણ વધુ દુઃખથી ચાલવા લાગી. તે જોઈ તેણે ત્રણ ઉપવાસ કરીને ગોત્ર-દેવીની આરાધના કરી. ત્યારે તેણીએ પ્રત્યક્ષ થઈ કહ્યું કે, તેં મને તજીને યક્ષ, ચંડી વિગેરેની આરાધના કરી છે, માટે તે તને હવ્ય આપશે, એમ કહી તે તો ગુસ્સામાંજ અંતર્યામિ થઈ ગઈ. પંડી તેણે શાસન દેવીનું આરાધન કર્યું, તો તેણીએ પ્રત્યક્ષ થઈ તેને ફરીને જનધર્મમાં દૃઢ કર્યો, તથા ક્રોડોગમે સોનામોહોરો આપી. ત્યારવાદ તે શ્રીધર શેઠ ત્રિકાલ જિનપૂજા કરતો થકો ઘેવટે મૃત્યુ પામીને દેવલોકમાં દેવપણે ઉત્પન્ન થયો.

ઘરપૂજયા જિનાનાં, ધર્મશ્રવણેન સુગુરુસેવનયા ॥

શાસનજ્ઞાસનયોગૈઃ, સૃજંતિ સફલં નિજં જન્મ ॥૧॥

અર્થ- (માણસો) જિનેશ્વર પ્રધુની ઉત્તમ પૂજાથી, ધર્મ શ્રવણથી, ગુરુસેવાથી, તથા શાસનોષોતના યોગથી પોતાનો જન્મ સફલ કરે છે.

જિનપૂજનવિના રાગ્યાદિક પણ નિષ્ફલજ છે. કારણ કે, જે માણસ ધીતરાગપ્રધુનું મંદિર કે સેમનું ચિંબ, કે સેમની પૂજા કરતો નથી, તેનું રાજ્ય, તેનું ધન, તેનું શરીર, તેનાં આજીવણો, તેની

શ્રીમજ્જિનેંષ્વપદપંકજપૂજનેન

જ્ઞાનક્રિયાકલિતસંજુરુસેવનેન ॥

સ્વાધ્યાયસંયમતપોવિનયાદિના ચ

કસ્યાપિ પુણ્યપુરુષસ્ય દિનાનિ યાંતિ ॥ ૧ ॥

અર્થ- શ્રીમાન્ જિનેશ્વર પ્રજુના ચરણકમલોને પૂજવાથી, જ્ઞાન ક્રિયાવાલા ઉત્તમ ગુરુને સેવવાથી તથા સગ્ગાયધ્યાન, સંયમ, તપ, અને વિનયાદિકથી કોઈ પુણ્યશાલી પુરુષનાજ દિવસો જાય છે.

કોઈક પંડિત માણસજ જિનેશ્વર પ્રજુને નમીને પોતાનાં મ-સ્તકને, તેમના ગુણો સાંજણીને પોતાના કર્ણોને, તેમની મૂર્તિ જોડેને પોતાનાં નેત્રોને, તેમનું સ્તવન કરીને પોતાની જિહ્વાને, તેમનું પૂજન કરીને પોતાના હસ્તોને, તેમને મંદિરે જઈ પોતાના ચરણોને, તથા તેમનું સ્મરણ કરીને પોતાના મનને પથિત્ર કરે છે. જિનપૂજન કર્યા વિનાની સર્વ ક્રિષ્ણાંત નિષ્ફલ છે. કહ્યું છે કે, હે, નાય! જેણે તમોને ઘાંઘા નથી, પૂજ્યા નથી, જ્ઞાતિથી સ્તવ્યા નથી, તથા ઉત્તમ ધ્યાનથી તમોને ધ્યાવ્યા નથી, તેણે યનમાં રહેલી માલતીની પેઠે પોતાનો જન્મ નિર્થક ગુમાવ્યો છે. માટે તેજ માણસને ધન્ય જાણવો કે, જનું હવ્ય જિનપૂજા માટે યપરાય છે. કહ્યું છે કે, જિનપૂજા, જિનમંદિર, જિનવિંદ, તથા જિનયાત્રા આદિકમાં વિધિપૂર્વક જે હવ્ય સ્વરચાય છે, તેજ સ-ફલ છે, યાકીનું હવ્ય તો નિષ્ફલ છે. હવે તેપર દૃષ્ટાંત કહેંએ.

ગજપુર નામના નગરમાં શ્રીધર નામે એક યણિયુ રહેતો હતો. તેણે એક દહાદો માધુરંના મુલથી જિનપૂજાનું ફલ સાંજણું. અને તેથી તે હમેશાં ત્રિકાલ જિનપૂજા કરવા લાગ્યો. એક દ-હાદો ધૂપપૂજા કરતાં થકાં તેણે ણ્યો અન્નિમદ્ સીધો કે, ગ્યારે આ ધૂપ થઈ રહેશે ત્યારે હું અહીંથી જડરા. ઘટજ્ઞામાં ત્યાં એક

સર્પ આવી ઘડ્યો, તેને જોડને પણ તે નિર્જય થઈને ત્યાં સ્થિર રહ્યો. પત્ની ક્રોધથી સર્પ જેટલામાં તેને ડંઙવા આવ્યો કે, તુરત શાસન દેવતાએ તે સર્પને છપામીને દૂર ફેંકી દીધો, અને લક્ષ્મીની શ્રદ્ધા કરનારું એક રક્ષ તે શ્રીધર શેઠને આપ્યું. તે રક્ષના પ્રજાવથી તે કોટીધ્વજ થયો. એક દહાડો તેણે લોકોના મુલ્યથી સાંજણું કે, કામરૂપ નામના યક્ષની પૂજા કરવાથી સર્વ વાંઝિત ફાલે છે. તે સાંજણી લોજને ઘસ થઈ તેણે તે યક્ષની પૂજા કરી, તથા લોકોનાં ઘષ્ટનથી તેણે ઘંઙી, ગણેશ વિગેરેની પણ પૂજા કરવા માંની. એમ કરતાં થકાં એક દહાડો ચોરોની ધાડે આવીને તેનું સર્વ ઇચ્છ્યું છુંડી લીધું. અને તેથી તેની આજીવિકા પણ બહુ દુઃખથી ચાલવા લાગી. તે જોઈ તેણે ત્રણ છપવાસ કરીને ગોત્ર-દેવીની આરાધના કરી. ત્યારે તેણીએ પ્રત્યક્ષ થઈ કહ્યું કે, મેં મને સજીને યક્ષ, ઘંઙી વિગેરેની આરાધના કરી છે, માટે મેં મને ઇચ્છ્યું આપશે, એમ કહી તે તો ગુસ્તામાંજ અંતર્યામિ થઈ ગઈ. પત્ની તેણે શામન દેવીનું આરાધન કર્યું, તો તેણીએ પ્રત્યક્ષ થઈ તેને ફરીને જૈનધર્મમાં દૃઢ કર્યો, તથા ક્રોડોગમે સોનામોહોરો આપી. ત્યારવાદ તે શ્રીધર શેઠ ત્રિકાલ જિનપૂજા કરતો થયો એવડે મૃત્યુ પામીને દેવલોકમાં દેવપણે ઉત્પન્ન થયો.

યરપૂજયા જિનાનાં, ધર્મચયણેન સુગુરુસેવનયા ॥

શાસનજ્ઞાસનયોગેઃ, સૃજંતિ સફલં નિજં જન્મ ॥૧॥

અર્થ- (માણસો) જિનેશ્વર પ્રપુત્રી-ઉત્તમ પૂજાથી, ધર્મ ધ્યાણથી, ગુરુસેવાથી, તથા શાસનોપોતના યોગથી પોતાનો જન્મ સફલ કરે છે.

જિનપૂજનવિના રાગ્યાદિક પણ નિષ્પાલ્ય છે. કહ્યું છે કે, જે માણસ ધીતરાગપ્રપુત્રનું મંદિર કે તેમનું ધિંધ, કે તેમની પૂજા કરતો નથી, તેનું રાગ્ય, તેનું ધન, તેનું શરીર, તેનાં આજીવણો, તેની

પંડિતાઈ, તથા તેનું ઉત્તમ કુલ પણ શા ઉપયોગનું છે ? ક્રોધ, રાગ, દ્વેષ તથા માનથી રહિત થઈને એકાગ્રમનથી જિનપૂજા કરવી. ધર્મને સાંજલવાથી, જોવાથી, કરવાથી, કરાવવાથી, તથા અનુમોદવાથી, પણ તે ઠેક સાત પેહેડીઠં સુધિ પવિત્ર કરે છે. તે ધર્મનું શ્રવણ ગુરુસેવાથી થાય છે. કેમકે, વિચક્ષણ માણસ પણ ગુરુની સહાયતાવિના ધર્મને જાણી શકતો નથી. કારણ કે, ઉત્તમ લોચનવાલો માણસ પણ અંધકારમાં રહેલી યસ્તુને દીપકની સહાયતા વિના જોઈ શકતો નથી. તે પર દૃષ્ટાંત કહેઝે.

ગોપગિરિમાં એક દહાડો કેટલાક માતંગ નાટકકારો આવ્યા; તેઝંમાં એક નટી ઘણીજ સ્વરૂપવાન હતી. તેણીને જોઈ ત્યાંનો આમ રાજા મોહિત થયો, અને તેણીની સાથે જોગવિલાસ કરવાની તેની ઇચ્છા થઈ. તે બાવતની તેના માનનીક ગુરુ શ્રી યજ્ઞજઘ્ની-જીને સ્વર પડવાથી તેમણે રાજાને પ્રતિબોધવા માટે તેના મેહેલના ઘાટપર અન્યોક્તિનું નીચે પ્રમાણે કાવ્ય સંડીથી લખ્યું.

શૈત્યં નામ ગુણસ્તવૈવ જ્ઞવતઃ સ્વાજ્ઞાવિકી સ્વચ્છતા
કિં વ્રૂમઃ શુચિતાં વ્રજંત્યશુચયઃ સંગેન યસ્યાપરે ॥
કિં ચાતઃ પરમસ્તિ તે સ્તુતિપદં ત્વં જીવિતં દેહિનાં
ત્વં ચેન્ત્રીચપયેન ગછસિ પયઃ કસ્ત્યાં નિરોહું દામઃ ॥૧॥

અર્થ— હે પાણી ! તારો ગુણ શીતલ છે, તેમ તારી સ્વચ્છતા પણ સ્વાજ્ઞાવિક છે, ઘડી તારાં પવિત્રપણાનાં અમો શું યલાલ કરીયે ! કેમકે તારા સંગથી બીજા અશુચિ પદાર્થો પણ પવિત્ર થાય છે, ઘડી તારા સમાન બીજી કંઈ પવિત્ર યસ્તુ છે ? તું પ્રાણીઠંને જીવિત આપનાર છે; પરંતુ પણ તું જો નીચ માર્ગમાં જસે, નો પડી તને અટકાવવાને કોણ મમથ થશે ?

જ્યાદિક કાવ્યોંથી પ્રતિબોધિને આચાર્યજીણે તેને તે અજ્ઞ-દંથી અટકાવ્યો. આમ રાજાણ પણ તેથી જીવિત વર્ધન પામી.

ગતનની શાધા લીધી; અને તે પાપના પ્રાયશ્ચિત્ત માટે તેણે જિન-
મંદિર સંધાવ્યું. ઉત્પાદિ તેનો વિશેષ વૃત્તાંત ચપ્પનટ્ટીપ્રચંધથી
જાણી લેવો. તથા દેમચંદાધાર્ય અને ધુમારપાલ રાજા આદિ-
યના પણ ગુરુમહાત્મ્યના પ્રવંધો જાણી લેવા.

અજ્ઞાનતિમિરાંધાનાં, જ્ઞાનાંજનશલાકયા ॥

નેત્રમુન્મીલિતં યેન, તસ્મે શ્રીગુરવે નમઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ- અજ્ઞાનરૂપી અંધકારથી અંધ થપણા માણસોનાં ને-
ત્રને જે ગુરુમહારાજે જ્ઞાનરૂપી અંજનશલાકાથી યુક્ત કર્યા છે,
એવા શ્રી ગુરુમહારાજપ્રતે નમસ્કાર ચાઉં ?

જિનચિંતાર્ચનં સેવા, ગુરુણાં પ્રાણિનાં દયા ॥

શમો દાનં તપઃ શીલ-મેષ ધર્મો જિનોદિતઃ ॥ ૨ ॥

અર્થ- જિનચિંતની પૂજા, ગુરુની સેવા, પ્રાણીઠંપરની દયા,
મમતા, દાન, તપ, અને શીલ, એ સર્વ ધર્મ શ્રી જિનેશ્વરોપ કહ્યો છે.

માણસોએ એવી રીતનો ધર્મ આરાધીને પોતાના જન્મને સફલ
કરવો. કારણ કે, જિનપૂજા, ગુરુસેવા, જીવદયા, સુપાત્રદાન,
ગુણોનો અનુરાગ, તથા આગમશ્રવણ વગેરેનાં આ મનુષ્ય જન્મ-
રૂપી વૃદ્ધનાં પાલો છે. તેમાં પણ જિનપૂજા છે તે, અત્યંત મંગલ-
કારી, પાપોને નાશ કરનારી, તથા મનોરથોને પૂરનારી છે. તે પૂ-
જાના ધ્યાનથી પણ અત્યંત લાજ થાય છે.

સેવર દષ્ટાંત કહેતે.

કાકંદી નામની નગરીમાં ગ્યારેજિતારિ નામે રાજા રાગ્ય કરતો
હતો, ત્યારે ત્યાં એક મહા દલિલી ડોશી યસતી હતી. એક દ-
હાડો ત્યાં શ્રી ધીર પ્રજુ આવીને સમોસર્યા. તેમને ચાંદયા માટે
જિતારિ રાજા પ્રજા સહિત તેમની પાસે આવ્યો. તે અયસરે તે
વૃદ્ધડોશી ત્યાંથી લાકડાંનો ખારો લેઈને પાછી જતી હતી. એ-

ટલામાં રાજાદિકચી પૂજાતા શ્રી વીર પ્રતુને તેણીજ પણ જોયા. તેમને જોઈ અત્યંત હર્ષચી વિસ્મિત થઈને તે વિચારવા લાગી કે, અહો આ જગતમાં એક આજ સરેશ્વર દેવ છે, કેમકે, તેમને મુર અમુર વિગેરે આવીને સેવે છે. મેં પૂર્વ જન્મમાં સરેશ્વર આવા વી-તરાગ પ્રતુને પૂજ્યા નથી, અને તેથી આ જન્મમાં હું આતું કટ સહન કરું. માટે હવે આ સમયે તો તે શ્રી વીર પ્રતુને પૂજું, કે જેથી આયતા જન્મમાં મને કટ સહન કરવું પડે નહીં. એમ વિ-ચારિને તે ડોશી તો ત્યાં કાઠનો જારો ઝોડીને, તથા કેટલાંક-ત્યાંથી પુષ્પો લેઈને પ્રતુને પૂજવામાટે તુરત આવી, પણ ધરુપણે લીધે તેની આંખો નચલી હોવાથી તે માર્ગમાં પથ્થરની ઠેમ લા-ગવાથી પડી ગઈ, અને ત્યાં રહેલો એક સ્ત્રીલો તેના મસ્તકમાં ઘુંચી જવાથી તે ત્યાંજ મૃત્યુ પામીને, પૂજાના ધ્યાનના પ્રજાવચી દેવ રૂપે થઈ. ત્યાં અવધિજ્ઞાનથી પોતાના પૂર્વજન્મનો વૃત્તાંત જાણીને તે દેવ શ્રી વીર પ્રતુને વાંદવા માટે આવ્યો. ટટલામાં ત્યાં જિતારિ રાજા પણ આવી પહોંચ્યો, તથા તે દેવને જોઈ તેણે પ્રતુને પૂછ્યું કે, હે જગવન્ ! આ દેવ અત્યંત કાંતિવાલો કેમ છે ? તે સાંજલી પ્રતુજ કહ્યું કે, હે રાજન્ ! તે માર્ગમાં જેનોશીને મૃત્યુ પામેલી જોઈ છે, તેનોજ જીવ અમારી પૂજાના ધ્યાનથી આ દેવરૂપે થયો છે, અને તે હલુકમીં હોવાથી થોડીજ મુદ-તમાં મોઢે જશે.

જિનજ્ઞવનં જિનવિંબં, જિનપૂજાં જિનમતં ચ યઃ કુર્યાત્ ॥
તસ્ય નરામરશિવસુખ-ફલાનિ કરપલ્લવસ્યાનિ ॥ ૧ ॥

અર્થ- જિનમંદિર, જિનવિંબ, જિનપૂજા, તથા જિનમતને જે કરેછે, તેને મનુષ્ય, દેવ, તથા મોહસુખનાં ફલો હથેલીમાં આવે છે. કહ્યું છે કે, કાષ્ઠ આદિકનાં જિનમંદિરમાં જેટલાં પરમાણુડ છે, તેટલાં લાલ વર્ણોસુધિ તેનો કર્તા સ્વર્ગ જોગવનારો થાય છે.

अहीं ३६ हजार जिनप्रासाद बंधावनार संप्रति राजा, चौदसो चम्मालीस जिनप्रासाद बंधावनार कुमारपाल राजा, पांचहजार जिनप्रासाद बंधावनार वस्तुपाल मंत्री, शत्रुंजय, तथा भृगुक-
छादिकनो छद्धार करनार बाहरु मंत्री, चोर्यासी जिनप्रासाद बं-
धावनार पेथरुशाह, तथा साजन कोटवाख आदिकनां दृ-
ष्टांतो जाणी खेयां.

जिनबिंब करायनारने, कुगति, दखिन्नता के दुर्जाग्यपणुं पण
आयतुं नथी. अहीं सयाफोड जिनबिंबो जरायनार संप्रति राजा,
सयाखाख बिंबो जरायनार वस्तुपालमंत्री, जावरुशाह आदि-
कना दृष्टांतो जाणी खेयां.

यली जे माणस जिनपूजा करे ठे, तेने चक्रवर्तीपणुं, वासुदेव-
पणुं, तीर्थकरपणुं, तथा इक्ष्णुपणुं विगेरे उत्तम पदवीउं प्राप्त थाय
ठे, अने ठेयटे मोक्षमुख पण भले ठे.

पूजा, पद्मरक्षण, पडिकमणुं, पोसह तथा परोपकार ए पांचे
पकारो आ जगतमां दुर्लभ ठे. जिनपूजा प्रजायतीनी पेठे करयी.
पद्मरक्षण कपदीं यद्दनी पेठे करवुं. पडिकमणुं पण पदसंपदा स-
हित मौनमुष्ठाथी एक चित्तथी करवुं. तेपर दृष्टांत कहे ठे.

दीडहीमां साजणसिंह नामे एक श्रावक वसतो हतो. ते ह-
मेशां बध्ने यखत पडिकमणुं करतो हतो. अने तेने एवुं नियम
हनुं के, पडिकमणाविना मारे भोजन करवुं नही. एक दहाडो
पीरोजशाह यादशाहे तेने केदखाने नाख्यो. त्यां रही तेणे चो-
कीदारोने पचास सोनामोहोरो आपीने पचास पडिकमणां कर्या.
एटखामां यादशाहे तेनापर तुष्टमान थड्ने तेने पेहेरामणी आपी
ठोडी मेट्यो, अने तेथी ते याजिन्नादिकना मोटा उत्सवपूर्यक
पोताने घेर गयो. ते जोड् जय पामेखा ते चोकीदारो जेटनो मिष
करीने तेने ते पचास सोनामोहोरो पाढी देया आग्या. ते यखते
शेठे तेणने कहुं के, ते ममये जो तमोए पचास तो शुं ? पण प-

આસ હજાર સોનામોહોરો માગી હોતે તો હું તમોને તે આપીને પણ મારું પ્રતિક્રમણ કરવાનો હતો. એમ કહી તેણે વહુમાનપૂર્વક તે સોનામોહોરો તેડીને આપી દીધી.

પર્યંતિથિને દિવસે પૌષધ કરવો.

પાંચમા પરોપકારનું વર્ણન ગ્રંથકાર અરધા શ્લોકથી કહેતે.

પરોપકારઃ પુણ્યાય, પાપાય પરપીડનમ્ ।

અર્થ—પરોપકાર એ તે પુણ્ય માટે થાય છે, તથા પરને જે દુઃખ દેવું તે પાપને અર્થે થાય છે.

અહીં શ્રીકૃષ્ણ, તીર્થંકર પ્રજુઠ, મુનિસુવ્રતસ્વામી વિગેરેનાં દૃષ્ટાંતો પોતાની મેલેજ જાણી લેવાં.

શ્રીકૃષ્ણે સંતુષ્ટ થયેલા દેવે દીધેલી જેરી યગાડીને દારિકા નગરીમાં પારંપાર ૭ માસને અંતે મરકીના અપહ્રયને શાંત કર્યો હતો. તીર્થંકરોપ સાંવત્મરિક દાન દેશને જગતને અનુહી કરેલું છે. મુનિસુવ્રતસ્વામિજી પણ પ્રતિષ્ઠાનપુરથી એક રાત્રિમાં સાઠ યોજન વિહાર કરીને અશ્વને પ્રતિબોધવા માટે તથા તેની રક્ષા માટે ભૃગુકથામાં આપેલા હતા. इत्यादि પરોપકારનાં ઘણાં દૃષ્ટાંતો શાસ્ત્રોમાં પ્રસિદ્ધ છે.

उपसर्गाः दयं मांति, विद्यंते विप्रबल्लभः ॥

मनः प्रसन्नतामेति, पूज्यमाने जिनेश्वरे ॥ ૧ ॥

અર્થ— શ્રી જિનેશ્વર પ્રજુની પૂજા કરવાથી અપમર્ગોનો નાશ થાય છે, વિપ્રની વધી ઈ હેદાઈ જાય છે, તથા મનને આનંદ થાય છે.

જેન પૂર્વજન્મમાં ક્રોધ પામેલા હિંસાપન અગુરે દારિકા નગરીનો ઝંગ કરવાને ઇચ્છ્યું હતું, પણ નગમના લોકોએ જિનપૂજા, સ્નાત્રપૂજા, તથા આંગણે આદિક તપો કર્યા, અને તે પુણ્યથી દાર કર્યોસુધિમાં ત્યાં કંઈ પણ અપહ્રય થયો નહીં. અને પછી લોકોનાં પુણ્ય નિશ્ચિત થવાથી તે અપસર્ગ ત્યાં થયો. શ્રી શાંતિ-

नाथ प्रभु पण ज्यारे गर्जमां हता, त्यारे तेमनी अचिरा माता-
जीना स्नानोदकथी भरकीनो उपपन्न शांत थयो हतो. हालमां
पण अष्टोत्तरी पूजाथी जूत, प्रेत, पिशाच आदिकथी थता उ-
पपन्नो शांत पामेठे.

पूजाकोटिसमं स्तोत्रं, स्तोत्रकोटिसमो जपः ॥

जपकोटिसमं ध्यानं, ध्यानकोटिसमो लयः ॥ १ ॥

अर्थ- क्रोडो जिनपूजा करवाथी जे पुण्य थायठे, ते पुण्य
एक जिनगुणोना स्तवनथी थाय ठे, अने क्रोमोगमे तेयां जि-
नस्तवनोथी जे पुण्य थाय ठे, ते पुण्य नमस्काररूप जिनेश्वर
प्रभुना जपथी थाय ठे; तेम क्रोमोगमे तेवा जपथी जे पुण्य
थायठे, ते पुण्य प्रभुना निरहर ध्यानथी थायठे; अने जे
पुण्य तेवा क्रोमो गमे ध्यानोथी थायठे, ते पुण्य मोह, मान,
मद विगेरेथी रहित यज्ञे एकाम्रताथी तेमां खीन थवाथी थाय
ठे. पण ते सर्वमां उत्तम जाप होयो जोइय. कहुं ठे के,

मंत्रे देवे गुरौ तीर्थे, दैवहे स्वप्नप्रेषजे ॥

यादृशी जायना यस्य, सिद्धिर्भवति तादृशी ॥ १ ॥

अर्थ- मंत्रमां, देवमां, गुरुमां, तीर्थमां, निमित्तिधामां, स्व-
प्नमां, तथा र्थापधमां जेयी जेनी जायना तेयी सिद्धि थायठे.
हवे तेपर दृष्टांत कहेठे.

कुसुमपुर नामना नगरमां धनसार नामे एक शेर हतो, ते
हमेशां त्रिकाक्ष जिनपूजा करतो हतो. एक दहाडो तेणे पोतानां
न्यायोपार्जित छद्मथी एक जिनमंदिर बंधाव्युं. पण ते कार्य
तेना पुत्रोने रुप्युं नहीं. कर्मवशे अनुक्रमे ते शेर निर्धन थयो,
त्यारे तेना पुत्रो तेने कहेया लाग्या के, तमोए पुण्य कर्युं, तेथी
सर्व धन नष्ट थयुं. एथी रीते सांजखतां ठतां पण शेर तो धज्जा
राखीने हमेशां थोरुं थोरुं पण पुण्य करवा लाग्यो. एक दहामो

ગુરુ તેને પૂત્રનું કે, દાસમાં સમોને મુગ તો ઝેની ! ત્યારે તેને કહ્યું કે, મંતોપરૂપી મુગ ઝે, પણ હોકોમાં ધર્મની અપઘ્રાજના થાય ઝે. તે સાંજણી ગુરુ તેને પાર્શ્વમંત્ર નામનો મદ્યમંત્ર આપ્યો. પત્ની તે શેઠે પોતાના જિનમંદિરમાં રહેણી પ્રતિમાપામે કમલ આદિકની પૂજાપૂર્વક તે મંત્રનો જાપ કર્યો. તેથી મંત્રુષ્ટ થણા ધરણેકે પ્રગટ થઈ તેને કહ્યું કે, તું ડહિત યસ્તુ માગી છે ? ત્યારે શેઠે કહ્યું કે, આ કમલની પૂજાથી મને જેટલું પુણ્ય મળ્યું ઝે, તેટલું હવે આપો ? તે સાંજણી ધરણેકે કહ્યું કે, તેટલાં પુણ્યનું ફલ આપવાને તો ચોમઠે ડંડો પણ સમર્થ નથી, અને તે પુણ્યનું વર્ણન કરવાને કેવડીઈ પણ સમર્થ નથી. કહ્યું ઝે કે, સાગરોપ-મનું આયુષ્ય હોય, તેમ તે આયુષ્ય વ્યાધિ આદિકથી રહિત હોય, સર્વ યસ્તુઈ મંવંધિ પંડિતપણું હોય, અને ક્રોડોગમે જી-હાઈ હોય તોપણ શ્રી જિનપૂજાના ફલનું વર્ણન કરવાને તે શ-કિયાન નથી. ત્યારે શેઠે કહ્યું કે, એક પુષ્પનું ફલ આપો ? તે-ટલું આપવાને પણ જ્યારે તે અસમર્થ થયો ત્યારે તેણે એક પાં-ખડીનું ફલ માગ્યું, પત્ની તેટલું પણ જ્યારે તે આપવાને અસમર્થ થયો ત્યારે શેઠે તેને કહ્યું કે, ત્યારે તો આપ આપને સ્થાનકે પધારો ? પત્ની ધરણેકે કહ્યું કે, દેવદર્શન વૃથા હોય નહીં, માટે મેં તારા ઘરના ચારે સુણાઈમાં રલ્લોથી જરેલા કુંજો રાહ્યા ઝે, એમ કહી તે અદૃશ્ય થયો. પત્ની શેઠે પુત્રોને પુણ્યનું ફલ દેલા-હીને તેમને ધર્મમાં સ્થિર કર્યા. અને તે ઘનથી તે જીવિતપર્યંત જિનપૂજામાં તત્પર રહીને સુખી થયો.

સંસારાંજોધિવેડા શિવપુરપદવી હુર્ગદારિજ્ઞજૂઝૂદ
 જંગે દંજોલિજૂતા સુરનરવિજવમાત્રિકલ્પકલ્પા ॥
 હઃલાગ્નેરંવુધારા સકલસુકરી રૂપસૌજ્ઞાગ્યમૂર્તી
 પૂજા તીર્થેશ્વરાણાં જવનુ જવજૂતાં સર્વકલ્યાણકર્ત્રી ॥૧॥

અર્થ- સંસારરૂપી સમુદ્રમાંથી તરવાને નાવ સરણી, મોહ-
પદની પદવી સરણી, જયંકર દલિહતારૂપી પર્વતને જેદવામાં
ચક્ષુસરણી, સુર, નર વિગેરેનાં સુખોની પ્રાપ્તિ કરાવવામાં કટ્થ-
વૃદ્ધ સરણી, દુઃખરૂપી અગ્નિને ઠારવામાં જલધારા સરણી, સ-
કલ સુખોને કરનારી, તથા રૂપ અને સૌજામ્ય વધાવનારી, એવી
જિનપૂજા પ્રાણીઠને સર્વ કટ્થ્યાણોની કરનારી થાઉં ?

શ્રી જિનેશ્વર પ્રજુની પૂજા જોગો અને મુક્તિ દેનારી છે, માટે
તે પૂજા હમેશાં કરવી. આ લોક અને પરલોકનાં સુખોની ઇચ્છા
કરનાર એવા જે માણસે જિનેશ્વર પ્રજુની પૂજા કરી નથી, તે
માણસ દુઃખીજ થાય છે. અને જિનપૂજા કરનાર હમેશાં સુખી
થાય છે. તે પર દૃષ્ટાંત કહેઢે.

દશપુર નામના નગરમાં ધન્નકર્ણ નામે રાજા હતો. તેને શિ-
કાર કરવાનું વ્યસન પહ્યું હતું. એક દહાડો ધનમાં કોડક જૈ-
નમુનિએ તેને ઉપદેશ કર્યો કે, હે રાજન્ ! ઝીઘહિંસા કરવાથી
આ જય અને પરજય, વસ્ત્રોમાં દુઃખ જોગવવાં પડે છે. તે સાંજલી
રાજાએ તેમને કહ્યું કે, હે જગયન્ ! ત્યારે હવે મારાં કર્મો શી
રીતે નષ્ટ થાય ? ત્યારે મુનિએ કહ્યું કે, શુદ્ધ એવા શ્રી ધીતરાગ
પ્રજુની પૂજા કરવાથી કર્મોનો હ્ય થાય છે. તે સાંજલી રાજાએ
એવો અન્નિમ્રહ લીધો કે, આજથી હવે મારે શ્રી જિનેશ્વર પ્રજુ
શિયાય બીજા કોડને પણ નમસ્કાર કરવો નહીં. એક દહાડો
તેણે પોતાના સ્વામી સિંહોદર રાજાને નમતાં થકાં સાત્પિક રીતે
તો મુઝિકામાં રહેલી જિનપ્રતિમાનેજ તેણે નમસ્કાર કર્યો. તે
જોડ ક્રોધ પામેલા સિંહોદરે મોટાં ઘડકરથી તેની નગરીને ઘેરો
ઘાટ્યો. તે સમયે રામચંદ્રજી તથા લક્ષ્મણજીએ પોતાના સાધ-
ર્મિક એવા ધન્નકર્ણ રાજાને મદદ કરીને સિંહોદરને ઘાંધ્યો. તથા
પત્ની તેને ધન્નકર્ણ માથે મિત્રાડ કરાવી આપી. શારદામાં પણ
કહ્યું છે કે.

અહો સાત્ત્વિકમૂર્ધન્યો, વજ્રકર્ણો મહીપતિઃ ॥

સર્વનાશોઽપિ યોઽન્યસ્મૈ; ન નનામ જિનંત્રિના ॥ ૧ ॥

અર્થ- અહો ! વજ્રકર્ણ રાજા સ્થરેસ્થર મહાસાત્ત્વિકશિરો-
મણિ હતો, કેમકે સર્વસ્વનો નાશ થયા ત્તાં પણ તેણે શ્રી જિ-
નેશ્વર પ્રજ્ઞુ શિવાય વીજાને નમસ્કાર કર્યો નહીં. (આ વજ્રકર્ણ
રાજાની સચિસ્તર કથા રામાયણથી ઘાંચી લેવી.)

ये देवं स्नपयन्ति शाम्यतितमां तेषां रजः कर्मणां

ये नाथं परिपूजयन्ति जगतः पूज्या भवन्त्येव ते ॥

मंगल्यानि जिनस्य ये विदधते तद्भिन्ननाशो भवेत्

पादाब्जे प्रणमन्ति ये जगवतस्ते वंदनीयाः सताम् ॥ ૧ ॥

અર્થ- જે માણસો શ્રી જિનેશ્વર પ્રજ્ઞુને સ્નાન કરાવે છે, તે-
હની કર્મોરૂપી રજ શાંત થાય છે, વહી જેઠ પ્રજ્ઞુને પૂજે છે,
તેઠ જગતને પણ પૂજનિક થાય છે, તેમ જે માણસો શ્રી જિને-
શ્વર પ્રજ્ઞુપાસે મંગલ ધરે છે, તેઠનાં વિદ્ધોનો નાશ થાય છે, તથા
જેઠ તે પ્રજ્ઞુનાં ધરણકમલને નમે છે, તે વિદ્ધાનોને પણ વં-
દનીક થાય છે.

યહી ઘણી ઘાટોવાહી આરતિ પ્રજ્ઞુપાસે કરવાથી કોનો ક-
હ્યોમુધિ માણસો દેવલોકમાં યસે છે, તથા તેમાં કર્પૂર મેઘ્યાથી
ઘેવટે તેને મોહ પણ મલે છે. યહી કહ્યું છે કે, ધૂપ પાપોને ઘાલે
છે, દીપક મૃત્યુને નાશ કરનારો છે, નવેચ પૂજાથી વિસ્તીર્ણ
રાગ્ય મલે છે, તથા પ્રજ્ઞુને પ્રદિક્ષણ કરવાથી મોહ મલે છે,
યહી જિનપૂજા થણતે યથાશક્તિ દાન પણ આપ્યું, કેમકે, આઘ-
દેયં મૃગુપુરમાં શ્રી મુનિમુવ્રતસ્વામીજીની પૂજા કરીને યાપ-
કોને યત્રીમ હાલ સોનામોહોરો આપી હતી.

ગંધૈશ્વારુચિલેપને: સુકુસુમેર્ધુપૈરસ્તંભાદૃતૈ-
 દીપેન્નોજ્યચરેર્વિન્નૂષણગણૈર્વસ્ત્રૈર્વિચિત્રૈ: ફલૈ: ॥
 નાનાવર્ણસુવર્ણપૂર્ણકલશૈ: સ્તોત્રૈશ્ચ ગીતાદિન્નિ:
 પૂજાં પૂજ્યપદસ્યં કેઽપિ કૃતિન: કુર્વતિ સૌખ્યાવહામ્ ॥

અર્થ- ગુગંધિઠંચી, મનોહર વિલેપનોચી, સુત્તમ પુષ્પોચી,
 ધૂપોચી, અલંકાર અદ્યતોચી, દીપકોચી, સુત્તમ નૈવેદ્યોચી, આ
 પૂષ્ણોનાં સમૂહોચી, ચરત્રોચી, વિચિત્ર ફલોચી, નાના પ્રકારના
 સુવર્ણ કલશોચી, સ્તોત્રોચી, તથા ગીતાદિકોચી, કોઈક કૃતાર્થ
 માણસોજ ગુણો આપનારી શ્રી જિનેશ્વર પ્રતુની પૂજા કરે છે.

હત્યાદિ ચદ્રુ જેદોની રચનાપૂર્વક જેઠં દેવપૂજા કરે છે, તેઠં
 સ્વર્ગાદિકનાં મુખો જોગવે છે. યધારે શું કહેવું? કોઈપણ પ્રકારે
 કરેલી જિનપૂજા નિષ્ફલ જતીજ નથી. કહું છે કે,

અસર્વજ્ઞાવેન યદદયા વા, પરાનુવૃત્ત્યા વિચિકિત્સયા વા॥
 યે ત્વાં નમસ્યંતિ ચિનેન્દ્રચંદ્ર, તેઽપ્યામર્યાં સંપદમામુવંતિ

અહીં મણિકાર શ્રેષ્ઠ તથા સેડક વિપ્રાદિકથી કથા
 થાંચી છે. પુણ્યયાન માણસો પછી પર્વનેદિવસે તો જિનપૂજા,
 તપ, દાન, શીલ આદિક પુણ્યનાં કાર્યો વિશેષ પ્રકારે કરવાં.
 જેમ જગતમાં દીવાલી આદિકને દિવસે લોકો લાગુ આદિકનાં
 સુત્તમ જોજનો જમે છે, સારાં સારાં ચલો પહેરે છે, તેમ પર્યુષ-
 ãદિક પર્વમાં વિશેષ પ્રકારે પુણ્ય કરવું. કહું છે કે, મંત્રોમાં
 જેમ પરમેષ્ઠિ મંત્ર, તીર્થોમાં જેમ શયંજય, દાનોમાં જેમ અજ-
 યદાન, ગુણોમાં જેમ વિનય, વ્રતોમાં જેમ વ્રહ્મચર્ય, નિયમોમાં
 જેમ સંતોષ, તથા તપોમાં જેમ સમતા છે, તેમ સર્વ પર્વોમાં પર્યુ-
 પણપર્વ શ્રેષ્ઠ છે. પછી તેવીજ રીતે અસાઢ ચોમાસું, કાર્તિક
 ચોમાસું, પાગણ ચોમાસું, અને ચૈત્ર તથા આશ્વિન માસની અ-

ઘાડ પણ ઉત્તમ પર્વો છે. ઇત્યાદિ પવતિચિરંમાં પ્રતિક્રમણ અદિક કર્યાથી શુભકર્મો વંધાય છે. કદ્યું જે કે અષ્ટમીની સિધિ આવે કર્મોનો નાશ કરનારી છે, ચતુર્દશી મોદ આપનારી છે, અને પંચમી કેવલ જ્ઞાન આપનારી છે.

અષ્ટાહિકાદિમહિમાં જિનપુંગવાનાં

કુર્વેતિ યે સુકૃતિનઃ કૃતિનઃ સુજ્ઞકત્યા ॥

કર્મોષ્ઠકં જગતિ તે હિ જ્ઞવાષ્ઠકસ્ય

મધ્યે વિધૂય શિવદં શિવધામ યાંતિ ॥ ૧ ॥

અર્થ— જે પુણ્યશાલી જીવો ઉત્તમ પ્રકૃતિથી શ્રી જિનેશ્વર પ્રજુર્જનો અઘાડ મહોત્સવ કરે છે, તેજ આ જગતમાં સ્વેચ્છા આઠ જવની અંદર આવે કર્મોનો નાશ કરીને સુખ દેનારાં મોક્ષપ્રતે જાય છે.

સામાયિક, પ્રતિક્રમણ, પૌષ્ઠ, જિનપૂજા, સ્નાત્રપૂજા, વિદ્યે-પનપૂજા, બ્રહ્મચર્ય, દાન, દયા પ્રમુખ ક્રિઆર્થ ચતુર્માસનાં આ-જૂપણો છે. ઘણી તે ચતુર્માસમાં શ્રાવકોએ વ્યાખ્યાન શ્રવણ, જિ-નદર્શન, ગુરુવંદન, પ્રત્યાખ્યાન, આગમશ્રવણ, તથા શક્તિ-જવ તપ વિગેરે પણ કાર્યો કરવાં. ઘણી સાંવત્સરિક પર્વને પણ ઉપણી ક્રીયાર્જની સાથે આલોચના તથા હ્રમાયાચન પૂ-ર્યક સફલ કરવું.

જિણાણં પૂઅજક્ષાણં, સાહૂણં પજ્જુવાસણે ॥

શ્રાવસ્સયંમિ સજ્જાણં, ઝઙ્ગમેહ દિણે દિણે ॥ ૨ ॥

અર્થ— જિનેશ્વરોની પૂજામાં, સાધુર્જની પર્યુપાસનામાં, શ્રાવ-શ્યકમાં, તથા સજ્જાય ધ્યાનમાં દનદનપ્રતે ઉદ્યમ કરવો.

એક દહાડો શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યે કુમારપાલ રાજાને ઉપદેશ દીધાથી તે ત્રિકાલ જિનપૂજામાં તત્પર થયા, હમેશાં અઢારસો

कोटीध्वज शाङ्करोसहित पोताना बनावेछा तिहुअणविहार नामना जिनमंदिरमां से स्नात्रपूजा करवा छाग्या, चतुर्दशीने दिवसे पाँपधम्वत सेवा छाग्या, साधमीठनां पात्सट्य करवापूर्यक प्रोजन करवा छाग्या, हरेक वरसे गरीब श्रावकोने क्रोमोगमे सोनामोदोरो देवा छाग्या, पोताना अगीयार छाख धोडाठने हमेशां घरबन्धी गासेलुं पाणी पावानो तेमणे माणसोने हुकम कयों दतो, साते ध्यसनोलुं निवारण कयुं, एवी रीते अनेक पुण्यनां कायों ते राजाए करेछां ठे.

देवपूजा दया दानं, दाक्षिण्यं दमदहते ॥

यस्यैते पट् दकाराः स्युः, स देवांशी नरः स्मृतः ॥१॥

अर्थ- देवपूजा, दया, दान, दाक्षिण्यता, दमता, तथा दहता (डहापण) एउ “ दकारो ” जेनी पासे ठे, तेने देवांशी पुरुष जाणयो.

जेम श्री विक्रमादित्य राजाए, सिद्धसेनदिवाकरे प्रगट करेछी पार्श्व प्रभुनी प्रतिमा जोइने अत्यंत जावपूर्वक तेनी पूजा करी हती. वखी एक दहामो तेज राजाए नीचे पडेछा अहतना कणने, हाथी छपरथी पोते छतरीने पोताना मस्तरपर चढाव्या, ते जोइ धान्यनी अधिष्ठाता देवीए खुशी यइने तेने घरदान मागवानुं कहुं, त्यारे विक्रम राजाए कहुं के, मारा माखवदेशमां कोइपण दिवसे छुकाख न पडे तेबुं घरदान आपो ॥ ते सांजखी देवीए तेबुं घरदान आप्युं, अन तेथी आजदनमुधि पण माखयामां छुकाख पडतो नथी. वखी तेज राजाए सुवर्णपुरुषनी सिद्धि ठेक जीवितपर्यंत सखली पृथ्वीने करजरहित करी हती, अने तेथी आजे पण तेनो संवत्सर चाखे ठे.

भूज्यपूजा दया दानं, तीर्थयात्रा जपस्तपः ॥

श्रुतं परोपकारश्च, मर्त्यजन्मफलाष्टकम् ॥, १ ॥

અર્થ- જિનપૂજા, દયા, દાન, તીર્થયાત્રા, જપ, તપ, જ્ઞાન, અને પરોપકાર એ આઠે મનુષ્ય જન્મનાં ફલો ઠે. કહ્યું ઠે કે,

ત્રિકાલ દેવપૂજા કરવી, યશને એકત્રો કરવો, લગ્નીને સુ-
પાત્રે આપવી, ન્યાયમાર્ગપર મનને દોડાવવું, કામ, ક્રોધ આદિક
શત્રુઝંને મારવા, પ્રાણીઝં પ્રતે દયા કરવી, જિનેશ્વર પ્રતુષ ક-
હેલા સિદ્ધાંતો સાંજલવાં, અને તેમ કરીને વેગથી મુક્તિરૂપી
સ્ત્રીને ઘરવી. જિનપૂજા કરવાથી જય થતો નથી, દરિદ્રતા નાશ
પામે ઠે, તથા કુગતિ પણ મલતી નથી.

દેવપૂજા ગુરુપાસ્તિઃ, સ્વાધ્યાયઃ સંયમસ્તપઃ ॥

દાનં ચેતિ ગૃહસ્થાનાં, પટ્ કર્માણિ દિને દિને ॥ ૧ ॥

અર્થ- દેવપૂજા, ગુરુસેવા, સગ્ગાયધ્યાન, સંયમ, તપ, અને
દાન એ ઠે કાર્યો ગૃહસ્થોએ હમેશાં કરવાં.

શ્રાવકોનાં ગૃહકાર્ય, હુકાનનું કાર્ય, વ્યાપાર, ધનોપાર્જન
આદિક કાર્યો તો આ લોકને સાધનારાં ઠે, પણ ઉપર જણાવેલાં
ઠે કાર્યો પરલોક સાધનારાં ઠે, માટે શ્રાવકોએ તે કાર્યો હમેશાં
કરવાં. શાસ્ત્રમાં કહ્યું ઠે કે, ત્રિકાલ જિનપૂજા કરવી, હમેશાં
સંઘનું સન્માન કરવું, સગ્ગાયધ્યાન કરવું, ગુરુસેવા કરવી, વિ-
ધિપૂર્વક દાન દેવું, પ્રતિક્રમણ કરવું, શક્તિપ્રમાણે વ્રત પાલવું,
જ્ઞાનનો પાઠ કરવો, इत्यादि ધર્મકાર્યો શ્રાવકોએ કરવાં. મંડપ-
હુર્ગમાં કુંવરપાલ નામના શ્રાવક હમેશાં દરેક પહોરે સીતા મહા-
સતીએ કરાવેલી શ્રી સુપાર્શ્વનાથ પ્રજુની પ્રતિમાની પૂજા કરતા જેમ
શ્રેણિક રાજાએ વિવિધ પ્રકારનાં પુષ્પાદિકોથી જિનપૂજા કરેલી ઠે,
નપૂજા કરવી, શ્રીકૃષ્ણે જેમ નેમીશ્વર પ્રજુ પ્રમુલ્લ અઢાર હ-
ાધુઝંને વાંઘા હતા તેમ ગુરુમહારાજને વંદન કરવું. શ્રે-
મારની પેઠે દાન દેવું, સુદર્શન શેઠની પેઠે શીલ પાલવું.

आदीश्वर प्रभुनी पेठे तप करवो. जरत चक्रीनी पेठे जायना जायवी. यधारे शुं कहेवुं? कामदेय आवकनी पेठे धर्ममां दढता राखवी.

एक दहाडो श्रेणिक राजा तथा अजय कुमारे नगरनी वटार श्वेत अने श्याम रंगना बे मेहेखो बंधाव्या. पत्री धर्मी अने पापी-छेनी परीक्षामांटे तेछेण नगरमां एवो पटह बगटाव्यो के. जेठ धर्मी होय तेछेण श्वेत मेहेखमां जवुं, अने जेठ पापी होय ते-छेण श्याम मेहेखमां जवुं. ते मांजळी सपय्या व्यापारीछे तथा काखकसूकर आदिक पापीछे श्वेत प्रासादमां दारख छया. अने आनंद आवक तथा कामदेय आवक बसे जण श्याम प्रासादमां दारख छया. ते जोइ श्रेणिक राजाए तेछेने पृत्रयुं के. समो अही केम आव्या? त्वारे ते बसे महान् आवकोए कायुं के. अमो तो गृहस्थीछे छीए माटे महार आरंज विंगेर पापोमां पंगळा छीए. ते सोजळी राजाए तेछेने नमस्कार करी तेछेनुं पूजन कर्युं.

जिनपूजा, विबंक, सत्य, पवित्रता, गुणप्रदान विंगेर आव-कोनां आनूपणो छे, एण गुडुट, कंकण, दार, मुद्रिका विंगेर ख-रेखरां कंड आनूपणो नथी. कायुं छे के, गुरनी आव्या, ते निजक-रूप छे, आगमोनां पचजोनुं अथण मुंरुतरूप छे, दान दारण्य छे, दान कंकणरूप छे, महान् तीर्थोनी यात्रा करवी ते चरणोनुं पूरण छे, एवी रीतनां दिव्य आनूपणो हत्तम आवकोए अंगीकार करपां.

एक दहाडो चारिका नगरीमां धी नेमिनाथ प्रभु मोघा समदे आवीने समोसयां. त्वार धीकृष्ण पोतानी राजागां बसुं के. प्रजातमां धी नेमिनाथ प्रभुने जे माणस प्रथम जदने नमस्कार करतो तेने हुं मातो पाठवी घोडो आवीश. ते सांजळी घोडानी सातपची अवश्यास राविपज प्रभुने जद बांदी आव्यो. सांइकु-मारे पोताना घरमांज रहीने प्रभुनी दिसामन्मुख सात आव प-

ગણાં ધાણીને તથા ઉત્તરાસંગ કરીને, એકસો આઠ કાવ્યોની સ્તુતિપૂર્વક પ્રજુને વંદન કર્યું. પ્રજાતે પ્રજુના મુલધી તે વસ્ત્રોનો વૃત્તાંત જાણીને શ્રીકૃષ્ણે શાંબકુમારને તે પાટથી ઘોડો આપ્યો, અને અશ્વપાલને અજબ્ય જાણીને નગરમાંથી કહાડી મેલ્યો.

કિંકરંતિ સુરાસ્તસ્ય, તસ્ય મિત્રંતિ શત્રવઃ ॥

યેન જન્માંતરોપાત્તા, પૂજા પુણ્યમહૌપધી ॥ ૨ ॥

અર્થ- જે માણસે જન્માંતરમાં પુણ્યરૂપી મહાન્ ઔપધિરૂપ જિનપૂજા મેલયેલી છે, તેની પાસે દેવો તો ચાકરરૂપ થઈને રહે છે, તથા શંખુરૂપ તેના મિત્રો આવે છે.

પરોપકારઃ સુકૃતૈકમૂલં, પરોપકારઃ કમલાહુકૂલમ્ ॥

પરોપકારઃ પ્રજ્ઞુતાવિધાતા, પરાપકારઃ શિવસૌખ્યદાતા

અર્થ- પરોપકાર છે, તે પુણ્યનું મૂલ છે, લક્ષ્મીની સાડી છે, મોટાઈ ફરનારો છે, તથા મોહ સુલને આપનારો છે. (તેપર દ-ષ્ટાંત કહે છે.)

એક દહાનો સૌંધમેરે પોતાની સજામાં કસું કે, હે દેવો! શ્રીકૃષ્ણ યામુદેવ કોઈનો પણ અથગુણ યોલતા નથી. તે સાંજણી કોઈક દેવે તેની પરીક્ષામાટે શ્રીકૃષ્ણને જયાના માર્ગમાં એક કુતરાનું મુઢપું મેલ્યું, અને તેમાંથી અત્યંત દુર્ગંધ ફેલાયા લાગી. તે જોઈ શ્રીકૃષ્ણે તેના મર્થ અથગુણો દૂર કરીને કસું કે, નીક-મના ધાત્રમાં જેમ મોતીઉં, તથા આકાશમાં જેમ તારાઉં તેમ આ કુતરાના શ્યામ શરીરમાં તેના દાંતોની શ્રેણિ શોને છે. તે જોઈ તુષ્ટમાન થઈને દેવે પ્રત્યક્ષ થઈ તેમને પરદાન માગવાનું કસું. ત્યારે શ્રીકૃષ્ણે કસું કે, જો તું મારાપર તુષ્ટમાન થયો હોય તો તું નેમ કર કે, જેથી મર્થ લોકોને રોગનો છપ્પ ન થાય. કેમકે, આ મારું અને આ પરનું ધૃતી ગણના તો હુર માણસોની

होय ठे, छदार माणसोने तो आ सर्व पृथ्वी कुटुंबरूपज ठे. ते सांजली ते देवे तेमने एक चंदननी जेरी आपी, अने कष्ट के, आ जेरी वगाडवाधी ठ माससुधिमां रोगनो छपझव नहीं धाय, एम कही ते देव अंतर्ध्यान थयो. पन्नी केटलेक काले ते जेरी साचवनार माणसे सोजधी तेना डुकडा करी वेची नाख्या. पन्नी रोगनी शांति माटे श्रीकृष्णे धन्यंतरि अने वैतरणी नामे वे वै-
द्यो बनाव्या. एम विचारि सर्व लोकोप परोपकार करवो.

पूजामाचरतां जगन्नयपतेः संधार्चनं कुर्वताम्
तीर्थानामभिबंदनं विदधतां जैनं वचः शृण्वताम् ॥

सद्दानं ददतां तपश्च चरतां सत्त्वानुकंपाकृतां
येषां यांति दिनानि जन्मसफलं तेषां सपुण्यात्मनाम् ॥

अर्थ- ब्रह्मे जगतना स्वामिनी पूजा करतां थकां, संपत्ती
जकि करतां थकां, तीर्थोनी यात्रा करतां थकां, जैनवचन सां-
जखता थकां, सुपात्रे दान आपतां थकां, तप तपतां थकां,
तथा माणीठंपर दया करतां थकां जे पुण्यशास्त्रीठंना दिवसो नि-
र्गमन धाय ठे, तेठंनोज जन्म सफल ठे.

वखी देवनी पूजा करतां थकां, सत्य वचन बोलतां, थकां,
सज्जनोनी संग करतां थकां, तथा दान देतां थकां जेना दिवसो
जाय ठे, तेनाज गोत्रने जन्मने अने जीवितने अमो उत्तम मानी-
ए ठीए. निज्जा छीधावाद पंचपरमेष्ठीनुं ध्यान धरवुं, दिवसे ज्ञि-
नपूजा कर्यावाद व्यापार आदिक कार्य करवुं, साधुठंने धंदन
करवुं, प्रमादनो त्याग करवो, सिद्धांतो सांजखवां, सर्वपर उप-
कार करवो, सुपात्रे दान आपवुं, पिगेरे उत्तम कार्यो करयां.

हवे तेपर दृष्टांत कहेठे.

चंपा नामनी नगरीमां जिनदास नामे एक आचक यसतो हतो
ते त्रिकाव जिनपूजन करतो हतो, बसे वखत प्रतिक्रमण करतो

हतो, तत्रा प्रत्याख्यान आदिक करीने गुरुसेवामां पण तत्पर
रदेतो हतो. एक दहाडो ते आठमने दिवसे पाँपघत्रत खेडने
त्रिए एक शून्य घरमां कायोत्सर्ग ध्यानमां राखो हतो. एटसाम
परपुरुषमां आसछ थणखी तेनी स्त्री पोताना यारसहित तेज
रमां एक राटखो खेडने आयी. ते खाटखाना पायामां एक
णीवाखो रीखो हतो. अंधारामां ते राटखो तेणीए त्यां नाख्यो
अने तेथी ते रीखो जिनदासना पगमां खुंची गयो. तेथी ते
पणुं कष्ट थयुं, मेरुनी पेठे निष्कंप रवी कोयोत्सर्ग ध्यानमांज
शुश्रूषामीने देयलोकमां देयपणे छत्पन्न थयो. तथा त्यांमी आ
वीने तेणे पोतानी स्त्रीने प्रतिबोध आप्यो.

पंचास्तीर्थकृतः सुरेन्द्रमहिताः पूजां विधायामलां
सेव्याः सन्मुनयश्च पूज्यचरणाः अर्घ्यं च जैनं पचः ॥
सद्योऽपि परिपालनीयमतुलं कार्यं तपो निर्मलं
ध्येया पंचनमस्कृतिश्च सततं प्राय्या च सज्जमना ॥१॥

अर्थ- ऽंघोत्री पूजाएखा एमा तीर्थकरोनी निर्मल पूजा क-
रीने तेमने वांदया, पुज्यपाद एया सज्जम मुनिगणे गंगया, जिन-
वचन मांजत्रक, निर्मल तप सण्यो, हमेशां पंचपरमेष्ठीनुं ध्यान
धरुं तथा शून्य प्रायना प्राययी.

कतंयं जिनयदनं विधिपरिहंपोद्वासन्मानसैः
सञ्चारिष्विजृम्बिताः प्रतिदिनं सेव्याः सदा साधयः ॥
श्रोतव्यं च दिने दिने जिनयचो मिदयात्मनिर्नाशमं
दानादौ मनपात्रने च सततं कार्या रतिः आर्चकैः ॥१॥

अर्थ- श्रुंयी सज्जमायमान मनपात्रा अजने हमेशां विधि-
बंद जिनयदन कारुं, सज्जम आश्रिथी जनिन यात्रा मुनिगणे
हमेशां गंगया, दन इनयने मिथ्यात्मनो नाश करतार एव जिन-

पचन मांजखण्डे तथा प्रत पाखवामां अने दानादिकमां पण ह-
मेगां आयकोण प्रीती करवी.

अर्दी पुमारपाख राजानुं, विश्वातिपुत्रनुं, धंकचूखनुं, मास-
मुममुनिनुं, चंदनखालानुं, मूखदेवनुं, तथा शाखिजघ्ननुं अंबडप-
रिमाजकनुं चिगेरे दृष्टांतो जिनपूजनादिक उपरे जाणी लेयां.

दया दीनेपु पैराग्यं, विधियजिनपूजनं ॥

विशुद्धा न्यायवृत्तिश्च, पुण्यं पुण्यानुबंधदः ॥ १ ॥

अर्थ- गरीबो प्रते दया, पैराग्य, विधिपूर्वक जिनपूजा, अने
शुद्ध न्यायवृत्ति, ए पुण्यानुबंधि पुण्य ठे.

इति तपगणेश श्रीसोममुंदरसूरि श्रीरत्नशेखरसूरि पं० नैदि-
रत्नगणि शिष्य पं० रत्नमंदिरगणि गुंफितायां श्री उपदेशतरंग-
ण्यां पूजापंचाशक नामा तृतीयस्तरंगः समाप्तः ॥ श्रीरस्तु ॥

चतुर्थस्तरंगः प्रारभ्यते

हे तीर्थयात्राना उपदेशरूप चोथो तरंग कहे ठे.

यपुः पवित्रीकुरु तीर्थयात्रया, चित्तं पवित्रीकुरु धर्मपाठया ।
चित्तं पवित्रीकुरु पात्रदानतः, कुलं पवित्रीकुरु सच्चरित्रैः

अर्थ- हे जप्य माणस ! तुंतीर्थयात्राची शरीरने पवित्र कर ?
धर्मनी इत्याची मनने पवित्र कर ? सुपात्र दानची धनने पवित्र
कर ? तथा उत्तम आचरणोची मुखने पवित्र कर ?

श्रीसिद्धसेन दिवाकरजीना प्रतियोधची विक्रमराजाए चौद
मुकुटवज्र राजाठ, सीत्तेर खाख आयको, सिद्धसेनदिवाकर
प्रमुख पांच हजार आचार्यों, एकसो उंगलोतेर सुवर्णनां जिन-
मंदिरो, एक क्रोड दश खाख अने पांच हजार गाडांठ, अठार

લાલ ઘોડાઝં, ઠ્રીસસો હાથીઝં, તથા વીંજી પણ કેટલીક સામગ્રીઝં સહિત શ્રીશત્રુંજય તીર્થની યાત્રા કરી હતી.

પ્રજ્ઞાવના શ્રીજિનરાજચૈત્યં,

જિનપ્રતિષ્ઠા જિનતીર્થયાત્રા ॥

અમારિરેતાનિ મહાવૃષાણિ,

પંચાપિ પંચાંગરમાકરાણિ ॥ ૧ ॥

અર્થ— પ્રજ્ઞાવના, જિનમંદિર, જિનચિંબની પ્રતિષ્ઠા, જિનતીર્થોની યાત્રા, તથા અમારિપટહ્ એ પાંચે મહાધર્મનાં કાર્યો, પંચાંગી લક્ષ્મીના હાથોરૂપ ણે.

હવે તેપર દૃષ્ટાંત કહેઢે.

એક દહાડો અદારસો કોટિધ્વજ ધ્યાપારિઝંની સાથે કુમાર-પાલ રાજાએ પૌષ્પ મહાણ કરેલો હતો, તે ઘણતે કુમારપાલ રાજા શ્રી હેમચંદ્ર મહારાજને ઘાંદિને તેમની પાસે બેઠા હતા. તે ઘણતે હેમચંદ્રજી મહારાજે તેમને તીર્થયાત્રાનો ઉપદેશ આપ્યો કે, આરંજોની નિવૃત્તિ, હ્રવ્યની સફલતા, સંઘનું ધારસદ્વ્ય, જીર્ણ ચૈત્યોનો ઉદ્ધાર, એ સઘણાં તીર્થયાત્રાનાં ફલો ણે, અને તેથી તીર્થકર ગોત્ર બંધાઢે ણેવડે મોહ મલે ણે. તે સાંજણી કુમાર-પાલ રાજાએ તેમને વૃચ્છું કે, હે જગવન્ ! યાત્રા કેટલા પ્રકારની ણે ? ત્યારે આચાર્ય મહારાજેફલું કે, અષ્ટાદિકા, રથયાત્રા, તથા તીર્થયાત્રા એમ યાત્રા ત્રણ પ્રકારોની ણે. તે સાંજણી કુમારપાલ રાજાએ વહોતેર રાણા તથા અદારસો કોટિધ્વજ શાહુકારો અને લાલો ગમે વીંજા આવકોના મંઘસહિત શ્રી વિમલાચલ, ગિરનાર વિગેરે તીર્થોની ઘણાજ આનંદરથી યાત્રા કરી. તેમાં દરેક સ્થા-નકે આત્રમહોત્સવ, ધ્વજારોપણ, મંઘવાત્મદ્વ્ય, આદિક કાર્યો તે-મણે કર્યા, તેનો વિશેષ વૃષ્ટાંત જિનમંડલ વાચકના રચેલા કુમાર-પાલ પ્રવંધથી લાણી લેયો.

हृये ते तीर्थयात्रा नीचेप्रमाणे विधिपूर्वक करवी.

एकाहारी भूमिसंस्कारकारी,

पद्म्यां चारी शुद्धसम्यक्त्वधारी ॥

यात्राकाले सर्वसच्चित्तहारी,

पुण्यात्मा स्माद् ब्रह्मचारी विवेकी ॥ १ ॥

अर्थ- विवेकी एवो पुण्यशाली माणस यात्रा समये एक घ-
णतज नोजन करनारो होय, पृथ्वीपर संथारो करनारो होय,
रगे चालनारो होय, शुद्ध सम्यक्त्वने धरनारो होय, सर्व प्रका-
नां सचित्तोने परिहरनारो होय, तथा ब्रह्मचारी होय.

आयुजी पासे रवेला छपर नामना गाममां रहेनार पारमशा-
हना पुत्र देशलशाहे चांद क्रोड सोनामोहोरो खरचीने शत्रुंजय
आदिक सात तीर्थोनी यात्रा करी वे. कतुं वे वे,

श्रीदेशलः सुकृतपेशलविशकोटी-

अंचद्यतुर्दशजगज्जानितायदातः ॥

शत्रुंजयप्रमुखविश्रुतसप्ततीर्थ-

यात्रायतुर्दश चकार महामहेन ॥ १ ॥

पली तेज देशलशाहना यंशमां यएला लक्षशाह तथा पीजड-
शाहे विक्रम संवत् १३५३नी सालमां विमलवसतिनो छप्पार कर्योहे.

सदा शुभध्यानमसारलक्ष्म्याः,

फलं चतुर्धा सुकृताप्तिरुच्ये ॥

तीर्थोन्नतिस्तीर्थकृतां पदाम्नि-

गुणा हि यात्रामग्नयाः स्युरेते ॥ २ ॥

अर्थ- हमेसां शुभध्यान, असार एवी खद्दीनुं पळ, उंचे प्र-
कारे पुण्यनी प्राप्ति, तीर्थनी उन्नति, तथा तीर्थकरपदनी प्राप्ति
पटलां तीर्थयात्राची घतां पळो जाण्यां.

करेयुं हतुं. अने तेथी तेणे त्यांना राजा खेंगारसाथे युद्ध करवुं पड्युं. तेमां तेनां सात पुत्रो, तथा सातसो सुजटो मार्या गया. तेथी ते शेठ बप्पजटीजीसूरिना सेवक आमराजापासे गोपगिरिमां गया. अने त्यां व्याख्यानमां जइ तेमणे पोतानो वृत्तांत आचार्यजी महाराज पासे निवेदन कयों. ते सांजळी श्री बप्पजटीजी सूरिराजे ते श्री गिरनार तीर्थनो महिमा व्याख्यानमां कही बतान्यो. ते सांजळी आमराजाए एवो अजिग्रह लीधो के, गिरनारपर श्री नेमिनाथ प्रभुनां दर्शन कर्माबिना मारे जो-जन करवुं नहीं. ते जोइ त्यांना बीजा एक हजार थावकोए पण तेवोज अजिग्रह लीधो. पठी त्यांथी संघ चालया लाग्यो ते ब-खते एक लाख सुजटो, एकलाख घोडाळं, सातसो हाथीळं, बीसहजार लंडो, त्रण लाख पाखाळं, बीसहजार श्रावको विगे-रेनो परिवार हतो. बत्रीस उपवासे ते राजा अनुक्रमे स्तंजती-र्थमां पधार्या. तथा पठी अंबिका देवीना प्रसादथी दिगंबरोनो पराजय कयों, अने त्यांथी प्रयाण करी गिरनारतुं तीर्थ स्थाधिन कर्तुं.

सद्भव्यं सत्कुले जन्म, सिद्धक्षेत्रं समाधयः ॥

संघश्चतुर्विधो लोके, सकाराः पंच दुर्लभाः ॥ १ ॥

अर्थ- सद्भव्य, सुकुलमां जन्म, सिद्धक्षेत्र, समाधि तथा चतुर्विध संघ ए पांच सकारो आ जगतमां दुर्लभ ते.

शत्रुंजयः शिवपुरं, नदी शत्रुंजयाभिधा ॥

श्रीशान्तिः शमिनां दानं, शकाराः पंच दुर्लभाः ॥ १ ॥

अर्थ- शत्रुंजय तीर्थ, शिवपुर, शत्रुंजयी नदी, शान्तिनाथ म-
ठ तथा शमियो (मुनियो) प्रते दान, ए पांच शकारो दुर्लभ ते.
जे माणसो सर्व प्रकारोथी विधिपूर्वक आ तीर्थयात्रा

करेछे, तेउए चंद्रमां पोतानुं निर्मल नाम छरेखुं छे, तेउए
आ पृथ्वीने पवित्र करेछी छे, यखी ते कृतार्थ पुरुषो सज्जनोने वं-
दनीक छे, तेम ते वंशना आचूषण रूप छे, यखी अत्यंत अव्यवा-
न थया थका जीवे छे, अने जय पामे छे, तथा तेउज कइयाएना
स्थानक रूप छे.

एयी रीतनो उपदेश श्री धर्मघोष सूरिजीना मुखयी सांजखी-
ने पेघडशाह तथा जंजणशाहे विमलाचलनी घणज आडंभ-
रयी यात्रा करी हती. तेनो विरोष वृत्तांत रत्नमंमन सूरिजीए
करेखा सागरकाव्ययी जाएनी खेबो.

जरत चक्रीए शत्रुंजय तीर्थपर स्वर्णमय प्रासाद बंधायीने तेमां
मणिमय प्रतिमाठं स्थापी हती. तेमना समयमां नवाणुं क्रोन
नेव्यासी लाख अने चौर्यासी हजार राजाठं संपति थया हता.
सगर चक्रीए ताखमय प्रासाद बंधायीने तेमां रत्नमय बिंदो
स्थापन कर्या हतां. तेना समयमां पचास क्रोड पंचाणुलाख अने
पंचोत्तर हजार राजाठं संपति थया हता. पानवो अने वि-
क्रमादित्य धधे चौर्यासी हजार राजाठं संपति थया हता.

तैरात्मा सुपवित्रितो निजकुलं तैर्निर्मलं निर्मितं
तैः संसारमहांधकूपपततां हस्तावलंबो ददे ॥
लब्धं जन्मफलं कृतं च कुगतिद्वारैकसंरोधनं
ये शत्रुंजयमुख्यतीर्थनिवहे यात्रासु कृष्णोद्यमाः ॥ २ ॥

अर्थ- जेउए श्री शत्रुंजय तीर्थनी यात्रामां उद्यम करेखो
छे, तेउए आत्माने पवित्र करेखो छे, पोताना कुलने निर्मल क-
रेखुं छे, संसाररूप अंधकुवामां पडता माणमोने हस्तावलंबन दी-
धेखुं छे, जन्मनुं फल मेखव्युं छे, तथा कुगतिना धारने अटकाव्युं छे.

કહ્યું છે કે, હજારો ગમે પાપો કરીને, ત્યા સંકરો ગમે જી-
વોને મારીને પણ આતીર્થ મેલવીતે તિર્યચો પણ મોટું ગણ્યા છે.
આતીર્થનો સર્વ મહિમા શશુંજયમાહાત્મ્યથી જાણી લેવો. વહી
અહીં ઘાવન દેવાસયની યાત્રા કરનારા સારંગશાહ, ચમ્માલીસ
દેવાસયની યાત્રા કરનાર સોનપાલ શાહ, ચોવિસ દેવાસયની
યાત્રા કરનાર સાલિંગશાહ, સમરાશાહ વિગેરેનાં દૃષ્ટાંતો જાણી લેવાં.
• શ્રી ઘણ્ણટ્ટીજી સૂરિજી આકાશગામિની નામની વિદ્યાના
વલયી હમેશાં પંચતીર્થોની યાત્રા કરતા હતા.

इति श्री तपागुप्त नायक श्री सोमसुंदर सूरि श्री रत्नशेखर
सूरि पं० नंदिरत्नगणि शिष्य पं० रत्नमंदिरगणि गुंफितायां श्री
उपदेशतरंगिण्यां चतुर्थस्तीर्ययात्रोपदेशस्तारंगः ॥ श्रीरस्तु ॥

પંચમસ્તરંગઃ પ્રારમ્ભતે

हवे धर्मोपदे रूप पांचमो तरंग कहेते.

यत्कल्याणकरोऽवतारसमयः स्वप्नानि जन्मोत्सवो
यज्जन्मादिकवृष्टिरिंजविहिता यज्जूपराज्यश्रियः ॥

यद्दानं व्रतसंपदुज्ज्वलतरा यत्केवलश्रीर्नवा
यज्जग्यातिशया जिने तदखिलं धर्मस्य विस्फुर्जितम् ॥૧॥

અર્થ- જિનેશ્વર પ્રજુના જન્મસમયે જે કલ્યાણક થાય છે,
તેમની માતાને જે ઉત્તમ સ્વપ્નો આવે છે, તેમનો જે જન્મોત્સવ
થાય છે, ઇંદ્ર જે તેમની પાસે રત્નોની વૃષ્ટિ કરે છે, વહી તેમને
જે રૂપ અને રાજ્યની શોષા મળે છે, તેમનું જે વરસીદાન છે,
ઉત્તમ વ્રત છે, તેમ કેવલજ્ઞાનની જે તેમને લક્ષ્મી છે, તેમ તેમને
જે ઉત્તમ અતિશયો છે, તે સઘળું ધર્મનું માહાત્મ્ય છે.

વહી નિરાધાર ણ્યા પણ કુમારપાલને જે અઢાર દેશોના ર-
જ્યની પ્રાપ્તિ થઈ, શ્રીપાલરાજાના કુટુંબી શાંતિ થઈ, વિક્રમરાજાને

અમિતેતાલ ઘસ થયો, જરત રાજાને ચક્રીપણની પ્રાપ્તિ થઈ, વાહુવલીને અત્યંત ચલ પ્રાપ્ત થયું, અજયકુમાર તથા શાલિજ-
હાદિકોને અપૂર્વ શક્તિ પ્રાપ્ત થઈ, સુજ્ઞમ ચક્રીને માઢાઠનો ધાલ
ચક્રરૂપ થયો, તે સપત્તું ધર્મનુંજ માહાત્મ્ય જાણવું. ધત્રી ધર્મધી-
જ સમુદ્ધ, મેઘ, અમિતિંગેરે ઘસ થાય છે. ઇન્દ્ર, ચક્રી, પાસુદેવ
ધિંગેરે જે સંપદાઠને જોગથે છે, તે સપત્તું ધર્મનુંજ મહાત્મ્ય છે.
સૌધમોદને ધત્રીસલાલ વિમાનો, ચોર્યાસી હજાર સામાનિક દે.
ધો ધિંગેરેની શક્તિ ધર્મધીજ મલેલી છે. ધત્રી ચક્રવર્તિને ઠ લંમ-
જરતદેવ, ધત્રીસહજાર દેસો, નય નિધાનો, ધાંદ રસો, ઝરું કોઢ ગા-
મ, ઝરું કોઢ પાલા, ચોર્યાસીલાલ હાથી, તેટલાજ ધોના, તથા
તેટલાજ રથો, ચોસઠહજાર રાણીઠ, એકલાલ અઘાપિસ હજાર
પારાંગનાઠ, સેવા કરનારા ધત્રીસહજાર મુકુટવદ્ધ રાજાઠ, ધિંગેરે
જે સંપદાઠ મલેલી છે, તે પણ ધર્મના પ્રજાપથીજ મલેલી છે. પા-
સુદેવને તેથી અધિં શક્તિ મલે છે, તેમ કોડને પિંતામણિરસ, કા-
મધેનુ, દક્ષિણાર્તશંભ, ચિત્રાવેલી, મુયર્ણસિદ્ધિ, કાદપદ્મ ધિંગેરે
જે ઉત્તમ પદાર્થો મલે છે, તે પણ ધર્મનોજ પ્રજાવ જાણથો.

આરોગ્યં સૌજાગ્યં, ધનાટ્યતા નાયકત્વમાનંદઃ ॥

કૃતપુણ્યસ્ય સ્વાદિદ, સદા જયો યાંઠિતાયામિઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ- પુણ્યશાલી પુરુષને આ જગતમાં દમેતાં આરોગ્યતા,
સૌજાગ્ય, ધનાઢ્યપણું, નાયકપણું, આનંદ તથા ઇષ્ટિત ધનુની
પ્રાપ્તિ થાય છે.

ધર્મધી ધી આદિનાથ ધનુની પેટે આરોગ્યપણું મલે છે. કે-
મકે, ચોર્યાસીલાલ પૂર્વના આયુષ્યની અંદર કોડપણ દિયસે તે-
મનું મસક પણ કુઃશ્યું નથી; ધત્રી ધરસીતપને પારલે જારી
પણ સેલડીરસના પારણાથી પણ તેમને ચંડે નુકસાની થઈ નહીં.
પાસુદેવની પેટે ધર્મધી સૌજાગ્ય થાય છે; કેમકે, સામાન્યપ-

ણામાં પણ તેમનાં વહોતેર હજાર કન્યાઈ સાથે લગ્ન થયાં હતાં. શાલિજ્ઞાદિકને ધર્મથી ધનાઢ્યપણું પ્રાપ્ત થયું છે. કુમારપાલાદિકને ધર્મથી રાજ્ય મધ્યું છે. રોહિણી રાણીને ધર્મથીજ શોકનો અજાય અને આનંદ થયો છે. તેમ બાહુબલિ આદિકને ધર્મથીજ હિંમત યસ્તુનિ પ્રાપ્તિ થયેલી છે.

દિને દિને મંજુલમંગલાવલિઃ,

સુસંપદઃ સૌખ્યપરંપરા ચ ॥

દૃષ્ટાર્યસિદ્ધિર્વહુલા ચ વુદ્ધિઃ,

સર્વત્ર સિદ્ધિર્જવતિ હિ ધર્માત્ ॥ ૧ ॥

અર્થ- દનદન પ્રતે મનોહર મંગલોની શ્રેણિ, સુસંપદાઈ, સુલોની શ્રેણિઈ, ધાંઝિત પદાર્થોની સિદ્ધિ, અત્યંત વુદ્ધિ, અને સર્વ જગોપ સિદ્ધિ ધર્મથીજ થાય છે.

મંગલો આ જગતમાં હવ્યથી અને જાયથી ઇમ બે પ્રકારનાં છે. દધિ, દૂર્યા, અદ્વત, ચંદન વિગેરે હવ્ય મંગલરૂપ છે. પણ તેથી પણ અધિક ધર્મરૂપ મંગલ છે. યત્ની દર્પણ, જહાસન, સ્વ-લિક, કાલશ, મરસ્ય, પુષ્પમાલા, શ્રીયત્મ, તથા નંદાયતે નામના આઠ મંગલોપણ હવ્ય મંગલરૂપ છે. યત્ની પુણ્યશાલી પુરુષોને ઘેર દેવપૂજા, ગુરુમેયા, વિચાહ આદિક મહોત્સવ, મંદિરના જયજય શબ્દો વિગેરે મંગલો હમેશાં થાય છે. યત્ની ધરના ઘાર-પામે મદોન્મત્ત દાથીઈ ડુલે છે; મોનેરી સાજથી ધવિત થયેલા ઘોટાઈ દેપારવ કરે છે; વીણા, મૃદંગ, ઢોલ વિગેરેના મંગલિક શબ્દો થાય છે, તે મધ્યું ધર્મનુંજ મહાત્મ્ય છે. અહીં થી શાંતિ-નાય ચત્રી આદિકનાં દૃષ્ટાંતો જાણી લેવાં. યત્ની ધર્મથીજ પ-મ્મિષ્ટ આદિકની પેઠે સુસંપદાઈ મધ્યું છે. વિક્રમરાજાની પેઠે ધર્મથીજ સુવર્ણ પુરુષની પ્રાપ્તિ થાય છે. યત્ની ધર્મથીજ અજય-

કુમાર આદિકની પેઠે ઇરપાદિકી, વૈનયિકી, કાર્મકી, અને પારિણમિકી નામની ચાર પ્રકારની બુદ્ધિ પ્રાપ્ત થાય છે.

પુંસાં શિરોમણીયંતે, ધર્માર્જનપરા નરાઃ ।

આશ્રિયંતે ચ સંપદ્ધિ-ર્લતાઞ્જિરિવ પાદપાઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ- ધર્મ ઉપાર્જન કરવામાં તત્પર એવા પુરુષો જગતમાં શિરોમણિરૂપ થાય છે, તેમ છતાંથી જેમ કૃદ્ધો તેમ સંપદાંથી તેઓ આશ્રિત થાય છે.

અહીં સારંગશાહ, સમરાશાહ, જગસિંશાહ, પેઘડશાહ, ઘ-સ્તુપાહ, વિમલશાહ, જાવડશાહ, બાદશમંત્રી, કુમારપાલ રાજા, આમરાજા વિગેરેનાં દૃષ્ટાંતો આપી છે.

પછી નાગિલાને તજનાર જયદેવના જાડ જયદત્તની પેઠે જ્ઞાતી ધર્મ થાય છે, મેતાર્ય મુનિને હણનાર સોનીની પેઠે જયથી ધર્મ થાય છે, વિતર્કથી ચંડરૂઢાચાર્યના શિષ્યની પેઠે ધર્મ થાય છે, સ્થૂલજ્ઞ પર માત્સર્ય કરનાર સિંહગુફાનિવાસી સાધુની પેઠે માત્સર્યથી ધર્મ થાય છે, અર્દ્રજ્ઞ યતિ માતાની પેઠે અથવા સ્થૂલજ્ઞના નાના જાડ શ્રીયકની પેઠે સ્નેહથી ધર્મ થાય છે, મુદ્દલિ મહારાજે પ્રતિબોધેલા હ્રમકની પેઠે હોજથી ધર્મ થાય છે, બાહુચ્છિની પેઠે હઠથી ધર્મ થાય છે, દશાર્ણજ્ઞ રાજાની પેઠે અનિમાનથી ધર્મ થાય છે, (અહંકારના સંબંધમાં ગૌતમસ્વામી, સિદ્ધસેન દિવાકર, હરિજ્ઞ સૂરિ વિગેરેનાં સંબંધો પણ આપી છે.) નમિ વિનમિની પેઠે વિનયથી ધર્મ થાય છે, બ્રહ્મદત્ત ચક્રીની પેઠે શૃંગારથી ધર્મ થાય છે, આત્મીર તથા આર્યરક્તિ આચાર્યની પેઠે કીર્તિથી ધર્મ થાય છે, કાર્તિક રોઠની પેઠે દુઃખથી ધર્મ થાય છે, ગૌતમ સ્વામિષ પ્રતિબોધેલા પંદરસો બ્રહ્મ તાપસની પેઠે કૌતુકથી ધર્મ થાય છે, શ્યામપુત્રની પેઠે વિસ્મયથી ધર્મ થાય છે, અજયકુમાર તથા આર્ષકુમારની પેઠે વ્ય-

ચહારથી ધર્મ થાય છે, જરતચક્રી તથા ચંદ્રાવતેસતી પેટે
 ચથી ધર્મ થાય છે, કીર્તિધર, મુકોશીસ, આદિકની પેટે જુ
 ચારથી ધર્મ થાય છે, જંબૂસ્વામી, ધનગિરિ, યજ્ઞસ્વામી, પ્રા
 ચંદ્ર તથા ચિંત્તાતિપુત્રાદિકની પેટે ચૈરામ્યથી ધર્મ થાય છે.
 માને વિષે ગજસુકુમાર, કુરુગુકુમુનિ, ધીરપ્રભુ, પાર્શ્વપ્રભુ,
 ધરુમુનિ આદિકનાં દૃષ્ટાંતો જાણવાં. શીલવિષે સુદર્શન શ્રે
 મત્રી પ્રભુ, નેમિનાથજી, સ્ત્રૂજનજી, સીતા, કૌપદી, રાજી
 આદિકનાં દૃષ્ટાંતો જાણવાં. સમ્યક્સ્યવિષે શ્રેણિકરાજા, ન
 યણ, તથા વિક્રમરાજા આદિકનાં દૃષ્ટાંતો જાણવાં. પ્રજાવિષ
 ણાવિષે શ્રી હેમચંદ્રાચાર્ય, જીવદેવસૂરિ, કાલિકાચાર્ય, જિનપ
 સૂરિ, વિશ્વપુત્રમાર, યશોદેવસૂરિ, આર્યણપુટાચાર્ય, ઘણપ
 સૂરિ, પાદવિજયસૂરિ, ધર્મપ્રોત્સાહસૂરિ, માનદેવસૂરિ, માનગુંગસૂરિ,
 રિત્તપ્પસૂરિ વિગેરેનાં દૃષ્ટાંતો જાણવાં, યથારે શું કહેવું ! સર્વ
 કારણી કરેછો ધર્મ મહાદાતાનકારી થાય છે. કહ્યું છે કે,
 ધર્મઃ શ્રુતોઽપિ દૃષ્ટોઽપિ, કૃતો વા કારિતોઽપિ ચ ॥
 અનુમોદિતોઽપિ રાજેન્દ્ર, પુનાત્પરાસમં કુલામ ॥ ૧ ॥

અર્થ- હે રાજેન્દ્ર ! માંન્યો, દીન્યો, કરો, કરાવે, અ
 અનુમોદ્યો વગેરે વળ પર્મ કેવલ માત્ર વેદેન્દ્રીયે શુભિપવિત્ર કરે

ફલં ચ પુણ્યં ચ મુતરુક્મનોતિ,

વિમં ચ તેજસ્ય નૃપમણાદઃ ॥

શ્રદ્ધિં પ્રમાદિં મનુતે મુપપ્રો,

શ્રદ્ધિં ચ મુક્તિં ચ તિમેન્દ્રપદમઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ- જન્મ મૃત્યુ વગેરે અને પુણ્યને વિચારે છે, રાજાને
 જ્ઞાન ધર્મને અને તેજને વચાને છે, જન્મ મૃત્યુ અને પ્રાપ્તિ
 વિચારે છે, અને શિવનામ શ્રદ્ધિ અને મુક્તિને વિચારે છે.

અર્થ- શ્રદ્ધિ અને આદિ જન્મ મૃત્યુ વગેરે સ્વાદિષ્ટ નથા મને

પાસો આપે છે, તથા ચંપક આદિક ઉત્તમ જાતિનાં પુષ્પવૃક્ષો સુગંધિ પુષ્પોને આપે છે, રાજાની મંદેરવાની હોય તો ઝડયન, પામ્પટ્ટ આદિકોની પેટે દ્રવ્યની તથા તંજની પ્રાપ્તિ થાય છે, ઉત્તમ પુત્ર પોતાના યુવની અને પૂર્વજોની પ્રશ્ન્યાતિ કરે છે. તેને માટે શ્રી આદિનાથ પ્રજુ, ધીરપ્રજુ, રામચંડજી આદિકનાં દ-દાંતો જાણી લેવાં. તેરીજ રીતે શ્રી જૈનધર્મ પાંડયો તથા મગ-રચક્રી આદિકની પેટે આ લોકમાં રાજરક્ષિ આદિકના જોગો તથા પરલોકમાં મોદ આપે છે.

રાજમસાદો દિવ્યાસ્ત્રં, યાણિન્યં હસ્તિરન્નયોઃ ॥

જૈનધર્મસ્તયેકોઽપિ, મહાલાજાય જાયતે ॥ ૧ ॥

અર્થ- રાજાની કૃપા, દિવ્ય શસ્ત્ર, તથા હાથી અને રક્ષોનો ધ્યાપાર જેમ, તેમ એક પણ જૈનધર્મ મહાલાજકારી થાય છે.

રાજાની કૃપા જેમ સીર્થોચ્ચાર, યાત્રા આદિકનાં મહા લાભ માટે થાય છે, તેમ જેમ ચક્ર રક્ષ આદિક દિવ્ય શસ્ત્રોથી જર-તચક્રી, પાગુદંડ, ઘણદંડ, ચેન્નારાજા, કોણિકરાજા, કારકંડુ, શિલાદિત્ય આદિક રાજાઈય રાગ્યસમૃદ્ધિ મેલવેલી છે, યસી શ્વેતદાષી વિક્રમ રાજાને આપવાથી જાવડના પિતા જાવડ-શાહે તેમના પાસેથી મધુમતી આદિક ચોર્યાસી ગામો મેલવ્યાં હતાં, યસી મેતાર્ય અને કૃતપુષ્પે શ્રેણિક રાજાને રક્ષ આપવાથી તેની પુત્રી સાથે લગ્ન કર્યા હતાં, તથા આજટ આપકે મિચ્છરા-જને મણિ આપીને પાંચસો ગામોની માલેલી. તથા સરાકોટ સોનામોદોરો મેલવી હતી, તેમ જૈનધર્મ પણ મોદ આદિકનો મહાલાજ આપે છે. કાતું છે કે.

શુભણિસ્પર્શપાપાણ-દદિણાયર્તશંચયત્ ॥

કૃપ્ણચિખવાયણિય-સુરાજદં જિનશાસનમ્ ॥ ૨ ॥

અર્થ- ચિંતામણિ રક્ષના સ્પર્શથી જેમ પાપાણ, તથા દદિણા-યર્ત શંચ, અને ચિથાપેલીની પેટે જિનશાસન લાજ દેનાર છે.

અતિનિર્મલા વિશાલા, સકલજનાનંદકારિણી પ્રવરા
કીર્તિર્વિદ્યા લક્ષ્મી-ધર્મેણ વિજૃંજતે લોકે ॥ ૧ ॥

અર્થ- ધર્મથી આ લોકમાં અતિ નિર્મલ, વિશાલ, સઘન
લોકોને આનંદ કરનારી પવી કીર્તિ, વિદ્યા તથા લક્ષ્મી ફેલાય છે.

કીર્તિ જાગ્યથી મહે છે, કહું છે કે, જે માણસને રાજાઈ સ
જ્ઞાનો તથા ગુરુઈ ઘલાણે છે, તેને ઉત્તમ પુરુષ જાણ્યો. યહી
માણસને યુધાઈ, ચારણો, તથા વેશ્યાઈ ઘલાણે છે, તેને અધ
પુરુષ જાણ્યો. નિર્મલ બ્રહ્મચર્યવ્રત પાલનારા સ્થૂલજઞ્જીની
રામચંદ્રજીના ન્યાયી રાજની, તેમ શ્રી યુગાદિ દેવની પણ કીર્તિ
હજુ વિદ્યમાનજ છે. વિદ્યા પણ પુણ્યથીજ મહે છે. જેમ શ્રીયમ્પ
જટ્ટીજી મહારાજ સાતસો શ્લોકો હમેશાં કંઠે કરતા, યજ્ઞસ્વા
મીજીવ પાલણામાં સુતાં થકાંજ અગ્યારે અંગોનો અન્યાસ કર્યો
હતો, હુર્યલિકા પુષ્પમિત્રમુનિ હમેશાં ઘૃતાદિક ક્ષિપ્ત પદાર્થોનું
ખોજન કરતા હતા, ગુતાં વિદ્યાના અધ્યયનના શ્રમથી તે હમેશાં
હુર્યલજ રહેતા હતા; શ્રી સોમવ્રજસૂરિજીને વક્ર ગાથાના વક્રતો
અર્થોં કરવાની શક્તિ હતી; દેવસૂરિજી મહારાજની વાદલધિ જ
ગતમાં પ્રમિદ્ધજ છે; હેમચંદ્રાચાર્યજીને વ્યાકરણાદિક અનેક
શાસ્ત્રો રચવાની શક્તિ હતી. મલયગિરિજી તથા અજયદેવસૂરિ
જી મહારાજને અનેક સિદ્ધાંતોપર ટીકાઈ કરવાની શક્તિ હતી.
તે ગણ્યો ધર્મનોજ પ્રજાવ હતો. યહી લક્ષ્મીપણ પુણ્યને અનુસ
રનારીજ છે. જેમ મુદ્દણગિંદ શેઠ જગતમાં સત્યવાદી પ્રમિદ્ધ હતા.
વક્ર દહાડો તેને જૂનું ચોલાવવા માટે વાદલાદે મના સમજ
પૂર્યું કે, તારા ઘરમાં કેટલું દ્રવ્ય છે? ત્યારે મુદ્દણગિંદ શેઠે પો
તાની સર્વ દેશાવરોની પેદેરીઈનું મરવાયું વાંચી કહ્યું કે, મારા
સ્વાધિનમાં ખોયાંમી હાલ મોનામોદોરો છે. ને સાંજડી સંપુદ
થયજા વાદલાદે તેને ઘીજી મોદ્ર હાલ મોનામોદોરો આપીને
તેને કોટીપ્રજ કર્યો. તથા મોટા ઇરાવતપૂર્વક સેના પરપર તેને કો-

અર્થ- દે રામચંડી ! તમો ધન મેલવો ? કેમકે, આ જગત ધન ણે મૂલ્ય જેનું એવુંજ ણે; નિર્ધન માણસ અને મુઠદાં વચ્ચે કંઈપણ હું અંતર જોતો નથી.

ધર્મો મહામંગલમંગલાજાં, ધર્મઃપિતા પૂરિતસર્વકામઃ॥
ધર્મો જનન્યુદલિતાશિલાર્તિઃ, ધર્મઃ સુહૃદ્ધિતનિત્યહર્ષઃ

અર્થ- પ્રાણીજીને ધર્મ મહામંગલરૂપ ણે, તેમ પિતાની પેઠે સર્વ હૃદયોને આપનારો ણે, વહી માતાની પેઠે સર્વ પીનાડીને દૂર કરનારો, તથા મિત્રની પેઠે હર્ષ વધારનારો ણે.

બુદ્ધેઃ ફલં તત્ત્વવિચારણં ચ,
દેહસ્ય સારં વ્રતધારણં ચ ॥

અર્થસ્ય સારં કિલ પાત્રદાનં,

વાચઃ ફલં પ્રીતિકરં નરાણામ્ ॥ ૧ ॥

અર્થ- બુદ્ધિનું ફલ તત્ત્વવિચાર ણે, શરીરનું સાર્થક વ્રતધારણારૂપ ણે, ધનનું ફલ સુપાત્રદાન ણે, અને વાણીનું ફલ લોકોને પ્રેમ ઉપજાવવો, તે ણે.

एषी रीते आ श्री उपदेशतरंगिणी 'नामना ग्रंथनुं गुजराती जायार्थवालुं जापांतर जामनगर निवासि' पंक्ति आवक हीरा-लाख वि. हंसराजे गुरुमाहाराज श्री चारित्रविजयजीनी कृपायी करेखुं ठे. तेमां जे जूख चुक थइ होय ते "मिद्वामिदुक्कई"

इति तपगङ्गेश श्री सोमसुंदर सूरि श्री रत्नशेखर सूरि. पं० नंदि रत्नगणि शिष्य श्री रत्नमंदिरगणि गुंफितायां. श्री उपदेश तरंगिण्यां धर्मोपदेश रूपः पंचम स्तरंगः समाप्तः ॥ श्रीरस्तु ॥

हीनपुण्या न पश्यन्ति, रागांधास्तत्त्वसंस्थितिम् ॥

લાગ્નેડલાગ્નફલં ચૈવ, લગ્નંતે તે નરાધમાઃ ॥ ૧ ॥

સમાપ્તોડયં ગ્રંથઃ ॥ શ્રીરસ્તુ ॥

॥ श्रीजिनाय नमः ॥

श्रीहरिमद्रसूरिकृतान्यष्टकानि

मूल, तेनो अर्थ, अने टीकानो भावार्थ.

संस्कृतपरची गुजरातीमां

जायनगरनिवासि पंडित

श्रावक हीरालाल वि. हंसराज पासे

भाषांतर करावी

छपावी प्रसिद्ध करनार

श्रावक नीमसिंह माणेक

मुंबई

निर्णयसागर छापनानामां छाप्युं.

संवत् १९५६.

मने १९००.

પ્રસ્તાવના.

મર્થે જૈનવંધુર્જને માહુમ થાય જે આ “અષ્ટક” નામનો ગ્રંથ જૈન ધર્મના અતિ ઉત્તમ ગ્રંથ માંદેલો એક ગ્રંથ છે. આ ગ્રંથની ટીકા પણ અતિ વિસ્તારવાલી તથા ન્યાયના વિષયથી જરૂર છે. આ મૂલ ગ્રંથના કર્તા મહાન આચાર્ય શ્રી હરીભદ્રસૂરિજી મહારાજ છે. તેમણે આ ગ્રંથમાં ચત્રીશ ઘાવતોપર તેના ચત્રીસ ખાગો પાડીને અતિ ઉત્તમ વિવેચન કર્યું છે. તથા તે દરેક ઘાવતોના આઠ આઠ શ્લોકો રચીને આ ગ્રંથના ચત્રીસ અષ્ટકો બનાવેલાં છે. તે ચત્રીસે અષ્ટકોમાં શું શું વિષય ઘર્ણવ્યો છે? તે આ ગ્રંથની અનુક્રમણિકાથી તથા આ ગ્રંથ સંપૂર્ણ યાંચવાથી જણાશે. હાલના સમયમાં જૈનધર્મસંબંધી જે જે પુસ્તકો ઠપાડુ વહાર પડેલાં છે, તેવંથી પણ આ ગ્રંથ અતિ ઉત્તમ તથા જૈનધર્મનું રહસ્ય જાણવાની ડઘાવાલાને ઘણોજ ઉપયોગી છે. અને તે વિષેનું અગ્રે વધારે ઘર્ણન નહીં કરતાં આ ગ્રંથ આપ્યો તે અંતસુધિ યાંચી જવાની-જ અમો સર્વને જલામણ કરીએ ઢીએ. આ પુસ્તકમાં તેના મૂલ-શ્લોકો, તેનો અર્થ તથા ટીકાનો જાણાર્થ પણ વિસ્તારથી દાખલ કરેલો છે. આ ગ્રંથ મૂલ સંસ્કૃત જાપામાં હોવાથી, હાલના સમયમાં તે જાપાનું સર્વને જાણપણું નહીં હોવાથી અમોએ તેનું ગુજરાતી જાપાંતર જામનગર નિવાસિ પંડિત શ્રાયક હીરાલાલ વિ. હંસરાજ પાને કરાવી ઠપાવી પ્રસિદ્ધ કર્યું છે. આ મૂલ ગ્રંથના કર્તા શ્રીમહાન આચાર્ય હરીભદ્રસૂરિજી છે, તથા તેની અતિ ઉત્તમ અને ન્યાયગર્જિત ટીકા શ્રી જિનેશ્વરસૂરિજી મહારાજે બનાવેલી છે; અને તે ટીકાને શ્રી અમયદેવસૂરિશ્વરજીએ શોધેલી છે. અને તેટલામાટે તે ત્રણે આચાર્યોનો જે ટુંક

ઇતિહાસ અમોને મલેલોઝે, તે વાચક વર્ગને વિદિત થવા માટે અત્રે પ્રસંગ હોવાથી નીચે લખીએ છીએ.

શ્રી હરિભદ્રસૂરિજી મહારાજ.

આ મૂલ્ય ગ્રંથના કર્તા શ્રી હરિભદ્રસૂરિજી મહાજનો જન્મ વિક્રમ સંવતના પાંચમા સૈકામાં સંજયે ઝે. તેમણે સર્વ મલી પાં-
દસોને ચમ્માલીસ ગ્રંથો બનાવ્યા કહેવાય ઝે. તેઝ પ્રથમ જ્ઞાતે
બ્રાહ્મણ હતા; અને મહા વિદ્વાન હતા. ઝેવટે વેદાદિકમાં કહેલી
હિંસાદિક જોડને, તે ધર્મ તજીને તેમણે શ્રી જૈનધર્મની દીક્ષા
લીધી. તેમણે બનાવેલા ગ્રંથોમાં અનેકાંતજયપતાકા (ટીકા—
શ્રી મુનિચંદ્રસૂરિ), શિષ્યહિતા નામની આયદયક સૂત્રની ટીકા,
ઉપદેશપદ, સિદ્ધિપિં માટે બનાવેલી ચૈત્યવંદનવૃત્તિ (લલિત વિ-
સ્તરા), જંબુદ્વીપ સંગ્રહણી (ટીકા—શ્રી પ્રજ્ઞાનંદસૂરિ), જ્ઞાનપંચ-
કવિયરણ, દર્શનમસતિકા, દશર્યકાલિકનિર્યુક્તિટીકા, દશર્યકા-
લિકવૃદ્ધવૃત્તિ, દીક્ષાવિધિપંચામક, ધર્મવિંધુ, જ્ઞાનચિત્રિકા, પં-
ચામકવૃત્તિ, મુનિપતિચરિત્ર, લગ્નકુંડલિકા, વેદવાત્સલ્યનિરાકરણ,
શ્રાવકધર્મવિધિપંચામક, સમરાદિત્યચરિત્ર, યોગવિંધુપ્રકરણવૃત્તિ,
પંચમૂત્રવૃત્તિ, વ્યવહારકહપ, યોગદષ્ટિગમુચય, પોઢશક, તથા અ-
ષ્ટકજી વિગેરે જ્ઞાત દષ્ટિએ પડતા મુખ્ય ગ્રંથો ઝે. એવી રીતે તેમણે
બનાવેલા મજ્ઞાન ગ્રંથોજ તેમનું અપૂર્વ જ્ઞાન જણાવી આપે ઝે. તે-
મના બનાવેલા દરેક ગ્રંથોને ઘેરે “ચિરદ્” શબ્દ આપેઝે. અ-
ને તે ચિરદ્શંકથી શ્રી હરિભદ્રસૂરિજીનો કૃતિની સાધિની
ધાવઝે. ગણાંતરિત્રકરણમાં વિક્રમ ગંવત પાંચમો પાંચિગમાં
(૫૩૫) તેમનું દેવગોક ગમન કહેયું ઝે.

શ્રી જિનેશ્વરસૂરિજી મહારાજ.

આ “અષ્ટકજી” નામના ગ્રંથની ટીકા કરનારા શ્રી જિનેશ્વ-
રસૂરિજી મહારાજ વિક્રમ ગંવત એક હજારના સંજામાં વિષ-

मान होता, एम संजये ठे. ते श्री वर्धमानमूरिश्वरजी महाराजना शिष्य होता; अने श्री अभयदेवमूरि, जिनचंद्रमूरि, तथा जिनभद्रमूरिजीना गुरु होता. तेठ संगारीपणामां भोम नामना ग्राहणना पुत्र होता, तथा तेमनुं नाम शिवेश्वर हतुं; तथा माखयाना रहेयामी होता. तेठ गुजरातना राजा दुर्लभसेनना समयमां र्चत्यामीठ माथे धर्मवाद करवाने पोताना जाइ मुक्तिसागरनी माथे गुजरातमां अव्या होता; तथा त्यां दुर्लभसेनराजांनी मजामां, सरस्वतीजांटागारमांथी मगावेलीदशवैकांतिकनी टीकांमांथी माध्याचारप्रकरण यांचीने तेमणे र्चत्यामीठने हराव्या होता; अने एवी रीते मजाने जीतयाथी राजाए तेमने "स्वरत्तर" नामनुं विरुद आप्युं हतुं. तेमणे आ अष्टकनी टीका विक्रम संवत १००० मां जाचालपुर नामना गाममां बनावी ठे. यली तेमणे पंचलिंगीप्रकरण, दीरचरित्र, तथा संवत १०९२ मां आतापलीमां रहीने छीलावती कथा, तथा डीडी यानकमां रहीने कथानककोश विंगेरे ग्रंथो बनाव्या ठे.

श्री अभयदेवमूरिजीमहाराज.

आ ग्रंथनी टीकाना शोधनार श्री अभयदेवमूरिमहाराज पण विक्रम संवत एक हजारना सैकामां विद्यमान होता, तेम कहे-हुं निर्विवादज ठे. तेमनो जन्म धारा नगरीना व्यापारी धननी स्त्री धनदेवीनी बुद्धिए थयोहतो, तथा संगारीपणामां तेमनुं अभयकुमार नाम हतुं. ते श्री जिनेश्वरमूरिजी महाराजना शिष्य होता. तेमने विक्रम संवत १००० मां सोल वर्षनी वयेंज आचार्यपदवी मली होती. अने तेथी तेमनो जन्म विक्रम संवत १०५२ मां होवानुं साबित थायठे. यली विचारामृत नामना ग्रंथमां कहेछुं ठे के, तेमणे विक्रम संवत ११२४ मां धोलकामां रहीने श्रीहरिभद्रमूरिजी महाराजना वनावेला पं-

चासक नामना ग्रंथपर टीका रची ठे. तेम तेमाणे ग्रंथार्थ
 ने अग्यार मुघिना एटखे नव अंगोर्ना टीकाउं, :
 अणस्तोत्र, जिनचंजगणिजीए वनावेला नवतव्यप्रकरा
 का, निगोदपट्त्रिंशिका, पंचनिग्रंथविचारसंग्रहणी पुज्जव
 का, संग्रहणी, जिनमद्रजीए वनानेला विशेषाग्रयक
 टीका, हरिमद्रसूरिजीना वनावेला पोंडशकनी टीका
 व महाराजे वनावेला सतारिकप्रकरणनी टीका विंगरे अ
 थो वनावेला ठे. एवीरीते ६७ वर्णेनुं आयुष्य संपूर्ण
 विक्रम संवत् ११३९मां कपडचंजमां तेमनुं देवलोकागम
 एवी रीते ते त्रणे महान आचार्योनो संक्षेपथी इतिहास :

जीमसिंह माणिक. } प्रस्तावना रचनार
 } आ ग्रंथनुं गुजराती भाषांतर
 } पंडित श्रावक हीराबाब वि. हं
 } जामनगरवाला.

अनुक्रमणिका.

श्रक.	विषय.	पृष्ठ.
	(महादेवाष्टकम्) (१)	
१	टीकाकारनुं मंगलाचरण.	१
२	टीकाकारे करेडी पोतानी खघुता.	२
३	महादेवनुं स्वरूप.	३
४	रागादिकनुं स्वरूप.	४
५	अन्यदर्शनीठना देवोमां रहेखा रागादिकनुं तेठना द- ष्टांतपूर्यक स्वरूप.	५
६	तात्विक महादेवना गुणातिशयनुं न्यायपूर्यक स्वरूप.	१०
७	तात्विक महादेवना लक्षणंतरनुं स्वरूप.	२७
८	वेदोना अपौरुषेयपणानुं खंडन.	२९
९	शास्त्रोनी त्रिकोटी परिहानुं स्वरूप.	३१
१०	तात्विक महादेवने आराधना छपायनुं स्वरूप.	३४
	(रानाष्टकम्) (२)	
११	अप्यस्तान तथा जापस्ताननुं स्वरूप.	३८
१२	अन्यदर्शनीठना मात प्रकारना निष्कलस्ताननुं स्वरूप.	३९
१३	अप्यस्ताननुं विलारधी स्वरूप.	४०
१४	अप्यस्ताननां कर्ताधाराय प्रधान अग्रधानपणानुं स्वरूप.	४२
१५	अप्यस्तानमां रहेखा गुणोनुं स्वरूप.	४३
१६	साधुठ शामाटे अप्यस्तान न करे? तेनो उत्तर.	४५
१७	शंकरा आयकनुं दष्टांत.	४६
१८	जापस्ताननुं विलारधी स्वरूप.	४०
	(पूजाष्टकम्) (३)	
१९	वे प्रकारनी पूजानुं स्वरूप.	५२

श्रांक.	विषय.	पृष्ठ
२०	सावद्य पूजानुं विस्तारथी स्वरूप.	५३
२१	सावद्य पूजानुं फल.	५५
२२	निरवद्यपूजानुं विस्तारथी स्वरूप.	५८
२३	आठ जावपुष्पोनुं स्वरूप.	५९
२४	निरवद्यपूजानुं फल.	६०

(अग्निकारिकाष्टकम्) (४)

२५	ध्यानरूप अग्निकारिकानुं स्वरूप.	६१
२६	अन्यदर्शनीउंए कहेखुं अग्निकारिकानुं स्वरूप.	६२
२७	इव्य अग्निकारिकानुं फल.	६४
२८	पापोनी शुद्धिनो उपाय.	६५
२९	दीक्षिते शामाटे अग्निकारिका नहीं करवी ? तेनुं स्वरूप.	६७
३०	अन्यदर्शनीउंना शास्त्राधारे इव्य अग्निकारिकानुं दूषण.	६८

(भिक्षाष्टकम्) (५)

३१	त्रण प्रकारनी जिहानुं स्वरूप.	७०
३२	सर्वसंपत्करी नामनी जिहानुं स्वरूप.	७०
३३	पौरुषघ्नी जिहानुं स्वरूप.	७६
३४	वृत्तिजिहानुं स्वरूप.	७८
(सर्वसंपत्करी भिक्षापूर्वक पिंडविशुद्धयष्टकम्)		(६)
३५	सर्वसंपत्करी जिहानुं विस्तारथी स्वरूप.	८२
३६	संकल्पित तथा असंकल्पित पिंडनुं स्वरूप.	८३

(प्रछन्नभोजनाष्टकम्) (७)

३७	साधुउंने गुप्त जोजन करवानुं कारण.	८९
३८	साधुने प्रकट जोजनथी शीरीते पुण्यबंधन थाय वे ? तथा तेथी शुं थाय वे ? तेनुं स्वरूप.	९०

(प्रत्याख्याननाष्टकम्) (८)

३९	वे प्रकारना प्रत्याख्याननुं स्वरूप.	९५
----	-------------------------------------	----

आंक.	विषय.	पृष्ठ.
४०	इव्यप्रत्याख्याननुं विस्तारथी स्वरूप.	९३
४१	जावप्रत्याख्याननुं विस्तारथी स्वरूप.	१०१
	(ज्ञानाष्टकम्) (९)	
४२	ब्रह्म प्रकारना ज्ञानोनुं स्वरूप.	१०३
४३	विषयप्रतिज्ञास ज्ञाननुं स्वरूप.	१०३
४४	आत्मपरिणतिमद् ज्ञाननुं स्वरूप.	१०५
४५	तत्त्वसंबेदन ज्ञाननुं स्वरूप.	१०७
	(धैराग्याष्टकम्) (१०)	
४६	ब्रह्म प्रकारना धैराग्योनुं स्वरूप.	१०९
४७	आर्तध्यान नामना धैराग्यनुं स्वरूप.	१०९
४८	मोद्गर्जित धैराग्यनुं स्वरूप.	११०
४९	ज्ञाननंगत धैराग्यनुं स्वरूप.	११२
	(तपोऽष्टकम्) (११)	
५०	तप करयामां दुःख ठे के, नहीं? तेनुं विस्तारथी वर्णन.	११४
५१	रक्षार्थी व्यापारीनुं दृष्टांत.	११८
	(धादाष्टकम्) (१२)	
५२	ब्रह्म प्रकारना धादोनुं स्वरूप.	१२०
५३	शुष्कवादनुं स्वरूप.	१२१
५४	विवादनुं स्वरूप.	१२२
५५	धर्मवादनुं स्वरूप.	१२४
	(धर्मयादाष्टकम्) (१३)	
५६	धर्मनां प्रमाणोनुं स्वरूप.	१२७
	(एकांतनित्यपक्ष खंडनाष्टकम्) (१४)	
५७	अन्यदर्शनीठप मानेनुं आत्मानुं स्वरूप-	१२९
५८	एकांत नित्यात्माने अहिंसा आदिकनुं अपटमानपक्षे	१२९

श्रांक.

विषय.

पृ.

(एकांतानित्यपक्षमंडनाष्टकम्) (१५)

१९९ दृष्टिक मतनुं खंडन

१४

(नित्यानित्यपक्षमंडनाष्टकम्) (१६)

६० हिंसाना त्रण प्रकारोनुं स्वरूप

१४

६१ नित्यानित्यात्माप्रते हिंसादिकनुं घटमानपाणुं

१४

(मांसभक्षणदूषणाष्टकम्) (१७)

६२ मांसजक्षणनां दूषणो

१५

(अन्यदर्शनीयमतशास्त्रोक्तं मांसभक्षणाष्टकम्) (१८)

६३ मांस शङ्खनो निरुक्तार्थ

१५

६४ अन्य दर्शनीतए मानेला प्रोहितमांस जक्षणनुं स्वरूप

१६

६५ अन्य दर्शनीतए मानेला आश्वनी विधि

१६

मद्यपानदूषणाष्टकम् (१९)

६६ मद्यपाननां दूषणो.

१६

६७ मद्यपानथी थएलां अन्यदर्शनीना रूपिनां दूषणोनुं स्वरूप

१६

मैथुनदूषणाष्टकम् (२०)

६८ मैथुननां दूषणो.

१६

६९ मैथुननी प्रशंसा करवी न्याययुक्त नथी, तेनुं स्वरूप.

१७

सूक्ष्मबुद्ध्याष्टकम् (२१)

७० सूक्ष्मबुद्धिनुं स्वरूप.

१७

भावशुद्ध्याष्टकम् (२२)

७१ भावशुद्धिनुं स्वरूप.

१७

शासनमालिन्याष्टकम् (२३)

७२ शासनने मालिन्यपणुं खगाडवाथी थतां दूषणो.

१८

७३ शासनने मालिन्यपणुं नही खगाडवाथी थतुं फउ.

१८

अं.क.	विषय.	पृष्ठ.
	पुण्यादिचतुर्भंग्याष्टकम् (२४)	
७४	पुण्यानुवेपिपुण्यादि चारे जांगार्त्तनुं स्वरूप.	१८२
	पितृभक्त्याष्टकम् (२५)	
७५	महावीरप्रभुए पितृजकिमाटे छीधेला अजिग्रहनुं स्वरूप (महदानस्थापनाष्टकम्) (२६)	१८६
७६	श्रीवीर प्रभुना दाननुं स्वरूप	१८८
	(तीर्थकृद्दानाष्टकम्) (२७)	
७७	दानमाटे वीरप्रभुनुं स्वरूप	१९१
	(राज्यादिदानदूषणनियारणाष्टकम्) (२८)	
७८	तीर्थकरने राज्यादिकनुं दान देवामां अदोषपणुं	१९४
	(सामायिकाष्टकम्) (२९) (३०)	
७९	सामायिकनुं स्वरूप.	१९६
	देशनाष्टकम्. (३१)	
८०	प्रभु देशनाशामाटे आपे ठे? तेनुं स्वरूप.	२०१
	सिद्धस्वरूपाष्टकम् (३२)	
८१	मोक्षनुं स्वरूप.	२०३
८२	टीकाकारनी प्रशस्ति.	२०६
८३	जापांतरकारनी प्रशस्ति.	२०७
८४	जाह्नर खबर.	२०८

॥ श्री जिनाय नमः ॥

श्रीहरिभद्रसूरिकृतान्यष्टकानि

तथा

(मूलनी अने टीकानी गुर्जरजापा.)

श्रीलीलायतनं वंदे, नीरजं नाजिजन्मिनम् ॥

संसारातपतप्तानां, दत्तानन्दकदम्बकम् ॥ १ ॥

टीकाकार श्रीजिनेश्वरसूरि मंगळाचरण करे ठे.

आविःकृताशेषपदार्थसार्था,

दोषानुपक्तं तिमिरं विधूय ॥

गायःप्रधन्तेऽस्त्वलितप्रचारा,

यस्येह तं धीररविं प्रणम्य ॥ १ ॥

गुणेषु रागाद्भिरभद्रसूरे-

स्तदुक्तमायत्तयितुं महार्थम् ॥

विबुद्धिरप्यष्टकवृत्तिमुचै-

विधातु मिच्छामि गतप्रपोऽहम् ॥ २ ॥ युग्मम् ॥

अर्थ- प्रगट करेल ठे सधला पदार्थोनां समूहो जेणे, एयी जेनी याणीठ (पहे-सूर्यना किरणो) दोषरूपी अंधकारनो नाश करीने, (पहे-रात्रिसंबंधि अंधकारनो नाश करीने) अद-काय रहित अइ थकी विस्तार पामे ठे; तेवा श्री धीर जगन्मान रूपी सूर्यनं नमस्कार करीने, हरिजसूरिमहाराजनां गुणोने धिपे (मने) राग होवायी, तेनां महान् अर्थवाळां वचनने हृदयगो-चर करया सारु, निर्वुद्धि, तथा खझा विनानो एवो हुं उंचे प्र-कारे अष्टकनी टीका करवाने इहुं हुं.

हृवे टीकाकार पोतानी खघुता दर्शावे ठे.
 सूर्यप्रकाश्यं क्व नु मण्डलं दिवः,
 खद्योतकः क्वास्य विभासनोद्यमी ॥
 क्व घीशगम्यं हरिमद्रसद्वचः,
 क्वाधीरहं तस्य विभासनोद्यतः ॥ ३ ॥
 तथापि यावद्रूपादभक्ते,
 धिनिश्चितं तावदहं ब्रवीमि ॥
 यदस्ति मत्तोऽपि जनोऽतिमन्दो,
 भवेदतस्तस्य महोपकारः ॥ ४ ॥

अर्थ- सूर्यथी प्रकाश थतुं एवुं आकाशमंडल क्वां !!!
 अने ते आकाशने प्रकाशित करवाने उद्यमवंत थतुं एवुं पतंगी-
 ठं क्वां !!! (तेमज) बुद्धियानथी जाणी शकाय एवुं हरिज-
 घसूरिजीनुं वचन क्वां !!! अने ते वचनने प्रकाशित करवाने
 उद्यमवंत थपळो एवो हुं क्वां !!! तो पण गुरुनां चरणनी से-
 वाथी जेटळुं में निश्चय करेलुं ठे, तेदळुं हुं कहुं डुं; केम के, मा-
 राथी पण वधारे मंद माणस (आ दुनियामां) ठे, अने तेदळा
 माटे तेने तेथी मोटो उपकार थाय.

आ जगतमां सारी रीते ग्रहण थएलुं ठे, नाम जेमनुं एवा श्री
 हरिजघसूरि, मिथ्यात्वितुंने मांहोंमांहें विवाद करता, तथा नग-
 रां कार्योथी पोते नाश पामेळा, अने असत्य उपदेशथी बीजा-
 तुंने पण नाश करता ओझे, तेठं वझेने उपकार करवा माटे वत्रीश
 प्रकारनां शासनोवाळुं शास्त्र वनाववानी झ्या करता हवा. अने
 ते शास्त्रनां श्रेयपणाथी कदाच विघ्ननी प्राप्ति थाय, तो तेने दूर
 करवा माटे, थसाधारण गुणोनां समूहरूपी मणितुंना समूहने
 उत्पन्न करवामां समुजनी परे आचरण करता, एवा कोइ उत्तम
 पुरुषने नमस्कार करवा रूप " जावमंगल " आचार्य महाराज
 करे ठे; (कारण के,) एवी रीते मंगळाचरण करवानी ग्रह-

તિ સપલા પારલૌકિક પ્રયોજનોને વિષે ઘણુ કરીને સિદ્ધાંતઘીજ જાણણી છે. અને તે મંગલાચરણ પણ કોઈ ઉત્તમ પુરુષનીજ સ્તુતિરૂપ કરેલું પ્રમાણ ગણાય; અને એવા ઉત્તમ પુરુષનો નિર્ણય કરવામાં કુશાસ્ત્રોનાં અનુયાયિ લોકો વાદવિવાદ કરે છે; માટે તે વિવાદનું નિવારણ કરવા માટે તે ઉત્તમોત્તમ પુરુષનું સ્વરૂપ દેલાડતા થકા (આચાર્ય મહારાજ) પ્રથમ “ મહા-દેવાષ્ટક ” નામનું પેહેલું અષ્ટક કહે છે. મહાદેવનું શરેશ્વરું મહા-દેવ જગતનાં સપલા મનુષ્યોને ન મહી શકે, એવા કોઈ અતિશય વિશેષે કરીને હોય છે; અને તે અતિશયો અપાયાપગમ, જ્ઞાન, વચન, સુખ આદિકો છે. વહી તે અતિશયોમાં “ અપાયાપગમ ” નામનો અતિશય ધીજા મપલા અતિશયો કરતાં પેહેલો છે; માટે તે અતિશયનું સ્વરૂપ ઘે શ્લોકોર્ણ કરીને આચાર્ય મહારાજ પ્રથમ કહે છે.

યસ્ય સંક્લેશજનનો, રાગો નાસ્ત્યેવ સર્વથા ॥

નચ દ્વેષોઽપિ સત્ત્વેષુ, શમેન્ધનદવાનલઃ ॥ ૧ ॥

નચ મોહોઽપિ સજ્ઞાન-છાદનોઽશુરૂપૃત્તઃ ॥

ત્રિલોકલ્યાતમહિમા, મહાદેયઃસઠ્ઠ્યતે ॥૨॥ યુગ્મમ્

અર્થ-જેને ક્લેશને ઉત્પન્ન કરનારો રાગ સર્વથા પ્રકારે નથીજ, તથા સમતારૂપી વાણને દાવાનલ સમાન એવો પ્રાણીઝને વિષે દ્વેષ પણ નથી, તેમ સત્ય જ્ઞાનને આછાદન કરનારો, અને અશુરૂ આચરણ કરનારો એવો મોહ પણ નથી, તથા જેનો, મહિમા બ્રહે લોકોમાં પ્રલ્યાત છે, તેણે દેવને “ મહાદેવ ” કહેવાય.

ટીકાનો ખાપાર્થ-જે કોઈ દેવવિશેષને રાગ નથીજ, તે મહા-દેવ કહેવાય, એવો આ શ્લોકનો સંબંધ છે; અર્થાં જે કોઈ (સં-સાર સમુદ્ધી) પાર પડોપેલા એવા યુદ્ધ, વિષ્ણુ, શંકર, બ્રહ્મા

આદિક ગમે તે દેવનો સામાન્ય નિર્દેશ કરીને આચાર્ય મહારાજે પોતાનું મધ્યસ્થપણું દેખાડ્યું છે. કેમકે તેણે કહે છે કે-

પક્ષપાતો ન મે વીરે, ન દ્રેષઃ કપિલાદિષુ ॥

યુક્તિમદ્વચનં યસ્ય, તસ્ય કાર્યઃ પરિગ્રહઃ ॥ ૧ ॥

(અર્થ-મારે વીર પ્રજામાં પક્ષપાત નથી, તેમ કપિલ આદિકમાં દ્રેષ પણ નથી; પણ જેનું વચન યુક્તિવાળું છે, તેનું ગ્રહણ કરવું.)

એવી રીતે આચાર્ય મહારાજે પોતાનું મધ્યસ્થપણું દેખાડીને પોતાનાં વચનમાં સાંજલનારાઈને ઉપાદેય બુદ્ધિ ઉત્પન્ન કરી; કેમ કે, આગ્રહ વિનાનાં વક્તાશ્રી તત્ત્વનું જાણપણું થાય છે. કહ્યું છે કે, આગ્રહીયતનિનીપતિયુક્તિં, યત્રતત્રમતિરસ્યનિવિષ્ટા ॥ પક્ષપાતરહિતસ્યતુયુક્તિ-યત્રતત્રમતિરેતિ નિષેશમ્ ॥૧॥

અર્થ-આગ્રહી માણસ જ્યાં પોતાની બુદ્ધિ પહોંચે છે, ત્યાં યુક્તિને સોંપી જાય છે, અને નિષ્પરુપાતીની બુદ્ધિ જ્યાં યુક્તિ હોય છે, ત્યાં પહોંચે છે.

હવે પૂર્યાપર વિરોધ ન આવે, એવું રાગનું સ્વરૂપ પ્રતિપાદન કરવામાટે કહે છે; સમસ્તપણાયે કરીને દ્વેશને ઉત્પન્ન કરનારો, પદલે આત્માનાં સ્વાજ્ઞાયિક શાંતપણાને વાધા કરનારો એવો જેને રાગ નથી, તેને “મહાદેવ” કહીયે. ત્યારે અહીં યાદી શંકા પડે કે, જેને દ્વેશને ઉત્પન્ન કરનારો એવો રાગ નથી, તેને “મહાદેવ” કહીયે; એવી રીતે જ્યારે તમોષ અંગીકાર કર્યું; ત્યારે શું તમોષ અંગીકાર કરેલા મહાદેવને “અદ્વેશને ઉત્પન્ન કરનારો” એવો રાગ છે? યદ્દી તમોષ અંગીકાર કરેલા મહાદેવને તો પ્રકારાંતરથી, પદલે કોઈ વીજા પ્રકારથી પણ રાગ છે, એમ તમારી કહેવાની શ્લેષ નથી; માટે રાગને “દ્વેશને ઉત્પન્ન કરનારો” એવું જે તમોષ વિશેષણ આપ્યું છે, તે પોકટનું છે. (હવે તે યાદીને પ્રત્યુત્તર દીયે છે કે) જે વસ્તુનો સ્વભાવ જાણવામાં આવ્યો નથી, તેનો સ્વ-

જાણ પ્રગટ કરવામાટે વિશેષણની સામ જરૂર છે; કેમકે, પરમાણુ શબ્દનો અર્થ સમજવામાટે “અપ્રદેશ” (જેના જાગો થઈ ન શકે તેવું) એવું વિશેષણ મુકવું પડે છે; તેમ અહીં પણ રાગનું સ્વરૂપ જાણવામાટે “મેઘેશાજનનો” એવું વિશેષણ સાર્થકજ છે. એવી રીતે આત્માનાં સ્વરૂપને ઇપરંજન કરનારો રાગ જેને વિલખુલ અંશમાત્ર પણ નથી, તેને મહાદેવ કહીએ. અહીં કોઈ શંકા કરે કે, ઇપરંજનમોહાયસ્થામાં અથવા ઇદયની અપેક્ષા કદાચિત રાગનાં કોઈ પણ ખેદની અપેક્ષા તે (રાગ) હોય; તો તેને માટે તે પાદીને કહે છે કે, તે પ્રસ્તુત મહાદેવને તો “સર્વથા” પટલે ઘંધ, ઇદય અને મત્તાનાં લક્ષણવાળા વિપયરાગ, સ્નેહરાગ, તથા હૃદિરાગ, હ્ર્ય, ફેત્ર, કાલ અને જાયથી પણ નથી. ઘણી તે મહાદેવને (ઇપર કહેલો) કેવલ રાગજ નથી, પટલુંજ નહીં, પણ તેમને પ્રાણીઇપર હેપ પણ સર્વથા પ્રકારે નથી. અહીં પ્રાણી-ઇપર હેપનો અર્થ કહેવાની મતઝય એ કે, ક્રોધ અને માનરૂપ યોગે જે હેપ, તે પ્રાણીઇનાજ વિપયવાલો છે; અર્થાત તે હેપ પ્રાણી-ઇપરજ થાય છે. કેમકે અજીવ પદાર્થોપર જે હેપ કરવો તે મોટી મૂર્ખાઈ છે. કેમકે, કાલું છે કે,

કિં પતો કટ્ટપરં, મૂઠો જં થાણુગંમિ અપ્પહિઓ ॥

થાણુસ્સ તસ્સ રસ્સહ, ન અપ્પણો દુપ્પડત્તસ્સ ॥ ૧ ॥

(અર્થ—આથી વધારે કુઃસહાયક (મીઝુ) નું છે? કે કોઈ મૂઠ માણસ જાડનાં તુંડસાથે અથડાઈ પડીને, તે તુંડપર ગુસ્સે થાય છે, પણ પોતાની ગપલતીપ્રતે ગુસ્સે થતો નથી!)

ઘણી રાગ તો જીવ અને અજીવ વચ્ચે પદાર્થોપર થાય છે, માટે તે મહાવિપયવાલો હોવાથી તેનું પ્રથમ પ્રહણ કરેલું છે.

અહીં ઘણી પાદી શંકા કરે કે, અપ્રીતિનાં લક્ષણવાલો હેપ સ્પર્શ આદિક વિપયોમાં અજીવ પદાર્થોપર પણ થાય છે; જેમ કે, કાંટા આદિકનો સ્પર્શ થવાથી તેનાપર હેપ થાય છે, અને

આ મહાદેવને તો સર્વથા પ્રકારે ઘેપ નથી, માટે “પ્રાણીઁષ્ઠપર તેને ઘેપ નથી” એમ કહેવું અયુક્ત છે.

ત્યારે વાદીને કહે છે કે, એમ નહીં; પ્રાણીઁષ્ઠપર ઘેપ નથી, ઇદ્ર્ય વૈરીરૂપ એવા અન્ય દર્શનીઁષ્ઠપર પણ આ મહાદેવને ઘેપ નથી; કેમ કે, આ વાત તો લોકોમાં પણ પ્રસિદ્ધ છે કે, સરસેસરસા-લમાં આપસઆપસ અદેસાઈ હોય છે; અને એવી રીતે જેને જ્યારે શત્રુ અથવા મિત્રપર પણ ઘેપ નથી, ત્યારે તે મહાદેવને અજીવ પદાર્થોપર ઘેપ તો ચિલકુલ સંજવેજ નહીં. અર્થાત તે મહાદેવને જેમ જીવપર ઘેપ નથી, તેમ અજીવપર પણ ઘેપ નથી.

હવે તે ક્યો ઘેપ નથી ? તે કહે છે.

હમા આદિકતા જાવરૂપ જે કાષ્ઠ, તેને ચાલવાને દાયાનહ સરસો ઘેપ નથી.

હવે તે મહાદેવને હપર કહેલા રાગઘેપજ નથી, ઇદ્ર્યજ નહીં, પણ જેને સર્વથા પ્રકારે મોહ પણ નથી; હવે તે મોહ ક્યો, તે કહે છે.

યથાર્થ પદાર્થોને દેસાડનારું, અથવા હત્તમ પદાર્થોનું જે જ્ઞાન તેને આઘાદન કરવાનો છે સ્વજ્ઞાવ જેનો, તથા કલંકયુષ્ઠ ઘેષ્ટા કરનારો, એવો મોહ આ પ્રસ્તુત મહાદેવને નથી.

યત્ની જેનો મહિમા ત્રણે લોકોમાં પ્રસ્યાત છે, તેને “મહાદેવ” કહિયે; કેમ કે, સધલા મનુષ્યોનાં સમૂહ, દેવ, ઇન્દ્ર આદિયને કદર્યના કરવામાં સમર્થ એવા રાગાદિક શત્રુઁષ્ઠનાં સમૂહને દૂર કરવામાં જે સમર્થ હોય, તેનોજ આ ત્રણ જગતમાં મહિમા ગવાય છે, અને તેજ હત્તમ પુરુષ માણસોનાં સમૂહમાં મુશુદ્ધ-માન છે. કયું છે કે,

રાગઘેપમહામોદૈઃ, કદર્થિતજગત્ત્રનૈઃ॥

નામિમૃતં મનો યસ્ય, મહિષ્ઠા તસ્ય કઃ શમઃ॥૧॥

(અર્થ—દુઃલી કરેલ છે જગતનાં લોકોને જેણે, એવા રાગ,

घेप अने महामोहवडे करीने, जेनुं मन पराजव पामेळुं नथी, एवा पुरुषनां महिमानी कोण बरोचरी करी शके तेम ठे ?)

एवी रीते उत्तम गुणोनां समूहरूप मखिठने उत्पन्न करवामा समुद्र सरला "महादेव" बुद्धिचानोने स्तुति करवा घायक ठे; अने महादेवनुं खरुं स्वरूप जाणवावाला माणमो तो तेनेज "महादेव" कहे ठे; पण जेनुं पराक्रम राग आदिक शत्रुंथी ह्णाण्णुं ठे, तेने "महादेव" कहैता नथी.

घळी अहीं यादी शंका करे ठे के, सघला प्राणीठमां राग तो होय ठेज, माटे (कोझे पण) सर्यया तेनो अजाय संजयेज नहीं.

त्यारे यादीने ह्ये प्रत्युत्तर आपे ठे के, एम नहीं. जो के, सघला प्राणीठने रागवेपनो अजाय नथी थतो, तोपण अमुक प्राणीठने तेनो अजाय थाय पण ठे, माटे एवी रीते तारी शंकांमां व्यजिचार दोष आज्यो. केम के, आपणने पोताने पण कोइ अप्रिय वस्तुमां ग्यारे रागनो अजाय माखुम पडे ठे, तो से दृष्टांतथी अनुमान करी खेवुं के, एवो पण कोइ माणस होयो जोइपं के, जेने तमाम वस्तुठपर बिलबुल रागनो अजायज होय; अने तेम कहैयामां कंई विरोध आवतो नथी. केम के, कहुं ठे के,

‘दृष्टो रागाद्यभायस्तु, कश्चिदर्थं यथात्मनः ॥

तथा सर्वत्र कस्यापि, तद्भावे नास्ति बाधकम् ॥१॥

(अर्थ—जेम कोइ कोइ कार्यमां आपणने पोताने पण (अनिष्ट वस्तु आदिकपर) रागनो अजाय देखाय ठे, तेम कोइ माणसने सघळी वस्तुठपर पण रागनो अजाय होय, (एम मानयामां) कंई बाधा नथी.)

घळी घरसादनी ध्रेणि आदिकनी पेंठे, पुळखिक जायो जेम घोडा, घपारे, अने तेथी पण घपारे नाश थता देखाय ठे, तेम आ राग आदिको ग्यारे थोडा नाश थता देखाय ठे, त्यारे तेउ-

નો સર્વથા કય થવો પણ સંજવિતજ છે. કેમ કે, કહ્યું છે કે,
 દેશતો નાશિનો ભાવા, દૃષ્ટા નિશ્ચિલનશ્વરાઃ ॥
 મેઘપંક્ત્યાદયો યદ્-દેવં રાગાદયો મતાઃ ॥ ૧ ॥

(અર્થ—જેમ થોડા નાશ પામતા એવા વરસાદની શ્રેણિ આદિ-
 ક જાઓ, સર્વથા નાશ પામતા દેખાણલા છે, તેમ રાગ આદિનો
 પણ થોડા અને સર્વથા પણ નાશ પામતા મનાણલા છે.)

યહી અહીં યાદી શંકા કરે કે, કદાચ (તમારા કહેવા પ્ર-
 માણે) કોણે તે રાગ આદિકોનો સર્વથા અજાવ સંજવી શકે, પણ
 તે ચિત્તવૃત્તિરૂપ હોવાથી જાણી શકાય તેમ નથી, માટે તે રાગ
 ઘેપાદિક ધિનાનો “પુરુષવિશેષ” શીરીતે જાણી શકાય ?

તેને માટે યાદીને પ્રત્યુત્તર આપે છે કે, તેવા પુરુષનાં સ્વરૂપ
 અને ચરિત્રથી તેને જાણી શકાય છે. કેમકે, જેનું સ્વરૂપ સ્ત્રી-
 રહિત, હથિયાર રહિત, અને રુઝમાલ રહિત હોય, તથા જેનું ચરિત્ર
 શૃંગારાદિક રસ રહિત, ફક્ત એકાંત શાંતરસમયજ હોય, અને
 અંતરંગ ધૈરીને જીતનારું હોય, પણ અસમંજસ ન હોય, તેને “વી-
 તરાગ” જાણવા. કહ્યું છે કે,

રાગોઙ્ઘના સંગમનાનુમેયો, દેષો દ્વિપદારણહેતુગમ્યઃ ॥
 મોહઃ કુવૃત્તાગમદોષસાધ્યો, નોયસ્ય દેયઃ સ સ ચૈયમર્હત્

અર્થ—સ્ત્રીનાં સંગમથી રાગનું અનુમાન થાય છે, ધૈરીને માર-
 પાથી ઘેપનું અનુમાન થાય છે, કુદ આચરણોનાં દોષથી મો-
 હનું અનુમાન થાય છે; માટે તે ત્રણે જેને નથી, એવા દેય તો શ્રી
 અરિહંતપ્રવુજ છે. યહી,

શૃંગારાદિરસાંગારૈ, નં દૂનં દેહિનાં દિતમ્ ॥

અકાંતશાંતતોષેત, માર્હતં વૃશમદ્ભૂતમ્ ॥ ૨ ॥

અર્થ—શૃંગાર આદિક રસરૂપી શૃંગારાગ્યે કરીને જેથી પ્રા-
 પ્તિઝનું દિત નષ્ટ થયું નથી, તથા એકાંત શાંત રસમય, પણ અ-
 ગ્નિદંત પ્રવુજનું વૃશ આશ્ચર્યકારક છે.

अने बीजा देवोनुं तो रागादिकपाणुं, अनुचित रूप, तथा अनुचित चरित्र तो (लोकोमां) प्रख्यातज ठे. ते कहं ठे.

ब्रह्मा लूनशिरा हरिर्दशिसरुक् व्यालुसशिश्रो हरः
सूर्योप्युल्लिखितोऽनलोप्यखिलभुक् सोमः कलंकांकितः
स्वर्नाथोऽपि विसंस्थुलः खलुवपुः संस्थैरुपस्थैः कृतः
सन्मार्गस्खलनाद् भयन्ति विपदः प्रायः प्रभृणामपि ॥ १ ॥

अर्थ-उत्तम मार्गची ब्रह्म अर्थाची ब्रह्मा वेदाएखा मस्तक-
वालो, विष्णु आंठमां रोगवालो, महादेव वेदाएखा लिंगवालो,
सूर्य उखडेंडी पांघडीवालो, अग्नि मर्व जहण करनारो, चंद्र
फळंकवालो, तथा इज हजार योनिउंवालो थयो; माटे एवी
रीते दुराचरणची समयेने पण प्राये करीने आपदाउं थाय ठे. पत्नी,
यद्ब्रह्मा चतुराननः समभवदेवो हरिर्वामनः
शक्रोगुह्यसहस्रसंकटतनुर्यय क्षयी चंद्रमाः
पल्लिहादलनामवापुरहयो राहुः शिरोमाघतां
तृष्णे देवि विटंबनेय मखिला लोकस्य रेत्यत्कृता ॥ २ ॥

अर्थ-ब्रह्मा चार मुखवालो थयो, विष्णुदेव वामनरूप थयो,
इज एक हजार योनिवाळां शरीरवालो थयो, नागो चीतपत्नी
जीजवाळा थया, राहुनुं फक्त मार्थुज राहुं; माटे हे तृष्णादेवी !
आ सघडी लोकोनी विटंबना तारी करेली ठे.

हये ते ब्रह्मानुं मस्तक शी रीते वेदाणुं ? ते कहं ठे.

एक समये तेंत्रीम क्रोड देवताउं एकठा थया, तथा तेउं
मांढोमांढे (पोतपोताना) मावापोनुं पणन करवा लाग्या;
त्यारे तेंठेय कायुं के, अहो ! ! ! एक महादेवनां मावापो जणातां
नथी; ते सांजली एके कायुं के, महादेवने मावाप ठेज नही;
ते घषन सांजलीने ब्रह्माए मत्सर लावीने पोताना पांचमा गर्दज
आकारवाळां मुराथी कायुं के, सघडी घायतोनो जाणनार हजु
हुं जीवतो घेजे तुं, उतां एम कोण बही शके ठे के, महादेवना

मावाप जणातां नथी ? हुं तेना मावापने जाणुं हुं; एम कहिने ते तेनुं यर्णन करवा लाग्यो. पत्नी नहीं प्रकाशवा लायक एवी घालने प्रकाशित करवाना आरंजथी कोपपामीने महादेवे पोतानी टबळी आंगळीरूपी तलवारथी सघला देवोनी समक्ष ऊट खेडने ब्रह्मांड गर्दजमुख कापी नाख्युं. एवी रीते ब्रह्मा ठेदाएला मस्तकवाडो थयो. यल्ली तेने माटे बीजाळ नीचेप्रमाणे पण कहे ठे.

एक दहाडो ब्रह्मा अने विष्णुने पोतपोतानी मोटाड्याले निघाद थयो; पत्नी तेउं (तेनो निर्णय करवामाटे) महादेवपासे गया. त्यारे महादेवे कष्टुं के, तमारा विवादथी सयुं. पण तमो यत्नेमांथी जे कोइ मारा लिंगनो अंत लायशे ते छंछा दरज्जानो, अने जे छंत नहीं लाये, तेने तेनाथी नीचा दरज्जानो जाणयो. (ते सांजडी) विष्णु ते लिंगनो अंत खेवामाटे पाताखमां गयो. एवी रीते पां प्याड्यो, पण त्यां रहेला यच्चसरखा अग्निथी जघाने शक्तिगान न थयाथी तेना अंतने पाम्यो नहीं. अने एवी रीते संतापवी श्याम शरीरयाखो थडने पात्रो यल्लीने ते महादेवपासे आग्यो. अने कष्टुं के तमारा लिंगनो तो पार पण आयतो नथी. एवी रीते ब्रह्मा पण छंछे जया लाग्यो, पण ते महादेवना लिंगनो अंत न पामयाथी रोद पामया लाग्यो; पण एटलामां लिंगना मस्तकपरथी पटती केतकीनी माखा तेने मार्गमां मली. त्यारे छाप तेणीने पूछुं के, तुं क्यां दती ? त्यारे तेणीए कष्टुं के. महादेवनां लिंगना मयाखेथी हुं आबुं बुं. त्यारे परीने ब्रह्माए के रीने पूछुं के तने त्यांथी आयतां केटखोक पलत थयो ! त्यारे तेणीए कष्टुं के, मने त्यांथी आयतां उ मागो थपा. पत्नी ब्रह्मा कष्टुं के, महादेवना लिंगनो अंत खेवायामे हुं जछं बुं; पण जे उ मलीनानां मार्गने मनाथ्यो तेथी तो हुं हथे केटाडीने पात्रो यल्ली कागण के, ते बहू दूर ठे; हथे तारे मार्ग एक बापे कष्टुं आग्यो ते छं के, महादेव ज्यारे पुत्रे, त्यारे " हुं लिंगनो अंत पाम्यो " .

एवी रीतनी तारे मारी साही पुरवी. पत्नी ते घात केतकीए पण
अंगीकार करी. पत्नी ब्रह्मा तो ते केतकीने साथे खेड्ने महादेवनी
पासे आव्यो. अने तेने कहुं के, हुं तारा खिंगनो अंत पाम्यो
हुं; अने यही तने खातरी थया माटे हुं आ केतकीनी माला
पण त्यांची खाव्यो हुं. त्वारे महादेवे केतकीने पुत्रवाची तेणीए
पण एमज कहुं. ते सांजखी महादेवे विचार्युं के, मारुं खिंग तो
अनंत ठे; वतां आ वझे तेनो अंत ठरावे ठे; माटे आ वझे जूडा
ठे; एम विचारि क्रोध चडवाची महादेवे पोतानी टचखी आंग-
खीरूपी कुहाडाची ब्रह्मानुं गर्हजरूपमस्तक ठेदी नांख्युं; तथा के-
तकीने पण त्वारची आप आपीने दूर करी.

विष्णुनी आंखोमां रोग घयो, तेने माटे नीचे प्रमाणे
मंजलाय ठे.

एक दहाडो दुर्यासा नामना रुपिने उर्वशी नामनी अप्सरा
साथे जोगविलास करवानी इच्छा थइ. त्वारे उर्वशीए तेने बाहुं
के, हुं जो कोइ अपूर्य पादनपर येसीने आवे, तो हुं तने इच्छीश.
त्वारे ते घात दुर्यासाए कबुल करी. पत्नी ते विष्णु पासे गयो.
त्वारे विष्णुए आदरमानची आवयानुं कारण पूछुं; त्वारे तेणे
कह्युं के, हुं देवलोकां जयाने इच्छुं हुं. माटे त्वारे सारी स्त्रीसहित
चलदनुं रूप करी रथमां मने घेसाही त्यां खेड् जयो; पण रस्ते
पावतां त्वारे पावुं पावलीने जोयुं नहीं. पत्नी विष्णुए जक्षिधी
तथा (आप आदिकना) जयची ते कबूल कर्युं; तथा तेने
खेड्ने त्यांची पाह्यो. हवे खट्नी तो स्त्रीजाति होवाची पुरु-
षनी बरोबर पावयाने अशक्त थवाची रुपि तेने पावुकची धा-
रवार मारतो थको हांकथा खाग्यो. एटखामां विष्णुए खेड्ने
खीचे पोतानी स्त्रीने पडतो मार सहन न थवाची पावुं परीने
जोयुं. एवी रीते विष्णुए प्रथम अंगीकार करेखी घात नहीं पाव-
वाची, ते कोष पामेखा रुपि तेनी आंखोमां पावुक मायों; अने

तेथी विष्णुनी आंखमां रोग अयो. वीजाठ वली ते विषे नीचे प्रमाणे कहे ठे.

एक वखते विष्णु कोइ नदीने किनारे तप करता हता; त्य कोइ तापसी स्नान करती हती. ते वखते ते तापसणीनुं अंग वस्त्र रहित होवाथी विष्णुए तेणीनापर कामविकारथी दृष्टि नांखी; तेम करतां तेने तापसणीए जोवाथी श्राप आपीने रोगिए आंखवाखो कयों.

महादेव ठेदाएखा खिंगवाखो थयो, ते नीचे प्रमाणे.

दारुयन नामना तपोवनमां केटखाक तापसो रहेता हता. ते उठनी छुंपडीठमां हमेशां महादेव पोताना अलंकारो सहित, तथा घंटाना नाद अने तुंबरुनां जणकारथी सधखी दिशाउने गजावतो थको जिहामाटे आवतो हतो; तथा त्यां पोताना रूपथी कामविकारने प्राप्त थएली एवी तापसणीठ साथे जोगविलास करवा लाग्यो. पत्नी एक दहाडो तेना आ झुराचरणनी इपिठने माझुम पडवाथी तेठए गुस्से थइने श्राप आपी तेना खिंगनो ठेद कयों. अने तेम करवाथी सधखा माणसोने संताननी उत्पत्ति थवी बंध पडी गइ. आ जोइने देवताठए विचार्युं के, आवी रीते एकीघेखाए आ झुनिआनो संहारन थाय तो सारुं; एम विचारि तेठए तापसोने समजाथी शांत पाड्या. त्यारे तेठए पाउं महादेवनुं खिंग जेयुं हतुं तेयुं कयुं; पण तेनी साथे एवुं कयुं के, पूर्वकाखे ते खिंग जे हमेशां स्तब्ध हतुं, ते हवे जोगनी बांछा होते ठतेज सग्य थरो; पत्नी त्यारथी माणमो पण पात्रा खिंगपुक्त थया; अने प्रजानी उत्पत्ति थवा लागी.

सूर्य पण उखडेखी चांयडीवाखो थयो, ते नीचे प्रमाणे.

सूर्यने रत्नादेवी नामे एक स्त्री हती; तेणीने यम नामे एक पुत्र हतो; हवे ते स्त्री सूर्यनां तापने महन नहीं करवाथी पोताना स्थानके पोताना मरगुं कृत्रिम रूप मूफीने, पोने घोडीनुं रूप कती

समुद्रने किनारे रहेवा छागी. पत्नी ते कृत्रिम स्त्रीए शनैश्चर तथा
 जज्ञ नामना संतानोने जन्म आप्यो. एक दहाडो ते यमे बहा-
 रयी आवीने तेणीनी पासे जोजन माग्युं; पण तेणीए तेने आप्युं
 नहीं. त्यारे यमने क्रोध चढवायी तेणीने तेणे छात मारी; तेयी
 तेणीए श्राप आपीने तेना पगनो नाश कर्यो; पत्नी यमे ते वात
 पोताना पिताने कही संजळावी; त्यारे सूर्य विचारया लाग्यो के,
 सगी माता आम केम करे ? माटे खरेखर आ आनी माता
 नथी; एम विचारतां तेणे तेनी (यमनी) माताने घोडीरुपे जोड.
 पत्नी सूर्य त्यां जड तेणीनी इष्टाविरुद्ध बलात्कारयी तेनी साथे
 जोग जोगव्यो; अने त्यां अभिन नामना ये देवोनी उत्पत्ति थड;
 वली तेणीए क्रोधयी छाल थपली आंखोयी तेना तरफ (सूर्य
 तरफ) जोयायी ते कुष्टी थयो; पत्नी सूर्य ते रोगयी मुक्त थया-
 माटे धन्यंतरीपासे गयो; त्यारे धन्यंतरीए कहुं के, तारा शरीरनी
 चांबडी छेडया विना तुं निरोगी थड शके तेम नथी; पत्नी सूर्य
 चांबडी छेडया माटे धन्यंतरीने प्रार्थना करी; त्यारे ते पंचराजे
 कहुं के, तारे ते सहन करबुं पटशे; नहींतर तने तजी देशा;
 त्यारे सूर्य कहुं के, हुं ते सहन करीश; पत्नी ज्यारे माथांयी मां-
 डीने घूटणसुधि चांबडी छेडयाली त्यारे पली पीडा थयायी सूर्य
 मीत्कार शब्द कर्यो; त्यारे धन्यंतरी पण चांबडी छेडेतो थटकी
 पट्यो; एयी रीते इष्टाविनानी स्त्रीने जोगवयायी, तथा उत्तम
 पुरुषनां मार्गयी स्तुति थयायी तेने दुःख सहन करबुं पटुं.

बीजाठ पली ते माटे नीचे प्रमाणे बहे ठे.

घोटीना रूपयाली पोतानी स्त्रीमाथे जोग जोगवीने, तेणीना
 पापने ते सूर्य उपको देवा लाग्यो के, तारी आ पुत्री मने तजीने
 बीजी जगोए जड रहे ठे. त्यारे तेणे सूर्यने कहुं के, तारा शरीरना
 तापने ते सहन करी शक्ती नथी; तेधी ते विचारी शुं करे ! माटे
 जो तारे तेणीनुं प्रयोजन होय, तो शुं तारुं शरीर छोडाव ! पत्नी

सूर्य (शरीर ठोलाववामाटे) घन्वंतरी पासे गयो; अने वाकी वृत्तांत आगखनी वात मुजबज जाणी लेवुं.

अग्नि पण सर्वजही नीचे मुजब कहेवाय ठे.

कोइ एक ऋषि पोतानी कुंपडीमां रहेला अग्निने अत्यंत न किपूर्यक आहुतीउठवडे करीने पूजतो हतो. ते ऋषि एक दहाडे ते अग्निने कह्युं के, तारे आ मारी स्त्रीनुं रहण करवुं; एम कह ते कंइ कार्यमाटे बहार गयो. एटखामां कोइक ऋषि त्यां आवी ते अग्निनी समझ जे स्त्रीसाथे जोगबिदास कयों; पत्नी हणवा रमांज पेलो ऋषि पण त्यां आव्यो; तथा पोतानी बुशियारीय तेणे जाण्युं के, आ स्त्रीने कोइ परपुरुषे जोगवी ठे; एम विचार तेणे अग्नि तथा स्त्रीने पूज्युं के, अहीं कोण आव्युं हतुं ? ते सां जखी तेउए कंइ पण उत्तर आप्यो नहीं. त्वारे ते ऋषि ज्ञानना उपयोगथी ते वृत्तांत जाणी लीधो; तथा रहण करवा आपेडी वस्तुनुं रहण नहीं करवायी, अने पूजघायी प्रत्युत्तर पण नहीं आपवायी, ते ऋषि अग्निपर कोपायमान थइने आप आप्यो के, तुं सर्वजही थजे; अने त्वारथी ते अग्नि अशुचि पदार्थ विगेरेनो जहण करनारो थयो; अने एवी रीते, ते जे कंइ खाय, ते सघजुं देवताउठने मखे; केमके ते देवोनुं मुख ठे. पत्नी देवोने अशुचि पदार्थोना स्वाद आववायी उद्वेग पामीने तथा ज्ञानथी आपनो वृत्तांत जाणीने, ते ऋषिपासे आवी तेने शांत करवा लाग्या; पण ते ऋषि शांत थयो नहीं; तो पण देवताउठना आग्रहथी तेणे ते अग्निनी मात जीजो करी; अने त्वारथी तं अग्नि " सप्तार्चि " कहेवावा लाग्यो. पत्नी ते साते जीजोमांथी ये जीजोए करीने आहुतीउठनेज जहण करवा लाग्यो; अने पांच जीजोथी तेने सर्वजही तरीके स्थाप्यो.

यखी चंद्र कखंकिन थयो, तेनुं वृत्तांत नीचे प्रमाणे जाण्युं.

एक दसते चंद्र वृद्धस्पतिपामे जणवामाटे गयो; केमके पृथ-

स्पति देवोनो आचार्य ठे; त्यां थंडे तेने घेर जणतां थकां ते घृ-
हरपतिनी स्त्रीसाथे जोगबिलास करवा मांड्यो. ते घातनी घृहस्प-
तिने जाण चड; त्यारे तेने तेणे आप आप्यो के, रे। गुरुनी स्त्री
जोगवनार ! मुं कळंकी घजे. एवी रीते थंड कळंकी थयो.

घडी इंच पण हजार योनियोधी जरेलां शरीरवाखो नीचे
प्रमाणे थयो.

गौतम ऋषिने अहिंस्या नामनी स्त्री होती. तेना रूपची मोहित
घण्टो इंच तेनी कुंपटीमां जड्ने तेणीनी साथे जोग जोगवया
खाग्यो; एतखामां त्यां ते ऋषि आयी बस्यो; त्यारे इंच पण तेना
जयची बिलादानुं रूप करीने तेना घरमांथी निकळीने स्वर्गमां
गयो; त्यारे मुनिए विचार्युं के, आ स्वान्ताबिक बिलाडो होयो न
जोडए; एम विचारतां तेणे इंचने उखली कहाव्यो; तेथी क्रोधची
तेणे इंचना शरीरमां आपची हजार योनिठ करी; तथा पोताना
शिष्योने तेने जोगवयामाटे मोकड्या; पण मुनि गयो नही; पत्नी
देवोए ते ऋषिने शांत पाटी खुशी करवाची तेणे ते योनिठने
बदले नेत्रो कर्पा.

हये ब्रह्मा पण चार मुखवाखो नीचे प्रमाणे थयो.

एक दहाडो ब्रह्मा मोटा उद्यानमां तपस्या करवा खाग्यो; ते
घळते तेने चलायमान करवामाटे सघडी अप्सराठेनुं तखतख
जेटयुं रूप खेड्ने ईडे तिलोत्तमा नामनी अप्सरा बनार्थी; तथा
तेणीने थने बीजी अप्सराठेने पण ब्रह्मापासे तेनी समाधिनां
जंग करवामाटे मोकडी. तेठ पण त्यां जड्ने पूर्वदिशासन्मुख बे-
ठेला ते ब्रह्मानी समीपे गायन, नाथ विगेरे करवा लागी. त्यां
ब्रह्माने पोतानी सन्मुख खोचनवाखो तथा मनवाखो जोड्ने ते-
उए दक्षिण दिशामां जड्ने नृत्यादिक करवा मांड्युं. एवी रीते नष्ट
घण्टी ठे समाधि जेनी एयो ते ब्रह्मा खड्याची सन्मुख जोवाने
अशक्त होवाची तेठ प्रते पोतानुं बीजुं मुख करतो हयो. एवी

રીતે પશ્ચિમ દિશાએ અપ્સરાઠ જવાથી તે દિશાતરફ ત્રીનું,
 ઉત્તર દિશાએ જવાથી તે તરફ ચોથું, તથા આકાશમાં
 જવાથી પાંચમું મુલ્ય કર્યું. એવી રીતે બ્રહ્મા પાંચ મુલ્યોવાલો
 અને પાંચસથી શંકરે જ્યારે તેનું ગર્દનમુલ્ય કાપી નાલ્યું, ત
 તે ચાર મુલ્યવાલો થયો.

થિષ્ણુ યામનરૂપે થયા, તે પણ નીચે પ્રમાણે.

એક ઘસતે ઘસિ નામના દાનવને યાંધયામાટે થિષ્ણુ પ
 રૂપ બળને કુંપડીમાટે તેની પાસેથી ગ્રણ પગલાં જમીન
 પડી જ્યારે ઘસિરાજાએ કચુલ કર્યું. ત્યારે તેણે ગ્રણે પંગ
 ગ્રણે લોકને રોકી લીધાથી સ્થાનવિનાના તે ઘસિને
 તમાં દારી દીધો.

દ્યે શંક્ર દ્યુરોગવાલો કેમ થયો ? તેને માટે કહે છે.

દશને મત્તાવીગ દીક્ષીતં હતી; તેણે શંક્ર પરણ્યો. તે
 લીંતમાં રોહિણી છપરગ તેનું મન આમત્ત થયું; તેથી ધીની
 જમાનીનીંતણે તે થાત પોતાના પિતાને કહી; ત્યારે તેણે તેને
 થથી શ્યાગ શ્યાગીને દ્યુયવાલો કર્યો; પણ પાગડથી દંયોળ
 શાંત પાળાથી, તેણે તેને એક પદ્મમાં ઘૂલિયાલો કર્યો.

નાગો પણ નીચે પ્રમાણે બે જીનોવાદા થયા.

એક વળને દેવતાતંત્ર દ્વીતમગુરુને મધીને શોદરથી અમૃત
 ધર્યું; તે અમૃતના કૂંડો ગ્રીને તેણે ધ્યાન આપ્યાદિત
 તથા તેની રક્ષામાટે નાગોને બેગાડ્યા; પડી એવાંત ઓડને તે
 ને અમૃત પીવા માંડ્યું; ત્યારે તેમાં રહેલા ધાતોથી તે
 ર્ષાંતે શીંગડ ગડ.

વીજાતંત્ર પડી તે માટે નીચે પ્રમાણે કહે છે.

જ્યારે તેણે અમૃત પીવા માંડ્યું, ત્યારે તેને વજ્ર મારવાથી
 ર્ષાંતે શીંગડ ગડ.

રાહુનું ફક્ત માથુંજ રહ્યું; તે નીચે પ્રમાણે.

દેવોણ અમૃતનાં પુંડાં જર્યાં; અને તેની રક્ષામાટે તેઠણ વિષ્ણુને વેસાડ્યો. પત્રી વિષ્ણુ ગ્યારે કંઈક કાર્યમાં ગુંથાયા, ત્યારે રાહુ તે પીવા લાગ્યો. વિષ્ણુણ તેને તેમ કરતો જોઈને તેના પર ચક્ર પેંકી તેનું મસ્તક ઢેદી નાણ્યું; પણ અમૃત પીધેયું હોવાથી તેનું મસ્તક અજરામર થયું.

અવી રીતે “મહાનાં મસ્તક કેમ ઢેદાયું” इत्यादि વિસ્તારથી વિવેચન કર્યું. ઘણી.

સ एष ध्रुवनवप्रथितसंयमः शंकरो
विभर्ति धनुषाधुना विरहकातरः कामिनीम्
अनेन किल निर्जिता ययमिति प्रियायाः करम्
करणे परिताडयन् जयति जातहासः स्मरः ॥ १ ॥

અર્થ—કામદેવ પોતાની સ્ત્રીતાથે હાથમાં તાણી દેડને મહાદેવની હાંસી કરે છે કે, બ્રાહ્મ જગતમાં જેનું મંયમ પ્રલ્યાત છે, એવો મહાદેવ સ્ત્રીનો વિરહ નહીં મહન કરવાથી પોતાના શરીરનીગાથે તેણીને રાણે છે; અને તે મહાદેવે મને ઝીતેલો (કદેવાય છે;) એ કેવી આશ્ચર્યકારક વાત છે ! ! ! ઘણી,

दिग्वासा यदि तत्किमस्य धनुषा मास्त्वम्य
किं भस्मना । भस्माधाम्य किमंगना यदि
च सा कामं परिश्रेष्टि किं ॥ इत्यन्योन्यविद-
श्चेष्टितसिद्धं पश्यप्रिजम्बामिनो भृंगी सां-
व्रक्षिराचनरूपरूपं भस्मस्थिषोपं वपुः ॥ १ ॥

અર્થ—ગ્યારે મહાદેવ દિશારૂપીજ ધસવાડો છે, ત્યારે તેને ધનુષની શી જરૂર છે ! તથા ગ્યારે ધનુષ રાણે છે, ત્યારે જરમની શી જરૂર છે ! તથા ગ્યારે જસ્ય બોલે છે. ત્યારે સ્ત્રીની શી જરૂર છે ! તથા ગ્યારે સ્ત્રી રાણે છે, ત્યારે તે કામદેવનો શામાટે ઢેષ કરે છે ! એવી રીતે પોતાના સ્વામિનું વરવર વિરોધયાનું વેદિત

જોડને, ઝૂંગી કેતાં મહાદેવનો પાર્પદગણ માત્ર નસો અને હા
કાંથીજ વનેલું પોતાનું છેદયુક્ત શરીર ધારણ કરે છે.

• એવી રીતે અપાયાપગમ નામનાં અતિશયનાં ઘરેં કરીને મ
દેવપણું વર્ણવ્યું.

હવે શુણાતિશયના પ્રતિપાદનથી તેજ મહાદેવનું સ્વરૂપ કહે

યો વીતરાગઃ સર્વજ્ઞો, યઃ શાશ્વતસુખેશ્વરઃ॥

ક્ષિપ્તકર્મકલાતીતઃ, સર્વથા નિષ્કલસ્તથા ॥

યઃ પૂજ્યઃ સર્વદેવાનાં, યો ધ્યેયઃ સર્વયોગિનામ

યઃ સ્ત્રાસર્વનીતીનાં, મહાદેવઃ સંબુદ્યતે ॥૪॥ યુગ્મ

અર્થ—જે રાગવિનાના, સઘલું જાણનારા, શાશ્વતસુખના
લિંગ, હુદ્દ કર્મોના અંશથી રહિત, સર્વથા પ્રકારે શરીરના અ
યવ વિનાના, સર્વદેવોને પૂજવાલાયક, સર્વ યોગીર્જને ધ્યાન
રવાલાયક, તથા સર્વ પ્રકારની નીતિને બનાવનારા હોય,
મહાદેવ કહેવાય.

ટીકાનો જાવાર્થ—અહીં જે વીતરાગ હોય, 'ઇત્યાદિ સર્વ
દોની સાથે "તે મહાદેવ કહેવાય" એવી ક્રિયા જોડી છે.
વિશેષે કરીને જેનો રાગ ગયો છે, તેવો ગમે તે કોઈ દેવ તે વી
રાગ કહેવાય; ઘણી છેવનો હવે થવાથીજ રાગનો પણ હવે થ
છે, માટે જેને રાગ નથી, તેને છેવ પણ નથી, એમ સમજી છે.
મઘણી હવ્ય અને પર્યાયરૂપ વસ્તુર્જને જે જાણે, ઘટલે વિ
કરીને મઘણાં આવરણો સસી જવાથી હુત્પન્ન થણા કેયલજ
કરીને જે (મઘણી વિનાને) જાણે તે સર્વજ્ઞ કહેવાય; તે
"મર્યદર્શી" (મઘણું જોનારા) પ્રતે સર્વરૂપણાનો વ્યત્રિષ
આવતો નહીં હોવાથી જેમ તે મઘણું જાણનારા છે, તેમ તે મઘ
જોનારા પણ છે, એમ પણ જાણી છેવું.

અહીં યાદી સંક્રા કરે કે, (મસ્તુન મહાદેવને) રાગ, છેવ, અ

મોહનો અજ્ઞાય તો પ્રથમ કહી ગણ્યા હો, અને તેમ કર્યાથી તેમને (મહાદેવને) વીતરાગપણું તથા સર્વજ્ઞપણું તો સુદૃઢું જણાઈ આવે છે; (કેમ કે, વીતરાગપણાનું તથા સર્વજ્ઞપણાનું તે સ્વરૂપ છે;) તો વહી ફરીને વીતરાગપણું અને સર્વજ્ઞપણું અંગીકાર કરવાની રી જરૂર હતી ?

હવે તે યાદિને કહે છે કે, જેમ તે મહાદેવને રાગાદિક નથી, તેથીજ તે " વીતરાગ " તથા " સર્વજ્ઞ " પણ છે; એવી રીતે દેતુ-ફલનાં જાયે કરીને, જેમ " મેલનો નાશ થવાથી વીજા રંગના પ્રકરણવાળું સોનું " इत्यादि ન્યાયે કરીને પ્રસ્તુત મહાદેવનો ગુણ-તિશય કહેલો છે; માટે તેમાં (પુનરુત્થિનો) દોષ નથી; કેમ કે, મોટા પુરુષો ધાક્યોમાં એવી રીતના ન્યાયનો આશ્રય કરતા દે-લાણ્યા છે. અથવા કેટલાકો (અન્ય દર્શનીય) ધરાગ્ય તથા જ્ઞાન આદિકને પ્રકૃતિનાં જાયો માને છે; અને તે જાયો કંઈદય-અવસ્થામાં પ્રકૃતિનો નાશ થવાથી, દૂર થાય છે; માટે તેઈના મતને દૂષિત કરવામાટે (છઠાવવા માટે) પણ તે (સર્વજ્ઞ આદિક) વિશેષણો નિર્દોષ છે. તે કહે છે કે, જ્ઞાન અને ધરાગ્ય આદિક ધૈ-તન્યનાં સ્વજાયો છે; અને ધૈતન્ય તો આત્માનું સ્વરૂપ છે; કેમ કે " ધૈતન્યં પુરુષસ્ય સ્વરૂપ " (ધૈતન્ય છે તે આત્માનું સ્વરૂપ છે.) એમ કહેલું છે; માટે એવી રીતે ધૈતન્ય ગ્યારે આત્માનું સ્વરૂપ થયું, ત્યારે તે જ્ઞાન અને ધરાગ્ય આદિક (કંઈદય અવ-સ્થામાં પણ) રી રીતે નાશ થાય ?

વહી વીજા આચાર્યો ઠપરના (મૂલ શ્લોકો માટે) નીચે પ્રમાણે પણ કહે છે.

" યસ્ય સંગેદાજનનો " इत्यादि મૂલના પ્રથમના યજ્ઞે શ્લોકો અરિહંત પ્રતુની ઠગ્ગમ્ય અવસ્થાને આધીને કહેલા છે; એમ તેનું ધ્યાનવાન વારે છે; કેમ કે, " જ્ઞેદાને ઉત્પન્ન નહીં કરનારો " इत्यादि જે રાગ આદિકનાં વિશેષણો કહેલાં છે. તેઈ તેજ અવ-

સ્થામાં (ઝડ્ઝસ્થ અવસ્થામાં) વ્યવત્તેદફલરૂપ થઈ શકે કે
 ઇટલે જેને સંક્રેશને ઉત્પન્ન કરનારોજ રાગ નથી, તથા સમતા-
 રૂપી છાકડાંને વાલનારોજ દ્વેષ નથી, અને સત્ય જ્ઞાનને ઢાંકનારો,
 તથા અશુદ્ધવૃત્તને કરનારોજ મોહ નથી; તે મહાદેવ કહેવાય;
 " પણ જેને સત્તામાં રહેલા તે તે કર્મોનાં દલિયાં રૂપે પણ રાગ,
 દ્વેષ ધિગેરે નથી, તેજ મહાદેવ કહેવાય; " એવું કહેવાની અંત
 મતલબ નથી; " (હપરનો મત, " પેહેલા વત્તે શ્લોકો અરિહં
 પ્રજ્ઞુની ઝડ્ઝસ્થ અવસ્થાને આશ્રયી છે, " એમ માનનારા મહા
 આચાર્યોનો છે, અને તે પણ સત્યજ છે.)

(વહી પણ તેમનોજ મત દર્શાવે છે.)

" યો વીતરાગ " ઇત્યાદિક જે વીજા વે મૂલના શ્લોકો છે તે
 સંસારમાં રહેલા કેવલીજને આશ્રીને કહેલા છે.

અહીં વાદી શંકા કરે કે, ઝડ્ઝસ્થ અવસ્થામાં મહત્વપણું મા-
 નવું અનુચિત છે, કેમ કે, તેથી "મહત્તર" એવી વીજી અવસ્થાનો
 સન્નાય છે. ત્યારે વાદીને કહે છે કે, એમ નહીં. એમ માનવાથી તો
 સિદ્ધપણું છે છદ્મજ જેનું એવી મહત્તમ નામની જે વીજી અવસ્થા,
 સેનો સન્નાય હોવાથી કેવલીને પણ અમહત્વનો પ્રસંગ આવે; અ-
 થવા કોઈ વીજી રીતે અપુનરુક્તપણું જાવી લેવું.

હવે અહીં (પ્રસ્તુત મહાદેવને) વીતરાગનું વિશેષણ લગાડ-
 વાથી રાગવાલાઈના મહાદેવપણાનો પ્રતિપેદ કાઢ્યો. અને તેને
 વિષે પેહેલાંજ જાવના દેલાડેલી છે.

હવે અહીં " સર્વજ્ઞ " એવું વિશેષણ દેવાથી કપિલના મહાદે-
 વપણાને દૂર કર્યું; કેમ કે, તેનું સર્વજ્ઞપણું તો તેના પોતાનાંજ મ-
 સથી ઠરી શકતું નથી; તે નીચે પ્રમાણે જાણવું.

તેઈ (કપિલ મત માનનારાઈ) એમ માને છે કે, બુદ્ધિમાં અ-
 યસ્થિત અર્થને આત્મા ચિંતયે છે; અને પ્રકૃતિનાં વિકારપણાથી
 કેવલ અવસ્થામાં ગ્યારે પ્રકૃતિનો નાશ થાય છે, ત્યારે બુદ્ધિનો

પ્રથમાદક.

પણ નાશ થાય છે, અને તેથી તે અવસ્થામાં કોડ પણ પડા
જાણપણું રહેતું નથી; ત્યારે સર્વદ્રવ્યોની તો વાતજ રી કરવી
માટે તે કવિલનો પદ મહાદેવણામાટે ઝંચી પાયરીપર આવી :
કતો નથી; કેમ કે, જ્યારે તેઠં બુદ્ધિમય જ્ઞાન માને છે. અને
બુદ્ધિ પ્રકૃતિને આધારે છે; તો તે આધારમય એવી પ્રકૃતિ જ્યાં
કેવલ અવસ્થામાં નાશ પામે છે. તો પત્રી તેમાં જ્ઞાનશક્તિ તો
રહેજ શાની ? કેમ કે, આત્માને જ્ઞાનમય માનવાથી તો. જ્ઞાનને
અટકાવનારી પ્રકૃતિનો જ્યારે નાશ થાય. ત્યારેજ આત્માને સર્વ-
દ્રવ્ય ઘટી શકે છે.

પત્રી તેજ "સર્વદ્ર" એવા વિશેષણથી બુદ્ધિનું મહાદેવણું પણ
દૂર કર્યું; કેમ કે, તે કિંચિત્ કિંચિત્ જાણનાર છે; કારણ કે તેના
(બુદ્ધિના) અનુયાયિય કહે છે કે,

સર્વે પદ્યતુ ધામાયા, દ્વિષ્ઠસર્વે તુ પદ્યતુ ॥
કીદમંસ્વ્યાપરિજ્ઞાનં, તસ્ય નઃકોપયુજ્યમે ॥ ૧ ॥

અર્થ—મપણું જુઠું અથવા ન જુઠું. પણ પદ્ય તપ્યનેજ જુઠું;
કારણ કે, કીદાઈની સંસ્થાનું જે જ્ઞાન, તેની અમારે રી જરૂર છે!
એવી રીતે કિંચિત્ કિંચિત્ જાણપણું પણ તેને (બુદ્ધિને) ઘટી
શકતું નથી; કેમ કે તેને સર્વદ્રવ્યનું નહીં દોષાથી ભયજા સ્વપર-
ભાર્યું કરીને વિશિષ્ટ થયેલા એવા એક અર્થને જાણવાને પણ તે
અશક્ત છે. કાણું છે કે.

તો ભાષાઃ સર્વધાયેનદદ્યા, સર્વે ભાષાઃ સર્વધાયેનદદ્યાઃ
તો ભાષાઃ સર્વધાયેનદદ્યા, તત્કોભાષાઃ સર્વધાયેનદદ્યાઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ—જેણે સર્વધા પ્રકારે એક જાણ જોણી છે. તેણે સર્વ
ધા પ્રકારે જોણી છે; અને સર્વે જાણો એણે
જોણી છે.

વહી અહીં વાદી શંકા કરે કે, સર્વજ્ઞ સંજવી શકતોજ નથી, કેમ કે, શશલાના શિંગડાંની પેઠે સત્તાસાધક પ્રમાણથી તે ઘાત ગ્રાહ્ય થઈ શકતી નથી; કેમ કે આ “ સર્વજ્ઞ ” ઠે, એવું તે કાલના (સર્વજ્ઞ જે વચ્ચે વિચરતા હતા તે વચ્ચેના) વિદ્વાનો પણ તે સર્વજ્ઞને જાણી શકાય, એવા જ્ઞાનના અજ્ઞાવથી તેઝને જાણવાને શક્તિવાન થતા નથી.

હવે તે ઘાદીને કહે ઠે કે, એમ નહીં; કેમ કે, સર્વજ્ઞપણું સિદ્ધ કરવાને સત્તાસાધક પ્રમાણનું જે તે અગ્રાહ્યપણું કહ્યું, તે ઘાત અસિદ્ધ ઠે; અર્થાત્ સર્વજ્ઞપણું સિદ્ધ કરવામાટે ઘણાં પ્રમાણો ઠે. તે નીચે પ્રમાણે.

જે પદાર્થો થોડાથોડા નાશવંત હોય, તેઝનો સમૂલગો નાશ થવાનો પણ સંજવ ઠે; કેમ કે, જેમ સામગ્રી વિશેષથી વસ્ત્રરક્ષાં મેલ આદિક પદાર્થો અપચય (હ્ય) ધર્મવાલા ઠે, તેમ જ્ઞાનાવરણાદિક પણ અપચય ધર્મવાલા ઠે; માટે તેઝનો સર્વથા હ્ય થવો પણ સંજવે ઠે; એવી રીતે જ્યારે તેઝનો સર્વથા હ્ય થાય ઠે, ત્યારે સર્વજ્ઞપણાદિકજાવો પણ પ્રગટી નિકલે ઠે; અને તે જ્ઞાનાવરણાદિકોને અપચયધર્મપણું કંઈ અસિદ્ધ નથી; કેમ કે પોતાના સંતાનમાં પણ જ્ઞાન આદિકનું થોડાધણપણું દેલાયજ ઠે. કહ્યું ઠે કે,

દોષાવરણયોર્હાનિ, નિઃશેષાસ્ત્યતિશાયનાત્ ॥

ફચિયથાસ્વહેતુભ્યો, વહિરંતર્મલક્ષયઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ—જેમ પોતાનાં હેતુઝથી (ઉપાયોથી) વહારનો અને અંતરનો મેલ નાશ પામે ઠે, તેમ અતિશયપણાથી દોષ અને આવરણની હાનિ સઘણી પણ મંજવે ઠે.

વહી ઈંદ્રિયોને ગોચર ન થઈ શકે એવા વંધ, મોઢા અને પરલોક આદિક જાવો કોઝને પ્રત્યક્ષ પણ હોય ઠે, કેમ કે, અગ્રિ પેઠે તે ઘાત અનુમાનથી સિદ્ધ થાય ઠે. કહ્યું ઠે કે,

सूक्ष्मांतरितदूरार्थाः, प्रत्यक्षाः कस्यचिद्वधा ॥
अनुमेयत्वमोऽग्न्यादि, रिति सर्वज्ञसंस्थितिः॥१॥

अर्थ-जैम सूक्ष्म, आंतरावाला, तथा दूर रहेला पदार्थों को-
इने प्रत्यक्ष ठे, तथा अग्नि आदिक जैम अनुमानची सिद्ध थाय
ठे, तेम सर्वज्ञनी स्थिति पण जाएवी.

एवी रीते ते सर्वज्ञने जाएवाना ज्ञानची शून्य एवा माणसो
पण अनुमान प्रमाणची "आ सर्वज्ञ ठे के. नहीं" ते
जाणी शके ठे.

(एवी रीते वीतराग पणानुं अने सर्वज्ञपणानुं विस्तारची वर्णन
कर्युं-) हयें पली जे शाश्वत सुखनां मासिक होय, तेने "महादेय"
कहेयाय. अहीं मूख श्लोकमां फरीने पण जे "यः" शब्द मुकेलो
ठे, ते वीजी (प्रस्तुत महादेयनी) अयस्थाने सूचयनारो ठे; ए-
टखे के, राग आदिकना हयची प्रगट थणुं वीतरागपणुं अने
सर्वज्ञपणुं जपमां रहेला केवली आदिकनी अयस्थामां महत्त्वने
सूचयनारो ठे; आ "शाश्वता सुखना मासिकपणादिक" त्रण
विशेषणो मोह अयस्थामां महत्त्वने सूचयनारां ठे. हमेशां जे
सुख रहे, तेने शाश्वतुं सुख कहियें, अने तेषुं सुख मोह थकी
उत्पन्न थता आनंदरूप ठे. केम के, ते शिवाय ते शाश्वतुं सुख
उपलब्ध थउ शकतुं नथी; अने तेवा शाश्वता सुखना जे स्वामी
तेने "शाश्वतसुखेश्वरः" कहियें.

पली अहीं वादी शंका करे के, सधली वस्तुउने कणिकपणुं
होवाची सुखने शाश्वतपणुं शी रीते घटी शके?

ते शंकामाटे ते वादीने कहे ठे के, वस्तुने सर्वथा प्रकारे तो
कणिकपणुं घटी शकेज नहीं; केम के, तेनो स्वभाव तो उत्पाद
(उत्पन्न थयुं ते) घ्यय, (नाश) अने धाव्य (अचलपणुं) रूप ठे.
वादी अहीं हजु ते माटे थणुं बोखया जेवुं ठे, पण ते पंदरमां
प्रत्यक्षी जाणी खेवुं; माटे एवी रीते तेवा प्रकारना शाश्वत सु-

સુખનો અસંજવજ જાણવો નહીં; કેમ કે, સુખતું આવરણ
અપચયધર્મવાલું છે, ત્યારે તે આવરણ તમામ નાશવાલું પણ
જયે છે; કેમ કે, તેના અપચયનો સંજવ છે; અને તેને માટે
હેલાં વર્ણન કરેલુંજ છે; વધી આ વિશેષણથી ક્ષણક્ષણપ્રતે
થતી વસ્તુઝંને માનનારાઝં (બૌદ્ધો) માનેલા દેવના મહત્વ
ણાને દૂર કર્યું; કેમ કે, તેમના ઈવી રીતના મતથી તેમને તે
પ્રકારના (શાશ્વતા) સુખનો અસંજવ છે; અને જ્યારે ઈવી
તનું શાશ્વતું સુખ તેમના મહાદેવને મલતું નથી, ત્યારે તેમનું
હત્યપણું તો ફક્ત કલ્પનારૂપજ છે.

વધી તે પ્રસ્તુત મહાદેવ “ ક્ષિપ્તકર્મકલાતીતઃ ” કેતાં જય
હેતુપણથી ક્ષેશરૂપ ઈવા જે જ્ઞાનાવરણાદિક આવ પ્રકારના
મોંના અંશો, તેનાથી મુકાણલા છે; આ વિશેષણથી જેઝં ઈમ
ઠે કે, “ જ્ઞાની ઈવા ધર્મતીર્થના કરનારાઝં મોક્ષમાં ગયા
પણ ફરીને પોતાના તીર્થની પડતી જોડને, પાઝા સંસારમાં અ
ઠે; ” તેઝં માનેલા દેવોના મહત્વનો બ્યુદાસ (નાશ) કર્યો.
કે, જો ક્ષીપ્ત કર્મોના અંશોનો અજાવ અણો હોય, તો જય
પાઝો અવતાર થવો અસંજવિત છે. કહ્યું છે કે,

અજ્ઞાનપાંશુપિહિતં, પુરાતનં કર્મધીજમધીનાશિ ॥
તૃષ્ણાજલાભિપિત્તં, મુંચતિ જન્માંતરં જંતોઃ ॥ ?
અર્થ-અજ્ઞાનરૂપી ધૂણિથી આઘાદિત થણું, અને પુરા
તથા નાશ ન પામે ઈયું કર્મરૂપી વીજ, તૃષ્ણારૂપી પાણીથી
ધાવાથી પ્રાણીને જન્માંતરમાં લાવી મુકે છે.

(ધામન, નરસિંહ) આદિક નઠારાં રૂપો ધરી જયને ધિપે અવત
લેનારા, અને પોતાનાં શાસનનું અપમાન નહીં. સહન કરના
ઈવા તે દેવોનું મહત્વપણું કેયું ? !

તથા જે મર્ચ પ્રકારે શરીરના સઘલા અવયવરક્તિ હોય, તે
“મહાદેવ” કહેવાય; કારણ કે, જ્યારે તે અવયવોનો અજાવ થાય

દ્યૈ " યઃ પૂજ્યઃ સર્વદેવાનાં " કેતાં જે પ્રસ્તુત મહાદેવ, સર્વ જયનપતિ આદિક દેવોને પૂજનીક છે, કેમ કે, જે " વીતરાગ " આદિક ગુણોયે કરીને યુક્ત હોય, તેજ દેવોથી પૂજાય છે; અને તેઝના પૂજનિકપણથી તેઝની પ્રતિમાઝનું પણ પૂજનીકપણું સિદ્ધ થાય છે.

અથવા સપલા હરિહરાદિક દેવો કે જેઝ, જેઝને (તેનામત-વાલાઝને) પૂજનિક છે, (તેઝના સમૂહની અપેક્ષાથી) એવા યોગાદિકોને પણ પ્રસ્તુત મહાદેવજ પૂજનીક છે; કેમ કે તેઝ પોતપોતાના દેવોને પૂજતા થકા પણ તત્ત્વથી સો પ્રસ્તુત મહાદેવનેજ પૂજે છે; અથવા તેના ઉપદેશથી સ્વર્ગ અને મોક્ષનો મંગ થશે, એમ માનતા થકા તેને પૂજે છે; અને ઉપદેશ પણ મહાણ કરવા હાવક મોક્ષનાં વિમંશાદરહિત જ્ઞાનથી, તથા વીતરાગપર અવેશપણું હોતે ઝતેજ થાય છે; વીજી રીતે થતો નથી. માટે એવી રીતે પોતાના દેવમાં પણ મર્થરૂપણા આદિક ગુણોનું આરોપણ કરીને તેને પૂજે છે, અને તેથી પરમાર્થથી સો તે પ્રસ્તુત મહાદેવજ તેમનાથી પૂજાય છે; માટે પ્રસ્તુત મહાદેવ " સર્વ દેવોને (સર્વ દેવો છે, પૂજનિક જેઝને એવા યોગાદિકોને) પૂજનીક છે " એમ કહેતું દૂષણારહિત છે. તથા વણી, " યો ધ્યેયઃ સર્વયોગિનાં " કેતાં જે પ્રસ્તુત મહાદેવ સર્વ અધ્યાગમચિંતકોને ધ્યાન ધરવાપ્રાપક છે; કેમ કે તેવા યોગીઝ પણ, એવા વીતરાગ આદિક મહાન્ ગુણોનાં હાનુઝ ધ્યાન ધરે છે; અને તેવા સો ઉપર કહેણી રીતે કરીને અરિહંત પ્રવુઝ છે. વણી " યઃ સૃષ્ટા મયેનીતીનાં " કેતાં જે મહાના નેગમ આદિક નયોના, અથવા મામ આદિક મીનિઝના પ્રચાર કરવાયે કરીને અન્નશ્ર કરનારા છે;

આ વિશેષણથી કેવણુ એમજ નહીં જાણાયું કે, જગત્તેવ મહા-પુત્ર હોકોના અવધાર માટે મામાદિક નીચિ બનાવી છે, અને તેથી તેજ " મહાદેવ " કહેવાય; અને વીજા અગ્નિનાથ આદિક પ્રેરિ

मीथिलको मलादेश म बलेबाथ, बेम बे, बीदे पुर्योला गेहरी. म.
घाली घाली मर मीथिलको देखाहरी होयारी, मरु या नीलिने
मनायनाराज ने.

एरी रीगनां एपर कटेय्वा गुणोण करीनि न गुण होय, न महादेव कटेपाय.

[illegible]

દાંડે પ્રગટતી આદાદેશને બીજા દાદાલારી. પ્રગટાદેશ. ૭૪૫-
આદેશદેશ.

एयं गङ्गायुगेन, येन सागरमुदात्तम् ॥

विषयार्थे धरं उपोत्ति, विषयोऽतीदाप्यवर्जितमात्रम् ।

कार्य-गर्ही रीति कलम कायदाकोषी करिने कुन नभः मं बह
 भोदना मार्गक भ, तथा कानून क्यातितानी कोरे दिनु' इत्यादि
 करिने रहित लक्ष्मी राजन्ध्र बनाउनु छ त "१९२५" अङ्क ७०

[illegible]

કેતાં જેમાં મોહનો માર્ગ જણાવેલો છે એવું, અથવા મોહનાં માર્ગ-
રૂપ, તથા “ પરંજ્યોતિઃ ” કેતાં મહામોહરૂપી અંધકારના સમૂ-
હને દૂર કરનાર એવા અસાધારણ પ્રદીપ સમાન શાસ્ત્ર જેણે
રચેલું છે, તે “ મહાદેવ ” કહેવાય; વલ્લી તે શાસ્ત્ર કેવું તો કે,
■ ત્રિકોટીદોષવર્જિત ” કેતાં શાસ્ત્રોનાં આદિ, મધ્ય અને
અંતના જાગમાં આવતા જે પૂર્વાપર વિરોધ આદિક દોષો,
તેણે કરીને રહિત એવું; અથવા શાસ્ત્રરૂપી સોનાની કપ, જે
અને તાપરૂપ જે પરીક્ષા, તેમાં આવતા દોષોયે કરીને રહિત, એ
શાસ્ત્ર જેણે રચેલું છે, તે “ મહાદેવ ” કહેવાય.

અહીં “ સદૃષ્ટે કરીને યુક્ત ” એવું જે મહાદેવનું વિશેષ
આપ્યું છે, તેથી કામીપણાં આદિક અનુચિત અનુષ્ઠાનવાલા દે-
વોના મહાદેવપણાનો નિષેધ કહ્યો; કેન કે, રાગઆદિકથી વ-
ત્પન્ન થાય, એવી અસમંજસ ચેષ્ટાઈ જેઠની હોય, તેઠને પણ મહા-
દેવપણામાં જો લેલીએ, તો તેવું મહાદેવપણું તો સર્વ પ્રાણીઝંમાં
પ્રાપ્ત થઈ શકે !!! કહ્યું છે કે,

કામાનુપક્તસ્ય રિપુપ્રહારિણઃ,

પ્રપંચિનોઽનુગ્રહશાપકારિણઃ ॥

સામાન્યપુંવર્ગસમાનર્થમિણો,

મહત્યઙ્ગૃપ્તૌ સકલસ્ય તદ્ભવેત્ ॥ ૧ ॥

અર્થ—કામમાં આમક્ત, શત્રુને મારનાર, પ્રપંચ કરનાર, પ્રીતિ
પ્રેમનાર, તથા શ્રાપ આપનાર, એવા સામાન્ય માણસ સરલા ગુ-
ણેવાલાની પણ જો મહાદેવપણામાં કટ્થના કરીએ, તો તેવું મ-
હાદેવપણું તો સપલાને પ્રાપ્ત થાય.

વલ્લી “ શાસ્ત્રમુદાહતં ” (શાસ્ત્રકહેલું છે) એમ કહીને,
જે શાસ્ત્રને મનુષ્યની કૃતિવિનાનું માને છે, તેઠનાં મતનું
અંટન કર્યું છે.

શાસ્ત્રને મનુષ્યની કૃતિવિના થયું જેઠ માને છે, તેઠ કહે છે કે,

તસ્મિન્ ધ્યાનસમાપન્ને, ચિંતારહ્યદાસ્થિતે ॥

નિઃસરંતિ યથાકામં, કુઝ્યાદિભ્યોઽપિ દેશનાઃ ?

અર્થ—તે ધ્યાન પ્રાપ્ત થયે ઊઠે, તથા તેમાં ચિંતામણિ ર-
હાની પેઠે આસ્થા રાખવાથી, ઇચ્છા પ્રમાણે જ્ઞાંતિ આદિકમાંથી પણ
ઉપદેશો નિકલે છે.

एवी રીતના ઉપદેશને માનનારાઈના મતનું ઁંડન एवी રીતે
થાય છે કે, एवी રીતે જ્ઞાંતિ આદિકમાંથી નિકલેલો ઉપદેશ
આસ પુરુષે કહેલો મનાય નહીં; અને તેથી તેમાં (લોકોનો)
વિશ્વાસ પણ ન થાય, કેમ કે, તે ઉપદેશ કોણે બનાવ્યો ? (તે
નથી થઈ શકતું નથી.)

જોકે તે અન્ય દર્શનીઠનાં દેવને અર્ચિત્ય પુણ્યનાં સમૂહ કરીને
ઘણાં અતિશયો છે, તો પણ (મુખથી) બોલવાપણામાં કંઈ વિરોધ
આવતો નથી, તો બોલવાપણાનો વ્યાપાર કરનારી एवी જ્ઞાંતિ આ-
દિકની દેશના કહપયાની શી જરૂર હતી ? માટે જે શાસ્ત્ર આસ પુરુષે
કહેલું હોય, તેજ શાસ્ત્ર મોહના માર્ગરૂપ છે; અને એમ કહેવાથી
જે શાસ્ત્રનો કરનાર, કોઈ પુરુષ ન હોય, તે શાસ્ત્ર અપ્રમાણ ક-
હેવાય; કેમ કે એવાં અપૌરુષેય શાસ્ત્રો બનવાં પણ અસંજ્ઞિત છે;
તેનો અસંજ્ઞય નીચે પ્રમાણે જાણ્યો.

જે જે ઘચનની રચના છે, તે તે “યુગ્મારસંજય” આદિકની પેઠે
(કાલિદાસાદિ) પુરુષની બનાવેલી દેખાય છે; एवी રીતે ઘેદ પણ
ઘચનોની રચનાવાલો છે, માટે તેને પણ કોઈ પુરુષેજ બનાવેલો
કદી શકાય; અને તેથી સાધુ આદિકના વ્યાપારવાલા પુરુષના
ઘચન રૂપ એવા ઘેદને “અપૌરુષેય” ઘટલે પુરુષે નહીં બનાવેલા
કહેવા, ॥ અયુક્ત છે. કહ્યું છે કે,

તાલ્વાદિજન્મા નનુ વર્ણવર્ગો,
વર્ણાત્મકો વેદ इति સ્ફુટં ચ ॥

પુંસશ્ચ તાલ્વાદિરતઃ કથં સ્યા,
દર્પૌરુપેયોઽયમિતિ પ્રતીતિઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ-અહરોનો સમૂહ તાલુ આદિક સ્થાનોથી ઉત્પન્ન થાય છે, અને વેદ તો અહરમય છે, એ વાત પ્રસિદ્ધજ છે; અને તે તાલુ આદિક સ્થાનો તો પુરુષને હોય છે, માટે આ વેદ “અર્પૌરુપેય” છે, એવી યાતરી શી રીતે થાય ?

“ શાસ્ત્રં શિયવર્ત્મ ” (તે શાસ્ત્ર મોહમાર્ગરૂપ છે,) એમ કહ્યાથી જેઠ શાસ્ત્રને અપ્રમાણરૂપ માને છે, તેમનાં મતનું સંહન કર્યું. તેઠ (શાસ્ત્રને અપ્રમાણ માનનારાઠ) એમ માને છે કે, પ્રત્યક્ષ-પ્રમાણથી ગોચર એવા અર્થોમાં શાસ્ત્રના વચનોનો વ્યજિચાર આવે છે, માટે શાસ્ત્ર અમારે પ્રમાણ નથી. પણ તેમ માનવું યુક્ત નથી; કેમ કે, નિશ્ચિત એવા આસ પુરુષે રહેલાંજ વચનને પ્રમાણપણું પ્રાપ્ત થાય છે; અને તેથી ધીજાવડના (આસશિવાયના) વચનનું વ્યજિચારપણું જોડને, સઘડાવડના વચનોનું અપ્રમાણપણું સ્થાપવું યુક્ત નથી; અને જો એમ નહીં માનીએ તો જાંજવાનાં પાણી પ્રત્યક્ષ દેખાય છે, ગુતાં અસત્ય છે, અને તેથી “ સપ્રજ્ઞા પ્રત્યક્ષ દેશના પદાર્થો પણ અસત્ય છે ” એમ માનવાજેયું થાય; અને એવી રીતે પ્રત્યક્ષ પ્રમાણને ગ્યારે અપ્રમાણરૂપ માન્યું, ત્યારે અનુમાન પ્રમાણ પણ પ્રમાણરૂપ નહીં થાય, કેમ કે, અનુમાન પ્રમાણથી પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ પેદેયું છે; અને યત્ની તેથી “ પ્રત્યક્ષ અને અનુમાન એવાં બે પ્રમાણો છે ” એવી રીતનું મહાન પુરુષોનું વચન પણ નાશને પામે છે; યત્ની આગમવાદીગુણ કર્યું છે કે, ઇન્દ્રિયને ગોચર નહીં એવી મ્યર્ગ આદિક ગતિમાં શાસ્ત્રજ પ્રમાણરૂપ છે, કેમ કે ધીજા પ્રમાણના વિષયરૂપ છે નથી; અને યત્ની માનના જાણકારો આગમમાં કરેલા અર્થનેજ પુછી આવે છે.

હવે “ત્રિકોટીદોષવર્જિત” એટલે જે શાસ્ત્ર પરીક્ષામાં સમર્થ નથી; અર્થાત્ પરસ્પર વિરોધ આવે એવા લલ્લાણવાલું છે, તે શાસ્ત્ર મોહમાર્ગરૂપ નથી; કેમ કે, પરીક્ષામાં ટકી નહીં શકે, એવું શાસ્ત્ર પણ કેટલાકોએ (અન્યદર્શનીગણ) અંગીકાર કરેલું છે; તે કહે છે.

પુરાણં માનવો ધર્મઃ, સાંગો વેદશ્ચિકિત્સિતં ॥

આજ્ઞાસિદ્ધાન્તિ ચત્વારિ, ન હંતન્વાનિ હેતુભિઃ ?

અર્થ-પુરાણ, માનવધર્મશાસ્ત્ર (મનુસ્મૃતિ) અંગોપાંગ સહિત વેદ, અને ચિકિત્સાશાસ્ત્ર (વૈદ્યકશાસ્ત્ર) એ ચારે આજ્ઞાથકીજ સિદ્ધ થયેલાં શાસ્ત્રો છે, માટે તેઓમાં કદાચ પૂર્વાપર વિરોધ આવે, તો પણ તેઓને હેતુઓથી દૂષિત કરવાં નહીં; અને માટે ધીજા આચાર્યો કહે છે કે, તે અન્યદર્શનીગણના આ લલ્લાણમાં આપણે તેને પકડવા જેવું છે, માટે તે તેઓથી નિવારી શકાય તેમ નથી.

હવે જો સોનું દોષ રહિત હોય, તો તેની પરીક્ષાથી શામાટે ડરવું જોઈએ ? અને તેને માટે શ્રીધીરમ્નુ પણ કહે છે કે,

નિકપચ્છેદતાપૈશ્વ, સુવર્ણમિવ પંડિતૈઃ ॥

પરીક્ષ્ય મિક્ષવો ગ્રાહ્યં, મદ્યવો નતુ ગૌરવાત્ ॥૧॥

અર્થ-પંડિતો (સોનાના પરીક્ષકો) જેમ કપ, ઘેદ, અને તાપથી પરીક્ષા કરીને સોનાને ગ્રહણ કરે છે, તેમ હે સાધુઓ! તમારે પણ તેવીજ રીતથી પરીક્ષા કરીને મારું યજ્ઞન ગ્રહણ કરવું; પણ ફક્ત મારાં માનદાલલ તમારે ગ્રહણ કરવું નહીં.

હવે શાસ્ત્રની કપ, ઘેદ, અને તાપની પરીક્ષાનું સ્વરૂપ નીચે પ્રમાણે જાણવું.

વિધિમાર્ગ તથા પ્રતિષેધ માર્ગ તે કપ જાણવો; અર્થાત્ પ્રાણતિપાતાદિક પાપસ્યાનોનો જે પ્રતિષેધ, તે. “પ્રતિષેધમાર્ગ” અને જ્ઞાન, અધ્યયન આદિક જે વિધિ તે “વિધિમાર્ગ;” અને તેઓને ધર્મકપ જાણવો.

विधिमार्ग अने प्रतिपेध मार्गने जेम बाधा न पहुँचे, तेवी रीते सम्यक्प्रकारे तेजने पाखवाना उपायजत एवी क्रियानो जे उपदेश, तेनुं नाम “उद्द” जाणवुं. कह्युं ठे के, जे बाह्य अनुष्ठान करीने तप अने नियमोनो जंग थतो नथी, अने शुद्धता थाय ठे, तेने “धर्मउद्द” जाणवो.

बंध अने मोहादिकना सज्जावना कारणरूप जे आत्मादिक ज्ञाय, तेने कहेवारूप “ताप” जाणवो. कह्युं ठे के, जीयनां बंध आदिक ज्ञायथी शुद्ध थइने जे आत्मज्ञाय मेळववो, तेने “धर्मताप” कहीए.

एवी रीते कप आदिक शुद्धिनुं स्वरूप जाणवुं.

हवे जे शास्त्रमां मन, वचन, अने कायाथी, जीवितपर्यंत, सूक्ष्म अने चादर जीवोनी हिंसानो, करवा, करावया, अने अतु-मोदयायें करीने, अर्थ अनर्थना आश्रयथी निषेध होय, तेने कपशुद्ध शास्त्र कहीए. कह्युं ठे के, सावध क्रियानी अंदर जे सूक्ष्ममात्र पण प्रतिपेध ज्यां कह्यो ठे, तथा जे राग आदिकनो नाश करे ठे, एयुं जेमां होय, तेने “कपशुद्ध शास्त्र” जाणवुं, अने जे शास्त्रमां एवी रीतनो विधि के प्रतिपेध न होय, ते शास्त्र क-पशुद्ध न कहेयाय. जेमके, प्राणी, प्राणी संबंधि ज्ञान, घात कर-नारुं चित्त, ते संबंधि चेष्टा, अने प्राणीनी हिंसा, एवी रीतें पांच प्रकारे हिंसा थाय ठे; तथा हाडकां विनानां जंतुजनां गाडाने गाडाजं चरीने जे हिंसा करवी, ते मात्र एकज हिंसा ठे; एवी रीतनो जे शास्त्रमां विमंवाद थाये, ते शास्त्रने अमत्य जाणवुं; यत्नी आ पापनो प्रतिपेध कंडं आत्यंतिक नथी. तथा,

अष्टवर्गातिकं धीजं, कवर्गस्य च पूर्वकम् ॥

यद्भिन्नोपरिसंयुक्तं, गगनेन विशृपितम् ॥ १ ॥

एतदप्य परं तत्त्वं, योऽभिज्ञानाति तत्पतः ॥

संसारबंधनं छिन्त्या, मगच्छेत्परमां गतिम् ॥ २ ॥

અર્થ—આઠ વર્ગને અંતે રહેલા, તથા કવર્ગની પેઢેલાંના, ઉપર રેખવાલા, તથા અનુસ્વારથી વિજ્ઞપિત થયેલા, એવા “અર્દ્ધ” નામના ઇત્કૃષ્ટ વીજતત્વને, જે સ્થરી રીતે જાણે છે, તે માણસ સંસારનાં વંધનનો બેદ કરીને પરમ ગતિમાં (મોક્ષમાં) જાય છે.

इत्यादि स्वरूपवालो जे ध्यानविधि, ते नरादिकनां विकृष्टनने सहन करनारो છે; કેમકે, પણાં કાલમુધિ તે ધ્યાનને ધરતાં થકાં પણ ઇત્તર કાલમાં તે રાગાદિકો ઇમના ઇમજ રહે છે; પણ “રાગાદિકો આ લોક અને પરલોકમાં પણ દુઃખદાયક છે,” એવું ચિંતયનારને ઇત્તર કાલમાં સેઠ સુદ્ધ થયા થકા સર્વથા પ્રકારે પણ નાશ પામે છે; માટે રાગ આદિકોને દૂર કરવાનું જે ધ્યાન, તે શ્રેષ્ઠ વિધિ છે; અને તેથીજ ઇત્તમ (યોગીઠ) વીજાં ધ્યાનોને સજીને, તે પ્રકારની (રાગાદિકનો નાશકરનારી) ધ્યાનવિધિ આપે છે. કહ્યું છે કે, મળલી ક્રિયાઈમાં જેટલા જેટલા રાગ હેષ થતે છે, તેટલા તેટલા આ લોક અને પરલોકમાં અહિત કરનારા છે.

હવે જેમાં ઉપર કહેલા વિધિ અને પ્રતિષેધનાં અપાયનૂત એવી સમિતિ અને શુષ્કિઠ મંચધિ ક્રિયા દેખાડાય છે, તે શાસ્ત્રને “બેદ શુદ્ધ” શાસ્ત્ર જાણવું, કહ્યું છે કે,

“આ અમુક ક્રિયાથી તે સમિતિ અને શુષ્કિને યાથ આપતો નથી, અને તેઠ નિયમપૂર્વક પાલી શકાય છે” એવી રીતનાં અપનથી જે શાસ્ત્ર શુદ્ધ હોય, તેને “બેદશુદ્ધ” શાસ્ત્ર જાણવું.

અને જે શાસ્ત્રમાં દિગંબરીઝનાં શાસ્ત્રની પેઠે પ્રાણીઝની રક્ષામાં, શુદ્ધ ધ્યાન કરવામાં, તથા શુદ્ધ પિંડ પ્રદાન કરવામાં સાધનરૂપ ઇયાં પરચ અને પાત્ર આદિક. અપકરણો (સાધનાનો) પ્રતિષેધ કરેલો હોય, તે શાસ્ત્રને અશુદ્ધ શાસ્ત્ર જાણવું; અથવા દેવનાં આરાધનમાટે વાપૂઝને ગાયન કરવા આદિકનો જે શાસ્ત્રમાં અપદેશ કરેલો હોય, તેને પણ અશુદ્ધ શાસ્ત્ર જાણવું. કહ્યું છે કે,

જહ દેયાણં સંગીય, યાયિકજ્ઞંમિ હજ્ઞમો ॥

જહ્ણો કંદપ્પાહ, કરણં અસજ્ઞવયણાભિહાણંચ ॥૧॥

અર્થ—સાધુઝનો દેવો પ્રતે ગાયન આદિક કાર્યોમાં જે હઘમ થયો, તે કામચિકાર આદિકને કરનારો, તથા અસજ્ઞ ઘવંનને હત્પન્ન કરનારો ઢે.

હયે તાપશુજ્ઞ શાસ્ત્રનું સ્વરૂપ નીચે પ્રમાણે જાણવું.

“આત્મા પરિણામી ઢે, અને તે વિચિત્ર કર્મોથી વંધાણો ઢે, તથા તે કર્મોના વિયોગથી તે મુક્તરૂપ થાય ઢે, અને હિંસા તથા અહિંસાદિક તેઝનાં (કર્મોનાં) હેતુરૂપ ઢે; ” ઇત્યાદિ જ્ઞાય જે- માં સારી રીતે દેખાડેણો ઢે, તે શાસ્ત્રને “તાપશુજ્ઞ” શાસ્ત્ર જાણવું.

પથી રીતે આત્માદિક યસ્તુ પ્રગટ થયે ઘટે હપર કહેણું વિધિ પ્રતિપેધાદિક સઘણું હત્પન્ન થાય ઢે, પણ વીજી રીતે થતું નથી; અને તેથી હલ્લટી રીતે યસ્તુઝનાં સ્વરૂપને પ્રગટ કરનારું શાસ્ત્ર, તાપપરીક્ષામાં અશુજ્ઞ ગણાય ઢે.

માટે પથી રીતે હપર કહેણા ગુણોવાણું શાસ્ત્ર જેણે કહેણું ઢે, તે “મહાદેવ” કહેથાય ઢે.

હયે અહીં વાદી શંકા કરે કે, જે વીતરાગ ઢે, તેનું સ્તુતિ આ- દિકથી તો આરાધન અઙ શકે નહીં, કેમ કે તેથી તો સરાગ- પણાનો પ્રસંગ આવે; તેમ નિંદાદિકથી પણ તેનું આરાધન અઙ શકે નહીં, કેમ કે તેથી સ્તવનાદિકનું ફોકટપણું થાય; તેમ ઇ- પેશથી આરાધન કરવામાં પણ તેજ દોષ આવે ઢે.

હયે તે યાદીને હત્તર આપે ઢે કે,

યસ્ય ચારાધનોપાયઃ, સદાજ્ઞાન્યાસ ણય દિ ॥

યયાશક્તિવિધાનેન, નિયમાત્સ ફલપ્રદઃ ॥ ૫ ॥

અર્થ—યત્રી જે આ માહાદેવનાં આરાધનનો હપાય, હમેશાં તેની આજ્ઞાનો અન્યાગ કરયો તેજ ઢે; અને તે આજ્ઞાનો અ-

ટીકાનો જાવાર્થ—ઉત્તમ વૈધનાં ઉપદેશથી જેમ કુષ્ઠાદિક રોગનો સર્વથા પ્રકારે નાશ થાય છે, તેવીજ રીતે તે પ્રસ્તુત મહા-દેવનાં ઉપદેશથી અવશ્યે કરીને સંસારનો હ્ય થાય છે; અહીં “સંસાર” એવા શબ્દે કરીને એક જગથી વીજા જગમાં સંચર-યાપણું કહ્યું; અને તેથી પરલોકનું ઊતાપણું દેલાડ્યું; અને તેને માટે નીચે પ્રમાણે પ્રમાણ જાણવું.

કાર્યે કાર્યોત્તરાજ્ઞાનં, કાર્યત્વાદન્યકાર્યથન્ ॥

જન્મેદમપિ કાર્યત્થં, ન હ્યનિશ્ચય ધર્મમે ॥ ૧ ॥

અર્થ—કાર્ય હોવાથી અન્ય કાર્યની પેઠે વીજાં કાર્યથી કાર્ય થાય છે, અને (તેજ ન્યાયે કરીને) આ જન્મ પણ કાર્યપણને છલંપીને ધર્મતો નથી.

થઈ જન્મ, જ્ઞાનનાં મંતાનવિશેષરૂપ છે, અને તેથી તેનાં ઉ-પાદાન કારણજૂત તરૂપ એવો જન્માંતર અનુમિત થાય છે; પણ તે જન્મનાં ઉપાદાન કારણમાં પિતા આદિકને નહીં જાણ્યા,

હવે પ્રકરણનાં અર્થને ઉપમંદરતા થકા, જેના ગુણોનું વિવે-ચન કરેલું છે, એવા તે પ્રસ્તુત મહાદેવને નમસ્કાર કર્યા-માટે કહે છે.

પ્રયંજૂતાય શાંતાય, શૃતશૃત્યાય ધીમતે ॥

મહાદેવાય સતતં, સમ્યગ્જકર્યા નમોનમઃ ॥ ૭ ॥

અર્થ—પ્રયી રીતનાં ગુણવાલા, શાંત, કરેલાં છે કાર્યો જેમણે એવા, તથા સુજ્ઞિપાન એવા તે મહાદેવમતે હમેશાં ઉત્તમ જાતિથી નમસ્કાર થાઈ.

ટીકાનો જાવાર્થ—પ્રયી રીતની ઉપર પર્ણવેલી ગુણમેપદાને પ્રાપ્ત થપણા, પણ અન્ય દર્શનીકેષ માનેલા એવા નહીં; તથા શાંત પટલે રાગ હેષ વિનાના, (આ વિશેષણ અનુષાદરૂપ છે, માટે તેમાં પુનરુક્તિ દોષ જાણ્યો નહીં.) તથા વૈયટ્ઠાનરૂપ છે સુજ્ઞિ જેને એવા, અથવા (વીજા આચાર્યોના મત પ્રમાણે)

“ધીમતે” ઇટલે સત્વયુક્ત એવા, ઉપર વર્ણવેલા મહાદેવપ્રતે હમેશાં ઉત્તમ જ્ઞાપિયું કરીને નમસ્કાર થાઉં; અહીં “નમો-નમઃ” શબ્દ કહીને જે વે વાર નમસ્કાર કર્યો, તે જ્ઞાપિયું થતા સંત્રમને સૂચવે છે.

એવી રીતે પેહેલા અષ્ટકનું વિવરણ સમાપ્ત થયું.

દ્વિતીયાષ્ટકં પ્રારબ્ધતે

ઉપર કહેલા ક્રમથી નિશ્ચિત થયેલા મહાદેવની પૂજા આદિક કરવી જોઈએ, અને તે પૂજા જ્ઞાનપૂર્વક થાય છે, માટે તે જ્ઞાનના નિરૂપણમાટે હવે કહે છે.

દ્વ્યતો જાવતશ્ચેવ, દ્વિધા જ્ઞાનમુદાહૃતમ્ ॥

વાહ્યમાધ્યાત્મિકં ચેતિ, તદન્યેઃ પરિકીર્ત્યતે ॥ ૧ ॥

અર્થ-દ્વ્યથી અને જાવથી, એમ બે પ્રકારનું જ્ઞાન કહેયું છે; અને તેજ જ્ઞાન વીજાગ્રંથી “વાહ્ય” અને “આધ્યાત્મિક” એવા નામોનું કહેવાય છે.

ટીકાનો જાવાર્થ-તે તે પર્યાયો પ્રતે જે પ્રાપ્ત થાય, તેને “દ્વ્ય-જ્ઞાન” કહીએ; તેથી ઇટલે તેના કારણજૂત એવા જલ્દથી, મેલના નાશથી શરીરને શુદ્ધ કરવારૂપ જે જ્ઞાન કરયું, તેને “દ્વ્યજ્ઞાન” કહીએ; અથવા અપરમાર્થથી જે જ્ઞાન કરયું, તે પણ “દ્વ્યજ્ઞાન” કહેવાય, કેમ કે, દ્વ્ય શબ્દનો અર્થ અપ્રધાનપાણું પણ થાય છે; અથવા દ્વ્યથી ઇટલે જાવજ્ઞાનનાં કારણપણાથી, કેમ કે, દ્વ્યનો “કારણ” અર્થ પણ થાય છે.

તથા “જાવતઃ” કેતાં પરિણામથી જ્ઞાન કરયું છે; તેમાં શુનધ્યાન કારણજૂત છે; તથા તેથી અપયોગનાયરૂપ આત્મા શુદ્ધ કરવાનો છે; અથવા જાવને આશ્રયીને જો અર્થ કરીએ, તો ઉદય થતા જાવોનાં કારણજૂત જે કાર્યો, તે રૂપી મેલને દૂર કરનાર જે જ્ઞાન, તેને પણ “જાવજ્ઞાન” કહીએ; અથવા જાવથી

પટલે પરમાર્થથી જે જ્ઞાન કરવું, તેને પણ “જાગૃજ્ઞાન” કહીએ. એવી રીતે હ્રદયથી અને જાગૃથી, એમ જે જે જ્ઞાન જાણવું; નામા-
દિકનાં જેદોથી ચાર પ્રકારનું પણ થાય; પણ અહીં કંઈયે તે
ચાર પ્રકારનું જ્ઞાનનું આશ્રિત કર્યું નથી; કેમ કે નામ અને
સ્થાપનાનું તો પણ પ્રરૂપણામાત્રમાં ઉપયોગીપણું છે; અને તેથી
જિનનાં નામ અને સ્થાપના, જેમ પ્રમોદનાં શેનુપણથી, તથા પૂ-
જાગોષ્ઠરૂપણથી ઉપયોગી છે, તેમ જ્ઞાનમાં નામ અને સ્થાપનાનું
ઉપયોગીપણું નથી. પછી મૂલ શ્લોકમાં જે “અવકાર” મુકેલો
છે, તેને “દ્વિપાની” નામે જાણવાથી ઉપર કહેલું યેજ પ્રકારનું
જ્ઞાન જાણવું; પણ અન્ય દર્શનીય જે જ્ઞાન પ્રકારનું જ્ઞાન છે
છે, તે જાણવું નહીં. તે અન્ય દર્શનીય નીચે પ્રમાણે સાત પ્રકાર-
નું જ્ઞાન કહે છે.

સત જ્ઞાનાનિ પ્રોક્તાનિ, ચર્યમેવ ચર્યમુદા ૧
દ્રવ્યભાષધિદ્રુણર્થ, ગૃધીણાં પ્રાજ્ઞશરિજ્ઞાન ૧ ૧
આત્મેયં વાક્યં પ્રાજ્ઞયં, વાક્યયં દિવ્યમેવ ૨ ૧
વાર્થિકં જ્ઞાનયં ધૈય, જ્ઞાનં સત્ત્વિકં મૃદુલ ૨ ૨
આત્મેયં ભરમના જ્ઞાન, મથગાદીં નુ દારવ ૨ ૩
આપોત્તુજ્ઞાનયં પ્રાજ્ઞયં, વાક્યયં નુ મદં મદ ૩ ૧
શૂન્યદર્શનં નુ વદર્શનં, તદિત્યમૃતયો વિદુઃ ૩ ૨

વાર્થિકં નુ ગૃહ જ્ઞાનં, સત્ત્વિકં શુદ્ધિ ૩ ૩

અર્થ-જ્ઞાનવારી જાણીતી હ્રદયરૂપિ હૃદય જ્ઞાનરૂપિ હૃદય
જ્ઞાન પોતેજ (નીચે પ્રમાણે) સાત પ્રકારનાં જ્ઞાન કહે છે.
આત્મેય, વાક્ય, પ્રાજ્ઞય, વાક્યય, દિવ્ય, શુદ્ધિ, મૃદુલ
એવી રીતે સાત પ્રકારનાં જ્ઞાનો જાણવું, જેને જે જ્ઞાનરૂપિ
કરવું, તે “આત્મેય” જ્ઞાન કહેવાય. “વાક્ય” જ્ઞાન
કહેવાય, પૃથ્વીથી જ્ઞાન કરવું. તે “દારવ” જ્ઞાન
કહેવાય.

સૂર્યની જે આત્માપના છેવી, તેને રૂપિઠં “ દિવ્ય ” જ્ઞાન
 એલું છે, માટીથી જ્ઞાન કરવું, તે “ પાર્થિવ ” જ્ઞાન કહે
 તથા મનની શુદ્ધિરૂપ તે “ માનસ ” જ્ઞાન જાણવું. એવી
 અન્ય દર્શનીઠં સાત પ્રકારનાં જે જ્ઞાનો માને છે, તે નિર્વચ્ય
 કેમ કે, જે જ્ઞાન વાહ્ય મેલને પ્રહાલન કરવામાં સમર્થ છે
 તો હ્રદયજ્ઞાનજ છે, અને જે અંતરંગ મેલને નાશ કરવામાં
 છે, તે જાવજ્ઞાન છે; અને તે શિયાય વીજી રીતે કરેલું જ્ઞાન
 અજ્ઞાનજ છે; કેમ કે, ધૂલિ અથવા મંત્રથી કંઈ મેલ દૂર
 નથી; માટે હ્રદયથી અને જાવથી, એમ બે પ્રકારનું જ જ્ઞાન
 યુક્ત છે. અને તેથીજ તત્વના જાણનારાઠં તે બે પ્રકારનું
 કહેલું છે; અથવા પ્રધાન અને અપ્રધાનના જોદથી, હ્રદય
 પ્રકારનું, અને જાવથી પણ બે પ્રકારનું જાણવું. અને તે
 ગણ દેસાડશે.

હવે આ મતમાં અન્ય દર્શનીઠંની પણ અધિપ્રતિપત્તિ (
 સુદાપણું) દેસાડતા થકા કહે છે કે, તેઠં અન્યદર્શનીઠં
 તેજ હ્રદય તથા જાવજ્ઞાનને “ વાહ્ય ” કેતાં શરીરસંબંધિ,
 “ આધ્યાત્મિક ” કેતાં મનસંબંધિ જ્ઞાન કહે છે.

હવે હ્રદયજ્ઞાનનાં પ્રતિપાદનમાટે કહે છે.

જક્ષેન દેહદેશસ્ય, ક્ષણં ચતુષ્કારણમ્ ॥

પ્રયોઽન્યાનુપરોધેન, હ્રદયજ્ઞાનં તદુચ્યતે ॥૨॥

અર્થ—પાણીયે કરીને દેહના જાગવું, વીજા મેલને અટકા
 વિનાં ક્ષણવાર મુખિ જે શુદ્ધપણું કરવું, તે “ હ્રદયજ્ઞાન ” કહેવાય.

રીકાનો ત્રાવાય—પાણીથી “ હ્રદયજ્ઞાન ” થાય છે, પણ જ
 આદિકથી ને જ્ઞાન પણ થતું નથી; કારણ કે, તે જાગ આ
 કો મેલને દૂર કરવાને સમર્થ નથી; ઘડી મંથ અને હેપનો ન
 થવાથી જે પથિવતા થાય, તેને જ્ઞાન કહીયે; એવી રીતે જ
 જ્ઞાન કરીને શરીરના ત્રાગોને શુદ્ધ કરવા, અને તેમ કહેવા

જેઠ “સચેલ્લાને કરીને દેવાર્ધન કરવું” એમ માને છે, તેઠના મતનું લંઢન કર્યું; કેમ કે પાણીથી ઝીંજાણાં ઘસોવાણાનાં જ્ઞાન-પણાની અપ્રતીતિ છે. યહી આદી “દેશ” શબ્દથી જેઠ એમ માને છે કે, “બુદ્ધિવાનોએ માટીયે કરીને હાંગની એકવાર, ગુદા-સ્થાનની બ્રણવાર, એકલા હાથની દસવાર, અને ચત્તે હાથોની સાતવાર શુદ્ધિ કરવી; યહી તેણા પ્રકારની શુદ્ધિ મહસ્યોએ ઘે-ઘડી, મહાચારીઝંણ ગ્રેયડી, તથા યાનપ્રસ્થાશ્રમમાં રહેલા યતિ-ઝંણ ધોયડી કરવી;” એવું માનનારાઠની હાંસી થઈ; કેમ કે, એવી રીતે શુદ્ધતા કરવામાં યજ્ઞ કરનારાઠ પણ લિંગ અને ગુદા-નાં અંદરનાં જાગને શુદ્ધ કરવાને તો અમમર્થજ છે. અને યહી તેથી પાક પાંચડીનીજ શુદ્ધિ થાય છે, પણ તેથીજ રીતે તેઠ કાન, નાક આદિકની શુદ્ધિ તો કરતા નથી; યહી તે કાળે ના-શિકાદિકો પણ અશુદ્ધ નથી થતાં, તેમ નથી. યહી તે શુદ્ધિ પણ પ્રાપ્ત કરીને દુષ્ણમાત્રજ રહે છે, પણ હાંચો ઘણત રહેતી ન-થી; “પ્રાપ્ત કરીને” કહેવાની મતલબ એ કે, રોગી માણસને તો તેથી રીતની શુદ્ધિ દુષ્ણમાત્ર પણ રહેતી નથી. તેથી શુદ્ધિ દુષ્ણમા-ત્રજ કેમ રહે છે ? તેને માટે કહે છે કે, એક મેલને દૂર કરવાથી ઘીજા મેલનો ઉપરોધ ઘડે થઈ શકતો નથી; કેમ કે શરીરનો તો મલાશ્રયનો સ્વજાપજ છે, માટે ઘીજા મેલને રોકી શકાતો નથી. માટે એવી રીતનું જહાદિકના આશ્રયવાળું જ્ઞાન, તે “હૃદય-જ્ઞાન” કહેવાય; અને તેથી જ્ઞાનના જાણનારાઝંણ તેને “હૃદય જ્ઞાન” કહેલું છે. યહી ઘીજા આપાયો “પ્રાયોગ્યાનુપરોધેન” એ વાક્યનો અર્થ એવી રીતે કરે છે કે, પ્રાપ્ત કરીને તે જ્ઞાનમાં જહના અંતુઠ નિવાય ઘીજા પ્રાણીઝંણે ઉપરોધ થતો નથી, તેથી તેને “હૃદયજ્ઞાન” કહીયે.

સૂર્યની જે આતાપના છેવી, તેને ક્ષપિત્વ “ દિવ્ય ” જ્ઞાન
 એલું છે, માટીથી જ્ઞાન કરવું, તે “ પાર્થિવ ” જ્ઞાન કહે
 તથા મનની શુદ્ધિરૂપ તે “ માનસ ” જ્ઞાન જાણવું. એવી
 અન્ય દર્શનીય સાત પ્રકારનાં જે જ્ઞાનો માને છે, તે નિર્વ્ય
 કેમ કે, જે જ્ઞાન બાહ્ય મેલને પ્રહાલન કરવામાં સમર્થ
 તો હવ્યજ્ઞાનજ છે, અને જે અંતરંગ મેલને નાશ કરવામાં
 છે, તે જ્ઞાનજ છે; અને તે શિવાય બીજી રીતે કોરું જ્ઞા
 અજ્ઞાનજ છે; કેમ કે, ધૂણિ અથવા મંત્રથી કંઈ મેલ દૂર
 નથી; માટે હવ્યથી અને જ્ઞાનથી, એમ બે પ્રકારનું જ જ્ઞાન
 યુક્ત છે. અને તેથીજ તત્વના જાણનારાઈ તે બે પ્રકારનું
 કહેલું છે; અથવા પ્રધાન અને અપ્રધાનના જોડથી, હવ્ય
 પ્રકારનું, અને જ્ઞાનથી પણ બે પ્રકારનું જાણવું. અને તે
 ગણ દેખાડશે.

હવે આ મતમાં અન્ય દર્શનીયની પણ અવિપ્રતિપ્રતિ (
 જુદાપણું) દેખાડતા થકા કહે છે કે, તેઈ અન્યદર્શનીય
 તેજ હવ્ય તથા જ્ઞાનને “ બાહ્ય ” કેતાં શરીરસંબંધિ,
 “ આધ્યાત્મિક ” કેતાં મનસંબંધિ જ્ઞાન કહે છે.

હવે હવ્યજ્ઞાનનાં પ્રતિપાદનમાટે કહે છે.

જલેન દેહદેશસ્ય, ક્ષણં યત્કૃત્તિકારણમ્ ॥

પ્રયોજ્યાનુપરોધેન, હવ્યજ્ઞાનં તદુચ્યતે ॥૨॥

અર્થ-પાણીયે કરીને દેહના જાગવું, બીજા મેલને અટકા
 વિનાં ક્ષણવાર મુધિ જે શુદ્ધપણું કરવું, તે “ હવ્યજ્ઞાન ” કહેવાય.

ટીકાનો જ્ઞાપાર્થ-પાણીથી “ હવ્યજ્ઞાન ” થાય છે, પણ
 આદિકથી તે જ્ઞાન પણ થતું નથી; કારણ કે, તે જામ
 કો મેલને દૂર કરવાને સમર્થ નથી; યત્ની મંથ થને હેપનો
 થવાથી જે પવિત્રતા થાય, તેને જ્ઞાન કહીયે; એવી રીતે જ
 જ્ઞાન કરીને શરીરના જાગોને શુદ્ધ કરવા, અને તેમ કરે

जेठ "सचेष्टस्नाने करीने देवार्चन करवुं" एम माने ठे, तेठना मतनुं खंडन कर्युं; केम के पाणीथी जीजाएखां घस्त्रोवाखानां स्नान-पणानी अग्रतीति ठे. वखी आहीं "देश" शब्दथी जेठ एम माने ठे के, "बुद्धिवानोए माटीयें करीने छिंगनी एकवार, गुदा-स्थाननी त्रणवार, एकखा हाथनी दशवार, अने वग्रे हाथोनी सातवार शुद्धि करवी; वखी तेवा प्रकारनी शुद्धि ग्रहस्योए बे-यडी, ब्रह्मचारीउंए त्रेयडी, तथा यानप्रस्थाश्रममां रहेला यति-उंए चोचडी करवी;" एवं माननाराठनी हांसी थइ; केम के, एवी रीते शुद्धता करवामां यत्न करनाराठ पण खिंग अने गुदा-नां अंदरनां जागने शुद्ध करवाने तो असमर्थज ठे. अने पखी तेथी फक्त बांयडीनीज शुद्धि थाय ठे, पण संवीज रीते तेठ कान, नाक आदिकनी शुद्धि तो करता नथी; वखी ते कर्ण ना-शिकादिको पण अशुद्ध नथी यतां, संम नथी. वखी ते शुद्धि पण प्रायें करीने ह्यमात्रज रहे ठे, पण छांबो यत्नत रहेती न-थी; "प्रायें करीने" कहेपानी मतलब ए के, रोगी माणमने तो तेवी रीतनी शुद्धि ह्यमात्र पण रहेती नथी. संवी शुद्धि ह्यमा-त्रज केम रहे ठे ? तेने माटे कहे ठे के, एक मेखने दूर करपाची बीजा मेखनो उपरोध कइं थइ शकतो नथी; केम के शरीरनो तो मलाश्रयनो स्वभावज ठे, माटे बीजा मेखने रोकी शकतो नथी. माटे एवी रीतनुं जखादिकना आश्रयवाळुं स्नान, ते "उच्य-स्नान" कहेवाय; अने तेथी स्नानना जाणनाराठए तेने "उच्य स्नान" कहेलुं ठे. वखी बीजा आचार्यो "प्रायोऽन्यानुपरोधेन" ए पाक्यनो अर्थ एवी रीते करे ठे के, प्रायें करीने ते स्नानमां जखना जंतुउं शिवाय बीजा प्राणीउंने उपरोध यतो नथी, तेथी तेने "उच्यस्नान" कहियें.

હવે તેજ જ્ઞાનનું કર્તાધારાઈકરીને પ્રધાન અપ્રધાનપણું કરું છે.
કૃત્વેદં વિધાનેન, દેવતાતિથિપૂજનમ્ ॥

કરોતિ મલિનારંજી, તસ્યેતદપિશોજનમ્ ॥૩॥

અર્થ-एवी રીતે વિધિપૂર્વક જ્ઞાન કરીને, સાવચ વ્યાપારગણો
મહસ્ય દેવ તથા સાધુનું (અતિથિનું) પૂજન કરે છે, કેમ કે, તેને
તેમ કરવું પણ શોજનિક છે.

ટીકાનો ખાસાર્થ-ઉપર કહેલું હ્યજ્ઞાન, તેના અધિકારી
ધાર્મિક માણસે પોતાને ઠચિત एवी જ્ઞમિપોજયારૂપ તથા પાણી
ગાસ્યારૂપ ઝતના પૂર્વક જ્ઞાનવિધિયે કરીને ઉપર યણેગા
માદાદેય તથા અતિથિનું પૂજન કરવું; હમેશાં અપ્રતિજ્ઞ વિદ્યા-
રપણાયે કરીને જોગમન કરે, તે “અતિથિ” કહેવાય; અથવા નિ-
ધિરૂપ લક્ષણવાળા છતાંયાદિક જેને નથી, તે પણ “અતિથિ” ક-
હેવાય; અર્થાત્ છત્તમ માર્ગમાં રક્ષણયો સાધુ જાણયો. કહ્યું છે કે,

તિથિપર્યાત્મયાઃ સર્વે, સ્વક્તા પેન મહાત્મના ॥

અતિથિં તં યિજ્ઞામીયા, છેપમધ્યાગતં વિદુઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ-જે મહાત્માઈ ગયે તિથિ, વર્ષ, તથા ઘાગયો તજેગા છે.
તેને “અતિથિ” જાણયો, અને યાકીનાઈને તો આન્યાગત (પરો-
ણા) જાણેગા છે.

एया તે દેવ તથા અતિથિનું પૂજન ઇદછે ઠચિત સાક્ષાર કરે
છે; હવે એવી રીતનું હ્યજ્ઞાન કરીને દેવ, તથા અતિથિનું પૂ-
જન કોણ કરે ? તે કહે છે.

પાપ મદ્દિન છે વ્યાપાર જેનો, અર્થાત્ ગાયઘ યોગયી નિવૃત્ત
નદી યણેગા યયો મહમ્મી તે કરે. આ વિરોધણ કુતીરિવિદેને નિ-
શામલ દેવાનાં અત્રિયાયવાનું છે. તે एવી રીતે કે, જે કુતીરિવિદે.
ગયારે તમો મન્ડીનારંજી છો, મારે તમારે માં આ “હ્યજ્ઞાન”
કરવું ઠચિત છે; પણ યીત્રી રીતે જ્ઞાન કરવું ઠચિત નથી.

વર્ણી આ હ્યજ્ઞાન શુદ્ધજાવના હેતુરૂપ છે, મારે તેનું પ્રા-

सनीकपणुं ठे; अने निर्मळारंजितने तो ते शुद्धजाव हमेशांज होय ठे, तेथी तेठने द्रव्यस्नाननी शी जरूर ठे? माटे एवी रीते देव तथा अतिथिनुं पूजन करनार एवा मखीनारंजी ग्रहस्थने तो ते “द्रव्य स्नान” पण शोजनिक ठे; पण जेनुं आगल स्वरूप कहेवामां आयशे, एवुं “जावस्नान” करवुं, तेने उचित नथी; घखी ते “द्रव्यस्नान” जोके, सावघ तथा प्रायें मद अने दर्पादिकनां हे-
तुरूप ठे, तो पण शुद्धजावनां हेतुरूप होवाथी ते शोजनिक पण ठे.

हये “ते द्रव्यस्नान करीने मखीनारंजीने देव तथा साधुनुं पूजन करवुं ते शोजनिक ठे,” एम जे कसुं, तेने समर्थन करता थका कहे ठे.

जावशुद्धिनिमित्तवात्, तथानुजवसिद्धितः ॥

कथंचिदोपजावेऽपि, तदन्यगुणजावतः ॥ ४ ॥

अर्थ—(ते द्रव्य स्नान) जावशुद्धिना निमित्तपणायी अने सेवा प्रकारना अनुजवनी सिद्धिथी, जो के तेमां कंडक पण दोषनो सजाय ठे तो पण, तेथी थता अन्य गुणना लाजथी ते शोजनिक ठे.

टीकानो जावार्थ—ते “द्रव्यस्नान” अध्यवसायना कारणरूप होवाथी शोजनिक ठे; केम के, ते द्रव्यस्नाननुं जावशुद्धिनुं हेतु-
पणुं कंड अस्तिष्ठ नथी; कारण के, तेवी रीतनो जे अनुजव, ते-
थी ते सिद्ध घाय ठे.

अहीं यादी शंका करेके, जो के ते “द्रव्यस्नान” जावशुद्धिना निमित्तरूपे ठे, तो पण (तेथी थती) अप्काय आदिक जीवो-
नी हिंसारूपी दोषपणायी ते अशोजनिक ठे. सेने माटे हये ते यादीने कहे ठे के, कोइ पण प्रकारे अप्कायआदिकनी विराधना-
रूप दोष जोके तेमां ठे, अर्थात् जोके ते केवल निर्दोष नथी,
तो पण तेथी थतो जे सम्यग्दर्शनरूपी अन्य गुणनो लाज, ते
थवाथी ते “द्रव्यस्नान” शोजनिकज ठे. कसुं ठे के,

હવે તેજ જ્ઞાનનું કર્તાધારાણ કરીને પ્રધાન અપ્રધાનપણું કહે છે.
કૃત્વેદં વિધાનેન, દેવતાતિથિપૂજનમ્ ॥

કરોતિ મલિનારંજી, તસ્યૈતદપિશોજનમ્ ॥૩॥

અર્થ—પ્રવી રીતે વિધિપૂર્વક જ્ઞાન કરીને, સાવધ વ્યાપારવાડો
મહસ્થ દેવ તથા સાધુનું (અતિથિનું) પૂજન કરે છે, કેમ કે, તેને
તેમ કરવું પણ શોજનિક છે.

ટીકાનો ખાવાર્થ—ઉપર કહેલું હ્રવ્યજ્ઞાન, તેના અધિકારી
ધાર્મિક માણસે પોતાને હચિત પ્રવી જ્ઞમિપોજયારૂપ તથા પાણી
ગાલયારૂપ જતના પૂર્વક જ્ઞાનવિધિયે કરીને ઉપર ઘર્ષણ
માહાદેય તથા અતિથિનું પૂજન કરવું; હમેશાં અપ્રતિબદ્ધ વિદ્યારૂપ
રખાયે કરીને જે ગમન કરે, તે “અતિથિ” કહેવાય; અથવા તિ
થિરૂપ લક્ષણવાળા હૃત્સયાદિક જેને નથી, તે પણ “અતિથિ” ક-
હેવાય; અર્થાત્ હૃત્તમ માર્ગમાં રક્ષણો સાધુ જાણ્યો. કહ્યું છે કે,

તિથિપર્યોત્સયાઃ સર્વે, ત્યક્તા યેન મહાત્મના ॥

અતિથિં તં ધિજાનીયા, શ્રેષ્ઠમભ્યાગતં ધિદુઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ—જે મહાત્માણ સર્વે તિથિ, પર્ય, તથા હૃત્સયો તજેલા છે.
તેને “અતિથિ” જાણ્યો, અને ધાર્મિકનાઈને તો આન્યાગત (પો-
ણ) જાણેલા છે.

પ્રયા તે દેય તથા અતિથિનું પૂજન પદલે હચિત સત્કાર કરે
છે; હવે તેવી રીતનું હ્રવ્યજ્ઞાન કરીને દેય, તથા અતિથિનું પૂ-
જન કોણ કરે ? તે કહે છે.

પાપ મહિત છે વ્યાપાર જેનો, અર્થાત્ સાવધ યોગથી નિષ્ઠા
નહીં ઘણડો થયો મહસ્થી તે કરે. આ વિશેષણ કુતીરિંતને નિ-
શામણ દેયાનાં અગ્નિપ્રાયયાતું છે. તે પ્રવી રીતે કે, જે કુતીરિંત
ગ્યારે તમો મહીનારંજી છે, ત્યારે તમારે તો આ “હ્રવ્યજ્ઞાન”
કરવું હચિત છે; પણ ધીરજી રીતે જ્ઞાન કરવું હચિત નથી.

ચંદ્રી આ હ્રવ્યજ્ઞાન શુદ્ધજાણના હેતુરૂપ છે, માટે તેનું ધર્મ.

सनीकपणुं ठे; अने निर्मखारंजिठने तो ते शुद्धजाव हमेशांज होय ठे, तेथी तेठने छव्यखाननी शी जरूर ठे? माटे एवी रीते देव तथा अतिथिनुं पूजन करनार एवा मखीनारंजी ग्रहस्थने तो ते “छव्य खान” पण शौचानिक ठे; पण जेनुं आगख स्वरूप कहेयामां आग्रो, एवं “जावखान” करवुं, तेने छवित नथी; यखी ते “छव्यखान” जोके, सावद्य तथा प्रायें मद अने दर्पादिबनां हे-
तुरूप ठे, तो पण शुद्धजावनां हेतुरूप होवाथी ते शौचनिक पण ठे.

हये “ते छव्यखान करीने मखीनारंजीने देव तथा माधुनुं पूजन करवुं ते शौचनिक ठे,” एम जे कथुं, तेने समर्पन करता थका कहे ठे.

जावशुद्धिनिमित्तवात्, तथानुजयसिद्धिः ॥

कथंचिदोपजावेऽपि, तदन्यगुणजावतः ॥ ४ ॥

अर्थ—(ते छव्य खान) जावशुद्धिना निमित्तपणाथी अने तेवा प्रकारना अनुजयनी सिद्धिथी, जो के तेमां बंडक पण दोषनो सजाय ठे तो पण, तेथी यता अन्य गुणना खानथी ते शौचनिक ठे.

टीकानो जायार्थ—ते “छव्यखान” अध्ययगायना कारणरूप होवाथी शौचनिक ठे; कम के, ते छव्यखाननुं जावशुद्धिनुं हेतु-
पणुं बंड अतिरु नथी; कारण के, तेथी रीतनो जे अनुजय, ते-
थी ते सिद्ध आय ठे.

अहीं पादी संका करेके, जो के ते “छव्यखान” जावशुद्धिना निमित्तरूपे ठे, तो पण (तेथी यती) अप्पाय आदिक जीवो-
नी हिंमारूपी दोषणपणाथी ते अशौचनिक ठे. तेने माटे हये ते पादीने कहे ठे के, बोड पण प्रकारे अप्पायआदिकनी विराधना-
रूप दोष जोके तेमां ठे, अर्थात् जोके ते कंयल निर्दोष नथी,
तो पण तेथी यती जे सम्यग्दर्शनरूपी अन्य गुणनो खान, ते
यवाथी ते “छव्यखान” शौचनिक ज ठे. कथुं ठे के,

પૂજાનું કાગવહાં, પદિકુહો માત્ર ચિંતુ જિજ્ઞાસા ॥
સમ્પ્રસાદુચ્ચિદંતરિ, માનગિયત્ત નિગત્તા ॥ ૧ ॥

અર્થ-પૂજામાં જોકે, સ્વકામ જીવોની જિજ્ઞાસા તથા કુદ્દત્ત કા-
ચ છે, તો પણ જિનપૂજા સમ્પ્રસાદગુણિનાં હેતુરૂપ શોભતી.
તેને નિરવચ જાણવી

અને પૂજા માટે જે જ્ઞાન કરવું, તે પૂજાનું એક અંગ શોભતી
શોજનિક છે; કેમ કે, જે જે ક્રિયા જાતગુણિનાં નિમિત્તવાણી
છે, તે તે શોજનિકજ છે.

અહીં વાદી શંકા કરે કે, તે પાત્ર તો અમિદ્ધ છે; તો તેને
માટે કહે છે કે, જેમ સુણ આદિકનું જ્ઞાન અનુત્તરાય છે, તેમ
જે જેમ અનુનયાય, તેમ તે અંગીકાર કરવું, અને તેવી રીતે જા-
તગુણિનાં નિમિત્તપણાથી “હ્યમ્જ્ઞાન” અનુનયાય છે, માટે તે
“હ્યમ્જ્ઞાન” જાતગુણિના નિમિત્તરૂપ છે.

વલ્લી અહીં વાદી શંકા કરે કે, તે હ્યમ્જ્ઞાનમાં જ્યારે કડક
પણ દોષપણું છે, ત્યારે તેનું શોજયાપણું શીરીતે કહેવાય? તેને
માટે કહે છે કે, જે કાર્ય વીજા સ્વત્તમ ગુણોને સ્વત્તમ કરવાનાં
હેતુરૂપ છે, તે કદાચ દોષવાયું હોય તો પણ તે શોજનિક છે;
કેમ કે, કુવાનું છોદવું જો કે, શ્રમ અને કાદવ આદિકના દો-
ષવાયું છે, તો પણ તે તૃપાના નાશ આદિક સ્વત્તમ ગુણોના હેતુ-
રૂપ છે. અને તેવીજ રીતે સ્વત્તમ સમ્યગ્દર્શનની શુદ્ધિ આદિક
ગુણોના હેતુરૂપ “હ્યમ્જ્ઞાન” પણ છે.

વલ્લી અહીં વાદી શંકા કરે કે,

એવી રીતે જાતગુણિના નિમિત્તરૂપ “હ્યમ્જ્ઞાન” જ્યારે શોજનિક
છે, ત્યારે તે મલ્લીનારંજીજ કરે, એમ શામાટે કહ્યું? નિર્મલારંજીને
પણ તે તેવીજ રીતે શોજનિક હોવું જોઈએ, માટે તે જ્ઞાન તેજ
પણ શામાટે ન કરે? તેને માટે હવે વાદીને કહે છે કે,

અધિકારીવશાઘાત્રે, ધર્મસાધનસંસ્થિતિઃ ॥

વ્યાધિપ્રતિક્રિયાતુલ્યા, વિદેયા ગુણદોષયોઃ॥૫॥

અર્થ-શારદ્રમાં ધર્મસાધનની સ્થિતિ અધિકારીની અપેક્ષાએ (કહેલી છે.) અને તે ગુણ અને દોષના સંબંધમાં રોગના ઉપાયની ક્રિયા તુલ્ય જાણવી.

ટીકાનો જાવાર્થ-અધિકારી પટલે યોગ્ય અનુદાનવાલો, તેની અપેક્ષાથી; (પણ કંઈ મરજી મુજબ નહીં;) આસના આગમમાં ધર્મસાધનરૂપ હ્રદયજ્ઞાન અને જાવજ્ઞાનની સ્થિતિ કહેલી છે; હવે તે સ્થિતિ કેવી ? તો કે, રોગના ઉપાય મરજીથી એવી તે સ્થિતિ, અર્થાત્ મજુરના ઉપદેશથી જાણી લેવી; હવે તે સ્થિતિ કયા વિષયમાં જાણવી ? તે કહે છે કે, ગુણ અને દોષને આશ્રયીને જાણવી; અર્થાત્ રોગીની અપેક્ષાએ તેના રોગનો ઉપાય જે ગુણ અને દોષવાલો છે, તેમ મહીનારંજી અને નિર્મલારંજીને તે “હ્રદયજ્ઞાન” તથા “જાવજ્ઞાન” ગુણદોષને કરનારા છે; અર્થાત્ “હ્રદયજ્ઞાન” મહીનારંજીનેજ ગુણકારક છે, પણ નિર્મલારંજીને ગુણકારક નથી; એવો જાવાર્થ જાણવો; કેમ કે, મહીનારંજીજ દેવને ઉદ્દેશીને જ્ઞાનાદિકમાં અધિકારી છે, પણ નિર્મલારંજી તેમ નથી.

અહીં કોઈક યાદી યત્ની ઇમ કહે કે, મહીનારંજી પણ તે હ્રદયજ્ઞાનનો અધિકારી નથી; તો તેને યાસ્તે આજ પ્રથકાર હવે કહેશે.

ધર્માર્થ યસ્ય ચિત્તેદા, તસ્યાનિદ્રા ગરીયસી ॥

પ્રક્ષાલનાદિ પંકસ્ય, દૂરાદસ્પર્શનં ચરમ્ ॥

અર્થ-ધર્મને માટે જેની ધનની ઇચ્છા છે, તેની (તે ધર્મમાટે) ધનની નહીં ઇચ્છાજ (ઇચ્છા નહીં કરવી તેજ) શ્રેષ્ઠ છે; કેમ કે, કાદવને ધોવા કરતાં તેને સ્પર્શ નહીં કરવો તેજ શ્રેષ્ઠ છે.

અહીં કોઈ યાદી શંકા કરે કે, આથી કરીને ધર્મને માટે સાવધપ્રવૃત્તિનો નિષેધ કયો; તથા “શુદ્ધાગમૈર્યથાજ્ઞાતં” એવી

रीतनुं वाक्य आगल कहेसो, तेथी फूल तोडवानो अजाव कसो, अने देवसंबंधि बगीचो राखवानो पण अजाव कसो. तेने माटे तेने कहे ठे के, तेम कहेवुं युक्त नथी; केम के, खान तो देवपूजा माटे विधेयपणाथी कहेलुंज ठे.

घली अहीं वादी शंका करे के, ते उपदेश तो प्रासंगिक खाननी अपेक्षावालो ठे, पण देवने उद्देशीने नथी; तेने माटे तेने कहे ठे के, तेम कहेवुं पण युक्त नथी; केम के, एम जो मानीए, तो "ज्यारे कोझक दियसे खान करेवुं होय, त्यारेज देवपूजन करवुं;" एवो उपदेश थइ जाय; पण हमेशना कार्यतरीके न थाय; अने देवपूजन तो नित्य करवानुं ठे. कहुं ठे के,

“वदन्ति चेहआहं तिष्कालं पूइउणयिहिणाउ” ॥

अर्थ-ब्रह्मेकाल पूजवायोग्य विधिएं करीने चेत्योने वंदन करे ठे.

घली धर्मने माटे सावध प्रवृत्तिनो जे निषेध कर्यो ठे, ते केवल सर्वधिरतीनी अपेक्षाएं ठे; केम के, आ भ्सोक तेनां अधिकार माटे कहेलो ठे; अने गृहस्थीनी अपेक्षाएं तो सावध प्रवृत्तिनी अनुज्ञा आपेलीज ठे; सिद्धांतमां पण कहुं ठे के, अव्यस्तान करवामां तो सावध प्रवृत्ति आवेज. घली तेवीज रीते “शंकाश” श्रावकनी पेठे (जिनपूजा अथवा जिनमंदिरमाटे) व्यापार आदिक सावध प्रवृत्ति पण छुट गणी नथी; केम के, तेमां धार्मिक कार्योनुं पक्षपातपणुं होवाथी (ठेवटे) पापोनो हय थइ उत्तम गुणरूपी बीजनी प्राप्ति थाय ठे. ते “शंकाश” श्रावकनुं दृष्टांत नीचे प्रमाणे जाणवुं.

शंकाश नामना श्रावके प्रमादमां रही देवज्ज्यनुं जहण कर्यु; अने तेथी तेणे लाजांतराय नामनुं निविड कर्म बांध्युं. अने तेथी ते घणो काळ संसारमां रखइयो; पत्नी अनंते काळे केटलेक कष्टे मनुष्य जय पामीने पण ते दरिद्री थयो; पण एटलामां कोइ महाशानी जैन गुरु तेने मली जवाथी तेनी पासेथी तेणे पोताना

पूर्वजवनुं वृत्तांत सांजइयुं; पढी गुरुना उपदेशथी दुर्गति आप-
नारां कर्मोनो नाश करवामाटे तेणे एवी रीतनो अजिग्रह छीधो
के, ह्वेथी जेटखुं छव्य हुं कमाछं, तेमांथी मारा खावापिवाना
तथा पेहेरवा उंदयाना खरचशिवाय नाकी जे कंडं छव्य घधे, ते
सपखुं हुं जिनमंदिर आदिकमां पापरीश; एवी रीते पोतानो अ-
जिग्रह पाछीने अंतें ते मोहे गयो.

अहीं बादी शंका करे के, तेना पोताना कर्मोना जयनी उप-
पत्तिथी संकाशने तो, ते तेम करखुं युक्त छे; पण तेवी रीते बीजाए
करखुं युक्त नथी.

त्यारे ते बादीने कहे छे के, एम नहीं; केम के, सर्वथा प्रका-
रेज अशुच स्वरूपयाला व्यापारने, उत्तमनिर्जराना कारणपणानो
अयोग छे; अर्थात् जे व्यापारमां फफ पापकार्यनीज धारणा
होय, ते व्यापार कर्मनी निर्जरा करी शक्तो नथी; पण धर्मयु-
द्धि करारखो ते व्यापार पण लाजकारकज छे.

पछी "दुष्कार्मैर्यथाखानं" इत्यादि जे आगख कहैयामां
आवरो, तेनी मतखब कंडं एवी नथी के, पोते जाते जइ (पूजा
माटे) पुष्पो तोडयां नहीं; पण तेनी मतखब तो ए छे के,
"पूजा आदिक अवसरे आवेला माछी पासैथी (पुष्पो खेयामां)
शासननी प्रजायना माटे एणिकूकला वापरवी नहीं; अर्थात्
कपटथी के कोइ बीजी कलाथी थोडा पैसा आपी पधारे पुष्पो
खेयां नहीं; एवा अर्चने ते वाक्य तो प्रगट करनाछे छे. सिद्धांतमां
पण काहुं छे के, दुग्गइ नामनी स्त्री पुष्पोई करीने जिनपूजा क-
रवाथी उत्तम गतिमां गइ, अने तेणीए "यथाखाने" करीने
नहीं, पण न्यायोपार्जित धने करीने ते पुष्पो छीधेखां इत्तां.

तथा जिनमंदिरमाटे (सिद्धांतोमां) नाम आदिबना छंगी-
कारपणायी आराम (धगीचा) आदिकनो अजाब करेसो नथी.

માટે એવી રીતે મહીનારંજીએ ધર્મને માટે સ્નાનાદિક કરાં તે વિરુદ્ધ નથી.

અહીં યાદી રાંકા કરે કે, હ્રદયસ્નાનમાં સાધુ શામાટે અધિકારી ન થાય ? કેમ કે, કર્મરૂપી વ્યાધિ તો તેડે ઘસેને (માધુ અને ગૃહસ્થને) તુડ્યજ છે, અને તેથી તેની ચિકિત્સારૂપ પૂજા પણ તેડેને તુડ્યજ હોવી જોઈએ, અને તેથી તે હ્રદયપૂજામાં અધિકાર નો જ્યારે અધિકાર કહ્યો, ત્યારે ધીજાનો તેમાં શામાટે અધિકાર ન હોય ? તેને માટે તેને કહે છે કે, કણું છે કે,

સ્નાનમુદર્તનાભ્યંગં, નલકેશાદિસંસ્ક્રિપામ્ ॥

ગંધં માલ્યં ચ ધૂપં ચ, સ્વર્જંતિ બ્રહ્મચારિણઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ-બ્રહ્મચારીડું સ્નાન, શ્વર્તન, અન્યંગ (સૈજારિકડું મર્દન) નળ, કેશા આદિકનો સંસ્કાર, સુગંધિ, પુલ્પ, તમા ધૂપને તમે છે.

એવી રીતના વચનથી મુનિડેને હ્રદયસ્નાન તથા હ્રદયપૂજા કાર્યાનો અધિકાર નથી; વડી તે તે કાર્યોનો મુનિડેને કંઈ શ-શામાટેજ નિષેધ કર્યો છે, એમ નહીં; પણ તે મુનિ માયધથી નિવૃત્ત થાણા છે, માટે તેના તે અધિકારી નથી.

વડી અહીં યાદી રાંકા કરે કે, જો કે યનિ પાતકાર્યોથી નિ-વૃત્ત થાણા છે, તો પણ સ્નાન કરીને દેવાર્ચન કરે, તેમાં તેને શું શોધ જાય ? ત્યારે તેને કહે છે કે જ્યારે સાધુ સ્નાનપૂર્વક દેવગુરુનાં માયધ યોગશાસ્ત્રો થાય, ત્યારે તો તે ગૃહસ્થની પણ તુડ્યજ થઈ જાય; અને તેથી તેને (ઘરખાને) પણ તે નહીં કાર્યાગ્રાપક થાય. વડી ગૃહસ્થી તો ગુરુન આદિકને માટે પણ માયધ કાર્યોમાં પ્રવૃત્ત થાણા છે, અને તેથી તે હ્રદયસ્નાન આદિકમાં પણ પ્રવર્તે, પણ યનિ તો તે માયધ કાર્યમાં પ્રવૃત્ત થયો નથી, તો તે હ્રદયસ્નાન-આદિકમાં શી રીતે પ્રવર્તે ?

વડી અહીં યાદી રાંકા કરે કે, જોકે ગુરુન આદિકમાં ન

તથા સાયણ કાર્યોમાં ધર્મે છે. તો પણ ધર્મને માટે તેમાં પ્રયત્ન, તે તેને સાયણ કહેવાય નહીં; કેમ કે. એક પાપ આચર્યું. તેથી રીતું પાપ પણ આચર્યું. એ વ્યાજવી કહેવાય નહીં.

તેને માટે તેને કહે છે કે, જુવાના હતાદરણથી પૂજાદિકથી છત્પત્ત થયેલા આરંજના દોષને સ્તોધીને ગૃહસ્થી (સમ્યક્ત્વ આદિક) રીજા (હત્તમ) ગુણોને મેલવે છે, માટે તે ગૃહસ્થીને હવ્યસ્થાન તથા પૂજાદિક કરવાં યુક્ત છે.

યજ્ઞી પાદી શંકા કરે કે, જેમ જુવાના હતાદરણથી ગૃહસ્થીને જ્ઞાનાદિક કરવાં યુક્ત છે, એવી રીતે યતિને પણ યુક્ત છે, માટે તેને જ્ઞાનાદિકમાં શા માટે અધિકારી ન કહેવાય? તેને માટે તેને કહે છે કે, યતિનું તો મર્યાદા પ્રકારે સાયણ વ્યાપારથી નિવૃત્ત થયેલા છે, માટે જુવાના હતાદરણથી પણ તેમાં જો તેનું પ્રયત્ન, તો પણ તેને તો પિત્તમાં પાપજ સ્ફુરાયમાન થાય, પણ ધર્મ સ્ફુરાયમાન થાય નહીં; કેમ કે, તેનું તો હમેશાં શુદ્ધ ધ્યાનાદિકે કરીને પ્રયત્નપાપનું છે; અને ગૃહસ્થીનું તો સાયણ કાર્યમાં સ્વજ્ઞાપથી હમેશાં પ્રયત્નતા રહ્યા છે, પણ જિનાર્ચનાદિક છોડે કરીને સ્વપરના હવ્યકારરૂપ ધર્મમાં પ્રયત્નતા નથી; માટે તેથી જ્યારે તેનું તેમાં પ્રયત્ન છે, ત્યારે તેનું ચિત્તમાં તે ધર્મજ લાગેનું હોય છે, પણ પાપ લાગેનું હોતું નથી, માટે એવી રીતે કર્તાના પરિણામના યજ્ઞથી અધિકાર અનધિકાર માનવા; અર્થાત્ હવ્યજ્ઞાનાદિકમાં ગૃહસ્થીનું અધિકારી છે, પણ યતિ અધિકારી નથી; અને આગમમાં પણ એમજ કહ્યું છે, અને તેથીજ રીતે સામાયિકમાં રહેલો આવક પણ હવ્યસ્થ માટે અધિકારી નથી; કેમ કે, તે યજ્ઞે તે સાયણથી નિવૃત્ત થઈને, જાવસ્થમાં આરુઢ થયેલો છે; માટે તે સાધુત્વજ છે. અને તેથીજ સ્વજ્ઞાપથીજ પૃષ્ઠીકાય આદિકની વિરાધનાથી ટરવાયાલા, યતનાયાલા, તથા માવઘ કાર્યમાં થોડી રુચિયાલા, અને યતિની ક્રિયામાં અનુરાગયાલા એવા ગૃહસ્થીને

ધર્મને માટે સાવચ આરંજની પ્રવૃત્તિ યુક્ત નથી; વડી તે સારથ આરંજમાં પ્રવર્તેલો નથી, તેથી તેને તજીને ઇચ્છ્ય સ્નાનાદિક જે સાવચ આરંજ, તેમાં તે પ્રવૃત્તિ કરે, તે કેમ યુક્ત કહેવાય ? માટે એવી રીતે નક્કી થયું કે, સઘણા માણસો સઘણાં કાર્યના અધિકારી હોઈ શકતા નથી; પણ જે એક કાર્યમાં અધિકારી છે, તે બીજા કાર્યમાં અધિકારી નથી.

હવે જાવસ્નાનના પ્રતિપાદનમાટે કહે છે.

ધ્યાનાંજસા તુ જીવસ્ય, સદા યદ્દુઃકિકારણમ્ ॥

મલં કર્મ સમાશ્રિત્ય, જાવસ્નાનં તદ્દુચ્યતે ॥ ૬ ॥

અર્થ—કર્મરૂપી મેલને આશ્રીને ધ્યાનરૂપી પાણીથી જીવનું હ-મેશાં જે શુદ્ધિ કરવાપણું, તે “જાવસ્નાન” કહેવાય છે.

ટીકાનો જાવાર્થ—શુદ્ધ ચિત્તની એકાગ્રતારૂપ જે ધર્મધ્યાનાદિક, તે રૂપી પાણીયે કરીને, આત્માને હમેશાં જે શુદ્ધ કરવો, તે “જાવસ્નાન” કહેવાય; તે પાણીથી જ્ઞાનાવરણાદિક કર્મોરૂપ મેલને ધોવો; અને એવી રીતનાં સ્નાનને તેનું સ્વરૂપ જાણનારાઈ “જાવસ્નાન” કહે છે.

હવે તે જાવસ્નાન કરનારના જેદે કરીને, તેનું ઉત્તમપણું તથા અનુત્તમપણું કહે છે.

ફીણામુત્તમં હોતન્, નિર્દિષ્ટં પરમર્ષિન્નિઃ ॥

હિંસાદોષનિવૃત્તાનાં, વૃત્તશીલવિવર્ધનમ્ ॥ ૭ ॥

અર્થ—હિંસારૂપી દોષથી નિવૃત્ત થયેલા ફીણને વૃત્ત અને શીલને વૃદ્ધિ કરનારું, તે જાવસ્નાન કરવું, તે પરમ મુનિર્ણ (સર્વજ્ઞો) ઉત્તમ કહેલું છે.

ટીકાનો જાવાર્થ—યથાસ્થિત વસ્તુને જે જાણે તે ફીણ કહેવાય. તેથી ફીણે જાવસ્નાન કરવું તે ઉત્તમ છે, એમ સર્વજ્ઞો કહેલું છે; અને તેથી બીજાઈ તે સ્નાન કરવું, તે અનુત્તમ છે.

એમ સિદ્ધ થયું; કેમ કે, તેડને વિશિષ્ટ ધર્મધ્યાનનો અજ્ઞાત છે, અને ક્ષપિતને તો તે જ્ઞાતજ્ઞાનજ કરવું ઉત્તમ છે; પણ દેવાર્ચનને માટે હવ્યજ્ઞાન કરવું, તે તેમને ઉત્તમ નથી. હવે તે ક્ષપિત કેવા ? તે કહે છે. પ્રમાદથી થતી પ્રાણીડની જે હિંસા, તેરૂપી દોષથી નિવૃત્ત થયેલા;

અહીં ઘાદી શંકા કરે કે, ક્ષપિત ઇલાજ હોય છે, એમ કહેવું અનર્થક છે. ત્યારે તે ઘાદીને કહે છે કે, એમ નહીં; આ વિશેષણ હેતુપણથી ઉપન્યાસ કરવું; માટે એવો અર્થ કરવો કે, ક્ષપિત હિંસારૂપી દોષથી નિવૃત્ત થયેલા છે, માટે તેમને તો હવ્યજ્ઞાન ન કરવું તે ઉત્તમ છે. હવે તે જ્ઞાન કેવું ? તે કહે છે. વ્રત કહેતાં (પાંચ) મહાવ્રતો, અને શીલ કેતાં સમાધિ; અથવા વ્રત પટલે મૂલગુણો, અને શીલ પટલે ઉત્તર ગુણો, તેડને વિશેષે કરીને ષુદ્ધિ કરનાર અર્થાત્ ધર્મધ્યાન અને શુદ્ધધ્યાનરૂપ તે “જ્ઞાતજ્ઞાન” જાણવું.

હવે આ જ્ઞાનાષ્ટકને ઉપસંહરતા થકા કહે છે.

જ્ઞાત્વાનેન યથાયોગં, નિઃશેષમલવર્જિતઃ ॥

જૂયો ન ક્ષિપ્યતે તેન, જ્ઞાતકઃ પરમાર્થતઃ ॥ ૮ ॥

અર્થ—એવી રીતે તે હવ્યથી તથા જ્ઞાતથી અધિકાર પ્રમાણે જ્ઞાન કરીને, (માણસ) સપલા (કર્મોરૂપી) મેલથી રહિત થયો થકો, કરીને તેનાથી લેપાતો નથી; અને એવી રીતે પરમાર્થથી જ્ઞાતક (જ્ઞાન કરેલો) થાય છે.

ટીકાનો જ્ઞાવાર્થ—આ જ્ઞાવના હેતુરૂપેલા હવ્યજ્ઞાનથી, અને જ્ઞાતજ્ઞાનથી અનુક્રમે મલીનારંજી તથા નિર્મલારંજી જ્ઞાન કરીને, અનુક્રમે માણસ સપલા કર્મરૂપી મેલથી રહિત થાય છે; અને તેથી રીતે જ્ઞાન કરવાથી કરીને કર્મરૂપ મેલથી લેપાતો નથી. અને એવી રીતે પરમાર્થથી તે જ્ઞાન કરેલો થાય છે; અને વીજી રીતથી જ્ઞાન કરેલો માણસ પરમાર્થથી જ્ઞાન કરેલો થતો

नथी; केम के, तेथी कर्मरूपी मेखनो नाश थतो नथी; अने करीने पात्रो मेख लागे ठे. माटे हे कुत्तीथिंठ, जो तमो परमार्थथी स्नातक थयाने इच्छता हो तो, जावस्नानथीज स्नान करो? पण इच्छ-स्नान करो नहीं; केम के, ते इच्छस्नान तो फक्त मखीनारंजीठ माटेज कहेंसुं ठे.

अथवा आ श्लोकनी व्याख्या नीचेप्रमाणे करयी.

उपर कहेंसा जावस्नानथी शुक्तिपूर्वक सघज्जा (कर्मरूपी) मेखथी यजित थयो थको करीने तेनाथी खेपातो नथी. कोम नथी खेपातो, तो के परमार्थथी स्नान करेखो. अहीं " क्या " प्रत्यय रूढीना यशथी ठे.

एवी रीते बीजा अष्टकनुं गिवरण समाप्त थयुं.

तृतीयाष्टकं प्रारब्धते

स्नान कर्या पत्री देपनुं पूजन करयुं जोइयं; तेथी पूजानुं स्व-स्नान कहेंसा माटे हथे कहें ठे.

तथा जेठ एम माने ठे के, " श्वेतांबर मुनिठ देपनी पामे जडने पण तेने पूजना नथी, माटे तेमनुं (देवगमीये) जयुं अ-नर्थक ठे, " तेठना मतनुं खंडन करयामाटे पूजाष्टक कहें ठे.

अष्टपुष्पी समाख्याता, स्वर्गमोक्षप्रसाधनी ॥

अशुक्लतरजेदेन, छिधा तत्पार्यदर्शिनिः ॥ १ ॥

अर्थ-स्वर्ग अने मोक्षने आपनारी, एवी अष्टपुष्पी नामनी पूजा, तत्पार्य अर्थने आपनाराठए अशुक्ल अने शुक्ल मोक्ष करीने वे प्रकाशनी कहेंथी ठे.

टीकानो प्रायार्थ-पूजागणए करीने जेमां थाउ पुष्पो एका कहेंसुं ठे, तेने " अष्टपुष्पी " कहीलें. अहीं थाउ पुष्पो आपन-पदने आथीने कहेंसुं ठे; पण तेथी एम नहीं धार्युं के, अ-उत्र पुष्पो अशयथा; केम के, आगत कहेंसुं के, " सोई अथवा

પણાં પુષ્પોચી પૂજન કરવું. ” ચણી તે દેવપૂજનમાં આઠ પુષ્પો લેવાનું કારણ પણ કહેશે. ચણી તે અષ્ટપુષ્પી પૂજા, જીવાદિક તત્વોને પરમાર્થ ઘૃત્તિચી જાણનારાઈએ બે પ્રકારની કહેણી છે. તે બે પ્રકારની કઈ ? તો કે, એક સાવચત્તા બીજી નિરવચ. અહીં “ ઇતર ” શબ્દને જે પુંવજ્ઞાવ છે તે “ ઘૃત્તિમાત્રે સર્વાદીનાં પુંવજ્ઞાવ : ” એવી રીતના વ્યાકરણના ઘઘનચી થયેલો છે. હવે તે પૂજાનું ફલ દેસાડે છે. પેહેણી (સાવચ) પૂજા સ્વર્ગને દેનારી છે, તથા બીજી (નિરવચ) પૂજા મોહને દેનારી છે.

હવે બે શ્લોકોચી અનુચ્છ પૂજાનું સ્વરૂપ કહે છે.

શુદ્ધાગમેયથાલાજં, પ્રત્યગ્રે: શુચિજ્ઞાજનૈ: ॥

સ્તોકૈર્વા બહુજિર્વાપિ, પુષ્પૈર્જાત્યાદિસંજ્ઞવૈ: ॥ ૨ ॥

અષ્ટાપાયવિનિર્મુક્ત, સ્તપ્તુષ્ઠગુણજૂતયે ॥

દીયતે દેવદેવાય, યા સા શુદ્ધેત્યુદાહતા ॥ ૩ ॥

અર્થ-આઠ કર્મોરૂપી અપાયચી મુક્ત થયેલા, અને તેથી ઉત્પન્ન થઈ છે ગુણોની સંપદા જેને, એવા દેવાધિદેવપ્રતે, જેમ લાજ થાય, તેવી રીતે શુદ્ધ છે પ્રાપ્તિ જેઝંની, તથા નહીં કમલાપલાં, અને પવિત્ર જાજનમાં રહેલાં, એવાં માલતી આદિક ઉત્તમ જાતિનાં ઘોઢાં અથવા ઘણાં પુષ્પોએ કરીને જે પૂજા કરાય છે; તે પૂજાને “ સાવચ પૂજા ” કહેણી છે.

ટીકાનો ખાત્રાર્થ-શુદ્ધ કેતાં નિર્દોષ છે, મેલચવાનો ઉપાય જેનો એવાં પુષ્પો, અર્થાત્ ન્યાયોપાર્જિત ધનચી, અને ચોરીધિના પ્રદાન કરેલાં, એવાં પુષ્પોએ કરીને જે પૂજા દેવપ્રતે દેવાય (કરાય) નેને અનુચ્છ પૂજા કહેણી છે, હવે તે પૂજા કેમ કરવી ? તે કહે છે. જેમાં લાજનું ઇર્ષ્યન ન થાય, એવી રીતે શાસનની પ્રજાવના માટે, ઉદાર જાયચી માલીપાસેથી દેરાકાલની અપેક્ષા ઉત્તમ, મધ્યમ, તથા અધન્ય જાતિયમાંથી જે પુષ્પો મહે,

તે પુષ્પોચી પૂજા કરવી. હવે તે પુષ્પો કેવાં ? તે કહે ઠે કે, નહીં કરમાણાં, તથા પવિત્ર ચાલ આદિકમાં રહેલાં; કેમ કે જો તે પુષ્પો એવાં ન હોય, તો સ્નાનાદિકની પવિત્રતા પણ મનની નિવૃત્તિને ઉત્પન્ન કરી શકતી નથી. ઘણી તે પુષ્પો થોડાં ઘટલે દરેક (જ્ઞાનાવરણાદિક) આવ અપાયોને દૂર કરવામાટે આવ, અથવા ઘણા એવાં માલતી વિચકીલ આદિકચી ઉત્પન્ન થતાં પુષ્પોએ કરીને પૂજા કરવી. અહીં મૂલશ્લોકમાં જે “વા” શબ્દ મૂકેલો છે, તે થોડાં અથવા ઘણાં પુષ્પોવાલી પૂજાનું સર્ણું ફલ દેલાહવામાટે છે.

અહીં ફોડ વાદી શંકા કરે કે, ઉત્તમ જાતિનાં જે પુષ્પો કહ્યાં, તે સુવર્ણ આદિકનાં પુષ્પોના નિપેદમાટે છે; કેમ કે ઉત્તમ જાતિનાં પુષ્પો તો એકજવાર ચડાવી શકાય છે, તથા પત્રી તેમને નિર્માણ્ય કરીને વારંવાર તે ચડાવાતાં નથી; અને સોના આદિકનાં પુષ્પો તો વારંવાર ચડાવાય છે; અને તેથી નિર્માણ્યારોપણનો દોષ આવે છે. હવે તે વાદીને તેનો ઉત્તર આપે છે કે, તે અયુક્ત છે. કેમ કે સિદ્ધાંતમાં કહ્યું છે કે, “કંચણમોતિયરણાદમપર્હિચયિવિહેર્હિ” (વિવિધ પ્રકારની કંચન, મોતી, તથા રત્ન આદિકની માલાઠંથી જિનપૂજન કરયું.) ઘણી જ્યારે તે પુષ્પ આદિક પાત્રાં ન ઉતારાય, ત્યારે તો “નિર્માણ્યવણનો” દોષ ન આવે, પણ તે માલતી આદિકનાં પુષ્પો તો થોડા ફાલ પત્રી મુગંધિરહિત થાય છે, માટે તે અવશ્ય ઉતારવાં જોઈએ, અને સુવર્ણ આદિકના પુષ્પો તો તેમ નિર્ગંધ થતાં નથી, માટે તે અવશ્ય ઉતારવા સાયક થતાં નથી; અને તેથી તેને ફરીને ચડાવવામાં પણ તે દોષ આવી શકતો નથી. ઘણી કેટલાકો એમ કહે છે કે, ધીતરાગને અલંકાર પહેરાવવા અયુક્ત છે; કેમ કે તેથી ધીનરાગરૂપ આકારની અપ્રાપ્તિ થાય છે; તે કહેયું પણ યુક્ત નથી, કેમ કે, જો એમ માનીએ, તો પુષ્પ આરોપણ કરવામાં

જ્ઞાનાવરણાદિકનો હ્ય થવાથી કેવલીને પાંચે જ્ઞાનનો નહીં આવે; કેમ કે, “ નઠમિઠછાઠમઘિપ નાણે ” એવું સિતનું વચન છે.

ત્યારે તે વાદીને કહે છે કે, એમ નહીં કેવલજ્ઞાનથી જ બાકી જ્ઞાનથી ફેય પદાર્થનું પ્રકાશિતપણું હોવાથી, અને તે માટે જ્ઞાનોનું અનર્થકપણું હોવાથી, તેઠનું નષ્ટપણું કહ્યું છે.

વલી અહીં વાદી શંકા કરે કે, શ્લોકના આ પૂર્યાર્પથી જેઠ એમ માને છે કે, જિનચિંત્વની પ્રતિષ્ઠામાં ઘણું અવસ્થા કર્યું છે, અને તેથી વાઙ્મય અવસ્થાને આશ્રીને જ્ઞાન, દીક્ષા નિકલતી ઘેલોને આશ્રીને ચારોપણ, તથા પુષ્પપૂજા આદિ અને કેવલ અવસ્થાને આશ્રીને યંદન કરાય છે; એવી રીતે મતનું મંડન થયું; કેમકે અષ્ટાપાયવિનિર્મુક્તિની અપેક્ષા રાતી પૂજા કંઈ ગૃહસ્થાવસ્થાને વિષયરૂપ કરતી નથી; પણ તો કેવલ કેવલ અવસ્થાને જ વિષયરૂપ કરે છે; અને એમ નહીં વિચારવું કે, અષ્ટાપાયવિનિર્મુક્તિને આરાધીને કેવલ અવસ્થામાં પૂજા કરવી; કેમ કે, ચારિત્રિયને જ્ઞાનાદિક ઘટતાં નથી, અને તેની પેઠે માધુર્યને પણ તેની પ્રમશિથી તે ચરિત્ર અનાયત્વનીય નથી; જો એમ ન હોત તો જોનો સ્પર્શ પરી જડ અવિત થડ ગણ્યું છે, એવા પણ અન્કાય આદિકનો જ્ઞાનને આચારના નિર્ણય માટે કેમ થાત ? કેમ કે (ગિજ્ઞાતોર્મા) એમ કહેવું સંજગાય છે કે, એક ઘણે સ્વજ્ઞાનથી જ અવિત થ પડ્યા, એવા મજ્ઞાનના મધ્યજ્ઞાનમાં રહેલા પાણીને, તપ્તના રંગ જ્ઞાને, અને સ્પર્શિય પ્રદેશને, ઓડને પણ જગજ્ઞાન મદાવી શકે, તેના પ્રયોજનવાટા માધુર્યને પણ તે પ્રદેશ કાળા માટે નિર્ણય કર્યો છે; કેમ કે, જગજ્ઞાને એમ વિચારવું કે, જમાણા આ અવસ્થાનું આરંભનું છે, આવાર્થો વીજાઈને તેવા કામના પ્રવર્તે નહીં; અને માધુર્ય પણ તેની રીતે પ્રવર્તે નહીં તો માટે.

ત્યારે ત્યે તે વાદીને કહે છે કે. તે સપસું સત્ય છે, પણ વિંચ-
કરપ તો જુદી સરેલનો મનાય છે; અર્થાત્ જેમ જાણઅર્હત્તમતે
વર્તેયું; તેથીજ રીતે સ્થાપનાઅર્હત્તમતે પણ વર્તેયું; અને તેથી ક-
રીનેજ ગૌતમાદિક માધુરં જગવાનની મમીપે રહે છે; અને તેથી
વિંચની મમીપ રહેવામાં તેમને નિષેધ કયો છે; અને યહી તેથીજ
માધુરં ધંડરસ્થાપનારૂપ આચાર્યને સ્થાપે છે; જો એમ ન હોત,
તો જેમ જાણ આચાર્ય મમીપે આપદ્યક કરતી નથી. તેમ તેઠ
સ્થાપનાચાર્ય પાને પણ નહીં કરત. યહી તેઠ પ્રયતિનીને સ્થાપે
છે, એમ પણ નહીં કહેયું; કેમ કે. પ્રતિક્રમણ યજ્ઞતેજ ચંત્યવંદન
કરતી ઘેલાએ મહાવીરાદિકના અવશ્ય કષ્ટવાપણાયે કરીને, તે
દોષનું સમાનપણું આપે. યહી જગવાન તો વીતરાગ હતા, તો પણ
રાત્રિએ ચંદનવાલા આદિક ધ્યાયોઠ જગવાનની મમીપે રહેતી નહોત.

યહી અહીં વાદી શંકા કરે કે. પ્રતિક્રમણ યજ્ઞને અર્હિંદ
પ્રજુની સ્થાપના કરીને ચંત્યવંદન કરવાથી આશાતના દેવો
પ્રસંગ આવે. ત્યારે તે વાદીને કહે છે કે, એમ નહીં; કેમ કે. ઈ-
નાલયમાં પણ ચંત્યવંદન કરવાની સિદ્ધાંતમાં અનુદા અર્હિંદ છે.

એવી રીતે સ્વરૂપથી થયુચ્ચ (માવચ) એવી અર્હિંદ
એન કર્યુ. અને તેજ સ્વર્ગને દેનારી છે, એવું જે કહ્યું. તે હોત કે-
લાડતા થકા કહે છે.

સંકીર્ણપા સ્વરૂપેણ, ક્વચિદ્જ્ઞાનપ્રસન્નિત્વે ॥

પુણ્યવંધનિમિત્તત્વાદ, વિદ્યેયા સ્વર્ગેભ્યઃ ॥ ૪ ॥

અર્થ—સાવધે કરીને મિથ્ર એવી ઉપર અર્હિંદ અર્હિંદ
પ્પાદિકના પ્રસંગથી જાવને ઉત્પન્ન કરવાની હેતુએ. ત્યારે
વંધનના નિમિત્તરૂપ હોવાથી સ્વર્ગને દેનારી હોત.

ટીકાનો જાણાર્થ—સંકીર્ણ એટલે અર્હિંદ કરીને અર્હિંદ
હી એવી ઉપર કહેલી અષ્ટપુષ્પી પૂજા નહોત કરીને. કુપ્પાર
કના પ્રસંગથી, જગવાનને વિષે ચિત્ત અર્હિંદ કરીને

કરનારી હોવાથી, સ્વર્ગને દેનારી છે; અર્થાત્ પુષ્પાદિક ઢવ્યના ઉપયોગથી અવધ અને શુચ્ચાવ વન્ને થાય છે; એવી રીતનું આ (ઢવ્યપૂજાનું) મિશ્રપાત્રું કર્મને નાશ કરવામાં કંઈ નિમિત્તરૂપ નથી; પણ પુણ્યવંધનના નિમિત્તરૂપજ છે; તે, કહે છે; એવી રીતે તે પૂજા પુણ્યવંધનના નિમિત્તરૂપ હોવાથી સ્વર્ગને દેનારી છે, અને ઉપલક્ષણથી તે ઉત્તમ એવા મનુષ્યપણાને, તથા અનુક્રમે જાવપૂજાના કારણપણાને પામીને મોહને સાધનારી છે.

હવે નિરવધ એવી અષ્ટપુષ્પીનું સ્વરૂપ કહેવામાટે કહે છે.

યા પુનર્જાવજેઃ પુષ્પેઃ, શાસ્ત્રોક્તિગુણસંગતૈઃ ॥

પરિપૂર્ણત્વતોઽમ્લાને, રત્ન એવ સુગંધિજિઃ ॥ ૫ ॥

અર્થ-શાસ્ત્રની આજ્ઞારૂપી દોરાથી ગુંથેલાં, અને સંપૂર્ણપણાથી નહીં કરમાણેલાં, અને તેથીજ સુગંધિવાલાં એવાં જાવરૂપી પુષ્પોયેં કરીને જે પૂજા કરવી (તેને નિરવધ કહેતાં ઉત્તમ પૂજા કહેલી છે,)

ટીકાનો જાવાર્થ-જે અષ્ટપુષ્પી પૂજા, આત્માની પરિણતિથી ઉત્પન્ન થયેલાં, તથા આગમની આજ્ઞારૂપી ગુણની સાથે જોડાયેલાં, અર્થાત્ કપાદિક પરીક્ષાથી શુદ્ધ થયેલાં, આગમોના પારતંત્ર્યપણાનું અનુગમન કરતાં, અથવા શાસ્ત્રના ઘઘનરૂપી જે ગુણ કેતાં દોરો, તેમાં પરોઘેલાં; અર્થાત્ માલારૂપ કરેલાં પુષ્પોથી કરવી, તે શુદ્ધ કેતાં નિરવધ પૂજા કહેવાય; ઘડી આથી કરીને એમ પણ દેલાહ્યું કે, જ્યારે ઢવ્યપુષ્પો પણ માલારૂપ કરીને આરોપણ કરવાં, ત્યારે પણ આઠ અપાયાપગમોનું સ્મરણ કરીને આરોપવાં. ઘડી તે પુષ્પો કેવાં? તે કહે છે. પરિપૂર્ણતાયેં કરીને, અથવા મધલા જીવના મૃપાયાદાદિક વિષયપણાયેં કરીને નિરતિચારપણાથી મ્યાનિને નહીં પ્રાપ્ત થયેલાં, અને તેથી કરીનેજ સુગંધિવાલાં એવાં પુષ્પોથી જે પૂજા કરવી; તે નિરવધ પૂજા કહેવાય છે.

‘દ્યે તે જાવરૂપ આઠ પુણ્યોનાં નામો કહે છે.

અહિંસા સત્યમસ્તેયં, બ્રહ્મચર્યમસંગતા ॥

ગુરુજ્ઞકિસ્તપો જ્ઞાનં, સત્પુષ્પાણિ ચચક્રતે ॥ ૬ ॥

અર્થ—અહિંસા, સત્ય, ચોરી ન કરવી તે, બ્રહ્મચર્ય, અસંગી-
પણું, ગુરુની જ્ઞાતિ, તપ, તથા જ્ઞાન, એટલાં આઠ જાતિનાં છ-
ત્તમ પુણ્યો કહેવાય છે.

ટીકાનો જ્ઞાવાર્થ—પ્રમાદના યોગથી (કોડના પણ) પ્રાણનો
જે નાશ કરયો, તે હિંસા, અને તેનો અજાય જે અહિંસા, તે એક
પુણ્ય જાણવું; તથા જૂઠપણાનો જે અજાય, અર્થાત્ સત્ય, તે બી-
જું પુણ્ય જાણવું; તથા ચોરીનો જે અજાય તે ત્રીજું પુણ્ય જાણવું,
તથા મન, યચન, અને કાયાથી કામ સંચનના ઘર્જ્યારૂપ જે બ્ર-
હ્મચર્ય, તે ચોથું પુણ્ય જાણવું. તથા ધર્મના ઉપકરણો શિવાયના
પરિગ્રહનો જે ત્યાગ, તે પાંચમું પુણ્ય જાણવું; (ધર્મના ઉપકર-
ણોને ધીરમનુષ સિદ્ધાંતોમાં અપરિગ્રહપણું કહેલું છે. જો એમ
કાનું ન હોત, તો શરીર, આહાર વિગેરે પણ પરિગ્રહરૂપ થાત.)
તથા ગુરુનું જે ઘટુમાન કરવું; તે ષડું પુણ્ય જાણવું; શાસ્ત્રોના
અર્થને જે જાણે તે ગુરુ કહેવાય. કહ્યું છે કે,

ધર્મશો ધર્મકર્તા ચ, સદા ધર્મપરાયણઃ ॥

સત્યેભ્યો ધર્મશાસ્ત્રાર્થ, દેશકો ગુરુરુચ્યતે ॥ ૧ ॥

અર્થ—ધર્મને જાણનાર, ધર્મને કરનાર, હમેશાં ધર્મમાં તત્પર,
તથા પ્રાણીઠ પ્રતે ધર્મશાસ્ત્રના અર્થનો ઉપદેશ દેનાર, તે “ગુરુ”
કહેવાય છે.

તથા જેનાથી રુધિર, માંસ, ચરબી, હાડકાં, મજ્જા, અને વીર્ય
તપે છે; તથા અનુજ કર્મો પણ જેનાથી તપે છે; તે “તપ” રૂપી સા-
તમું પુણ્ય જાણવું; તથા જેનાથી અર્થો જાણાય, તે જ્ઞાન, અર્થાત્
સમ્યક્ પ્રવૃત્તિનો હેતુજ્ઞત્વ એવો જે ચોથ, તે રૂપી આઠમું પુણ્ય
જાણવું; પૃથી રીતે તે આઠે જ્ઞાનપુણ્યો, તે દ્રવ્યપુણ્યોની અપે-

દર્શ્યે ઉત્તમ જાણવાં; અને તે પુષ્પોને શુદ્ધ એવી અષ્ટપુષ્પીના સ્વરૂપને જાણનારાઈ (જાવપૂજામાટે) અંગીકાર કરે છે.

હવે તે કહેલાજ અર્થને વાક્યાંતરે કરીને કહે છે.

एजिदेवाधिदेवाय, बहुमानपुरस्तरा ॥

दीयते पालनायातु, सा वै शुद्धेत्युदाहृता ॥ ७ ॥

અર્થ-એવી રીતના પુષ્પોથી, વહુમાનપૂર્વક, તે પુષ્પોના રહ-
ણથી, દેવાધિદેવમતે જે પૂજા કરાય છે, તેને શુદ્ધ (નિરવધ)
પૂજા કહેલી છે.

ટીકાનો જાવાર્થ-ઉપર કહેલાં જાવપુષ્પોં કરીને, ઇંચકી
પણ અધિક એવા આગલ વર્ણવેલા મહાદેવમતે અત્યંત પ્રીતિપૂ-
ર્વક જે પૂજા કરાય છે, તે શુદ્ધ પૂજા જાણવી. કેવી રીતે ? તે
કહે છે. અહિંસા આદિક જે, પુષ્પો તેના રહણઘારે કરીને;
કેમ કે, તે પાલવાથી દેવની આજ્ઞા પાલેલી કહેવાય છે; કેમ કે,
આજ્ઞાને ધિરાધીને, આજ્ઞેશ્વર મહારાજની પેઠે જોકે સમગ્રી પૂ-
જામાં ઉદયમવંત થાય, તો પણ તે આરાધિત થતો નથી. એવી
રીતની પૂજાને તત્વના જાણનારાઈનું નિરવધ કહેલી છે.

હવે તે શુદ્ધ પૂજાનું મોહસાધનપણું દેખાડતા થકા, તમા
તેમાં ઉત્તમ પુરુષોનું મંમતપણું દેખાડતા થકા કહે છે.

प्रशस्तो ह्यनया जाव, स्ततः कर्मक्षयो ध्रुवः ॥

कर्मक्षयाच्चनिर्वाण, मत एषा सतां मता ॥ ८ ॥

અર્થ-તે જાવપૂજાં કરીને શુદ્ધજાવ થાય છે, તથા તે
શુદ્ધજાવથી નિશ્ચય અથવા અવશ્ય થનારો ઇયો કર્મોનો ક્ષય
થાય છે, અને તે કર્મક્ષયથી મોહ થાય છે, અને તે કારણથી
તે જાવપૂજા ઉત્તમ પુરુષોને માનનીક છે.

ટીકાનો જાવાર્થ-ઉપર કહેલી શુદ્ધ અષ્ટપુષ્પીરૂપી પૂજાથી
આત્માના પરિણામ શુદ્ધ થાય છે; પણ ઇંચકી એવી અષ્ટપુષ્પીથી

તેમ થતું નથી; કેમ કે તે જીવહિંસાથી મિશ્રિત થાયેલી છે; અને તે હસ્તમ ખાયથી જ્ઞાનાવરણાદિકનો હ્ય અવરોધ કરીને ખાય છે; અને ઘેલી રીતના કર્મહ્યથી મોદ્ થાય છે; અને તેથી શુદ્ધ ઘેલી તે અષ્ટપુષ્પી પૂજા ચતિઠને વિધેયપણથી ઇષ્ટ છે, પણ તેઠને હ્ય અષ્ટપુષ્પી ઇષ્ટ નથી.

માટે હે ફુતીચિંકો, જો તમો ચતિઠ હો, તો તો તે ખાય-પૂજાજ કરો ?

ઘેલી રીતે ધ્રીજા અષ્ટકનું વિવરણ સમાપ્ત થયું.

ચતુર્થાષ્ટકં પ્રારખ્યતે

પૂજા કર્યા પછી હોકો અગ્નિકારિકા કરે છે, માટે તેનું નિરૂપણ કરવામાં ઇષ્ટ કહે છે.

કર્મોધનં સમાશ્રિત્ય, દૃઢા સજ્ઞાવનાહુતિઃ ॥

ધર્મધ્યાનાગ્નિના કાર્યા, દીક્ષિતેનાગ્નિકારિકા ॥૧॥

અર્થ-કર્મોરૂપી ચલતણનો આશ્રય કરીને, ધર્મધ્યાનરૂપી અગ્નિં કરીને, દીક્ષિતે, સજ્ઞાવનારૂપી આહુતીયાલી દૃઢ ઘેલી અગ્નિકારિકા કરવી.

ટીકાનો ખાવાર્થ-કર્મ ઇષ્ટે મૂલ્ય પ્રકૃતિની અપેક્ષા જ્ઞાનાવરણાદિક આઠ પ્રકારના કર્મો, તેઠને ધાલવાની (દૂર કરવાની) અપેક્ષાથી તે રૂપી જે કાષ્ટ (ઇધન) તેને આશ્રીને અગ્નિકારિકા કરવી. તે અગ્નિકારિકા કેવી ? તો કે, દૃઢ કેતાં કર્મરૂપી હાકડાંઠેને ધાલવામાં મમર્થ; તથા ઘણી જીવની જે શુદ્ધ ધામના, તે રૂપી છે આહુતિ જેમાં ઘેલી; હ્યે તે કર્મરૂપી કાષ્ટો જ્ઞાનેથી ચાલ્યાં ? તે કહે છે. ધર્મધ્યાન અને હપલદ્વયથી શુદ્ધધ્યાનરૂપી જે અગ્નિ, તેણે કરીને તે કર્મોરૂપી કાષ્ટોને ચાલવારૂપ અગ્નિકારિકા કરવી. હ્યે તેથી રીતની અગ્નિકારિકા જોણે કરવી ? તે કહે છે. દીક્ષિત કેતાં જોણે પ્રગજા લીધેલી હોય, તેણે તેવી રી-

તની અગ્નિકારિકા કરવી; પણ તેણે જ્ઞવ્યઅગ્નિકારિકા કરવી નહીં, કેમ કે, તેમાં પ્રાણીઝંની હિંસા થાય છે; અને તેવો દી-
ક્ષિત તો તેવી હિંસાથી નિવૃત્ત થયેલો છે; તેથી તેમાં (જ્ઞવ્ય-
અગ્નિકારિકામાં) તે અધિકારી નથી; કેમ કે, “અધિકારિ-
વશાચ્ચધર્મસાધનસંસ્થિતિઃ” (અધિકારિની અપેક્ષા ધર્મસા-
ધનની સ્થિતિ છે;) એમ અગાઉ કહેલું છે; અને ગૃહસ્થ તો સ-
ર્વથા પ્રકારે જીવહિંસાથી નિવૃત્ત થયેલો નથી, તેથી તે જ્ઞવ્ય-
અગ્નિકારિકા કરવાને અધિકારી હોવાથી તે કરે છે; અને
તેથીજ જૈન ગૃહસ્થો ધૂપ, દીપ આદિકના પ્રકારથી જ્ઞવ્ય અગ્નિ-
કારિકા કરે છે.

આ શ્લોકે કરીને એમ કહેલું થાય છે કે, હે કુતીચિંત, જ્યારે તમો દીક્ષિત થયેલા છો, ત્યારે કર્મોરૂપી કાષ્ટોને એકઠાં કરી, તથા તેમાં ધર્મધ્યાનરૂપી અગ્નિ પ્રદીપ્ત કરીને, સદ્જાવનારૂપી આહુતીથી અગ્નિકારિકા કરો? પણ બીજી અગ્નિકારિકા કરો નહીં; કેમ કે, તે દીક્ષિતને અનુચિત છે; પણ જો તમો ગૃહસ્થો હો, અથવા તેઠની તુલ્ય હો, તો જ્ઞવ્યઅગ્નિકારિકા કરો?

હવે, “દીક્ષિતે તો ધ્યાનરૂપીજ અગ્નિકારિકા કરવી,” એમ અન્યદર્શનીઝનાજ સિદ્ધાંતે કરીને સાધતા થકા કહે છે.

દીક્ષા મોક્ષાર્થમાખ્યાતા, જ્ઞાનધ્યાનફલં સ ચ ॥

શાસ્ત્રઠક્તો યતઃ સૂત્રં, શિવધર્મોત્તરેહ્યદઃ ॥ ૨ ॥

અર્થ—દીક્ષા મોક્ષને માટે કહેલી છે; અને તે મોક્ષ જ્ઞાનધ્યાનના ફલરૂપ છે; એમ શાસ્ત્રમાં કહેલું છે; કેમ કે, તેવી રીતનું સૂત્ર (અન્યદર્શનીઝના) “શિવધર્મોત્તર” નામના શાસ્ત્રમાં કહેલું છે.

ટીકાનો જાવાર્થ—દીક્ષાને તેના જાણનારાઝ સકલ કર્મોથી મુક્ત થવાના નિમિત્તરૂપે કહેલી છે; માટે તે દીક્ષાને પ્રાપ્ત થયે-
લાખ તો મોક્ષને માધનારીજ ક્રીયા કરવી જોઈએ; પણ તેણે જ્ઞવ્ય-
અગ્નિકારિકા કરવી નહીં; એવો જાવાર્થ જાણવો.

અહીં કોઈ યાદી શંકા કરે કે, ધ્વન્યઅમ્નિકારિકાજ મોહનું સાધન છે; તેને માટે તે કહે છે કે, તે મોહ, જ્ઞાન અને મુજ એવી એકામતાનું સાધ્ય છે; પણ ધ્વન્ય અમ્નિકારિકાનું સાધ્ય નથી.

યહી અહીં યાદી શંકા કરે કે, તે શી રીતે જણાય ? કેમ કે, તે પ્રત્યક્ષ આદિક પ્રમાણને અગોચર છે. તેને માટે કહે છે કે, તે આગમને ધિષે જ્ઞાનધ્યાનના પાલપણા કરીને કહેલો છે; માટે જોકે, તે પ્રત્યક્ષ અને અનુમાન પ્રમાણને અગોચર છે, તો પણ આગમમાં કહેલું હોવાથી જ્ઞાન અને ધ્યાનના પાલપણા કરીને તે મોહ અંગીકાર કરવો; અને સઘસા મોહવાદીઠે આગમને પ્રમાણપણા કરીને માનેલુંજ છે. યહી જોકે, યાજ્ઞ લોકો તેમ નથી માનતા, તો પણ સંશય વિરોધનાં કારણે કરીને પ્રવૃત્તિની નિવૃત્તિના હેતુપણથી તેઠે કોઈ પણ રીતે તે માનેલોજ છે.

પહી અહીં યાદી શંકા કરે કે, તે શી રીતે નથી થાય ? કે, તે મોહ, શાસ્ત્રમાં પાલપણા કરીને કહેલો છે. તેને માટે તેને કહે છે કે, તે અન્યદર્શનીઝના શિવધર્મોત્તર નામના શાસ્ત્રમાં મોહને જ્ઞાનાદિકના પાલપણા કરીને કહેલો છે; માટે તે બુદ્ધી-ર્યિઠ ! તમોજ અંગીકાર કરેલાં શાસ્ત્રમાં ગ્યારે તેમ કહેલું છે, ત્યારે મોહના અર્થ તથા દીક્ષિત ઇલા તમોજ તે ધ્વન્ય અમ્નિકારિકા નહીં કરવી જોઈ; ઇલો ખાવાર્ય છે.

હવે તેજ સુત્ર દેસાદતા થકા કહે છે.

પૂજયા વિપુલં રાજ્ય, મમ્નિકાર્યેણ સંપદઃ ॥

તપઃ પાપવિશુદ્ધ્યર્થ, જ્ઞાનં ધ્યાનં ચ મુક્તિદમ્ ॥૩॥

અર્થ-પૂજાથી છત્ક્રહ રાજ્ય, તથા અમ્નિકારિકાથી સંપદા મળે છે; તથા તપ પાપોની શુદ્ધિમાટે છે; અને જ્ઞાન, તથા ધ્યાન મોહને દેનારાં થકાં છે.

ટીકાનો ખાવાર્ય-પૂજાથી ઘટલે દેવનું પુણ્ય આદિકથી અર્ચન કરવાથી; (પણ ખાવપૂજાથી નહીં, કેમ કે, તે તો તપ અને

જ્ઞાનરૂપ હોવાથી, પાપશુદ્ધિ અને મોહને સંપાદન કરનારી તે તેના કરનારને વિસ્તીર્ણ એવું રાજ્ય મલે છે, અને અગ્નિકારિકા સમૃદ્ધિ મલે છે, (અહીં પણ હવ્ય અગ્નિકારિકાજ જાણવા પણ જાણ અગ્નિકારિકા જાણવી નહીં; કેમ કે, તે તો ધ્યાનરૂપ હોવાથી મોહને સાધનારી છે.) તથા અનશનાદિક તપ અશુભ કર્મોના હ્યમાટે થાય છે; તથા જ્ઞાન, અને શુભચિત્તની એકાત્મ્યરૂપ જે ધ્યાન, તે મોહને દેનારાં છે; (એવી રીતે તે શિવમોક્ષ મોક્ષનામના ગ્રંથના સૂત્રનો અર્થ છે.) એવી રીતે અન્યદર્શનના ડીક્ષિતને, તેણેજ માનેલા શાસ્ત્રથી અગ્નિકારિકાનું કરવા તે દૂષણ જરેલું છે.

હવે ફરીને પણ તેની પૂજા, અને અગ્નિકારિકાનું પ્રકારાંતરણ દૂષણ દેલાડતા થકા કહે છે.

પાપં ચ રાજ્યસંપત્સુ, સંજવત્યનયં તતઃ ॥

ન તદ્દેતોરૂપાદાન, મિતિ સમ્યગ્ વિચિંત્યતામ્ ॥૪૮॥

અર્થ-રાજ્યસંપદામાં પાપ થાય છે, અને તેથી તેના હેતુજ એવી હવ્યપૂજા તથા અગ્નિકારિકાનું ઉપાદાન નિર્વધ થઈ શકતું નથી; માટે (હે કુતીર્થિંઝ;) તે યાવત તમો સારી રીતે વિચારો ?

ટીકાનો જાવાર્થ-કેવલ મુમુક્ષુને અગ્નિકારિકાનું કરવું નિર્વધ થઈ શકે નથી; પણ તે હવ્યપૂજા અને અગ્નિકારિકા કરવા પછી પણ એવું થતી એવી જે રાજ્યનીસંપદા, તેમાં અશુભ કર્મો ઉત્પન્ન થાય છે; અને તેથી તે રાજ્ય સંપદાના કારણજૂત એવી તે હવ્યપૂજા અને અગ્નિકારિકાનું જે ગ્રહણ કરવું, તે નિર્વધ થઈ શકતું નથી; માટે હે કુતીર્થિંઝ, એવી રીતે હવ્યપૂજા અને હવ્ય અગ્નિકારિકાના ગ્રહણ કરવામાં ઉપર કહેલું સાધ્યપણું તમારા પોતાનાજ મિશ્રાંતનાં અધિરોધથી વિચારો. કેમ કે, સારી રીતે વિચાર પૂર્વક કાર્ય કરનારાંજ મુમુક્ષુ થઈ શકે છે.

પણી અહીં યાદી શંકા કરે કે. રાજ્યસંપદામાં પ્રતે પાપ થાય, પણ દાન આદિકથી તેની શુદ્ધિ થશે; તેને માટે હવે તેને કહે છે.

વિશુદ્ધિશ્ચાસ્ય તપસા, ન તુ દાનાદિનેવ ચત્ ॥

તદિયં નાન્યથા યુક્તા, તથા ચોક્તં મહાત્મના ॥૫॥

અર્થ—(રાજ્ય આદિકથી થતા પાપની) શુદ્ધિ તપથી થાય છે, પણ દાન આદિકથી જ થતી નથી, માટે તે હવ્યઅગ્નિકારિકા યુક્ત નથી, પણ તેથી છલદા પ્રકારની યુક્ત છે; અને મહાત્મા (વ્યાસે) પણ તેમજ કહેલું છે.

ટીકાનો ખાચાર્થ—રાજ્ય આદિકથી ઉત્પન્ન થયેલા પાપની શુદ્ધિ અનન્યાદિક તપથી થાય છે, (કેમ કે તપ છે તે, પાપની શુદ્ધિમાટે છે.) પણ હોમાદિક દાનથી થતી નથી; (કેમ કે, દાનથી જોગો મળે છે.) માટે દીક્ષિતને તે હવ્યપૂજા, તથા હવ્યઅગ્નિકારિકા કેમ યુક્ત કહેવાય ? અહીં મુખ્ય દૂષણ તો હવ્યઅગ્નિકારિકાનું દેશાહુનું છે; અને હવ્યપૂજાનું દૂષણ તો પ્રાસંગિક છે; માટે હવે અગ્નિકારિકાનું નિગમન કહે છે. તે હવ્યઅગ્નિકારિકા પાપના સાધનજૂત એવી સંપદાના હેતુજૂત છે, માટે તે મુમુહુને યુક્ત નથી; અને ધર્મધ્યાનરૂપ અગ્નિકારિકાના પ્રકારાંતરને પ્રાપ્ત થયેલી એવી તે હવ્ય અગ્નિકારિકા યુક્ત છે. શુદ્ધ કરવા લાયક એવાં જે પાપ, તેને ઉત્પન્ન કરનારી જે સંપદા, તેના નિમિત્તપણાથી, હવ્યઅગ્નિકારિકાનું ન કરવાપણું, વ્યાસે પણ ન્યાયથી અંગીકાર કરેલું છે; એમ દેશાહતા થકા હવે કહે છે કે, જેવી રીતે અમોષ કહેલું છે, તેવીજ રીતે મહાત્મા વ્યાસે પણ કહેલું છે; અહીં હરિજન્મસૂરિ મહારાજે મિથ્યાદષ્ટિ એવા વ્યામને પણ જે મહાત્મા કહીને ચોલાવ્યા છે, તે અન્યદર્શનીટના મનના અગ્નિપ્રાયથી તથા પાંતાના મધ્યસ્થપણને પ્રકટ કરવામાટે છે; માટે તેમ કહેલું વિરુદ્ધ નથી. ઘણી અન્યદર્શનીટના વ્યામને

મહાત્મા તરિકે માનેલા છે, અને તેથી પોતાના પદ્મમાં અન્યરસની ઝંઝૂની પ્રીતિ થયામાટે તેનું ઘડન અત્રે મુકેલું છે.

વણી પણ તેજ કહે છે.

ધર્માર્થ્ય યસ્ય વિત્તેદા, તસ્યાનીદા ગરીયસી ॥

પ્રહ્લાદનાદિ પંકસ્ય, દૂરાદસ્પર્શનં વરમ્ ॥ ૧ ॥

અર્થ-ધર્મેને માટે જંની ધનની એટા છે; તેની(ધર્મમાટે ધનની) નહીં એટાજ શ્રેષ્ઠ છે; કેમ કે, કાદવને ખોવા કરતાં, તેને રસાં નહીં કરવો, તેજ યથાર્થ શ્રેષ્ઠ છે.

ટીકાનો જાગાર્થ-ધર્મેને માટે જે કોઈ પુણ્યની ભેગી, વેપાર આદિકથી દ્રવ્ય છપાર્જન કરવાની જે એટા છે; તે પુણ્યની તે ધર્મેને માટે તેથી અપેટાજ (દ્રવ્ય છપાર્જન ન કરવું, તેજ) વધારે શ્રેષ્ઠ છે; અર્થાત્ ધનને માટે વ્યાપાર આદિક કરવામાં અવશ્ય પણ થાય છે, અને તે વાળને છપાર્જન કરેલાં પણ દ્રવ્યના દાનથી અવશ્ય શોધવું પડે છે; માટે તેથી ધનને માટે ભેગી આ દિશાની એટા નહીં કરવી તેજ શ્રેષ્ઠ છે; કેમ કે તેમ કરવાથી ધનના દાનથી શુદ્ધ કરવું પડે તેવું પણ લાગવું જ નથી; પછી તે અર્થે હામાં ગરિમ્મદ અને આરંભવું યતેવાવળું છે; તેથી તે ધર્મરથ છે. કહે આ વાચનમાટે દૃષ્ટાંત કહે છે કે, અણુચિન્મય પણ કાદવને ખોવા કરતાં, તેને પ્રયત્ન કરીને રસાં નહીં કરવો, તેજ વધારે શ્રેષ્ઠ છે; અર્થાત્ કાદવમાં કાચ પણ આદિક અવગણ્યને માંની ન પણ પડ્યા તે ખોવા પડે છે, તેના કરતાં તે કાદવને રસાં ન કરવો, તે શ્રેષ્ઠ છે; તેથી જ રીતે દ્રવ્યઅગ્રિહારિકા કરીને ભેગા છપાર્જન કરવી, અને તેથી અન્યથા થતા વાળને વાળુ વાન આવીને શોધવું, તેના કરતાં શ્રદ્ધીય તે દ્રવ્યઅગ્રિહારિકા નહીં કરવી તે શ્રેષ્ઠ છે. અને મહાપ્રભુ જ જાણ્યો કે, મુમુક્ષુદેવ દ્રવ્યઅગ્રિહારિકા કરવી નહીં; કેમ કે, તેથી અન્યથા થતા કર્મથી કાદવને જીવડાવે અર્થે પણ આદિહીને જેને કરીને ખોવા પડે છે.

अहीं यादी शंका करे के, ज्यारे एम ठे, त्यारे तो गृहस्थे पण पूजादिक नहीं करवां जोड़ें.

त्यारे तेने कहे ठे के, एम नहीं, केम के, जैन गृहस्थो कंडं राज्यादिक मेखवयामाटे पूजा करता नथी; तेम “राज्य आदिकथी उत्पन्न यतां पापोने अमो दान आदिकथी शोधनुं,” एम पण मानता नथी. पण फक्त मोहने माटेज तेठनी पूजादिकमां प्रवृत्ति ठे. यली मोहना अर्थी एवा आगमानुसारीने बीतरागनी पूजा आदिकथी मोहरूपज मुख्य फल मखे ठे, अने राज्य आदिक तो प्रसंगेप्रसंगे मखतुं फल ठे; माटे गृहस्थीने पूजा आदिक अधिधेय (नहीं करवा लायक) नथी; एवी रीते दीक्षित अने वगरदीक्षितने तेठनी क्रियानुं अनुक्रमे तुरत अने परंपराथी मोहरूप फल मखे ठे.

अहीं यादी शंका करे के, दीक्षितने पण जो संपदा मेखवयानी इष्टा होय, तो तेने पण ज्यम्यअग्निकारिका करवी शुच. ठे. तेने माटे ह्ये ते यादीने कहे ठे.

मोक्षाध्वसेवया चेताः, प्रायः शुचतरा जुषि ॥

जायंते एनपायिन्य, इयं सप्तास्त्रसंस्थितिः ॥ ३ ॥

अर्थ-मोक्ष मार्गनी सेवाथी ते संपदाठ प्रायें करीने पृथ्वीमां यधारे शुच, तथा पापरहित थाय ठे; अने एवी रीतनी स्थिति आगममां कहेली ठे.

टीकानो प्तारार्थ-सम्यग् ज्ञान, सम्यग् दर्शन अने सम्यग् चारित्ररूप जे मोक्षमार्ग, तेनी सेवायें करीने, ते संपदाठ यधारे शुच ठे, पण ते ज्यम्य अग्निकारिकानी कार्यजून एवी ते संपदाठ, पाप-हेतुयें करीने अशुच ठे, अने तेथी मोक्ष मार्गनी सेवायें करीने अग्निकारिका करपाथी, उपर कहेली अग्निकारिकाना फलजून एवी संपदाठ प्रायें करीने, तेना करवायालाठ प्रते छा पृथ्वीमां यधारे शुचरूप थाय ठे; अहीं “प्रायें” कहेवानी मतउब ए के.

કોહ્ને મોક્ષમાર્ગની સેવાવાલા જવમાંજ (ચનારા) મોક્ષજાયથી તેડું(ઙ્વ્યરૂપે)શુજતર નથી પણ થતી; વહી તેવી રીતે મોક્ષમાર્ગની સેવાથી તે સંપદાઈ પાપવર્જિત થાય છે; માટે આ અગ્નિકારિકા મોક્ષમાર્ગની સેવા શિવાય વીજી રીતે કરવી યુક્ત નથી.

અહીં વાદી શંકા કરે કે, મોક્ષમાર્ગની સેવાથી તેડું ઘણું શુજ થાય છે, એમ શી રીતે જાણ્યું ? તેને માટે તેને કહે છે કે, તેવી રીતની ઉપર કહેલી સ્થિતિ આગમમાં કહેલી છે; કહ્યું છે કે,

ન માનમાગમાદન્યદુ, મુમુક્ષુર્નાં હિ વિચિતે ॥

મોક્ષમાર્ગે તતસ્તત્ર, યતિતત્ત્વ્યં મનીષિભિઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ-મુમુક્ષુડને આગમ શિવાય વીજું પ્રમાણ નથી; તેથી મુ-
હિયાનોએ તે મોક્ષમાર્ગમાં યત્ન કરવો.

હવે અન્યદર્શનીડના શાસ્ત્રને આધારેજ ઙ્વ્યઅગ્નિકારિકાનું કરવાપણું દૂર કરતા થકા કહે છે.

ઈદાપૂર્તં ન મોક્ષાંગં, સકામસ્યોપવાર્ણિતમ્ ॥

અકામસ્ય પુનર્યાંક્તા, સેવ ન્યાય્યાગ્નિકારિકા ॥૭॥

અર્થ-(હે શુતીર્થીડ) “ઈદાપૂર્ત” ને મોક્ષનું અંગ (તમા-
રાંજ શાસ્ત્રમાં) કહ્યું નથી, પણ તે (સ્વર્ગાદિકની) અગ્નિજ્ઞા-
પાયાણને માટે કહેલું છે; પણ જેને તે સ્વર્ગાદિકની અગ્નિજ્ઞાના
નથી, તેને માટે તો, તે (ઉપર વર્ણવેલી) જાય અગ્નિકારિકાનું
કરવી, ન્યાયવાહી છે.

ટીકાનો જાણાર્થ-

અંતર્યેશાંતુ યદ્દશં, ગ્રાહ્યણાનાં મમક્ષતઃ ॥

કત્વિગ્નિમર્મત્રસંસ્કારૈ, રિષ્ટં તદભિર્ધીયતે ॥ ૧ ॥

અર્થ-ચંદીની અંદર, ગ્રાહ્યણોની મમક્ષ, મંત્રમંસ્કારોથી પુ-
રોદિતોયે કરીને જે દેવાય, તે “ઈદ” કહેવાય. અને,

યાર્પાપ્તપત્તાગાદિ, દેયતાયતનાનિ ચ ॥

અગ્ન્યદાનમારામાઃ, પૂર્ણં તદભિર્ધીયતે ॥ ૬ ॥

અર્ચ-ચાચ, ધૂધા, તજાચ આદિક, તથા દેવાલયો, અન્નદાન, અન્ન ઘડીયા, તે “પૂર્ત” કહેવાય છે.

પણી રીતના ઉપર કહેલા સ્વરૂપચાચું “ઈષ્ટાપૂર્ત” મોહનું કારણ નથીજ, અને તેવી રીતે હવ્યઅગ્નિકારિકા ઈષ્ટકર્મરૂપ હોવાથી મોહનું અંગ નથી; કેમ કે પેદીમાં આદત્તીની પ્રધાનતાથી કર્મો કરાય છે.

હવે તે મોહનું અંગ શામાટે નથી ? તે કહે છે. હે કુતીર્થીર્થ ! સકામ ચેતાં અન્યુદયના અગ્નિલાપિનં માટેજ તમારાજ શાસ્ત્રમાં તે ઘણેવેળું છે. કેમ કે તમારાજ શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે, “સ્વર્ગકામો યજેત્” (સ્વર્ગની પ્રાપ્તિલાપે યજ્ઞ કરવો) એવું શ્રુતિનું વચન છે. પણી રીતે તેને હ્રદય માનતા થકા, તથા યીજાને શ્રેય નહીં માનતા થકા, જે મૂઢ પુરુષો “ઈષ્ટાપૂર્તનં” ઘણાં છે, તેઈ પુણ્ય-વંધનથી દેવલોકમાં જડ, પાંડા આ લોકમાં અથવા તેથી પણ હીન પણી ગતિમાં ઇષ્ટા છે; હવે ત્યારે અકામને ઇષ્ટા નિરિષ્ટ માણસને શું કરવું ? તે કહે છે. સ્વર્ગ અને પુત્રાદિકની ઇચ્છા નહીં કરતા પણા મુમુક્ષુને તો “કર્મવંધન” ઇત્યાદિ ઉપર કહેલી જાપ-અગ્નિકારિકાજ કરવી ન્યાયવાણી છે; અર્થાત્ શ્રેષ્ઠ છે. પણી રીતે ઘોચા અષ્ટકનું વિવરણ સંપૂર્ણ થયું.

પંચમાષ્ટકં પ્રારજ્યતે.

પણી રીતે, તાત્વિક મહાદેવને જાપજ્ઞાનપૂર્વક જાપપૂજાથી પૂજતા, તથા ધર્મધ્યાનરૂપ અગ્નિકારિકા કરવામાં તત્પર પણા મુમુક્ષુને અનારંજિપણું હોવાથી તથા નિષ્પરિગ્રહપણું હોવાથી, ધર્મના આધારજૂત પણી જે (પોતાના) શરીરની સ્થિતિ, તે જિજ્ઞાસીજ ઘડ શકે છે; માટે તેનું (જિજ્ઞાસું) સ્વરૂપ નિરૂપણ કરવા માટે હવે કહે છે.

સર્વસંપત્કરી ત્રેકા, પૌરુષગ્રી તથા પરા ॥

યુત્તિજિહ્વા ચ તત્ત્વજ્ઞે, રિતિ જિહ્વા ત્રિયોદિતા ॥ ૧ ॥

અર્થ-પેહેલી “સર્વસંપત્કરી” ત્રીજી “પૌરુષગ્રી” તથા ત્રીજી “યુત્તિજિહ્વા” એવી રીતે તત્ત્વના જાણનારાઈએ ત્રણ પ્રકારની જિહ્વા કહેલી છે.

ટીકાનો જાવાર્થ-આ લોકમંબંધી, પરલોકમંબંધી, તથા બેઠ મોક્ષમુખિની મંપદા કરવાનો જે સ્વભાવ જેનો, તેને “સર્વસંપત્કરી” નામની પેહેલી એટલે ઉત્તર જિહ્વા જાણવી. તથા પુરુષાકારને નિષ્કલ કરવાયે કરીને જે નાશ કરે, તેને “પૌરુષગ્રી” નામની ત્રીજી એટલે જયન્ય જિહ્વા જાણવી. તથા આજીવિકા-માટેની જે જિહ્વા, તેને ત્રીજી સામાન્ય જિહ્વા જાણવી, એવી રીતે પરમાર્થના જાણનારાઈએ ત્રણ પ્રકારની જિહ્વા કહેલી છે.

તેઠમાંથી પેહેલી જિહ્વાનું સ્વરૂપ હવે કહે છે.

યતિધ્યાનાદિયુક્તો યો, ગુર્વાજ્ઞાયાં વ્યવસ્યિતઃ ॥

સદાનારંજિણસ્તસ્ય, સર્વસંપત્કરી મતા ॥ ૨ ॥

અર્થ-જે મુનિ ધ્યાનાદિકમાં જોડાણો છે, તથા જે ગુરુની આજ્ઞામાં રહેલો છે, તથા હમેશાં આરંજ ધિનાના એવા ॥ યતિને “સર્વસંપત્કરી” નામની પેહેલી જિહ્વા માનેલી છે.

ટીકાનો જાવાર્થ-જે સાધુ થયેલો હોય, તેને “સર્વસંપત્કરી” નામની પેહેલી જિહ્વા કહેલી છે; આ વચનથી ગૃહસ્થીને સુદો પાડ્યો. વલી “યતિ” શબ્દ કહેવાથી તો હ્રદયયતિ પણ આવી જાય, માટે તેને સુદો પાડવા માટે કહે છે કે, જે યતિ ધ્યાનાદિકમાં જોડાણો હોય, તે યતિને તે પેહેલી જિહ્વા કહેલી છે. ધ્યાન એટલે સૈકડો જવમાં ઉપાર્જન કરેલાં કર્મોરૂપી વનને ઘાલવામાં સમર્થ એવા અંતરંગ તપની ક્રિયારૂપ ધર્મધ્યાન અને શુદ્ધધ્યાન જાણવું, અને આદિ શબ્દથી ‘સઘલી પરલોકસંબંધી

ક્રિયાઈને પ્રકાશ કરવામાં દીપક સરસા એવા જ્ઞાનને પણ મહાણ કરવું; અર્થાત્ તેવા પ્રકારના ધ્યાન અને જ્ઞાને કરીને યુક્ત એવો યતિ, તે પેહેલી જિજ્ઞાસને હાથક છે. ધણી આ વિશેષણથી કેવલ ક્રિયા કરનારને, તથા ક્રિયા વિનાના કેવલ જ્ઞાન ધરાવનારને પણ, તેવા યતિથી જુદા પાડ્યા. કહ્યું છે કે,

હ્યં નાણં ક્રિયાદિષ્ણં, હયા અજ્ઞાણઽ ક્રિયા ॥

પાસંતો પંગુલો દદ્ધો, ઘાયમાણોય અંધઽ ॥ ૧ ॥

અર્થ-ક્રિયાવિનાનું જ્ઞાન નષ્ટ છે, અને જ્ઞાનવિનાની ક્રિયા નષ્ટ છે, કેમ કે, પાંગલો માણસ આસપાસ જોતોજ ઘેંરી રહે છે, અને આંધલો માણસ તેવીજ રીતે દોડ્યા કરે છે; (અર્થાત્) તેઈ યજ્ઞે પોતાના ઇચ્છિત સ્થાનકે પહોંચતા નથી. માટે એવી રીતે જ્યારે ક્રિયા અને જ્ઞાન યજ્ઞે સાથે મળે છે, ત્યારેજ કાર્યસિદ્ધિ થાય છે, માટે તે યજ્ઞેનું ઉપાદેયણું કહ્યું. કહ્યું છે કે,

સંજોગસિદ્ધિપક્તલં યયંતિ, નદુ ઇગચ્છેજ્ઞ રદ્ધો પયાદ્

અંધોયપંગુયયણે સમિચા, તે સંપડસા નયરં પચિદ્ધા ॥ ૧ ॥

અર્થ-સંયોગથી ઇચ્છિત ફલ થાય છે; કેમકે, એક પક્ષથી કંઈ રથ ચાલતો નથી; ધણી વનમાં રહેલો આંધલો અને પાંગલો, યજ્ઞે જ્યારે એકઠા થયા, ત્યારે તેઈ નગરમાં પહોંચ્યા. એવી રીતનો ધ્યાન અને જ્ઞાનમાં જોડાયેલો ગમે તે કોઈ યતિ(અર્થ)જાણ્યો.

હવે એવી રીતના વિશેષણથી, ઉપર વર્ણવેલાં ઉત્તમ જ્ઞાન વિનાના પયા જે "માપતુપાદિકષારિત્રિઠં" તેઈને "સર્વસંપત્કરી" જિજ્ઞાસો પ્રતિષેધ ન આપે, તેને માટે કહે છે કે, જે મુનિ ગુણોવાલા એવા આચાર્યની આજ્ઞામાં રહેલો છે, તેને પણ "સર્વસંપત્કરી" જિજ્ઞા જાણવી; કેમકે, તે ગુરુના જ્ઞાનથીજ જ્ઞાનપાન છે, કેમકે જ્ઞાનના ફલની તેને સિદ્ધિ થાય છે. કહ્યું છે કે,

યોનિરનુબંધદોષાત્, આદ્યોનાભોગયાન્ જૃજિનર્મીરઃ ॥

ગુરુભક્તો ગૃહરહિતઃ, સોઽપિ જ્ઞાતૈય તત્પ્રલતઃ ॥ ૧ ॥

अर्थ-स्पष्ट ठे.

अथवा आ विशेषण्यी गुरुकुलमां वसतां थकां, बहुसाधुप-
ण्यी जरा अनेपणीय (न कष्टे एवा) जोजन आदिकता
ग्रहण करवाथी उत्पन्न थता दोपना प्रगट थवाथी, जे गुरुनी
अपेक्षा राखतो नथी, तेवा साधुने जुदो पाड्यो; वली सगुलना
उपदेशनी अपेक्षा नहीं राखनारा शास्त्रने निंदे ठे. वली " व्यग्र-
स्थित " शब्द करीने जे मुनि कोइ बखते गुरुनी आज्ञामां रहेंतो
होय, अने कोइ बखते तेथी छलटो वर्ततो होय, तेने पण
जुदो पाड्यो.

हवे अहीं यादी शंका करे के, जिनकटिपठ, तथा प्रतिमाक-
टिपठ आदिक, के जेठ गद्यथी निकली गएला ठे, एवा गुरुनी
आज्ञाविनाना मुनिठने ते " सर्वसंपत्करीजिज्ञापणुं " शी
रीते घटी शके ? तेने माटे हवे कहें ठे के, ते कष्टपज गुरुनी
आज्ञारूप ठे.

एवा तथा सर्वदा पृथ्वीकाय आदिकनी हिंसाने तजना
एवा यतिने ते " सर्वसंपत्करी " नामनी पेहेली जिज्ञा उचित
ठे. आ विशेषण्यी पृथ्वीकाय आदिकनी दया नहीं पाखनार
यतिने जुदो पाड्यो; केमके तेना ध्यानादिक योगनुं पण निष्कल-
पणुं ठे; केमके, सिद्धांतमां पण कथुं ठे के, " जोके सम्यग्दृष्टि-
वालो होय, पण जो अविरति होय, तो तेने तप महागुणवालो
थतो नथी." वली अहीं " सदा " शब्द ग्रहण करवाथी, करेखी
एथी सामायिक तथा पापघपण्यी कोइ बखते आरंजविनानो,
एयो जे देशयति, तेने जुदो पाड्यो; केमके तेवा देशयतिने आग-
ममां जिहुक तरीके गण्यो नथी.

अहीं यादी शंका करे के, अगीयारमी प्रतिमाने प्राप्त थएलो
एवो जे श्रमणोपासक (जैनगृहस्थ) तेने तेनां अनारंजिपणामाटे
ते प्रतिमाना समयनी अवधि होवाथी, तेने पेहेली जिज्ञा तो

मंजवे नहीं; तेम ते शिवायनी चीजी जिह्वा पण तेने संजये नहीं;
 केम के तेवी रीतनी जिह्वाना अधिकारपणानो तेने अयोग ठे;
 माटे तेनी जिह्वा ते कइ कहेवी? तेने माटे ते वादीने हवे कहे ठे
 के, तेया प्रतिमापर आवकने श्रमणरूप (साधु सरखो) कहेलो
 होवाची, अने तेनी जिह्वाने पण साधुनी जिह्वानुं तुइयपणुं हो-
 वाची अने ते अवस्थामां तेवी जिह्वा सर्वज्ञ प्रभुए कहेली होवाची,
 तेनी जिह्वाने पण सर्वसंपत्करीनुं तुइयपणुं जाणवुं; केमके यद्यर्थ
 कहेनारा एया आस पुरुषो, पोताना आसपणाने धर्ती हानीना
 प्रसंगची सर्वसंपत्तिने नहीं करनार, अथवा तेना कारणरूप नहीं,
 एवी वस्तुनो विधेयपणाची उपदेश देता नथी; अहीं “ ध्याना-
 दियुक्त ” कहेवाची “ आदि ” शब्दची “ सदाश्चनारंजिपणुं ”
 पण अंदरज आची जतुं हतुं, तोपण जेदें करीने तेनुं उपादान
 हेतुपणामाटे ठे; अने तेची, ते सदाश्चनारंजिपणाची, उपर कहे-
 ली “ सर्वसंपत्करी ” जिह्वा, तत्यना जाणनारार्तने माननीक ठे.
 वली सदा अचनारंजी एया साधुनी वृत्ति जिह्वाचीज आय ठे;
 अने ते शिवायनी आजीविकाची तो आरंजीपणानो ते साधुने
 प्रसंग आवे; अने तेची अचनारंजीपणाची “ सर्वसंपत्करी ” जि-
 ह्वा अति यखाण्या लायक ठे. कहुं ठे के,

अहो जिणेहिं सावज्जा, विस्ति साहु ण देसिपा
 मोहवसाहणहेउस्स, साहुदेहस्स धारणा ॥ १ ॥

अर्थ-अहो ! जिनेश्वर प्रभुए, सारुं कर्युं ठे के, साधुठें माटे,
 मोहसाधनना हेतुजत एवा तेठनां शरीरना आधारमाटे, साव-
 ज्ज जिह्वा कहेली नथी.

वली ते यति केयो ? ते कहे ठे.

वृद्धाद्यर्थमसंगस्य, जमरोपमयाटतः ॥

यहिदेहोपकाराय, विहितेति शुजाशयात् ॥ ३ ॥

अर्थ-शुज आशयची, वृद्ध आदिक माटे, जमरानी पेठे ज-

મતા, તથા (ઇંદ્રિયના) વિષયોનો સંગ નહીં કરનારા, એવા મુનિની (સર્વસંપત્કરી નામની) જિહ્વા, ગૃહસ્થીના તથા તેના શરીરના ઇપકાર માટે કહેલી છે.

ટીકાનો જાવાર્થ—જમતા એવા યતિની “સર્વસંપત્કરી” જિહ્વા છે. હવે તે યતિ શામાટે જમતો ? તે કહે છે. વૃક્ષ કેતાં વયથી, ચારિત્રથી, જ્ઞાનથી સ્થવિર; (તથા આદિ શબ્દથી વાઙ્મ, રોગી, શિષ્ય, પરોણા આદિકનું પણ ગ્રહણ કરવું;) તેને માટે આથી કરીને પોતાનુંજ પેટ જરવામાં તત્પર અંતઃકરણવાલા અને પાનક આદિકનો વ્યવચેદ કહ્યો; વહી વૃક્ષ આદિકનું વૈયાવઙ્મ, સઘલા કશ્યાણરૂપી ઘેલડીઝના મૂલ સરવું છે. કહું છે કે,

વૈયાવઙ્મં કારહ, સંજમગુણેષરંતાણં ॥

સર્વંકિરિ પઙ્કિવાઈ, વૈયાવઙ્મં અપઙ્કિવાઈ ॥૧॥

અર્થ—મંયમ ગુણને ધરનારાઝની વૈયાવઙ્મ કરો ? સઘલી ક્રિયાઈ (કદાચ) નિરર્થક જાય છે, પણ વૈયાવઙ્મ નિરર્થક જતી નથી.

માટે તે વૈયાવઙ્મની અપેક્ષા નહીં રાખનાર સાધુને, “સર્વસંપત્કરી” જિહ્વાનું જાગીપણું શી રીતે આવી શકે ?

વહી તે યતિ કેવો ? તોકે, અસંગ કેતાં શબ્દાદિક (ઇંદ્રિયના) વિષયોનો સંગ નહીં કરનારો; અથવા વૃક્ષ અથવા રોગી માટે જમતાં થકાં, તેઝના ઉદ્દેશથી મલેલાં મનોહર દાઢ, જાત, ફૂલ, આદિક જોજનમાં “અસંગ” કેતાંલાલસા નહીં રાખનારો; અને તેથી ઇલટી રીતે ચાલનાર સાધુને ઇપર વર્ણવેલા અબુઘ્મ સાધુથી જુદો પાડ્યો.

વહી તે યતિ કેવો ? તોકે, જમરાના દૃષ્ટાંતથી જમતો; અર્થાત્ જેમ જમરો કેટલાક મકરંદના કણોને લેડને, તથા તેથી પુષ્પને પણ પીઢા નહીં ઇપજાયીને, પોતાના આત્માને પ્રમદ્ન કરે છે, તેમ મુનિરૂપી જમરાઈ પણ થોડાં થોડાં અન્નરૂપી મકરંદને પ્રદણ કરતા થકા, તથા તેથી ગૃહસ્થીરૂપી પુષ્પને પીઢા નહીં ઇપ

જાવીને, પોતાના આત્માનું રક્ષણ કરે છે; એવી રીતનો યતિ જાણ્યો; આથી કરીને એકજ ઘેર જઈ, જે જોજન કરે છે, તેવા સાધુને દૂર કર્યો; (યતિ, એકજ ઘેર જોજન કરવામાં કોઈક રીતે થતા દોષને ત્યાગ કરવામાં કદાચ સમર્થ હોય, તોપણ “ પુરઃકર્મ; પ-ધ્યાત્કર્મ ” રૂપી અસંયતિની ઘેટાથી થતા દોષનો તેને પ્રસંગ આવે.) એવી રીતે જમરાની પેઠે જિહ્વા લેવાલાયક કુલોમાં જ-મતો મુનિ જાણ્યો. “ જમતો ” એમ કહેવાથી જે યતિ જિહ્વા માટે જમતો નથી, તેને દૂર કર્યો; કેમકે, જમ્યાવિના જિહ્વા પ્રદહન કરવાથી “ અન્યાહત ” નામનો દોષ યતિને લાગે છે.

અહીં ઘાદી શંકા કરે કે, જે ગૃહસ્થો ગ્યારે સાધુઝને ધંદના કરવા આવે છે, તેઝ તે ઘસતે તેઝને માટે (સાધુઝને માટે) જો-જનની યસ્તુઝ જો લાગે, તો તે “ અન્યાહત ” દોષ ન લાગે; કેમકે, ધંદના માટે આવવામાં ગૃહસ્થોને પ્રયોજનપણું છે. અને સાધુઝ માટે તે ઘસતે જોજન લાવવું, તે તો પ્રાસંગીક છે. હવે તેને માટે તે ઘાદીને કહે છે કે, એમ નહીં; કેમકે, જોકે, તેમાં “ અન્યાહત ” દોષ આવતો નથી, તો પણ “ માહાપહત, નિ-દ્વિષ, વિદિત, ” આદિક અનેક પ્રકારના દોષોનો પ્રસંગ આવે. ત્યારે ઘણી ઘાદી શંકા કરે કે, તે લાવનાર ગૃહસ્થના યચનના પ્ર-માણિકપણાથી તેને પૂઝવાથી તે દોષનો પરિહાર થશે; (માટે તે ગૃ-હસ્થે લાવેયું જોજન સાધુ છે, તો તેમાંનું હરકત છે ?) ત્યારે ઘણી તે ઘાદીને કહે છે કે, તે સઘયું સત્ય છે, પણ “ ગૃહસ્થહસ્તસ્થા-પિત ” આદિક દોષ તેથી પણ ટલી શકે તેમ નથી; (માટે ગૃહસ્થે ત્યાં લાવેયું જોજન સાધુને લેવું લાયક નથી.) હવે તે યતિ કેવા અન્નિપ્રાયથી જમે ? તે કહે છે. ગૃહસ્થોના ઇપકાર માટે, તથા પોતાના શરીરના ઇપકાર માટે તે યતિ જમે. (આરંજ અને પરિમદના આગ્રહથી પ્રહિત થઈને છે, આત્મા જેઝનો, તથા દુર્ગતિમા જવાના કારણરૂપ એવાં કર્મોનો છે, વંધ જેઝને, એવા પ્ર-

હૃસ્ત્રીઝને, ધર્મને સાધનાર एषી જે પોતાની (મુનિની) કાયા, તેના ઉપકારને કરનાર एयो જે આહાર, તેના ગ્રહણ કરવાયે કરીને, અદ્યસુલનાં ફલરૂપ જે મોક્ષરૂપી વૃદ્ધ, તેના વીજ સમાન, एषી પુણ્યની પ્રાપ્તીથી, તે યતિ ઉપકાર કરે છે,) અને, આહારવિના શુદ્ધ ધર્મરૂપી મેહેલના શિખરપર વેમવાને અમમંય, एवा પોતાના દેહને આહારરૂપી આલંબન દેવાથી, તેનો (પોતાના દેહનો) પણ ઉપકાર કરે છે. આમ કહેવાથી ગૃહસ્ત્રીઝને અપ્રીતિ ઉપજાવીને આહારની લોલતાથી, ધર્મને નુકશાનકારક આહાર ગ્રહણ કરીને, જે યતિ, ધર્મના કાર્યનો ઇલટો ઉપકાર કરે છે, તેના (યતિપણનો) નિષેધ કર્યો. તથા ધનયાનના પુત્રાદિકપણથી જે મુનિ દીનતાથી શરમાતો થકો જિહ્વા માટે જમે છે, તેના નિષેધને માટે હવે કહે છે. “ વિહિતા ” કેતાં યતિની અવસ્થાને ઇચિત एषી આ જિહ્વા, તીર્થંકરોણ પણ આચરેલી તથા ઉપદેશેલી છે; एषી રીતની જિહ્વા ઉત્તમ અધ્યવસાયથી જમતા एवा યતિને ધાય છે, અથવા “ વિહિતા ” ઇટલે ગૃહસ્ત્રી અને દેહના ઉપકાર માટે જિનેશ્વર પ્રજુણ કહેલી છે.

ઉપર કહેલી રીતથી ઇલટી રીતે કરેલી જિહ્વા, “ પૌરુષગ્રી ” ધાય છે; તેનું સ્વરૂપ પ્રતિપાદન કરવા માટે હવે કહે છે.

પ્રગજ્યાં પ્રતિપન્નો ય, સ્તદ્વિરોધેન વર્તતે ॥

અસદારંજિણસ્તસ્ય, પૌરુષગ્રીતિ કીર્તિતા ॥ ૪ ॥

અર્થ—જે મુનિ દીક્ષા લેઝને પણ, તેથી વિરુદ્ધ રીતે કરીને ઘટે છે, एवा અસદારંજી મુનિની જિહ્વાને “ પૌરુષગ્રી ” કહેલી છે.

ટીકાનો જાવાર્થ—સર્વ વીરતિરૂપ एषી દીક્ષા લેઝને પણ જે યતિ, તેનાથી વિરુદ્ધ રીતે, ઇટલે મૂલ્યગુણ અને ઉત્તરગુણને વિરાધીને, અથવા પૂર્વે કહેલા ધ્યાન, જ્ઞાન, અને ગુરુની આજ્ઞાની અપેક્ષા નહીં રાખીને, વર્તે છે, તથા અસદારંજી ઇટલે (પૃથ્વી-

કાયાદિક.) પ્રાણીઠની હિંસાદિકમાં પ્રવર્તે છે; તેની જિહ્વાને “પૌરુષમ્ની” જિહ્વા કહેલી છે.

અહીં ઘાદી શંકા કરે કે, પ્રમજાના વિરાધકપણાથીજ “અસદારંજિપણું” તો જાણાણું હતું, તો તે યતિનું “અસદારંજિપણું” જુઠું કરીને શામાટે કહ્યું? તેને માટે તેને કહે છે કે, તે સત્ય છે, પણ તે જિહ્વાના હેતુપણાથી તે કહેણું છે, માટે નિર્દોષ છે; અર્થાત્ જેથી તે “અસદારંજી” છે, તેથીજ તેની જિહ્વાને “પૌરુષમ્ની” કહેલી છે; એવો યામ્યનો અર્થ થાય; અથવા પ્રમજ્યાથી વિરુદ્ધ રીતે ધર્તનાર, એવા તે યતિની, અશોજન આરંજના પ્રહણ કરવાથી, જે જિહ્વા, તે “પૌરુષમ્ની” છે, એવો પણ અર્થ કરવો; અથવા “અસદા” પટલે હમેશાં આરંજ નહીં કરતો અર્થાત્ અદમી આદિક તિથિને દિવસે આરંજ નહીં કરતો એવો તે યતિ; એવો પણ અર્થ કરવો.

પ્રમજ્યાથી વિરુદ્ધ રીતે ધર્તનાર, સામાન્ય પ્રાણીપ્રતે પૌરુષમ્ની જિહ્વાથી હવે અન્યર્થપટના કહે છે.

ધર્મલાપવદ્નમ્મૂઢો, જિહ્વોદરપૂરણમ્ ॥

કરોતિ દૈન્યાત્પીનાંગઃ, પૌરુષમ્ પ્રતિ કેચલમ્ ॥૫॥

અર્થ-ધર્મની લપુતા કરનાર મૂઢ (યતિ) દીનતાથી જિહ્વા કરીને ઉદરપૂરણ કરે છે, અને તેથી કેચલ તે પોતાના પુરુષાતનને હણે છે.

ટીકાનો ખાયાર્થ-શ્રુત, તથા ચારિત્રરૂપ ધર્મની લપુતા કરવાનો છે સ્વજાય જેનો એવો મૂઢ યતિ. ઉપર કહેલા વૃદ્ધાદિક માટેના જે અટનવિશેષણો, તેઠંને, (પોતે) જુનાશ્રવની શ્રદ્ધાથી યામિત ઘણો દોષાથી આશ્રય કરતો નથી; એવો તે યતિ જિહ્વા કરીને દીન વૃત્તિથી ઉદરપૂરણ કરે છે; (જો કે તેઓ યતિ મનથી હૃદ્ય છે, તો પણ અનુચિત જિહ્વાથી પરમાર્થથી તો તે દીનજ છે; કેમ કે. તે વિદ્વાનોને અપરાંસનીક છે.) થઈ તે

યતિ કેવો તો કે, “ પીનાંગઃ ” કેતાં રોગ આદિકની પીડા નહીં
 હોવાથી પુષ્ટ શરીરવાલો; (આથી કરીને એમ કહ્યું છે કે, રોગ
 આદિકથી પીડિત છે શરીર જેનું, એવો કોઈ યતિ (તેથી રીતની
 જિહ્વાથી શરીરનું પોષણ કરતો થકો પણ પૌરુષનો નાશ કરતો
 નથી; કેમ કે, તેનું પૌરુષ તો રોગાદિકથીજ હણાણું હતું.)
 એવો તે યતિ તેમ કરવાથી કેવલ પોતાના પુરુષાર્થનો નાશ કરે
 છે, પણ તેથી પોતાના કંઈ પણ પુરુષાર્થને પુષ્ટ કરતો નથી; કેમ
 કે, તે અસદારંજી હોવાથી તેને ધર્મપુરુષાર્થ; કે મોહપુરુષાર્થ
 હોતા નથી; તેમતે (તેથી રીતનો) જિહ્વાજોજી હોવાથી, તેને અર્થ-
 પુરુષાર્થ, કે કામપુરુષાર્થ પણ હોતા નથી; (કારણ કે, જિહ્વા
 કને (કદાચ) અર્થ કામ મલે, તો પણ તે ઉત્તમ માણસોને પ્રશં-
 સવા લાયક નથી.) માટે એવી રીતની જિહ્વાથી જે મુનિ પોતાના
 પુરુષાર્થનો નાશ કરે છે, તેની જિહ્વા “પૌરુષગ્ની” કહેવાય છે.
 હવે ત્રીજી જિહ્વાનું સ્વરૂપ કહે છે.

નિઃસ્વાંધપંગવો યે તુ, ન શક્તા વૈ ક્રિયાંતરે ॥

જિહ્વામટંતિવૃત્ત્યર્થ, વૃત્તિજિહ્વામુચ્યતે ॥ ૬ ॥

અર્થ-નિર્ધન, આંધલા, તથા પાંગલા, કે જેઠં ચીજી ક્રિયા
 કરવાને અસમર્થ છે, તેઠં આજીવિકામાટે, જિહ્વા સારું જે ખમે છે,
 તેઠંની તે જિહ્વા “વૃત્તિજિહ્વા” કહેવાય છે.

દીકાનો જાવાર્થ-નિર્ધન, આંધલા, તથા પાંગલાની શક્તિવિ-
 નાતા પણ પાંગલા માણમો, કે જેઠં જિહ્વાશિવાય, ભેતી પેપાર
 આદિકની ક્રિયા કરવાને અસમર્થ છે, તેઠં જે જીહ્વામાટે ખમે છે,
 તેઠંની તે જિહ્વાને “વૃત્તિજિહ્વા” કહેલી છે. (અને જેઠં ચીજી ક્રિયા
 કરવાને અસમર્થ છે. તેઠંની તો “પૌરુષગ્ની” નામની જિહ્વા છે.)
 હવે તેઠં તેવી જિહ્વામાટે શામાટે ખમે છે? તે કહે છે. તેઠં પો-
 તાની આજીવિકામાટે ખમે છે; અને તેથી જિહ્વા “વૃત્તિજિહ્વા”
 કહેવાય છે.

દયે તેવી જિહ્વા સ્પર્શિત છે કે, અનુષ્ઠિત છે? તેવી આશંકામાટે કહે છે.

નાતિ હુષ્ટાપિ ચામીયા, મેયા સ્યાન્ન હ્યમી તથા ॥

અનુકંપાનિમિત્તત્વાદ, ધર્મસાધવકારિણઃ ॥ ૭ ॥

અર્થ-તેવી રીતની વૃત્તિજિહ્વા, તેવા નિર્ધનાદિકોને માટે હુષ્ટ પણ નથી; કેમ કે, તેમાં અનુકંપાનું નિમિત્ત હોવાથી, તેટલું "પૌરુષમ્ની જિહ્વાયાલાની" પેઠે ધર્મની લઘુતા કરનારા નથી.

ટીકાનો ખાવાર્થ-આ જિહ્વા, તેવા જિહ્વાકો માટે "પૌરુષમ્નીની" પેઠે અત્યંત દોષવાલી નથી; તેમ "સર્વમંપાકરીની" પેઠે અતિ પ્રદોષવાલાયક પણ નથી; અને તેવી જિહ્વા નિર્ધન, આંધલા આદિકોને હોય; "પૌરુષમ્ની" જિહ્વા કરનારાં ધર્મની લઘુતા કરનારાં છે, તેમ તે નિર્ધનાદિકો ધર્મની લઘુતા કરનારા નથી. તે શી રીતે? તે કહે છે કે, તેટલું પોતામાટે હોકોની કમળાના કારણરૂપ થઈ પડે છે; અને તેથી ધર્મની લઘુતાના દંતુરૂપ તેટલું થઈ પડતા નથી; માટે ધર્મની લઘુતા કરનારા સાધુઈની જિહ્વામાં જ્યો દોષ છે, તેથી તેટલી જિહ્વામાં દોષ નથી; વળી આવી રીતના દંતુરૂપાંતથી તે નિર્ધનાદિકોને "સર્વમંપાકરી" જિહ્વા પ્રાપ્ત થાય છે, એમ પણ નહીં કહેવું. કેમ કે, તે જિહ્વા સો શુદ્ધ ચતિનેજ પ્રાપ્ત થાય છે.

અહીં જિહ્વાકોની જિહ્વાનું પણ સ્પર્શિત થયા તેટલાં નામોપ કરીને કર્યું. દયે તે જિહ્વા દેનારના પાસના નિરૂપણમાં કહે છે.

દાતૃણામપિ ચૈતાન્યઃ, પક્ષે દેયાનુસારતઃ ॥

વિદેશ્યમાશયાહ્વાપિ, સ વિશુદ્ધઃ પક્ષપ્રદઃ ॥ ૮ ॥

અર્થ-જરૂર કહેલી જિહ્વાઈથી; તેના દેનારને પણ પાશ્વ અપાશ્વની અપેક્ષાથી, અથવા સ્વાશયની અપેક્ષાથી પણ જાણવું; કેમ કે શુદ્ધ આગમ (સ્વર્ગાદિક) પાસને દેનારો છે.

ટીકાનો ખાવાર્થ-કેવલ જિહ્વા દેનારનેજ સર્વસંપાકરણાદિક

ફલ મલેહે, તેમ નહીં, પણ તે જિહ્વા દેનારને પણ શુજકર્મવંધાદિક ફલ થાય છે. તે ફલ કેવી રીતે થાય છે? તે કહે છે. ધાન્યાદિકથી વવાણ્હી જમીની પેઠે તેનું ફલ થાય છે; અર્થાત્ પાત્રાપાત્રની અપેક્ષાએ ફલ થાય છે. કહ્યું છે કે, “ગુણવતે પાત્રાય દીયમાનં મહાફલં” કેતાં ગુણવાન પાત્રપ્રતે દેવાતી વસ્તુ મહાફલરૂપ થાય છે. ઘડી કહ્યું છે કે,

(ગૌતમસ્વામીએ જગવાનને પૂછ્યું કે, હે જગવન્ ! જે સાધુ પાપકર્મોનો નાશ કર્યો છે, અથવા તેનાં પશ્ચલાણ કર્યાં છે તેવા સાધુને પ્રાસુક અને એપણીય આહાર આપ્યાથી શું ફલ થાય ? ત્યારે જગવાને કહ્યું કે, હે ગૌતમ ! તેથી એકાંત નિર્જરા થાય; અને તેથી અદ્ય પણ કર્મવંધ પડે નહીં.)

તથા અદ્યગુણવાલાને દેવાથી માતું ફલ થાય છે. કહ્યું છે કે,

ગૌતમસ્વામીએ જગવાનને પૂછ્યું કે હે જગવન્ ! જે સાધુ પાપકર્મોને તજ્યાં નથી, અથવા પશ્ચલ્યાં નથી, તેવા સાધુને પ્રાસુક અને એપણીય આહાર આપવાથી શું ફલ થાય ? ત્યારે જગવાને કહ્યું કે, હે ગૌતમ ! તેથી એકાંતે પાપકર્મ બાંધે, અદ્ય પણ નિર્જરા થાય નહીં.)

અને અંધ આદિકને જે દાન આપ્યું, તે સો અનુર્કપારૂપ ઉત્તમ જાવપૂર્વક હોવાથી, (તેઠં જોકે નિર્ગુણી છે, તો પણ) તેથી કિંચિત્ શુજ ફલ મલે છે, એમ આગમમાં કહેલું છે.

અથવા હેત્રાનુસારથી દાનફલની વ્યવસ્થા વ્યવહાર નયની અપેક્ષાએ કહેલી છે; હવે નિશ્ચય નયની અપેક્ષાથી કહે છે, આશયથી પટલે અધ્યવસાયથી તે શુજ વિગેરે ફલવાહી છે; કેમકે, અધ્યવસાય છે તે, શુજાશુજ ફલોનું મુખ્ય કારણ છે. કહ્યું છે કે, એકજ પ્રાણીની હિંસાના ફલમાં અધ્યવસાયના યશથી મોડું અંતર કહેલું છે; અને તેથીજ રીતે અધ્યવસાયના યશથી નિર્જરાનું ફલ પણ ઘણા પ્રકારનું કહેલું છે.

એવી રીતે ગર્વ, મત્સર આદિકના પરિણામથી, ગુણવાન પાત્રને

આપે, તોપણ તેને તેથી શુદ્ધ પણ મલતું નથી; અને દયા, તથા શામનની નિંદાના રહણ આદિક પરિણામથી કદાચ અવગુણીને દાન આપ્યું હોય, તો પણ તે શુદ્ધ પણને દેનારું છે.

અર્થી રીતનો શુદ્ધ આશય, અર્થાત્ નિયાણા આદિક મધણા કર્યકે કરીને રહિત એવો આશય સ્વર્ગાદિક પણને સાધનારો હાય છે; કેમકે તે સ્વર્ગાદિક સાધવામાં “અંતરંગપરિણામ” કારણ રૂપ છે.

અહીં યાદી શંકા કરે કે, આગમમાં, દીક્ષાને તજેલા મિશ્રપુ-ત્રગરણા લક્ષણવાલા જિહ્વુર્થ મંજલાય છે; અને તે યાત વ્યવહાર-પૂર્ણમાં કહેલી છે. માટે તેવા જિહ્વુર્થને કડ જિહ્વા કહેવી ? કે મકે, તેઠંને અવતિપણું હોવાથી “સર્વસંપત્કરી” જિહ્વા તો ઘટી શકે નહીં; યહી તેઠે દીક્ષા તજેલી હોવાથી તેઠંને પ્રમગ્યાથી વિરહ્ય પર્તવાપણાનો અજાય હોવાથી, “પૌરુષગ્રી” જિહ્વા પણ ઘટી શકે નહીં; તેમ તેઠં વીજી ક્રિયા કરવાને સમર્થ હોવાથી તેઠંને “વૃત્તિજિહ્વા” પણ ઘટે નહીં; અને તે ત્રણ શિવાય વીજી જિહ્વા તો કહેલી નથી.

હવે તેને માટે તે યાદીને કહે છે કે, તેઠંને “વૃત્તિજિહ્વા” ઘટી શકે, એવું અમો ખારીયે ઢીયે; કેમકે, તેઠં નિર્ધન હોય છે, તથા ક્રિયાંતર કરવાને પણ અસમર્થ હોય છે; કેમકે, જેણે દીક્ષા લેઝને તજી દીધી છે, તે વીજી ક્રિયા કરવાને અસમર્થ છે. અથવા તેઠંને “પૌરુષગ્રી” જિહ્વા પણ ઘટી શકે; કેમકે તે જિહ્વા પ્રમગ્યાવાલાનેજ હોય, તેમ નથી; પણ વીજી ક્રિયા કરવાને સમર્થ એવા અસદારંજિને પણ તે ઘટી શકે છે; કેમકે તેઠંની ક્રિયા પુરુષાતનને હણવાના લક્ષણવાળી છે, અથવા અત્યંત પાપથી વીતા, અને સંયમનાં અતિશયવાલા, તથા ફરીને દીક્ષાપ્રતે સાંગેયું છે મન જેઠંનું; એવા તેઠંને “સર્વસંપત્કરી” જિહ્વાના વીજસરણી

જીદ્દા પણ ઘટી શકે, એવું લાગે છે; પત્ની તેમાં લેખેલું શું છે? તે તો કેવલી મહારાજ જાણે.

એવી રીતે પાંચમા અષ્ટકનું વિવરણ સંપૂર્ણ થયું.

પષ્ટાષ્ટકં પ્રારબ્ધતે

એવી રીતે હપર, અધિકારીની અપેક્ષા જિજ્ઞાસનું નિર્ણય કર્યું; હવે તેમાં “સર્વસંપત્કરી” જિદ્દા શ્રેષ્ઠ છે, માટે હવે તેનું સ્વરૂપ કહે છે.

અકૃતોઽકારિતશ્ચાન્યે, રસંકલ્પિત એવ ચ ॥

યતે:પિંડ:સમાખ્યાતો, વિશુદ્ધ: શુદ્ધિકારક: ॥૧॥

અર્થ—નહીં કરેલો, વીજાપાસે નહીં કરાવેલો, તથા સંકલ્પ વિનાનો, શુદ્ધ પિંડ મુનિને શુદ્ધિ કરનારો કહ્યો છે.

ટીકાનો જાવાર્થ—“અકૃત” એટલે પોતે નહીં લેરીદેલો, નહીં હણેલો, તથા નહીં પકાવેલો, તથા તેવીજ રીતે પોતે નહીં કરાવેલો; તથા ઘેચાથી લેવા આદિકેં કરીને ઘાકર આદિકોથી “હું આ સાધુપ્રતે દેશ” એવી રીતે નહીં સંકલ્પાવેલો, એવોજ આહાર સાધુને કલ્પે. કહ્યું છે કે,

પિંડં અસોહ્યંતો, અચરિત્સીદ્ધ્ય સંસદ નત્થી ॥

ચરિત્તાંમિ અસંતે, સઘ્વા દિલ્લવાનિરત્થિયા ॥ ૧ ॥

અર્થ—પિંડશુદ્ધિ નહીં કરતો એવો યતિ, અચારિત્રીત્ત્વ ઠે; તે યાતમાં સંશય નથી; અને એવી રીતે જ્યારે ચારિત્ર ગયું, ત્યારે મળ્યા દીદ્દા નિરર્થકજ છે.

“અકૃતાદિ” પદોયેં કરીને કરવું, કરાવવું, અને કર્તાપ્રતે અનુમોદવું, તે; તથા હણવું, હણાવવું, અને હણતાપ્રતે અનુમોદવું તે; તથા પકાવવું, પકાવાવવું અને પકાયતાપ્રતે અનુમોદના કરવી; એવી રીતની નવકોટીયેં કરીને પિંડની શુદ્ધતા કહી.

એવી રીતનો જ્ઞાત આદિકનો પિંડ (અને હપદહણથી શ-

વ્યા અને ઘીજાં ઇપકરણો) ગણ્યા એવા જે રાગાદિક દોષો, તેથી ઇત્પદ્ધ થયેલા, સઘણી વસ્તુઝંના મમૂહને પ્રકાશ કરનારા જ્ઞાને કરીને, તીર્થકરોષ. મોહનગરપ્રતે જવાને અતિ ઉત્તમ માર્ગરૂપ ચરણ-કરણની શુદ્ધિના હેતુપણાયેં કરીને, પૃથ્વીકાયાદિકની રક્ષામાં તત્પર એવા મુનિ માટે ઠીક કહેલો છે; તેમાં તેઝને અંતરાય દોષ નથી.

હવે તે પિંડ કેયો ? તે કહે છે કે, “વિશુદ્ધ:” કેતાં સઘણા દોષોયેં કરીને રહિત; તથા તેથી કરીને તે પિંડ “વિશુદ્ધિકારક” કેતાં કર્મરૂપી મેલના કાલંકને દૂર કરનારો છે. અથવા તે “અ-કૃતાદિક” દોષ યિનાનો પિંડ સાધુને શામાટે કહ્યો છે ? તે કહે છે કે, “વિશુદ્ધ” કેતાં “કૃતાદિ” દોષયિનાનોજ જે પિંડ છે, તેજ શુદ્ધિ કરનારો છે, ઘીજો પિંડ તેમ નથી.

પિંડને માટે “અસંકલ્પિત” એવું જે વિશેષણ કહ્યું, તેનો પરમતેં કરીને અસંજય દેખાડતા થકા હવે કહે છે.

(અહીંથી સઘણું યાદીનું કહેવું છે.)

યો ન સંકલ્પિતઃ પૂર્વ, દેયવુદ્ધ્યા કથં નુતમ્ ॥

દદાતિ કશ્ચિદેવં ચ, સ વિશુદ્ધો ઘૃયોદિતમ્ ॥૨॥

અર્થ—જે પિંડ પેહેલેથીજ “મારે આ મુનિપ્રતે દેવો છે ” એવી બુદ્ધિથી સંકલ્પિત થયેલો નથી; તેવા પિંડને કોઈ પણ દાતાર શી રીતે આપી શકે ? (અર્થાત્ આપી શકે નહીં.) માટે તેવા “અસંકલ્પિત” પિંડને જે શુદ્ધ કહ્યો, તે ઘૃયા કહેલું છે.”

ટીકાનો જાણાર્થ— જે પિંડ, દાનના વચ્ચત પેહેલાં “મારે આ જિહ્વકપ્રતે આપ્યો છે” એવી બુદ્ધિથી મંકલ્પાયેલો નથી; તેથી જાતના પિંડને શું કોઈ પણ દાતાર દઈ શકે છે ? અર્થાત્ દઈ શકતો નથી; કેમકે દાનને માટે નહીં સંકલ્પિત કરેલો પિંડ દેવામાં અશક્યપણું છે; અને એવી રીતે અમંકલ્પિત પિંડ દેવાનોજ

જ્યારે અસંજવ થયો, ત્યારે તે અસંકલ્પિત પિંડ શુદ્ધ છે, એમ જે પેહેલાં કહ્યું તે વ્યર્થ છે;

યક્ષી તેવા અસંકલ્પિત પિંડ માટે વીજું દૂપણ કહે છે.

न चैवं सद्गृहस्थानां, जिज्ञा ग्राह्या गृहेषु यत् ॥

स्वपरार्थं तु ते यत्नं, कुर्वते नान्यथा क्वचित् ॥૩॥

અર્થ-યક્ષી એવીજ રીતે સદ્ગૃહસ્થોને (પૈમાદારોને) ઘેરેથી (મુનિષ) જિજ્ઞા ગ્રહણ કરવી નહીં; કેમકે, તેઠં પોતાને માટે તથા પરને માટે (જિજ્ઞાસાદિકોને માટે) પણ યત્ન કરે છે, વીજી કોઈ રીતે, કોઈ પણ યત્ન (યત્ન) કરતા નથી.

ટીકાનો જાવાર્થ- કેવલ “ અસંકલ્પિત ” પિંડના અસંજ-વીજ તેનો અંગીકાર નહીં કરયો તેટલુંજ નહીં; પણ પૈમાદારોને ઘેરેથી (મુનિષ) જિજ્ઞા પણ લેવી ઘટે નહીં; એવો વાક્યાર્થ છે; કેમકે, તેવા પૈમાદાર ગૃહસ્થો પોતાને અને પરને માટે પણ રસોડાં નિપજાવે છે; કેમકે તે જો ફક્ત પોતાને માટે જોજન તૈયાર કરાવે, તો પોતાના ગૃહસ્થપણને લાંઝન લાગે. કહ્યું છે કે, દેય, પિતૃ, અનિય, તથા ધાકર આદિકનું પોષણ કર્યાબાદ જોજન કરવું; એવો ગૃહસ્થનો ધર્મ છે. અને મુનિ પણ અતિથિમાં આવી જાય છે કેમકે, તે જોજન યત્ન કરે જિજ્ઞા માટે આવે છે.

દશુ પણ યાદીજ આચાર્યના મતમાં શંકા કરતો થકો કહે છે.

संकल्पनं विशेषेण, यत्रासौ दुष्ट इत्यपि ॥

परिहारो न सम्यक् स्या, यावदर्थिकયાદिनः ॥૪॥

અર્થ-જેમાં વિશેષે કરીને મંકલ્પ હોય, તે દુષ્ટ પિંડ કહેવાય, અને નેથી “ યાવદર્થિક પિંડના ” યાદિનો પરિહાર મારી રીતે થઈ શકતો નથી.

ટીકાનો જાવાર્થ-“ મારે આ અમુક માપુ પ્રત્ન દેવું છે ” એવી રીતનો વિશેષે કરીને અમાચારણ પ્રકારનો જેમાં મંકલ્પ હોય, તે

પિંડ દૂપણવાલો કહેવાય, પણ ઘીજો દૂપણવાલો કહેવાય નહીં. વલી આ ઉપર કહેલો પણ કેવલ અસંકલ્પિત પિંડનો અન્યુપગમ ઉત્તમ નથી; ઇવો "અપિ" શબ્દનો અર્થ છે. વલી તેથી "યાવદર્થિક" પિંડના પરિહારના ધાદી ઇવા જે તમો, તેઝનો તમો (પોતેજ) કહેલા દૂપણનો પરિહાર (ત્યાગ) સારી રીતે થઈ શકતો નથી. (યાવદર્થિક પિંડ પટલે, અમુક પરિમાણવાલા જે જિહુઝે, તેઝ છે પ્રયોજનરૂપ જે પિંડ યનાયવામાં, તેવા પિંડને "યાવદર્થિક પિંડ" કહીય.) કણું છે કે, "અશન, પાન, આદિમ, અને સ્વાદિમ, એ ચાર પ્રકારમાંનું જે કંઈ દાનને અર્થે નિપજાયેલું છે, એવું જો કંઈ જાણવામાં કે, માંજલવામાં આવે, તેવા જ્ઞાતપાણી આદિક સંયમધારીને કહ્યે નહીં; અને કદાચ લેવાઈ જાય, તો પણ "આ મને કહ્યે નહીં." એમ જાણીને પરત્વે દેવાં. " હજુ પણ પૂર્વપદ્ધતિનો ધાદીજ કહે છે.

વિપયો વાસ્ય વક્તવ્યઃ, પુણ્યાર્થપ્રકૃતસ્ય ચ ॥

અસંજવાજિધાનાત્સ્યા, દાસ્યાનાસતાન્યથા ॥૫॥

અર્થ-(ધાદી કહે છે કે,) યાવદર્થિક પિંડનો, તથા પુણ્યમાટે કરેલા પિંડનો વિષય કહેવો પડશે. અને જો એમ નહીં કરો તો અસંજવિત પાત કહેવાથી આસને અનાસતા પ્રાપ્ત થશે.

ટીકાનો જ્ઞાવાર્થ-યાવદર્થિક પિંડના પરિહારને કહેવાયાલા, ઇવા તમો, આગલ કહેલા પિંડના પરિહારનું ચોટાપણું અંગીકાર કરવું પડશે; અને જો એમ અંગીકાર નહીં કરો તો "યાવદર્થિક પિંડનો" વિષય કહેવો પડશે. કોઈ અમુક જિહુઝને આશ્રિને આ યનાયેલો છે, માટે તે પરિહરયાલાયક છે, એવી રીતના વિષયાંતરની કહપનાથીજ તે પરિહરવાને શક્ય છે, પણ ઘીજી રીતે નથી; ઇવો જ્ઞાવાર્થ છે. વલી કેવલ યાવદર્થિકપિંડનો વિષય કહેવો પડશે, પટલુંજ નહીં, પણ પુણ્ય અર્થે યનાયેલા પિંડનો પણ વિષય કહેવો પડશે; કેમ કે પુણ્યને માટે સં-

ચાર કરેલા એવા તે પિંડનો ત્યાગ તમોષ માનેલો છે; કેમ કે, કહ્યું છે કે, “અશન, પાન, શ્વાદિમ, અને સ્વાદિમ, પુણ્યને અર્થે જો બનાવ્યા હોય, અને તેવું જો જાણવામાં, કે સાંજણવામાં આવે, તો તે ત્યાગ કરવા”

માટે એવી રીતનો પરિહાર પણ અસંજવિત છે, માટે તેનો પણ વિષય કહેવો પડશે; એવો જાવાર્થ છે.

વિષયાંતર કહેવાની શી જરૂર છે? એવી રીતના આચાર્યના મતને આશંકીને કહે છે.

જો એમ નહીં તો, યાવદર્થિકપિંડ, અને પુણ્યને માટે કરેલા પિંડનો વિષયવિશેષ નહીં ગ્રહણ કરવામાં, ક્ષીણ અથવા એવા રાગ, દ્વેષ, અને મોહનાં દૂષણપણાંથી અપ્રસિદ્ધ વચનપણાં કરીને એકાંત હિતકારી તેવા શાસ્ત્ર બનાવનારને અનાસપણું થશે, તથા અક્ષીણ દોષપણાં કરીને અહિતપણું પણ થશે; તેમ શા માટે? તે કહે છે કે, અસંજવિત એવા યાવદર્થિકપિંડના કહેવાથી; અને તે અસંજવ “સ્વપરાર્થ તુ યે ચક્ષ્ણ, કુર્વતે નાન્યથા ક્વચિત્,” એવી રીતના આગલ કહેલાં વાક્યથી દેલાડેલોજ છે.

એવી રીતે યાદીનો પૂર્વપદ કહ્યો.

હવે તેનો ઉત્તરપદ કહે છે.

વિજિન્નં દેયમાશ્રિત્ય, સ્વજોગ્યાદ્યત્ર વસ્તુનિ ॥

સંકલ્પનં ક્રિયાકાલે, તદુષ્ટં વિષયોઽનયોઃ ॥ ૬ ॥

અર્થ-પોતાના ઉપજોગ શિવાય, જુદા જાત આદિકને આશ્રીને, જે વસ્તુમાં રમોડ વચ્ચે સંકલ્પ કરાય, તે દૂષણવાળું છે, અને તેવી રીતનો સંકલ્પ, યાવદર્થિક પિંડ, અને પુણ્યર્થે બનાવેલા પિંડનો વિષય છે.

ટીકાનો જાવાર્થ-પોતાને માટે બનાવવાના જાત આદિકથી રમોડ વચ્ચે જુદું જે બનાવાય, ણટ્યે “આટયું તો કુટુંબને માટે અને આટયું નિદ્યુકને માટે, તથા પુણ્યને માટે,” એવી રીતનો

સંકટપ જે ઘસુમાં કરાય, તે પિંડને (દોષવાલો) અશુદ્ધ પિંડ જા-
ણ્યો; અને એવી રીતનો જે સંકટપ, તે યાવદર્થિક પિંડનો અને
પુણ્યને માટે ઘનાવેલા પિંડનો વિષયરૂપ છે.

છપરના સંકટપ શિવાય વીજા પ્રકારનો સંકટપ દોષવાલો
નથી, તેને માટે હવે કહે છે.

સ્વોચિતે તુ ચદારંજે, તથા સંકટપનં ક્વચિત્ ॥

ન હુદ્ધં શુજ્જાવત્ત્વાત્, તન્નુધાપરયોગવત્ ॥ ૭ ॥

અર્થ-પોતાને ઇચ્છિત એવા આરંજમાં તેવા પ્રકારનો કદાચ
સંકટપ કરાય, તો પણ તે શુદ્ધ એવી વીજી ક્રિયાની પેઠે શુજ્જ-
જાવપણું હોવાથી હુદ્ધ નથી.

ટીકાનો જ્ઞાવાર્થ-પોતાના શરીર તથા કુટુંબાદિકને યોગ્ય એવી
રમોડમાં, પોતાને યોગ્યથી જુદા પ્રકારના પાકની શૂન્યતાયે ક-
રીને જે સંકટપ કરવો, તે હુદ્ધ નથી; અર્થાત્ “મુનિઠંપ્રતે ઇચ્છિત
દાને કરીને હું મારા આત્માને પાપરહિત કરીશ,” એવી રીતનો
કોઈક આરંજમાં જે વિચાર, તે હુદ્ધ નથી; (પણ સાધુને અનુ-
ચિત એવી રસોડમાં તેવો વિચાર નહીં કરવો.) હવે એવી રીતનો
સંકટપ શામાટે હુદ્ધ નથી? તે કહે છે કે, તેમાં મનની શુદ્ધિમા-
ત્રપણું હોવાથી; કેમકે, તેવી રીતનો સંકટપ સાધુઆદિક માટેજ
પૃથ્વીકાયાદિક જીવની હિંસાના નિમિત્તરૂપ નથી; પણ તેમાં તો
દેનારનો પક્ષ શુજ્જાવજ જણાય છે. કોની પેઠે તે કહે છે કે;
શુદ્ધ એવા સંકટપ શિવાયના મુનિવંદનાદિકની પેઠે. કણું છે કે,
જેમ મુનિપ્રતે નમન સ્તવન આદિક ક્રિયા નિર્દોષ છે, તેમ એવી
રીતના સંકટપવાલો પિંડ પણ દૂષણનું કારણ નથી.

હવે યાદીય અસંજવિત એવા સંકટપિતના કહેવાથી આત્મની
જે અનાસતા કહેલી છે, તેનું યંદન કરતા થકા કહે છે.

દૃષ્ટોઽસંકટપિતસ્યાપિ, સાજ એવમસંજવઃ

નાક્ત શ્યાસતાસિદ્ધિ, યંતિધર્મોઽતિહુષ્કરઃ ॥૮॥

અર્થ-અસંકલ્પિત પિંડની પ્રાપ્તિ પણ દેખાણી છે, તેથી, (આપે) તેનો અસંજવ કહેલો નથી; માટે આપને આપણની સિદ્ધિ થાય છે; વલી યતિધર્મ અત્યંત હુષ્કર છે.

ટીકાનો જાવાર્થ-કેવલ સંકલ્પિતજ આહાર મલે છે; એમ નહીં, પણ યતિઆદિકને માટે અસંકલ્પિત આહાર પણ મલે છે; એવો “અપિ” શબ્દનો અર્થ છે; કેમકે, ગૃહસ્થો કોઈને દેવાની ઇચ્છા વિના પણ સૂતકમાં તથા ધનઆદિકમાં, તથા જિહ્વર્ણનો અજાય હોતે ગતે પણ, તેમ જિહ્વાના અનવસરે પડેલે રાત્રિઆદિકમાં પણ રસોડ કરે છે; અને એવી રીતે કયંચિત્ દીધે પણ છે; અને તેવી રીતનું લેખાણ શાસ્ત્રમાં દેખાય છે; અને એવી રીતે “યો ન સંકલ્પિતઃ પૂર્વ” તથા “નર્ચયં સકૃત્થાનાં” इत्यादિક શંકાનું નિરાકરણ થયું. કહ્યું છે કે, “ધર્મશાસ્ત્રમાં કુશલ બુદ્ધિવાળો એવો કોઈ પણ આવક સંકલ્પિત આદિક આહારથી સાધુને વિટંબના કરે નહીં.”

હવે એવી રીતે “અસંકલ્પિત” પિંડની જ્યારે પ્રાપ્તિ સિદ્ધ થઈ, ત્યારે તેથી શું? તે કહે છે કે, તેથી એમ સિદ્ધ થયું કે, આપે અસંકલ્પિત પિંડનો અસંજવ કહેલો નથી; અને તેથી તે આપને આપણની સિદ્ધિ થઈ.

અહીં ઘાદી શંકા કરે કે, અસંકલ્પિત પિંડનો જે સંજવ કહ્યો, તે ઠીક છે, પણ તેવી રીતની વૃત્તિ હુષ્કર હોવાથી તેના ઉપદેશકને તો અનામપણુંજ છે.

તેને માટે હવે તેને કહે છે કે, મૂલગુણ તથા ઉત્તરગુણના સમુદાયરૂપ “યતિધર્મ” અતિ હુષ્કર છે; અને તે વાત પ્રસિદ્ધજ છે; અને તેથી આપને અનામપણું આવી શકતું નથી; કેમ કે, મોહનો તે શિવાય વીજો કોઈ ઉપાય નથી; શાસ્ત્રમાં પણ તેમજ કહ્યું છે.

માટે હે કુતીર્યિંઝ ! જો તમો પોતાના યતિપણા કરીને “સ-

પોતાના આત્માને મુકાવવાની ઇચ્છા કરે છે, એવો દીક્ષિત યતિ; આથી કરીને મોહની ઇચ્છા નહીં રાખનાર એવા યતિને જુદો પાડ્યો; કેમ કે, તેવા અમુમુહુ યતિને પુણ્યવંધન થાય છે. વળી તે કેવો? તો કે, “જાવિતાત્મા” કેતાં પોતાના અને પરના ઉપકારને કરનારી એવી ધર્મજાવનાયે કરીને, અથવા જિનની આજ્ઞાયે કરીને વાસિત કરેલું છે, અંતઃકરણ જેણે એવો. આથી કરીને સાધુની સામાચારીમાં રહી પ્રગટ જોજન કરવાથી થતા શાસનના ઉપધાતને, ત્યાગવો, એમ કહ્યું; કેમકે, શાસનનો તે ઉપધાત, પોતાના અને પરના અનર્થના કારણરૂપ, શાંતતાને નહીં ધારણ કરનારો, તથા જિનાજ્ઞાના જંગરૂપ છે. કહ્યું છે કે, “ઠકાયજીવની દયા પાસનારો સાધુ જો આહાર, નિહારાદિક પ્રગટપણે કરે, તો તે દુર્વજબોધી થાય છે.”

હવે તેવો યતિ શામાટે પ્રગટ જોજન ન કરે? તે કહે છે કે, પુણ્યાદિકના પરિહાર માટે; અહીં “આદિ” શબ્દથી યાચકની અપ્રીતિ આદિકના દોષરૂપી પાપ, તથા અસંયતિના પોષણથી થતું આરંજનું પ્રવર્તન, અને શાસનનો ઉપધાત; દટલાને ત્યાગ કરવા માટે તે પ્રગટ રીતે જોજન કરે નહીં. અને એવી રીતનું ગુપ્ત જોજન (સાધુઠને માટે) વિદ્વાનોએ માનેલું છે.

હવે તે પ્રગટ જોજન કરવામાં શી રીતે પુણ્યવંધન થાય છે? તે કહે છે.

જુંજાનં વીદ્ય દીનાદિ, યાંચતે હુત્પ્રપીડિતઃ॥

તસ્યાનુકંપયા દાને, પુણ્યવંધઃ પ્રકીર્તિતઃ ॥ ૨ ॥

અર્થ- (સાધુને) પ્રગટ જોજનકરતો જોડને, હુધાથી પીડિત થયેલ દીનાદિક (જોજનમાટે) યાચના કરે છે; અને (તે પાત્રને) દયાથી તેને દેવાથી તે સાધુને પુણ્યવંધ કહેલો છે.

ટીકાનો પ્રાવાર્ય- (પ્રગટ રીતે જોજન કરતા) એવા મુમુહુને જોડને, ગરીબ, અનાથ, માગણ વિગેરે યાચના કરે છે; તે દીના-

દિક કેયો? તોકે, હુધાથી પીડિત થયેલો; (કેમકે, હુધાથી નહીં પીડાણલાને દેવા માટે તેથી રીતની દયા થતી નથી.) એવા દીનાદિકને કરુણાથી જોજન આપવામાં તે મુમુહુને પુણ્યનો બંધ આગમમાં કહેલો છે. કાણું છે કે, જીવદયાથી, દામાથી, દા- નથી, તથા ગુરુજ્ઞકિથી (પ્રાણી) સાતાવેદનીય કર્મ બાંધે છે, અને તેથી વિપરીતપણે ચર્તવાથી અસાતાવેદનીય બાંધે છે.

માટે મુમુહુ શામાટે પ્રગટ રીતે જોજન કરે ?

ત્યારે અહીં ઘાદી શંકા કરે કે, જાણે પુણ્યબંધ થાય ? તેમ હાનિ શું છે ? તેનેમાટે હવે તેને કહે છે.

જવદેતુત્ત્વતથ્વાયં, નેપ્યતે મુક્તિવાદિનામ્ ॥

પુણ્યાપુણ્યદયાન્મુક્તિ, રિતિ શાસ્ત્રવ્યવસ્થિતેઃ ૩

અર્થ-તે પુણ્યબંધ જવનો હેતુ હોવાથી, મોહવાદીઝને તે આશ્રયરૂપ કરવો કહેલો નથી. કેમકે પુણ્યના અને પાપના (બ- ઝેના) દ્વયથી મોહ થાય છે, એવી શાસ્ત્રની સ્થિતિ છે.

ટીકાનો પ્રાચાર્ય- છપર કહેલો પુણ્યનો બંધ, સંસારનું કારણ હોવાથી, સિદ્ધાંતોના પ્રરૂપનારાઈ (મોહના અર્થિઠને) આ- શ્રય કરવારૂપ કહેલો નથી. હવે તે યાત્રી રીતે જાણી ? તો કે, “ શુજાશુજ કર્મના આત્મ્યતિક દ્વયથી મોહ કેતાં જીવનું સ્વાજા- યિકરૂપ પ્રગટ થાય છે,” એવી રીતની આસે ચનાનેલા શાસ્ત્રની સ્થિતિ છે; અને તે સ્થિતિથી, પુણ્યનો બંધ જવના હેતુ રૂપ છે, એમ પ્રગટ રીતે જણાય છે.

યાચના કરતા એવા દીનાદિકને પણ જો ન આપે, તો પુણ્યનો બંધ શાનો થાય ? એવી આશંકા કરીને હવે કહે છે.

પ્રાયો નચાનુકંપાવાં, સ્તસ્યાદત્વા કદાચન ॥

તથાવિધસ્વજાવત્વા, ઇવનોતિ સુખમાસિતુમ્ ॥૪॥

અર્થ-પ્રાયે કરીને અનુકંપાવાલો માણસ, તે દીનાદિકને દાન

દીધા ધિના કોઈ પણ વચ્ચે, સુખેથી વેસવાને શક્તિવાન થતો નથી, કારણ કે, તેનો તેવો સ્વજાવ છે.

ટીકાનો જાવાર્થ—જો (દીનાદિકને) ન આપે, તો તો પુણ્ય-બંધ નથી થતો, પણ કરુણાયુક્ત અંતઃકરણવાળો માણસ પ્રાર્થ કરીને, દીનાદિકને દાન દીધા ધિના સુખે રહી શકતો નથી. શામાટે તે તેમ રહી શકતો નથી ? તે કહે છે કે, યાચના કરતાં એવા દીનાદિકને દાન દેવામાં કારણજૂત એવો તેનો સ્વજાવ છે, તેથી. યજ્ઞી જે વસ્તુનો જે કાર્ય કરવાનો સ્વજાવ છે, તે કર્યા-ધિના તે રહી શકતી નથી. જેમ મધપાન નાચવા આદિક રિ-કારને છત્પન્ન કરે છે, તેમ દયાયુ માણસ (દીનાદિકને) દાન દીધા ધિના રહી શકતો નથી.

જ્યે પુણ્યના બંધની બીકથી દૃઢ ચિત્ત રાખીને, જો ન આપે, તો તેને શી રીતે પુણ્યબંધ થાય ? એવી આશંકા કરીને કહે છે; યજ્ઞી “પુણ્યાદિપરિહારાર્થ” એમાં જે આદિ શબ્દથી ધારણ કરે-તા યાચકની અપ્રીતિ આદિક દોષના પ્રતિપાદન માટે પણ કહે છે.

અદાનેઽપિ ચ દીનાદે, રપ્રીતિર્જાપતે ધ્રુવમ્ ॥

તતોઽપિ શાસનદ્વેષ, સ્તતઃ ક્રુગતિસંતતિઃ ॥ ૫ ॥

અર્થ—દીનાદિકને જો (જોજનાદિક) ન દીધ, તો ભરેલા તેની અપ્રીતિ થાય; અને તેથી પણ તેને શામનપર દ્વેષ થાય; અને તેથી માઠી ગતિની પરંપરા બંધાય.

ટીકાનો જાવાર્થ—જ્ઞાત આદિકનું દાન દેવાથી પુણ્યબંધ થાય છે; અને તે ન દેવાથી તે દીનાદિકને અપ્રીતિ કેતાં છંદા થાય છે; અને તે અપ્રીતિથી આત્મના યજ્ઞન પ્રત્યે તેને મારગ આવે છે; અને તેથી તે દીનાદિકને નરક, નિર્વણ આદિક ક્રુગતિની શ્રેણિ થાય છે.

જ્યે, મિષ્ટાન્યથી દુષ્ણણથી જે, યુદ્ધિ જેની, એવા તે દીના-દિકને, તેના પોતાના દોષથી (કદાચ) અપ્રીતિ આદિક થાય,

વાધા ન આવે. શાસ્ત્રના અર્થને ઇટલે આપ્તે બનાવેલા આગમના અર્થને વાધા કરવાયે કરીને, પાપબંધ આવે છે, કેમ કે, શાસ્ત્રના અર્થને જે વાધા પહોંચાડવી, તે મહા અનર્થનું કારણ છે. કહું છે કે,

યઃ શાસ્ત્રવિધિમુત્સૃજ્ય, વર્તતે કામચારતઃ ॥

ન સ સિદ્ધિમવાપ્નોતિ, ન સુખં ન પરાં ગતિમ્ ॥ ૧ ॥

અર્થ-જે માણસ શાસ્ત્રની વિધિને તજીને, પોતાની ઇચ્છા પ્રમાણે વર્તે છે, તે માણસ મોહ, સુખકે ભટકાટી ગતિ પામતો નથી.

બલી શાસ્ત્ર તો પરની અપ્રીતિના નાશનો પ્રયત્ન અંગીકાર કરવામાંજ તત્પર રહેવું છે.

માટે એવા હેતુથી મુમુક્ષુને પ્રગટ જોજન કરવામાં તત્વના જાણનારાભણ પાપબંધ કેતાં અશુભ કર્મની ઉત્પત્તિ કહેલી છે.

અહીં વાદી કહે કે, જલે શાસ્ત્રાર્થને વાધા આવે; તો તેને કહે છે કે, તેમ નહીં; તેને માટે હવે કહે છે.

શાસ્ત્રાર્થશ્ચ પ્રયત્નેન, યથાશક્તિ મુમુક્ષુણા ॥

અન્યવ્યાપારશૂન્યેન, કર્તવ્યઃ સર્વદેવ હિ ॥ ૭ ॥

અર્થ-અન્ય વ્યાપારને નહીં કરતા એવા મુમુક્ષુ, પોતાની શક્તિમુજય પ્રયત્ને કરી હમેશાં શાસ્ત્રાર્થ કરવો.

ટીકાનો જાવાર્થ-દૃષ્ટ અને ઇષ્ટથી આગમના અર્થનું જે કહેવું, તેને “આગમાર્થ” કહીયે; એવો આગમાર્થજ કરવો; તે કેવી રીતે કરવો ? તો કે, પ્રયત્નથી કહેતાં આદરથી કરવો; કેમ કે અનાદર કરવાથી સ્વેચ્છાતેને જેમ, તેમ ધિવદ્ધિત ફલની મિશ્રિ થતી નથી.

અહીં વાદી શંકા કરે કે, સંઘયણ આદિકથી હીન એવા મુમુક્ષુને મમગ્ર શાસ્ત્રાર્થ કરવો મુશ્કેલ છે; માટે આ ઉપદેશ તો ન બની શકે, એવી ક્રિયાવાલો છે. તેને માટે તેને કહે છે કે, “યથાશક્તિ.” કેતાં પોતાના શરીરની શક્તિપ્રમાણે શાસ્ત્રાર્થ કરવો. કહું છે કે, “વીર્યને નહીં ગોપ્યતો થકો ચારિત્રને વિરાધતો નથી;

માટે તપ, સંયમ આદિકમાં ધીર્યને ગોપવબું નહીં, તેમ ઇલંબબું પણ નહીં. " હવે તે શાસ્ત્રાર્થ કોણે કરવો ? તે કહે છે કે, મોહને ઇચ્છતા એવા માણસે કરવો. હવે તે માણસ કેવો ? તોકે "અન્યવ્યાપારશૂન્ય" કેતાં શાસ્ત્રાર્થના કરવા શિવાયના હોકયાત્રાદિક કાર્યથી રહીત એવો; કેમકે તેવા બીજા વ્યાપાર કરવાથી શાસ્ત્રાર્થને યાદા આવે છે; યહી તે શાસ્ત્રાર્થ કંઈ અમુક યત્નતેજ કરવો, એમ નહીં, પણ હમેશાં કરવો, અને જેથી તે શાસ્ત્રાર્થ કરવાનો છે, સેથીજ ગુપ્ત જોજન પણ તેણે કરવું; એવો સંબંધ જાણી લેવો.

હવે આ પ્રકરણને ઇપસંહરતા થકા કહે છે.

एवं ह्युत्तयधाप्येत, दुष्टं प्रकटजोजनम् ॥

यस्मान्निदर्शितं शास्त्रे, ततस्स्यागोऽस्य युक्तिमान् ७

અર્થ- એવી રીતે યજ્ઞ પ્રકારથી પ્રગટ જોજન કરવું, તે (મુનિને માટે) શાસ્ત્રમાં હુદ્દ કહેયું છે; માટે તેવા જોજનનો (મુનિ) ત્યાગ કરવો, તેજ યુક્તિમાન છે.

ટીકાનો જાવાર્થ-એવી રીતે ઇપર કહેલા પ્રકારથી, અર્થાત્ દીનાદિકને દાન દેવાથી અને ન દેવાથી પણ (સાધુને માટે) પ્રગટ જોજન હુદ્દ છે; અને યહી તેથી રીતના પ્રગટ જોજનને આગમમાં નિષેધ્યું છે, માટે (સાધુઈએ) તેનો ત્યાગ કરવો તે યુક્તજ છે. માટે હે કુતીચિંઈ, ગ્યારે તમો મોહની ઇચ્છા રાખો ઠો, ત્યારે તમારે પણ ગુપ્તની જોજન કરવું યુક્ત છે; એવો જાવાર્થ છે.

एवी रीते सातमा अष्टकनुं विवरणं संपूर्णं थयुं.

अष्टमाष्टकं प्रारब्धते.

હણવાર પણ ઇતવિના રહેવું નહીં; તેથી જોજનનું ઘર્ણન કર્યાવાદ હવે પચ્છણાણનું નિરૂપણ કરતા થકા કહે છે.

अव्यतो जावतश्चैव, प्रत्याख्यानं द्विधा मतम् ॥

अपेक्षादिकृतं ह्याय, मतोऽन्यच्चरमं मतम् ॥ ૧ ॥

વાધા ન આવે. શાસ્ત્રના અર્થને ઇટલે આપે વનાવેલા આગમના અર્થને વાધા કરવાયે કરીને, પાપવંધ થાય છે, કેમ કે, શાસ્ત્રના અર્થને જે વાધા પહોંચાડવી, તે મહા અનર્થનું કારણ છે. કહું છે કે,

યઃ શાસ્ત્રવિધિમુત્સૃજ્ય, વર્તતે કામચારતઃ ॥

ન સ સિદ્ધિમવાપ્નોતિ, ન સુખં ન પરાં ગતિમ્ ॥ ૧ ॥

અર્થ—જે માણસ શાસ્ત્રની વિધિને તજીને, પોતાની ઇચ્છા પ્રમાણે વર્તે છે, તે માણસ મોહ, સુખકે ભટકૂટી ગતિ પામતો નથી. વહી શાસ્ત્ર તો પરની અપ્રીતિના નાશનો પ્રયત્ન અંગીકાર કરવામાંજ તત્પર રહેલું છે.

માટે એવા હેતુથી મુમુક્ષુને પ્રગટ જોજન કરવામાં તત્વના જાણનારાઉં પાપવંધ કેતાં અશુભ કર્મની ઉત્પત્તિ કહેલી છે.

અહીં વાદી કહે કે, જલે શાસ્ત્રાર્થને વાધા થાય; તો તેને કહે છે કે, તેમ નહીં; તેને માટે હવે કહે છે.

શાસ્ત્રાર્થશ્ચ પ્રયત્નેન, યથાશક્તિ મુમુક્ષુણા ॥

અન્યવ્યાપારશૂન્યેન, કર્તવ્યઃ સર્વદેવ હિ ॥ ૭ ॥

અર્થ—અન્ય વ્યાપારને નહીં કરતા એવા મુમુક્ષુ, પોતાની શક્તિમુજબ પ્રયત્ને કરી હમેશાં શાસ્ત્રાર્થ કરવો.

ટીકાનો જાગાર્થ—દૃષ્ટ અને ઇષ્ટથી આગમના અર્થનું જે કહેવું, તેને “આગમાર્થ” કહીયે; એવો આગમાર્થજ કરવો; તે કેવી રીતે કરવો ? તો કે, પ્રયત્નથી કહેતાં આદરથી કરવો; કેમ કે અનાદર કરવાથી શ્લેષુતોને જેમ, તેમ વિવશિત પાત્રની મિત્રિ થતી નથી.

અહીં વાદી શંકા કરે કે, સંઘયણ આદિકથી હીન એવા મુમુક્ષુને મમગ્ર શાસ્ત્રાર્થ કરવો મુશ્કેલ છે; માટે આ ઉપદેશ તો ન બની શકે, એવી ક્રિયાવાલો છે. તેને માટે તેને કહે છે કે, “યથાશક્તિ.” કેતાં પોતાના શરીરની શક્તિપ્રમાણે શાસ્ત્રાર્થ કરવો. કહું છે કે, “વીર્યને નહીં ગોપયતો યકો ચારિત્રને વિરાધતો નથી;

माटे तप, संयम आदिकमां धीर्यने गोपवर्तुं नहीं, तेम छलंधवुं पण नहीं. ” ह्ये ते शास्त्रार्थ कोणें करवो ? ते कहें ठे के, मोहनने इच्छता एया माणसे करवो. ह्ये ते माणस केयो ? तोके “अन्यव्यापारशून्य” केतां शास्त्रार्थना करया शिष्यायना छोकयात्रादिक कार्यथी रहीत एयो; केमके तेवा बीजा व्यापार करयाथी शास्त्रार्थने बाधा आवे ठे; वसी ते शास्त्रार्थ कंडं अमुक वसतेज करवो, एम नहीं, पण हमेशां करवो, अने जेथी ते शास्त्रार्थ करवानो ठे, तेथीज गुप्त चोजन पण तेणें करवुं; एयो संबंध जाणी लेयो.

ह्ये आ प्रकरणने उपसंहारता यका कहे ठे.

एवं ह्युत्तयद्याप्येत, दुष्टं प्रकटचोजनम् ॥

यस्मान्निदर्शितं शास्त्रे, ततस्त्यागोऽस्य युक्तिमान् ॥

अर्थ- एवी रीते बने प्रकारथी प्रगट चोजन करवुं, ते (मुनिने माटे) शास्त्रमां छुट कहेखुं ठे; माटे तेया चोजननो (मुनि) त्याग करवो, तेज युक्तिमान ठे.

टीकानो जायार्थ-एवी रीते उपर कहेखा प्रकारथी, अर्थात् दीनादिकने दान देयाथी अने न देयाथी पण (साधुने माटे) प्रगट चोजन छुट ठे; अने वसी तेवी रीतना प्रगट चोजनने आगममां निषेधुं ठे, माटे (साधुने) तेनो त्याग करवो ते युक्तज ठे. माटे हे कुतीघिंठ, ज्यारे समो मोहनी इच्छा राखो ठो, त्यारे समारे पण गुप्तनी चोजन करवुं युक्त ठे; एयो जायार्थ ठे.

एवी रीते सातमा अष्टकनुं विवरण संपूर्ण थयुं.

अष्टमाष्टकं प्रारब्धते.

दण्यार पण प्रतिदिना रहेवुं नहीं; तेथी चोजननुं वर्णन कर्याबाद ह्ये पद्यखणनुं निरूपण करता यका कहे ठे.

अव्यतो जावतश्चैव, प्रत्याख्यानं द्विधा मतम् ॥

अपेक्षादिकृतं ह्याय, मतोऽन्यच्चरमं मतम् ॥ १ ॥

प्रत्याख्यान कराणुं होय तेने पंहेलुं पटखे “अव्यपचखाण” जाण-
युं; अने ते अपेक्षादिक विना जे पचखाण करेलुं होय, तेने बीजुं
पटखे “जावपचखाण” जाणयुं.

हये ते यत्तेमांथी पहेखा पचखाणनुं स्वरूप कहे ठे.

अपेक्षा या विधिश्चेवा, परिणामस्तथेव च ॥

प्रत्याख्यानस्य विघ्नास्तु, वीर्याजावस्तथापरः॥२॥

अर्थ- अपेक्षा, अविधि, तथा अपरिणाम, अने पक्षी वीर्यनो
अजाय, ए चारे (जाव) प्रत्याख्यानना विघ्नरूपज ठे.

टीकानो जावार्थ- “अपेक्षा” पटखे आ लोक अने परलोक-
संबंधी अर्थनी इच्छा, अने “अविधि” पटखे विधिची छलटी
रीते करयुं ते; (“विधि” पटखे पोते जाणनार थयो ठतो पण गी-
तार्थ पासेयी छचित बाळें यखतो यखत विनयपूर्णक, समतास-
दित ग्रहण करया लायक यस्तुने ग्रहण करे ते.) तथा सेवीज
रीते “अपरिणाम” पटखे प्रत्याख्याननी प्रतिपत्तिमां पोतानी
अज्ञारूप परिणामनो अजाय; ते अव्यप्रत्याख्यानना हेतुजल
एवा अपेक्षादिक व्रणे, जावप्रत्याख्यानना विघ्नरूपज ठे; तथा
“वीर्य” पटखे वीर्यातरायना हयोपशमादिकची उत्पन्न अपक्षो
जे जीयनो परिणाम, तेनो अजाय, पटखे “वीर्याजाव” ते पण
अपेक्षादिकनी पेठे चोथो जाव प्रत्याख्यानना विघ्नरूप ठे. आ
“वीर्याजाव” ठे ते, परिणाम ठतां पण, प्रत्याख्यानने नहीं पा-
लयानो हेतुरूप होवाची विघ्नजल ठे.

अपेक्षाची करेलुं पचखाण निष्फलपणायें करीने अग्रधान हो-
वाची, ते “अव्यपचखाण” ठे; एवी रीतना अर्थने प्रतिपादन
करया माटे अपेक्षाने निंदता थका हवे कहे ठे.

लब्ध्याद्यपेक्षयाक्षेत, दक्षव्यानामपि क्वचित् ॥

श्रूयते न च तर्किकि, दित्यपेक्षात्र निंदिता॥३॥

અર્થ- (જોજન આદિકના) લાજની અપેક્ષાથી તે ડચ્ચ-
પચ્છલાણ તો કોડક વસતે અજબ્યોને પણ હોય છે, એવું (આગ-
મમાં) સંજલાય છે; માટે તે પચ્છલાણ કંડું કામનું નથી; અને
તેથી અપેક્ષાને અહીં નિંદેલી છે.

ટીકાનો જાવાર્થ-“લબ્ધિ” એટલે જોજન, યશ, પૂજા આ-
દિકના લાજની અપેક્ષાથી તે ડચ્ચપચ્છલાણ તો સિદ્ધિમાં જગને
અયોગ્ય, અર્થાત્ અજબ્યને પણ હોય છે; (એટલે જબ્યને તેનું પ-
ચ્છલાણ તો એક બાજુ રહ્યું; પણ અજબ્યને પણ તે ડચ્ચપચ્છલાણ
તો હોય.) એવું ડચ્ચપચ્છલાણ “કષિત્” એટલે યથામૃત્તિ-
કરણે કરીને, ઇંચિપ્રદેશસુધિ આવેલા એવા અજબ્યોને હોય છે;
એમ આગમમાં કહેલું સંજલાય છે.

ગૌતમસ્વામીજી જગયાનને પૂછ્યું કે હે જગવન્ ! અસંયત જનિક
હવ્ય દેવો જો દેવલોકમાં જાય, તો કયા દેવલોકમાં જાય? ત્યારે જ-
ગરાને કહ્યું કે; હે ગૌતમ ! જબન્યથી જુવનપતિમાં તથા જલકૃષ્ટી
જનરિમ ઇંચેયકમાં જાય. (ગાથાના આ અર્થમાં અસંયત જનિક હ-
વ્ય દેવો, કે જેનું અજબ્ય થયા થકા દેવપણાથી જલજન થનારા
છે, તેનું વર્ણન કર્યું છે.) થલી ગૌતમસ્વામીજી જગરાને પૂછ્યું
કે, હે જગવન્, એવો એક મનુષ્ય ઇંચેયક દેવતાપણે કેટલી હવ્ય-
દ્વિષ્ટ કરે ? અર્થાત્ કેટલાં શરીર કરે ? ત્યારે જગરાને કહ્યું કે
હે ગૌતમ ! તે અનંતની હવ્યેદિષ્ટ કરે ? અર્થાત્ અનંતનીવાર ત્યાં જ-
લાજ થાય. જ્યે જ્યે રીતે અજબિ મનુષ્ય ઇંચેયકમાં ગાધુના ટિં-
ગથી જ જડ શકે છે, અને તે ગાધુટિંગમાં પચ્છલાણ તો હોય છે.
(માટે જ્યે રીતે તે હવ્યપચ્છલાણ તો અજબિને પણ હોય છે.)
જ્યે તેવી રીતનું અજબ આદિકથી કર્યું હવ્યપચ્છલાણ કંડું
વળ રિમાયમાં નથી; કેમકે મુમુક્ષુને તેથી મોક્ષસ્થાન મળી
જાય નથી; કારણ કે જે વસ્તુ પોતાના વડાને માટે છે, તેને
વસ્તુવળ પ્રાપ્ત થાય છે, પણ વધ્યાધુવની જે જે વસ્તુ પોતાના

ફલને સાધતી નથી, તેને વસ્તુપણું ઘટી શકે નહીં; અર્થાત્ પ્રત્યાહ્યાનનું ફલ તો મોહ છે, અને તે અપેક્ષાવાળું હવ્યપ્રત્યાહ્યાન તો તે ફલ આપતું નથી, માટે તેને પ્રત્યાહ્યાનપણું પણ ઘટી શકતું નથી. અને એવી રીતે અપેક્ષાથી કરેલું પદ્ધત્તણ જ્યારે નિષ્ફલ છે, તેથી જાવપદ્ધત્તણને વિગ્ન કરનારી એવી તે અપેક્ષાને જિનશાસનને વિષે નિંદનિક કહેલી છે.

હવે અવિધિનું જ્ઞાપ્રત્યાહ્યાનપ્રતે વિગ્નપણું કહે છે.

યથૈવાવિધિના લોકે, ન વિદ્યામહણાદિ યત્ ॥

વિપર્યયફલત્વેન, તથેદમપિ જ્ઞાત્યતામ્ ॥ ૪ ॥

અર્થ-જેમ અવિધિનું કરીને લોકમાં વિદ્યામહણાદિક નથી થતું, તેમ છલટા ફલવડે કરીને, અવિધિથી કરેલું પદ્ધત્તણ પણ જાણ્યું.

ટીકાનો જ્ઞાપાર્થ-જેમ અવિધિનું કરીને લોકમાં વિદ્યા, તથા મંત્ર આદિકનું મહણ થઈ શકતુંજ નથી, પણ છલટું તેથી મૃત્યુ આદિક થાય છે, તેમ યાંચિત ફલના વિપર્યાયપણાનું કરીને, અર્થાત્ અવિધિનું કરેલું એવું પ્રત્યાહ્યાન પણ અપ્રત્યાહ્યાનજ છે; એમ જાણ્યું.

હવે પરિણામરહિત પ્રત્યાહ્યાનનું હવ્યપ્રત્યાહ્યાનપણું કહે છે.

અદ્યોપશમાત્યાગ, પરિણામે તથા સતિ ॥

જિનાઙ્ગાજકિસંવેગ, યૈકલ્યાદેતદપ્યસત્ ॥૫॥

અર્થ-દ્યોપશમવિના ત્યાગ પરિણામ હોતે ઠતે, તથા વિધિ-પૂર્વક ત્યાગપરિણામ ન હોતે ઠતે, અને જિનવચનની જાતિ, અને સંવેગના અજ્ઞાપથી, તે અપરિણામી પદ્ધત્તણ પણ અસોજનિક છે.

ટીકાનો જ્ઞાપાર્થ-“દ્ય” એટલે વિરતિને રોકનારા છદીર્ણ વર્મોનો નાશ, અને તેની સાથે જે અપશમ, વેતાં છદીર્ણ નહીં એવા

તે કર્મને વિપાકોદયની અપેક્ષાથી, જે અટકાવી રાખવું તે; અને તે વજ્રે દુયોપશમ કહેવાય; તેવા દુયોપશમવિના ત્યાગ પરિણામ હોતે ઠતે, પટલે દેશવિરતિ, સર્વવિરતિ અને નોકારસી આદિકનું પચ્ચલાણ હોતે ઠતે પણ તે અસત્ ઠે. (આથી કરીને દેશવિરતિ તથા સર્વવિરતિ પચ્ચલાણને, તેના હેતુરૂપ એવા ગૃહસ્થી અને સાધુને, નચકારસી સહિતાદિક ઉત્તરગુણપ્રત્યાખ્યાનનું ઇવ્યપણું કહ્યું.) અથવા વિધિપૂર્વક દુયોપશમ હોતે ઠતે ત્યાગપરિણામ થાય ઠે, પણ તેવી રીતનો ત્યાગપરિણામ ન હોતે ઠતે, (આથી કરીને અવિરતિ સમ્યગ્દૃષ્ટિવાલા વાસુદેવાદિકોના, તથા અજ્ઞાન્યાદિકના પચ્ચલાણને ઇવ્યપણું કહ્યું) આ અપરિણામી પચ્ચલાણ પણ ઉત્તમ નથી.

અહીં વાદી શંકા કરે કે, પ્રત્યાખ્યાન કરવાલાયક એવી વસ્તુમાં અજ્ઞાન્યાદિકોને થોડો પણ ત્યાગપરિણામ તો હોય ઠે, તો તેને ઇવ્યપ્રત્યાખ્યાનપણું કેમ કહેવાય ? તેને માટે તેને કહે ઠે કે, તેઠને જિનાજ્ઞાની જ્ઞાતિનું, અને મોહના અજ્ઞિહાપનું વિકલપણું હોવાથી, અથવા જિનાજ્ઞાની જ્ઞાતિથી થતા સંવેગનું વિકલપણું (રહિતપણું) હોવાથી, અપરિણામપણાણું કરીને તેઠના પચ્ચલાણને ઇવ્યપણું ઠે. માટે એવી રીતનું અપરિણામી પચ્ચલાણ પણ અશોચનીક ઠે.

હવે ધીર્યના અજ્ઞાતને ઇવ્યપ્રત્યાખ્યાનનું હેતુપણું કહે ઠે.

ઉદગ્રવીર્યવિરહાત્, ક્ષિપ્તકર્મોદયેન યત્ ॥

યાધ્યતે તદપિ ઇવ્ય-પ્રત્યાખ્યાનં પ્રકીર્તિતમ્ ॥૬॥

અર્થ-ઉત્કૃષ્ટ ધીર્યના અજ્ઞાતથી, તથા ક્ષિપ્ત કર્મોના ઉદયથી જેને વાધા થાયે ઠે, તે પ્રત્યાખ્યાનને પણ “ઇવ્યપ્રત્યાખ્યાન” કહેવું ઠે.

ટીકાનો જાવાર્થ-ઉત્કટ એવું જે “ધીર્ય” કેતાં ધીર્યોત્તરાયના દુયોપશમથી ઉત્પન્ન થયેલો જે આત્માનો પરિણામ, તેના વિરહથી,

અને અત્યંત મીઠા પણ ધીર્યંતરાયાદિ કર્મના વિપાકથી, અંગીકાર કરેલા પણ પણ જે પ્રત્યાહ્યાનને યાદા આપે છે, તે પ્રત્યાહ્યાનને પણ “હ્રદ્યપ્રત્યાહ્યાન” કહેલું છે. (કેમ કે, ધીર્યના છદ્મામથી જીવ, હિષ્ટ કર્મોને શમાવે છે, અને તેના અજાણથી તેને કર્મોનો હૃદય ધાય છે.) અથવા હિષ્ટકર્મના હૃદયથી થતો જે ધીર્યનો અજાણ, તેથી જીવે કરીને જે પ્રત્યાહ્યાનને યાદા કરાવે છે, તેને “હ્રદ્યપ્રત્યાહ્યાન” કહેલું છે; પણ પણ અર્થ ધાય. યથી રીતના ધીર્યજાણના પ્રત્યાહ્યાનને પણ તત્પના જાણનારાઈપ “હ્રદ્યપ્રત્યાહ્યાન” કહેલું છે.

યહી કેટલાક આચાર્યો, કાણાંતરે “જાવપ્રત્યાહ્યાનનું” તે કારણ હોયથી, તેને “ હ્રદ્યપ્રત્યાહ્યાન ” કહેલું છે; કેમકે, એક પરતે અણો જાવ, જાવાંતરને હૃદય કરે છે. કહ્યું છે કે,

“ મઙ્ મંજાઈ જાવો, પાર્ય જાવાંતર જઠ ફુણ્ડ. ”

અર્થ- એકવાર હૃદય અણો જાવ, પ્રાર્યે કરીને જાવાંતરને (યથીજ રીતના ધીજા જાવને) હૃદય કરે છે.

અહીં “ હ્રદ્ય ” શબ્દને યોગ્યતાથી જાણ્યો.

યથી રીતે હ્રદ્યપદ્ધત્તાણનું સ્વરૂપ કહ્યું, હવે જાવપદ્ધત્તાણનું સ્વરૂપ કહે છે.

યતહિપર્યયાદ્જાવ, પ્રત્યાહ્યાનં જિનોદિતમ્ ॥

સમ્યક્ચારિત્રરૂપત્વાન્, નિયમાન્મુક્તિસાધનમ્ ॥૭૭॥

અર્થ- (ઉપર કહેલા હ્રદ્યપદ્ધત્તાણથી) હલટી રીતે જિનેશ્વરે “જાવપદ્ધત્તાણ” કહેલું છે, અને તે સમ્યક્ ચારિત્રરૂપ હોયથી, નિશ્ચયે કરીને મોહને સાધનારું છે.

ટીકાનો જાવાર્થ-અપેક્ષાદિકથી કરેલા પદ્ધત્તાણ શિવાય, પટલે અનપેક્ષાદિકથી કરેલું જે પદ્ધત્તાણ તે “જાવપદ્ધત્તાણ” કહેવાય; અને તે “જાવપદ્ધત્તાણ” જિનેશ્વર પ્રત્યુષ કહેલું છે; કેમકે,

અર્થ- જેર, કાંટા, અને રત્નાદિકોને વિષે વાણિકાદિકનાં જાણપણની પેટે, હેયત્વ આદિકને નિશ્ચય નહીં કરાવનારું “વિષયપ્રતિજ્ઞાસ” જ્ઞાન હોય.

ટીકાનો જાવાર્થ-“વિષ” પટલે વઝનાગ આદિક, તથા “કાંટા” પટલે વાવલ આદિકના અવયવો, (કાંટાઈ) તથા “રત્ન” પટલે મરકત મણિ આદિક, ઘીઝી યસ્તુઈ તેને વિષે વાણિકા તથા અતિમુગ્ધોનું જે જ્ઞાન, તેના સરખું ” વિષયપ્રતિજ્ઞાસ” જ્ઞાન હોય; હવે તે “વિષયપ્રતિજ્ઞાસ” જ્ઞાન, વાલ આદિકના જ્ઞાન સરખું કેમ છે ? તે કહે છે કે, તે જ્ઞાન, જ્ઞેયવિષયોનું તજવાપણું ગ્રહણ કરવાપણું, તથા ઇપેહવાપણું, જણાવી શકતું નથી; અર્થાત્ વાલ આદિકનું જ્ઞાન, જેમ વિષ આદિક વિષયના રૂપઆદિકને જ જાણે છે, પણ તેના હેયત્વ આદિક ધર્મને જાણતું નથી, તેને જે જ્ઞાન, ગ્રંથીજેદ જેઠને નથી થપ્પો, એવા વહુશ્રુતોને પણ (તેઠના) મોહથી મલીન થપ્પા મનપણાયેં કરીને, અતત્વોની હેયતાનો, તથા તત્વોની ઇપાદેયતાનો વિચાર કરાવવાનો અસમર્થ હોય, આર્થાત્ તત્ત્વ અને અતત્ત્વને તુલ્ય જણાવનારું, અથવા બલટી રીતે જણાવનારું તે “વિષયપ્રતિજ્ઞાસ” જ્ઞાન કહેવાય. કહું છે કે,

વિસયપઢિભાસમિત્તં, ચાલસ્સેવચ્ચુરયણવિસયંમિ ॥

ઘયણાહણસુ નાણં, સવ્વધાણાણમોણેયં ॥ ૧ ॥

હવે તેજ જ્ઞાનને તેના ચિન્હ આદિકથી દેખાડતા થકા કહે છે.

નિરપેક્કપ્રવૃત્ત્યાદિ, લિંગમેત્તુદાહૃતમ્ ॥

અજ્ઞાનાવરણાપાયં, મહાપાયનિવંધનમ્ ॥ ૨ ॥

અર્થ-(પાપ સંબંધી) શંકાધિનાની પ્રવૃત્તિ આદિક છે, ચિન્હ જેનું, તથા અજ્ઞાનના આવરણને નાશ કરનારું, અને મહાઅપાયના કારણરૂપ, તે “વિષયપ્રતિજ્ઞાસ” જ્ઞાન કહેલું છે.

ટીકાનો જાવાર્થ-આ લોક અને પરલોકસંબંધી અપાયોની

(હુદ કાર્યોની) જે શંકા, તે જેમાંથી ગણી છે, એવું જે પ્રયત્ન-
નાદિક, તે છે ચિન્હ જેનું, તેને આસોઈ “વિષયપ્રતિજ્ઞાસ” જ્ઞાન
કહેલું છે. તે જ્ઞાન કેવું છે ? તો કે, “અજ્ઞાન” કેતાં મિથ્યાત્વના
ઉદયથી દૂષિત એવાં જે મતિ, શ્રુત અને અવધિ જ્ઞાન (વિજંગજ્ઞાન)
તેના આચરણનો છે, દયોપશમ જેમાં એવું છે; (મિથ્યાદૃષ્ટિનું જે
મતિ, શ્રુત, અને અવધિજ્ઞાન (વિજંગજ્ઞાન) તે અજ્ઞાનજ છે.) કાણું છે કે,

અવિસેસિયામદશિષ્ય, મમદિદિષ્ટસ્તમામહનાર્ણ ॥

મહઅભાણં મિત્થા, દિઠિસ્સ સુર્યપિણ્ણવ. ॥ ૧ ॥

અર્થ—સૂત્રમાં પણ એમજ કાણું છે કે, સમ્યગ્ દૃષ્ટિઠની જે શુદ્ધિ,
તે “ મતિજ્ઞાન ” છે; અને મિથ્યાદૃષ્ટિની જે શુદ્ધિ, તે “ મતિઅ-
જ્ઞાન ” છે. પણ મતિમાં કંઈ ફેરફાર નથી.

હવે તે “વિષયપ્રતિજ્ઞાસ” જ્ઞાન શું પણ આપે છે ? તે કહે છે
કે, તે પોતાને અને પરને આ લોક અને પરલોકસંબંધી મહા-
અપાયોનું કેતાં મહા કષ્ટોનું કારણરૂપ થાય છે; કેમ કે, તત્ત્વથી
તે અજ્ઞાનજ છે; અને અજ્ઞાન છે તે, મહાઅપાયનું કારણ છે.
કાણું છે કે,

અજ્ઞાનં સ્વલ્પ કષ્ટં, ક્રોધાદિમ્પોઽપિ સર્વાપાયેભ્યઃ ॥

અર્થદિત્તમદિર્લયા, નયેસિયેનાઘૃત્તો લોકઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ—અજ્ઞાન છે તે, સ્વલ્પ ક્રોધાદિક સર્વ અપાયોથી પણ
કષ્ટકારી છે; કેમ કે, તે અજ્ઞાનથી વિંટાળ્યો માણસ દિત્ત અ-
ધ્યા અદિત કાર્યને જાણી શકતો નથી.

હવે ત્રીજા “ આત્મપરિણતિમત્ ” જ્ઞાનનું સ્વરૂપ દેસાદ્યા
માટે કહે છે.

પાતાદિપરતંત્રસ્ય, તદ્દોપાદાવસંશયમ્ ॥

અનર્ધાયાતિયુક્તં ધ્યા, ત્મપરિણતિમન્મતમ્ ॥૪॥

અર્થ—પતન આદિકથી પરતંત્ર ઘણા પ્રાણીને, તેના દોષ-

દિકને વિષે સંશય વિનાનું, તથા અનર્થ આદિકની પ્રાપ્તિવાળું
 “આત્મપરિણતિમત્” જ્ઞાન માનેલું છે.

ટીકાનો ખાવાર્થ—“પાતાદિપરતંત્રસ્ય” કેતાં નીચી અને ઊંચી
 ગતિ માટે, પરતંત્ર થયેલા એટલે વિષય, અને કપાયાદિકે વધારે
 કરેલા પ્રાણીને, તે કપાય આદિકથી થતા કર્મબંધ અને દુર્ગતિ
 આદિક દોષમાં, અને (આદિશબ્દથી) અન્યુદય આદિક ગુણમાં
 જે સંશયરહિતપણાનું જ્ઞાન થાય છે, તથા જે, કર્મબંધન અને
 દુર્ગતિગમન રૂપી અનર્થ, અને પરંપરાથી મલ્લતા મોહરૂપી ગુણ
 પ્રાપ્તિવાળું છે, તેને તત્વના જાણનારાં ઇશ “આત્મપરિણતિમત્”
 જ્ઞાન માનેલું છે. અહીં દૃષ્ટાંત નીચેપ્રમાણે જાણવું.

અયલી ચાલના ઘોડાપર બેસવાથી પરતંત્ર થયેલા સ્વાસ્થ્યને
 અંગજંગ, તથા મરણાદિક દોષમાં, તથા રુના સમૂહના કૌમલ્ય
 સ્પર્શાદિક ગુણમાં સંશયરહિતપણું થાય છે; તથા તે અંગજંગાદિક
 અનર્થ, અને સુખસ્પર્શાદિક ગુણની પ્રાપ્તિવાળું છે; એમ તે માને છે.

હવે તેજ આત્મપરિણતિમત્ જ્ઞાનનું લિંગાદિકથી નિરૂપણ કરવા
 તા થકા કહે છે.

તથાવિધપ્રવૃત્ત્યાદિ, વ્યંગ્યં સદનુબંધિ ચ ॥

જ્ઞાનાવરણહાસોત્થં, પ્રાયો વૈરાગ્યકારણમ્ ॥૫૧॥

અર્થ—તેના પ્રકારની પ્રવૃત્તિ આદિકથી પ્રગટ થનારું, તથા
 શુદ્ધ અનુબંધવાળું, તથા જ્ઞાનાવરણાદિકના નાશથી છત્પટ થયે
 લું, અને પ્રાયે કરીને વૈરાગ્યના કારણ રૂપ, તે “આત્મપરિણતિ-
 મત્” જ્ઞાન જાણવું.

ટીકાનો ખાવાર્થ—તેના પ્રકારની અર્હિમાદિકને વિષે જે પ્રવૃત્તિ
 નિ આદિક, તે થકી પ્રગટ થયારૂપ છે, ચિન્હ એવું, તથા પરંપરા
 થી મોહપણને દેયારૂપ છે સદનુબંધ એવો, એવું તે આત્મપરિ-
 ણતિમત્ જ્ઞાન છે; હવે તે જ્ઞાન શું હેતુવાળું છે? તે કહે છે કે,
 મતિ આદિક જ્ઞાનનું જે આવરણ, તેના ક્ષયોપશમથી છત્પટ થ

પણું તે જ્ઞાન છે; ધણી તે જ્ઞાન સદનુગંધી સી રીતે છે ? તે કહે છે કે, તે જ્ઞાન પ્રાપ્તે કરીને ધૈરાગ્ય વેતાં ઉત્તમ જાવનાનું નિમિત્ત છે. કાર્યું છે કે,

ધાતુભૂતિશ્ચક્રીદા, તુલ્યાસ્પાંભાતિ ધીમતામ્ ॥

તમોઘંથિચિભેદેન, ભવપેષ્ટાશ્ચિત્તૈય દ્વિ ॥ ૧ ॥

અર્થ- અજ્ઞાનરૂપી ઘંથીના જેદથી મુક્તિમાનોને આ જયની મધણી પેષ્ટા, ધૈરાગ્ય જાવના હોતે ઝટે, ચાલકે કરેલા ધૂણીના ધરની રમત સરણી (વિનશ્ચર) છામે છે.

અહીં પ્રાપ્તે કરીને ધૈરાગ્યનું જે કારણ કહ્યું, તેની મતલબ એ કે, રાગ્યાદિક મેલયયામાં તત્પર થઈને પવા જરતાદિકની પેટે, કપાયનો હૃદય વિશેષ હોતે ઝટે તે જ્ઞાન ધૈરાગ્યનું કારણ ન પણ થાય, તે જાણવા માટે કહ્યું.

હવે ત્રીજું જે “તત્ત્વસંવેદન” જ્ઞાન તેના પ્રતિપાદન માટે કહે છે.

સ્વસ્થપૂત્તેઃપ્રશાંતસ્ય, તદ્વેયત્વાદિનિશ્ચયમ્ ॥

તત્ત્વસંવેદનં સમ્યક્, યથાશક્તિફલપ્રદમ્ ॥ ૬ ॥

અર્થ- સ્વસ્થ પૂત્તિપાલા, તથા શાંત પવા પુરુષને, ધસ્તુના હે-યપણા આદિકમાં નિશ્ચયવાણું “ તત્ત્વસંવેદન ” જ્ઞાન થાય છે. અને તે સારી રીતે યથાશક્તિ ફલને દેનારું છે.

ટીકાનો જાવાર્ય- આપુલતા રહિત છે, ધચન અને, કાયાના વ્યાપારનું પરત્યાપણું જેનું, તથા રાગદ્વેષ આદિના અપશમવાલા, પવા માણમને “ તત્ત્વસંવેદન ” જ્ઞાન થાય છે. હવે તે જ્ઞાન કેવું? તો કે, જ્ઞેય ધસ્તુતત્ત્વના હેયપણા, અપાદેયપણા, અને અપેક્ષણીય-પણાનો જે નિશ્ચય જેમાં ણું તે છે; ણું તે “ તત્ત્વસંવેદન ” જ્ઞાન સમ્યક્ પ્રકારે, પુરુષને, સંઘયણ આદિકના સામર્થ્યને અનુસારે, વિરતિરૂપી અનંતરપાલ, તથા પરંપરાયે મોહપાલને દેનારું છે.

હવે તે જ્ઞાનના સિંગાદિકને પ્રતિપાદન કરતા થતા કહે છે.
ન્યાય્યાદો શુરુવૃત્ત્યાદિ, ગમ્યમેતત્પ્રકીર્તિતમ્ ॥

સદ્જ્ઞાનાચરણાપાયં, મહોદયનિબંધનમ્ ॥ ૭ ॥

અર્થ-મોક્ષમાર્ગ આદિકને વિષે શુરુ પ્રવૃત્તિઆદિયી જે અનુ-
માન કરાય છે, તેને તત્વસંવેદન જ્ઞાન કહેયું છે, તથા તે ઉત્તમ
જ્ઞાનના આચરણનો હ્યોપશમ કરનારું, અને મોક્ષના કારણરૂપ છે.

ટીકાનો જાવાર્થ- નીતિમહિત એવો મમ્યમ્ જ્ઞાન, દર્શન
અને ધારિત્રરૂપ જે મોક્ષમાર્ગાદિક તેને વિષે અતિચારરહિત પ્ર-
વૃત્તિ આદિકે કરીને, જે જ્ઞાન અનુમિત થાય છે, તેને જ્ઞાનનું સ્વ-
રૂપ જાણનારાઈએ “ તત્વસંવેદન ” જ્ઞાન કહેયું છે; હવે તે જ્ઞાન
કેવા હેતુવાળું છે ? તે કહે છે કે, ઉત્તમ એવું જે આજિનિયોધા-
દિક જ્ઞાન, તેના આચરણને હ્યોપશમ કરનારું, અને નિર્ધાણના
કારણરૂપ ફલને દેનારું છે.

હવે આ અટકને સંપૂર્ણ કરતા થતા ઉપદેશ કહે છે.

एतस्मिन् सततं यत्नः, कुग्रहत्यागतो भृशम् ॥

मार्गश्रद्धादिज्ञावेन, कार्य आगमतत्परः ॥ ८ ॥

અર્થ-આગમના (વચનોમાં) તત્પર એવા માણસોએ કદાગ્રહ
તજીને, ઉપર કહેલા તત્વસંવેદન જ્ઞાનમાં, મોક્ષમાર્ગમાં શ્રદ્ધાદિક
જાણે કરીને હમેશાં યત્ન યત્ન કરવો.

ટીકાનો જાવાર્થ-ઉપર કહેલા તત્વ સંવેદન જ્ઞાનમાં હમેશાં
આદર કરવો; તે કેવી રીતે કરવો ? તે કહે છે કે, જેથી શાસ્ત્રને
વાધા આવે, એવા કદાગ્રહને તજીને યત્ન કરવો; શાનેથી કરવો ? તે
કહે છે કે, મોક્ષમાર્ગમાં શ્રદ્ધા, તેનું જ્ઞાન, અને તેની સેવનાથી
યત્ન કરવો. હવે તે કોણે કરવો ? તે કહે છે કે, આસનાં વચનમાં
તત્પર થઈને એવા માણસોએ કરવો.

एवी रीते नवमा अट्कनुं विवरण समाप्त अयुं.

દશમાષ્ટકં પ્રારચ્યતે.

મમ્યગ્ જ્ઞાનથી ધૈરાગ્ય થાય છે, માટે તે ધૈરાગ્યનું નિરૂપણ કરતા ધ્વાકા હવે કહે છે.

આર્તધ્યાનારૂપમેકંસ્યા, ન્મોહગર્જં તથાપરમ્ ॥

સદ્જ્ઞાનસંગતં ચેતિ, વૈરાગ્યં ત્રિવિધં સ્મૃતમ્ ॥૧॥

અર્થ-એક “આર્તધ્યાન” નામનો, ઘીજો “મોહગર્જિત,” તથા ઘીજો “સદ્જ્ઞાનસંગત” એવી રીતે ત્રણ પ્રકારનો ધૈરાગ્ય કહેલો છે.

ટીકાનો જાવાર્થ-“ક્ષત” કહેતાં જે દુઃખ, તેમાં ઉત્પન્ન થ-
પણું, અર્થાત્ ક્ષત અને અનિષ્ટ યસ્તુના વિયોગ અને સંયોગના નિ-
મિત્તયાણું જે વ્યાપુર્ય ચિત્ત, તેને પેહેણું “આર્તધ્યાન” નામનું
ધૈરાગ્ય જાણવું; તથા “મોહ” કેતાં જે મિષ્ટાત્મ્ય અને અજ્ઞાન,
તેથી જરેણું તે “મોહગર્જિત” ધૈરાગ્ય જાણવું; તથા સમ્યગ્ જ્ઞાને
કરીને જે યુક્ત હોય, તેને “સદ્જ્ઞાનસંગત” ધૈરાગ્ય જાણવું. રાગ
રહિતપણાનો જે જાય તે “ધૈરાગ્ય” કહેવાય. એવી રીતે ત્રણ પ્ર-
કારનું ધૈરાગ્ય આસોષ કહેણું છે.

હવે પેહેલા આર્તધ્યાન નામના ધૈરાગ્યનું સ્વરૂપ કહે છે.

ક્ષેતરવિયોગાદિ, નિમિત્તં પ્રાયશો હિ યત્ ॥

યથાશક્ત્યપિ હેયાદા, ધમ્રવૃત્ત્યાદિવર્જિતમ્ ॥૨॥

ઉદ્દેગકૃદ્ધિપાદાદ્ય, માત્મઘાતાદિકારણમ્ ॥

આર્તધ્યાનં હૃદો મુખ્યં, વૈરાગ્યં લોકતો મતમ્ ॥૩॥

અર્થ-પ્રાયે કરીને પ્રિય અને અપ્રિય યસ્તુનો અનુક્રમે જે વિ-
યોગ, અને સંયોગ, તેના નિમિત્તરૂપ, તથા યથાશક્તિયે કરીને હે-
ય આદિક યસ્તુમાં અપ્રવૃત્ત્યાદિકે કરીને વર્જિત, તથા ઉદ્દેગ ક-
રનારો, દીનતાવાલો, વહી શરીરના તાટન આદિકના કારણરૂપ
એવો તે આર્તધ્યાનરૂપ ધૈરાગ્ય હૌકિકથી માનેલો છે.

ટીકાનો જાવાર્થ-પ્રાયે કરીને પ્રિય અને અપ્રિય યસ્તુનો અનુ-

ક્રમે, જે વિયોગ, અને સંયોગ, તે છે કારણ જેનું, તેમ પોતાનો વિકલ્પ પણ છે કારણ જેનું, એવું તે આર્તધ્યાન ધૈરાગ્ય છે; હવે તે ધૈરાગ્ય આર્તધ્યાનરૂપ શામાટે છે? તે કહે છે કે, શ્રદ્ધાના અતિશયથી શક્તિને ઇલંબીને તો એક યાજુ રહું, પણ, યથાશક્તિયે કરીને દેય અને ઇપાદેય વસ્તુના વિષયમાં અનુક્રમે જે નિવર્તન અને પ્રવર્તન, તેથી તે રહિત છે, માટે તે આર્તધ્યાનવાસું ધૈરાગ્ય છે. કેમકે, જે શુદ્ધ ધૈરાગ્ય છે, તે તો સજયા હાયક પણા ઇંદ્રિયાર્થોમાં, અને પ્રહણ કરવાહાયક પણા તપ અને ધ્યાનાદિકમાં યથાશક્તિયે કરીને નિવૃત્તિ પ્રાપ્તિથી યુક્ત છે; કારણ કે, તેનું તેવુંજ સ્વરૂપ છે; અને આ ધૈરાગ્ય તો તેથી રહિત છે, માટે તેને આર્તધ્યાનરૂપ ધૈરાગ્ય કહ્યો.

પણ તે ધૈરાગ્ય ઇષ્ટેગ કરનારો, તથા દીનતાયે કરીને રહિત છે; (આથી કરીને તેનું મનના દુઃશનું હેતુપાણું કહ્યું) હવે તેને શરીરના દુઃશનું હેતુપાણું કહે છે કે, તે ધૈરાગ્ય આત્મા કેળાં (અર્થી) પોતાનું શરીર, તેને તાડન આદિકના કારણરૂપ છે. એનું આ આર્તધ્યાનરૂપ ધૈરાગ્ય મુલ્ય કહેતું છે.

અર્થી પાદી શંકા કરે કે, આ તો આર્તધ્યાનરૂપ છે, તો તેને ધૈરાગ્યનાથી કેમ કહ્યું? તેને માટે તેને કહે છે કે, તે તો પુષ્પદ્વજનને આશ્રીને કહેતું છે, પણ તેને વંદિતો પત્ન્યથી ધૈરાગ્ય માનેતું નથી. હવે મોહગર્ભિત ધૈરાગ્યનું સ્વરૂપ દેખાડવા માટે કહે છે.

પ્રકો નિત્યસ્તયાથઋઃ, દુઃસ્વસત્યેહ સર્વથા ॥

આત્મેતિ નિશ્ચયાદ્નૂયો, નયનેર્ગુણ્યવર્શનાત્ ॥૪॥

તત્યાગોવશાંતસ્ય, સમૃત્તસ્યાપિ નાયતઃ ॥

ધૈરાગ્યં મત્તનં યત્નન્, મોહગર્ભમુદાહતમ્ ॥ ૫ ॥

અર્થ-આત્મા મર્થયા પ્રકારે બધું નિષ્ણ, મર્થયા પ્રકારે અવધ કેળાં હાંડની માથે પણ નહીં ઝોડાવડાં, મર્થયા પ્રકારે દુઃખી, કેળાં દુઃસ્વ, તથા મર્થયા પ્રકારે અમનુ કેળાં અવગતો છે, બધી રીતના

નિશ્ચયથી ફરીને સંસારની અસારતા જોવાથી, તે સંસારના ત્યાગ માટે શાંત થયેલા, તથા ઉત્તમ ક્રિયાવાલાને જાણથી જે ધૈરાગ્ય આવે છે, તે ધૈરાગ્યને " મોહગર્જિત " ધૈરાગ્ય કહેણું છે.

ટીકાનો જાવાર્થ— કેટલાકો કહે છે કે, આ આત્મા લોકમાં ઘ્યાપી રહેલો એકજ છે, તેણે કહે છે કે, સઘણા પ્રાણીઠમાં એકજ આત્મા રહેલો છે, અને તે જલમાં પ્રતિબિંબિત થયેલા ચંદ્રની પેઠે એક પ્રકારનો અથવા વધુ પ્રકારનો દેખાય છે; તથા કપિલ દર્શનવાલા અત્માને નિત્ય માને છે; યહી કેટલાકો આત્માને " અવ્યક્ત " માને છે, કેમકે તેણે પ્રકૃતિનેજ વંધ મોહ માને છે; તથા કેટલાકો આત્માને દુષ્ટિક માને છે, તથા કેટલાકો આત્માને અઘતો માને છે; (પણ તે સઘણું અસંજયિત છે;) માટે એવી રીતના અસંજયિત ણા આત્માના સ્વરૂપના નિશ્ચયથી ફરીને, સંસારમાં (આયવામાં) અસારતા જોડે, તે સંસારના ત્યાગમાટે કપાય અને ઈચ્છિના નિમ્મદ્યાલા, તથા પોતાના સિદ્ધાંતને આધારે શુદ્ધ ક્રિયાવાલા, ણા માણસને ઉત્તમ જાણે કરીને જે ધૈરાગ્ય આવે છે, તે ધૈરાગ્યને ધૈરાગ્યનું સ્વરૂપ જાણનારાણે " મોહગર્જિત " ધૈરાગ્ય કહેલો છે; કેમકે, તેણે આત્માનું સ્વરૂપ યથાર્થ જાણ્યું નથી; તેથી તેનો તે ધૈરાગ્ય અત્યંત સત્તિપાતવાલા માણસને આપેલા સદાપથની પેઠે પરમાર્થને સાધનારો નથી.

હવે તે આત્માનું એકત્વ આદિક માનનારાણેનું શંકન નીચે પ્રમાણે જાણ્યું.

આત્માનું સામાન્યરૂપની અપેક્ષા એકણું છે, અને વિશેષરૂપની અપેક્ષા અનેકણુંજ છે; કેમ કે, સમતા પ્રત્યયના નિબંધનપણાને પ્રાપ્ત થયેલા તે સામાન્ય કહેવાય છે; અને વિષમતા પ્રત્યયના નિબંધનપણાને પ્રાપ્ત થયેલા તે વિશેષ કહેવાય છે. યહી આત્માને નિત્યણું હ્ય્યાર્થની અપેક્ષા પડી શકે છે, પણ સર્વથા પ્રકારે નિત્યણું પડી શકતું નથી; કેમ કે, પર્યાયાર્થની અ-

पेक्षाए तेने अनित्यपणुं प्राप्त थाय ठे. वली आत्माने सर्वथा प्र-
कारे बंधनो जो अज्ञाव मानीयें, अने प्रकृतिनेज जो बंध मा-
नीयें; तो आत्माने मोह घटी शक्तो नथी; केम के लोरुमां
पण एमज मनाय ठे के, जेने बंध होय, तेनोज मोह केतां बंध-
नरहितपणुं थाय; पण अवज्जनो मोह कहेयातो नथी; तेम
जो प्रकृतिने बंध मानीयें, तो पुरुषने मोह घतो नथी. तेम आ-
त्माने सर्वथा दृष्टिकपणुं पण घटी शक्तुं नथी, केम के ते पण
कयंचित ठे; माटे तेनुं दृष्टिकपणुं तथा अदृष्टिकपणुं नित्यानि-
त्यनी पेजेज जाणयुं; तथा आत्माने सर्वथा प्रकारे अज्ञतापणुं प-
ण घटी शक्तुं नथी; पण कयंचित् घटी शके ठे; केम के, पा-
रूपे करीने तेनुं अज्ञतापणुं ठे, पण सर्वथा प्रकारे नथी; कारण
के, जो सर्वथा प्रकारे तेनुं अज्ञतापणुं मानीयें, तो परलोक मि-
थ्य धनो नथी.

माटे आत्मा एक अने अनेक, नित्य अने अनित्य, अरु
अने बन्ध, कयी अने अदयी, अमत् अने मत्, एम स्यादादमय ठे.

इये ज्ञानमंगलराग्यना प्रतिपादनमाटे कहे ठे.

ज्यांसो नामिनो यज्ञा, याद्येनेद्यादिनाह्यमी ॥

आत्मानस्तच्छात्कष्टं, नये तिष्ठति दारुणे ॥१॥

पर्यं विज्ञाय तस्याग, विधिस्तस्यागश्च सर्वथा ॥

वेराग्यमाहुः सद्विज्ञान, संगमं तत्त्वदर्शिनः ॥ ७ ॥

अये-पणां, पाणिनामी, याद्य नथी दृष्टादिकथी बंधनमुक्त,
एवा आ आत्मावर्त (जीवो) ने दृष्टादिकना यशयी दुःखी थया
यद्या तयंकर एवा संसारमां रहें ठे, एम ज्ञानीने, तेना (गंगाजना)
नगनी ठे किया, अने सर्वथा प्रकारे तेना अज्ञता कण्ठो, तेने
कथना ज्ञाननामक सद्विज्ञानमंगल नामनो विनाय कहें ठे.

टीकातो ज्ञानाय-“ ज्यांसो : ” एवमेव पणा, “ नामिनः ” के-

તાં પરિણામી પટલે પરાપરપર્યાય પ્રતે ગમન કરનારા, તથા “ ઘ-
ઝા ” કેતાં “ ચાઘ ” પટલે આત્માથી જુદા એવા ઇષ્ટા, મૂર્ઝા,
આદિકે કરીને બંધાણલા, એવા લોકન્યયદ્વારને મોઘર જીયો,
તે ઇષ્ટાદિકથી છત્પણ થણલા બંધના સામર્પ્યથી દુઃલસહિત એ-
વા આ જયંકર સંસારમાં રહે છે, એમ જાણીને તેને ત્યાગ કરવા-
નો જે વિધિ, તથા સર્વથા પ્રકારે જે ત્યાગ કરવો, તેને “ સદ્-
જ્ઞાનસંગત ” નામનો ધેરામ્ય કહે છે; અર્થાત્ આત્મના ઉપદે-
શથી સંસારમાં જમતા જીયોને, જોડને, જવના કારણરૂપ એથી તે
ઇષ્ટા આદિકને તજવામાં જે છદમ કરવો, અર્થાત્ સર્વ સાધનથી
વિરક્ત થવાને યત્ન કરવો, તથા સર્વથા પ્રકારે તે ઇષ્ટા આદિકને
જે તજવી, તેને ધેરામ્યના પરમાર્થને જાણનારાઈ “ સદ્જ્ઞાનમં-
ગત ” ધેરામ્ય કહે છે; કેમ કે તેથી યથાસ્થિત યસ્તુનો યોધ થાય છે.

હયે તે “ સદ્જ્ઞાનમંગત ” ધેરામ્યજ મિહિના (મોહના) સા-
ધનરૂપ છે, મરું પ્રતિપાદન કરતા થકા કહે છે.

एतत्तत्त्वपरिज्ञाना, न्नियमेनोपजायते ॥

यतोऽतःसाधनंसिद्धे, रेतदेवोदितं जिनैः ॥ ૫ ॥

અર્થ- તત્ત્વના જાણપણથી આ ધેરામ્ય જેથી નિશ્ચયે કરીને
થાય છે, તે હેતુથી જિનેશ્વર પ્રજુર્ઘે મોહના સાધનરૂપ તેનેજ
કહ્યો છે.

ટીકાનો જાવાર્થ- ઉપર કહેલો સદ્જ્ઞાનમંગત ધેરામ્ય, (પે-
હેલા જે ધેરામ્ય નહીં) આત્માદિક યસ્તુના પરિણામીપણાઆદિક
સ્વરૂપના જાણપણથી નિશ્ચયે કરીને થાય છે; થને તેથી કરીને
તે ધેરામ્યને, રાગ આદિકને જિતનારા એવા જિનેશ્વરોએ મોહના
સાધનરૂપ કહેલો છે.

एवी रीते दशमा अष्टकं विवरण समाप्त थयुं.

एकादशमाष्टकं प्रारब्धते.

વૈરાગ્યવાલા માણસે તપ કરવો જોઈયે, તેથી હવે વૈરાગ્યાષ્ટક પછી તપ કષ્ટકનો પ્રારંભ કરે છે; અને તેમાં પણ પરમતની આરાધના કરતા થકા કહે છે. (અર્થાત્ વાદીનું કહેવું છે.)

दुःखात्मकं तपःकेचिन्, मन्यन्ते तन्न युक्तिमत॥

कर्मोदयस्वरूपत्वाद्, बलीवर्दादिदुःखवत् ॥ १ ॥

અર્થ—કેટલાકો તપને તો, તેમાં કર્મોદયનું સ્વરૂપપણું હોવાથી બલદ આદિકના દુઃખની પેઠે, દુઃખાત્મક માનીને, તેને યુક્તિયુક્ત માનતા નથી.

ટીકાનો જાવાર્થ— કેટલાકો કે, જેઠાં જિનેશ્વર પ્રજુના આગમના જાવાર્થને જાણ્યો નથી, તેઠાં અનશનાદિક તપને દુઃખરૂપ માનીને, તેને મોહના અંગરૂપ માનતા નથી. હવે તે તપ દુઃખરૂપ છે, પણ તે મોહનું અંગ કેમ નથી? તેને માટે કહે છે કે, તેમાં અસાતા વેદનીય આદિક કર્મોનું વિપાકપણું છે, માટે, તે મોહનું અંગરૂપ નથી; કેમકે, કહ્યું છે કે, અનશનાદિક તપમાં દુષ્ટા, તૃષ્ટા આદિક પરિસહો સહન કરવા પડે છે, અને તે વેદનીય કર્મના ઉદયથી ઉત્પન્ન થાય છે, એમ આગમમાં કહ્યું છે; માટે તે તપ મોહનું અંગ નથી. હવે તે કોની પેઠે? તે કહે છે કે, બલદ આદિકના દુઃખની પેઠે.

हमुपण ते वादीनुंज कहेयुं ठे.

सर्व एव च दुःख्येवं, तपस्वी संप्रसज्यते ॥

विशिष्टस्तद्धिरोपेण, सुधनेन धनी यथा ॥ २ ॥

અર્થ— (સામાન્ય રીતે) સઘણા પ્રાણીઠં દુઃખી છે, અને એવી રીતે દુઃખરૂપ તપને માનવાથી તો સઘણા પ્રાણીઠં, ધનવડે કરીને ધનયાનની પેઠે ઉત્કૃષ્ટ તપસ્વીઠં થાય.

ટીકાનો જાવાર્થ—જો દુઃખરૂપ તપને માનીયે તો સઘણા પ્રા-

તીર્થ દુઃખી હોવાથી, તેટલે તપણા ઉત્તમ તપસ્વીઈ કહેવાય; કે-
મ્, જગત્કાંડાદિષ્ઠ તપનું, અને યથાધિ આદિષ્ઠનું દુઃખગાનું મો-
ક્ષમંગલ છે; કોની પેઠે કે, જેમ ધણા ધને કરીને માત્રમ ધનવાન
કહેવાય તેમ.

હજુ પણ આશ્ચર્ય મહારાજનેજ તે થાટી કહે તે કે, એવી રીતે
તપણા દુઃખીઈને તપસ્વી કહેવામાં શું દોષ આવે છે?

મહાતપશ્વિનધેયં. રથદ્વીત્યા નારકાદયઃ ॥

શમસૌમ્યપ્રધાનત્યા, યોગિનસ્ત્રવતપશ્વિનઃ ॥ ૩ ॥

અર્થ-તપી રીતની તમારી મીનિથી મો માત્રવી આદિષ્ઠના ઝી-
વો (દુઃખી હોવાથી) મહાતપસ્વીઈ કહેવાય; અને યોગીઈ
મો શમતારૂપ ઉત્તમ શુભવાલા હોવાથી તપશ્વિનાના કહેવાય !!!

ટીકાનો નાપાર્થ-"જેટલા દુઃખી તેટલા તપસ્વી," એવી રી-
તની તમારી મીનિથી મો મહા દુઃખવાલા પણ નારકીના અને તિર્થ-
જના ઝીવો પણ મોટા તપસ્વી કહેવાય !!! અને શમતા રૂપ છે
ઉત્તમ શુભ જેઈને, પણ શમાધિવાલા યોગીઈ મો અતપસ્વી
કહેવાય !!!

હજુ પણ થાટીજ પોતાનો પદ કહે મો વચને કહે છે.

યુક્તયાગમયદિર્જીત, મતસ્ત્યાજ્યમિદં યુધેઃ ॥

અશસ્ત્રધ્યાનજનનાત્, પ્રાય આત્માપકારકમ્ ॥ ૪ ॥

અર્થ-તે તપ યુક્તિ અને આગમને યાધા કરનારો છે, માટે તે
પંડિતોષ મજબો; કેમ કે, તે દુધ્યાનને ઉત્પન્ન કરનાર હોવાથી,
પ્રાયે કરીને આત્માને અહિત કરનારો છે.

ટીકાનો નાપાર્થ-યુક્તિ અને આગમને યાધા કરનારો ઇયો તે
તપ, પંડિતોષ મજબો; કેમ કે, તેમાં પોતાના શરીરને પીડા ધાય
છે; માટે યુક્તિ અને આગમના હૃદયને જાણનારાઈણ હોવરુટી-
થી પ્રવર્તવું જોઈએ નહીં; કેમ કે, તેમ કરવાથી તેના પંડિતપણાને

एकादशमाष्टकं प्रारब्धते.

વૈરાગ્યવાલા માણસે તપ કરવો જોઈયે, તેથી હવે વૈરાગ્યાટ્ક પઢી તપ કટકનો પ્રારંભ કરે ઠે; અને તેમાં પણ પરમતની આશંકા કરતા થકા કહે ઠે. (અર્થાત્ વાદીનું કહેવું ઠે.)

दुःखात्मकं तपःकेचिन्, मन्यन्ते तन्न युक्तिमत् ।।

कर्मोदयस्वरूपत्वाद्, बलीवर्हादिदुःखवत् ॥ १ ॥

અર્થ-કેટલાકો તપને તો, તેમાં કર્મોદયનું સ્વરૂપપણું હોવાથી બલદ આદિકના દુઃખની પેઠે, દુઃખાત્મક માનીને, તેને યુક્તિયુક્ત માનતા નથી.

ટીકાનો જાવાર્થ- કેટલાકો કે, જેઠા જિનેશ્વર પ્રજ્ઞના આગમના જાવાર્થને જાણ્યો નથી, તેઠા અનશનાદિક તપને દુઃખરૂપ માનીને, તેને મોહના અંગરૂપ માનતા નથી. હવે તે તપ દુઃખરૂપ ઠે, પણ તે મોહનું અંગ કેમ નથી? તેને માટે કહે ઠે કે, તેમાં અસાતા વેદનીય આદિક કર્મોનું વિપાકપણું ઠે, માટે, તે મોહનું અંગરૂપ નથી; કેમકે, કહ્યું ઠે કે, અનશનાદિક તપમાં ક્રુધા, તૃષ્ણા આદિક પરિસહો સહન કરવા પડે ઠે, અને તે વેદનીય કર્મના ઉદયથી ઉત્પન્ન થાય ઠે, એમ આગમમાં કહ્યું ઠે; માટે તે તપ મોહનું અંગ નથી. હવે તે કોની પેઠે? તે કહે ઠે કે, બલદ આદિકના દુઃખની પેઠે.

हजुपण ते वादीनुंज कहेवुं ठे.

सर्व एव च दुःख्येवं, तपस्वी संप्रसज्यते ॥

विशिष्टस्तद्धિશેपेण, सुधनेन धनी यथा ॥ २ ॥

અર્થ- (સામાન્ય રીતે) સઘલા પ્રાણીઝં દુઃખી ઠે, અને એવી રીતે દુઃખરૂપ તપને માનવાથી તો સઘલા પ્રાણીઝં, ધનવડે કાઠીને ધનધાનની પેઠે ઉત્કૃષ્ટ તપસ્વીઝં થાય.

ટીકાનો જાવાર્થ-જો દુઃખરૂપ તપને માનીયે તો સઘલા પ્રા

લીઈ દુઃખી હોવાથી, તેઈ મપલા ઉત્તમ તપસ્વીઈ કહેવાય; કે-
મકે, અનશનાદિક તપનું, અને ધ્યાધિ આદિકનું દુઃસ્વપ્નું તો
મરમુંજ છે; પોની પેઠે કે, જેમ ઘણા ધને કરીને માણમ ધનવાન
કહેવાય તેમ.

હજુ પણ આધાર્ય મહારાજનેજ તે યાદી કહે છે કે, એવી રીતે
મપલા દુઃસ્વીઈને તપસ્વી કહેવામાં શું દોષ આવે છે ?

મહાતપસ્વિનધ્વેષં, સ્વસ્ત્રીત્યા નારકાદયઃ ॥

શમસૌર્યપ્રધાનત્યા, યોગિનસ્ત્યતપસ્વિનઃ ॥ ૩ ॥

અર્થ-એવી રીતની તમારી નીતિથી તો નારકી આદિકના જી-
વો (દુઃખી હોવાથી) મહાતપસ્વીઈ કહેવાય; અને યોગીઈ
તો સમતારૂપ ઉત્તમ મુલવાલા હોવાથી તપવિનાના કહેવાય !!!

ટીકાનો જાવાર્થ-“જેટલા દુઃસ્વી તેટલા તપસ્વી,” એવી રી-
તની તમારી નીતિથી તો મહા દુઃસ્વાલા એવા નારકીના અને તિર્ય-
ષના જીવો પણ મોટા તપસ્વી કહેવાય !!! અને સમતા રૂપ છે
ઉત્તમ મુલ જેઈને, એવા સમાધિવાલા યોગીઈ તો અતપસ્વી
કહેવાય !!!

હજુ પણ યાદીજ પોતાનો વહુ કહે તો ચકો કહે છે.

યુક્ત્યાગમયદિર્જૂત, મતસ્ત્યાજ્યમિદં યુધેઃ ॥

અશસ્ત્રધ્યાનજનનાત્, પ્રાય આત્માપકારકમ્ ॥ ૪ ॥

અર્થ-તે તપ યુક્તિ અને આગમને યાધા કરનારો છે, માટે તે
પંડિતોપ તજવો; કેમ કે, તે દુધ્યાનને છત્પન્ન કરનાર હોવાથી,
પ્રાયે કરીને આત્માને અહિત કરનારો છે.

ટીકાનો જાવાર્થ-યુક્તિ અને આગમને યાધા કરનારો એવો તે
તપ, પંડિતોપ તજવો; કેમ કે, તેમાં પોતાના શરીરને પીડા પાવ
છે; માટે યુક્તિ અને આગમના હૃદયને જાણનારાઈએ લોકરુદ્ધી-
થી પ્રવર્તવું જોઈએ નહીં; કેમ કે, તેમ કરવાથી તેના પંડિતપણાને

વાધા પહોંચે છે. વહી તે તપ પોતાના આત્માને અનર્થના કારણ-
રૂપ છે. તે શામાટે ? કે, તે પ્રાયે કરીને खराब ध्यानને उत्पन्न
करनारो છે; કેમ કે, ઝોજન આદિકના અજાવથી દુધ્યાન ઉત્પ-
ન્ન થાય છે; કહ્યું છે કે,

आहारवर्जिते देहे, धातुक्षोभः प्रजायते ॥

तत्र चाधिकसत्त्वोऽपि, चित्तभ्रंशं समश्नुते ॥ १ ॥

અર્થ-આહારરહિત શરીરમાં ધાતુનો હોજ થાય છે, અને
તે થવાથી અધિક વસ્તુવાનનું ચિત્ત પણ ડામાડોલ થાય છે.

અહીં “પ્રાયે કરીને” કહેવાથી મહાવીર પ્રજુ આદિકના
તપ વાસ્તેનું દૂષણ દૂર કર્યું.

માટે તે તપ પંડિતોણ તજવો, એમ વાદીનું કહેવું થયું. હવે
તેને માટે આચાર્ય ઉત્તર આપે છે.

मनइन्द्रिययोगाना, महानिश्चोदिता जिनैः ॥

यतोऽत्र तत्कथंत्वस्य, युक्ता स्यादुःखरूपता ॥ ५ ॥

અર્થ-આ તપને વિષે જિનેશ્વર પ્રજુતંબ મન, ઇન્દ્રિય અને યો-
ગની અહાનિ કહેલી છે; અને તેથી તે તપને દુઃખરૂપપણું શી
રીતે ઘટી શકે ?

ટીકાનો જાવાર્થ-વાદીણ જે કહ્યું કે, કર્મોદયના સ્વરૂપપણા-
થી દુઃખરૂપ એવો તપ યુક્તિયુક્ત નથી, પણ તે તપને “દુઃલા-
ભક ” એવું વિશેષણજ મિઝ થઈ શકતું નથી; તે હવે દેખાડે છે.
મન, ઇન્દ્રિય, અને મંયમના વ્યાપારરૂપ જે યોગો, તેની આ તપ-
માં અહાનિ જિનેશ્વર પ્રજુણ કહેલી છે; કહ્યું છે કે,

मोह तद्वो कायद्वो, जेण मणो मंगुलं न चिंतये ॥

जेण न इन्द्रियहाणी, जेणय जोगा न हायंति ॥ १ ॥

અર્થ-જેથી મન દુધ્યાન ન ચિંતયે, અને જેથી ઇન્દ્રિયોની હાનિ

न घाय, तथा जेथी योगोने पण हानि न पडोचे एवो ते तप करवो.

अने तेथी कोऽपण रीते तपने दुःखरूपपणुं घटी शक्तुंज नथी; अने तेथी तेने अयुक्तिपणुं पण घटी शक्तुं नथी.

अर्ही यादी शंका करे के, देहने पीडा करवायें करीने अन-
शनादिक तपनुं दुःखरूपपणुं तो माहात अनुजवाय ठे, ठता
तेने दुःखरूपपणुं न घटी शके, एम केम कहेवाय ? तेने माटे
हमे तेने कहे ठे.

यापिचानशनादिच्यः, कापीडामनाक्कचित् ॥

व्याधिक्रियासमासापि, नेष्टसिद्ध्यात्र बाधनी॥६॥

अर्थ-अनशन आदिक तपथी जे कोऽवखते जरा शरीरने
पीडा थाय ठे, ते पण रोगना उपाय मरली ठे, अने यांत्रित
अर्थने साधयाथी ते बाधा करनारी नथी.

टीकानो जाणार्थ-उपर कहेला न्यायथी तो अनशन आदि-
क तपथी देहने पीडा खतीज नथी; पण यली कदाच अनशन,
उपवास, उनोदरी आदिक तपथी, कोऽकज देश काळने यिपे
जे स्वल्प देहपीडा थाय ठे, (मननी पीडा नही.) पण ते म-
नने दुःख आपनारी नथी. शामाटे के, ते यांत्रित अर्थने साध-
यायाली ठे; यली तेथी कायपीडाने सिद्धांतमां रोगना उपाय स-
रली कहेली ठे, अर्थात् जेम रोगना उपायमां थोडी देहने पी-
डा थाय ठे, तो पण तेथी जेम आरोग्यता प्राप्त थाय ठे, तेम
आ तपथी पण जरा देहपीडा कदाच थाय, तो पण ते जाणथी
बाधा करनारी नथी.

हमे यांत्रित अर्थनी सिद्धिमां शरीरपीडानां पण अदुःपणा-
ने दृष्टांतथी देलाटता थका कहे ठे.

दृष्टा चेष्टार्थसंसिद्धौ, कायपीडा ह्यदुःखदा ॥

रत्नादिवणिगादीनां, तद्वदत्रापि जाव्यताम् ॥ ७

અર્થ-રત્નાદિકનો વ્યાપાર કરવાવાલાં વણિક્કુ આદિકોને, વાંગિત અર્થની સિદ્ધિમાં (થતી) શરીરની પીડા, દુઃખને દેનારી જોણી નથી; અને તેની પેટે આ તપને વિષે પણ જાણી લેવું.

ટીકાનો જાવાર્થ-“ઇટ અર્થની પ્રાપ્તિમાં થતી દેહપીડા દુઃખ કરનારી નથી,” એમ કેવલ અમોજ કહીયે ઢીયે, એમ નહીં, લોકમાં પણ તે યાત પ્રસિધ્ધ છે; હવે તે કોને ઠે ? તે કહે ઠે, કે, રત્ન, ઘસ્ટ, સુવર્ણ આદિકનો વ્યાપાર કરનારાંને તથા લેખુ આદિકોને થતી દેહપીડા જેમ તેઠને દુઃખદાઈ થતી નથી, તેમ આ અનશનાદિક તપને વિષે પણ નિપુણ બુદ્ધિથી વિચારી લેવું. અર્થાત્ જેમ રત્ન, સોનું, અને ઘસ્ટાદિકનો વ્યાપાર કરતા એવા વેપારી, તથા લેતી કરતા એવા લેખુ આદિક, કે જેઠણ વાંગિત અર્થની સિદ્ધિમાંજ એક નિશ્ચય વાંધેલો ઠે, એવા, અને ઘણી અપાર સમુદ્ધમાં, તથા યનોમાં જટકયાવાલા, તથા લેતી આદિક અનેક વ્યાપારમાં તત્પર, એવા તેઠને જૂલ, તૃપા, તથા થાક આદિકથી ઉત્પન્ન થણી શરીરની પીડા મનને દુઃખ આપનારી થતી નથી, તેમ આ અપાર સંસારસમુદ્ધથી તરવાની ઇચ્છા રાખનારા સાધુ-ઠને અનશન અને ઉનોદરી આદિક તપસ્થાથી થતી દેહની પીડા મનને લેદ કરનારી થતી નથી.

અહીં કેટલાક આચાર્યો ઘણી નીચે પ્રમાણે પણ કહે છે.

કોણક દરિજ વ્યાપારીએ દૂર દેશાંતરમાં જઈ, ઘણીક મેહેનતે કેટલાંક રક્ષો મેલવ્યાં; ત્યારે વિચારવા લાગ્યો કે, આ મહામુશ્વયાત્રાં, તથા સર્વ આશાને ઉત્પન્ન કરનારાં રક્ષોને લેઈ, ધોરોથી જરેલાં આ યનને ઉલંધી, ઘેર જઈ, તેનો ઉપજોગ સીરીતે લેજશ ? પત્તી તેણે બુદ્ધિઘટે કરીને તે રક્ષો એક જગોણ રાહ્યાં; તથા કાઢ આદિકના કટકા એક પોટલીમાં વાંધીને, તે પોટલી લાકડીને ટેઢે લટકાવી; પત્તી “અરે આ રક્ષો વેપારી થોરની પટ્ટીમાંથી જાય છે;” એમ પોકાર કરતો થતો યનમાંથી જતા

लाग्यो. पत्नी ते मार्गमां चोरनी पत्नीमां रद्देनारा चोरोए संज्रम-
मस्ति तेनी तपाग करी; तो तेनी पासे कापना कटकाठ जोया;
त्यारे तेठए पिचार्यु के, आतो कोइ गांडो माणस ठे, एम वि-
चारि तेठए तेनो तिरस्कार कर्यो. पात्रो करीने पण ते तेपीज
रीते पात्रो पड्यो; अने त्यारे पण पेदेखां जेठए तेने नहीं जोयो
एतो, तेठए पण तेनी तपाम करी, तेने कद्दाही मेइयो; पछी
पण पात्रो ते तेपीज रीते घनमां गयो, एयी; रीते ब्रीजी घणते
पण चोरोए, तेनो परिचय होवाची तेने जवा दीधो. पत्नी तेणे
पिचार्यु के. हये मने ररेखर आ घनमां कोइ अटकावसे नहीं;
एम विचारी, रसोने खेड, तेना उपयोग माटे, यांत्रित नगरप्रते
जयाने माटे उत्सुकपणाची, जलदी जलदी मोटी मोटी मजलो
करीने पण, तथा जूण, तृपा अने थाक आदिकने पण न गण-
तो थको जवा लाग्यो. घणो मार्ग छलंपथा बाद तृपा लगवाची
ते विचारया लाग्यो के, अरे! आज ते हुं पाणी बिना मरी जठं
हुं, अने पछी हुं आ रसोनो उपजोग पण मेळयी शकीश नहीं;
एयी रीते मृत्युनी धीकयाळा, तथा रसोना उपजोगनी इद्रायाळा
ते घेपारीए एक कादवयुक्त पाणीवाहुं तलाव जोयुं. ते तलावना
कादवमां गुंची गयेला एया हरिणआदिकनां कलेवरमां उत्पन्न थप-
ळा कीटाची दुर्गंधयुक्त थपळुं, तथा रसविनानुं, तुझ जल जोइने,
तेनी दुर्गंधने नहीं सुंपतां थको, तथा तेना रसनो स्वाद पण न खेतो
थको, आंखी विंधीने ते खोबेथी पाणी पीया लाग्यो; अने तेथी
शांत थयो; अने ते पाणीनां आधारची तृपानुं दुःख मटाडीने,
तुरत पोताने नगर जइ, ते रसोनं मुख जोगवया लाग्यो.

आनो उपनय तो प्रथमज कहेखो ठे.

एयी रीते तपना दुःखात्मकपणानुं खंडन करीने, तेना कर्मो-
दयना स्वरूपपणानुं हये खंडन करता थका कहे ठे.

વિશિષ્ટજ્ઞાનસંવેગ, શમસારમતસ્તપઃ

દ્વાયોપશમિકં જ્ઞેય, મવ્યાવાધસુખાત્મકમ્ ॥ ૬ ॥

અર્થ- ઉત્તમ જ્ઞાન, સંવેગ, અને સમતા છે, સાર જેનો, એવો તપ છે, માટે તેને દ્વાયોપશમિક, અને અવ્યાવાધસુખરૂપ જાણો.

ટીકાનો પ્રાચાર્ય-ઉત્તમ એવા જ્ઞાન, સંવેગ કેતાં સંસારની જ-મારતાનો પ્રાપ્ત, અથવા મુક્તિમાર્ગનો અજિણાપ, તથા શમ પદને કરાય અને ઇન્દ્રિયનો નિરોધ, તે છે, સાર જેનો એવો તપ જાણ્યો; માટે તે દુઃસ્વરૂપ નથી. અને તેથી તે તપને દ્વાયોપશમિક જાણ્યો; અર્થાત્ ચારિત્રમોહનીય કર્મના ઝેદની સાથે થયેલો જે ઉપશમ, કેતાં વિપાકમાં ઉદય આવતા ચારિત્રમોહનીય કર્મનો અટકાવ, તે મય છે; પણ તેમાં કર્મોદયનું સ્વરૂપ નથી; પછી તે તપ અપિરતિથી ઉત્પન્ન થયેલ, આંતરારહિત, અથવા પરંપરા-પાછી, એવી આ લોકગર્ભંધી, તથા પરલોકસંબંધી જે વાધા, તે જેમ નથી, એવો છે; અર્થાત્ અવ્યાવાધ સુખજાણો, પદને મિશ્રતા ગુણનું અનુકરણ કરનારો છે; એવી રીતે આ શ્લોકે કરીને, તપનું અર્કમોદયમ્વસ્થાપનું, તથા અદુઃસ્વમ્વસ્થાપનું જણાવ્યું.

એવી રીતે આગીયારમા અષ્ટકનું વિચરણ મમાસ થયું.

હાદશમાષ્ટકે પ્રારબ્ધતે.

એવી રીતે નાના પ્રકારના અર્થોને વિષે વિવાદ કરતા મિથ્યા-નિરર્થને નિષ્ણામણ દેહને, તે નિષ્ણામણની વિધિરૂપ જે વાદ, તેનું સ્વરૂપ દેખાડતા થકા કહે કરે છે.

શુન્કવાદો વિવાદશ્ચ, ધર્મેવાદસ્તથાપરઃ ॥

દ્વયેષ ત્રિવિધો વાદઃ, ફોર્તિનઃ પરમર્થિનિઃ ॥૧॥

અર્થ- શુન્કવાદ, વિવાદ, અને ધર્મેવાદ, એવી રીતે ત્રણ પ્રકારના વાદો, મહાત્મ જનિષ્ઠા જણેલા છે.

ટીકાનો પ્રાચાર્ય- “ શુન્ક ” પદને સમજનાનો, અર્થાત્ મનુ

अने सातपाना शोषमात्र पात्रवालो, एतले कोइ वादीनी साथे छलटाज विषयने आश्रीने चोखपुं ते, “शुष्कवाद” कहेवाय; तथा “विवाद” एतले जयनी प्राप्ति घाय, तो पण परलोकादिबने जे पाधा पटोपाडे, ते “विवाद” कहेवाय; तथा धर्मघटे करीने प्रधान तयो जे वाद, ते “धर्मवाद” कहेवाय; अर्थात् मध्यस्थपणाधी धर्म-रूपी गुणर्णनी कप आदिक परीक्षाना छलटावालो ते “धर्मवाद” कहेवाय; एपी रीतना ब्रह्म प्रकारना वादो उत्तम मुनिठए कहेला ठे.

हये तेंठमांयी पेहेला वादनं स्वरूप कहै ठे.

अत्यंतमानिना साधं, क्रूरचित्तेन च दृढम् ॥

धर्मछिद्येन मूटेन, शुष्कवादस्तपस्विनः ॥ २ ॥

अर्थ- अत्यंत गर्विष्ठ, क्रूर चित्तवालो, तथा धर्मनो अत्यंत छेप करनारो, अने मूर्ख, एतलानी साथे जे साधुनो वाद, ते “शुष्कवाद” कहेवाय.

टीकानो भाषार्थ- अत्यंत जेने गर्व होय, ते अत्यंत मानी कहेवाय; (तेयो माणस पराजय पामे, तो पण सामानो गुण मानतो नथी.) तथा क्रूर अध्ययमायवालो; (तेयो माणस पराजय पाम्याधी धैरी घाय ठे;) तथा दुर्गतिमां पढता प्राणिष्ठनो उच्चार करनार, एयो जिनेश्वर प्रनुष कहेलो जे श्रुतचारिग्ररूप धर्म, तेनो अत्यंत छेप करनार; (तेयो माणस पराजय पामे तो पण ते शुद्ध धर्मने श्रंगीकार करतो नथी, माटे तेनी साथे वाद करयो, ते ध्यर्थ प्रयास ठे.) तथा “मूढ” केतां युक्त अयुक्तना तफायतने नहीं जाणनारो; (तेयो माणस तो वादनो अधिकारीज नथी.) एतला माणसोनी साथे जे तपस्वीए कहेतां साधुए विवाद करयो, ते “शुष्कवाद” केतां निरर्थक वाद कहेवाय. (अही “तपस्वी” शब्दनुं ग्रहण एतला माटे कर्तुं ठे के, तेवोज माणस हमेशां पोताना उचित प्रवर्तनपणायें करीने, योग्यतायी शास्त्रोने विषे अधिकारी ठे; एवं देखाडया माटे; अने तेथी बीजा अनुचित प्रवृत्तिवाला ठे

તેને માટે અધિકારી નથી; એવું પણ દેલડવા માટે “તપસ્વી” શબ્દ મુકેલો છે.) અથવા હે “તપસ્વીનું!” એવો અર્થ પણ કરી લેવો. હવે તેવા યાદને શુષ્કવાદપણું શામાટે છે? તો કે, તેમાં અનર્થની વૃદ્ધિપણું છે, માટે; એમ અમો કહીયે ઠીયે. તેજ વાતન હવે કહેવું.

વિજયેઽસ્યાતિપાતાદિ, લાઘવં તત્પરાજયાત્ ॥

ધર્મસ્યેતિ દ્વિધાપ્યેષ, તત્ત્વતોઽનર્થવર્ધનઃ ॥ ૩ ॥

અર્થ—જો તે અજિમાની યાદીને તપસ્વી જીતે, તો તેનું (અજિમાનીનું) મૃત્યુ આદિક થાય; અને તેમાં જો તે તપસ્વીનો પરાજય થાય, તો તેથી ધર્મને લઘુતા પહોંચે; માટે એવી રીતનો “શુષ્કવાદ” વળે પ્રકારે તત્ત્વથી અનર્થને વૃદ્ધિ કરનારો છે.

ટીકાનો જાવાર્થ— તપસ્વી સાધુ જ્યારે તે અજિમાની યાદીનો પરાજય કરે છે, ત્યારે તે અજિમાનથી મૃત્યુ પામે છે, તથા અશુભ કર્મના વંધથી સંસારમાં પરિવ્રમણ આદિકને પામે છે. અથવા સાધુની સાથે ઘેર થવાથી, પોતાનો લાગ આવે, તે ઘસતે તે શાસનને હાની પહોંચાને. તથા તે સાધુનો કદાચ તેવા યાદીથી પરાજય થાય, તો શાસનના મહિમાની હાનિ થાય; અર્થાત્ એવો અર્થવાદ થાય કે, વાદમાં જૈન તો હારી ગયો, માટે જૈનશાસન તો અસાર છે. માટે એવી રીતે “શુષ્કવાદ” તો વળે પ્રકારથી રમાયે કરીને સંસારનું કારણ હોવાથી અનર્થની વૃદ્ધિ કરનારો છે.

હવે વીજા વાદનું સ્વરૂપ કહે છે.

લઘિરલ્યાલ્યર્થિનાતુસ્યા, હુસ્થિતેનામહાત્મના ॥

ઊલજાતિપ્રધાનો યઃ, સ વિવાદ ઇતિ સ્મૃતઃ ॥૪॥

અર્થ— સુવર્ણ આદિકની પ્રાપ્તિનો, અને કીર્તિનો અર્થો, તથા દરીદ્રી, અને કુદ્ર ચિત્તવાલો, એવા યાદીની સાથે, ઊલ અને જાતિ-વહે કરીને પ્રધાન એવો જે વાદ કરવો, તેને, “વિવાદ” નામે વીજો વાદ જાણેલો છે.

ટીકાનો ખાવાર્થ- “લઘ્વિ” ઇટલે સુવર્ણ આદિકની માત્રિ, અને “સ્થિતિ” ઇટલે કીર્તિ, તે વસ્તુને જે પ્રયોજન જેને, ઇવા, તથા “હુઃસ્થિત” ઇટલે દરિદ્રી અથવા જેનું મન હુન્નાણું જે ઇવા, અને “અમહાત્મા” કેતાં હદારતારહિત ચિત્તવાલા, ઇવા યાદીની સાથે, જે ઘાદ કર્યો, તે “વિવાદ” કહેવાય; કેમકે, ઇવા માણસનો જો ઘાદમાં પરાજય (હાર) થાય, તો તેને વિવાદ ઇટલે રોદ થાય, અને તેની આજીવિકાનો પણ ખર્ચ થાય; અને તેથી જીતનાર ઇવા સાધુને પોતાના પરલોકને ઘાથા પહોંચે; અને તેથી કરીને તેઓ ઘાદ વિશેષે કરીને ચિરંજીવે. હવે તે ઘાદ કેયો? તો કે ઝલયાલો, ઇટલે “નયકંચલો દેવદત્તઃ (નયાકંચલાયાલો દેવદત્ત, અથવા નયની મંચ્યાયાલા જે કંચલો જેની પામે ઇવો દેવદત્ત, ઇમ જે અર્થો થાય.) તેને ઝલયાદ જાણ્યો. તથા “જાતિ” ઇટલે દૂષણજાતિયાલો ઘાદ; કેમકે, “અનિત્યઃ શબ્દઃ કૃતકૃત્યાત્ પટયત્” (શબ્દ કૃત્રિમ હોવાથી પટની પંતે અનિત્ય જે.) આમાં હેતુ દૂષણયુક્ત જે; કેમકે, પટમાં જે કૃત્રિમપણાનો હેતુ જે, તે શબ્દે કરીને અમિષ્ઠ જે; માટે તે હેતુઅમિષ્ઠ જે; યહી જો તે કૃત્રિમપણાને શબ્દગત માનીયે, તો તે અનિત્યપણાએ કરીને વ્યાસ સિદ્ધ થઈ શકતું નથી; માટે તે અમાધારણ અનેવાંતિક હેતુ જે. ઇવી રીતનો જે ઘાદ કર્યો, તેને “વિવાદ” કહેલો જે. હવે આવા ઘાદને શામાટે “વિવાદ” કહેલો જે? તે કહે જે.

વિજયો યત્ર સમ્રાટ્યા, હુર્લજસ્તત્વવાદિનઃ ॥

તદ્જાત્વેઽપ્યંતરાયાદિ, દોષોઽદ્યધિધાતકૃત્ ॥

અર્થ- ઇવી રીતના ઝલાદિકથી કરેલા વિવાદમાં તત્વવાદીને શક્તિ નીતિથી વિજય મલ્યો હુર્લજ જે; અને કદાચ વિજય થાય, તો પણ તેમાં (તે યાદીને થતા) અંતરાય આદિક દોષ આપે, અને તે દોષ પરલોકનો વિવાદ કરનારો જે.

ટીકાનો ખાવાર્થ- ઝલાદિકયાલા વિવાદમાં ધસ્તુના તત્વોને

જાણનાર એવા સાધુને, ઉત્તમ ન્યાયપૂર્વક વિજય મલયો હુલ્લેજ
ઠે; અને કદાચ પ્રમાદના રહીતપણાથી, ઝલાદિકને નાશ કરીને
તે સાધુ વિજય મેલવે, તોપણ તેમાં દોષ આવે ઠે; તે કહે ઠે. એવી
રીતે વાદીને હરાવ્યાથી, તે વાદીને સુવર્ણાદિકનો થતો લાજ,
તથા કીર્તિ મલી શકતાં નથી; પણ ઇલટો તેને તેથી શોક અને
ઢેપ ઉપજે ઠે; કેમકે તેઓ વાદી વાદમાં જો હારી જાય, તો તેને
રાજાદિકપાસેથી કંડ મલી શકતું નથી; અને મર્યું હોય, તે પણ
રાજાઆદિક પાસું લેઈ લે ઠે; માટે એવી રીતે તેમાં અંતરાયાદિક
દોષ ઠે; તે દોષ કેયો ઠે ? તો કે, પરલોકને ઘાત કરનારો ઠે.

હવે ધર્મવાદનું સ્વરૂપ નિરૂપણ કરવા માટે કહે ઠે.

પરલોકપ્રધાનેન, મધ્યસ્થેન તુ ધીમતા ॥

સ્વશાસ્ત્રજ્ઞાતતત્ત્વેન, ધર્મવાદ ઉદાહૃતઃ ॥ ૬ ॥

અર્થ- પરલોક ઠે પ્રધાન જેને, તથા મધ્યસ્થ, બુદ્ધિવાન, અને
પોતાના શાસ્ત્રોનું જાણેલું ઠે, તત્ત્વ જેણે, એવા માણસની સાથે જે
વાદ કરવો, તેને “ધર્મવાદ” કહેલો ઠે.

ટીકાનો જાવાર્થ- પરલોક ઠે પ્રધાન જેને, એવા માણસની
સાથે જે વાદ કરવો, તે “ધર્મવાદ” કહેવાય; કેમકે, તેઓ માણસ
પરલોકના જયથી અસમર્થજસનો બોલનાર કે કરનાર થતો નથી;
ઘણી “મધ્યસ્થ” કહેતાં જેને પોતાના ધર્મનો અત્યંત રાગ નથી, તેમ
પરધર્મપર ઢેપ નથી, તેવાની સાથે કરેલો વાદ ધર્મવાદ કહેવાય.
કેમકે, તેવા માણસોને મુલેથી સમજાવી શકાય ઠે; કારણ કે, તે
ગુણદોષને જાણનારો હોય ઠે. ઘણી જેણે પોતાના ધર્મશાસ્ત્રોનું
તત્ત્વ જાણેલું ઠે, એવા માણસની સાથે કરેલો વાદ “ધર્મવાદ”
કહેવાય; કેમ કે, તેઓ માણસ પોતાના દૂષિત અથવા અદૂષિત
ધર્મને જાણી શકે ઠે. માટે એવી રીતના પ્રતિવાદી સાથે જે વાદ
કરવો, તેને “ધર્મવાદ” કર્યો ઠે.

एयी रीतना यादयी छत्तम फल मखे ठे, माटे ते “धर्मवाद”
कारेयाय ठे, ते फलने माटे ह्ये कहे ठे.

विजयेऽस्य फलं धर्म, प्रतिपत्त्याद्यनिंदितम् ॥

આત્મનો મોહનાશક, નિયમાત્તપરાજયાત્ ॥૩॥

અર્થ—અથા ધર્મવાદ કરનારને જિતવાથી તેને (પ્રતિવાદીને)
ધર્મની પ્રાપ્તિ આદિક છત્તમ ફલ મલે ઠે; અને કદાચ તેમાં
માધુનો પરાજય થાય, તો નિશ્ચયે કરીને તેના (માધુના) આ-
ત્માની મૂઢતાનો નાશ થાય.

ટીકાનો જ્ઞાવાર્થ—પરણોક જે પ્રધાન જેને, ડત્વાદિ વિશેષણ-
યાલા વાદીની, માધુ માયેના વિવાદમાં જો હાર થાય, તો તેને
(તે વાદીને) જિનેશ્વરે કહેલા શ્રુતચારિત્રરૂપ ધર્મની પ્રાપ્તિરૂપ
છત્તમ ફલ પ્રાપ્ત થાય. અને કદાચ તેવા વાદીથી જો માધુ-
નો પોતાનો પરાજય થાય, તો તેના (માધુના) અતત્યાદિકોને
વિષે તત્વાદિષના અધ્યવભાયરૂપ અજ્ઞાનની નિશ્ચયે કરીને
હાનિ થાય.

ત્યારે હ્યે શું ધર્મવાદજ કરવો ? અને ચીજા બંને વાદો ન ક-
રવા ? એવી આશંકામાં જે કરવાનું ઠે, તેનો ઉપદેશ દેતા થ-
કા કહે ઠે.

देशायपेक्षया चेद्, विहाय गुरुलाघवम् ॥

તીર્થકૃદ્જ્ઞાતમાલોચ્ય, વાદઃ કાર્યો વિપશ્ચિતા ણ

અર્થ—દેશાદિષની અપેક્ષાયે કરીને, ગુરુતા તથા લઘુતાને
જાણીને, શ્રી ધીરમણ્ણના દર્શાતને વિચારિને અહીં પંડિત માણસે
વાદ કરવો.

ટીકાનો જ્ઞાવાર્થ—દેશ, ઇટલે ગામ, નગર, જનપદાદિક, ત-
થા આદિ નાન્દથી કાલ, રાજા, સજાસદ, તથા પ્રતિવાદી આ-
દિકની અપેક્ષા વાદ કરવો; અર્થાત્ દેશ ઇટલે જ્યાં જુતી-

थिंउनो घणो प्रचार न होय, तेवो देश जोवो; “काल” एखे
 कुकाल आदिक ज्यां काल न होय, ते; तेम राजा आदिको पण
 ज्यां मध्यस्थ तथा डाह्या होय, तथा प्रतिवादी पण ज्यां वादने
 योग्य होय, तथा पोते पण वाद करवाने समर्थ ठे के, नहीं?
 इत्यादिकनी अपेक्षाये करीने वाद करवो. कह्युं ठे के,

कःकालःकानि मित्राणि, को देशः कौव्ययागमौ ॥

कश्चाहं काच मे शक्ति, रिति चित्तं मुहुर्मुहुः ॥ १ ॥

अर्थ—कयो काल ठे? कोण मित्रो ठे? कयो देश ठे? शुं
 आषक जायक ठे? हुं कोण बुं? तथा मारी शक्ति केदली ठे?
 एवी रीते बारंवार चिंतवुं.

वली एवी रीतना अमुक देशादिकने विषे वाद करवायी मा-
 री तथा शासननी गौरवता थशे, तथा अमुक देशादिकोने विषे
 वाद करवायी लघुता थशे; एवी रीतनो विचार करीनेज जेधी
 गौरवता घधे, तेवी रीतनो वाद करवो. वली ते वाद शुं विचा-
 रिने करयो? तो के, जेम जगवान श्री वीरप्रभुए प्रथम समय-
 सरणमां मलेली अजव्योनी पर्पदाने तजीने, बीजी जगोए उ-
 त्तम देशना आपी, तेम, विघ्नान भाणसे पण अनुचित एवा दे-
 शादिकने, तथा पोताना अने परना उपकारना अजायने बर्जि-
 ने, बीजी जगोए उपर कहेलो त्रणे प्रकारनो वाद करवो.

एवी रीते बारमा अष्टकनुं विवरण समाप्त थयुं.

त्रयोदशमाष्टकं प्रारब्धते.

एवी रीते उपर वादोनुं स्वरूप कहुं, हवे तेउंमांहेलो धर्म-
 यादज मुख्य वृत्तिथी करवो; एवा हेतुथी ते विषयने देसादता
 थका कहे ठे.

विषयो धर्मवादस्य, तत्तत्तंत्रव्यपेक्षया ॥

प्रस्तुतायांपयोग्येव, धर्मसाधनसदृशः ॥ १ ॥

અર્થ-તે તે દર્શનની અપેક્ષાએ કરીને, પ્રસ્તુત અર્થમાં ઉપ-યોગી, તથા ધર્મના સાધનના દર્શનવાલો એવો ધર્મવાદનો વિષય છે.

ટીકાનો જાવાર્થ-જેજે દર્શનનો પ્રતિવાદી અથવા કરેલો હોય, તે તે દર્શનની અપેક્ષાએ, ધર્મવાદનો વિષય હોય છે; હવે તે ધર્મવાદનો વિષય કેવો ? તો કે, મુમુક્ષુર્તનો જે મોહાર્થ, તેમાં જે ઉપયોગ એટલે પ્રયોજનનો આવે, તે છે જેમાં, એવો ધર્મવાદનો વિષય જાણવો; યહી તે, કર્મોપાદાનની જે નિર્જરા તે છે દર્શન જેનું, એવો જે ધર્મ, તેના અહિંસાદિક જે સાધનો, તે છે સ્વ-જાય જેનો એવો તે ધર્મવાદનો વિષય છે.

હવે તે ધર્મના સાધનોનું વર્ણન કરે છે.

પંચૈતાનિ પવિત્રાણિ, સર્વેષાં ધર્મચારિણામ્ ॥

અહિંસાસત્યમસ્તેયં, ત્યાગો મૈથુનવર્જનમ્ ॥ ૩ ॥

અર્થ-સપડા ધર્મચારિત્રનાં, પવિત્ર એવાં, અહિંસા, સત્ય, અ-સ્તેય (ચોરી નહીં કરવી તે) ત્યાગ, અને મૈથુનનું વર્જન, એ પાંચ (સાધનો) છે.

ટીકાનો જાવાર્થ-અહિંસા એટલે પ્રાણીની હિંસાથી નિવૃત્ત થવું તે, તથા સત્ય, ચોરી નહીં કરવી તે, સર્વ મંગલો ત્યાગ, તથા મૈથુનનો ત્યાગ, એવી રીતના પાંચ પવિત્ર વ્રતો, જૈન, સાંસ્ય, યૌજ્ઞ તથા વૈદિક વિગેરે સર્વને માનનીય છે; અને તે વ્રતોને જૈનો મહાવ્રતો કહે છે; અને વ્યાસને અનુમરનારા સાંસ્ય લોકો તેઁને યમો કહે છે; કેમકે, તેઁ અહિંસા, સત્ય, અસ્તેય, વ્રહ્મચર્ય, તથા અધ્યયહાર, તેઁને યમો કહે છે; અને અક્રોધ (ક્રોધ નહીં કરવો તે) ગુરુની સેવા, પવિત્રતા, અદ્ય જોજન, અને અપ્રમાદ તે-ઁને નિયમો કહે છે. યહી પાશુપત મતવાલા તે દર્શને ધર્મ કહીને માને છે; યહી જાગ્યત મતને માનનારા તે દર્શને પાંચ વ્રતો, તથા પાંચ ઉપવ્રતો કહીને માને છે; અને યૌજ્ઞો તેઁને બુદ્ધાધર્મો કહીને માને છે; અને વૈદિકો તેઁને વ્રહ્મ રાષ્ટ્રે કરીને માને છે.

હવે જ્યારે તે વ્રતો પવિત્ર છે, ત્યારે તે કયા દર્શનમાં કેવી રીતે જોડી શકાય છે ? તે કહે છે.

ક સ્વદ્વેતાનિ યુજ્યંતે, મુખ્યવૃત્ત્યા ક વા નહિ ॥

તંત્રે તત્તંત્રનીત્યૈવ, વિચાર્યં તત્ત્વતો હૃદઃ ॥ ૩ ॥

ધર્માર્થિજિઃ પ્રમાણાદે, લક્ષણં નતુ શુક્તિમત્ ॥

પ્રયોજનાઅજ્ઞાવેન, તથા ચાહ મહામતિઃ ॥ ૪ ॥

અર્થ—કયા તંત્રની અંદર તે વ્રતો, તેજ તંત્રની નીતિયે કરીને મુખ્યવૃત્તિથી ઘટી શકે છે ? અને કયા તંત્રમાં ઘટી શકતાં નથી ? એવી રીતે ધર્મના અર્થ માણસોએ તત્ત્વથી વિચારવું; અને પ્રમાણ-દિકનું લક્ષણ, પ્રયોજન આદિકના અજ્ઞાતથી શુક્તિયુક્ત નથી; અને તેને માટે મહાદ્વાની એવા સિદ્ધસેન મહારાજ પણ તેમજ કહે છે.

ટીકાનો જાપાર્થ—ઉપર કહેલાં અહિંસાદિક પાંચે વ્રતો, કયા તંત્રની અંદર મુખ્ય વૃત્તિથી યોગ્ય રીતે છે, અને કયા તંત્રમાં નથી ? તેને માટે વિચાર કરવો; અને તે વિચાર પણ તેનાજ શાસ્ત્રથી કરવો; પણ યીજાના શાસ્ત્રથી કરવો નહીં; કેમકે, યીજાના શાસ્ત્રના વ્યાપથી વિચારતાં તો તેડુંનું અપદિતપણું પ્રગટજ ગણાય. માટે એવી રીતનો તત્ત્વથી વિચાર કરવો; પણ યીજી છલટી રીતે વિચારવું નહીં, કેમકે, તેમ કર્યાથી તો ધર્મશાદના અનાગનો પ્રભંગ આવે. જ્યે એવી રીતનો વિચાર કોણે કરવો ? તો કે, ધર્મના અર્થોર્થ કરવો. માટે “સ્વપરાયત્તામિદ્ધાને પ્રમાણ” એવી રીતે પ્રમાણાદિકનું લક્ષણ વિચારવું તે શુક્તિયાયું નથી; કેમકે, તેમ કરવામાં કંઈ પણ પ્રયોજન નથી; માટે જે જે પ્રયોજન આદિકથી રહિત છે, તે તે શુક્તિયાયું નથી; જેમ કાંટાવાડી વૃક્ષની શાકીને મરદન કરવું તેમ. અને તેથીજ રીતે મહાશુદ્ધિવાન એવા ગિરદાન આચાર્ય પણ કહે છે.

तेज ह्ये कहे ठे.

प्रसिद्धानि प्रमाणानि, व्यवहारश्च तत्कृतः ॥

प्रमाणखण्डणस्योक्तो, झायते न प्रयोजनम् ॥५॥

अर्थ-प्रत्यक्ष आदिक प्रमाणो प्रसिद्ध ठे, अने ते प्रमाणोथी करेलो व्यवहार पण प्रसिद्धज ठे; माटे प्रमाणनुं खण्डण कहे-पामां कंडं प्रयोजन जणातुं नथी.

टीकानो जायार्थ- प्रसिद्ध एयां जे प्रत्यक्ष आदिक प्रमाणो, ते लोकोमां पोतानी मेलेज प्रसिद्ध ठे; पण कंडं प्रमाणना खण्डण बांधनारुढनांज करेलां नथी. तथा ते प्रमाणथी करेलो एयो जे ज्ञानपानादिक व्यवहार, ते पण गोवाख, बाख, स्त्री आदिकोमां प्रसिद्धज ठे. माटे “ अघिसंवादिज्ञानं प्रमाणं ” इत्यादि, प्रमाण-नुं खण्डण बांधबुं युक्त नथी; केमके, तेम करवानुं कंडं पण प्रयो-जन जणातुं नथी.

एवी रीते प्रमाणनुं खण्डण शोधवामां प्रयोजननो अजाय कखो. ह्ये तेज प्रमाणमां उपायनो अजाय देखाडया माटे कहे ठे.

प्रमाणेन विनिश्चित्य, तदुच्येत न वा ननु ॥

अलक्षितात्कथं युक्ता, न्यायतोऽस्यविनिश्चितिः ७

अर्थ- (घादीने कहे ठे के,) ते, तुं प्रमाणे करीने निश्चय करीने कहे ठे? के नहीं? वखी लक्ष्यमां नहीं आययाथी न्याय करीने तेनो निश्चय शीरीते युक्त कहेवाशे ?

टीकानो जायार्थ- अही घादीने कहे ठे के, ते प्रमाणनुं ख-ण्डण, तुं प्रमाणखण्डणना बनावनारना प्रत्यक्ष आदिक प्रमाणथी निश्चय करीने कहे ठे के, ते बिना कहे ठे? तेमांथी जो तुं पेहेलो पक्ष अंगीकार करीश, सो ते प्रमाणना खण्डणने निश्चय करनारुं प्रमाण, तेना खण्डणथी निश्चित थएलुं ठे? के, अनिश्चित थएलुं ठे? अने कदाच निश्चित थएलुं ठे, तो तेज अंगीकार करेला प्रमा-

ણથી કે, કોઈ વીજા પ્રમાણથી નિશ્ચિત થવું છે ? ત્યારે જો તું કહીશ કે, તેજ પ્રમાણથી નિશ્ચિત કરવું છે, તો તેથી “અન્યા-ન્યાશ્રય” નામનો દોષ આવશે. ણથી રીતે પ્રમાણના લક્ષણનો નિશ્ચય, પ્રમાણથી થાય છે, અને તે લક્ષણનો જ્યારે નિશ્ચય થાય છે, ત્યારે તે પ્રમાણ કહેવાય છે. અને જ્યાંમુઘી તેનું લક્ષણ નિશ્ચિત નથી થયું, ત્યાંમુઘી તે પ્રમાણને પ્રમાણપાત્ર ઘટી શકે નહીં; અને જ્યાંમુઘી પ્રમાણને પ્રમાણપાત્ર ઘટી શકતું નથી, ત્યાંમુઘી લક્ષણનો નિશ્ચય થઈ શકતો નથી; તેમ અન્યથાદોષના પ્રમંગથી વીજા પ્રમાણથી પણ તેના લક્ષણનો નિશ્ચય થઈ શકતો નથી. કેમકે, જે વીજું પ્રમાણ છે, તે નિશ્ચિત લક્ષણવાળું છે, કે, તેથી ઊલટી રીતનું છે ? જો ઊલટી રીતનું કહેશે, તો વ્યયમાણ દોષની પ્રાપ્તિ થશે. તેમ નિશ્ચિત લક્ષણવાળું પણ ઠરી શકતું નથી; કેમકે, તેના લક્ષણનો નિશ્ચય શું તેથીજ છે ? કે, વીજાથી છે ? જો “તેથીજ” એમ કહેશે તો આગલની પેઠેજ અન્યોન્યાશ્રયદોષ આવશે; વલ્લી જો પ્રમાણાંતરથી કહેશે તો તેને થિપે પણ નિશ્ચિત અને અનિશ્ચિત પક્ષો ઘટી શકશે નહીં. કહ્યું છે કે, અનિશ્ચિત લક્ષણવાળા, પ્રમાણલક્ષણના નિશ્ચય કરવાવાળા પ્રમાણથી, તે પ્રમાણલક્ષણનો નિશ્ચય કોઈ પણ પ્રકારે ન્યાયવાલો કહેવાય નહીં; આનો જાવાર્થ એકે, નિશ્ચિત લક્ષણવાળા પ્રમાણવડે કરીને નિશ્ચય કરીને, પ્રમાણનું જે લક્ષણ કહેવું, તે ન્યાય્ય છે, પણ ફક્ત પ્રમાણના લક્ષણને ઇત્પદ્ધ કરનાર શાસ્ત્રવિના, પ્રમાણના લક્ષણને નિશ્ચય કરનાર, એવા પ્રમાણના લક્ષણનો નિશ્ચય કરવો, તે વ્યાજવી નહીં; તેથી તે પ્રમાણનું પ્રમાણ અનિશ્ચિત લક્ષણવાળું વ્યુ, અને એવી રીતે જ્યારે પ્રમાણનું લક્ષણ નથી મલતું, ત્યારે તેના લક્ષણનો નિશ્ચય કરવો, તે વાત યુક્ત નથી.

હવે અનિશ્ચિત લક્ષણવાળા પ્રમાણથી પણ પ્રમાણના લક્ષણનો નિશ્ચય થશે, એવી જો વાદી શંકા કરે, તો તેને માટે હવે કહે છે.

सत्यां चास्यां तदुक्त्या किं, तद्विषयनिश्चितेः ॥

ततएवाविनिश्चित्य, तस्योक्तिर्ध्याप्यमेव हि ॥७॥

अर्थ- एही रीते प्रमाणना छद्मणनोअनिश्चय सिद्ध होते ठे तेनी पेठेज विषयना निश्चयथी ते कहेवाथी शुं ? अने तेथीज निश्चय कर्याविना जे तेनुं कहेवुं, ते बुझिनुं अंधपणुंज ठे.

टीकानो प्रायार्थ- छपर कथा प्रमाणे प्रमाणना छद्मणनो अ- निश्चय सिद्ध होते ठे, ते प्रमाणने अंगीकार करवानुं शुं प्रयो- जन ठे ? अर्थात् कंड प्रयोजन नथी. शामाटे ? के, प्रमाणना छ- द्मणनी पेठेज तेथी तो प्रमेयना छद्मणनो पण निश्चय थशे; अ- र्थात् जेम निष्णित नहीं करेला छद्मणवाळा प्रमाणें करीने प्रमाण- नुं छद्मण जो निश्चय करी शक्य, तो प्रमेयने पण तत्यथी अ- निश्चितपणानो प्रसंग आवशे. एही रीते यादीना प्रथम पदनुं लं- डन थगुं. ह्ये “अनिश्चित्य” एया यादीना पदना दूषण माटे कहे ठे. जेथी प्रमाणें करीने निश्चय करीने प्रमाणना छद्मणनुं प्रतिपादन छपर कहेली युक्तिथी मोहरूप ठे, तेथीज प्रमाणें करीने निश्चय कर्याविना, प्रमाणना छद्मणनुं जे कहेवुं, ते बुझिनुं अंधपणुंज पताथे ठे. अर्थात् प्रमाणना छद्मणने प्रतिपादन बनारनी ते बे- पक्ष मूर्खताज ठे. कारण के, ते फोवट प्रयास ठे.

एही रीते प्रमाणना छद्मणना विचारनुं, निष्प्रयोजनपणुं, तथा अनुपायपणुं देखाडीने, छपरमंदरता थका प्रकृत धर्मयादनुंज वि- धेयपणुं देखाटता थका ह्ये कहे ठे.

तस्माद्यथोदितं वस्तु, विचार्य रागवार्जितेः ॥

धर्मार्थिभिः प्रयत्नेन, तत ईष्टार्थसिद्धितः ॥ ८ ॥

अर्थ- माटे राग रदित एया धर्मना अर्थी माणसोए यथास्थि- त वस्तुने प्रयत्ने करीने विचारपी; बेमके, तेथी ईष्ट अर्थनी सि- द्धि थाय ठे.

ટીકાનો જાવાર્થ— જેથી પ્રમાણ આદિકના લક્ષણનો વિચાર પ્રયોજન આદિકથી રહિત છે, તેથી ધર્મસાધનના સ્વરૂપવાડી યથોક્ત વસ્તુનું વિવેચન કરવું; કોણે તે વિવેચન કરવું? તો કે, સ્વદર્શનના પદ્ધતાવિનાના, અને ઉપલક્ષણથી પરદર્શનપર દેષ-વિનાના એવા ધર્મના અર્થ માણસોએ આદરપૂર્વક વિવેચન કરવું. કેમકે, ધર્માર્થના સાધનજૂત એવા વિષયના વિચારથી વાંઝિત અર્થની પ્રાપ્તિ આવે છે.

એવી રીતે તેરમા અષ્ટકનું વિવરણ સંપૂર્ણ થયું.

ચતુર્દશમાષ્ટકં પ્રારબ્ધતે.

ઉપરના અષ્ટકમાં કયા દર્શનમાં તેનાજ શાસ્ત્રની નીતિયે કરીને, અહિંસાદિક જોડી શકાય છે? અને કયા દર્શનમાં નથી જોડી શકાતાં? એવો વિચાર કરવાનું તો કહ્યું. હવે તેજ તેથીજ રીતે વિચારતા થકા કહે છે.

તત્રાત્મા નિત્ય એવેતિ, ચેપામેકાંતદર્શનમ્ ॥

હિંસાદયઃ કથં તેષાં, યુજ્યંતે મુખ્યવૃત્તિઃ ॥૧॥

અર્થ—ત્યાં આત્મા નિત્યજ છે, એવી રીતે જેઠનો એકાંત મત છે, તેઠને મુખ્યવૃત્તિથી હિંમાદિક શીરીતે ઘટી શકે ?

ટીકાનો જાવાર્થ—જે હમેશાં અપર અપર પર્યાયમતે ગમન કરે, તે “આત્મા” કહેવાય; એવો જે આત્મા, તે ધર્મસાધનરૂપ એવા વિષયના વિચારમાં “નિત્યજ” છે, અર્થાત્ અસ્પૃશિત, ઉત્પન્ન ન થઈ શકે એવો, તથા સ્થિરરૂપવાડો છે; અને કોઈ પણ રીતે અનિત્ય નથી; એવો જે નૈયાયિક, વૈશેષિક, તથા માંસ્ય આદિકનો અને-કાંત વસ્તુમાં પણ એકાંત મત છે, તેઠને હિંમા, અમત્ય, અહિંસા, કર્તારણું, જોગવશણું, તથા જન્માદિક પણ શી રીતે ઘટી શકે? અર્થાત્ કોઈ પણ રીતે ઘટી શકે નહીં.

अहिं चादी शंका करे के, नित्य आत्माમાં पण ते हिंसादिक
घटी शके ठे, केमके, अमारां शाखोमां कसुं ठे के,
ज्ञानयत्नादिसंबंधः, कर्तृत्वं तस्य वर्ण्यते ॥

सुखदुःखादिसंचित्ति, समवायस्तु भोक्तृता ॥ १ ॥
अर्थ-ज्ञान यत्नादिकनो संबंध, कर्तापणुं, सुख-दुःखादिकना
ज्ञाननो समवाय; तथा भोक्तापणुं आत्माने कहेसुं ठे.

निकायेन विशिष्टाभि, रपूर्याभिश्च संगतिः ॥
बुद्धिभिर्बेदनाभिस्तु, तस्य जन्माभिर्धायते ॥ २ ॥
अर्थ-उत्तम अने अपूर्व एषी बुद्धिठेयी आत्मानुं शरीर मा-
थे जोटाण थाय ठे, अने बेदनाठये करीने तेनो जन्म कहेवाय ठे.
प्राणात्ताभिर्योगस्तु, मरणं जीवनं पुनः ॥

सह देहस्य मनोयोगो, धर्माधर्माभिसंस्कृतः ॥ ३ ॥
अर्थ-तेठेनी माथे जे वियोग, ते मरण कहेवाय, अने धर्म
अधर्म करीने संस्कृत थएओ जे देहनी माथे मननो योग, ते जी-
वन कहेवाय.

एवं मरणादियोगेन, हिंसा युक्तापसीयते ॥
तत्प्रतिपक्षभूतापि, किमहिंसा न युज्यते ॥ ४ ॥
अर्थ-एषी रीते मरणादिकना योगे करीने, आत्माने हिंसा
घटी शके ठे, अने तेथी तेनाथी प्रतिपक्षरूप जे अहिंसा ते शा-
माटे न घटी शके ?

मत्यादीन्पि तेनैव, घटंते न्यायसंगतः ॥
एवं हिंसादयो जेषा, वैशेषिकविकल्पनाः ॥ ५ ॥
अर्थ-अने तेधीज मत्यादिक पण आत्माने न्याय पूर्वक घटी
शके ठे, एषी रीते हिंसादिकनी वैशेषिक कल्पनाठ पण आली लेयी.

घटी मांस्थो घाटयुं विशेष माने ठे, के,
प्रतिषिद्धोदयन्याया, देय तस्योपभोक्तृता ॥
न जहाति स्वरूपं तु, पुरुषोऽयं कदापन ॥ १ ॥

અર્થ-પ્રતિબિંબના ઇદયના ન્યાયથીજ આત્માને ઝોક્ષાપણું ઘટી શકે છે, પણ તે પોતાનું સ્વરૂપ કોઈ પણ ઘણતે તજતો નથી.

અર્થ-એવી રીતે સમગ્ર વાદીનું કહેવું થયું; હવે તેને આચાર્ય મહારાજ કહે છે કે, આત્માને તે હિંસા આદિક મુખ્યવૃત્તિથી ઘટી શકતાં નથી, પણ ઉપચારથી ઘટી શકે છે. માટે એવી રીતે એકાંત નિત્ય આત્માને બુદ્ધિ, વેદના, વિયોગ આદિક ઘટી શકતાં નથી; અને તેથી આત્માનું એકાંત નિત્યપણું ઘટી શકતું નથી; કેમ કે, નિત્યને તો એકસ્વરૂપપણું હોય છે.

હવે તે એકાંત નિત્ય આત્માને તે હિંસાદિક મુખ્યવૃત્તિથી કેમ ઘટતાં નથી ? તેને માટે કહે છે.

નિષ્ક્રિયોઽસૌ તતો હંતિ, હન્યતે વા ન જાતુચિત્ ॥

કિંચિત્કેનચિદિત્યેવં, ન હિંસાસ્યોપપદ્યતે ॥ ૨ ॥

અર્થ-આ (એકાંતનિત્ય) આત્મા ક્રિયારહિત છે, તેથી કોઈ પણ ઘણતે કંઈ પણ તે હણતો નથી, અને કોનાથી પણ તે હણતો નથી; અને તેથી તેને હિંસા લાગતી નથી.

ટીકાનો ખાચાર્ય-ક્રિયાથી એ રહિત હોય, તે “નિષ્ક્રિય” કહેવાય; એવો આ આત્મા એકાંત નિત્ય છે. હવે તે વાદીને કહે છે કે, તે નિત્ય આત્મા અનુક્રમે કાર્ય કરે છે ? કે, એકી ઘણતે કાર્ય કરે છે ? ક્રમવડે કરીને તો તે કાર્ય કરી શકતો નથી; ત્યારે તે એક કાર્ય કરતી યેઝાણે બીજું કાર્ય કરવાને સમર્થ છે, કે, અસમર્થ છે ? અસમર્થ તો ઘટશે નહીં; કેમ કે, નિત્યને એકરૂપપણું હોવાથી હમેશાં તેને અસમર્થપણાનો પ્રસંગ આવશે; તેમ સમર્થ પણ ઘટશે નહીં; કેમ કે, તેથી તો કાલાંતરમાં કરવાના મધ્યમાં કાર્યોને કરવાનો પ્રસંગ આવશે; ઘણી કારણ હોતે એ સંપૂર્ણ મામર્ય પણ કાર્ય નથી કરતું, તે કહેવું યુક્ત નથી; કારણ કે, તેથી તો અહીં કહેવાના કાર્યને પણ નહીં કરવાનો પ્રસંગ આવશે; ત્યારે વાદી કહે છે કે, આત્મા સહકારી કારણના અ-

अर्थ-प्रतिनिधित्वा शब्दवत्त्वा व्यापकत्वा आत्माने नोपपन्नं
पट्टी गळे ने, पण ते गोचरानुं मन्त्र कोड पण यत्ने तत्तत् नयी.

एही रीते गणनुं गारीनुं करेनुं यत्ने; नने तेने आपणं म्हा-
राज करे नुं के. आत्माने ने हिंसा आदिक मुख्यगुणियी पट्टी
शक्तता नयी, पण जगत्प्राप्ती पट्टी गळे ने. माटे एही रीते ए-
कांत नित्य आत्माने बुद्धि, वेदना, विषेण आदिक पट्टी शक्तता
नयी; अने तेथी आत्मानुं एकांत निष्कणुं पट्टी शक्तनुं नयी;
केम के, नित्यने तो एकरूपगणुं होय ने.

हवे ते एकांत नित्य आत्माने ने हिंसादिक मुख्यगुणियी
केम घटता नयी ? तेने माटे करे ने.

निष्क्रियोऽसौ तनो हन्ति, हन्यते वा न जातुचित् ॥

किंचित्केनचिदित्येवं, न हिंसास्योपपद्यते ॥ २ ॥

अर्थ-आ (एकांतनित्य) आत्मा क्रियारहित ने, तेथी
कोड पण पणते कंड पण ते दणतो नयी, अने कोनाथी पण ते
दणतो नयी; अने तेथी तेने हिंसा लागती नयी.

टीकानो जायार्थ-क्रियाथी जे रहित होय, ते “निष्क्रिय” क-
हेवाय; एथो आ आत्मा एकांत नित्य ने. हवे ते वादीने कहे ने
के, ते नित्य आत्मा अनुक्रमे कार्य करे ने ? के, एकी वखते कार्य
करे ने ? क्रमवटे करीने तो ते कार्य करी शक्तो नयी; त्वारे ते
एक कार्य करती येखाए बीजुं कार्य करवाने समर्थ ने, के, अ
समर्थ ने ? असमर्थ तो घटशे नही; केम के, नित्यने एकरूप-
पणुं होवाथी हमेशां तेने असमर्थपणानो प्रसंग आवशे; तेम
समर्थ पण घटशे नही; केम के, तेथी तो काळांतरमां करवाना
सघळां कार्याने करवानो प्रसंग आवशे; वखी कारण होते उते
संपूर्ण सामर्थ्य पण कार्य नथी करतुं, ते कहेवुं युक्त नथी; कारण
के, तेथी तो अहीं कहेवाना कार्यने पण नही करवानो प्रसंग
आवशे; त्वारे वादी कहे ने के, आत्मा सहकारी कारणना अ-

बली आत्मानुं नित्यपणुं अंगीकार करवामां धीजुं दूषण ह-
वे कहे ठे.

शरीरिणापि संबंधो, नात एवास्य संगतः ॥

तथा सर्वगतत्वाच्च, संसारश्चाप्यकल्पितः ॥ ५ ॥

अर्थ-अने तेथी करीने आत्माने शरीरनी साथे पण संबंध
घटी शकतो नथी; तथा तेने सर्वव्यापकपणुं होवाथी तात्विक
संसार पण घटी शकतो नथी.

टीकानो जायार्थ-ते अनित्य एवा आत्मामां केवल अहिंसा-
दिकोज नथी घटी शकतां तेम नही, पण ते निष्क्रिय होवाथी,
तेने शरीर साथे पण संबंध घटी शकतो नथी. केम के, क्रिया-
रहितने संबंधक्रिया होती नथी. हवे अही आचार्य महाराज
बादीने कहे ठे के, नित्य एवा आत्माने शरीरनो संबंध, पूर्वरू-
पना त्यागथी थाय ठे ? के अत्यागथी थाय ठे ?

जो अत्यागथी कहेसो, तो ते आत्मा शरीरसाथे संबंधवि-
नानो यशे; केम के, शरीरना संबंधपणारूप ठे छद्मण जेजुं, ए-
वा पूर्वरूपने ते अवस्थापणुं ठे. जो त्यागथी कहेसो तो, आ-
त्माने अनित्यपणुं आवशे, केम के, स्वजायना त्यागने अनि-
त्यनुं छद्मपणुं ठे. माटे एवा नित्य आत्माने शरीरनी साथे संब-
ंध यह शकतो नथी. बली केटछाको ते आत्माने मर्य शुचनमां
व्यापक माने ठे, तेथी, तथा निष्क्रिय अथवा नित्य होवाथी,
तेने तिर्यच, नर, नारक, तथा देवपणारूप संसार पण घटी श-
कतो नथी; केम के, संसार तो तात्विक रीते असर्वव्यापकनेज
तथा सक्रिय अने कथंचित् अनित्यनेज घटी शके ठे; अने क-
ल्पित रीते तो संसार घटावीये, सो पण ते आकाशाना पुष्पनी
पेठे हंयोपादेय कोटीने प्राप्त थतो थथी.

एवी रीते आत्माने सर्वव्यापकपणाथी संसारनो अजाय होते
ठे, जे प्राप्त थयुं ते हवे कहे ठे.

અહીં યાદી શંકા કરે કે; તે આત્માને જાણે અહિંમા ન પડે. પણ સત્ય આદિક ધર્મનાં સાધનો તો તેને ઘટી શકે. તેને માટે તેને કહે છે કે, તે સત્ય આદિક સઘણાં ધર્મનાં સાધનો પણ તેને ઘટી શકે નહીં; કેમ કે, તે સત્યાદિક અહિંમાત્રીજ માધી શકાય છે. માટે સાધ્યનો અજાવ્ય હોતે વ્રતે સાધનની ક્રિયા નિરર્થકજ છે, કેમ કે આકાશના પુષ્પના રહણ માટે કીણા આદિક બાંધવાનો યત્ન કરવો, તે હાયાક કહેવાય નહીં. અને તે સત્યાદિકો અહિંસાના સાધનરૂપ છે, એમ સઘણા આસિકાનો મત છે; અને તેમાં પણ જૈનોનો તો તે મુખ્ય મત છે. કહ્યું છે કે,

एकचियइत्थचयं, निदिद्धं जिणचरेहिं सबवेहिं ॥

पाणाइवायचिरमण, मयसेसा तस्स रक्कद्धत्ति ॥ १ ॥

અર્થ- સઘણા જિનેશ્વરોએ પ્રાણાતિપાતવિરમણ નામનું મુખ્ય વ્રત કહેલું છે, અને બાકીના બીજાં વ્રતો તો તેના રહણ માટે છે. હવે જ્યારે હિંસાના અજાવ્યથી આત્માને સત્યાદિક પણ નથી ઘટી શકતાં, ત્યારે શું આય? તેને માટે કહે છે.

ततः सन्नीतितो जावा, दमीपामसदेव हि ॥

सर्वं यस्मादनुष्ठानं, मोहसंगतमेव च ॥ ४ ॥

અર્થ- ઉત્તમ નીતિ પૂર્વક તે અહિંસાદિકના અજાવ્યથી યમનિયમાદિક સઘણી ક્રિયાઈ પણ અસત્ થશે, અને તે તો સઘણું મૂઢતા જરેલુંજ કહેવાય.

ટીકાનો જાવાર્થ- તેથી તો ઉત્તમ ન્યાયથી, તે અહિંસાદિકના અજાવ્યથી, તે યમનિયમાદિકની ક્રિયાઈ પણ અવિચ્છિન્નપણાનેજ પ્રાપ્ત થાય. (યમ ઇટલે અહિંસાદિકથી નિવૃત્તિ, અને નિયમ ઇટલે શૌચ, સંતોષ, તપ, સ્વાધ્યાય, તથા ઈશ્વરનું ધ્યાન) હવે કદાચ તે અહિંસાદિક આત્માને ઉપચારથી કોઈ માને, તો તે પણ અજ્ઞાનયુક્ત છે; કેમકે, એક સ્વજાવવાલા આત્માને મુક્તિનો અસંજય હોવાથી, તેને માટે જે ક્રિયા કરવી, તે અજ્ઞાનયુક્તજ છે.

તતશ્ચોર્ધ્વગતિર્ધર્મા, દધોગતિરધર્મતઃ ॥

જ્ઞાનાન્મોહશ્ચ વચનં, સર્વમેવોપચારિકમ્ ॥ ૬ ॥

અર્થ- અને તેથી તો, “ધર્મથી આત્માને ઊર્ધ્વગતિ” અધર્મથી અધોગતિ, તથા જ્ઞાનથી મોહ થાય છે, એવી રીતનું (શાસ્ત્રનું) સર્વ વચન ઔપચારિક ગણાય.

ટીકાનો ખાસાર્થ- એવી રીતે આત્માને સંસારનો અજાત હોતે ઠટે, “અહિંસાદિક ધર્મથી આત્માને સ્વર્ગાદિક ઊર્ધ્વગતિ મહેતે; તથા હિંસાદિક અધર્મથી આત્માને નરક આદિક અધોગતિ મહેતે, તથા પચીશ તત્ત્વના જ્ઞાનથી આત્માને સકલ કર્મોથી મુક્ત થવારૂપ મોહ મહેતે,” એવી રીતનું (શાસ્ત્રનું) વચન, તે સઘનું નિરર્થકપણાને પ્રાપ્ત થાય.

સાંખ્યોપ ધર્મથી આત્માને ઊર્ધ્વગતિ નીચે પ્રમાણે માનેલી છે.
કૃષ્ણ ઈશ્વર કહે છે કે,

ધર્મેણ ગમનમૂર્ધ્વ, ગમનમથસ્તાદ્ ભવલ્પધર્મેણ ॥

જ્ઞાનેન ચાપયગ્નો, વિપર્યયાદિપ્યતે બંધઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ- ધર્મથી આત્માનું ઊર્ધ્વગમન થાય, તથા અધર્મથી આત્માનું અધોગમન થાય છે, અને જ્ઞાનથી તેને મોહ મહેતે, અને તેથી હલટી રીતે આત્માને બંધ પડે છે.

પંચવિંશતિતત્ત્વજ્ઞો, યત્ર તદ્વાશ્રમે રતઃ ॥

જટી મુંઢી શિશ્વી ચાપિ, મુચ્યતે નાગ્રસંશયઃ ॥ ૨ ॥

અર્થ- પચીશ તત્ત્વોને જાણનાર એવો જટાધારી, મુંઢિત, અને ઘોટલીવાલો, ગમે તે આશ્રમમાં રત થયો થકો પણ મોહ પામે છે, તેમાં કંઈ પણ સંશય નથી.

અહીં યાદી શંકા કરે કે, આત્માને સર્વવ્યાપકપણાએ કરીને સંસારનો અજાત હોતે ઠટે પણ, જ્યારે ઊર્ધ્વલોકમાં પોતાના હેતુથીજ તેને જોગાયતન થાય છે, ત્યારે ઊર્ધ્વગતિ દેખાય છે; અને

અધોગતિથી અધોગતિ દેખાય છે, એવી રીતે જોગાયતનના ધારે કરીને આત્માને ઊર્ધ્વગત્યાદિક થશે.

તેને માટે હવે તે યાદીને કહે છે.

જોગાધિષ્ઠાનવિષયે, ડપ્યસ્મિન્ દોષોઽયમેવ તુ ॥

તદ્જ્ઞેદાદેવ જોગોઽપિ, નિઃક્રિયસ્ય કુતો જવેત્ ॥૭॥

અર્થ- જોગના સ્થાનકરૂપ એવા શરીરના વિષયવાલા આ સંસારમાં પણ તેજ દોષ આવે છે; અને જોગ પણ ક્રિયાનો જેદ હોયાર્થી, નિષ્ક્રિય એવા આત્માને તે શી રીતે ઘટી શકે ?

ટીકાનો જાચાર્થ- " જોગ " એટલે વિષયને જણાવનાર એવા મનનું આત્માને વિષે સ્ફટિકોપાધિના ન્યાયથી જે પ્રતિબિંબ પડે છે તે; કોઈ વિંધ્યવાસી કહે છે કે,

પુરુષોઽવિકૃતાત્મૈવ, સ્વનિર્માસમચેતનમ્ ॥

મનઃ કરોતિ સાંનિધ્યા, ઇપાધિઃ સ્ફટિકં યથા ॥૧॥

અર્થ- પુરુષ વિકારરહિત આત્માવાલો છે; પણ તેને અચેતન એવું જે મન, તે ઇપાધિ જેમ સ્ફટિકને, તેમ પોતાના સરસો કરી દે છે.

તતશ્ચેદકુપરિણતૌ, ધુક્તૌ ઓગોઽસ્ય કથ્યતે ॥

પ્રતિબિંબોદયઃ સ્વચ્છે, યથા ચંદ્રમસૌંઽભસિ ॥ ૨ ॥

અર્થ- જેમ સ્વચ્છ પાણીમાં ચંદ્રના પ્રતિબિંબનો હૃદય થાય છે, તેમ એવી રીતની પરિણતિવાલી ધુક્તિમાં તેનો જોગ કહેવાય છે.

તે જોગનું જે સ્થાનક, તે " જોગાધિષ્ઠાન " કહેવાય; અર્થાત્ ધુક્તિ, અહંકાર, તથા ઇન્દ્રિયાદિકરૂપ પ્રકૃતિનો વિકાર હોતે ઊતે, આત્માનો જેમાં જોગ થાય છે, તે શરીર; અને તે છે વિષય ગ્યાં એવા પણ આ સંસારમાં ઇપર કહેલોજ ઊર્ધ્વગત્યાદિક સંસારના અપારપણને જણાવવાવાલોજ દોષ આવે છે; કેમકે; જોગોનું સ્થાનક શરીરજ છે, અને તેની માથે આત્માના નિષ્ક્રિયપણથી તેનો સંવંધ થયો ગુણ નથી; અને તે સંવંધના અજાવથી તેને ધારણ

કરનાર જે સંસાર, તે ઔપચારિકજ છે. માટે એવી રીતે જોગાધિ-
 ધાનરૂપ શરીરની કટપના કરવી, તે અયુક્ત છે, કેમકે, જોગનુંજ
 આત્માને જોડાવાપણું છે. અને તેથી સઘણી ક્રિયાઈથી રહિત એવા
 આત્માને, જોગાધિધાનના વિષયરૂપ એવો સંસારજ ઘટતો નથી,
 ઇટલુંજ નહીં, પણ ક્રિયાના જેદરૂપ હોવાથી જોગ પણ તેને ક્યાં-
 થી ઘટી શકે? અર્થાત્ નજ ઘટી શકે.

એવી રીતે આત્માને નિષ્ક્રિયજ માનવાથી તેને અહિંસા, શરી-
 રનો સંબંધ, તથા જોગના અજ્ઞાથરૂપ દોષ આવે છે, તેથી આ-
 ત્માને કર્તાપણું માનવું યોગ્ય છે; તેને માટે હવે કહે છે.

इष्यते चेत्क्रिया यस्य, सर्वमेवोपपद्यते ॥

मुख्यवृत्त्यानघं किंतु, परसिद्धान्तसंश्रयः ॥ ૮ ॥

અર્થ— જો તે અનિત્ય આત્માને કંઈ પણ ક્રિયા ઘટે, તો તે નિ-
 દોષ એવું અહિંસાદિક સર્વ તેને ઘટી શકે; પણ તેમાં જૈનોએ માને-
 લા પરિણામવાદનો આશ્રય લેવો પડે છે.

ટીકાનો જાવાર્થ— જો અનિત્ય આત્માને શરીરસંબંધ આદિ-
 ક કંઈ પણ ક્રિયા માનીયે, તો તેને નિદોષ એવું અહિંસાદિક સર્વ
 ઘટી શકે છે; તે પણ કેવી રીતે ઘટી શકે? તો કે મુખ્યવૃત્તિથી
 કેતાં પરમાર્થપણાથી ઘટી શકે. પણ તેમાં જૈનોએ માનેલા પરિ-
 ણામવાદનો આશ્રય લેવો પડે છે; પણ કદાપ્રહયિનાના મોહની
 શ્રાવાલા માણસને તે કબુલ કરવું અતિ દુષ્કર નથી. માટે એવી
 રીતે એકાંત નિત્ય આત્માને માનવાવાલાના મતમાં અહિંસાદિક
 ઘટી શકતાં નથી; એમ નક્કી થયું.

એવી રીતે ધૌંદમા અષ્ટકનું વિશરણ સંપૂર્ણ થયું.

પંચદશમાષ્ટકં પ્રારજ્યતે.

एवी रीते ऋष्यास्तिक मतमां जे धर्मवादना विषयज्ञूत एवा अ-
हिंसादिक धर्मनां साधनो नथी घटतां, ते उपर कष्टुं; हवे पर्या-
यास्तिक मतमां जेम ते नथी घटी शकतां, तेम कहे ठे.

दृष्टिकज्ञानसंतान, रूपेऽप्यात्मन्यसंशयम् ॥

हिंसादयो न तत्वेन, स्वसिद्धान्तविरोधतः ॥ १ ॥

अर्थ- दृष्टिक ज्ञानना संतानरूप एवा आत्माમાં સંશય-
રહિતપણે, પોતાનાજ સિદ્ધાંતના વિરોધથી, તત્વે કરીને હિંસા-
દિકો ઘટી શકતાં નથી.

टीकानो जायार्थ- કેવલ નિત્યરૂપમાં નહીં, પણ દૃષ્ટિક જ્ઞા-
નનો જે પ્રવાહ, તે રૂપ ઇવા આત્મામાં પણ, સંદેહ રીતે જેમ
થાય તેમ, હિંસાદિકો નિરુપધાર વૃત્તિથી ઘટી શકતાં નથી;
પણ તે કેવલ ધ્વનનમાત્રથીજ નથી ઘટતાં તેમ નથી, પણ તેનાં
પોતાનાંજ શાસ્ત્રના વિરોધથી તે ઘટતાં નથી.

हवे तेना पोतानांज सिद्धान्तनो ते विरोध देखाइता थका कहे ठे.

नाशहेतोरयोगेन, दृष्टियत्त्वस्य संस्थितिः ॥

नाशस्य चान्यतोऽजावे, नवेहिंसाप्यहेतुका ॥ ૨ ॥

अर्थ- નાશના હેતુના અયોગથી દૃષ્ટિકપણની સ્થિતિ
ઠે, અને નાશનો ચીજી રીતે અજાય હોતે ઢતે, હિંસા પણ હેતુ-
વિનાની થાય.

टीकानो जायार्थ- નાશના કારણના અયોગથી (ધોંડોની)
દૃષ્ટિકપણની વ્યવસ્થા ઢે; તે નીચેપ્રમાણે; તે દૃષ્ટવાદીઠ
કહે ઢે કે, મુક્તરાદિક નાના પ્રકારના હેતુથી ઘટાદિકનો નાશ
થાય ઢે; ત્યારે તેને આચાર્ય મહારાજ પૂઢે ઢે કે, તે નાશ તે
ઘટથી જિલ્લ કરાય ઢે ! કે અજિલ્લ કરાય ઢે ! જો જિલ્લ કહે-
શો, તો તે ઘટો તેયોને સેવોજ રહેયો જોરણ; અને અજિલ્લ કહે-

શો, તો ઘડો પોતેજ ચન્યો, એમ થશે; અને તે ઘડો તો, પોતા સંબંધી કારણના સમૂહવડેજ કરાણો, માટે તેને કંઈ પણ કરણી નથી; એવી રીતે નાશના હેતુનું ઘટમાનપણું નહીં હોવાથી, નાશ થનારા પદાર્થો પોતાની મેલેજ નાશ પામે છે; અને પોતાની મેલેજ નાશ થનારને તો ફરીને હૃદય થવાની પેહેલાંજ મોદ્દ થયો જોડે.

હવે નાશહેતુના અજ્ઞાતથી જો દષ્ટિકપણની વ્યવસ્થા થાય તો તેથી શું થાય ? તે કહે છે.

સ્વજ્ઞાતથી વ્યતિરિક્ત એવા અનાશના હેતુથી, નાશનો અજ્ઞાત હોતો હોય, સર્વ નાશોને નિર્હેતુપણું આવશે; અને તેથી કેમ પણ પદાદિકનો દયજ નિર્હેતુ થશે તેમ નહીં, પણ તેથી તો રિંમા પણ હેતુવિનાની થશે;

હવે તે રિંમાના નિર્હેતુપણામાં જે દૂષણ આવે છે, તે કહે છે.

તત્તથ્વાસ્થાઃસદા સત્તા, કદાચિન્નેવ વા જયેત્ ॥

કદાચિત્કં હિ જયનં, કારણોપનિયંધનમ્ ॥ ૩ ॥

અર્થ-તેથી કરીને આ રિંમાનું હમેશાં હતાપણું કદાચિત્ થાય, અથવા નજ થાય. અને કદાચિત્ થયાપણું તો કારણના નિબંધનરૂપ છે.

ટીકાનો જાવાર્થ-જ્યારે આ રિંમા હેતુરહિત છે, ત્યારે તેનું હતાપણું કોઈકને વળતે હોય, અથવા નજ હોય. તે એવી રીતે કેમ ? તો કે, કદાચિત્ પણ જે થયાપણું છે, તે કારણના નિબંધનરૂપ છે. કર્તુ છે કે,

નિન્યં માત્રમમત્ત્વં વા, હેતોરન્યાનપેક્ષણાત્ ॥

અપેક્ષાનો હિ આવાનાં, કદાચિત્કાલમંભયઃ ॥ ૧ ॥

અહીં વાતી રીકા કરે કે, છતાંકજ રિંમક છે, માટે રિંમાને નિર્હેતુપણું સામાટે કહેવાય ? અને નિર્હેતુપણાના આશ્રયના છો એવો નિન્યમન્યાદિકનો દોષ પણ (આત્માને) કેમ પડે ?

તેને માટે વાતીને વૃત્તે છે કે, જ્યારે છતાંકજને રિંમક ક-

हपीये, त्त्यारे ते संताननो के दृष्टिकनो हिंसक ठे ? (एवा के विकल्पो थया.)

एवे तेमांथी पेहेला विकल्पनो दोष देसाइता थका कहे ठे.

नच संतानजेदस्य, जनको हिंसको नवेत् ॥

सांवृतत्वाच्च जन्यत्वं, यस्मादस्योपपद्यते ॥ ४ ॥

अर्थ-संतानजेदने उत्पन्न करीनारो हिंसक थई शकतो न-
थी; केम के, काइपनिक होयाथी संतानजेदने जन्यपणुं घटी
शक्तुं नथी.

टीकानो जायार्थ-“संतानजेद” एटखे दृष्टनी जे परंपरा, तेने
उत्पन्न करनारो हिंसक ठरी शकतो नथी; जेम दृष्टाता एवा ह-
रिणनी दृष्टपरंपराना ठेदे करीने, उत्पन्न थनारी एवी जे म-
नुष्यादिकना दृष्टनी परंपरा, तेने उत्पन्न करनारो जे पाराधि
आदिक से हिंसक थई शकतो नथी. से शामाटे ? के, काइपनिक-
जायपणाथी संतानजेदने जन्यपणुं घटी शक्तुंज नथी; अ-
र्थात् जे पदार्थ जन्य नथी, तेने आकाशपुष्पनी पेठे उत्पन्न
करनारो पण नथी; अने एवी रीते संतानजेद अजन्य ठे, माटे
तेनो उत्पादक पण कोइ नथी; अने तेना अजायथी हिंसकनो
पण अजाय ठे; अने संतानपरंपरा काइपनिक होयाथी तेने अजन्य-
पणुं असिद्ध नथी; केम के, जे काइपनिक ठे, से आकाशकम-
लनी पेठे अजन्य ठे; अने काइपनिक संतानरूप ठे, माटे से अ-
जन्य ठे; केम के, काइपनिकपणुं, संतानिथी जेदाजेदना विक-
ल्पद्वाराये चिंतवन कराता संतानने घटी शक्तुं नथी.

यहं बीजा विकल्पना दूषण माटे कहे ठे.

नच दृष्टविशेषस्य, तेनैव व्यञ्जित्वाचरतः ॥

तथा च सोऽप्युपादान, जावेन जनको मतः ॥५॥

अर्थ-दृष्टविशेषने उत्पन्न करनारो पण, तेनीज (अंत्यद-

ણની) સાથે વિરોધ આવવાથી હિંસક ઠરી શકતો નથી; અને તે અંત્યદુષ્ણ પણ ઉપાદનજાવેં કરીને ઉત્પન્ન કરનારો માનેલો છે.

ટીકાનો જાવાર્થ—મરતા એવા ઝુંડ આદિકના દુષ્ણ પત્રી ઉત્પન્ન થનારા મનુષ્યાદિકના દુષ્ણનો ઉત્પાદક હિંસક થઈ શકતો નથી. શામાટે ? તો કે, મરતા એવા હરિણાદિકના અંત્યદુષ્ણે કરીને તેમાં બ્યજિચાર આવે છે. વહી પારાધિનો દુષ્ણજ નહીં, પણ મરતા એવા હરિણાદિકનો અંત્ય દુષ્ણ પણ, પરિણામ કારણપણ્યે કરીને ઉત્પાદક માનેલો છે; એવી રીતે ઉપાદાન દુષ્ણને પણ હિંસકપણું પ્રાપ્ત થયું.

અહીં ઘાદી શંકા કરે કે, ઉપાદાન દુષ્ણને જલે હિંસકપણું આવે, તેમાં અમને શું અડચણ છે ? તેને માટે હવે તે ઘાદીને કહે છે.

તસ્યાપિ હિંસકત્વેન, ન કશ્ચિત્સ્યાદહિંસકઃ ॥

जनकत्वाविशेषेण, नैवं तद्धिरतिः क्वचित् ॥६॥

અર્થ— તેના પણ હિંસકપણ્યે કરીને, કોઈ પણ અહિંસક થઈ શકતો નથી; અને જનકપણના અવિશેષે કરીને તેની ધિરતિ ક્વચિત્ પણ થતી નથી.

ટીકાનો જાવાર્થ— પારાધિના અંત્ય દુષ્ણના હિંસકપણ્યે કરીને તો એક યાજુ રહ્યું, પણ મરનાર એવા હરિણાદિકના અંત્ય દુષ્ણના હિંસકપણ્યે કરીને પણ, કોઈ બોધિસત્વાદિક પણ, અહિંસક ન થઈ શકે. તે શામાટે ? કે, બુદ્ધાદિક તથા પારાધિકાદિના અનંતર દુષ્ણના ઉત્પાદકપણામાં અવિશેષપણું છે, માટે; અને ઉપાદાન સહકારી જાવેં કરીને તેમાં જો કે વિશેષ માનીયેં, તોપણ તેમાં જ્યારે સહકારીપણાથી હિંસકપણું આવે, તો ઉપાદાનજાવથી તો તે મુલેથી થઈ શકે. જ્યારે તે વસ્ત્રમાં કંઈ જુદાપણું નથી, ત્યારે જલે હિંસકપણું આવે, એવી આશંકા કરીને કહે છે કે, એમ નહીં; કેમકે, આ જનકહિંસકત્વવાદા પ્રકારે કરીને, હિંસાની નિવૃત્તિ

देशांतरे, कालांतरे, पुरुषांतरे, अवस्थांतरे, अने विषयांतरे पण थड शक्ती नथी. अहीं घादी शंका करे के, जले अहिंसको न घाले? तेमां अमोने नुकशानी यती नथी. तेने माटे हवे तेने कहे ठे.

उपन्यासश्च शास्त्रेऽस्याः, कृतो यत्नेन चिंत्यताम् ॥

विषयोऽस्य यमासाद्य, हंतैप सफलो भवेत् ॥ ७ ॥

अर्थ- (हे बाँजो!) ते अहिंसानो अंगीकार तमाराज शास्त्रमां कर्यो ठे, माटे तेनो विषय यत्नपूर्वक चिंतवयो; के, जे विषयने पामीने तमारो ते शास्त्रनो उपन्यास सफल घाय.

टीकानो जायार्थ-हे बाँजो !!! तमारां शास्त्रमां ते अहिंसानुं प्रतिपादन करेखुं ठे; कयुं ठे के,

सर्वे असंति दंष्टिनां, सर्वेषां जीवितं प्रियम् ॥

आत्मानमुपमं मत्वा, नैषहिंसे न घातये ॥ १ ॥

अर्थ-(बुद्धमतनो कोइ साधु कहे ठे के) सगळा लोको हथीयरवालाथी बीए ठे; केम के, सर्वने जीवित प्रिय ठे; माटे तेने मारा आत्मा सरखा मानीने, हुं कोइनी हिंसा के, घात कतो नथी.

माटे पयी रीतनो ताराज शास्त्रमां प्रतिपादन करेलो अहिंसानो विषय, तारे आदरपूर्वक चिंतवयो; ते विषय केयो ठे? तो के जेने मेळव्याथी ते तारा शास्त्रनो उपन्यास सफल घाय.

हवे अहिंसाना अघटमानपणाथी, सत्यादिक जे धर्मसाधनो ते पण नहीं पटी शके, तेने माटे कहे ठे.

अज्ञायेऽस्या न युज्यंते, सत्यादीन्यपि तत्त्वतः ॥

अस्याः संरक्षणार्थं तु, यदेतानि मुनिर्जगौ ॥ ८ ॥

अर्थ-अहिंसानो अज्ञाय होते ठे, सत्यथी सत्यादिको पण पटी शक्तां नथी; केम के, ते अहिंसाना रक्षण माटेज जिनेश्वरोए तेमने कहेखां ठे; (केम के, सत्यादिक पासवा दिनाना

આચરણમાં વિધાન પ્રયત્ન કરતો નથી.) (ટીકાનો જાવાર્થ ઉપર પ્રમાણેજ છે.)

एवी रीते पंदरमा अष्टकनुं विवरण संपूर्ण थयुं.

પોડશાષ્ટકં પ્રારબ્ધતે.

જ્યારે એકાંત નિત્ય અને અનિત્ય આત્મામાં હિંસાદિકો નથી ઘટતાં, ત્યારે ક્યાં ઘટે છે ? તેને માટે હવે કહે છે.

नित्यानित्येतथा देहाद्, जिज्ञाजिज्ञे च तत्त्वतः ॥

घटंते आत्मनिन्यायाद्, हिंसादीन्यविरोधतः॥૧॥

અર્થ-નિત્ય અને અનિત્ય, તથા દેહથી જિજ્ઞા અને અજિજ્ઞાણ (સ્યાદાદમય) આત્મામાં તત્ત્વથી અને ન્યાયથી અવિરોધપણે હિંસાદિકો ઘટી શકે છે.

ટીકાનો જાવાર્થ-નિત્યાનિત્ય આત્મમાં હિંસાદિકો ઘટી શકે છે, પણ એકાંત નિત્યાનિત્ય વસ્તુ કંઈ પણ કાર્ય કરવાને સમર્થ નથી. કેમ કે, રૂપ બદલાઈ જવાથી માટીના પિંડની પેઠે ઘડો પિંડનું કાર્ય કરી શકતો નથી; કારણ કે, માટીના પિંડપણનો જાણ બુદી જવાથી તેને અનિત્યપણાની પ્રાપ્તિ આવે છે; અને પટની પેઠે મર્યાદા પ્રકારે માટીપણનો અજાણ માનવાથી, ઘડો માટીના પિંડનું કાર્ય થઈ શકતો નથી; અને માટીના પિંડના પર્યાયનો નાશ થવાથી, તથા તેની માથે માટીપણું પણ આવવાથી વસ્તુને નિત્યાનિત્યપણું ઘટે છે. કશું છે કે,

घटः कार्यं पिष्टव्य, पिष्टभायानतिक्रमात् ॥

पिष्टव्यमपटयद्येति, म्यात्शयित्यादिरन्यथा ॥ ૧ ॥

જાવાર્થ-પિંડ અને પટની માફક, પિંડપણને ન ઇર્ષ્યાની જવાબીજ પિંડનું કાર્ય ઘડો થાય છે; અને જો એમ નહીં માનીએ તો ઘડાની સ્થાપિત ઘટનો નહીં.

ઘટે ણવી રીતે નિત્યાનિત્ય વસ્તુ કાર્ય કરવાને સમર્થ છે.

અહીં વાદી શંકા કરે કે, નિત્ય અને અનિત્યપણને તો પરસ્પર વિરોધ છે, તો તે બન્ને જાવોનું એક વસ્તુમાં હોવાપણું કેમ ઘટે ? તેને માટે હવે તેને કહે છે કે, જેમ પરમાર્થ અને વ્યવહારની અપેક્ષાથી જ્ઞાનની પ્રાંતિ અને અપ્રાંતિ સાથેજ થાય છે, તેમ ધ્વન્યથી નિત્યપણું, અને પર્યાયથી અનિત્યપણું વિરુદ્ધ નથી; તેમ ધ્વન્ય અને પર્યાયમાં પરસ્પર જેદ નથી; કેમ કે, વસ્તુમાં જે રૂપ મુખ્યતાથી નથી રહ્યું, તે ધ્વન્ય કહેવાય છે, અને જે મુખ્યતાથી રહ્યું છે, તે પર્યાય કહેવાય છે. (પણ બન્ને સાથે તો રહ્યાંજ છે.) તથા શરીરથી જિજ્ઞાસુ અને અજિજ્ઞાસુ આત્મામાં તે હિંસાદિકો ઘટી શકે છે; કેમ કે આત્મા શરીરથી જિજ્ઞાસુ છે. કારણ કે, જીવ અરૂપી હોવાથી, તથા દેહ રૂપી હોવાથી, રૂપી અને અરૂપીપણા તરિકે તેમાં જેદ છે; તથા દેહને સ્પર્શાદિક ધવાથી, જીવનેજ સુખદુઃખની પ્રાપ્તિ થાય છે, માટે તેમાં અજેદ પણ છે. અને જો એકાંત રીતે તેમાં જેદ માનીએ, તો શરીરે કરેલાં કર્મો જવાંતરમાં જીવને જોગવયાં ન પડે; અને જો એકાંત અજેદજ માનીયે, તો પરલોકની હાનિ થાય, કેમ કે, તેથી તો શરીરના નાશથી જીવનો પણ નાશ થાય. (માટે એવી રીતે આત્માને વિપે નિત્યાનિત્યપણું તથા દેહથી જિજ્ઞાસુપણું કેવલ કલ્પનાથી નહીં પણ, પરમાર્થથીજ ઘટે છે;) તેવા સ્યાદાદમય આત્મામાં ન્યાયપૂર્વક આશ્રય, સંવર, યંધ, મોહ તથા મુલ આદિક ઘટી શકે છે; તે પણ કેવી રીતે ? તો કે, અવિરોધપણાથી, ઇટલે એકાંત પદમાં હિંસાદિકની પ્રાપ્તિમાં જે દૂષણો આવતાં હતાં, તેના પરિહાર કરીને, અર્ધાત્ નિર્દોષપણાએ કરીને ઘટી શકે છે.

હવે આત્માના પરિણામીપણામાં હિંસાનો અવિરોધ દેલાદવા માટે કહે છે.

પીઢાકર્તૃત્વયોગેન, દેહવ્યાપત્યપેક્ષયા ॥

તથા દુન્મીતિ સંક્લેશા, ઝિસૈપા સનિબંધના ॥૨॥

અને-પીડાના કર્તારણના યોગે કરીને, તથા દેહના મર
ની અપેક્ષા કરીને, તથા હું અને મારું હું, છત્રી રીતના થઈ જ
માત્રના ચિત્તાના પ્રેશમી, આ હિંગા નિમિત્તભાવી કહેણી છે.

રીતનો જાણ્ય-પીડાના કર્તારણના યોગે કરીને, અને દે
હના નાશની અપેક્ષા કરીને, તથા હું આ પ્રાણીને મારું, આ
રીતના ચિત્તાના પ્રેશમણથી, પરિણામ વાદીગ્રંથ આ હિંગા નિ
મિત્તભાવી કહેણી છે. પરિણામવાદમાં પીડનારને અને પીડીત
ને પરિણામવાદી હોવાથી પીડાનું કર્તારણું, દેહનો નાશ, અને
તેજશ આપે છે; અને વર્તમાન વાદમાં તો આગત કહેતા આપે
કરીને, પીડા કર્તારણિક અવગમન હોવાથી હિંગા કારણ નિ
ભાવી થાય છે. તેને માટે કહે છે કે, નાશના કૅપુરે કરીને માત્ર
દેહની નિત્ર કાળ છે? કે, અનિત્ર કાળ છે? તો નિત્ર કહેણી,
તો નીત્રની નિમિત્ત ભેગની ભેગ રહેણી જોણી. અને અનિત્ર ક
હેણી તો દેહના માત્ર થયો કહેણી, અને તે જાણુક છે. કેમ કે,
અનિત્ર માત્ર કાળમાં તો વર્તુનો નાશના મીત્ર છે. પણ કોણું
જાણુક નથી. તેમ નિત્ર જાણુક કરવામાં અવનિત્ર મીત્ર

આ મીત્રે કરીને હિંગાના થળ વધારો દેખાયા છે.

આમ વાદી ગ્રંથ કહે કે, અગ્રુહ પ્રાણીથી અગ્રુહ પ્રાણી
માત્ર થવાને છે, પણ પાનાના પુંડે કહેણી કરીને હિંગા થાય
તો કે કહેણી ની રીતથી હિંગા થાય છે? તેમણી તો માત્ર
દેહના જ નાશ માત્ર, તો વૃક્ષોનાં કોણી હિંગાને નિમિત્ત, કેમ
કહેણી રાત્રા કહેણી હિંગાને પણ વિવાદનું કારણભાવે
માત્ર કહેણી કરીને પ્રાણ થતો જનમ ગુણ થતો, અને તો કે
દેહ કહેણી જ નાશ માત્ર, તો, નિર્દિશાવાળી થવાને હિંગા
કહેણી તેજ નાશના અગ્રુહનો પણ પાનાના કહેણી અગ્રુહ
દેહ કહેણી અને વાદી હિંગા તો કહેણી પ્રાણીના અગ્રુહ
કહેણી કેમ કે, અગ્રુહ ; કેમ કે, પણ હિંગાના અને અગ્રુહ

અર્થ-તેથી, ઉત્તમ ઉપદેશથી, તથા ક્ષિપ્ત કર્મોના નાશથી, અને શુભ જાવના અનુબંધે કરીને, હિંસાની વિરતિ થઈ શકે છે.

ટીકાનો જાવાર્થ- પરિણામી આત્મામાં જેમ હિંસા ઘટે છે, તેમ તેમાં અહિંસા પણ ઘટે છે; કેવી રીતે ? તો કે, જિનાદિકના ઉપદેશાદિકથી, અથવા ઉત્તમ જાવોના ઉપદેશાદિકથી, (આદિ શબ્દથી જ્ઞાન, શ્રદ્ધા અથવા અન્યુત્થાનાદિક પણ જાણવાં) તથા લાંબી સ્થિતિવાલાં એવાં જ્ઞાનાવરણાદિક કર્મોના હ્યોપશમથી, તથા ઉત્તમ અધ્યવસાયના અનુબંધે કરીને, હિંસાની નિવૃત્તિ ઘટે છે; અર્થાત્ અહિંસા ઘટે છે.

તેથી શું થયું ? તે હવે કહે છે.

અહિંસૈવા મતા મુખ્યા, સ્વર્ગમોક્ષપ્રસાધની ॥

एतत्संरक्षणार्थं च, न्याय्यं सत्यादिपालनम् ॥५॥

અર્થ- આ ઉત્તમ એવી જે અહિંસા, તે સ્વર્ગ અને મોક્ષને સાધવાવાળી માનેલી છે, અને તેના રક્ષણ માટે સત્યાદિકનું પણ પાલન કરવાપણું કહેલું છે.

ટીકાનો જાવાર્થ- ઉપર કહેલી અહિંસા ઉપચારરહિત, તથા પ્રાસંગિક રીતે, સ્વર્ગને તથા અનુક્રમે મુખ્ય રીતે મોક્ષને દેવાવાળી વિદ્વાનોએ માનેલી છે.

અહીં યાદી શંકા કરે કે, જ્યારે તે અહિંસાજ સ્વર્ગાદિક આપી શકે છે, ત્યારે મત્યાદિક પાલનની શી જરૂર છે ? તેને માટે તેને કહે છે કે, અહિંસારૂપી ધાન્યના રક્ષણ માટે સત્યાદિક યાદની ન્યાયથી જરૂર છે.

હવે ઉપર કહેલા આત્માના નિત્યાનિત્યપણાના તથા દેહથી જિન્નાજિન્નપણાના સાધનને વિષે પ્રમાણ દેશાદવા માટે કહે છે.

स्मरणप्रत्यजिज्ञान, देहसंस्पर्शवेदनात् ॥

अस्य नित्यादिसिद्धिश्च, तथासोकप्रसिद्धितः ॥६॥

અર્થ- સ્મરણ, આ તે છે, યૌ રીતનું પ્રત્યજિજ્ઞાન, તથા દે-
હના સ્પર્શથી થતું જ્ઞાન, તેઠંચઢે કરીને, તથા તેવી રીતની છો-
કની પ્રતિજિધી, આત્માના નિત્યાનિત્યાદિકપણાની મિદ્ધિ થાય છે.

ટીકાનો પ્રાચાર્ય- પૂર્વે પ્રાપ્ત થયેલા અર્થનું સ્મરણ, તથા
“આ તે છે” યૌ રીતનું અનિજ્ઞાન. તથા શરીરની માથે ઘીઝી
ઘસતુના સ્પર્શનું જ્ઞાન, તેઠંચી આત્માની નિત્યાનિત્યની, તથા દે-
હથી જિજ્ઞાસિતપણાની પ્રતીતિ થાય છે; આત્માને નિત્યાનિત્યનું
વિશેષણ આપવાથી અદિંમા આદિક મિદ્ધિ થાય છે. તથા સ્મ-
રણ આદિકથી નિત્યાનિત્યપણું મિદ્ધિ થાય છે; એવાં નિત્ય આ-
ત્મામાં સ્મરણનો સંજય હોનો નથી; કેમકે, અનુનયજ સ્પષ્ટ સ્વે
કરીને અનુવર્તે છે; નદિંતર નિત્યતાને દાનિ આવે. તેમ અનિત્ય-
પણામાં પણ સ્મરણનો સંજય નથી; કેમકે તેથી તો ઘોંધ થવા વ-
ચતેજ નાશ થાય, માટે તેમાં સ્મરણ કોને થાય? કેમકે, એ
અનુનયેલું ઘીઝો યાદ કરી શકતો નથી.

અર્હી ઘાદી શંકા કરે કે, અનુનયદાતાના સંસ્કારથી, યૌ
રીતનોજ સ્મરણનો દાણ છાપણ થાય છે. ત્યારે તેને કહે છે કે,
એમ નહીં; કેમ કે, તે મયા કાલનો હેદામાત્ર પણ ધર્મમાત્ર કા-
લમાં નહીં આવવાથી, યાદ કરતી ઘસતના પૂર્વજાલના અનુન-
યનો સંસ્કાર કદાચ શક્તથી માનીયે તો જણે, પણ મુતિપાટી
મલતો નથી; કેમ કે, પ્રથમના અનુનયનો દાણ તો ઘણા કા-
લનો નાશ અણો હોવાથી, તે પછીના દાણમાં તેના સંસ્કારનો
હેદામાત્ર પણ યાદ આવી શકતો નથી; કેમ કે, સ્પષ્ટમાત્ર મુ-
રતના દાણથી લલટીજ રીતની સ્મરણદાણની અપતિની પ્રાપ્તિ
થાય છે; અને નિત્યાનિત્ય પદમાં તો અદિતના સંસ્કારની પેઠે,
પ્રથમના અનુનયદાણકે કરીને, તે દાણના પ્રવાહરુપ જુદા
જુદા ધર્મના સ્વનાયવાલા અમાના સંગથી, સ્મરણને દદ, તે
અપતિ મુતિપાટી થાય છે. ઘડી એમ નહીં કોણેલું કે કારણ

क्षणोमां अनुचयनो संस्कार यतो नयी; ते केम बनी शके? तो के, स्मरणना निर्वीजपणायें करीने, तेने अप्राप्तिनो प्रसंग आवरो; तेम नित्यानित्य आत्मा ठे, केमके, बीजी रीते प्रत्यभिज्ञाननी उत्पत्ति थती नयी; कारण के, एकांत नित्यप्रणुं मानवायी, साक्षात अनुचयनीज अनुवृत्ति ठे, पण तेथी प्रत्यभिज्ञाननो संजय नयी; अने अनित्यपणामां तो पूर्वे दीगेली वस्तुनो नाश थवायी, तथा पूर्वे देखवावादानो पण नाश थवायी, अने पन्नीना नवीन देखवावादानी तथा नवीन वस्तुनी उत्पत्ति थवायी प्रत्यभिज्ञाननो संजय होतो नयी; केमके, नहीं देखनार माणसने नहीं देखाएली वस्तुमां प्रत्यभिज्ञान होतुं नयी; केमके तेवा प्रकारनी खातरी नयी. अहीं यादीने कहे ठे के, जो तुं एम कहीश के कापेखा अने फरीने पाठा उगेखा केशादिकमां पण प्रत्यभिज्ञान ठे, अने एथी रीते ग्राह्यप्रते तेना व्यभिचारपणायें करीने, ए प्रमाणताथी सघटामां अप्रमाणपणुं आवरो. पण एम नहीं; केमके, प्रत्यहने पण को-इक जगोए व्यभिचार आवयायी सर्वमां अप्रामाण्यनो प्रसंग आवरो. तेम आत्मा देहयकी जिघ्राजिघ्रा जणाय ठे; कारण के, जो एम नहीं मानीयें, तो स्पर्शादिकना ज्ञाननो असंजय थरो; केमके जो ते आत्मा देहथी एकांत जिघ्रा होय, तो देहथी स्पर्श करेली वस्तुनुं तेने ज्ञान न थाय; जेम देहदत्त स्पर्श करेली वस्तुनुं ज्ञान यज्ञदत्तने थतुं नयी तेम. तेम एकांत अजिघ्रा पण नयी; केमके, एकांत अजिघ्रा मानवायी तो देहमानपणायें करीने, तेने परलोकना अजायनो प्रसंग आवे ठे; तेम तेना एक अवयवना नाशथी चैतन्यनी पण हानीनो प्रसंग आवे ठे; माटे एवी रीते लोक प्रतीतिथी पण आ-आत्मादिक वस्तुठं नित्यानित्यरूपे ठे.

आत्माना व्यापकपणामां प्रथम दोष कह्यो, हवे तेना अव्यापकपणामां तेनो गुण कहे ठे.

देहमात्रे च सत्यस्मिन्, स्यात्संकोचादिधर्मिणि ॥

धर्मादेरूर्ध्वगत्यादि, यथार्थसर्वमेव तु ॥ ७ ॥

अर्थ-शरीर जेवडो, तथा संकोचादिक स्वजायवालो, एवो आ आत्मा होते ठे, धर्मादिकची ऊर्ध्वगति आदिक सधुं यथार्थ थाय ठे.

टीकानो जायार्थ-नित्यानित्यादि स्वजायवाला आत्मानां हिंसादिक घटे ठे, अने शरीर जेवडा आत्मानां सधुं यथाय घटे ठे. यली ते आत्मा केयो? तो के, संकोच अने विस्तारनो ते स्वजाय जेनो, एवो ते आत्मा ठे; एवो आ आत्मा होतं ठे, धर्मची ऊर्ध्वगति, तथा अधर्मची अधोगति इत्यादि सधुं उपचाररहित थाय ठे.

हये आ अष्टकने संपूर्ण करता यच्च च्छे च्छे.

विचार्यमेतत् सद्बुध्या, मध्यस्थेनांतरालना ॥

प्रतिपत्तव्यमेवेति, न खल्वन्यः सत्रानयः ॥ ८ ॥

अर्थ-माटे ते मध्यस्थपणावाला अंतरालनाची, उरन बुद्धि करीने विचारुं, अने ते अंगीकार करुं; ते निवृत्त होतं, उत्तम पुरुषोनी नीति नथी.

टीकानो जायार्थ-उपर कहेलो अहिंसादिभूत विचार उरन बुद्धिपूर्वक, तथा पक्षपातविनाना अंतरालना अथवा मनची विचारवो; यली ते केवळ विचारवो, सधुं नये, ना तेने अंगीकार करवो; शा माटे अंगीकार करवो! ते के, उरन कहेला खल्वन्यी उलटो उत्तम पुरुषोनी नय होत नही.

एवी रीते शोखमा अष्टकनुं विवर्ण होतं च्छे.

सप्तदशमाष्टकं शान्त्यते.

धर्मवादने देखाडता एवा अचरं तेन तेन ज्ञानं होतं
हाची हिंसा आदिकनी पटता देखाडतं हं हिंसा इ

તા પણ પળ કુતીર્થોત્તર જે માંસજઘ્ણ આદિક અદોષપણે અંગીકાર કરેલું છે, તે તેનાજ શાસ્ત્રની અપેક્ષાથી, ધર્મવાદ દેખાડવા માટેજ કહે છે.

તેમાં પણ હવે પ્રથમ માંસજઘ્ણ માટે કહે છે.

જઘ્ણણીયં સતા માંસં, પ્રાણ્યંગત્વેન હેતુના ॥

ઉદનાદિવદિત્યેવં, કશ્ચિદાહ્વાતિ તાર્કિકઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ-કોઈક (બૌદ્ધ) તાર્કિક કહે છે કે, પ્રાણીના અંગપણાના હેતુથી, જાત આદિકની પેઠે, ઉત્તમ માણસે માંસજઘ્ણ કરવું.

ટીકાનો જાવાર્થ-ઉત્તમ માણસે માંસજઘ્ણ કરવું; શામાટે? કે, તે પ્રાણીનું અંગ હોવાથી; કોની પેઠે? તો કે, જાત આદિકની પેઠે; અર્થાત્ જે જે પ્રાણીનું અંગ હોય, તે જાત આદિકની પેઠે જઘ્ણ કરવું; હવે માંસ છે, તે પ્રસિદ્ધ રીતે પ્રાણીનું અંગ છે, અને ચોણા છે, તે પણ એકેન્દ્રિય પ્રાણીનું અંગ છે; એવી રીતે માંસજઘ્ણ માટે કોઈક મહાન બુદ્ધતાર્કિક કહે છે.

હવે તેના પૂર્વપદ્ધતિ દૂષણ માટે કહે છે,

જદયાજદયવ્યવસ્થેહ, શાસ્ત્રલોકનિબંધના ॥

સર્વેય જાવતો યસ્માત્; તસ્માદેતદસાંપ્રતમ્ ॥ ૨ ॥

અર્થ-અહીં જદય અજદયની સપક્ષી વ્યવસ્થા, જાવતી શાસ્ત્ર અને લોકના નિબંધનવાળી છે, માટે તેમ કહેવું અયુક્ત છે.

ટીકાનો જાવાર્થ-અહીં આચાર્ય માહારાજ તે બૌદ્ધને પુછે છે કે, પ્રાણીનું અંગ હોવાથી જે માંસ લાવાનું કહ્યું, તે સ્વતંત્ર સાધનવાળું છે કે, પ્રમંગમાધનવાળું છે? જો સ્વતંત્ર સાધનવાળું માનશો, તો, તેમાં જે ઉદન આદિકની પેઠે, પણ જે દષ્ટાંત દીધું છે, તે સાધનથી છલકાવું છે, કેમ કે, બૌદ્ધો ઘનસ્પતિ આદિક એકેન્દ્રિય પદાર્થને પ્રાણીતરિકે માનતા નથી; અને તેથી પ્રાણીના

અંગતરીકે જરૂરના સાધનમાં તે મલતું આવતું નથી; માટે તે કહેલો હેતુ દોષણવાલો છે. અને પ્રસંગસાધન પદમાં, ઉદન આદિક જરૂર કરવા લાયક છે, અને મધ, માંસ તથા ફુંગલી આદિક અજડ્ય છે, એવી રીતની જે જડ્યાજડ્ય તથા પેયાપેયની વ્યવસ્થા, આ શ્લોકમાં આપના વચન અને લોકવ્યવહારના હેતુવાલી છે; ચલી તે વ્યવસ્થા સઘલી, અને પરમાર્થથી છે; માટે “ઉત્તમ પુરુષે માંસજરૂર કરવું” એમ કહેવું અયુક્ત છે. હવે આ આયુક્તને અનેકાંતિક હેતુપણે દેખાડતા થકા કહે છે.

તત્ર પ્રાણ્યંગમપ્યેકં, જડ્યમન્યતુ નો તથા ॥

સિદ્ધ ગવાદિસત્કીર, રુધિરાદૌ તથેક્ષણાત્ ॥ ૩ ॥

અર્થ-ત્યાં પ્રાણીનું એક અંગ જડ્ય છે, અને બીજું તેમ નથી. અને તે ગાય આદિકના દૂધ અને રુધિર આદિકમાં પ્રત્યક્ષ રીતે જોવાથી સિદ્ધ થાય છે.

ટીકાનો ખાયાર્થ- તે શાસ્ત્ર અને લોકમાં પ્રાણીનું એક અંગ જડ્ય છે, અને બીજું અજડ્ય છે, તે વાત પ્રસિદ્ધ છે. કેવી રીતે તે પ્રસિદ્ધ છે? તો કે, ગાય અને માતા આદિકનાં ઉત્તમ દૂધ અને છોદીમાં તથા માંસાદિકમાં પણ જડ્ય અજડ્યપણું પ્રસિદ્ધ દેખાય છે; માટે ઘી રીતે પ્રાણીનું એક અંગ જડ્ય છે, અને બીજું અજડ્ય છે, તેથી હે વાદી !! તારો હેતુ સપદ્ધ અને વિપદ્ધ વસ્તેમાં ઘર્તતો હોવાથી, તે અનેકાંતિક છે.

ઘલી હે વાદી !! પ્રસંગસાધન તો પરના અંગીકારને અનુસરીને થાય છે; અને અમારો કંઈ એવો અજિપ્રાય નથી, કે, પ્રાણીનું અંગ માનીને માંસજરૂર કરવું; પણ તેમાં ઉત્પન્ન થતા જીવોની અપેક્ષાથી અમો તે સાતા નથી; પણ દેખાડવામાટે હવે કહે છે.

પ્રાણ્યંગત્વેન નચ નો, જરૂણીયં ત્વિદં મતમ્ ॥

કિંત્વન્યજીવજાતેન, તથા શાસ્ત્રપ્રસિદ્ધિતઃ ॥૪॥

અર્થ- (અમોષ) કંડં પ્રાણીના અંગપણાથી માંસનક્ષણ નહીં કરવું, એમ માનેલું નથી, પણ તેમાં અન્ય જીવોની ઉત્પત્તિ હોવાથી અમોષ માંસજક્ષણનો ત્યાગ કરેલો છે; અને માંસમાં જીવની ઉત્પત્તિ થવાની વાત શાસ્ત્રમા પ્રસિદ્ધ છે; માટે.

ટીકાનો જાવાર્થ- વક્ત્ર પ્રાણીના અંગમાત્રના હેતુથી અમોષ માંસને અજદય માન્યું છે, એમ નહીં, પણ તે માંસનાં પ્રાણી શિવાય વીજા જીવોની પણ તેમાં ઉત્પત્તિ થવાથી અમોષ તેને અજદય માન્યું છે. હવે તે માંસમાં અન્ય જીવોની ઉત્પત્તિ કેમ જાણાય ? તે કહે છે કે, એવી રીતે આસના આગમોમાં કહેલું છે. કહ્યું છે કે,

આમાસુય પક્ષાસુય, ચિપચમાણાસુ માંસપેસિસુ ॥

આયંતિયસુષલાઓ, ભણિઓયનિગોયજીવાણં ॥ ૧ ॥

અર્થ- કાચા તથા પકાવેલા, અને પકાવાતા એવા માંસમાં નિગોદીઆ જીવોની ઉત્પત્તિ કહેલી છે.

આ શ્લોકેં કરીને, પરમતે અજ્ઞાનપણાથી અંગીકાર કરેલા પ્રમાણનું પ્રસંગસાધનપણું દૂર કર્યું.

હવે તેઠ્ઠે અંગીકાર કરેલો હેતુ, ઇટ અર્થને સાધવાવાલો નથી, એવું દેખાડતા થકા કહે છે.

જિહ્વુમાંસનિપેધોઽપિ, ન ચૈવં યુજ્યતે ક્વચિત્ ॥

અસ્થ્યાદ્યપિ ચ જદયં સ્યાત્, પ્રાણ્યંગત્વાવિશેષતઃ ૫

અર્થ-હે વૌઙ્મવાદી !!! એવી રીતે તો (તમારા) સાધુના માંસનો નિપેધ પણ કોઈ વચ્ચે થઈ શકતો નથી; અને વચ્ચે તેથી હાડકાં, આદિક પણ જદય થાય; કેમકે, તે પણ પ્રાણીના અંગરૂપ છે.

ટીકાનો જાવાર્થ- હે વૌઙ્મો !!! તમારા મતવડેં કરીને, ગાંઠ આદિકના માંસનો નિપેધ તો એક વાજુ રહ્યો; પણ અતિપૂજ્ય એવા સાધુના માંસનો પણ નિપેધ થઈ શકશે નહીં; માટે એવી રીતે પ્રાણીના અંગના હેતુથી, માંસનું જક્ષણ કાલાંતર, દેશાંતર,

અથવા પુરુષાંતરની અપેક્ષાથી ઘટી શકશે નહીં. યલ્લી પણ તેજ વાયતનું અયોગ્યપણું કહે છે. યલ્લી એમ માનવાથી તો કેવલ સાધુનું માંસ खाया, ઇટસુંજ નહીં, પણ હાડકાં, શિંગડાં, છરી આદિક પ્રાણીનાં અંગો પણ खायाં જોઈશે; કેમકે, માંસ અને હાડકાં આદિકમાં પ્રાણીઅંગપણું તો સરસુંજ છે; માટે એવી રીતે અજ્ઞાને જ્ઞાપણું કહેવાથી તે હેતુ વિરુદ્ધતાવાળો છે.

યલ્લી એમાં ચીજું દૂષણ પણ હવે કહે છે.

एतावन्मात्रसाम्येन, प्रवृत्तिर्यदि चेप्यते ॥

जायायां स्वजनन्यां च, स्त्रीत्वानुल्लेख सास्तु ते ॥ ६ ॥

અર્થ- (હે વાદી !!!) યલ્લી પ્રાણીના અંગપણાના સરલાપણાથી જો તું પ્રવૃત્તિ કરીશ, તો સ્ત્રીપણાના હેતુથી સ્ત્રી અને માતામાં પણ તારે (જોગવિહાસ અને પૂજ્યપણાની) સરસી પ્રવૃત્તિ કરવી પડશે.

टीकानो जायार्थ- (उपरना भ्रोकना अर्थने मलतोज છે.

इये प्रकरणना अर्थनो निश्चय करवा माटे कहे છે.

तस्माच्छास्त्रं च लोकं च, समाश्रित्य वदेद् बुधः ॥

सर्वत्रैवं बुधत्वं स्या, दन्यथोन्मत्ततुल्यता ॥ ७ ॥

અર્થ- તેથી શાસ્ત્ર અને લોકને આશ્રીને પંડિતે સર્વ વાયતમાં ઘોલવું; અને તેથી તેની પંડિતાઈ જાણ છે, અને તેથી છલદી રીતે ઘોલવાથી હનમત્તપણાની તુલ્યતા થાય છે.

टीकानो जायार्थ- हे वादी !!! उपर कहेला न्यायची तार्ह कहेसुं साधन बहु दोषणवास्तुं છે, માટે આપના યજ્ઞને, અને હનમત્ત એવા લોકને આશ્રીને પંડિતે સર્વ વિષયોમાં ઘોલવું જોઈયે; અને તેથી પંડિતાઈ કહેવાય; અને તેથી છલદી રીતે ઘોલવાથી હનમત્તપણાની તુલ્યતા થાય છે. કહું છે કે,

સતાં પથા પ્રવૃત્તસ્ય, તેજાંઘૃક્ષીરચેરિય ॥

યદ્વચ્છયાપ્રવૃત્તસ્ય, રૂપનાશોસ્તિ વાયુવતઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ- સત્તમ માણમોના માર્ગે ચાલનારની, સૂર્યની પેઠે તેજની વૃદ્ધિ થાય છે, તથા સ્વેચ્છાચારે વર્તનારના રૂપનો નાશ વાયુની પેઠે થાય છે.

માંસજહ્ણ માટે ધૌજ્ઞના આસોષ પણ નિષેધ કર્યો છે, એવું દેશાદ્વતા થકા હવે અપસંહારમાટે કહે છે.

શાસ્ત્રે ચાતેન વોઽપ્યેત, ત્રિપિરું યત્નતો નનુ ॥

લંકાવતારસૂત્રાદો, તતોઽનેન ન કિંચન ॥ ૬ ॥

અર્થ- હે ધૌજ્ઞો ! તમારા આસે પણ લંકાવતાર સૂત્ર આદિક શાસ્ત્રમાં પ્રયત્નપૂર્વક માંસજહ્ણ નિષેધ્યું છે, માટે તે માંસજહ્ણ કરવાની તમારે પણ કંઈ જરૂર નથી.

ટીકાનો જાવાર્થ- હે ધૌજ્ઞો !!! માંસજહ્ણ કેવડ લોકમાં અને અમારાં શાસ્ત્રમાંજ નિષેધ્યું છે, એમ નહીં, પણ તમારા રાગ આદિકથી રહિત એવા બુદ્ધે તમારાં શાસ્ત્રમાં પણ આદરપૂર્વક નિષેધ્યું છે; ક્યા શાસ્ત્રમાં તે નિષેધ્યું છે ? તો કે, જે “લંકાવતારસૂત્ર” (રાહસોને શિલામણ દેવા માટે બુદ્ધનો અવતાર જેમાં વર્ણવ્યો છે; તે શાસ્ત્રમાં) તથા “શીલપટલ ” આદિક શાસ્ત્રમાં તે નિષેધ્યું છે. તેમાં કહ્યું છે કે, “પ્રાણીનાં અંગથી ઉત્પન્ન થયેલું શંખચૂર્ણ મોદધી (અજાણતા) પણ ખાવું નહીં” એવી રીતે તમારાંજ શાસ્ત્રમાં જ્યારે નિષેધ્યું છે, ત્યારે તમારે પણ માંસજહ્ણની કંઈ જરૂર નથી. એવી રીતે સતરમા અષ્ટકનું વિચરણ સંપૂર્ણ થયું.

અષ્ટાદશમાષ્ટકં પ્રારબ્ધતે.

માટે એવી રીતે, લોક અને શાસ્ત્રમાં વિરોધ આવતો હોવાથી, “માંસજહ્ણ ન કરવું” એવી રીતે ધર્મવાદ નિશ્ચય કરતે બે,

કોઈ એમ કહે કે, માંસજહણમાં કંઈં દોષ નથી; એવા તેના મતના વિવેચન માટે હવે કહે છે.

અન્યોઽવિમૃદ્ય શબ્દાર્થ, ન્યાય્યંસ્વયમુદીરિતમ્ ॥

પૂર્વાપરવિરુદ્ધાર્થ, મેવ માદ્વાન્ન વસ્તુનિ ॥ ૧ ॥

અર્થ- અન્ય એટલે ચીજથી અન્ય એવો ગ્રાહ્ય, માંસ શબ્દ પોતે જણાવેલા ન્યાયવાલા, શબ્દાર્થને વિચાર્યાંધિના, આ ધાવતમાં પૂર્વાપર વિરોધ આવે, એવા અર્થનેજ કહે છે.

ટીકાનો જાવાર્થ- (ઉપરના શ્લોકના અર્થને મહતો છે.)

હવે જે તે કહે છે, તે દેખાડે છે.

ન માંસજહણે દોષો, ન મયે નચ મૈથુને ॥

પ્રવૃત્તિરેવા જૂતાનાં, નિવૃત્તિસ્તુ મહાફલા ॥ ૨ ॥

અર્થ-માંસજહણમાં, મધપાનમાં અને મૈથુનમાં પણ દોષ મળી; કેમકે, તે સૌ પ્રાણીઠની પ્રવૃત્તિ છે; અને તેઠથી જે નિવૃત્તિ કરવી તે, સૌ મહાફલદાયક છે.

ટીકાનો જાવાર્થ- માંસજહણમાં, મધપાન કરવામાં, તથા મૈથુન સંધવામાં કર્મના વંધરૂપ દૂષણ નથી. શા માટે? કે, તેવી રીતની પ્રાણીઠની પ્રવૃત્તિ છે, અને તે માંસજહણથી જે નિવૃત્તિ થવું, તે અન્યુદય આદિક મહાફલને દેવાવાળું છે.

હવે “ માંસ શબ્દ ” પોતેજ જે અર્થ જણાવે છે, તે કહે છે.

માં સ જદાપિતા મુત્ર, યસ્યમાંસમિદાષ્પદમ્ ॥

ઘતન્માંસસ્ય માંસસ્થં, પ્રયદંતિ મનીષિણઃ ॥ ૩ ॥

અર્થ- જેનું માંસ હું અહીં ત્યાં હું, તે મને પરસોઠામાં પાદણ કરતો. એવી રીતનું માંમનું માંસપણું શુદ્ધિયાનો કહે છે.

ટીકાનો જાવાર્થ- (ઉપરના શ્લોકના અર્થનેયોજ છે.)

હવે “ માંસજહણમાં દોષ નથી. ” એમ શા માટે કહ્યું? તેને માટે હવે યાદીને કહે છે.

इत्थं जन्मेव दोषोऽत्र; न शास्त्राद्वाह्यजक्षणम् ॥
प्रतीत्येपनिषेधश्च, न्याय्यो वाक्यांतराद्गतेः ॥४॥

અર્થ- એવી રીતે, અહીં જન્મ થવો, તેજ દૂષણ છે; વલી
વીજા વાક્યની પ્રાપ્તિથી, શાસ્ત્રથી વહારનાજક્ષણને આશ્રીને આ
પ્રતિષેધ કંઈ ન્યાયવાલો કહેલો નથી.

ટીકાનો જાવાર્થ- એવી રીતે માંસજક્ષણમાં જક્ષણ કરનારને,
તે માંસનો સ્વામી જક્ષણ કરશે, અને તેથી તેને પુનર્જન્મ લેવો
પડશે; તેજ દૂષણ ઉત્પન્ન થયું; વીજું દૂષણ શોધવાની શી જરૂર
છે ? માટે હે વાદી !! તારે શા માટે કહેવું જોઈએ કે, “ માંસજ-
ક્ષણમાં દૂષણ નથી. ” ત્યારે વાદી કહે કે, એવી રીતે માંસજક્ષ-
ણમાં દૂષણ નથી; કેમકે માંસજક્ષણનો નિષેધ અને તેથી
થતું પુનર્જન્મનું દૂષણ તો, આગમમાં કહ્યા શિવાય વીજા માંસના
જક્ષણ માટે છે; પણ શાસ્ત્રની વિધિપૂર્વક માંસજક્ષણમાં દોષ
નથી; કેમકે, તેને માટે “ પ્રોક્તિતં જક્ષ્યેન્માંસં ” इत्यादि शा-
स्त्रोनुं वाक्य છે.

હવે તે શાસ્ત્રનું વાક્ય વાદી કહે છે.

प्रोक्षितं जक्ष्येन्માંसं, ब्राह्मणानां च काम्यया ॥
यथाविधिनियुक्तस्तु, प्राणानामेववात्यये ॥ ६ ॥

અર્થ- વેદના મંત્રથી પવિત્ર કરેલું માંસ, વિધિપૂર્વક બ્રાહ્મ-
ણોની અનુજ્ઞાથી, અથવા જીવ જતો હોય, તે વણતે લાવું.

ટીકાનો જાવાર્થ- “ પ્રોક્તિત ” એટલે વેદના મંત્રોથી પવિત્ર
કરેલું એવું માંસ, બ્રાહ્મણો લાઈ રહ્યા વાદ, તેડની અનુજ્ઞાથી, યજ્ઞ,
આગ્ન અને પરોણા આદિકની વિધિપૂર્વક લાવું; યજ્ઞવિધિ એટ-
લે પશુમેધ, અશ્વમેધ આદિક જાણવો. વલી આગ્નનો વિદ્ધિ આ-
ગ્નરાત્રમાં નીચેપ્રમાણે કહ્યો છે.

उरध्रेणेह चतुरः, शकुनेन तु पंच वै ॥

पण्मासांश्छागमांसेन, पार्यनीयेन सप्त वै ॥ १ ॥

अष्टावेणस्य मांसेन, शौकरेण नवैव तु ॥

दशमासांस्तु तृप्पंति, वराहमहिषाम्बुधैः ॥ २ ॥

कूर्मशशकमांसेन, मासानेकादशैव तु ॥

संवत्सरं तु तृप्पंति, पयसापायसेन तु ॥ ३ ॥

अर्थ- घेटीना मांसधी (पितृर्त्तने) चार मासनी, पहिना मांसधी पांच मासनी, बकाराना मांसधी ठ मासनी, सफेद डाया-पाखा भृगना मांसधी सात मासनी, हरिणना मांसधी आठ मासनी, सूकरना मांसधी नव मासनी, वराह अने पाडाना मांसधी दश मासनी, काचवा अने ससलाना मांसधी अगीयार मासनी, अने दूध तथा दूधपाकधी एक वर्षनी तृप्ति पाय वे.

यज्ञी परोणानो विधि याज्ञवल्क्ये नीचेप्रमाणे कह्यो वे.

महोक्षं वा महाजं वा, श्रोत्रियाय कल्पयेत् ॥

अर्थ-श्रोत्रियने माटे मोटो यज्ञदश्चयवा मोटो बकरो मारयो.

तथा मांस पोताना प्राणना रहण माटे खायुं; केमके कह्यो वे के, सर्व आपदाधी आत्मानुं रहण करयुं.

एवी रीते यादीए कह्यो के, शास्त्रसंबंधी मांसजहणमां दो-पनो अजाय अमो कहिये ठीये, पण सामान्यपणाधी कहेता नधी; एवी रीतना तेना मतनुं खंडन करता थका हवे आचार्य महाराज कहे वे.

अत्रेवासावदोषश्चे, क्षिर्घृत्तिर्नास्य सज्यते ॥

अन्यदाजहणादत्रा, जहणे दोषकीर्तनात् ॥ ७ ॥

अर्थ- हे यादी !!! जो आ यज्ञ आदिकमां मांसजहणने निर्दोष मानशो, तो तेनी निवृत्ति संजवरोज नहीं; केमके, ते यज्ञादिक काज शिष्याय मांसजहणनो निषेध वे; (केमके, यज्ञ-

दिकमा विधिपूर्वक मांस खावानुं कह्युं ठे.) तेम यज्ञादिकमां नहीं खावाथी दोष कहेखो ठे.

टीकानो जावार्थ— हे वादी ! ! ! आ वेदना मंत्रथी पवित्र थ-
एखा मांसने जक्षण करवामां जो तुं निर्दोषपणुं मानीश; तो मां-
सजक्षणनो निषेधज संजवशे नहीं; शा माटे ? के, ते यज्ञादिक
समय शिवाय बीजी बखते मांस खावानो निषेध ठे; माटे एवी
रीते बीजे समये मांस खावानी प्राप्तिज नथी; तो तेनी निवृत्ति
केम संजवे ? केमके, प्राप्तिनो निषेध करवो, ते सफळ कहेवाय.
तेम आ यज्ञादिकमां मांस नहीं खावाथी दोष कहेखो ठे.

हवे ते दोष देखाडे ठे.

यथाविधि नियुक्तस्तु, यो मांसं नास्ति वै द्विजः ॥

स प्रेत्ये पशुतां याति, संजवानेकविंशती ॥ ७ ॥

अर्थ— यज्ञ आदिक विधिमां जोडाएखो जे ब्राह्मण मांस खातो
नथी, ते परलोकमां एकबीश जवसुधी पशुपणाने पामे ठे.

टीकानो जावार्थ— शास्त्रनी विधिपूर्वक यज्ञादिकमां जोडाए-
खो, एवो जे कोइ ब्राह्मण मांस नथी खातो, ते परलोकमां तिर्य-
चपणाने पामे ठे; केटखी मुदतसुधी ? तो के एकबीश जयोसुधी
तिर्यचपणाने पामे ठे.

हवे मांसजक्षणनी निवृत्ति माटे वादी तरफनीज शंका उ-
ठावीने, तेनुं खंडन करता थका कहे ठे.

परिग्राज्यं निवृत्तिश्चेद्, यस्तदप्रतिपत्तितः ॥

फलाजावः स एवास्य, दोषो निर्दोषतेव न ॥ ८ ॥

अर्थ— हे वादी ! ! ! जो तुं परिग्राजकपणाने, मांसजक्षणनी
निवृत्ति मानीश, तो तेउना (परिग्राजकोना) अनंगीकारपणाथी
जे फलनो अजाव कख्यो, तेज दूषण आवशे; माटे मांसजक्षण-
मां निर्दोषपणुं सो घटी शकनुंज नथी.

टीकानो जावार्थ- हे यादी ।।। निवृत्तिना कारणपणाची परिभाजकपणाने घटखे गृहस्थपणाना अजावनेज जो तुं मांसज-हणनी निवृत्तिरूप मानीश; अर्थात् गृहस्थपणामां मोक्षितादि मांस खावुं, अने परिभाजक अवस्थामां ते न खावुं; एवी रीतनी प्राप्तिपूर्वक जो तुं तेनी निवृत्ति कहीश, तो, परिभाजकोना अनंगीकारपणाची जे अन्युदयादिक प्रयोजनरूप फलनो अजा-य कश्यो, तेज दूषण आवरो; बीजुं दूषण शा माटे शोधवुं जोइये! माटे तेथी मांसजहणमां निर्दोषपणुं तो घटी शकरोज नही.

घळी हे यादी । तें जे आगळ कायुं ठे के, निवृत्ति महाफळ-याळी ठे; तो ते निवृत्ति निर्वच वस्तुची करवी? के सावध वस्तु-ची करवी? जो कहीश के, निर्वच वस्तुची करवी, तो तापस-पणा आदिकनी पण निवृत्ति (त्याग) करवी पडरो; केमके, ता-पमपणुं निर्वच ठे; पण तेम करवुं तो पाखवरो नही. अने जो तुं कहीश के, सावधची निवृत्ति करवी, तो मांसजहणचीज निवृत्ति थर; केमके, ते सावध ठे.

एवी रीते अटारमा अष्टकनुं विवरण समाप्त थयुं.

एकोनविंशतीतमाष्टकं प्रारभ्यते.

एवी रीते “ मांसजहणमां दोष नथी ” एवां यादीनां वचननुं खंडन करुं; हये “ मद्यपानमां दोष नथी ” एवां यादीनां वच-नने खंडन करता चका वहे ठे.

मद्यं पुनः प्रमादांगं, तथासच्चित्तनाशनम् ॥

संधानदोषवत्तत्र, न दोष इति साहसम् ॥ १ ॥

अर्थ- मद्य (मदिरा) प्रमादनुं कारण ठे, तथा चित्तम चित्तने नाश करनारुं, अने संधान दोषवाचुं ठे; माटे “ तेमां दूषण नथी ” एम कहेवुं घृष्टता जरोवुं ठे.

ટીકાનો જાવાર્ય— જે મદ ઘડાયે તે “ મદ ” કહેવાય; તે મદ “ પ્રમાદાંગ ” કેતાં જીવના અશુભ પરિણામનું કારણ છે; અથવા મદિરા, વિપય, કપાય, નિદ્રા, અને વિકૃત્યારૂપ પાંચ પ્રકારના પ્રમાદમાંહેલા પ્રમાદનું એક અંગ છે; તથા શુભ ચિત્તને નાશ કરનારું છે; તેમ જલથી મિશ્રિત થયેલા પિટ્ટ આદિક ધ્વન્યમાં ઉપજતા જોયોના દોષવાહું છે; માટે એવી રીતના મદમાં કર્મવંધરૂપ “ દૂષણ નથી ” એમ સે કહેવું તે ઘટ્ટતા જરેહું છે. કેમકે, તેમાં પ્રત્યક્ષ રીતેજ ઘણાં દૂષણો દેખાય છે. કહ્યું છે કે,

ધૈર્યુષ્યં વ્યાધિર્પિંડઃ સ્વજનપરિભવઃ કાર્યકાલાતિપતો
વિદેષો જ્ઞાનનાશઃ સ્મૃતિમતિહરણં વિપ્રયોગશ્ચસદ્ધિઃ ।
પારુષ્યં નીચસેવા કુલચલતનુતા ધર્મકામાર્થહાનિઃ
કષ્ટં ભોઃ પોહૈશૈતે નિરુપચયકરા મદ્યપાનસ્ય દોષાઃ ॥૧॥

અર્થ— વેડોલ આકૃતિ, વ્યાધિનો સમૂહ, સ્વજનનો પરાજય, કાર્યના વચ્ચતનો નાશ, હેપ, જ્ઞાનનો નાશ, યાદદાસ્તીનો નાશ, બુદ્ધિનો નાશ, ઉત્તમ માણસોનો વિયોગ, કઠોરતા,, નીચની સેવા, કુલ અને ચલની હલકાઈ, તથા ધર્મ, કામ અને ધનની હાની, એવી રીતના મદ્યપાનના શોભ દોષો, અરે રે!!! હલકાઈ કરાવનારા છે.

અથવા હજુ તે કેટલાક દેખાડીયે ? તેને માટે હવે કહે. છે.

કિં વેદ વહુનોક્તેન, પ્રત્યક્ષેણૈવ દૃશ્યતે ॥

દોષોઽસ્ય વર્તમાનેઽપિ, તથા જંડનલક્ષણઃ ॥૨॥

અર્થ— અહીં વધારે કહેવાથી શું ? વર્તમાન કાલમાં પણ, તે મદ્યપાનનું સંગ્રામરૂપ દૂષણ પ્રત્યક્ષજ માલુમ પડે છે.

ટીકાનો જાવાર્ય— આ મદ્યપાનના દૂષણમાંટે વધારે શું કહીયે ? પ્રત્યક્ષ પ્રમાણથી પણ આ મદ્યપાનનું અસમંજસ બોલવારૂપ, તથા મારામારીરૂપ દૂષણ આ વર્તમાન કાલમાં પણ હારિકા નગરીના દારૂ આદિકથી દૃષ્ટીએ આવે છે.

તથા તે અપ્સરાઉં સંપ્રમસહિત લાવેલું મધ તેણે પીધું; અને તેથી તેની હૃદય ક્રિયાવાહી ધર્મની વ્યવસ્થા નાશ પામી. પત્ની હિતને વિદ્રમ થવાથી, મધપાન છપર નાસ્તાવાસ્તે એક વક્ત્રાને હાણીને, તે અપ્સરાઉં કહેલું, તથા નહીં કહેલું એવું સપડ્યું. પાપ તેણે આચર્યું; તથા તે માંસ પકાવવાનાં લાકડાં માટે પોતાને પૂજા કરવાની લાકડાંની દેવમૂર્તિને પણ તેણે ખાંગી. એવી રીતે તે મધપાનથી નાશ થયેલું, સપરૂપી ધીર્ય જેનું, એવો તે કપિ મરીને, નરકે ગયો; માટે એવી રીતે ધર્મના અનુરાગી માણસો પાસે દિરાને દોષની રાણરૂપ જાણવું.

એવી રીતે હંગામીતમા અદકનું વિચરણ સમાપ્ત થયું.

વિંશતીતમાદક પ્રારંભ્યતે.

હવે “મૈથુનમાં દોષ નથી” એવી રીતના યાદીના યચનનું લંઘન કરતા વક્ત્રા કહે છે.

રાગાદેવ નિયોગેન, મૈથુનં જાયતે થતઃ ॥

તતઃકથં ન દોષોઽત્ર, યેન શાસ્ત્રે નિપિધ્યતે ॥ ૧ ॥

અર્થ—જેથી તું શાસ્ત્રમાં મૈથુનમાં દોષનો નિપેધ કરે છે, પણ જે કારણમાટે રાગથીજ અવશ્ય જાણે કરીને, મૈથુન થાય છે, તેથી તેમાં દોષ કેમ ન કહેવાય ?

ટીકાનો જાગ્યાર્થ—કામના હૃદયરૂપ એવા વિષયરાગથી અવશ્ય જાણે કરીને મૈથુનની ઉત્પત્તિ થાય છે, માટે તેમાં તે રાગરૂપ, અથવા તે રાગથી ઉત્પન્ન થતા કર્મરૂપ દૂષણ કેમ ન કહેવાય ? કે જેથી, તું શાસ્ત્રમાં મૈથુનને નિર્દોષ ગણે છે !!! જાગ્યાર્થ એવો કે, જે રાગજન્ય છે, તે દૂષણવાળું છે, જેમ દિસા; અને તેથી રીતે મૈથુન પણ રાગજન્ય છે, માટે તે દોષવાળું છે.

હવે એક દેરાથી અસિદ્ધ છે, એવી પરમતની આશ્ચર્ય કહે છે.

सेव्युं; तेथी तेनी धर्मनी स्थिति नाश थवाथी, मदथी मुखवास माटे वकरो मारीने, (खाघो) तथा एवी रीते सघलुं (नहीं करवालायक पण कार्य) तेणे कर्युं; पत्री तेनुं सामर्थ्य नाश थवाथी ते मरीने दुर्गतिमां गयो; एवी रीते धर्माचारीउंए मद्यने दूषणनी ऋमि सरलुं जाणवुं.

टीकानो जावार्थ-कोइक बालतपस्वी मोटी अटवीमां रहीने, अनशन आदिक अघोर तप एक हजार वर्षसुधी तपतो होता; त्यारे इंजे विचार्युं के, आ ऋषिए बहु तप कयों, तेथी मने मारी इंजनी पदवीपरथी पाडी नाखशे; एवी शंकाथी जय पाभ्यो; तेथी तेणे तिलोत्तमा आदिक अप्सराउंने ते ऋषिने बलाघवामाटे वनमां मोकळी. ते अप्सराउं तेना तपना तेजथी ते वनमां प्रवेश करवाने शक्तिवान न थवाथी, वननी बहार तेनी सन्मुख विफस्थर फूळोना समूहो विलेरीने, तथा मस्तके हाथ जोडीने, तेना गुणोनां गायनसहित उत्तम नाटक करवा लागीउं. ते नाटकथी ते ऋषि तद्रत मनवाखो थयो थको, चित्रितनी पेठे थइ गयो; पत्री ते अप्सराउं तेनी पामे थायी। तथा ते ऋषिने, विविध प्रकारनां मीठां वचन, नमस्कार, तथा पादपतन आदिकथी आराधीने, तेने प्रसन्न चित्तवाखो कयों; पत्री श्यारो ते वरदान देवाने आतुर थयो, त्यारे तेउंए तेने सोगंदपूर्वक कह्युं के, मदिरा, हिंमा, थयथा मैथुनमांथी तारी इष्टाप्रमाणे तुं नोंगव ? त्यांर ते ऋषिए हिंमा थने मैथुनने शारयप्रमाणे, नरकना हेतु जाणीने, तथा मदीरानी उत्पत्तिने, तेनी मघायस्था पेदेखां गोख, धानकी, तथा पाणी आदिकथी शरण घण्डी, निर्दोष मानीने, तेने थंगीकार करीने, विचित्र प्रकारना मणि आदिकथी जडेखा मोनाना घागणमां रहेयुं, थने अत्यंत गुंगिपलायी छेचाण्खा प्रमगना समूहथी बिंटाण्युं रे, आकाश मंडप जेयी, तथा इंद्रियस्थी प्रमराना समूहने खडपायनार.

ધર્માર્થ પુત્રકામસ્ય, સ્વદારેણ્યધિકારિણઃ ॥

શ્તુકાલેવિધાનેન, યત્સ્યાદોષો ન તત્ર ચેત્ ॥ ૨ ॥

અર્થ-ધર્મને માટે પુત્રની ઇચ્છાવાલો, તથા પોતાની સ્ત્રીમાં અધિકારી એવો માણસ શ્તુકાલે, જો વિધિપૂર્વક મૈથુન સેવે, તો તેમાં દૂષણ નથી; એવું જો તું માનીશ, તો, (આનો સંબંધ હવે પત્નીના શ્લોકની સાથે છે.)

ટીકાનો જાગ્યાર્થ- વાદી કહે છે કે, ધર્મને માટે પુત્રની ઇચ્છાવાલાં મૈથુન સેવવામાં દૂષણ નથી; કહ્યું છે કે,

અપુત્રસ્ય ગતિર્નાસ્તિ, સ્વર્ગો નૈવચ નૈવ ચ ॥

તસ્માત્પુત્રમુલ્લેખા, પશ્ચાન્નર્મ ચરિષ્યતિ ॥

તેમ પોતાની જ સ્ત્રીના અધિકારી એવા ગૃહસ્થને મૈથુન સેવવામાં દૂષણ નથી (પણ પરસ્ત્રી કે વેશ્યાસાથે મૈથુન સેવવું તે અનર્થનું કારણ છે.) યદ્વાં તે મૈથુન પણ ગૃહસ્થે શ્તુકાલે સેવવું; (શ્તુકાલ- યિનાં મૈથુન સેવવાથી દોષની ઉત્પત્તિ થાય છે) કહ્યું છે કે,

શ્તુકાલે વ્યતિક્રાંતે, યત્તુ સેવેત મૈથુનમ્ ॥

ગ્રામ્યદૃત્યાફલં તસ્ય, મૃતકં ચ દિને દિને ॥ ૧ ॥

યદ્વાં તે મૈથુન વિધિપૂર્વક જણે શ્તુકાલે સ્ત્રીના શરીરને માણ અને દર્જથી આગ્રાદન કરવું, તથા દર્જનો મણિપંથ બાંધવો, ચિંગેર મૃતિમાં કહેવા પ્રમાણે જે મૈથુન મેવવું, તેમાં કંઈ દોષ નથી. એવી રીતે વાદીનું કહેવું થયું; તેને હવે આચાર્ય ઉત્તર આપે છે.

નાપવાદિકકલ્પત્વા, શ્લેકાંતેનેત્યસંગતમ્ ॥

વેદં લઘીત્ય ગ્નાયાચ, લઘીર્યેવેતિ શાસિતમ્ ॥૩॥

અર્થ- આવાદિક આચારપણાથી, ધર્મને માટે પણ મૈથુન મેવવું ઉચિત નથી; નેથી એકાંત તેમાં દોષ નથી, તે કહેવું અયુક્ત છે; કેમકે, વેદને જાણીને જ્ઞાન કરવું; અને તે પણ જાણીને જ્ઞાન કહેવું છે.

ટીકાનો જાવાર્થ- હે પાદી ! ! ! ધર્મને માટે મૈથુન સેવવામાં દોષ નથી, એવું જે તે કહ્યું; તે યુક્ત નથી; શા માટે? તે કહે છે કે, તે આચાર અપવાદવાલો છે; અહીં દુઃખી થયેલો માણસ જેમ પોતાનું માંસ જીવણ કરે છે; તે દૃષ્ટાંત જાણી લેવું; અર્થાત્ અપવાદથી જેમ પોતાનું માંસાદિક સેવાય છે, તો પણ તે સ્વરૂપથી નિર્દોષ નથી; એવી રીતે સ્વરૂપથી દૂષણવાળું પણ મૈથુન, કુમાર અવસ્થાથી માંડીને યતિપણામુખી, જે પાલવાને અસમર્થ છે, એવો ગુણાંતરનો અપેક્ષીજ સેવે છે. ઘણી જો તે મૈથુનને સર્વથા નિર્દોષ માનીયે, તો કુમાર અવસ્થાથી માંડીને, યતિપણું પાલવાનો જે ઉપદેશ, તે નિરર્થક થાય; તેમ ગૃહસ્થાવાસ ત્યાગવાનો ઉપદેશ પણ નિરર્થક થાય. અને તેથી સર્વથા મૈથુનમાં દોષ નથી, એવું જે કહ્યું તે અયુક્ત છે; કેમકે, રાગાદિકના જાવથી તેમાં પણ કથંચિત્ દોષનો સંજય છે; ઘણી ધર્માર્થી પુરુષને પણ મૈથુન સેવવામાં વિકાર કરનાર કામનો ઉદય, તથા વિવિધ પ્રકારના આરંજ અને પરિગ્રહ અવશ્ય થાય છે; કારણ કે, કામના ઉદયવિના મૈથુનનો વિકાર મંજવતો નથી. હવે તેવા મૈથુનને અપવાદિક આચાર કેમ કહેવાય? તો કે, યેદને જાણીનેજ સ્ત્રીના સંગ્રહ માટે જ્ઞાન કરવું; એમ કહેલું છે.

હવે તેનું ઉલ્લેખણું કહે છે.

જ્ઞાયાદેવેતિ ન તુય, તતો હીનો ગૃહાશ્રમઃ ॥

તત્ર ચૈતદતો ન્યાયા, ત્રશંસાસ્ય ન યુજ્યતે ॥૪॥

અર્થ- જ્ઞાન કરવુંજ, તેથી અવધારણ નહીં; અને ગૃહસ્થાશ્રમ તેથી હીન છે; અને તેમાં તે મૈથુન સંજવે છે; માટે ન્યાયથી તેની પ્રશંસા કરવી, ને યુક્ત નથી.

ટીકાનો જાવાર્થ- ઘેદ જાણીને, અર્થાત્ ઘેદ જાણ્યા પછી, સ્ત્રીના સંગ્રહ માટે જ્ઞાન કરવુંજ; પણ અવધારણ કહ્યું નથી; આથી કરીને મૈથુનનો ત્યાગ મુલ્યપણે કદ્યો; અને મૈથુન અપ-

વાદે કહ્યું; આથી કરીને, અપવાદિક મૈથુનમાં પણ, રાગેનાવ દેલાડવાથી પદના એક દેશમાં હેતુની અસિદ્ધતાનો પરિહાર કર્યો; કેમકે, યતિની અપેક્ષાએ ગૃહસ્થાશ્રમ હીન છે; અને તેથી શું? કે, ધર્માર્થાદિક વિશેષણવાસું મૈથુન ગૃહસ્થાશ્રમમાં સંજયે છે; કેમકે સ્ત્રીનો સંગ્રહ ગૃહસ્થાવસ્થામાંજ થાય છે; માટે એવી રીતના ન્યાયથી તે મૈથુનની પ્રશંસા કરવી, તે લાયક કહેવાય નહીં; અને ઘડી અપુત્રીઆને ગતિ નથી; એજે વાદીએ કહ્યું, તે તેનાજ મતથી અયુક્ત છે; કેમકે કહ્યું છે કે,

અનેકાનિ સહસ્રાણિ, કુમારવ્રત્તપચારિણામ્ ॥

દિવ્યં ગતાનિ ચિપ્રાણા, મહૃત્યા કુલસંતતિમ્ ॥ ૧ ॥

અર્થ- હજારો વ્રાત્તપોના મહાચારી કુમારો, સંતતિ કર્પાવિના દેવડોકમાં ગયા છે.

મૈથુનની પ્રશંસા કરવી, તે લાયક નથી, એજે કહ્યું; તેથી હવે અહીં પરમતને આશંકતા થકા કહે છે.

અદોષકીર્તનાદેવ, પ્રશંસા ચેત્કથં જયેત્ ॥

અર્થાપત્યા સદોષસ્ય, દોષાનાવપ્રકીર્તનાત્ ॥ ૫ ॥

અર્થ- હે વાદી!!! જો નિર્દોષ કહેવાથીજ તે મૈથુનની તું પ્રશંસા માનીશ, તો અર્થાપત્તિથી ગદોષને નિર્દોષતાનું કહેવાથી, તે શી રીતે થશે?

ટીકાનો પ્રાચાર્ય-અહીં વાદી એમ કહે કે, મનુ કવિએ, “મૈથુનમાં દોષ નથી” એમ જે કહ્યું છે, તેથીજ નિઘ્ન થવું કે, તે પ્રશંસનીય છે; ત્યાં તેને આચાર્ય મહાગજ કહે છે કે, જો તું એમ માનીશ, તો તેને અદોષ કહેવામાં પ્રશંસા શી રીતે થાય? કેમકે “વેદ પ્રણીતે જ્ઞાનકર્મજ” એવા પૂર્વોક્ત પ્રમાણથી, પાતક્ય વરા મૈથુનને નિર્દોષ કહેવાથી, “નત્ર મૈથુને દોષ” એ શ્લોકમાં જે દંષ્ટાનો અપ્રાયજ જગાવ્યો હતો, તે અપ્રમાણ થવું; અર્થાત્ જે

અર્થાર્પણથી દોષવાતું નિશ્ચિત થયું છે, તેને અપ્રમાણી ધષનથી નિર્દોષ કહી શકાય નહીં; એવો જ્ઞાપ્ય છે.

અદોષ કહેવાથી આની પ્રશંસા મુક છે, પણ જે યાદીર કહ્યું, તેમાં અદોષ કહેવાનું જ અન્યાયપણું દેશાદતા થકા દર્શન કહે છે.

તત્ર પ્રવૃત્તિદેતુત્વાત્, ત્યાજ્યવુક્તેરસંજવાત્ ॥

વિધ્યુક્તેરિદસંસિદ્ધે, રુક્તિરેષા ન જઙ્ગિવા ॥ ૬ ॥

અર્થ-તે મૈથુનમાં પ્રવૃત્તિના દેતુપણથી, તથા તે તજવાની ધુજિના અર્ગનપથી, યહી તે મેવયાની વિધિ કહેવાથી, તથા તેમાં મનોબાંધિતની મિદ્ધિ હોવાથી, “તે પ્રશંસનીય છે” એ કહેવું મારું નથી.

ટીકાનો જ્ઞાપ્ય- “તે મૈથુન પ્રશંસનીય છે, એમ કહેવું મારું નથી; શા માટે? કે, તે મૈથુનમાં અર્થાર્પણ વ્યાયથી છપર જે દોષ દેશાદ્યો, તેમાં પ્રાણીકની પ્રવૃત્તિ હોવાથી તે છત્તમ નથી. અર્થાત્ પ્રાણીકને દોષવાલા વદાર્થમાં પ્રવૃત્તિ કરવાનું જે કહેવું, તે હિંસાને નિર્દોષ કહેવાની પેઠે હોનનીય નથી. યહી તે મૈથુનને તજવાની ધુજિનોજ અર્ગનવ છે; કેમકે, “મૈથુનમાં દોષ નથી” એવા ધષન છપર અજ્ઞા રાણનારને, તે ત્યાગ કરવાની ધુજિજ હી રીતે થશે? અને ત્યાગ કરવાની ધુજિનોજ વ્યારે અજ્ઞાપ થશે, ત્યારે તેમાં પ્રવૃત્તિ કોણ નહીં કરે? હવે તે ત્યાગધુજિનો અર્ગનવ શા માટે છે? તો કે “દાસ્યમાં કહેલી ગપની-તાદિક વિધિપૂર્વક મૈથુન ભેષયમાં દોષ નથી,” એવું ધષન માનીને, કયો માણસ તેને અંગીકાર નહીં કરે? યહી અનાદિ જાણની મદામોદની યાગનાપાલા જીવોને વદાનું, એવું જે મૈથુન, તેને નિર્દોષ કહેવાથી, તેઈને મનગમતીજ પ્રાપ્તિ થશાથી, તેને નિર્દોષ માનીને, તે ઈદને કોણ માણસ અંગીકાર ન કરે? કેમકે, તે મૈથુન સર્વ જીવોને વદાનું છે. જનું છે કે,

કામિનીસંનિમા નાસ્તિ, દેવતાન્યા જગન્નયે ॥

યાં સમસ્તોઽપિ પુંવર્ગો, ઘત્તે માનસમંદિરે ॥ ૧ ॥

અર્થ- ત્રણે જગતમાં સ્ત્રી સમાન કોઈ દેવતા નથી; કે જે તે દેવતાને સઘલો પુરુષવર્ગ પોતાના મનરૂપી મંદિરમાં રાखે છે.

વહ્ની મૈથુનનું વીજા પ્રકારથી દૂપણ દેલાડતા થકા કહે છે.

પ્રાણિનાં વાધકં ચૈત, છાસ્ત્રે ગીતં મહર્પિજિઃ ॥

નલિકાતક્ષકણક, પ્રવેશજ્ઞાતતસ્તથા ॥ ૭ ॥

અર્થ- (રુચી) જરેલી વાંસની નલીમાં (અગ્નિથી) તપાવેલા સહીઆને નાખવાના દૃષ્ટાંતથી, તે મૈથુન, (પ્રજ્ઞાસિઆદિક) શાસ્ત્રમાં ધીરપ્રજ્ઞ આદિક મહાન મુનિજંપ, પ્રાણીજંને વાધા કરનારું કહ્યું છે.

ટીકાનો જાવાર્થ- (શ્લોકના અર્થને મતલોજ છે.)

આસના યજનપૂવક મૈથુનનું વીજું પણ દૂપણ કહેતા થકા હયે પ્રકરણ પુરું કરવા માટે કહે છે.

મૂલં ચૈતદધર્મસ્ય, જવજાવપ્રવર્ધનમ્ ॥

તસ્માદ્વિપાન્નવત્યાજ્ય, મિદં મૃત્યુમનિષ્ઠતા ॥ ૮ ॥

અર્થ- અધર્મના મૂલ સમાન, તથા જવની સત્તાને, અથવા જવને ઉત્પન્ન કરનારા એવા હિંસા આદિક જાણોને ધધારનારું આ મૈથુન છે; માટે મૃત્યુને નહીં ઇચ્છતા, અર્થાત્ મોક્ષને ઇચ્છતા એવા માણસે, તેને વિપમિશ્રિત અન્નની પેઠે તજવું.

ટીકાનો જાવાર્થ- (ઉપરના શ્લોકના અર્થને મતલોજ છે.)

પ્રવી રીતે વીશમા અષ્ટકનું વિવરણ સમાપ્ત થયું.

एकविंशतीतमाष्टकं प्रारज्यते.

एयी रीते युतीयिंठने शिखामण आपीने, हवे पोताना समु-
दायवाखाउने शिखामण आपता थका आचार्य महाराज कहे ठे.

सूक्ष्मबुद्ध्या सदा ज्ञेयो, धर्मो धर्मार्थिजिर्नरेः ॥

अन्यथा धर्मबुद्ध्येव, तद्विघातः प्रसज्यते ॥ १ ॥

अर्थ-धर्मनी श्रद्धावाला माणसोए हमेशां निपुण बुद्धियें क-
रीने, धर्मने जाणवो; अने जो स्थूल बुद्धियी जाणीयें, तो (बु-
तीर्थींठनी पेंठे) धर्मना अजिप्राययीज तें धर्मनो नाश थाय ठे.
टीकानो जायार्थ- (उपरना श्लोकना अर्थने मखतोज ठे.)
हवे तेज देखाइता थका कहे ठे.

गृहीत्वा ग्लानजपज्य, प्रदानाजिग्रहं यथा ॥

तदप्राप्तो तदंतेऽस्य, शोकं समुपगच्छतः ॥ २ ॥

अर्थ- कोइ रोगी (साधु आदिकने) थापथ देयानो अजि-
ग्रह लेइने, ते रोगी नहीं मखयायी, तें अजिग्रहने अंतें शोबने
प्राप्त बनाराने जेम, तेम, धर्मबुद्धियी पण अधर्म थाय ठे.

टीकानो जायार्थ- (उपरना श्लोकना अर्थने मखतोज ठे.)

हवे ते शोक देखाटे ठे.

गृहीतोऽजिग्रहः श्रेष्ठो, ग्लानो जातो न च कश्चित् ॥

अदो मेऽधन्यता कष्टं, न सिद्धमजिवांठितम् ॥ ३ ॥

अर्थ-(ते माणस एयी रीते शोक बारे के,) में अजिग्रह
तो उत्तम छीथो, पण कोइ (साधु) रोगी थयो नहीं !! माटे
अरेरे !!! मारी अधन्यता बेटली !!! के, माहं यांठित कार्य
सिद्ध थयुं नहीं !!!

टीकानो जायार्थ-(उपरना श्लोकना अर्थने मखतोज ठे.)

हवे आखती यातने जोडया माटे कहे ठे.

· एवं ह्येतत्समादान, ग्लानजावाजिसंधिमत् ॥

સાધુનાં તત્વતો યત્તદ્, દુષ્ટં જ્ઞેયં મહાત્મજિઃ॥૪॥

અર્થ-એવી રીતે (ધર્મને વ્યાધાત કરનારો) જે અજિગ્રહ લેયો, તે સાધુઠની માંદગી ચિંતવવાવાલો છે, અથવા તેથી, તેવા અજિગ્રહને, ઉત્તમ લોકોએ દુષ્ટ જાણેલો છે.

ટીકાનો જાવાર્થ-(ઉપરના શ્લોકના અર્થને મલતોજ છે.)

એવી રીતની અર્થાપત્તિથી દોષની પ્રાપ્તિ અન્યદર્શનીઠંણ પણ અંગીકાર કરેલી છે; તે દેખાડતા થકા હવે કહે છે.

लौकिकैरपि चेपोऽर्थो, दृष्टःसूक्ष्मार्थदर्शिजिः ॥

प्रकारांतरतःकेश्चि, द्यत एतदुदाहृतम् ॥ ५ ॥

અર્થ-સૂક્ષ્મ અર્થોને જોનારા, એવા કેટલાક વાઙ્મીકિ આદિય લૌકિકોએ પણ ઉપર કહેલો અર્થ, પ્રકારાંતરથી જોણેલો છે; કેમ કે તેઠંણ નીચેપ્રમાણે કહેલું છે.

ટીકાનો જાવાર્થ-ઉપર કહેલો અર્થાપત્તિથી ઉત્પન્ન થતા દોષવાલો અર્થ, કેયલ જૈનીઠંણજ જાણ્યો છે, તેમ નહીં, પણ લૌકિક એવા વાઙ્મીકિ આદિક કેટલાક રૂપિઠંણ પણ જાણ્યો છે; તેઠં કેવા ? તો કે, સૂક્ષ્મ અર્થોને જોનારા; (કેમ કે, અતિ-સ્વૂલ બુદ્ધિવાલા માણસો તેવા અર્થોને જાણી શકતા નથી.)

અહીં કોઈ શંકા કરે કે, મિથ્યાત્વિઠંણે સૂક્ષ્મદ્રષ્ટિપણું શી રીતે ઘટી શકે ? તો કે તેઠંણે પણ મતિઅજ્ઞાનાચરણાદિક કર્મનો દયોપશમ હોય છે; માટે કહ્યું છે કે, “સયસયવિસેમાણાઠગાદા.”

હવે તેઠંણ કેવી રીતે જાણ્યો છે ? તો કે, અમોએ કહેલા પ્રકારથી બીજી રીતે તેઠંણ જાણ્યો છે; કેમ કે, તેઠંણ નીચેપ્રમાણે કહ્યું છે.

शृंगेष्वेव जरा यातु; यत्त्वयोपकृतं मम ॥

नरःप्रत्युपकाराय, विपरमु लज्जते फलम् ॥ ६ ॥

अर्थ—(सुग्रीवे पोतानी स्त्री ताराना मलवायी रामचन्द्रजीने कष्टं के) मारां अंगोमां जखे घडण थायो ? (पण सामा उपकार करवायडे करीने पावुं उपकृत मा घालं) केम के, तमोए (बलिपासेथी मारी स्त्री ताराने जोडावीने) मारापर उपकार कर्यो ठे. केम के, उपकृत माणस सामा उपकारमाटे, उपकारीने ज्यारे आपदा पडे, त्यारेज फलने मेखये ठे.

टीकानो जायार्थ—(उपरना श्लोकना अर्थने मलतो ज ठे.) एधीज रीते मघली प्रवृत्तिठमां पण व्याघात आये ठे, ते देखाडता थका हये करे ठे.

एवं विरुद्धदानादौ, हीनोत्तमगतेः सदा ॥

प्रव्रज्यादिविधाने च, शास्त्रोक्तन्यायबाधिते ॥ ७ ॥

अव्यादिभेदतो ज्ञेयो, धर्मव्याघातएव हि ॥

सम्यग्माध्यस्थ्यमाखंड्य, श्रुतधर्मव्यपेक्षया ॥ ८ ॥

॥ युग्मम् ॥

अर्थ—एधी रीते, विरुद्ध दानादिकमां, तथा शास्त्रमां कहे-ला न्यायची बाधित एवा, दीक्षा आदिकना ग्रहण करवामां, हीन प्रते उत्तमपणाना बाधथी, हमेशां, अव्यादिकना भेदथी धर्मनो व्याघातज थाय ठे. माटे सारी रीते मध्यस्थपणाने आश्रीने, आगमनी अपेक्षाये करीने, ते जाणवो.

टीकानो जायार्थ—जेम रोगीने धर्मबुद्धिची औपध देवाना अजिग्रहमां, बुद्धिदोषची धर्मनो व्याघात थाय ठे, तेम शास्त्रमां निवारण करेला एवा आधाकर्मादिक आहार देवामां, अथवा कुपात्रने आहार देवाआदिकमां पण सूत्र बुद्धिनिना धर्मनो व्याघातज थाय ठे; सामाटे ? के, हीनप्रते उत्तमपणाना ज्ञानथी, ज्यारे दान देवाय, त्यारे प्रगट रीतेज धर्मनो व्याघात थाय ठे; वली केवळ विरुद्धदानादिकमांज धर्मनो व्याघात थाय ठे, तेम

નહી, પણ મર્યવિરતિ અને દેશચિગ્નિત્વ મદ્દા કરવામાં પણ સૂત્ર યુક્તિયિના ધર્મનો વ્યાપાત આવે છે; તે દીક્ષાદિકનું પ્રશ્ન કરવું કેવું ? તો કે, આગમમાં કહેલા ન્યાયથી યાચિન; હવે તે વિરુદ્ધ દાનાદિકમાં, નયા પ્રવગ્ધા આદિકના પ્રદાન કરવાનાં રજ, દેવ, કાલ, અને જાવને આશ્રીને સૂત્ર યુક્તિયિના ધર્મનો વ્યાપાતજ જાણવો. ડગ્ગથી વિરુદ્ધ દાન આપવું પડે, માયું અનેગણીય એવો આહાર પણ ઉત્તમ જાણીને જે આપવો, તે ડગ્ગ વિરુદ્ધ દાન જાણવું; તેથીજ રીતે દેવ, કાલ, અને જાવથી પણ દાનનું વિરુદ્ધપણું જાણી લેવું; તેમ ઉત્તર્ગિન શાસ્ત્રને યાધા કરનાર એવા દીક્ષા આદિક પ્રહણ કરવામાં પણ ડગ્ગ, દેવ, કાલ અને જાવથી, સૂત્ર યુક્તિયિના ધર્મનો વ્યાપાતજ જાણવો. હવે તે ધર્મનો વ્યાપાત કેવી રીતે જાણવો ? તો કે, સારી રીતે મધ્યસ્થપણને આશ્રીને, આગમની અપેક્ષાએ કરીને જાણવો.

એવી રીતે એકવીશમા અષ્ટકનું ચિવરણ સમાપ્ત થયું.

દ્વાવિંશતીતમાષ્ટકં પ્રારબ્ધતે.

વિરુદ્ધ દાનાદિકમાં પણ જાવશુદ્ધિથી ધર્મજ આવે છે, પણ તેથી કંઈ ધર્મનો વ્યાપાત થતો નથી; તે હવે કહે છે.

જાવશુદ્ધિરપિ ક્રેયા, યેવા માર્ગાનુસારિણી ॥

પ્રજ્ઞાપનાપ્રિયાત્થયં, ન પુનઃ સ્વાગ્રહાત્મિકા ॥૧॥

અર્થ—(તે વિરુદ્ધ દાનાદિકમાં) જાવશુદ્ધિ કેતાં મનનો અસંક્રિષ્ટ જાવ પણ જાણવો; તે જાવશુદ્ધિ કેવી ? તો કે, જિનેશ્વર પ્રજ્ઞા કહેલો એવો જ્ઞાનાદિકરૂપ જે મોહમાર્ગ તેને અનુસરવાલી છે; તથા જેમાં આગમના અર્થનો ઉપદેશ પ્રિય છે, એવી તે છે; પણ તે જાવશુદ્ધિ કંઈ પોતાના આગ્રહરૂપજ નથી.

ટીકાનો જાવાર્થ—(ઉપરના શ્લોકના અર્થને મલતોજ છે.)

अहीं चादी शंका करे के, पोताना आग्रह रूप, एवी पण जा-
यशुद्धि शामांटे न थाय ? तो तेने कहे ने के, स्वाग्रहमां जायशु-
द्धिची विपरीतं एवुं जायमाखीन्यपणुं ने, मांटे; अने तेज बाव-
त हवे जण भ्रंशकोपे करीने कहे ने.

रागो छेपश्च मोहश्च, जायमाखीन्यहेतवः ॥

एतदुत्कर्षेतो हेयो, हंतोत्कर्षांऽस्य तत्त्वतः ॥२॥

अर्थ-राग, (अमीतिरूप) छेप, तथा (अज्ञान ठे, छद्मण
जेनुं एयो) मोह, आत्माना परिणामोने अशुद्ध करवाना हेनु-
रूप ठे, (अर्थात् स्वाग्रहादिक जायना कारणरूप ठे;) मांटे
तेउंना छपचयची परमार्थ करीने, स्वाग्रहादिबनो पण छप-
चय जाणवो.

टीकानो जायार्थ- (छपरना भ्रंशकना अर्थने मखनोज ठे.)
तेची शुं ? ते हवे कहे ने.

तथोत्कृष्टे च सत्यस्मिन् शुद्धिर्वा शब्दमात्रकम् ॥

स्वचुद्धिकल्पनाशील्य, निर्मितं नार्थवद्भवेत् ॥ ३ ॥

अर्थ- एवी रीते राग- छेपादिबनो उत्कर्ष चये उंते, जे जाय-
शुद्धि थयी, ते तो फक्त कहेपामात्रज ठे; बंमके, पोतानी शुद्धि-
ची पटजे प्रमाणविनानी शुद्धिची बनारटनी जे बाळा तेची बना-
येतुं जे शब्दरूप ते सार्थक थतुं नथी.

टीकानो जायार्थ- (छपरना भ्रंशकना अर्थने मखनोज ठे.)

हवे स्वाग्रहना जायमाखीन्यना स्वरूपने स्पष्ट करता थका कहे ठे.

न मोहोद्धिफक्ताजाये, स्वाग्रहो जायते यवचित् ॥

गुणवत्पारतंश्यं हि, तदनुत्कर्षसाधनम् ॥ ४ ॥

अर्थ- मोहनो (तथा छपलहणची राग अने छेपनो) लह-
लो धयाविना बोंद पण यस्तुमां (जायशुद्धिची लहला लहल-
याओ) स्वाग्रह घणे नथी. मांटे ते मोहादिबनो लहलाओ नही

થવાનું માધન, (જ્ઞાન અને ક્રિયામય) ગુણોને ધામ્ય કરનાગ-
ત્તને આધીન રહેનામય છે.

ટીકાનો જાવાર્થ- (ઉપરના શ્લોકના અર્થને મહત્તોજ છે.)

હવે ગુણવાનનું આધીનપણું, મોહના ઉગ્રાજ્ઞાને અટકાવાનું
સાધન છે, પણ આગમના જાણનાગર્ભના આગમ્યથી મનર્યન
કરતા થકા કહે છે.

અતएवागमज्ञोऽपि, दीक्षादानादिषु ध्रुવम् ॥

દામાશ્રમણહસ્તેને, ત્યાહ સર્વેષુ કર્મસુ ॥ ૫ ॥

અર્થ- (ગુણવાનનું આધીનપણું મોહના ઉગ્રાજ્ઞાને અટકાવ-
નારું છે.) તેથીજ આસના યચનનં જાણનાર (એવો માધુ પણ)
કહે છે કે દીક્ષા દેવા આદિક ઉદ્દેશ મમુદેષ યિંગેરે, મર્ચે કા-
ર્યોમાં સરેસર મહુરના હાથનોજ ઉપયોગ કરયો; (પણ સ્વતંત્ર
થઈને પોતાને હાથેજ દીક્ષા લેવી નહીં; અર્થાત્ ઉત્તમ ગુરુને
હાથે દીક્ષા લેવી.)

માટે એવી રીતે ગુણવાનના આધિનપણાથીજ મોહના ઉગ્ર-
જ્ઞાને અટકાવનારી જાવશુદ્ધિ થાય છે, પણ તે શિવાય બીજી
રીતે થતી નથી.

ટીકાનો જાવાર્થ- (ઉપરના શ્લોકના અર્થને મહત્તોજ છે.)

હવે તેજ કહે છે.

इदं तु यस्य नास्त्येव, स नोपायोपिवर्तते ॥

જાવશુદ્ધિઃસ્વપરયો, ગુણાદ્યજ્ઞસ્ય સા કુતઃ ॥ ૬ ॥

અર્થ- ઉપર કહેલું ગુણવાનનું આધીનપણું જેને નથી, તે મા-
ણસ જાવશુદ્ધિના ઉપાયમાં પણ વર્તી શકતો નથી; કેમકે, આ-
ત્માના અને આત્માથી ઇતર એવા પુણ્ય આદિકના ગુણ દોષો
જેણે જાણ્યા નથી, તેને તે જાવશુદ્ધિ ક્યાંથી થાય ?

ટીકાનો જાવાર્થ- જે પ્રાણીને ઉપર કહેલું ગુણવાનનું આધી-

નપણું નથી. ને માળી. જાવશુદ્ધિ તો મુક થાજુ રહી, પણ તેના
દાસમાંયે ધર્મી શકનો નથી. ને શામાટે ધર્મી શકનો નથી ? તો
કે, ને માળમ આત્મા અને આત્માથી ઇતરણા પરપુરુષિક મંધંધિ
ગુણ દોષોને જાણી શકનો નથી; માટે તેને તે જાવશુદ્ધિ વ્યાપ્તિ થાય.

હવે જેવી ગીતની જાવશુદ્ધિમાં ધર્મનો વ્યાપાત થતો નથી, તે
દેવગદ્યા માટે કહે છે

તસ્માદાસત્તજવ્યસ્ય, પ્રવૃત્ત્યા શુરુચેતસઃ ॥

સ્વાનમાનાંતરહસ્ય, ગુણવદ્યદુમાનિનઃ ॥ ૭ ॥

ઓચિત્યેન પ્રવૃત્તસ્ય, કુમદત્યાગતો જૃશમ્ ॥

સર્વગ્રાગમનિષ્ઠસ્ય, જાવશુદ્ધિર્યથોદિતા ॥ ૮ ॥

અર્થ- ને ગુણવાનના આધીનપણાથી, નગદીક છે મુક્તિ જેને
દયા જવ્ય માણમે, તથા હૃત્તમ પ્રવૃત્તિથી રાગ આદિકથી ર-
દિત ચિત્તવાદાને, તથા આચાર્યાદિકનો દરજ્જો અને તેની પૂજા-
ના અંતરને જાણનારને, તથા મહુણીનો પદ કરનારને, તથા હ-
ચિત્તપણાથી પ્રવર્તનારને, તથા કદાપ્રદ તજીને અત્યંત રીતે સર્વ વા-
વતમાં આપના વધનને પ્રમાણ ગણનારને, પરમાર્થવાલી જાવ-
શુદ્ધિ થાય છે.

ટીકાનો જાવાર્થ- (હપરના શ્લોકના અર્થતે મલતોજ છે.)

એવી રીતે વાવીગમા અષ્ટકનું વિચરણ સમાપ્ત થયું.

ત્રયોવિંશતીતમાષ્ટકં પ્રારજ્યતે.

ધર્મના અર્થો માણમે જાવશુદ્ધિ કરવી જોઈએ, તે તો કહ્યું.
હવે તે જાવશુદ્ધિને દૃષ્ટતા એવા માણમે, શામનને થતી મહીનતાનું
મર્ચણા પ્રકારે રહણ કરવું; નહીં તો મદા અનર્થ થાય; એમ દેલા-
દતા થકા હવે કહે છે.

યઃ શાસનસ્ય માહિન્યે, ડનાજોગેનાપિ વર્તતે
 તત્તન્મિથ્યાત્વદ્દેતુત્વા, દન્યેપાં પ્રાણિનાં ધ્રુવમ્ ॥૧॥
 યદ્ધાત્યપિ તદેવાલં, પરં સંસારકારણમ્
 વિપાકદારુણં ધોરં, સર્વાનર્થેત્રિવર્ધનમ્ ॥ ૨ ॥

અર્થ—જે કોઈ સાધુ શામનનાં મહાનપણામાં થજાણતાં પણ વર્તે
 ઠે, તે સાધુ, તે શામનમાં બીજા પ્રાણીઝને પણ મિથ્યાત્વના હેતુપ-
 ણથી લેલેલ, ઉત્કૃષ્ટ, અને સંસારના કારણરૂપ, તથા વિપાક
 કરીને દારુણ, જયંકર, અને, મધ્યમાં અનર્થને વધારનારું, એ
 મિથ્યાત્વમોહનીય કર્મ વાંધે ઠે.

ટીકાનો જાવાર્થ—(ઉપરના શ્લોકના અર્થને મહતોજ ઠે.
 હવે કહેલાથી ઇલટા ગુણના પ્રતિપાદન માટે કહે ઠે.
 યસ્તૂદ્ધતૌ યથાશક્તિ, સોપિ સમ્યક્ત્વદ્દેતુતામ્
 અન્યેપાં પ્રતિપદ્યેહ, તદેવાનોત્પન્નુત્તરમ્ ॥ ૩ ॥

અર્થ—જે માણસ પોતાની શક્તિપ્રમાણે શાસનની ઉદ્ધતિમાં વર્તે
 ઠે, તે પણ બીજાઝના સમ્યક્ત્વના હેતુને પામીને આ જન્મમાં તેજ
 હાયિક સમ્યક્ત્વને પામે ઠે.

ટીકાનો જાવાર્થ—(ઉપરના શ્લોકના અર્થને મહતોજ ઠે.)
 હવે સમ્યક્ત્વનું સ્વરૂપ કહે ઠે.

પ્રહીણતીવ્રસંક્રેશં, પ્રશમાદિગુણાન્વિતમ્
 નિમિત્તં સર્વસૌખ્યાનાં, તથા સિદ્ધિમુખાવહમ્ ॥ ૪ ॥

અર્થ—હીણ થયેલ ઠે, તીવ્ર હ્વેશ જેમાં, તથા શાંત ગુણવાળું,
 અને સર્વ સુખનું નિમિત્ત, તથા મોહરૂપી મુખને ધારણ કરનારું
 સમ્યક્ત્વ ઠે.

ટીકાનો જાવાર્થ—“હીણ” ઇટલે નિઃસત્તાને પ્રાપ્ત થયેલ ઠે,
 તીવ્ર એવો અનંતાનુબંધિ કપાયોદયના લક્ષણવાળો હ્વેશ જેમાં, એવું

सम्यक्त्व वे; (केम के, अर्नतालुवंपि कगायजो उदय थये उते सम्यक्त्व प्राप्त थतुं नथी.) यली ते सम्यक्त्व प्रशम, संवेग, नि-
वेद, अनुवंपा, तथा आत्मिकपणारूप गुणोपं करीने महित वे;
अथवा सम्यग्दृष्टिने, उत्तम बोधना सामर्थ्यथी प्रशमआदिक
उत्तम गुणो थाय वे. कहुं वे के.

तन्नास्य विषयतृप्णा, प्रभवत्युच्चैर्नदृष्टिममोहः

अरुणिर्धर्ममध्ये, न च पापात्क्रोधकंदुनिः ॥ १ ॥

अर्थ-सम्यग्दृष्टिने विषयनी तृप्णा होती नथी, तेम उंचा प्र-
फोर दर्शनमोहनी पण तेने होती नथी, धर्मरूपी पथ्यमां तेंने अरुणि
थती नथी, तेम पापथी क्रोधरूपी खरज पण तेने थती नथी.

अहीं आदिशब्दथी जिनशामननी बुझावता आदिक बीजा गु-
णोनुं पण ग्रहण करुं. यली ते सम्यक्त्व मयझा मनुष्यजय अने देय
जयना आर्नदनुं कारण वे; यली ते मोहनुखने प्राप्त करनारुं वे.

हये पूर्वे कहेली प्रयत्ननी मलीनताने दूर करवानो उप-
देश देता थका कहे वे.

अतः सर्वप्रयत्नेन, मासिन्यं शासनस्य तु ॥

प्रेक्षावता न कर्तव्यं, प्रधानं पापसाधनम् ॥५॥

अर्थ- आथी करीने सर्व आदरे करीने, बुझियान माणने
शामनने मलीनता खगाडथी नहीं; केम के, मलीनता खगाडथी ते
उत्कृष्ट अशुभ कर्मनुं साधन वे.

ते एम केम वे ? ते हये कहे वे.

अस्माद्यासनमासिन्या, ज्ञातो जातो विगर्हितम् ॥

प्रधानजायादात्मानं, सदा दूरी करोत्यलम् ॥६॥

अर्थ- आ शामनना मलीनपणाथी, (प्राणी) जयजय
प्रते आत्माने निंदित करे वे, तथा हमेशां उत्कृष्ट जायथी अ-
तिशयपणायें करीने तेने दूर करे वे.

ટીકાનો જાવાર્થ- (ઉપરનાં શ્લોકના અર્થને મહત્તોજ છે.)
શાસનના મણીનપણને તજવાનો ઉપદેશ દર્શને, જ્યે તેનું જ
જે કંઈ કરવું, તેનો ઉપદેશ દેતા થકા કહે છે.

કર્તવ્યા ચોદ્વતિઃ સત્યાં, શક્તા વિહ નિયોગતઃ ॥

અવંધ્યં વીજમેપાય, સત્ત્વતઃ સર્વસંપદામ્ ॥ ૭ ॥

અર્થ- પોતાની શક્તિપ્રમાણે જા જિનશાસનમાં અવધ્યે ક-
રીને, ઇત્તિ કેતાં પ્રજાવના કરવી; કેમ કે, તે પ્રજાવના તત્ત્વથી
સર્વ સંપદાવું કલ્પ ઉપજાવનારું વીજ છે.

ટીકાનો જાવાર્થ- (ઉપરના શ્લોકના અર્થને મહત્તોજ છે.)
તે કેમ ? તે જ્યે કહે છે.

અતઃ ઇત્તિમાપ્રોતિ, જાતો જાતો દ્વિતોદયમ્ ॥

દ્વયં નયતિ માલિન્યં, નિયમાત્સર્વયસ્તુપુ ॥ ૮ ॥

અર્થ- જાની રીતે જિનશાસનની ઇત્તિ કરવાથી, નયના
પ્રતે (પ્રાણી) જાતિ, કુલ, રૂપ, અને વિના આદિકથી ઇત્તિ-
તિને પામે છે; અને જાતિ, કુલ, મુદ્ધિ આદિક સર્વ નાશના
પોતાનાં દુષણનાં અવધ્યે કરીને નાશ કરે છે.

ટીકાનો જાવાર્થ (ઉપરના શ્લોકના અર્થને મહત્તોજ છે.)

જાની રીતે શ્રેયીશમા અષ્ટકનું વિચરણ સંપૂર્ણ થયું.

ચતુર્વિંશતીતમાષ્ટકં પ્રારબ્ધમે.

જાની રીતે શાસનની ઇત્તિ કરવાથી પ્રાણી દ્વિતોદયના
સર્વ ઇત્તિને પામે છે; જમ કર્યું; જાને અર્થી કોટ શીડા કરે કે,
અર્થિત્તિના દ્વિતોદયની પણ શું કોટ ઇત્તિ છે? જાને તેને કહે છે કે,
તે દ્વિતોદયની વિવિધવૃક્ષવૃક્ષ ઇત્તિ છે; અને તેના વૃક્ષાવૃક્ષના વિષા
યમાં ની, સંપ્રમાણે જાને જાગાદ થાય છે. ૭૪ વૃક્ષાવૃક્ષની વૃક્ષ,

बीजं पापानुबंधि पुण्य, त्रीजं पापानुबंधि पाप, अने चोथुं पुण्या-
नुबंधि पाप. तेउमांथी पेहेला जांगानुं स्वरूप हवे कहे ठे.

गेहाद्गेहांतरं कश्चि, छोजनादधिकं नरः ॥

याति यछत्सुधमेंण, तछदेवजवाद्जवम् ॥ १ ॥

अर्थ- जेम कोइक पुरुष सारा घरमांथी निकलीने तेथी व-
धारे सारा घरमां जाय ठे, तेम पुण्यानुबंधि पुण्यथी प्राणी मनु-
ष्यरूपी सारा जयमांथी निकलीने, तेथी वधारे सारा एवा देव-
जयमां जाय ठे.

टीकानो जायार्थ- (उपरना श्लोकना अर्थने मखतोज ठे.)

हवे बीजा जांगानुं स्वरूप कहे ठे.

गेहाद् गेहांतरं कश्चि, छोजनादितरन्नरः ॥

याति यछदसछर्मा, तछदेवजवाद्जवम् ॥ २ ॥

अर्थ- जेम कोइ पुरुष सारा घरमांथी निकलीने नगरा घरमां
जाय ठे, तेम प्राणी पापानुबंधि पुण्यथी मनुष्य रूपी सारा जय-
मांथी निकलीने, नारकी आदिक नगरा जयमां जाय ठे.

टीकानो जायार्थ- (उपरना श्लोकना अर्थने मखतोज ठे.)

हवे बीजा जांगानुं स्वरूप कहे ठे.

गेहाद्गेहांतरंकश्चि, दशुजादधिकं नरः ॥

यातियछन्महापापा, तछदेव जवाद्जवम् ॥ ३ ॥

अर्थ- जेम कोइ पुरुष नगरा घरमांथी निकलीने, तेथी पण
वधारे नगरां घरमां जाय ठे, तेम प्राणी पापानुबंधि पापथी ति-
र्यच आदिकना जयथी निकलीने, तेथी वधारे नगरा एवा ना-
रकी आदिकना जयमां जाय ठे.

હવે થોઆ જાંગાનું સ્વરૂપ કહે છે.

ગેહાદગેહાંતરંકશ્ચિ, દશુજાદિતરદ્વરઃ ॥

યાતિયદ્દત્સુધમેણ, તદ્દેવજવાદજવમ્ ॥ ૪ ॥

અર્થ- જેમ કોઈ પુરુષ નગરા ઘરમાંથી નિકળીને, મારા પ-
રમાં જાય છે, તેમ પ્રાણી પુણ્યાનુબંધિ પાપથી તિર્યચ આદિકના
જવથી નિકળીને, મનુષ્યાદિક જવમાં જાય છે.

હવે ઉપદેશ કહે છે.

શુજાનુબંધતઃ પુણ્યં, કર્તવ્યં સર્વથા નરેઃ ॥

યત્પ્રજાવાદપાતિન્યો, જાયંતે સર્વસંપદઃ ॥ ૫ ॥

અર્થ- આથી કરીને, માણસોએ મર્ગેઆ પ્રકારે, પુણ્યાનુબંધી
પુણ્ય કરવું; કે જેના પ્રનાયથી નાશ ન થાય તેથી, સમગ્રી મોક્ષ-
દિક મંગલાર્થે થાય છે.

દીક્ષાનો ત્રાસાર્થ- (ઉપરના શ્લોકના અર્થ મુજબોત છે.)

હવે, મેં પુણ્યાનુબંધિ, પુણ્ય શી રીતે કરાવ, તે કહે છે.

મદાગમયિશુદ્ધેન, ક્રિયતે તથ ચેતરા ॥

પુત્રગ દ્વાનશુદ્ધેન્યો, જાયતે નાન્યતઃ કચિત્ ॥૬॥

અર્થ- મેં પુણ્યાનુબંધિ પુણ્ય, શુદ્ધતા આગમથી શુદ્ધ શાસ્ત્ર
વિભથી કરાવ્ય છે; અને આગમથી શુદ્ધ તેને મેં વિન, મેં જ્ઞાનથી
શુદ્ધ તેના માણસોની વક્ત્રમ ઉપામના કરવાથી થાય છે પણ થી જી
વેને થવું નથી.

દીક્ષાનો ત્રાસાર્થ (ઉપરના શ્લોકના અર્થને મુજબોત છે.)

તે વિન શુદ્ધ ન થાય, તે નું થાય તે હવે કહે છે.

ચિનસ્યમમંક્લિષ્ટ, માંતરં ધનમુદ્યમે ॥

યસ્ય તન્મૃવિનં દોષે, ક્વચિદ્દશિષ્ટાવિમલઃ ॥ ૭ ॥

અર્થ- મુક્તિદિક દોષોને કરીને વર્તી શકું તે વિનથી રત,

તે આધ્યાત્મિક ધન કહેવાય છે; માટે જે માણસનું તે ચિત્તરૂપી
ગ્ન, ગગ આદિક (ચોતોધી) છુટાપડું છે, તે માણસને શુભતિ-
ગમનરૂપી આપદાઠેજ ધાકીમાં રહે છે.

ટીકાનો ખાવાર્થ- (હપરના શ્લોકના અર્થ મલતોજ છે.)

દયે તે પુણ્યાનુબંધિપુણ્યનો છપાય વતાયે છે.

દયાઝૂતેપુ ધેરાગ્યં, વિધિવદ્ગુરુપૂજનમ્ ॥

વિશુદ્ધા શીલવૃત્તિશ્ચ, પુણ્યં પુણ્યાનુબંધ્યદઃ ॥૭॥

અર્થ- પ્રાણીઠમાં દયા, ધેરાગ્ય, વિધિપૂર્વક ગુરુપૂજન, તથા
શુદ્ધ એવી શીલની વૃત્તિ, તે પુણ્યાનુબંધી પુણ્ય કહેવાય.

ટીકાનો ખાવાર્થ- સામાન્ય જીવો પ્રતે દયા, ધેરાગ્ય, તથા
શુદ્ધા, સત્કાર આદિક વિધિપૂર્વક પ્રજપાનાદિકથી ગુરુપૂજન
તથા દિંસા, અનૂત, અદત્ત, અમદ્ય, અને પરિગ્રહના ત્યાગરૂપ
શુદ્ધવૃત્તિ; તેઠેથી પુણ્યાનુબંધિ પુણ્ય ધાય છે.

એવી રીતે ચાંપીસમા અષ્ટકનું વિચરણ સંપૂર્ણ થયું.

પંચવિંશતીતમાદિકં પ્રારબ્ધતે.

દયે તેજ પ્રધાનફલથી દેસાહતા થકા કહે છે.

અતઃપ્રકર્ષસંગ્રાસા, દિઙ્ગેયં ફલમુત્તમમ્ ॥

તીર્થવૃત્ત્વં સદોચિત્ય, પ્રવૃત્ત્યા મોહસાધકમ્ ॥૧॥

અર્થ- તે પુણ્યાનુબંધિ પુણ્ય વૃદ્ધિ પામવાથી, લખિત પ્રવૃત્તિ-
થી મોહને સાધનારું, એવું તીર્થકરરૂપી હત્તમ ફલ જાણવું.

ટીકાનો ખાવાર્થ- (હપરના શ્લોકના અર્થને મલતોજ છે.)

દયે તે લખિત પ્રવૃત્તિનું સ્વરૂપ કહે છે.

સદોચિત્યપ્રવૃત્તિશ્ચ, ગર્જાદારબ્ય તસ્ય યત્ ॥

તત્રાપ્યજિગ્રહો ન્યાય્યઃ, શ્રૂયતે હિ જગજુરોઃ ॥૨॥

અર્થ- હમંશાં ઓચિત્યની પ્રવૃત્તિ, ગર્જાથી માંડીને તીર્થરક્તને

હોય ઢે; કેમકે, તે ગર્જાવસ્થામાં પણ જગનના ગુરુ ણવા, શ્રીમદ્દા-
વીર સ્વામીનો ઇચ્છિત અજિગ્રહ સંજઞ્ઞાય ઢે.

હવે તે અજિગ્રહ કેવો ? તે કહે ઢે.

પિત્રુદ્વેગનિરાસાય, મહતાં સ્થિતિસિદ્ધયે ॥

દ્વિષ્ટકાર્યસમૃદ્ધયર્થ, મેવં ચૂતો જિનાગમે ॥ ૩ ॥

અર્થ- માયાપના હ્રદયનો નાશ કરવા માટે, તથા મહાનોની સિદ્ધિ માટે તથા મોહરૂપી જે દ્વિષ્ટકાર્યની સમૃદ્ધિ, તેને માટે, ણવી રીતનો અજિગ્રહ આસના આગમમાં સંજઞ્ઞાય ઢે.

હવે જેવો તે અજિગ્રહ સંજઞ્ઞાય ઢે, તે કહે ઢે.

જીવતો ગૃહવાસેઽસ્મિન્, યાવન્મે પિતરાયિમૌ ॥

તાવદેવાધિવત્સ્યામિ, ગૃહાનહમપીટતઃ ॥ ૪ ॥

અર્થ- (શ્રી વીરપ્રજુષ અજિગ્રહ લીધો કે,) જ્યાંસુધી આ ગૃહસ્થાવાસમાં મારાં માતપિતા જીવે, ત્યાંસુધી હું પણ મારી ઇચ્છાથી ઘરમાં રહીશ.

ટીકાનો જ્ઞાપાર્થ-શ્રી મહાવીર સ્વામી જગવાન દેવજગથી ચ-
વીને, પૂર્વે ઉપાર્જન કરેલા નીચગોત્રકર્મના હ્રદયથી બ્રાહ્મણકુંડ-
ગ્રામ નામના નગરમાં કૃષ્ણજદત્ત નામના બ્રાહ્મણની દેવાનંદા નામની સ્ત્રીની કુદ્દીષ ઉત્પન્ન થયા; પત્ની ંસીમે દિવસે પોતાનું આસન ચલિત થયાથી, ંદ્રે અવધિજ્ઞાનથી તે વાત જાણીને, હરિણગમેપી નામના દેવની મારફતે, દ્વિષ્ટીયકુંડ નામના નગરના સિદ્ધાર્થ રા-
જાની ત્રીશલા નામની રાણીના ગર્ભમાં પ્રજુને સંક્રમાવ્યા. ત્યારે દેવાનંદા, પોતે જોણાં ઘૌંદ સ્થમ્મના અપહારથી પોતાના ગર્ભનો સંહાર જાણીને, અત્યંત શોકરૂપી સમુદ્રમાં ડુબવા લાગી; ત્યારે જગવાને અવધિજ્ઞાનથી જાણ્યું, કે, અહો ! મારા નિમિત્તથી જ આને આટલું વધું દુઃખ થયું !!! પણ હવે મારા અંગહલનથી આ ત્રિશલામાતાને દુઃખ ન થાય, તો સારું, ંમ વિચારિને જ-

તે એમ કેમ ? તેને માટે હવે કહે છે.

પ્રારંભમંગલં હ્યસ્યા, ગુરુશુશ્રૂષણં પરં ॥

एतौ धर्मप्रवृत्तानां, नृणां पूजास्पदं महत् ॥७॥

અર્થ- માવાપની જે સેવા, તે આ પ્રમુખ્યાનું પ્રારંભમંગલ, કેતાં જાવમંગલ છે; કેમ કે, મોહના હેતુજ્ઞ એવી ધર્મક્રિયામાં પ્રવર્તે એણા માણસોને, તે માતપિતા, મોડું પૂજાનું સ્થાનક છે.

टीकानो ज्ञायाथ- (श्लोकना अर्थने मखतोजे.)

હવે તે પૂજાનું સ્થાનકપણુંજ સમર્થન કરતા થકા કહે છે.

स कृतज्ञः पुमान् लोके, स धर्मगुरुपूजकः ॥

स शुद्धधर्मज्ञाक् चैव, य एतौ प्रतिपद्यते ॥ ८ ॥

અર્થ- જે માણસ માતપિતાની સેવા કરે છે, તે માણસ આ જગતમાં કૃતજ્ઞ છે, તથા તે પોતાના ધર્મગુરુને પૂજનારો છે, તથા તે શુદ્ધધર્મને જાણનારો છે.

एवी रीते पचीशमा अष्टकनुं विवरण संपूर्ण थयुं.

પડ્વિંશતિતમાષ્ટકં પ્રારંભ્યતે.

હવે અહીં યાદી શંકા કરતો થકો કહે છે કે, તીર્થંકરનું દાન સંખ્યાયાતું છે, માટે તેને મહત્વપણું કેમ કહેવાય ? કેમ કે, મહાનનું દાન પણ મહાન હોવું જોઈયે. તે યાચત દેલાડતો થકો હવે યાદી કહે છે.

जगद्गुरोर्महादानं, संख्यावद्येत्यसंगतम् ॥

शतानि त्रीणिकोटीनां, सूत्रमित्यादिचोदितम् ॥१॥

અર્થ- જગતના ગુરુનું (તીર્થંકરનું) દાન સંખ્યાયાતું છે, માટે તેને મહાદાન કહેવું, તે અનુચિત છે; કેમ કે, તે દાન ત્રણ-સે શ્રોટ ઇત્યાદિ સૂત્રમાં કહેલું છે.

टीकानो ज्ञायाथ- (श्लोकना अर्थने मखतोजे.)

दुष्कृतं महादानं ते, एमं कहेतो यको दजु यादीज कहे ते.

अन्यैस्त्वसंख्यमन्येषां, स्वतन्त्रेपूपवर्ण्यते ॥

तत्तदेवेह तदुक्तं, महद्यच्छोपपत्तिः ॥ २ ॥

अर्थ-भीजा एटखे बौद्ध लोको, पोताना घोधिसत्थोतुं दान,
पोताना शारदयां अमंख्यातुं कहे ते; एवी रीते "महत्" शब्द-
नी छपपत्तिथी, तेनुं ते दान शुफ ते.

टीकानो जायार्थ- (छपरना भ्शोकना अर्थने मखतोज ते.)

तेथी धुं ? ते हवे कहे ते.

ततो महानुजावत्वा, तेषामेवेह युक्तिमत् ॥

जगद्गुरुत्वमखिलं, सर्वं हि महतां महत् ॥ ३ ॥

अर्थ-ते महादानना योगथी, तेउनेज मपयुं जगतनुं गुरुपणुं,
पुणियायुं ते, केम के, महानोनुं सपयुं कार्य महानज होय ते.

टीकानो जायार्थ- (छपरना भ्शोकना अर्थने मखतोज ते.)

हवे ते पूर्वपदने छपमंदरता यका कहे ते.

एवमाहेह सूत्रार्थ, न्यायतोऽनवधारयन् ॥

कश्चिन्मोहात्ततस्तस्य, न्यायलेशोऽत्रदर्श्यते ॥४॥

अर्थ-एवी रीते कोइक बौद्ध, मूढताथी, सूत्रना अर्थने
न्यायथी नहीं जाणीने कहे ते; माटे तेने हवे तेमां न्यायनो
लेता देलाडाय ते.

टीकानो जायार्थ- (छपरना भ्शोकना अर्थने मखतोज ते.)

हवे तेनाज प्रतिपादन माटे कहे ते.

महादानं हि संख्याव, दर्थ्यज्ञावाङ्मगुरोः ॥

सिद्धं वरवरिकात, स्तस्याः सूत्रे विधानतः ॥५॥

अर्थ-यापकना अजायथी, जगद्गुरुनुं (तीर्थकरनुं) दान

સંખ્યાવાયું છે; (પણ હદારતાના કે ક્યવના અજાયથી નહીં.) માટે તેમનું દાન વરવરિકાથી (કોઈપણ વરદાન માગો ?) મહાદાનજ સિદ્ધ થાય છે; વલી તે " વરવરિકા " સૂત્રમાં પણ કહેલી છે.

ટીકાનો જાવાર્થ- (ઉપરના શ્લોકના અર્થને મલતોજ છે.)

હવે તે કેમ સિદ્ધ થયું ? તે કહે છે.

તયા સહ કથં સંખ્યા, યુજ્યતે વ્યજિચારતઃ॥

તસ્માદ્યથોદિતાર્થં તુ, સંખ્યાગ્રહણમિપ્યતામ્॥૬॥

અર્થ- તે વરવરિકાની સાથે, વ્યજિચાર આશવાથી દાનની સંખ્યા કેમ ઘટી શકે ? માટે ઉપર કહેલા પ્રયોજનવાયુંજ સંખ્યાનું ગ્રહણ જાણવું.

હવે જે " મહાનુજાયત્ય " આદિક જે વાદીવ કર્યું, તેને દોષવાયું કહેતા થકા કહે છે.

મહાનુજાયતાપ્યેષા, તદ્ભાવેન યદર્થિનઃ ॥

ત્રિશિષ્ટસુખયુક્તત્વા, ત્સંતિ પ્રાયેણ દેહિનઃ ॥૭॥

અર્થ- મહાનુજાયતા પણ તેજ કહેવાય, કે, તે જગજુરના જાયમાં માગણો ન હોય; શામાટે કે, પ્રાયેં કરીને પ્રાણીઉં ત્રિશિષ્ટ ગુણે કરીને યુક્ત હોય છે.

ટીકાનો જાવાર્થ- (ઉપરના શ્લોકના અર્થને મલતોજ છે.)

તયા,

ધર્મોચિતાશ્ચ તથોગા, હદા તે તત્ત્વદર્શિનઃ ॥

મદ્દન્મદ્ત્વમસ્યેવ, મયમેવ જગજુરઃ ॥ ૮ ॥

અર્થ- તે જગજુરપણાના મંરંધથી, તેઉં જુગાજ અનુદાનોમાં ઉદ્યમવંન હોય છે, તયા તે વળને તેઉં તત્ત્વને જાનારા હોય છે;

માટે એવા જિનેશ્વર પ્રજુનેજ મહન્મહત્વ ઘટી શકે છે, અને તેજ જગતના પણ ગુરુ છે.

ટીકાનો ખાવાર્થ- (ઉપરના શ્લોકના અર્થને મહત્તોજ છે.)

એવી રીતે ઠવીશમા અષ્ટકનું ધિવરણ સંપૂર્ણ થયું.

સસવિંશતિતમાષ્ટકં પ્રારન્ધ્યતે.

એવી રીતે ઉપર જગજુરનું મહાદાન કર્યું, પણ તે યુક્ત નથી, એવી રીતે પરમતને દેશાદતા થકા હવે કહે છે.

કશ્ચિદાદાસ્યદાનેન, કશ્ચાર્થઃ પ્રસિધ્યતિ ॥

મોક્ષગામી ધ્રુવં હોષ, યતસ્તેનૈવ જન્મના ॥ ૧ ॥

અર્થ- કોઈક એમ કહે કે, તેના દાનથી કયો પુરુષાર્થ મિદ્ધ થયાનો છે, કેમ કે, તે તો તેજ જન્મે કરીને ચરેચર મોક્ષગામી છે.

ટીકાનો ખાવાર્થ- (શ્લોકના અર્થને મહત્તોજ છે.)

હવે તેનો ઉત્તર આપે છે.

ઉચ્યતે કલ્પપદ્માસ્ય, તીર્થકૃદ્ધામકર્મણઃ ॥

ઉદયાત્સર્વસત્વાનાં, હિત એવ પ્રવર્તતે ॥

અર્થ- તીર્થકર પ્રજુનો તે આચારજ કહેવાય છે; કેમ કે, તીર્થકરનામકર્મના ઉદયથી તે સપક્ષા પ્રાણીએના હિતમાંજ પ્રવર્તે છે

ટીકાનો ખાવાર્થ- (ઉપરના શ્લોકના અર્થને મહત્તોજ છે.)

હવે ધીજો પરિહાર કહે છે.

ધર્માંગરૂપાપનાયં ચ, દાનસ્યાપિ મદ્દામતિઃ ॥

અવસ્થોચિત્યયોગેન, સર્વસ્યેવાનુકંપયા ॥ ૩ ॥

અર્થ- દાનને, ધર્મના એક અંગરૂપ કહેવામાટે, મહાબોધ-વાલા એવા પ્રજુએ, અવસ્થાના ઉચિતપણાના યોગથી અપરા સર્વની અનુકંપાયે કરીને, દાન દીધું છે.

ते दान धर्मनुं अंगज ठे, ते देखाडवा माटे हवे कहे ठे.

शुचाशयकरं ह्येत, दाम्रहृद्वेदकारि च ॥

सदच्युदयसारांग, मनुकंपाप्रसूति च ॥ ४ ॥

अर्थ- ते दान, (चित्तना) शुच आशयने करनारुं, तथा ममतानो नाश करनारुं, अने उत्तम अन्युदयनुं उत्तम कारण, तथा दयाने उत्पन्न करनारुं ठे.

मुनिप पण उचित दान देवुं, एवं दृष्टांतयी देखाडता अका हवे कहे ठे.

ज्ञापकं चात्रजगवान्, निष्क्रांतोऽपि हिजन्मने ॥

देवदृष्यं ददद्भीमा, ननुकंपाविशेषतः ॥ ५ ॥

अर्थ- अहीं ते दृष्टांत जाणवुं के, महाज्ञानी पया जगवान श्री धीरमनुष दीक्षा लीधा पत्री पण, अनुकंपाची ब्राह्मणने देव-दृष्य परा आप्नुं ठे.

टीकानो जायार्थ- श्री धीरमनुष एक वर्षसुद्धि प्राणीठने वां-ञ्जित दान आप्नुं, तथा पत्री दीक्षा लइने, ज्ञातयनरंजमां आ-प्या; ॥ दान यत्नने जगवानना पितानो मित्र कोइ ब्राह्मण देशा-तर गयो हतो; पण त्यां तेने कंई नहीं मखयाची पात्रो दीण थयो थको पोटाने घेर आप्यो; त्यारे तेनी स्त्रीए तेने कर्तुं के, जगवाने मपत्रा प्राणीठने ऽञ्जित दान दइने दीक्षा लीधी; अने ते यत्नने मुं मां तारा दुर्नायची देशांतर गयो हतो; माटे हवे मुक्त जगवान नामे जइने कंईक याचना करी केसके, हनु पण ते अनुकंपावान प्रभु मने कंईक आपसो. पत्री ते ब्राह्मण प्रभुगामे आवीने याचना कया लाग्यो; त्यारे जगवाने पण तेनापर दया करीने पोटानी गामेनुं अरधुं देवदृष्य परा आप्नुं.

इत्यमाशयनेदेन, नातोऽधिकरणं मनम् ॥

अथि त्वन्यगुणस्यानं, गुणान्तरनियंभनम् ॥ ६ ॥

अर्घे-एवी रीते आशयना जेदे करीने ते असंयत दानधी, अधिकरण मानेहुं नथी; केमके, अन्य गुणस्थानक गुणांतरनुं कारण ठे. टीकानो जाकार्य- (श्लोकना अर्थने मखतोज ठे.)

ये तु दानं प्रशंसन्ती, त्यादिसूत्रं तुयत्स्मृतम् ॥

अवस्थानेदविषयं, दृष्टव्यं तन्महात्मजिः ॥७॥

अर्थ-“जे दाननी प्रशंसा करे ठे” इत्यादिक जे सूयगडोगमां कहेहुं ठे, ते महात्मा पुरुषोए अवस्थानेदना विषययाहुं जाणवुं. टीकानो जाकार्य- (श्लोकना अर्थने मखतोज ठे.)

एवी रीते प्रसंगोपात्त घणन कर्युं, ह्ये थावती वातने जोडपा माटे कहे ठे.

एवं न कश्चिदस्यार्थं, स्तत्त्वतोऽस्मात्प्रसिध्यति ॥

अपूर्वः किंतु तत्पूर्व, मेवं कर्म प्रदीयते ॥ ८ ॥

अर्थ- एवी रीते आचारपूर्वक दान देयाथी, परमार्थ करीने, तीर्थकरनो कोइ पण समदो पुरुषार्थ सिद्ध अतो नथी; पण तेथी तीर्थकरणाना निमित्तरूप एवं कर्म नाश थाय ठे.

एवी रीते सत्तापीशमा अष्टकनुं विवरण समाप्त थयुं.

अष्टविंशतिमाष्टकं प्रारभ्यते.

ह्ये प्रभुना राज्यादिक दानमां परमतनी अपेक्षायें दूपण दे-
खादता थका, कहे ठे.

अन्यस्त्वादास्य राज्यादि, प्रदाने दोष एवमु ॥

महाधिकरणत्वेन, तत्त्वमार्गेऽविचक्षणः ॥ १ ॥

अर्थ- तत्त्वमार्गे नही जाणनारो एयो कोइक यादी एय कहे ठे, के, दुर्गतिना हेतुरूप एवी क्रियायें करीने, तीर्थकरनुं राज्य आदिकनुं जे दान, तेमां दोषज ठे.

टीकानो जाकार्य- (श्लोकना अर्थने मखतोज ठे.)

सामायिकं च मोक्षांगं, परं सर्वज्ञापितम् ॥

वासीचंदनकल्पानां, मुक्तमेतन्महात्मनाम् ॥१॥

अर्थ- वासला प्रते चंदनतुल्य, एवा महात्माउने माटे, सर्व-
ज्ञ प्रभुए कहेलुं एवं सामायिक उत्कृष्टं मोक्षतुं अंग कहेलुं ठे.
टीकानो. जायार्थ- (उपरना श्लोकना अर्थने मखतोज ठे.)
हवे ते सामायिकतुं स्वरूपयी वर्णन करता थका कहे ठे.

निरवयमिदं ज्ञेय, मेकांतनेव तत्त्वतः ॥

कुशलाशयरूपत्वात्सर्वयोगविशुद्धितः ॥ २ ॥

अर्थ- ते सामायिक, उत्तम आशय रूप होयाथी, तथा स-
यला मन, वचन, अने कायाना योगनी शुद्धिथी, परमार्थे करी-
ने एकांतथीज निरवय जाणवुं.

टीकानो जायार्थ- (श्लोकना अर्थने मखतोज ठे.)

हवे बांधे अंगीकार करेला सामायिकना दूषणमाटे कहे ठे.

यत्पुनः कुशलं चित्तं, लोकदृष्टया व्यवस्थितम् ॥

तत्तथौदार्ययोगेऽपि, चिंत्यमानं न तादृशम् ॥३॥

अर्थ- पण जे लोकदृष्टिथी कुशल चित्त रहेलुं ठे, ते, 'तेवा
प्रकारनी उदारतानो योग होते ठेते पण, चिंतवन करातुं थकुं,
शुद्ध सामायिक सरखुं कहेवाय नहीं.

हवे ते बुद्धे कल्पेलुं कुशल चित्त देखाडता थका कहे ठे.

मय्येवनिपतत्वेत, जगद्गुश्चरितं यथा ॥

मत्सुचरितयोगाच्च, मुक्तिः स्यात्सर्वदेहिनाम् ॥४॥

अर्थ- बुद्ध कहे ठे के, जगतनुं आ दुश्चरित्र मारामांज आ-
यीने पडो ? के जेथी करीने मारा उत्तम चरित्रना योगथी. सय-
खा प्राणीउने मोक्ष थाय.

टीकानो जायार्थ- (उपरना श्लोकना अर्थने मखतोज ठे.)

एवी रीतनुं चदारताये करीने युक्त एवं पण चित्त, सामायिक गरमुं केम नथी ! तेने माटे हवे कहे ठे.

असंजयीदं यमस्तु, बुद्धानां निर्वृत्तिश्रुतेः ॥

संजयित्वे त्वियं न स्या, सत्रेकस्याप्यनिर्वृतौ ॥ ५ ॥

अर्थ- आ यावत अमंजवित ठे, केम के, बुद्धोनी निवृत्ति कहेली ठे; अने कदाच ते यावतनुं भंजयणुं मानीये, तो, जगतोमां एकनी पण निवृत्ति न होते उते ते बुद्धनी निवृत्ति न संजये; अर्थात् बुद्ध ज्यारे जगतनुं दुधरित्र छीधुं, त्वारे तेने मोक्ष शी रीते घटी शके !

टीकानो प्राचार्य-(उपरना म्मोक्ता अर्थने मल्लतोज ठे.)

एवी रीते ते चित्त ज्यारे सामायिक सरसुं नथी, तो ते केबुं ठे ! ते हवे कहे ठे.

तदेवं चिंतनं न्याया, सत्त्वतो मोक्षसंगतम् ॥

साध्वचस्यांतरे ज्ञेयं, योध्यादेः प्रार्थनादिवत् ॥ ६ ॥

अर्थ- तेथी करीने, एवी रीतनुं जे चिंतन, ते न्यायधी अने सत्यधी मोक्षयुक्त ठे; अने तेथी रीतनुं चिंतन, बोधिबीज आदिकनी प्रार्थनानी पेठे, अयस्थांतरमां पटले सराग अयस्थामां शोजन जाणवुं.

जो के व्याघ्रादिकने पोतानुं मांस देवा आदिकमां कुशल चित्त परमतयाजो पादी माने ठे पण सामायिकनी अपेक्षायी अशोजन ठे, एवं देखावता थका हवे कहे ठे.

अपकारिणि सद्बुद्धि, विशिष्टार्थप्रसाधनात् ॥

आत्मंजरित्वपिशुना, तदपायानपेक्षिणी ॥ ७ ॥

अर्थ- मोक्षरूपी उत्तम पुरुषार्थना साधनथी, अपकार (नुकसान) करनार एवा व्याघ्रादिकमां जे शोजन बुद्धि पापरथी,

અર્થ- વહી તે કેવલજ્ઞાન આત્મધર્મરૂપ હોવાથી, સ્વસંવેદ-
નથી આત્મામાં રહેલું જણાય છે; વહી તે ગમનાદિકના અયોગ-
થી થાય છે; અને ગમનાદિકના સજ્ઞાવધાયું તે કેવલજ્ઞાનપણું હોઈ
શકતું નથી.

ટીકાનો જાવાર્થ- (ઉપરના શ્લોકના અર્થને મલતોજ છે.)

હવે જ્યારે તે કેવલજ્ઞાન આત્માના સ્વરૂપવાયુંજ છે, ત્યારે તેને
ચંદ્રાદિકની પ્રજા સરખું કેમ કહે છે? ત્યારે તેને હવે ઉત્તર કહે છે.

યથ ચંદ્રપ્રજાવત્ર, જ્ઞાતં તદ્જ્ઞાતમાત્રકમ્ ॥

પ્રજાપુજ્જલરૂપાય, તદ્ભર્મો નોપપદ્યતે ॥ ૫ ॥ ૬ ॥

અર્થ- આ કેવલજ્ઞાનના સ્વરૂપમાં ચંદ્રપ્રજા આદિકનું જે
દૃષ્ટાંત છે, તે પ્રકાશમાત્રના સાધર્મ્યથી ફક્ત દૃષ્ટાંતજ છે; કેમકે
પ્રજા છે તે, પુજ્જલરૂપ છે; માટે તે ચંદ્રાદિકના પર્યાયવાહી ઘટી
શકતી નથી.

ટીકાનો જાવાર્થ- (ઉપરના શ્લોકના અર્થને મલતોજ છે.)

હજુ પણ તેનું જ્ઞાતમાત્રપણું સમર્થન કરતા થકા કહે છે.

અતઃ સર્વગતાજ્ઞાસ, મપ્યેતન્નયદન્યથા ॥

યુજ્યતે તેન સઙ્ગાયા, ત્સંવિત્યાદોપિજ્ઞાવ્યતામ્ ॥

અર્થ-૫ ચંદ્રપ્રજાના દૃષ્ટાંતથી સર્વ વસ્તુર્ભમાં પ્રાપ્ત થયેલો છે
આજ્ઞાસ જેનો, એવું કેવલજ્ઞાન પણ ઘટી શકતું નથી; કેમકે અ-
ન્યથા પ્રકારે, ઇટલે ચંદ્રપ્રજાના દૃષ્ટાંતના સર્વ સાધર્મ્યપણાના
જ્ઞાનથી, ઘટે છે; અને તેથી ઉપર કહેલા ઉત્તમ ન્યાયથી, અને
સ્વસંવેદનથી તે જ્ઞાતમાત્ર પણ જાણી લેવું.

પૂર્વે કહેલું છે, સ્વરૂપ જેનું, એવા કેવલજ્ઞાનનું વર્ણન કરતા
થકા હવે કહે છે.

નાઙ્ગવ્યોઽસ્તિગુણોઽલોકે, ન ધર્માતૌવિષ્ણુર્નચ ॥

આત્માતઙ્ગમનાદ્યસ્ય, નાસ્તુ તસ્માદ્યથોદિતમ્ ॥૭૧॥

अर्थ-इन्द्रियविनानो गुण नयी; अने अलोकमां धर्मास्तिकाय तथा अंत नयी; पत्नी आत्मा सर्वव्यापी पण नयी; ते कारणची आ केवल-ज्ञानने गमनादिक नयी; माटे केवलज्ञान आत्मामांज रद्दहुं ठे.

टीकानो जावार्थ- (उपरना श्लोकना अर्थने मखतोज ठे.)

एवी रीते त्रिशमा अष्टकनुं विवरण मंपूर्ण थयुं.

एकत्रिंशतितमाष्टकं प्रारब्धते.

अही कोई शंका करे के, जगवानने स्वारे केवलज्ञान थयुं, स्वारे तो ते कृतार्थ थया; पत्नी तेने धर्मदेशना करपानी ही जरूर ठे ? तेने माटे हवे तेने कहे ठे.

वीतरागोऽपि सद्देव, तीर्थकृन्नामकर्मणः ॥

उदयेन तथा धर्म, देशनायां प्रवर्तते ॥ १ ॥

अर्थ- जगवान वीतराग ठे, तो पण शोजन तीर्थ-कृत नामकर्मना छदयची, ते प्रकारें करीने जगवान धर्मदेशनामां प्रवर्तें ठे.

टीकानो जावार्थ- (उपरना श्लोकना अर्थने मखतोज ठे.)

हवे ते कर्मनुं स्वरूपज कहे ठे.

वरयोधित आरब्ध, परार्थोद्यतएव हि ॥

तथाविधं समादत्ते, कर्मस्फीताशयः पुमान् ॥२॥

अर्थ- साम्यगदर्शननी प्राप्तिची मांगीने, परना कार्यमां छद-मर्पत थएलो, तथा छदार आशयवालो एवो पुरुष, तेवी रीतनां कर्मने मांधे ठे.

टीकानो जावार्थ- (श्लोकना अर्थने मखतोज ठे.)

तेची सुं ? ते हवे कहे ठे.

यावत्संतिष्ठते तस्य, तत्तावत्संप्रवर्तते ॥

तत्स्यजायस्वतो धर्म, देशनायां जगद्गुरुः ॥ ३ ॥

અર્થ- જ્યાંસુધી તે તીર્થકરને, તે તીર્થકૃત્ નામકર્મ, રહે છે, ત્યાંસુધી તે તે જગતના ગુરુ એવા જગવાન્ ધર્મદેશનામાં પ્રવર્તે છે? કેમ કે, તે કર્મનો તેવો સ્વજાવ છે.

ટીકાનો જાવાર્થ - (ઉપરના શ્લોકના અર્થને મલતોજ છે.)

જગજુરના કારણરૂપ એવા તેમના વચનનું સ્વરૂપ પ્રગટ કરતા થકા હવે કહે છે.

વચનં ચેકમપ્યસ્ય, હિતાં ત્રિનાર્થગોચરાં ॥

જૂયસામપિસત્વાનાં, પ્રતિપત્તિં કરોત્યલમ્ ॥ ૪ ॥

અર્થ- તે જગજુરનું એક પણ વચન, ઘણાં પ્રાણીઠની પણ, હિતકારી, અને જુદા જુદા અર્થવાલી, એવી પ્રતિપત્તિને અતિશયે કરીને કરે છે.

ટીકાનો જાવાર્થ- (ઉપરના શ્લોકના અર્થને મલતોજ છે.)

હવે તે ઘાત કેમ સંજવે? તેને માટે કહે છે.

અર્ચિત્યપુણ્યસંજાર, સામર્થ્યાદેતદીદશમ્ ॥

તથાચોત્કૃષ્ટપુણ્યાનાં, નાસ્ત્યસાધ્યં જગદ્વચે ॥ ૫ ॥

અર્થ- અર્ચિત્યપુણ્યના સંજારના સમર્થનપણથી તીર્થકરમહારાજનું તેવા અતિશયવાલું વચન છે; કેમકે, જેઠનાં પુણ્યો ઊત્કૃષ્ટ હોય છે, તેઠને આ ત્રણે જગતમાં કંઈ પણ અસાધ્ય હોતું નથી.

અહીં કોઈ શંકા કરે કે, પ્રભુનું વચન જ્યારે પ્રાણીઠના ત્રિનાર્થોને પણ જણાવી આપે છે, ત્યારે અજવ્યો પ્રતે પણ તેની અસર કેમ થતી નથી? તેને માટે હવે તેને કહે છે.

અજવ્યેષુ ચજૂતાર્યા, યદસૌ નોપપદ્યતે ॥

તત્તેપામેવદોર્ગુણ, ફેયંજગવતો નતુ ॥ ૬ ॥

અર્થ- અજવ્યોન વિષે તે દેશના જીવાદિક સત્યોને જણાવનારી જે નથી થતી, તેમાં તે અજવ્યોનુંજ દુર્ગુણપણું છે; પણ તેમાં જગવાનનો કંઈ પણ યાંક નથી.

ટીકાનો જાવાર્થ- (ઉપરના શ્લોકના અર્થને મહતોજ છે.)
હવે તેજ અર્થને દૃષ્ટાંતથી સમર્થન કરતા થકા કહે છે.

દૃષ્ટશ્ચાન્યુદયેજાનોઃ, પ્રકૃરપા ક્લીષ્ટકર્મણામ્ ॥

અપ્રકાશોણુલૂકાનાં, તદ્દદગ્રાપિ જાલ્યતામ્ ॥૭॥

અર્થ- સૂર્યનો ઉદય હોતે ઠતે, પ્રકૃતિથીજ હુષ્ટ કર્મોવાલા
પણ ઘુવડોને પ્રકાશ નહીં થતો, જણાણો છે; તેની પેઠે અહીં
પણ જાણી લેવું.

ટીકાનો જાવાર્થ- (ઉપરના શ્લોકના અર્થને મહતોજ છે.)
હવે પ્રજ્ઞની દેશનાનુંજ સ્વરૂપ કહે છે.

ઇયં ચ નિગમાદ્દેયા, તથાનંદાય દેહિનામ્ ॥

તદાત્વેવર્તમાનેપિ, જગ્યાનાં શુદ્ધચેતસામ્ ॥૮॥

અર્થ- પ્રજ્ઞની તે દેશના નિશ્ચયે કરીને તે કાલને ધિપે, યલિ-
ગૃહ્ણદાસીના ઉદાહરણે કરીને, પ્રાણીભેના આનંદ માટે થયે છે;
અને વર્તમાન કાલમાં પણ શુદ્ધ ચિત્તવાલા પણ જગ્યોના આ-
નંદ માટે થાય છે.

ટીકાનો જાવાર્થ- (ઉપરના શ્લોકના અર્થને મહતોજ છે.)
એવી રીતે અકત્રીશમા અષ્ટકનું વિવરણ સંપૂર્ણ થયું.

દ્વાત્રિંશતમાષ્ટકં પ્રારંભ્યતે.

હવે તકલ કર્મોના હયથી જે થાય છે તે દેશાદયા માટે કહે છે.

કૃત્સ્નકર્મદયાન્મોદો, જન્મમૃત્યવાદિવર્જિતઃ ॥

સર્વઘાધાવિનિર્મુક્ત, પૃકાંતસુખસંગતઃ ॥૯॥

અર્થ- તપલા જ્ઞાનાવરણાદિક આઠે કર્મોના હયથી, જન્મ
અને મૃત્યુ આદિકથી રહિત, તથા નર્ય આપદાઈવિનાનો, અને
પૃકાંત મુક્તના સંગમવાલો મોહ થાય છે.

હવે પરમ પદનું સ્વરૂપ દેખાડતા થકા કહે છે.

યત્ર દુઃસ્થેન સંજિજ્ઞં, ન ચ ત્રપ્તમનંતરમ્ ॥

અજિલાપાપનીતં ચ, તદ્દેશ્યં પરમં પદમ્ ॥ ૨ ॥

અર્થ- જે દુઃસ્થી મિશ્રિત નથી, તથા જે ક્ષીણ થતું નથી, તથા જે આંતરાવિનાનું છે, તથા જે ઇચ્છાઈથી રહિત છે, તેને પરમપદ જાણવું.

ટીકાનો જાવાર્ય- (શ્લોકના અર્થને મલતોજ છે.)

મોહ એકાંતસુખના સંગમવાલો છે, એમ ઉપર કહ્યું, તેમાં પરની વિપ્રતિપત્તિ દેખાડતા થકા હવે કહે છે.

કશ્ચિદાહાન્નપાનાદિ, જોગાજાવાદસંગતમ્ ॥

સુખં વૈ સિદ્ધિનાથાનાં, પૃષ્ઠવ્યઃ સ પુમાનિદમ્ ॥ ૩ ॥

અર્થ- (પારમાર્થિક સુખના સ્વરૂપને નહીં જાણનારો,) એવો કોઈક પુરુષ અહીં એમ કહે કે, મોહે ગણ્યાઈને તો, ત્યાં અન્ન, પાણી, પુષ્પ, સ્ત્રી આદિકના જોગોનો અજાવ હોવાથી, તેઈને સુખ પટી શકતું નથી; (ત્યારે આચાર્ય મહારાજ કહે છે કે,) તેવા પુરુષને નીચેપ્રમાણે પૂઠવું.

ટીકાનો જાવાર્ય- (ઉપરના શ્લોકના અર્થને મલતોજ છે.)

હવે તે પૂઠવાનું કહે છે.

કિં ફલોઽન્નાદિસંજોગો, બુદ્ધિદ્વાદિનિવૃત્તયૈ ॥

તદ્વિવૃત્તેઃ ફલંકિંસ્યા, સ્વાસ્થ્યં તેષાંતુતત્સદા ॥ ૪ ॥

અર્થ- અન્નાદિકનો જે સંજોગ, તે શું ફલવાલો છે ? ત્યારે તે વાદી એમ કહે કે, હુધા આદિકની નિવૃત્તિને માટે છે; ત્યારે યજ્ઞી આચાર્ય મહારાજ તેને પૂઠે છે કે, તે હુધા આદિકની નિવૃત્તિનું શું ફલ છે ? ત્યારે યજ્ઞી વાદી એમ કહે કે, તેનું ફલ સ્વાસ્થ્ય છે; ત્યારે યજ્ઞી આચાર્ય મહારાજ તેને કહે છે કે, તે સ્વાસ્થ્ય તો તે મિથ્યાને દર્શાવતી છે.

ટીકાનો પ્રાપાર્થ- (ઇપરના શ્લોકના અર્થને મહતોજ છે.)
 હવે તેજ અર્થને વીજા જેવે કરીને કહે છે.

અસ્થસ્થસ્થૈષ જૈપજ્યં, સ્વસ્થસ્ય તુ ન દીપતે ॥

અયાસસ્યાસ્પ્યકોટીનાં, જોગોઽભાદેરપાર્થકઃ ॥૧૫॥

અર્થ- રોગીનેજ આપ્ય દેવાય છે, પણ નિરોગીને દેવાતું નથી;
 માટે ઈથી રીતે પ્રાપ્ત થવડું છે સ્વસ્થતાની કોટી જેવે, પણ સિદ્ધોને
 અભાદિષ્ઠનો પરિજોગ અનર્થક છે.

ટીકાનો પ્રાપાર્થ- (ઇપરના શ્લોકના અર્થને મહતોજ છે.)

અર્કિંચિત્કરકંઙ્કેયં, મોહાજાવાઙ્મતાથપિ ॥

તેપાં કંઙ્કાઘજાઘેન, હંતકંમૂયનાદિવત્ ॥ ૬ ॥

અર્થ- પુંવેદાદિક મોહનીયના અજાયબી રતાદિક પણ તે
 સિદ્ધોને નિષ્પાઘ જાણવું; કેમ કે, ઈર્જ આદિકના અજાયબી,
 ઈર્જ કરવાનું પણ નિર્ણયક છે.

ટીકાનો પ્રાપાર્થ- (ઇપરના શ્લોકના અર્થને મહતોજ છે.)

હવે સિદ્ધના મુણનું સ્વરૂપ કહે છે.

અપરાયત્તમૌત્સુક્ય, રહિતં નિષ્પ્રતિક્રિયમ્ ॥

સુખં સ્વાજ્ઞાવિકં તત્ર, નિત્યં જયવિઘર્જિતમ્ ॥૧૬॥

અર્થ- સિદ્ધોનું મુણ સ્વાધિન, તથા વિપયની આકાંક્ષાવિ-
 નાનું, તથા પ્રતિક્રિયાવિનાનું, તથા સ્વાજ્ઞાવિક, નિત્ય, અને
 જયે કરીને રહિત છે.

ટીકાનો પ્રાપાર્થ- (ઇપરના શ્લોકના અર્થને મહતોજ છે.)

પરમાનંદરૂપં તદ્, ગીયતેઽન્યેવિંચદ્દાણૈઃ ॥

ઇત્યં સકલકલ્યાણ, રૂપત્વાત્સાંપ્રતં હૃદઃ ॥ ૭ ॥

અર્થ- વીજા વિષદહણ. પણ અન્યદર્શનીય તે મુલને

માનંદરૂપ માને છે; એવી રીતે તે સુખ સકલ કટ્યાણરૂપ હો-
વાથી યુક્ત છે.

ટીકાનો જાવાર્થ- (ઉપરના શ્લોકના અર્થને મલતોજ છે.)

હવે તે કોને જાણવું? તે કહે છે.

સંવેદ્ય યોગિનામેત, દન્યેપાંશ્રુતિગોચરઃ ॥

ઉપમાજાવતોવ્યક્ત, મજિધાતું ન શક્યતે ॥૯॥

અર્થ- તે સુખ કેવલીઈ જાણી શકે તેવું છે, અને ઘીજાઈને તે ક-
ર્ણગોચર છે; અને ઘણી ઉપમાયિના પ્રગટ કહેવાને પણ તે શક્ય નથી.

ટીકાનો જાવાર્થ- (ઉપરના શ્લોકના અર્થને મલતોજ છે.)

હવે આ ગ્રંથની સમાપ્તિને સૂચનારો શ્લોક કહે છે.

અષ્ટકારૂપ્યં પ્રકરણં, કૃત્વાયત્પુણ્યમર્જિતમ્ ॥

વિરહાત્તેન પાપસ્ય, જવંતુ સુખિનો જનાઃ ॥૧૦॥

અર્થ- આ અષ્ટક નામનું પ્રકરણ કરીને જે પુણ્ય ઉપાર્જન ક-
રેલું છે, તેથી પાપના વિરહથી લોકો સુખી થાઈ.

ટીકાનો જાવાર્થ- આ શ્લોકમાં જે " વિરહ " શબ્દ મુકેલો
છે, તેથી આ મૂલ ગ્રંથ હરિજીસૂરિ મહારાજે બનાવેલો છે, એમ
પ્રત્યક્ષ જણાય છે, કેમકે હરિજીસૂરિ મહારાજનો " વિરહાંક " છે

એવી રીતે વત્રીશમા અષ્ટકનું વિવરણ સંપૂર્ણ થયું.

પ્રશસ્તિ:

જિનેશ્વરાનુગ્રહતોઽષ્ટકાનાં ॥

વિવિચ્ય ગંભીરમપીદમર્થમ્ ॥

અવાપ્યસમ્યક્ત્વમપેતરેકં ॥

સદૈવલોકાસ્તરણેયતઘ્વમ્ ॥ ૧ ॥

સુરેઃ શ્રીવર્ધમાનસ્ય, નિઃસંવરિણઃ સદા ॥

હારિચારિત્રપાત્રસ્ય, શ્રીચંદ્રકુલભૂપિણઃ ॥ ૨ ॥

જાહેરે.. , શ્રીજિનેશ્વરસૂરિના ॥

भाष्यतानां श्रुतादृष्टिः, सत्यानुग्रहहेतवे ॥ ३ ॥

संमत्तामाधिकेऽर्थात्ता, महत्त्वे विप्रमादते ॥

श्रीज्ञायादितुं गम्यं शृण्वरेषामभाषिणा ॥ ४ ॥

एही रीते एषा अष्टकतीनु गुजराती जापांतर जामनगरनि-
पाणि पंडित भाषक हीराछाख वि० हंसराजे कर्तुं ठे, तेमां प्रमाद-
ही के मनि दोषही जे बंड विपरीत खयायुं होय, ते “ मिथ्यामि
दुष्टदं” तथा ते गुह्य जनां कृपा करी सुधारीने पांचपुं, केम के,

गच्छतः स्वामने यथापि, भवत्येव प्रमादतः ॥

हमरं नि दुर्जेनात्मनः, समादधति सज्जनाः ॥ १ ॥

अर्थ - मार्गे पाछतो घकां प्राणीने सज्जना तो क्यांक पण
आयज ठे, पण त्यां दुर्जेनांज दांती करं ठे, अने सज्जनो तो ते-
ने गतरी रीते छजाटीने येठो करं ठे.

एवे जापांतर कर्ता पंडित हीराछाख समाप्तिमंगलमाटे पोताना
गुरु श्री चारित्रविजयजी मदाराजनी स्तुति करे ठे.

मत्स्या यदीपवरणां युजन्तारमारं ॥

स्वादच्छाटापरिमदिष्यसुषाममृद्म ॥

मंमारफानननदेष्टतालिनेय ॥

पीतोमया प्रवरयोधरसप्रयाहः ॥ १ ॥

पंदं मम गुमं नंच, चारित्रविजयपाहपम् ॥

परोपकारिणां पुर्वे, दत्तानंदकदंबकम् ॥ २ ॥ युग्मम् ॥

दीनपुण्या न पदपंति, रागांघास्तत्यसंस्थितिम् ॥

लाभेऽष्टाभफलं चैव, लभंते ते नराधमाः ॥ १ ॥

इति श्री जिनेश्वराचार्यकृतातद्विषयश्रीमदजयदेवसूरिप्रतिसं-
सृताष्टकवृत्तिः समाप्ता श्रीरस्तु ॥

समाप्तोऽयं ग्रंथः गुरु श्रीमचारित्रविजयमुप्रमादात् ॥

માનંદરૂપ માને છે; એવી રીતે તે સુખ સંકલ્પ કદ્યાણરૂપ હોવાથી યુક્ત છે.

ટીકાનો જાવાર્થ- (ઉપરના શ્લોકના અર્થને મલતોજ છે.)

હવે તે કોને જાણવું? તે કહે છે.

સંવેદ્ય યોગિનામેત, દન્યેપાંશ્રુતિગોચરઃ ॥

ઉપમાજ્ઞાવતોવ્યક્ત, મજ્જિધાતું ન શક્યતે ॥૧૭॥

અર્થ- તે સુખ કેવલીઈ જાણી શકે તેવું છે, અને વીજાઈને તેકર્ણગોચર છે; અને ઘણી ઉપમાવિના પ્રગટ કહેવાને પણ તે શક્ય નથી.

ટીકાનો જાવાર્થ- (ઉપરના શ્લોકના અર્થને મલતોજ છે.)

હવે આ ગ્રંથની સમાપ્તિને સૂચનારો શ્લોક કહે છે.

અષ્ટકારૂપ્યં પ્રકરણં, કૃત્વાયત્પુણ્યમર્જિતમ્ ॥

વિરહાત્તેન પાપસ્ય, જવંતુ સુખિનો જનાઃ ॥૧૮॥

અર્થ- આ અષ્ટક નામનું પ્રકરણ કરીને જે પુણ્ય ઉપાર્જન કરેલું છે, તેથી પાપના વિરહથી લોકો સુખી થાઈ.

ટીકાનો જાવાર્થ- આ શ્લોકમાં જે “ વિરહ ” શબ્દ મુકેલો છે, તેથી આ મૂલ ગ્રંથ હરિજીસૂરિ મહારાજે બનાવેલો છે, એમ પ્રત્યક્ષ જણાય છે, કેમકે હરિજીસૂરિ મહારાજનો “ વિરહાંક ” છે

એવી રીતે બત્રીશમા અષ્ટકનું વિવરણ સંપૂર્ણ થયું.

પ્રશસ્તિ:

જિનેશ્વરાનુગ્રહતોઽષ્ટકાનાં ॥

વિવિચ્ય ગંભીરમપીદમર્થમ્ ॥

અવાપ્યસમ્યક્ત્વમપેતરેકં ॥

સદૈવલોકાસ્તરણેયતધ્વમ્ ॥ ૧ ॥

સૂરેઃ શ્રીચર્ધમાનસ્ય, નિઃસંવરિણઃ સદા ॥

હારિચારિત્રપાત્રમ્ય, શ્રીચંદ્રકુલમૂષિણઃ ॥ ૨ ॥

પાદાંભોજદિરેફેણ, શ્રીજિનેશ્વરમૂરિણા ॥

अष्टकानां कृतावृत्तिः, मत्त्वानुग्रहहेतवे ॥ ३ ॥

समेमानाधिकेऽशीत्या, सहस्रे विक्रमाद्गते ॥

श्रीज्ञायालिपुरे रम्ये, वृत्तिरेपासमापिता ॥ ४ ॥

एषी रीते आ अष्टकजीनुं गुजराती जापांतर जामनगरनि-
यासि पंडित श्रावक हीराखाख वि० हंसराजे कर्तुं ठे, तेमां प्रमाद-
पी के मति दोषपी जे कंडं विपरीत छखायुं होय, ते “ मिद्यामि
झुक्कंडं” तथा ते सुझ जनोए कृपा करी मुधारीने थांचवुं; केम के,

गच्छतः स्वलनं क्वापि, भयत्येव प्रमादतः ॥

हमांनि दुर्जनास्तत्र, समादधति सज्जनाः ॥ १ ॥

अर्थ-मार्गे आखतां थकां प्राणीने स्वखना तो क्यांक पण
थायज ठे, पण त्यां दुर्जनोज हांसी करे ठे, अने सज्जनो तो ते-
ने सारी रीते छवाडीने घेओ करे ठे.

हये जापांतर कर्ता पंडित हीराखाख समासिमंगलमाटे पोताना
गुरु श्री चारित्रविजयजी महाराजनी स्तुति करे ठे.

लब्ध्या यदीयचरणांयुजतारसारं ॥

स्वादच्छटाधरितदिव्यसुधासमूहम् ॥

संसारकानननटेछटताल्लिनेय ॥

पीतोमया प्रवरयोधरसप्रवाहः ॥ १ ॥

पंदे मम गुरुं नम्य, चारित्रविजयाह्वयम् ॥

परोपकारिणां धुर्य, दत्तानंदकदंपकम् ॥२॥ पुष्पम् ॥

हीनपुण्या न पश्यन्ति, रागांधास्तत्त्वसंस्थितिम् ॥

लाभेऽलामफलं चैव, लभन्ते ते नराधमाः ॥ १ ॥

इति श्री जिनेश्वराचार्यकृतातद्विष्यथ्रीमदजयदेवसूरिप्रतिसं-
स्कृताष्टकवृत्तिः समाप्ता श्रीरन्तु ॥

समाप्तोऽयं ग्रंथः गुरु श्रीमचारित्रविजयसुप्रसादात् ॥

જાહેર સ્વચર.

સર્વે જૈનવંધુર્ણને માલમ થાય જે આમરા તરફથી હાલમાં ન
 ચેના નવા અપૂર્વ જૈની ગ્રંથો, ગુજરાતી જાપાંતર સાથે ઠપાર્વ
 પાકાં પુગંથી વાંધી વહાર પડવામાં આવ્યા છે.

યોગશાસ્ત્ર.-(કર્તા શ્રી હેમચંદ્રાચાર્ય) કિમ્મત રૂ. ૩-૪-

સામુદ્રિક શાસ્ત્ર.(કર્તા શ્રી જગ્નવાહુસ્વામિ)કિમ્મત રૂ. ૧-૦-

શુકનશાસ્ત્ર.-(કર્તા શ્રી જિનદત્તસૂરિ) કિમ્મત રૂ. ૦-૬-

પ્રતિષ્ઠાકલ્પ.(કર્તા શ્રી સકલચંદ્રજી) કિમ્મત રૂ. ૦-૬-

જલજાત્રાદિવિધિ.-(કર્તા શ્રી રત્નશેખરસૂરિ) કિમ્મત રૂ. ૦-૬-

અષ્ટકજી.-(કર્તા શ્રી હરિજગ્નસૂરિ, ટીકાકાર શ્રી જિનેશ્વરસૂરિ)

કિમ્મત રૂ. ૧-૧૨-

કલ્પસૂત્ર.(સુલ્લોધિકાટીકાનું ગુજરાતી જાપાંતર ચિત્રોસ.)૩-૦-

ધર્મ સર્વ સ્વાધિકાર.(કર્તા શ્રી જયશેખરસૂરિ)

તથા

કસ્તૂરિપ્રકરણ. (કર્તા શ્રી હેમચિમલગણિ) } કિમ્મ.રૂ. ૦-૭-

શત્રુંજય માહાત્મ્ય લંડ પેહેલો(કર્તા શ્રી ધનેશ્વરસૂરિ)કિ. રૂ. ૨-૪-

નીચેનાં પુસ્તકો ગુજરાતી જાપાંતરસહિત તૈયાર થાય છે, અને થો

ઠાજ વલતમાં ઠપાડ વહાર પડશે.

ધૈરાગ્યકલ્પવ્રતા. (કર્તા શ્રી યશોવિજયજી ઠપાધ્યાય)

દિંગુલપ્રકરણ. (કર્તા શ્રી વિનયમાગરોપાધ્યાયજી)

જૈનકુમારસંજય મહાકાવ્ય. (કર્તા શ્રી જયશેખરસૂરિ)

જગ્નવાહુ સંહિતા.(જૈનનો અપૂર્વજ્યોતિષગ્રંથ)(કર્તા શ્રી જગ્નવાહુસ્વામિ)

પ્રનાવિક ચરિત્ર જૈનધર્મમાં અપૂર્વા મહાન પુરુષોનાં ચરિત્ર)

શત્રુંજય માહાત્મ્ય, લંડ વીજો. (કર્તા શ્રી ધનેશ્વરસૂરિ)

મેઘમાલાવિષાર. (કર્તા શ્રી વિજયવ્રજસૂરિ)

શા. મીમંસિક માણેક

ઉ. શુભદ્ર, નં.

૧૧૧

जाहेर म्ववर.

सर्वे जैनवंधुर्जने माझम थाय जे श्रामर
चेना नवा श्रपूर्व जैनी ग्रंथो, गुजराती च.
पाकां पुठांथी वांधी बहार पडवामां श्रव्या
योगशास्त्र.— (कर्ता श्री हेमचंदाचार्य)
सामुद्रिक शास्त्र.—(कर्ता श्री जज्जवाहुस्त्रामि
शुकनशास्त्र.— (कर्ता श्री जिनदत्तसूरि)
प्रतिष्ठाकल्प. (कर्ता श्री सकलचंजजी)
जलजात्रादिविधि.—(कर्ता श्री रत्नशेखरसूरि)
अष्टकजी.—(कर्ता श्री हरिजज्ञसूरि, टीकाकार
कि

कल्पसूत्र.(मुखबोधिकाटीकानुं गुजराती जापांत
धर्म सर्वे स्थाधिकार.(कर्ता श्री जयशेखरसूरि)

तथा

कस्तूरिप्रकरण. (कर्ता श्री हेमविमलगणि)
शत्रुंजय माहात्म्य खंड पेहेलो(कर्ता श्री धनेश्वर
नीचेनां पुस्तको गुजराती जापांतरसहित तैया
डाज चखतर्मा उपाइ बहार पडशे.

वैराग्यकल्पलता. (कर्ता श्री यशोविजयजी)
हिंदुलप्रकरण. (कर्ता श्री विनयसागरोपाध्या
जैनकुमारसंजय महाकाव्य. (कर्ता श्री जयने
जज्जवाहु संहिता.(जैननोअपूर्वज्योतिषग्रंथ)(कर्ता
प्रजात्रिक चरित्र जैनधर्ममां थएला महान पुण्यां
शत्रुंजय माहात्म्य, खंड बीजो. (कर्ता श्री धनेश्वर
मेघमालाविचार. (कर्ता श्री विजयप्रजन्)

